UNIWERSYTET SWPS

Norbert Frosztęga

Status cesjonariusza w postępowaniu restrukturyzacyjnym

Status of the assignee in restructuring proceedings

Rozprawa doktorska przygotowana
pod kierunkiem naukowym
dr hab. Anny Hrycaj, prof. Uczelni Łazarskiego

Warszawa 2025

Spis treści

Wprowadzenie ... 8
1. Problem i cel badawczy ... 8
2. Uzasadnienie ograniczenia przedmiotu pracy do przelewu ... 11
3. Uzasadnienie ograniczenia przedmiotu pracy do postępowań restrukturyzacyjnych ... 13
4. Aktualny stan badań ... 14
5. Przedmiot pracy w systemie prawa ... 15
6. Tezy oraz hipotezy ... 18
7. Omówienie metod badawczych ... 20
   7.1. Metody badawcze a systematyka pracy ... 21
   7.2. Metoda formalno-dogmatyczna ... 22
   7.3. Metoda historycznoprawna ... 25
   7.4. Metoda prawnoporównawcza (komparatystyczna) ... 26
8. Struktura pracy ... 33
9. Definicje kluczowych pojęć ... 36
10. Stan prawny ... 37
Rozdział I. Teoretyczne podstawy instytucji przelewu wierzytelności ... 38
1. Uwagi wstępne ... 38
2. Rys historyczny instytucji przelewu ... 39
3. Definicja i charakter prawny przelewu wierzytelności ... 42
   3.1. Pojęcie przelewu wierzytelności ... 42
   3.2. Przedmiot przelewu ... 44
   3.3. Forma przelewu wierzytelności ... 49
4. Podmioty biorące udział w przelewie ... 51
5. Skutki prawne przelewu wierzytelności ... 53
   5.1. Skutki przelewu między stronami umowy ... 53
   5.2. Skutki przelewu wobec dłużnika ... 56
   5.3. Zakres odpowiedzialności cedenta ... 61
6. Funkcje przelewu ... 63
7. Przelew a subrogacja ... 65
8. Ujęcie przelewu w porównywanych systemach prawnych ... 67
9. Podsumowanie ... 72
Rozdział II. Wprowadzenie do prawa restrukturyzacyjnego ... 74
1. Uwagi wstępne ... 74

2. Dualizm prawa upadłościowego i restrukturyzacyjnego 75
3. Istota i cel prawa restrukturyzacyjnego 79
4. Rodzaje postępowań restrukturyzacyjnych 85
4.1. Postępowanie o zatwierdzenie układu 88
4.2. Przyspieszone postępowanie układowe 91
4.3. Postępowanie układowe 95
4.4. Postępowanie sanacyjne 98
4.5. Postępowanie o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli 101
4.6. Układ w upadłości 103
5. Etapy postępowań restrukturyzacyjnych 106
5.1. Etap inicjalny 107
5.2. Etap zasadniczy 110
5.3. Etap wykonawczy 112
6. Rola wierzycieli w postępowaniach restrukturyzacyjnych 114
6.1. Etap inicjalny 115
6.2. Etap zasadniczy 117
6.3. Etap wykonawczy 126
7. Przepisy prawa restrukturyzacyjnego oraz prawa upadłościowego o przelewie 129
8. Podsumowanie 131
Rozdział III. Skutki przelewu na etapie inicjalnym postępowania restrukturyzacyjnego 133
1. Uwagi wstępne 133
2. Legitymacja czynna do zainicjowania postępowania restrukturyzacyjnego 133
2.1. Legitymacja czynna dłużnika 136
2.2. Legitymacja czynna wierzyciela 139
3. Wpływ przelewu wierzytelności na legitymację czynną wierzyciela 145
3.1. Przelew wierzytelności przed zainicjowaniem postępowania 146
3.1.1. Układ w upadłości 146
3.1.2. Postępowanie sanacyjne 151
3.2. Przelew wierzytelności po zainicjowaniu postępowania, lecz przed przejściem do etapu zasadniczego 155
4. Legitymacja czynna wierzyciela w obcych porządkach prawnych 166
4.1. Prawo niemieckie 166
4.2. Prawo włoskie 167
4.3. Prawo litewskie 168

5. Wpływ przelewu wierzytelności na inne uprawnienia wierzyciela na etapie inicjalnym 171
6. Podsumowanie 177
Rozdział IV. Skutki przelewu na etapie zasadniczym postępowania restrukturyzacyjnego 180
1. Uwagi wstępne 180
2. Instytucje prawne charakterystyczne dla etapu zasadniczego postępowań restrukturyzacyjnych 181
3. Status cesjonariusza jako uczestnika postępowania 182
3.1. Cesjonariusz jako uczestnik postępowania na gruncie przepisów p.r. 182
3.2. Cesjonariusz jako uczestnik postępowania na gruncie przepisów p.u. 189
4. Ujęcie cesjonariusza na spisie wierzytelności oraz liście wierzytelności 195
4.1. Wprowadzenie do problematyki spisu wierzytelności i listy wierzytelności 195
4.2. Wpływ przelewu na treść listy wierzytelności 197
4.2.1. Przelew przed przekazaniem listy wierzytelności sędziemu-komisarzowi 199
4.2.2. Przelew po przekazaniu listy wierzytelności sędziemu-komisarzowi, lecz przed jej zatwierdzeniem 203
4.2.3. Przelew po zatwierdzeniu listy wierzytelności 205
4.3. Ujęcie cesjonariusza na spisie wierzytelności 206
4.3.1. Zmiana osoby wierzyciela na spisie wierzytelności w przyspieszonym postępowaniu układowym, postępowaniu układowym, postępowaniu sanacyjnym . 208
4.3.2. Zmiana osoby wierzyciela w postępowaniu o zatwierdzenie układu oraz postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli 211
4.4. Wpływ sporu co do przelewu na treść spisu (listy) wierzytelności 214
4.5. Zaskarżanie spisu (listy) wierzytelności przez cesjonariusza 219
5. Propozycje układowe 222
5.1. Istota propozycji układowych 222
5.2. Złożenie propozycji układowych przez cesjonariusza 228
5.3. Zmiana propozycji układowych przez cesjonariusza 234
6. Zgromadzenie wierzycieli 240
6.1. Zgromadzenie wierzycieli jako organ reprezentacji bezpośredniej wierzycieli 240
6.2. Udział cesjonariusza w zgromadzeniu wierzycieli 243
6.3. Prawo głosu cesjonariusza na zgromadzeniu wierzycieli 249
7. Rada wierzycieli 260
7.1. Rada wierzycieli jako organ reprezentacji pośredniej wierzycieli 260
7.2. Legitymacja cesjonariusza do wnioskowania o ustanowienie rady wierzycieli 263

7.3. Czynne prawo wyborcze cesjonariusza do rady wierzycieli 267
7.4. Bierne prawo wyborcze cesjonariusza do rady wierzycieli 269
7.5. Prawo kwestionowania uchwał rady wierzycieli przez cesjonariusza 271
7.6. Rozstrzyganie sporu dotyczącego okoliczności z art. 109 ust. 1 p.r. w postępowaniach dotyczących ustanowienia i składu rady wierzycieli 276
8. Zaskarżanie układu 281
8.1. Konstrukcja prawna układu 281
8.2. Zastrzeżenia do układu 282
8.3. Zażalenie na postanowienie zapadłe w wyniku rozpoznania układu 289
9. Pozycja cesjonariusza na etapie zasadniczym postępowań restrukturyzacyjnych – ujęcie prawnoporównawcze 293
9.1. Prawo niemieckie 293
9.2. Prawo litewskie 295
9.3. Prawo włoskie 296
10. Podsumowanie 300
Rozdział V. Skutki przelewu na etapie wykonawczym postępowania restrukturyzacyjnego 306
1. Uwagi wstępne 306
2. Przelew wierzytelności objętej układem 307
2.1. Dopuszczalność przelewu wierzytelności objętej układem 307
2.2. Uprawnienie cesjonariusza do uzyskania zaspokojenia w zakresie wierzytelności objętej układem 311
2.3. Uprawnienie cesjonariusza do przymusowego dochodzenia wierzytelności objętej układem 314
3. Wpływ cesjonariusza na istnienie oraz treść układu 321
3.1. Pozycja cesjonariusza w postępowaniu o zmianę układu 321
3.1.1. Legitymacja cesjonariusza do złożenia wniosku o zmianę układu 325
3.1.2. Udział cesjonariusza w zgromadzeniu wierzycieli w postępowaniu o zmianę układu 330
3.2. Pozycja cesjonariusza w postępowaniu o uchylenie układu 338
3.2.1. Legitymacja cesjonariusza do złożenia wniosku o uchylenie układu 342
3.2.2. Skutki uchylenia układu 348
4. Pozycja cesjonariusza na etapie wykonawczym postępowań restrukturyzacyjnych – ujęcie prawnoporównawcze 353
4.1. Prawo niemieckie 354
4.2. Prawo włoskie 356

4.3. Prawo litewskie ... 358
5. Podsumowanie ... 359
Podsumowanie ... 363
1. Weryfikacja tez badawczych ... 363
2. Postulat *de lege ferenda* ... 378
Wykaz skrótów ... 381
1. Akty prawne ... 381
1.1. Prawo polskie ... 381
1.2. Prawo unijne ... 381
1.3. Prawo obce – niemieckie, włoskie, litewskie ... 382
2. Sądy i trybunały ... 382
3. Publikatory, zbiory orzeczeń, czasopisma ... 382
4. Inne skróty ... 383
Bibliografia ... 383
1. Literatura ... 383
2. Źródła internetowe ... 400
3. Akty prawne ... 400
3.1. Prawo polskie ... 400
3.2. Prawo unijne ... 401
4. Projekty aktów prawnych ... 402
5. Orzecznictwo ... 402
5.1. Trybunał Konstytucyjny ... 402
5.2. Naczelny Sąd Administracyjny ... 402
5.3. Sąd Najwyższy ... 402
5.4. Sądy apelacyjne ... 404
5.5. Sądy okręgowe ... 405
5.6. Sądy rejonowe ... 405
5.7. Sądy zagraniczne ... 406
5.8. Interpretacja podatkowa ... 406

Wprowadzenie

1. Problem i cel badawczy

Nieustający rozwój gospodarczy doprowadził do stanu, w którym powszechne stało się dokonywanie czynności, mających na celu przeniesienie praw z majątku jednego podmiotu do majątku innego. Swoistym prawem podmiotowym, które w stosunku zobowiązaniowym przysługuje wierzycielowi, jest wierzytelność[1]. Współczesne systemy prawne bez większych zastrzeżeń zezwalają na transfer wierzytelności w drodze umowy. Jest to tzw. przelew, którego konstrukcja prawna różni się w zależności od systemu prawnego[2].

Problematyka przelewu wierzytelności wzbudza stosunkowo szerokie zainteresowanie wśród przedstawicieli doktryny prawa, która uwzględnia rosnące potrzeby wynikające z praktyki, tak w aspekcie prawa polskiego, jak i w ujęciu międzynarodowym[3]. Jednym z istotnych w tym zakresie zadań prawodawcy jest zatem stworzenie mechanizmów prawnych, pozwalających na pogodzenie interesów podmiotów uczestniczących w transakcji przeniesienia wierzytelności, nie tracąc przy tym z pola widzenia sytuacji dłużnika. Zadanie to nie jest łatwe, zwłaszcza jeśli uwzględnić potencjalne zmiany sytuacji każdego z uczestników przelewu, czy nawet szerszej – podmiotów, na które ów przelew może oddziaływać. Do przypadków takich należy m.in. modyfikacja sytuacji prawnej dłużnika przenoszonej wierzytelności, będąca efektem zainicjowania wobec niego postępowania restrukturyzacyjnego. Refleksem takiego scenariusza jest z kolei pytanie o wpływ objęcia dłużnika określoną procedurą restrukturyzacyjną na status cesjonariusza z punktu widzenia przysługujących mu uprawnień z tytułu nabytej wierzytelności, które to zagadnienie uczyniono przedmiotem niniejszej dysertacji.

Wobec powyższego, problemem badawczym badań dotyczących statusu cesjonariusza w postępowaniu restrukturyzacyjnym uczyniono odpowiedź na pytanie, czy w polskim prawie istnieją różnice w zakresie traktowania cesjonariusza, w zależności od rodzaju postępowania, jak i momentu, w którym doszło do przeniesienia wierzytelności w drodze przelewu.

[1] Z. Radwański, A. Olejniczak, *Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 8, Warszawa 2008, s. 14; ciż, *Prawo cywilne – część ogólna*, wyd. 17, Warszawa 2023, s. 84.
[2] K. Górniak, *Skuteczność umownych ograniczeń przelewu wierzytelności*, Warszawa 2021, s. 7, dostęp online: https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2022/03/IWS_Gorniak-K._Skutecznosc-umownych-ograniczen-przelewu-wierzytelnosci.pdf (dostęp: 24.07.2025 r.).
[3] W. Kurowski, *Przelew wierzytelności w prawie prywatnym międzynarodowym*, Kraków 2005, s. 1.

Przesądzenie ich istnienia nieuchronnie pociąga bowiem za sobą dalsze pytanie o uzasadnienie dla występowania takich różnic. I to nie tylko z perspektywy spójności systemowej obowiązujących rozwiązań prawnych, ale również w kontekście interesów samego cesjonariusza. Przyjęto przy tym założenie, że wszędzie tam, gdzie mamy do czynienia ze skutecznie i ważnie dokonanym przelewem wierzytelności, pozycja nabywcy, który z istoty przelewu wstępuje w sytuację prawną zbywcy, powinna być albo taka sama jak cedenta w zakresie przysługujących mu uprawnień do realizacji (dochodzenia) wierzytelności, albo możliwie do niej zbliżona, o ile za istnieniem różnic przemawiają dostateczne racje. Nie można bowiem zapominać, że w praktyce decyzja o wdrożeniu wobec dłużnika postępowania restrukturyzacyjnego najczęściej pochodzi od niego samego, nie jest konsultowana z wierzycielami ani w jakikolwiek sposób im uprzednio oznajmiana. Niebagatelna zaś rola instytucji przelewu w obrocie gospodarczym i mnogość funkcji, które spełnia, przemawiają za tym, aby podmiot nabywający wierzytelność nie doznawał – wskutek wdrożenia restrukturyzacji wobec dłużnika przelanej wierzytelności – uszczerbku w zakresie swoich praw w szerszym wymiarze aniżeli rzeczywiście konieczny z uwagi na ochronę i zarazem maksymalizację celu stawianego postępowaniom restrukturyzacyjnym. Jest bowiem faktem, że już samo zainicjowanie takiej procedury stanowi ograniczenie praw wierzycieli, choćby z uwagi na czasowe obezwładnienie możliwości egzekwowania posiadanej wierzytelności z uwagi na szeroko zakreślony immunitet egzekucyjny dłużnika. Jeśli dodać do tego, że każdy proces restrukturyzacyjny musi się toczyć przy zabezpieczeniu słusznych praw wierzycieli, wszelkie regulacje modyfikujące pozycję prawną cesjonariusza w toku postępowania w kierunku ograniczenia jego praw wymagają szczególnej uwagi w kontekście uzasadnienia dla ich funkcjonowania.

Przedstawiony problem badawczy, skoncentrowany na ocenie statusu cesjonariusza w płaszczyźnie postępowań restrukturyzacyjnych, jest tematem istotnym z co najmniej kilku względów.

Po pierwsze, cesje wierzytelności są zjawiskiem powszechnym w obrocie gospodarczym, a ich dynamiczny wzrost wynika m.in. z rosnącej roli sektora finansowego w obrocie wierzytelnościami. W praktyce instytucje finansowe, fundusze inwestycyjne oraz inne podmioty, nie wyłączając indywidualnych inwestorów, nabywają wierzytelności w rozmaitych celach. Przybierają one wymiar zarówno czysto inwestycyjny, jak i stają się narzędziem zarządzania ryzkiem. Jednocześnie na przestrzeni ostatnich lat zaobserwować można istotne

zmiany w obrębie postępowań restrukturyzacyjnych, tak w obszarze ilościowym (jeśli chodzi o liczbę inicjowanych procedur), jak i jakościowym (jeśli chodzi o rodzaj wybieranych postępowań). Uwzględniając dane statystyczne za okres od 2016 r., liczba postępowań restrukturyzacyjnych stale rośnie[4], a począwszy od 2020 r. prym wiodą postępowania o zatwierdzenie układu[5]. Naturalną bowiem konsekwencją dynamicznego rozwoju stosunków społeczno-gospodarczych, w ramach których wykształciła i gruntowała swoją pozycję, pełniąc rozmaite funkcje, instytucja przelewu wierzytelności, jest wzrost stopnia skomplikowania obrotu gospodarczego. Złożoność ta wiąże się z kolei z ryzykiem powstania stanu niewypłacalności po stronie jego uczestników[6]. Zagadnieniem węzłowym staje się zatem dokładne określenie pozycji cesjonariusza w sytuacjach, w których dłużnik zmaga się z problemami finansowymi i wkracza w proces restrukturyzacyjny, zwłaszcza że najczęściej następuje to niezależnie od działań i woli wierzycieli.

Po drugie, brak jasności w kwestii statusu cesjonariusza w toku postępowań restrukturyzacyjnych może prowadzić do komplikacji w ich przebiegu, nierzadko ze szkodą dla efektywności całego procesu. Przeprowadzona na przełomie drugiej dekady XXI w. reforma prawa upadłościowego, skutkująca – przynajmniej co do zasady – rozdzieleniem postępowań zmierzających do likwidacji przedsiębiorstw od procedur układowych, oparta została na założeniu ochrony wartości ekonomicznej przedsiębiorstwa i poszanowaniu praw wierzycieli, czemu służyć ma m.in. maksymalizacja szybkości i efektywności restrukturyzacji[7]. Tymczasem brak jasnego określenia praw cesjonariuszy w postępowaniach z konieczności oddziałuje na trudności w sprecyzowaniu możliwości i zakresu ich wpływu na decyzje o dalszych losach dłużnika, co z kolei w konkretnych przypadkach może prowadzić do różnego rodzaju sporów prawnych, przedłużenia postępowań i obniżenia efektywności restrukturyzacji. Z tego punktu widzenia można się wręcz pokusić o stwierdzenie, że zagadnienie związane z analizą statusu

[4] W 2016 r. wszczęto 212 postępowań restrukturyzacyjnych. W roku 2017 liczba ta wzrosła do 348, natomiast w 2018 odnotowano 465 takich postępowań – tyle samo co w 2019. W 2020 r. liczba postępowań restrukturyzacyjnych wyniosła 800, w 2021 r. było ich już 1888, w 2022 r. – 2379, a w 2023 r. nastąpił znaczący wzrost do poziomu 4244 postępowań (https://www.coig.com.pl/index.php, dostęp: 27.06.2025 r.). Z kolei w 2024 r. zainicjowano 4457 postępowań restrukturyzacyjnych (źródło danych statycznych: MGBI, *Postępowania upadłościowe i restrukturyzacyjne. Raport 2025*, https://www.mgbi.pl/raporty/tresc/postepowania-upadlosciowe-i-restrukturyzacyjne-raport-2025, dostęp: 27.06.2025 r.).

[5] Udział postępowań o zatwierdzenie układu w strukturze wszystkich wszczynanych postępowań restrukturyzacyjnych sięga ok. 90% (źródło danych statycznych: MGBI, *Postępowania upadłościowe i restrukturyzacyjne*…).

[6] Z. Miczek, *Konsekwencje braku legitymacji procesowej upadłego dla postępowań sądowych wszczynanych po ogłoszeniu upadłości*, Doradca Restrukturyzacyjny 2025, nr 2, s. 78.

[7] Uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, VII kadencja, druk sejm. nr 2824, s. 12.

cesjonariusza w postępowaniach restrukturyzacyjnych ma uzasadnienie w funkcjach prawa restrukturyzacyjnego i może być rozpatrywane także w ujęciu ekonomicznym.

Po trzecie, status cesjonariusza wpływa również na stabilność rynku wierzytelności i jego transparentność. Jasne regulacje dotyczące praw cesjonariuszy w procesach restrukturyzacyjnych pozwalają inwestorom lepiej oceniać ryzyko związane z nabywaniem wierzytelności podmiotów zagrożonych niewypłacalnością bądź niewypłacalnych, co w konsekwencji powinno pozytywnie oddziaływać na dalszy rozwój tego rynku. Z perspektywy zaś osiągnięcia celu postępowań restrukturyzacyjnych można rzec, że ugruntowana wiedza inwestorów na temat pozycji cesjonariusza w toku postępowania restrukturyzacyjnego, pozwalająca na ewaluację związanych z tym ryzyk, przyczynić się może do zwiększenia skłonności inwestycji w podmioty pogrążone w problemach finansowych, z nastawieniem na ich przejęcie i dalszy rozwój, podparty rozliczeniem narosłego w przeszłości zadłużenia na mocy układu. Ten aspekt ten jest niezwykle istotny, bowiem – jak uczy doświadczenie – nierzadko nawet dobrze rokujące w perspektywie długoterminowej przedsiębiorstwo nie jest w stanie pozytywnie zakończyć postępowania restrukturyzacyjnego i uniknąć upadłości bez zaangażowania ze strony inwestora.

Znaczenie tematu nie ogranicza się tylko do wyliczonych wyżej aspektów praktycznych. Problematyka statusu cesjonariusza w postępowaniu restrukturyzacyjnym zasługuje na pogłębione badania także od strony teoretycznej, choćby dlatego, że jest to temat oparty na styku kilku kluczowych dziedzin prawa. Mowa tu zwłaszcza o prawie cywilnym, prawie restrukturyzacyjnym, prawie upadłościowym, czy szerzej – o prawie gospodarczym. Istnieje zatem potrzeba wypracowania możliwie zgodnego podejścia, powalającego na wszechstronne zrozumienie specyfiki sytuacji prawnej cesjonariusza, który mimo że nie jest pierwotnym wierzycielem, to z tytułu nabycia wierzytelności staje się bądź może się stać jednym z uczestników postępowania restrukturyzacyjnego.

2. Uzasadnienie ograniczenia przedmiotu pracy do przelewu

W toku postępowania restrukturyzacyjnego może dochodzić do zmian po stronie osoby uprawnionej do żądania świadczenia od dłużnika wskutek różnych zdarzeń prawnych. Przelew nie stanowi bowiem wyłącznej podstawy transferu praw pomiędzy uczestnikami obrotu gospodarczego. Kategorią nadrzędną pojęciowo jest przeniesienie wierzytelności, które

obejmuje także inne tryby zmiany osoby wierzyciela w ramach danego stosunku prawnego[8], jak np. przeniesienie wierzytelności inkorporowanych w papierach wartościowych, sukcesję uniwersalną[9], subrogację (*cessio legis*), czy przyznanie wierzytelności orzeczeniem sądu lub decyzją administracyjną[10]. Pomimo że każdy z tych przypadków skutkuje zmianą podmiotową po stronie wierzyciela, nie wykazują one cech właściwych instytucji przelewu, a tym samym zostały one pozostawione poza przedmiotem niniejszej rozprawy doktorskiej.

Za przyjętym podejściem przemawia to, że inne formy zmiany wierzyciela stanowią odrębne instytucje prawne, regulowane innymi przepisami prawa. Każda z nich jest osadzona w odmiennym kontekście normatywnym i realizuje nieco inne funkcje, co w naturalny sposób wpływa na różnice w ich stosowaniu. Omawianie ich wszystkich w jednej pracy prowadziłoby do nadmiernego rozszerzenia zakresu badań, powodując konieczność szczegółowego przedstawienia wielu reżimów prawnych oraz specyficznych regulacji związanych z każdą z tych instytucji. To z kolei utrudniłoby koncentrację na zasadniczym przedmiocie pracy. Innymi słowy, podjęcie analizy tylko jednego, wybranego sposobu przeniesienia wierzytelności, jakim jest przelew, umożliwia utrzymanie spójności pracy oraz precyzyjną analizę problemów związanych z pozycją cesjonariusza w ramach obowiązujących postępowań, bez ryzyka osłabienia klarowności prowadzonego wywodu. Jest to tym bardziej zasadne, jeśli wziąć pod uwagę, że praca doktorska powinna być skoncentrowana na pogłębionej analizie wybranego problemu badawczego i cechować się kompleksowością, gruntownością i oryginalnością ujęcia badanej problematyki[11], które to aspekty mogłyby zostać zatracone w razie obrania za przedmiot rozprawy tematu zbyt rozległego.

---

[8] K. Zawada [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 6. Prawo zobowiązań – część ogólna*, wyd. 4, red. A. Olejniczak, Warszawa 2023, s. 1490.

[9] Do podstawowych przykładów sukcesji uniwersalnej należy dziedziczenie oraz przekształcenia podmiotowe spółek prawa handlowego i spółdzielni. Nieoczywiste jest natomiast traktowanie w kategoriach sukcesji uniwersalnej przypadku nabycia przedsiębiorstwa, aczkolwiek za dominujące trzeba uznać stanowisko, że jest to przypadek sukcesji singularnej – zob. M. Pyziak-Szafnicka [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 1. Prawo cywilne – część ogólna*, wyd. 2, red. M. Safjan, Warszawa 2012, s. 873–876; R. Morek [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, wyd. 33, red. serii K. Osajda, red. tomu W. Borysiak, Legalis 2024, kom. do art. 55^2, nb. 16 i powołana tam literatura. W każdym razie niekontrowersyjny zdaje się być pogląd, iż sukcesja uniwersalna zachodzi tylko w przypadkach wyrażonych w ustawie (zob. M. Litwińska-Werner [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 17B. Prawo spółek kapitałowych*, wyd. 2, red. S. Sołtysiński, Warszawa 2016, s. 1202; U. Roge [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, wyd. 5, red. Z. Jara, Legalis 2024, kom. do art. 531, nb. 5; A. Rachwał [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, wyd. 9, red. M. Bieniak, Legalis 2024, kom. do art. 531, nb. 1).

[10] E. Łętowska [w:] *System prawa cywilnego. Tom III, cz. 1. Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. W. Czachórski, red. tomu S. Grzybowski, Wrocław 1985, s. 893 i n.

[11] R.A. Stefański [w:] *Metodologia dysertacji doktorskiej dla prawników*, red. H. Izdebski, A. Łazarska, Warszawa 2022, s. 135 i n.

Faktem jest zarazem to, że wyłączenie z zakresu przedmiotowego pracy innych sposobów przeniesienia wierzytelności, zwłaszcza takich jak sukcesja uniwersalna czy subrogacja, pozostawia otwartą drogę do dalszych badań naukowych. Wprowadzenie tego rodzaju stwierdzenia w dysertacji pozwala zaznaczyć, że złożoność tej tematyki wymaga odrębnej i pogłębionej analizy w przyszłości, a skupienie się na przelewie wierzytelności stanowi przemyślaną decyzję badawczą, wynikającą z potrzeby szczegółowej analizy tylko jednego, konkretnego, lecz ważnego wycinka szerszego zagadnienia zmiany wierzyciela w kontekście postępowań restrukturyzacyjnych.

3. Uzasadnienie ograniczenia przedmiotu pracy do postępowań restrukturyzacyjnych

Przedmiot niniejszej rozprawy doktorskiej koncentruje się na analizie statusu cesjonariusza w postępowaniach restrukturyzacyjnych, przy czym ograniczenie to wynika zarówno z przesłanek merytorycznych, jak i praktycznych. W typowym postępowaniu upadłościowym ukierunkowanym na likwidację majątku dłużnika rola cesjonariusza sprowadza się zasadniczo do uczestnictwa w podziale funduszy masy upadłości, ewentualnie poprzedzonego zgłoszeniem wierzytelności, jeśli nie uczynił tego cedent. Przelew wierzytelności pełni w tym kontekście funkcję nieco wtórną. Służy prostej zmianie podmiotu uprawnionego do dochodzenia roszczenia, a rola wierzyciela w takim postępowaniu sprowadza się głównie do działań o charakterze pasywnym, niewymagających aktywnego uczestnictwa w kierowaniu przebiegiem postępowania.

W postępowaniach restrukturyzacyjnych znaczenie cesjonariusza jest natomiast o wiele większe i bardziej zróżnicowane. Procedury te, realizujące zasadę drugiej szansy, służą naprawie sytuacji finansowej dłużnika, uniknięciu jego upadłości oraz zapewnieniu kontynuacji działalności przedsiębiorstwa w obrocie gospodarczym. Aktywność wierzycieli, wyrażająca się m.in. w możliwości wpływu na wybór nadzorcy bądź zarządcy od początku postępowania, zgłaszaniu propozycji układowych oraz udziale w głosowaniu nad układem, może decydować o przebiegu i skuteczności procedury. W tym kontekście przelew wierzytelności stanowi nie tylko sposób zmiany podmiotu uprawnionego do dochodzenia roszczeń, lecz stać się może także instrumentem umożliwiającym aktywne wspieranie restrukturyzowanego dłużnika. W ten sposób cesja wierzytelności nabiera charakteru strategicznego narzędzia, pozwalającego wierzycielom (w tym inwestorom) uczestniczyć w procesie restrukturyzacji, kształtować kierunki postępowania oraz maksymalizować poziom

zaspokojenia wierzycieli przy jednoczesnej ochronie przedsiębiorstwa przed upadłością, co w praktyce sprzyja realizacji celu postępowania restrukturyzacyjnego.

Z powyższych względów zdecydowano się skoncentrować analizę na postępowaniach restrukturyzacyjnych, w których rola cesjonariusza jest zarówno bardziej zróżnicowana, jak i istotna z perspektywy przebiegu i skuteczności procedury. Jednocześnie nie oznacza to całkowitego pominięcia postępowania upadłościowego. Wręcz przeciwnie, część analizowanych procedur zawarta jest w ustawie – Prawo upadłościowe (układ w upadłości, postępowanie o zatwierdzenie układu przez zgromadzenie wierzycieli, układ w upadłości konsumenckiej), a mimo to realizują cele analogiczne do postępowań przewidzianych w ustawie – Prawo restrukturyzacyjne. Fakt ujęcia tych procedur w Prawie upadłościowym wymaga w wielu aspektach odwołania się do przepisów tej ustawy oraz ich zestawienia z regulacjami Prawa restrukturyzacyjnego, co jednocześnie pozwala – przynajmniej w części rozważań – odnosić wnioski i spostrzeżenia wypracowane dla postępowań restrukturyzacyjnych do postępowania upadłościowego.

4. Aktualny stan badań

Dotychczasowa literatura obfituje w szereg opracowań na temat instytucji przelewu[12]. Ujmują one rzeczoną instytucję z punktu widzenia różnych funkcji, dla których jest ona wykorzystywana w praktyce obrotu gospodarczego. Brak jednak opracowań mających za przedmiot badanie pozycji cesjonariusza w toku postępowań restrukturyzacyjnych. Incydentalnie poruszane jest zagadnienie przelewu na zabezpieczenie w kontekście skuteczności takiej konstrukcji prawnej na wypadek otwarcia różnych postępowań restrukturyzacyjnych[13]. Nie są to jednak publikacje kompleksowe, ale co istotniejsze –

[12] Zob. przykładowo: J. Mojak, *Przelew wierzytelności w polskim prawie cywilnym*, Lublin 1990; tenże, *Obrót wierzytelnościami*, wyd. 4, Warszawa 2021; W. Kurowski, *Przelew wierzytelności*…, s. 1; M. Rytwińska, *Przelew wierzytelności na zabezpieczenie*, Warszawa 2007; P. Katner, *Przeniesienie wierzytelności w umowie faktoringu*, Warszawa 2011; A. Krzykowski, *Umowne zakazy przelewu wierzytelności (pacta de non cedendo) w obrocie krajowym i międzynarodowym*, Warszawa 2012; I. Heropolitańska, *Prawne zabezpieczenia zapłaty wierzytelności*, wyd. 5, Warszawa 2023.

[13] Zob. w szczególności: P. Zimmerman, *Skutki cesji wierzytelności dokonanej po otwarciu postępowań upadłościowego i restrukturyzacyjnego*, Doradca Restrukturyzacyjny 2016, nr 2, s. 26 i n.; R. Adamus, *Cesja wierzytelności przyszłych a postępowanie restrukturyzacyjne*, Doradca Restrukturyzacyjny 2016, nr 4, s. 90 i n.; K. Jeleński, *Problemy z cesją wierzytelności w postępowaniu restrukturyzacyjnym*, Doradca Restrukturyzacyjny 2017, nr 4, s. 97 i n.; R. Adamus, *Trwałość bezskuteczności cesji wierzytelności przyszłych w czasie wykonywania układu*, Doradca Restrukturyzacyjny 2021, nr 4, s. 38 i n.; N. Frosztęga, H. Woźniak, *Skutki dokonania cesji wierzytelności przyszłych z tytułu czynszów najmu przez podmiot, wobec którego następnie otwarto postępowanie*

odbiegają przedmiotowo od tematu niniejszej dysertacji. Praca doktorska nie koncentruje się bowiem wokół wierzytelności przysługującej restrukturyzowanemu dłużnikowi wobec osoby trzeciej, która może być przelana na inny podmiot m.in. w celu zabezpieczenia wierzytelności tego ostatniego wobec dłużnika, lecz na zbadaniu pozycji cesjonariusza, który nabył na różnych etapach postępowania restrukturyzacyjnego wierzytelności wobec dłużnika poddawanego procedurze restrukturyzacyjnej.

Co więcej, odpowiedzi na problemy prawne dostrzegane w obszarze tematyki związanej z pozycją cesjonariusza w toku postępowań restrukturyzacyjnych próżno szukać również w orzecznictwie. Abstrahując już od tego, że judykaty sądów powszechnych ze swej istoty nie są właściwym miejscem do kompleksowego omawiania poszczególnych zagadnień prawnych, lecz skupiają się na rozstrzygnięciu konkretnej sprawy, sposób unormowania zasad zaskarżania rozstrzygnięć zapadających w toku postępowań restrukturyzacyjnych powoduje, że orzecznictwo sądów apelacyjnych czy Sądu Najwyższego w tematyce restrukturyzacyjnej jest mocno ograniczone. Wynika to przede wszystkim z regulacji zakorzenionej w art. 202 p.r.[14], w świetle którego skarga kasacyjna, skarga o wznowienie postępowania oraz skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w postępowaniu restrukturyzacyjnym nie przysługują. Ustawodawca zredukował zatem w postępowaniach restrukturyzacyjnych środki ochrony prawnej uczestników postępowania[15], na wzór rozwiązań przyjętych od dawna w prawie upadłościowym[16], ograniczając w praktyce pole rozstrzygnięć do sądów rejonowych[17], niekiedy także sądów okręgowych. Jednak i tam, jeśli już pojawiają się określone poglądy związane z przelewem wierzytelności w ramach procedur restrukturyzacyjnych, odnoszą się najczęściej do skuteczności cesji na zabezpieczenie[18].

5. Przedmiot pracy w systemie prawa

restrukturyzacyjne, „Nieruchomości@" 2021, wydanie specjalne (V), s. 327–335; S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. 3, Legalis 2020, kom. do art. 248, nb. 1.

[14] Ustawa z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1428 z późn. zm.), dalej: p.r.

[15] R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. 2, Legalis 2019, kom. do art. 202, nb. 1.

[16] Zob. art. 33 ust. 2 i 3 oraz art. 223 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 614), dalej: p.u.

[17] Sądem restrukturyzacyjnym jest sąd rejonowy – sąd gospodarczy (art. 14 ust. 1 p.r.).

[18] Zob. przykładowo: postanowienie SO w Krakowie z dnia 25 czerwca 2021 r., IX GC 770/19, niepubl.; postanowienie SO w Warszawie z dnia 3 stycznia 2017 r., XX GCo 435/16, POSP.

Podejmując próbę umiejscowienia analizowanego zagadnienia w systemie prawa, rozumianego jako spójna i uporządkowana struktura norm prawnych obowiązujących w danym państwie, tworząca zbiór regulacji i rozwiązań służących osiąganiu określonych celów społecznych, gospodarczych oraz zapewnieniu stabilności i porządku prawnego[19], należy przede wszystkim zauważyć, że zajmuje ono miejsce na pograniczu co najmniej dwóch gałęzi prawa[20], tj. prawa cywilnego oraz prawa restrukturyzacyjnego. Z jednej strony, pojęcie przelewu należy do podstawowych instytucji prawa cywilnego, precyzyjnie regulowanej przez przepisy k.c. Cesjonariusz jako nabywca wierzytelności uzyskuje na mocy umowy prawo do roszczeń względem dłużnika, wstępując w miejsce cedenta. Z drugiej strony, sytuacja cesjonariusza, który nabywa wierzytelność względem dłużnika będącego – w momencie przelewu lub później – uczestnikiem postępowania restrukturyzacyjnego doznaje modyfikacji, bowiem podlega dodatkowym regulacjom wynikającym z przepisów p.r. Co więcej, specyfika postępowań restrukturyzacyjnych, które przeznaczone są przede wszystkim dla przedsiębiorców[21], uwidacznia na różnych etapach prowadzonego postępowania jego ingerencję w obszary z zasady regulowane prawem handlowym.

Sytuacja w pewnym sensie komplikuje się, jeśli wziąć pod uwagę, że prawo restrukturyzacyjne, choć korzeniami na ziemiach polskich sięga lat 30-tych XX w., nie zawsze jest jednolicie ujmowane z punktu widzenia miejsca w systemie prawa, czy nawet zasadności traktowania go jako samodzielnej gałęzi prawa[22], tym bardziej że systematyzacja ogólnego zbioru norm nie

[19] Szerzej na temat różnych ujęć pojęcia „system prawa", jak i jego relacji do „porządku prawnego" zob. B. Liżewski, *System prawa a porządek prawny. Między konstrukcją normatywną a prawem w działaniu*, Warszawa 2021, *passim* i powołana tam literatura; zob. także S. Czepita, *Koncepcje teoretycznoprawne w Polsce międzywojennej*, Czasopismo Prawno-Historyczne 1980, nr 2, s. 130 i n.; H. Kelsen, *Czysta teoria prawa*, tłum. R. Szubert, red. i wstęp A. Bosiacki, Warszawa 2014, s. 93.

[20] Gałąź prawa rozumiana jest jako podsystem wewnętrznego systemu prawa konkretnego państwa, dający się wyróżnić z uwagi na wyraźnie możliwą do zidentyfikowania i nazwania sferę stosunków społecznych (J. Jabłońska-Bonca, *Wprowadzenie do prawa*, wyd. 2, Warszawa 2008, s. 154; M. Safjan [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 1. Prawo cywilne – część ogólna*, wyd. 1, red. M. Safjan, Warszawa 2007, s. 54). Gałąź prawa w sposób pełny reguluje stosunki społeczne, do których się odnosi (Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne*…, 2023, s. 5). Na temat ujęcia prawa restrukturyzacyjnego w kontekście gałęzi prawa zob. także M. Geromin, A. Hrycaj, Z. Miczek [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, wyd. 2, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2020, s. 6 i n.

[21] Na temat zakresu podmiotowego postępowania restrukturyzacyjnego zob. W. Głodowski [w:] *Meritum. Prawo restrukturyzacyjne i prawo upadłościowe*, red. I. Gil, Warszawa 2021, s. 62 i n.

[22] Pozycja prawa upadłościowego oraz restrukturyzacyjnego jest różna w systemach prawnych poszczególnych państw. Jak wskazuje T. Chilarski, „w niektórych państwach prawo upadłościowe jest częścią prawa procesowego, w innych częścią prawa handlowego, a w jeszcze innych odrębną gałęzią prawa" (T. Chilarski, *Upadłość transgraniczna w prawie Unii Europejskiej*, Warszawa 2008, s. 1). Zob. też M. Geromin, A. Hrycaj, Z. Miczek [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6*…, s. 7–8, gdzie przyjęto pogląd, iż prawo restrukturyzacyjne nie stanowi odrębnej gałęzi prawa, lecz ma charakter kompleksowej regulacji prawnej obejmującej normy, które z systemowego punktu widzenia należą do prawa cywilnego, prawa postępowania cywilnego, prawa administracyjnego oraz prawa karnego.

jest oparta na ostrych kryteriach podziału[23]. Najogólniej można stwierdzić, że jest szczególną procedurą o charakterze interdyscyplinarnym, której celem jest umożliwienie restrukturyzacji zadłużenia dłużnika oraz zapewnienie ochrony praw wierzycieli. Odwołując się do poglądów wyrażanych na gruncie poprzedniego stanu prawnego (tj. sprzed wejścia w życie p.r.), niektórzy przedstawiciele doktryny stawiali tezę, że prawo upadłościowe to element większej całości – dziedziny prawa gospodarczego prywatnego[24], inni że jest to część prawa handlowego[25]. Sąd Najwyższy w jednym z wyroków wyraził z kolei stanowisko, iż „prawo upadłościowe jest częścią systemu prawa cywilnego, w którym prawu podmiotowemu odpowiada roszczenie procesowe, realizowane w drodze powództwa o ustalenie, o zasądzenie albo o ukształtowanie stosunku prawnego”[26]. Pomimo zróżnicowanych ocen, trafne wydaje się traktowanie prawa restrukturyzacyjnego jako jednej z gałęzi prawa[27], odrębnej od innych dziedzin, która reguluje szczególny rodzaj stosunków społecznych[28]. Przemawia za tym szereg racji o następującym – jak wylicza R. Adamus – charakterze: przedmiotowym, funkcjonalnym, podmiotowym, techniczno-legislacyjnym oraz historycznym[29]. Akceptacja rzeczonego poglądu nie zmienia faktu, że prawo restrukturyzacyjne nie funkcjonuje w próżni, lecz pozostaje w relacji współzależności i wzajemnego przenikania się z innymi gałęziami prawa, ingerując przy tym w relacje cywilnoprawne, w tym stosunki wynikające z przelewu wierzytelności.

Ulokowanie przedmiotu niniejszej pracy doktorskiej w systemie prawa wymaga więc zrozumienia nie tylko instytucji przelewu, ale też specyfiki prawa restrukturyzacyjnego, które

[23] Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne*…, 2023, s. 5.
[24] M. Pannert, *Wpływ upadłości likwidacyjnej na wykonanie zobowiązań z umów wzajemnych*, Warszawa 2010, s. 22. Zauważyć należy, że pogląd wyrażany przez tego Autora obecnie ma w istocie większe uzasadnienie na gruncie prawa restrukturyzacyjnego niż upadłościowego, gdyż część prawa upadłościowego odnosi się do obrotu pozagospodarczego (tzw. upadłość konsumencka).
[25] M. Koenner, *Likwidacja upadłościowa*, Kraków 2006, s. 21–22.
[26] Wyrok SN z dnia 8 stycznia 2010 r., IV CSK 298/09, Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna – Zeszyt Dodatkowy 2010, nr 9, poz. 88.
[27] Szerzej na temat prawa upadłościowego w systemie prawa – R. Adamus, *Miejsce prawa upadłościowego i naprawczego w systemie prawa*, Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego 2011, nr 1, s. 16 i n.
[28] R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 1, nb. 20 i powołana tam literatura. Tak też na gruncie wcześniejszego stanu prawnego: B. Stelmachowski, *Prawo upadłościowe Ziem Zachodnich*, Poznań 1932 [i.e. 1931], s. 3; R. Adamus, *Zarys ogólny historii prawa upadłościowego w Polsce* [w:] *Historia testis temporum, lux veritatis, vita memoriae, nuntia vestutatis. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Wojciechowi Kaczorowskiemu*, red. E. Kozerska, M. Maciejewski, P. Stec, Opole 2015, s. 609 i n.; K. Flaga-Gieruszyńska, *Prawo upadłościowe i naprawcze*, wyd. 4, Warszawa 2012, s. 1–2. Odmiennie A. Hrycaj, *Cztery postępowania restrukturyzacyjne*, Doradca Restrukturyzacyjny 2015, nr 1, s. 5.
[29] R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 1, nb. 20. Autor jest jednak świadomy możliwej krytyki takiego poglądu, zwłaszcza poprzez argumentację, iż prawo restrukturyzacyjne – tak jak i prawo upadłościowe – to jedynie wyspecjalizowany dział prawa (por. R. Adamus, *Miejsce prawa upadłościowego*…, s. 21). Szersza analiza rzeczonego zagadnienia wykracza poza tematykę niniejszej dysertacji.

nierzadko modyfikuje klasyczne zasady prawa cywilnego oraz handlowego[30]. Prawo restrukturyzacyjne reguluje zasady dochodzenia roszczeń w sposób istotnie różny niż typowe postępowanie cywilne i zarazem odmienny względem egzekucji singularnej. Sprawia to, że pozycja cesjonariusza, choć wyjściowo oparta na regulacjach kodeksowych, współkształtowana jest regulacjami normującymi procedurę restrukturyzacyjną wdrożoną wobec dłużnika. Przykładem może być ograniczenie możliwości prowadzenia egzekucji, *notabene* niejednorodnie ukształtowane na gruncie poszczególnych postępowań.

Interdyscyplinarność omawianego zagadnienia widoczna jest więc w przenikaniu się wątków cywilistycznych (dotyczących konstrukcji i skutków przelewu wierzytelności) z elementami prawa restrukturyzacyjnego (które wprowadza mechanizmy ochronne i kontrolne wobec wierzycieli i dłużnika). Co więcej, analizując pozycję prawną nabywcy wierzytelności w toku postępowań restrukturyzacyjnych, nie można pominąć także uregulowań zawartych w p.u., bowiem i tam znaleźć można procedury, które – ze względu na stawiane im cele – w istocie należy przyporządkować do restrukturyzacyjnych (zob. szerzej rozdział II niniejszej pracy). Badania nad pozycją cesjonariusza w toku poszczególnych postępowań restrukturyzacyjnych uwzględniać zatem muszą analizę zarówno prawa cywilnego, jak i restrukturyzacyjnego, a także ich wzajemne oddziaływanie. Dopiero połączenie tych dwóch obszarów pozwala zrozumieć pełne spektrum praw i ograniczeń, z którymi może spotkać się cesjonariusz w obliczu zainicjowanej przez jego dłużnika restrukturyzacji, przy jednoczesnym uwzględnieniu zróżnicowania przebiegu i skutków każdego z dostępnych w prawie polskim postępowań restrukturyzacyjnych.

6. Tezy oraz hipotezy

W związku z przedstawionym na wstępie problemem badawczym dokonano ustrukturyzowania prowadzonych badań poprzez postawienie dwóch podstawowych tez badawczych:
1) w polskim prawie restrukturyzacyjnym istnieje normatywne zróżnicowanie w zakresie traktowania cesjonariusza w zależności od rodzaju postępowania oraz momentu przelewu;

[30] Zob. np. art. 169 ust. 3–4 p.r., które stanowią *lex specialis* w stosunku do przepisów ustawy z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 18 z późn. zm.), dalej: k.s.h. (tak też m.in. S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 169, nb. 3; na gruncie p.u.n. podobnie A. Witosz, *Zatwierdzony układ z konwersją wierzytelności na udziały lub akcje a podwyższenie kapitału zakładowego*, PPH 2005, nr 3, s. 13–19).

2) zróżnicowanie normatywne w zakresie traktowania cesjonariusza w zależności od rodzaju postępowania oraz momentu przelewu, prowadzi do niespójności systemowej oraz nieuzasadnionego pogorszenia jego sytuacji prawnej.

Słowa wyjaśnienia wymaga, iż przyjęte tezy mają charakter wynikowy w tym znaczeniu, że sprawdzenie drugiej z nich nabiera sensu wyłącznie w razie wykazania w toku badań prawidłowości pierwszej. Precyzując, jedynie w razie konfirmacji tezy, iż w polskim prawie restrukturyzacyjnym istnieje normatywne zróżnicowanie w zakresie traktowania cesjonariusza w zależności od rodzaju postępowania oraz momentu przelewu, otwiera się pole do oceny, czy taki stan prowadzi do niespójności systemowej oraz nieuzasadnionego pogorszenia jego sytuacji prawnej. Przyjęty sposób ukształtowania tez jest jednak świadomy. Ograniczenie się bowiem do postawienia jednej tezy, która zapewne przybrałaby brzmienie: „W polskim prawie restrukturyzacyjnym istnieje normatywne zróżnicowanie w zakresie traktowania cesjonariusza w zależności od rodzaju postępowania oraz momentu przelewu, co prowadzi do niespójności systemowej oraz nieuzasadnionego pogorszenia jego sytuacji prawnej", z konieczności zawęziłoby merytoryczną doniosłość wyników niniejszej pracy. Nakazywałoby przyjąć wniosek o falsyfikacji tak przyjętej tezy zarówno wówczas, gdy prowadzone badania doprowadziłyby do konkluzji, iż w polskim prawie restrukturyzacyjnym nie istnieje normatywne zróżnicowanie w zakresie traktowania cesjonariusza w zależności od rodzaju postępowania oraz momentu przelewu, jak i wówczas, gdyby taką różnorodność stwierdzono, lecz mimo to uznano by, iż jest ona systemowo spójna i uzasadniona.

Weryfikacja postawionych tez nastąpi poprzez akceptację albo odrzucenie niżej wyliczonych hipotez badawczych, których sekwencja zasadniczo odpowiada kolejności prowadzonych badań:
1) interes cesjonariusza w postępowaniu restrukturyzacyjnym współkształtuje zbiorowy interes wierzycieli;
2) bez względu na to, czy postępowanie restrukturyzacyjne jest regulowane przepisami p.r. czy p.u., sam ten fakt pozostaje bez wpływu na pozycję prawną cesjonariusza, a ewentualne różnice mogą wynikać jedynie z przepisów regulujących dane postępowanie;
3) mnogość dostępnych w prawie polskim procedur restrukturyzacyjnych skutkuje ich proceduralnym zróżnicowaniem;

4) przelew wierzytelności nie ogranicza cesjonariusza w legitymacji do zainicjowania postępowania restrukturyzacyjnego dłużnika w tych przypadkach, w których wszczęcie danego postępowania może nastąpić z inicjatywy wierzyciela;
5) nabycie wierzytelności względem dłużnika, co do którego nastąpiło wszczęcie postępowania restrukturyzacyjnego, skutkuje wejściem cesjonariusza w sytuację prawną cedenta w zakresie prawa uczestnictwa w tym postępowaniu;
6) istota przelewu wierzytelności nakazuje, aby w toku postępowania restrukturyzacyjnego sytuacja cesjonariusza w każdym aspekcie była tożsama z sytuacją cedenta, jeśli chodzi o zakres i możliwość korzystania z uprawnień wierzycielskich;
7) obecny kształt regulacji prawnych przewiduje ograniczenia w zakresie uprawnień cesjonariusza względem cedenta na etapie zasadniczym postępowania restrukturyzacyjnego;
8) uprawnienia wierzyciela związane z przyjęciem układu, w szczególności prawo zgłaszania propozycji układowych oraz prawo głosowania nad układem, należą do najistotniejszych uprawnień wierzycielskich na etapie zasadniczym postępowania restrukturyzacyjnego;
9) obowiązujące ograniczenia uprawnień cesjonariusza na etapie zasadniczym postępowania restrukturyzacyjnego są uzasadnione koniecznością usprawnienia przebiegu postępowania oraz przyczyniają się do realizacji jego celu;
10) prawomocne zatwierdzenie układu, mimo że prowadzi do modyfikacji treści wierzytelności nim objętych, nie wpływa na możliwość ich przenoszenia w drodze przelewu;
11) bez względu na rodzaj postępowania restrukturyzacyjnego, w którym doszło do prawomocnego zatwierdzenia układu, pozycja cesjonariusza co do zakresu jego uprawnień pozostaje jednakowa na etapie wykonawczym układu;
12) ograniczenia uprawnień cesjonariusza wierzytelności nabytej po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego, obowiązujące na etapie zasadniczym, ustają na etapie wykonawczym układu, co oznacza, że cesjonariusz korzysta w tym stadium z pełni uprawnień przysługujących wierzycielowi z tytułu wierzytelności objętej układem.

W pracy przyjęto podejście polegające na tym, że stanowisko autora co do wykazania tez zasadniczych, na podstawie wyników weryfikacji hipotez badawczych, zaprezentowane zostało w Podsumowaniu, jako zwieńczenie badań.

7. Omówienie metod badawczych

Dobór metod badawczych warunkuje uzyskanie wyników o racjonalnej pewności, co jest konieczne do sformułowania prawidłowych wniosków oraz zaprojektowania i zaproponowania adekwatnych narzędzi usprawniających dane procesy, będących jednocześnie odpowiedzią na zidentyfikowane problemy badawcze[31]. To charakter problemu powinien być determinantą w wyborze i zastosowaniu metody[32]. W niniejszym podrozdziale dokonano przeglądu zastosowanych dla potrzeb pracy metod badawczych, wyjaśniając w pierwszej kolejności przyjęte względem nich podejście w kontekście systematyki pracy i jej podziału na rozdziały.

7.1. Metody badawcze a systematyka pracy

W ramach prac nad niniejszą rozprawą doktorską zastosowano kilka metod badawczych. Przed ich scharakteryzowaniem, wyjaśnienia wymaga, iż w dysertacji celowo odstąpiono od powszechnie spotykanej koncepcji polegającej na opisywaniu poszczególnych metod, przebiegu ich stosowania oraz wniosków dzięki nim wywiedzionych w ramach kolejnych rozdziałów. Inaczej mówiąc, zrezygnowano z grupowania rozdziałów według metod badawczych. Temat pracy związany z analizą pozycji cesjonariusza jest interdyscyplinarny, łącząc zagadnienia *stricte* cywilistyczne z instytucjami występującymi na gruncie postępowań restrukturyzacyjnych, jak również przekrojowy. Status prawny cesjonariusza, związany immanentnie z katalogiem służących mu uprawnień, jest bowiem weryfikowany nie tylko w odniesieniu do wszystkich znanych prawu polskiemu procedur restrukturyzacyjnych, ale także w kontekście możliwych do wyróżnienia etapów tych postępowań. Jest to zakres niewątpliwie szeroki, choć zarazem konieczny dla zapewnienia kompleksowego charakteru pracy w obrębie tytułowego zagadnienia. Dążenie przy tym do opisywania każdego z poddawanych badaniu aspektów związanych z pozycją cesjonariusza odrębnie w kolejnych rozdziałach z perspektywy wyłącznie poszczególnych metod badawczych nieuchronnie prowadziłoby do znaczącego rozrostu pracy oraz – co gorsza – zatracenia jej przejrzystości. W efekcie, przyjęta przez autora struktura pracy nie polega na przypisaniu każdemu kolejnemu rozdziałowi odrębnej metody badawczej. W wyodrębnionych rozdziałach wiodącą rolę odgrywa metoda formalno-dogmatyczna. Pozostałe metody mają zaś charakter bardziej pomocniczy i są stosowane tam, gdzie wymaga tego kontekst bądź specyfika poruszanego

[31] A. Gregulska-Oksińska, *Użyteczność poznawcza wywiadu jako metody badawczej zagadnienia kontroli zarządczej w jednostkach samorządu terytorialnego*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu 2021, vol. 65, nr 3, s. 26–27.
[32] R.A. Stefański [w:] *Metodologia dysertacji doktorskiej*…, s. 156.

zagadnienia. Tak obrana struktura pozwala na zachowanie spójności metodologicznej oraz wieloaspektowe podejście do badanych wątków, porzucając sztuczne rozdzielanie pracy na izolowane metody badawcze sztywno przypisane do konkretnych, kolejnych rozdziałów.

7.2. Metoda formalno-dogmatyczna

W doktrynie dogmatykę prawa wyjaśnia się jako analizę i systematyzację obowiązujących przepisów, uwzględniającą sposób stosowania przepisów prawnych i ich funkcjonowanie w określonych kontekstach gospodarczych i społeczno-politycznych[33]. Metoda formalno-dogmatyczna[34] sprowadza się zatem do stosowania analizy logiczno-językowej i jest wykładnią prawa podjętą w celu możliwie precyzyjnego ustalenia treści normy prawnej, by następnie wykorzystać znajomość prawa do celów praktycznego działania[35]. Innymi słowy, metoda ta pozwala na dogłębną interpretację przepisów, ich systematyzację i ocenę wewnętrznej spójności, co jest kluczowe dla zrozumienia aktualnego stanu prawnego oraz wypracowania teoretycznych podstaw wniosków *de lege lata* i *de lege ferenda*. Tak rozumiana metoda stanowiła wyjściowe i zarazem kluczowe narzędzie, zastosowane w ramach badań naukowych nad zagadnieniem dotyczącym pozycji cesjonariusza w toku postępowania restrukturyzacyjnego. Niniejszym opisywana metoda pozwala na szczegółowe badanie struktury i znaczenia norm prawnych dotyczących przelewu oraz pozycji cesjonariusza w ramach postępowań restrukturyzacyjnych, pozwalając w efekcie na wyciągnięcie konkretnych wniosków dotyczących współczesnych regulacji oraz ich praktycznego zastosowania. Przy jej pomocy odczytano znaczenie normatywne kluczowych dla przedmiotu niniejszej dysertacji przepisów prawa, nie tylko zawartych w p.r. i p.u., ale także k.c.[36] oraz k.p.c.[37] Pozwoliło to na ustalenie wpływu cesjonariusza na zainicjowanie oraz przebieg postępowania restrukturyzacyjnego, w tym na podejmowanie czynności związanych z głosowaniem nad układem, jako punktem kulminacyjnym każdej procedury restrukturyzacyjnej.

---

[33] K. Mularski, *O pewnej wizji dogmatyki prawa jako nauki*, Państwo i Prawo 2018, nr 8, s. 20 i n.
[34] Określenie metody jako „formalno-dogmatyczna" jest świadome. Za T. Barankiewiczem przyjęto bowiem, że metoda ta jest formalna z uwagi na zainteresowanie samą treścią obowiązującego prawa, pomijając inne konteksty jego badania, a przy tym jest dogmatyczna z uwagi na traktowanie obowiązującego prawa jako swoistego dogmatu, wypowiedzi językowej, która nie wymaga uzasadnienia, lecz jako formalna racja uzasadnia inne oceny, decyzje, czy zdania (T. Barankiewicz [w:] *Metodologia dysertacji doktorskiej dla prawników*, red. H. Izdebski, A. Łazarska, Warszawa 2022, s. 113).
[35] T. Barankiewicz [w:] *Metodologia dysertacji doktorskiej*…, s. 113.
[36] Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 1071), dalej: k.c.
[37] Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1568 z późn. zm.), dalej: k.p.c.

Stosowane w pracy dyrektywy wykładni tekstu prawnego opierają się na wykorzystaniu nagromadzonego w tym obszarze dorobku teoretycznego współczesnej wykładni prawa, opierającej się nie tyle na samym negowaniu tzw. wykładni klaryfikacyjnej, co na uzasadnianiu konieczności kierowania się zasadą *omnia sunt interpretanda* i tym samym stosowania, obok wykładni językowej, także dyrektyw wykładni systemowej, funkcjonalnej i celowościowej[38]. Tak ujęte podejście do wykładni prawa jest charakterystyczne dla koncepcji derywacyjnej, wypracowanej w polskiej powojennej myśli teoretyczno-prawnej[39]. Zostało także zaakceptowane przez Trybunał Konstytucyjny[40], który odwołując się do dominującego stanowiska doktryny przyjął, że wykładni przepisu – jako rekonstrukcji normy prawnej z tekstu aktu normatywnego – dokonuje się zawsze, nawet w przypadkach pozornie niebudzących wątpliwości interpretacyjnych. Akceptując przywołane podejście, nie pominięto zarazem trafnego spostrzeżenia L. Leszczyńskiego, iż przystępując do wykładni prawa pierwszorzędnym zadaniem jest ustalenie, co w ogóle jest prawem obowiązującym i jaki zbiór przepisów przynależy do systemu prawa, aby dopiero w kolejnym kroku przystąpić do poddania ustalonego tekstu analizie[41]. Przyjęte podejście do relewantnych w obszarze badawczym niniejszej pracy przepisów, przede wszystkim przepisów p.r., jest tym bardziej trafne, jeśli wziąć pod uwagę, po pierwsze, interdyscyplinarność badanego zagadnienia, po drugie, oszczędność legislacyjną w obszarze analizowanej instytucji w zderzeniu z jej daleko idącymi następstwami, rozumianymi jako wpływ przelewu wierzytelności na uprawnienia cesjonariusza na różnych etapach postępowania restrukturyzacyjnego, co przekładać się może nie tylko na przebieg danej procedury, ale także perspektywę oraz zakres uzyskania świadczenia od dłużnika nabytej wierzytelności.

Pozostając jeszcze w obrębie metody formalno-dogmatycznej, należy odnotować, że autor pracy ma świadomość, iż rzeczona metoda stosowana jest do badania przepisów prawa, a nie doktryny lub orzecznictwa. Pogląd taki dominuje również w praktyce recenzowania prac doktorskich, co wynika z przeprowadzonych przez D. Van Kędzierskiego badań empirycznych dotyczących metodologii polskiej dogmatyki prawa, gdzie za materiał badawczy posłużyło 729

[38] M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki*, wyd. 6, Warszawa 2012.
[39] Zob. szerzej S. Lewandowski, *Retoryczne i logiczne podstawy argumentacji prawniczej*, wyd. 2, Warszawa 2015, s. 203 i n. oraz powołana tam literatura.
[40] Wyrok TK z dnia 13 stycznia 2005 r., P 15/02, Dz.U. z 2005 r. Nr 13, poz. 111.
[41] L. Leszczyński, *Zagadnienia teorii stosowania prawa. Doktryna i tezy orzecznictwa*, Kraków 2001, s. 116–117.

recenzji rozpraw doktorskich przygotowywanych na polskich uczelniach[42]. Z tego też względu za zasadne uznaje się wyróżnianie jako odrębnej metody analizy orzecznictwa, aczkolwiek nierzadko traktowana jest ona jako podpadająca pod metodę empiryczną, co zasadza się na postrzeganiu spraw poddanych pod osąd (sporów sądowych) jako materiału empirycznego nauk prawnych[43]. Nie rozstrzygając przywołanych rozbieżności poglądów, świadomie zrezygnowano z zastosowania metody analizy orzecznictwa, jako odrębnej od metody formalno-dogmatycznej. Uzasadnieniem jest fakt, że zmiana wierzyciela wskutek przelewu nie ma charakter procesowego, lecz następuje na podstawie zdarzenia materialnoprawnego, które co najwyżej determinuje zakres uprawnień procesowych cesjonariusza. Zmiana podmiotowa po stronie osoby uprawnionej do żądania świadczenia od dłużnika może mieć miejsce na różnych etapach konkretnego postępowania restrukturyzacyjnego i o ile determinuje pozycję nabywcy w toku danego postępowania oraz krąg jego uprawnień, to pozostaje w istocie bez wpływu na zewnętrzny wymiar takiego postępowania. Chodzi o to, że znajomość sygnatury sprawy nie pozwala ustalić na tej tylko podstawie, czy w ramach danego postępowania miały miejsce jakiekolwiek zmiany wierzycielskie, a jeśli miały – to czy i jakie niosły za sobą implikacje prawne. Zasadniczo sądy restrukturyzacyjne nie są również powołane do rozstrzygania o statusie cesjonariusza, choć do wyobrażenia są przypadki inicjowania postępowań sprzeciwowych do spisu wierzytelności, w których spór ogniskuje się wokół przelewu wierzytelności i jego skutków. Natomiast nawet w takich przypadkach nie sposób przez to „wyłapać" takiej sprawy, skoro podstawa faktyczna i prawna sprzeciwu pozostaje bez wpływu na sygnaturę toczącego się postępowania. Rzecz jasna brak również jakichkolwiek zestawień sygnatur postępowań restrukturyzacyjnych, w których miały miejsce przypadki przelewu wierzytelności bądź spory zogniskowane na tym tle. W tej sytuacji nawet zwrócenie się do wszystkich sądów powszechnych o podanie sygnatur tego rodzaju postępowań nie byłoby skuteczne. Brak zatem możliwości stworzenia bazy orzeczeń celem prowadzenia nad nimi badań w kontekście tematyki niniejszej pracy, skutkował rezygnacją z metody badania orzecznictwa. W żadnym razie nie oznacza to jednak pominięcia w pracy odwołań do poglądów wyrażanych w judykatach sądów różnych szczebli, nie wyłączając oczywiście sądów restrukturyzacyjnych, którymi są sądy rejonowe – sądy gospodarcze. Część z przywoływanych orzeczeń nie znajduje się w ogólnodostępnych publikatorach, lecz pochodzi z własnych zbiorów autora pracy, jako praktyka w obszarze prawa insolwencyjnego. Nawiązania do

[42] D. Van Kędzierski, *Metodologia i paradygmat polskich szczegółowych nauk prawnych*, Transformacje Prawa Prywatnego 2018, nr 3, s. 5–59.
[43] *Ibidem*.

orzecznictwa następują więc w ramach prowadzonego w pracy wywodu opartego na wiodącej metodzie formalno-dogmatycznej.

7.3. Metoda historycznoprawna

W przypadku pracy dotyczącej regulacji stosunkowo nowych, takich jak prawo restrukturyzacyjne, historia odgrywa mniejszą rolę analityczną. Oczywiście można czy nawet niekiedy trzeba odwołać się do historycznych elementów prawa upadłościowego dla ukazania kontekstu danego zagadnienia, jednak faktem jest, że nie mają one kluczowego znaczenia z punktu widzenia zasadniczego wywodu, skoncentrowanego na analizie obowiązujących przepisów i ich praktycznego zastosowania. Głównym przedmiotem pracy jest bowiem przekrojowa analiza praw cesjonariusza w obecnym porządku prawnym, determinowanym zwłaszcza zmianami legislacyjnymi, które weszły w życie 1 stycznia 2016 r. Sprawia to, że metoda historycznoprawna pełni rolę tylko wspierającą. Mimo to z niej nie zrezygnowano. Tam, gdzie to możliwe i zasadne, przedstawienie rozwiązań obowiązujących w poprzednich porządkach prawnych na ziemiach polskich pozwala ustalić, na ile aktualnie obowiązujące przepisy stanowią przemyślaną kontynuację dawniej przyjętych i sprawdzonych w praktyce rozwiązań prawnych, a na ile są nowym konstruktem prawnym, wypełnianym treścią dopiero w procesie stosowania prawa w poszczególnych przypadkach i kształtującą się wciąż praktyką restrukturyzacyjną.

Choć w pracy nie pominięto zupełnie stanu prawnego z okresów przedwojennych[44], koncentracja metody historycznoprawnej dotyczy przepisów obowiązujących pomiędzy

[44] Wraz z wejściem w życie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 z późn. zm.), dalej: p.u.1934, przyjęto jako zasadę utratę mocy dotychczasowych przepisów w zakresie unormowanym p.u.1934. W szczególności uchylono następujące przepisy wraz z późniejszymi ich zmianami i uzupełnieniami: 1) przepisy o upadłościach i bankructwach, zawarte w księdze trzeciej kodeksu handlowego francuskiego, oraz art. 635 księgi czwartej tego kodeksu; 2) przepisy o postępowaniu w sprawach upadłości handlowej, zawarte w dziale trzecim rosyjskiej ustawy postępowania sądowego handlowego (tom XI cz. II Zwodu Praw, wyd. z r. 1903 i kontyn.); 3) przepisy o postępowaniu w sprawach upadłościowych i o przymusie osobistym względem dłużników, zawarte w art. 1–30 załącznika III do uwagi 1 art. 1400 ustawy postępowania cywilnego z 1864 r.; 4) ordynację upadłościową wraz z przepisami wprowadzającemi, wydaną rozporządzeniem cesarskiem z dnia 10 grudnia 1914 r. (Dz.U. p. austr. Nr. 337), nie wyłączając przepisów ustawy karnej z 1852 r., utrzymanych w mocy art. 2 p. 2 przepisów wprowadzających kodeks karny i prawo o wykroczeniach; 5) ordynację upadłościową z dnia 10 lutego 1877 r. (Dz.U. Rzeszy Nr 10, str. 351) wraz z przepisami wprowadzającemi. Podstawą takiego rozstrzygnięta legislacyjnego były przepisy rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. – Przepisy wprowadzające prawo upadłościowe (Dz.U. Nr 93, poz. 835 z późn. zm.).

wejściem w życie p.u.1934 oraz p.ukł.1934[45] a obecnym stanem prawnym. Prawo restrukturyzacyjne obowiązuje w Polsce od stosunkowo niedawna (od 1 stycznia 2016 r.), zaś jego kształt jest w głównej mierze wynikiem współcześnie dostrzeganych potrzeb gospodarczych i bazujących na nich doświadczeń praktycznych, jak i inspiracji płynących z nowoczesnych regulacji europejskich i międzynarodowych. W konsekwencji trudno uzasadnić analizę dawnych rozwiązań prawnych, zwłaszcza tych z okresu zaborów, ponieważ nie miały one bezpośredniego wpływu na współczesne przepisy restrukturyzacyjne[46]. Analogicznie można ocenić przedstawiony w pracy rys historyczny instytucji przelewu, które to zagadnienie ma charakter w istocie bardziej dopełniający prowadzony wywód, aniżeli determinujący wywiedzione w pracy wnioski czy postulaty.

7.4. Metoda prawnoporównawcza (komparatystyczna)

Dostrzegając fakt, że prawo jest zjawiskiem zmiennym, warunkowanym szeregiem okoliczności kulturowych czy społecznych[47], w ramach prac nad niniejszą dysertacją sięgnięto także do metody prawnoporównawczej. Choć już zastosowanie, nawet pomocniczo, metody historycznoprawnej pozwala przedstawić opis regulacji prawnych normujących pozycję cesjonariusza w szerszym aspekcie niż odnoszącym się tylko do obecnego stanu prawnego, to jednak nadal tylko w ramach rodzimego porządku prawnego. Zastosowanie metody komparatystycznej z założenia zmierza zaś do uchwycenia podobieństw i różnic analizowanej instytucji pomiędzy polskim porządkiem prawnym oraz wybranymi systemami innych krajów[48]. Rekonstrukcja i opis badanego zagadnienia prawnego w innych porządkach prawnych ułatwia dostrzeżenie cech wyróżniających polskie rozwiązania.

[45] Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. – Prawo o postępowaniu układowem (Dz.U. Nr 93, poz. 836 z późn. zm.), dalej: p.ukł.1934.

[46] Co więcej, ówczesny porządek prawny był istotnie zróżnicowany także w obszarze prawa upadłościowego, które było regulowane: przepisami Francuskiego Kodeksu Handlowego z dnia 10 września 1807 r. (art. 437–614), rosyjską ustawą o postępowaniu handlowym z 1832 r. (art. 384–549), niemiecką ordynacją upadłościową z dnia 10 lutego 1877 r., austriacką ustawą konkursową z dnia 10 grudnia 1914 r., austriacką ordynacją ugodową z dnia 10 grudnia 1914 r. oraz węgierską ustawą upadłościową z dnia 27 marca 1881 r. (zob. szerzej P. Wołowski, *Od zaborów do dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1023 z 20 czerwca 2019 roku, czyli o ewolucji układu w polskim Prawie upadłościowym*, Doradca Restrukturyzacyjny 2025, nr 2, s. 40 i n. oraz powołana tam literatura).

[47] A. Breczko, *Prawo a moralność w teorii i praktyce wczoraj i dziś (zarys wykładu)*, Białystok 2004, s. 44–45.

[48] I. Szymczak, *Metoda nauki o porównywaniu systemów prawnych*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 2014, nr 3, s. 43–44.

Podkreślenia jednak wymaga, że metoda prawnoporównawcza, podobnie jak historycznoprawna, pełni w niniejszej pracy rolę uzupełniającą. Uczynienie metody prawnoporównawczej poboczną bazuje w zasadzie na tych samych argumentach, które przedstawiono wcześniej, wyjaśniając podejście do metody historycznoprawnej. Chodzi przede wszystkim o przekrojowość i interdyscyplinarność tytułowego zagadnienia. Dążenie do badania wszystkich poddawanych analizie w pracy wątków związanych z pozycją cesjonariusza na przestrzeni poszczególnych etapów wszystkich postępowań restrukturyzacyjnych z perspektywy wybranych obcych porządków prawnych byłoby zresztą w dużej mierze niemożliwe. Choć niewątpliwie część rozwiązań w obszarze polskiego prawa insolwencyjnego można utożsamiać z rozwiązaniami zagranicznymi, czy wręcz uznać, że są nimi inspirowane, to jednak tylko w ograniczonym zakresie. Systemy prawa insolwencyjnego w poszczególnych krajach, nawet w obrębie Europy, są zróżnicowane. Ustawodawstwa różnych państw w sposób sobie tylko właściwy dobierają i normują dostępne procedury upadłościowe oraz restrukturyzacyjne. Ich przekrojowa analiza pozwala przyjąć, że niektóre z nich są mniej lub bardziej podobne do określonych postępowań znanych prawu polskiemu, ale w żadnym przypadku nie można powiedzieć, że zbiór oraz przebieg tych postępowań jest taki sam jak w naszym rodzimym porządku. W konsekwencji trudno oczekiwać, aby tak przekrojowa praca jak niniejsza, w każdym badanym wątku, odnosiła się, poza analizą przepisów obowiązujących na ziemiach polskich, także do rozwiązań przyjętych w innych krajach. Zamiast tego przyjęto podejście, analogicznie jak w przypadku metody historycznoprawnej, bazujące na tym, że wiodąca metoda formalno-dogmatyczna jest uzupełniana odwołaniami do obcych porządków prawnych w zakresie wybranych tylko zagadnień, choć zasadniczo tych uważanych za najdonioślejsze systemowo dla zrozumienia pozycji cesjonariusza w toku postępowań restrukturyzacyjnych. Uwzględniając powyższe, w pracy analizie poddano regulacje trzech państw: Niemiec, Włoch i Litwy. Dobór ten nie jest przypadkowy, zwłaszcza że w literaturze zwraca się uwagę, że nie tylko sama decyzja o zastosowaniu metody prawnoporównawczej musi być uzasadniona, ale wyjaśnić należy też rację przyjętego doboru porównywanych systemów prawnych[49].

Punktem wyjścia dla analizy porównawczej uczyniono prawo niemieckie. Wybór ten motywowany jest w szczególności stosunkowo szerokim oddziaływaniem niemieckiej myśli

[49] T. Barankiewicz [w:] *Metodologia dysertacji doktorskiej*…, s. 125.

prawnej na systemy prawa krajów Europy kontynentalnej, nie wyłączając prawa polskiego[50]. Gdy spojrzeć na niemiecką doktrynę prawną, praktykę (orzecznictwo sądów), a także na specyficznie rozumianą jurysprudencję (czyli nurt teoretyczny zmierzający do wypracowania wspólnej aparatury pojęciowej dla wszystkich gałęzi prawa), można przyjąć, że jest to jeden z podstawowych i emanujących na cały kontynent systemów prawnych[51]. To właśnie niemiecka doktryna prawa cywilnego odegrała zasadniczą rolę w uformowaniu podstawowych pojęć i instytucji systemów prawa kontynentalnego[52]. Znacząca jest w tym rola prac B. Windscheida, uznawanego za jednego z najważniejszych niemieckich przedstawicieli szkoły pandektystów. Analizując źródła prawa rzymskiego, skonstruował on m.in. nowoczesne rozumienie instytucji przelewu, wskazując, że ochrona nabywcy wierzytelności (cesjonariusza) nie ogranicza się do środków procesowych, lecz zakłada rzeczywiste przeniesienie uprawnienia majątkowego (*actio utilis*) w sensie materialnoprawnym[53]. Rozumienie to znalazło odzwierciedlenie nie tylko w BGB, ale również w kodeksach innych krajów należących do tradycji wielkich kodyfikacji (francuskiej, austriackiej, szwajcarskiej)[54]. Oba systemy (niemiecki i polski) należą zatem do grupy klasycznych porządków kontynentalnych, charakteryzujących się prymatem prawa stanowionego oraz subsydiarną rolą orzecznictwa. W tej perspektywie obserwowana w polskiej literaturze[55] oraz orzecznictwie (także na poziomie Trybunału Konstytucyjnego[56]) recepcja dorobku niemieckiego potwierdza zasadność wykorzystania niemieckiego porządku prawnego jako punktu odniesienia dla badań komparatystycznych.

---

[50] Zwraca na to uwagę m.in. M.P. Zachariasiewicz, *Zmiany w unormowaniu cesji wierzytelności (od artykułu 12 konwencji rzymskiej do artykułu 14 rozporządzenia Rzym I)*, Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego 2010, nr 6, s. 115–154.

[51] R. Grzeszczak, *Transfer myśli prawnej*, http://www.polska-niemcy-interakcje.pl/articles/show/18 (dostęp: 24.07.2025 r.).

[52] Już w ramach XIX-wiecznej niemieckiej nauki prawa ukształtowano takie instytucje jak: *Willenserklärung* (oświadczenie woli), *Rechtsgeschäft* (czynność prawna), *Rechtsverhältnis* (stosunek prawny). Kategoriom tym przypisano istotne znaczenie normatywne, a ich wpływ zauważalny jest zarówno w konstrukcji niemieckiego *Bürgerliches Gesetzbuch* (BGB), jak i w systematyce k.c., który – mimo sowieckiej cezury politycznej – w dużym stopniu kontynuuje tradycję dogmatyki europejskiej (J. Maliszewski, *Dzieje wpływów prawa niemieckiego w Polsce* [w:] *Związki prawa polskiego z prawem niemieckim*, red. A. Liszewska, K. Skotnicki, Łódź 2006).

[53] B. Windscheid, *Die Actio des romischen Civilrechts vom Standpunkte des heutigen Rechts*, Buddeus 1856, s. 119 i n. (https://www.digitale-sammlungen.de/en/view/bsb10567269?page=126,127, dostęp: 31.07.2025 r.).; B. Windscheid, *Lehrbuch des Pandektenrechts*, Frankfurt am Main 1887, s. 267–300 (https://books.google.pl/books?id=nQQ0AQAAMAAJ&pg=PA273&hl=pl&source=gbs_toc_r&cad=2#v=onepage&q&f=false , dostęp: 24.07.2025 r.).

[54] R. Zimmermann, *The Law of Obligations. Roman Foundations of the Civilian Tradition*, Cape Town 1990, s. 64–67. Na temat ewolucji stanowiska charakterystycznego dla europejskiej tradycji prawnej w zakresie przelewu wierzytelności zob. m.in. K. Zawada, *Umowa przelewu wierzytelności*, Kraków 1990, s. 8–17.

[55] J. Maliszewski, *Dzieje wpływów prawa niemieckiego*…

[56] Zob. przykładowo: wyrok TK z dnia 23 czerwca 2009 r., K 54/07, Legalis nr 142036; wyrok TK z dnia 16 listopada 2011 r., SK 45/09, Legalis nr 386572.

W obszarze postępowań restrukturyzacyjnych obowiązujących na gruncie prawa niemieckiego kluczową rolę odgrywają dwa akty normatywne:

1) *Insolvenzordnung* (InsO) – Ordynacja upadłościowa z dnia 5 października 1994 r. (BGBl. I S. 2866), zmieniona przez art. 6 ustawy z dnia 15 lipca 2024 r. (BGBl. 2024 I Nr. 236). Ustawa ta obejmuje zarówno klasyczne postępowania upadłościowe, jak i postępowania o charakterze restrukturyzacyjnym, w tym:

   a) *Insolvenzplanverfahren* – postępowanie układowe oparte na planie restrukturyzacyjnym (§ 217–269 InsO),

   b) *Eigenverwaltung* – postępowanie z zarządem własnym dłużnika (§ 270–285 InsO) oraz

   c) *Schutzschirmverfahren* – tzw. postępowanie ochronne (parasola ochronnego, § 270b InsO), stanowiące narzędzie preinsolwencyjne;

2) *Unternehmensstabilisierungs- und Restrukturierungsgesetz* (StaRUG) – ustawa o stabilizacji i restrukturyzacji przedsiębiorstw z dnia 22 grudnia 2020 r. (BGBl. I S. 3256), znowelizowana w 2024 r. Ustawa ta implementuje do prawa niemieckiego dyrektywę 2019/1023.

Drugim porządkiem prawnym wybranym do analizy komparatystycznej w ramach niniejszej rozprawy jest prawo włoskie. Wybór ten wynika z kilku nakładających się przesłanek. Prawo włoskie należy do romańskiej rodziny systemów prawnych, wywodzących się z recepcji prawa rzymskiego oraz poddanych – zwłaszcza początkowo – wpływowi francuskiej kultury prawnej[57]. Włochy bywają uznawane również za kolebkę nowożytnego rozumienia instytucji niewypłacalności. Pojęcie bankructwa wywodzi się wszakże etymologicznie z włoskiego *banca rotta* („złamana ławka"), co potwierdza średniowieczne pochodzenie konstrukcji niewypłacalności jako zjawiska społeczno-gospodarczego, które już wówczas wymagało regulacji instytucjonalnej[58]. Włoski kodeks cywilny z 1942 r. (*Codice civile*) stanowi jedno z najważniejszych osiągnięć kodyfikacyjnych XX w. i jest dokumentem o wysokim stopniu wewnętrznej systematyzacji oraz znacznym stopniu precyzji techniczno-legislacyjnej. Reguluje m.in. instytucję przelewu (art. 1260 i n.).

Wybór prawa włoskiego podyktowany był również założeniem, aby w analizie prawnoporównawczej uwzględnić rozwiązania funkcjonujące w jednym z państw południowej

[57] K. Górniak, *Skuteczność umownych ograniczeń*…, s. 39.
[58] A. Hołda, K. Strojny, *Determinanty upadłości przedsiębiorstw w Polsce – systematyka i badanie komparatywne opinii kadry zarządzającej i syndyków*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości 2019, t. 101, s. 10.

Europy. Zdecydowano się na Włochy, zważywszy na fakt, że są trzecią gospodarką Unii Europejskiej i strefy euro (po wystąpieniu Wielkiej Brytanii z UE), a w 2020 r. były 8. państwem na świecie pod względem PKB w ujęciu nominalnym[59]. Z drugiej strony, w ostatnich latach dostrzega się pewną stagnację gospodarczą Włoch, co z kolei budzi pewne obawy fiskalne o charakterze krajowym i europejskim[60]. Zjawisko to w sposób naturalny eksponuje konieczność zwrócenia uwagi na kształt i funkcjonowanie instrumentów prawnych służących przeciwdziałaniu niewypłacalności. Okoliczności te, w połączeniu z tamtejszymi tradycjami prawnymi, strukturą gospodarki, jak i faktem, że kraj ten jest istotnym partnerem gospodarczym Polski[61], stanowią cenny punkt odniesienia dla identyfikacji cech wspólnych i różnic w podejściu do statusu cesjonariusza w postępowaniach restrukturyzacyjnych.

Obecnie postępowania restrukturyzacyjne we Włoszech regulowane są przez *Codice della crisi d'impresa e dell'insolvenza* (CCII), przyjęty w wykonaniu ustawy z dnia 19 października 2017 r., nr 155, i opublikowany w *Gazzetta Ufficiale* z dnia 14 lutego 2019 r., nr 38, w dodatku nadzwyczajnym[62]. Włoski model charakteryzuje się wielością procedur, dostosowanych do różnego stopnia kryzysu przedsiębiorstwa oraz możliwości jego restrukturyzacji. Należą do nich:

1) *composizione negoziata della crisi* (art. 12 i n. CCII) – pozasądowa procedura inicjowana przez dłużnika, przy wsparciu niezależnego eksperta. Stanowi odpowiedź na potrzebę zapewnienia przedsiębiorcom narzędzia prewencyjnego, pozwalającego na przezwyciężenie stanu kryzysu zanim przerodzi się on w stan niewypłacalności. Cechą tej procedury jest obowiązek przejrzystego i kompletnego przedstawiania sytuacji finansowej wierzycielom, jak również obowiązek aktywnego udziału w negocjacjach po stronie banków, instytucji finansowych oraz cesjonariuszy wierzytelności;

[59] Opracowanie: Departament Handlu i Współpracy Międzynarodowej Ministerstwo Rozwoju i Technologii, *Włochy. Informacja o sytuacji gospodarczej i stosunkach gospodarczych z Polską*, styczeń 2023, https://www.gov.pl/attachment/0be6050f-c326-4265-9bef-010a3a018e93 (dostęp: 24.07.2025 r.).

[60] M. Krahe, *Understanding Italy's Stagnation (2023)*, https://dezernatzukunft.org/understanding-italys-stagnation (dostęp: 24.07.2025 r.).

[61] Przed polskimi sądami zdarzają się sprawy z udziałem włoskich podmiotów gospodarczych, w tym również tych znajdujących się w stanie niewypłacalności (postanowienie SO w Warszawie z dnia 14 maja 2019 r., XXVI GNc 192/19, LEX nr 2707449).

[62] Ustawa ta zastąpiła wcześniejsze przepisy prawa upadłościowego (Regio Decreto z 1942 r., nr 267) i była nowelizowana w celu dostosowania do dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1023 z dnia 20 czerwca 2019 r. w sprawie ram restrukturyzacji zapobiegawczej, umorzenia długów i zakazów prowadzenia działalności oraz w sprawie środków zwiększających skuteczność postępowań dotyczących restrukturyzacji, niewypłacalności i umorzenia długów, a także zmieniająca dyrektywę (UE) 2017/1132 (Dz.Urz. UE L Nr 172, poz. 18 z późn. zm.), dalej: dyrektywa 2019/1023.

2) *accordi di ristrutturazione dei debiti* (art. 57 i n. CCII) – porozumienie zawierane przez dłużnika z większością wierzycieli (reprezentujących co najmniej 60% wartości wierzytelności), oparte na planie przywrócenia równowagi ekonomiczno-finansowej. Porozumienie to nie ingeruje w sytuację prawną wierzycieli, którzy nie wyrazili na nie zgody, chyba że spełnione są warunki tzw. *effetti estensivi*. Rzeczona procedura stanowi zatem narzędzie dla przedsiębiorców zdolnych do samodzielnego negocjowania z większością wierzycieli i gdy nie ma potrzeby ingerencji w prawa wszystkich wierzycieli[63];

3) *concordato minore* (art. 74 i n. CCII) – postępowanie restrukturyzacyjne przeznaczone dla dłużników pozostających w stanie nadmiernego zadłużenia (*sovraindebitamento*), którzy nie są konsumentami, w szczególności dla małych przedsiębiorców, przedsiębiorców rolnych i innych dłużników wyłączonych spod postępowania upadłościowego (*liquidazione giudiziale*), likwidacji przymusowej administracyjnej (*liquidazione coatta amministrativa*) oraz innych procedur przewidzianym na wypadek stanu kryzysu lub niewypłacalności. Stanowi część systemu tzw. procedur ochronnych dla „słabszych" dłużników;

4) *piano di ristrutturazione soggetto a omologazione* (art. 64-bis i n. CCII) – procedura sądowej homologacji planu restrukturyzacyjnego, który zakłada możliwość klasyfikacji wierzycieli według ich interesów ekonomicznych. Stanowi alternatywę wobec *concordato preventivo*, przy mniejszych rygorach formalnych (proceduralnych);

5) *concordato preventivo* (art. 84 i n. CCII) – klasyczne postępowanie układowe, które może przyjąć zarówno formę zakładającą kontynuację działalności, jak i jej likwidację. Jak dostrzegają komentatorzy ustawy, nie jest przypadkiem, że ustawodawca traktuje obie te formy równorzędnie. Wybór jednej z nich zależy bowiem od konkretnych okoliczności sprawy, a podstawowym kryterium powinno być to, która z opcji lepiej realizuje cel postępowania, jakim jest możliwie najwyższy stopień zaspokojenia wierzycieli[64]. Postępowanie to obejmuje wszystkich wierzycieli i ma sądowy charakter;

6) *concordato semplificato per la liquidazione del patrimonio* (art. 25-sexies i n. CCII) – uproszczona procedura likwidacyjna, przeznaczona dla przypadków, w których zawiodła *composizione negoziata*. Służy sprzedaży majątku i proporcjonalnemu zaspokojeniu wierzycieli;

[63] W pewnym sensie przypomina to znaną na gruncie prawa polskiego instytucję układu częściowego (art. 180 i n. p.r.).
[64] F. Di Marzio, *Codice della crisi d'impresa*, Milano 2022, kom. do art. 84, s. 380.

7) *strumenti transattivi con il fisco e gli enti previdenziali* (art. 63 i 88 CCII) – odrębne instrumenty umożliwiające zawarcie porozumień z organami podatkowymi i instytucjami ubezpieczeń społecznych.

Powyższe zestawienie ukazuje bogactwo oraz elastyczność włoskiego systemu restrukturyzacyjnego, czyniąc go interesującym przedmiotem badań prawnoporównawczych z perspektywy procedur restrukturyzacyjnych, z których może korzystać dotknięty problemami finansowymi dłużnik[65].

Trzecim z kolei porządkiem prawnym wziętym pod uwagę w ramach metody porównawczej jest prawo litewskie. Obecnie zagadnienia dotyczące niewypłacalności osób prawnych na Litwie reguluje ustawa z dnia 13 czerwca 2019 r. o niewypłacalności osób prawnych (JUANI). Z kolei w odniesieniu do osób fizycznych (zarówno konsumentów, jak i przedsiębiorców) zastosowanie znajduje ustawa z dnia 10 maja 2012 r. o upadłości osób fizycznych (*Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymas*). Litwa, jako jedno z państw wywodzących się z przestrzeni postradzieckiej, stanowi istotny punkt odniesienia dla analizy komparatystycznej, dopełniając zestawienie trzech systemów prawnych, wywodzących się z różnych kręgów cywilizacyjno-gospodarczych: prawa niemieckiego jako reprezentanta Europy Zachodniej, prawa włoskiego jako przykładu rozwiązania południowoeuropejskiego oraz prawa litewskiego jako systemu z regionu Europy Wschodniej.

Już w tym miejscu warto jednak odnotować, że dominującym trybem rozwiązywania problemów niewypłacalności na terenie Litwy pozostaje postępowanie upadłościowe, mimo że charakteryzuje się ono niskim poziomem zaspokojenia wierzytelności. Roszczenia wierzycieli niższych kategorii zaspokajane są w bardzo ograniczonym zakresie, co z kolei tłumaczy bierną postawę wierzycieli w toku tego postępowania[66]. Okoliczność ta nie zmienia faktu, że – jak dostrzega się w literaturze – na gruncie prawa litewskiego restrukturyzacja jest narzędziem wykorzystywanym w stosunkowo ograniczonym zakresie, a większość wszczynanych w ostatnich latach postępowań kończy się niepowodzeniem[67]. Nie powinno to jednak prowadzić do wniosku o braku zasadności uwzględniania litewskiego porządku prawnego w ramach analizy porównawczej. Istotne jest bowiem rozróżnienie pomiędzy normatywnym

[65] A. Nigro, D. Battermoli, *Diritto della crisi delle imprese. Le procedure concorsuali*, Bologna 2023, s. 43 i n.
[66] R. Jokubauskas, *Juridinių Asmenu Nemokumo Procesas*, Krokuva 2021, s. 285 i n.
[67] A. Hrycaj, *Postępowanie o zatwierdzenie układu*, Warszawa 2024, s. 110.

kształtem przepisów a stopniem ich praktycznego wykorzystania czy też efektem ich stosowania. Z perspektywy prawa restrukturyzacyjnego, które z natury rzeczy służyć ma potrzebom dynamicznego obrotu gospodarczego i funkcjonowaniu przedsiębiorstw jako żywych struktur organizacyjnych, efektywność przepisów nabiera znaczenia kluczowego. Niewielka liczba skutecznych postępowań restrukturyzacyjnych może w istocie stanowić efekt nie tyle braku zapotrzebowania rynkowego, co niedostosowania konstrukcji ustawowej do rzeczywistych potrzeb uczestników obrotu gospodarczego[68].

8. Struktura pracy

W ramach rozprawy doktorskiej, poza wstępem oraz zakończeniem, wydzielono pięć rozdziałów. Pracę skonstruowano zarazem za pomocą metody tzw. lejka, wychodząc od treści ogólnych (rozdział I), które są stopniowo konkretyzowane (rozdział II), aż do momentu prowadzenia szczegółowych rozważań już ściśle związanych z tytułowym zagadnieniem rozprawy (rozdział III–V). Nadto każdy rozdział rozpoczęto wprowadzeniem, w którym zarysowano poruszaną w jego obrębie tematykę oraz zakończono podsumowaniem, stanowiącym wykaz najistotniejszych tez w nim wywiedzionych.

Rozdział I stanowi wprowadzenie teoretycznoprawne do analizy pozycji cesjonariusza w postępowaniu restrukturyzacyjnym, odnosząc się przede wszystkim do samej instytucji przelewu. Ujęto w nim wątki głównie cywilistyczne, ukazujące sposób legislacyjnego ukształtowania przelewu w polskim porządku prawnym. Rozważania rozdziału I uzupełniono o odwołania do wybranych zagadnień prawa insolwencyjnego, zwłaszcza tam, gdzie specyfika rozwiązań przyjętych na gruncie p.r. oraz p.u. uzupełnia bądź koryguje ogólne reguły k.c. rządzące przelewem. Przedstawiono w nim także podstawowe zagadnienia dotyczące instytucji przelewu na gruncie porządków prawnych wybranych do porównań w ramach metody komparatystycznej. Przyjęte podejście do tematyki rozdziału I pozwala uznać go za fundament dalszych analiz, skoncentrowanych już bezpośrednio na skutkach przelewu w obrębie postępowań restrukturyzacyjnych. Z tego też względu, choć formalnie także rozdział I zawiera

[68] Dobrym przykładem ilustrującym, że efektywność instytucji prawnej zależy nie tylko od jej istnienia, lecz również od stopnia jej dostępności i funkcjonalności, może być rozwój instytucji upadłości konsumenckiej w Polsce. Choć została ona wprowadzona ustawą z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe oraz o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 234, poz. 1572), to dopiero kolejne nowelizacje, zwłaszcza liberalizujące przesłanki ogłoszenia upadłości, doprowadziły do zauważalnego wzrostu zainteresowania dłużników tą procedurą i jej wręcz masowego wykorzystywania (por. A. Hrycaj, *Upadłość osób fizycznych*, Doradca Restrukturyzacyjny 2025, nr 2, s. 33 i n.).

w swej treści podsumowanie, ma ono charakter bardziej opisowy, aniżeli jest zbiorem konkretnych, wysnutych w nim tez szczegółowych.

Rozdział II odnosi się już do problematyki prawa restrukturyzacyjnego, przy czym stanowi formę łącznika pomiędzy ujętymi w rozdziale I zagadnieniami cywilistycznymi dotyczącymi instytucji przelewu a rozdziałami kolejnymi, omawiającymi pozycję cesjonariusza na poszczególnych etapach postępowań restrukturyzacyjnych. Podstawowym zadaniem rozdziału II było wyjaśnienie istoty, funkcji oraz celów stawianych procedurom nakierowanym na zawarcie układu dłużnika z wierzycielami, jak również ich relacji względem postępowania upadłościowego. Poza prezentacją dostępnych w polskim systemie procedur restrukturyzacyjnych i omówieniem roli pełnionej na ich gruncie przez wierzycieli, podjęto w nim próbę podziału postępowań na etapy. Dzięki temu zabiegowi ustalono, iż – przynamniej w ujęciu modelowym – każde z postępowań składa się z etapu inicjalnego, zasadniczego oraz wykonawczego. Na tej podstawie kolejne rozdziały pracy odnoszą się już *stricte* do pozycji prawnej cesjonariusza w tak wyodrębnionych etapach poszczególnych postępowań restrukturyzacyjnych.

Następny rozdział III koncentruje się na analizie pozycji cesjonariusza na pierwszym z wyróżnionych w poprzednim rozdziale etapów postępowań restrukturyzacyjnych, tj. na etapie inicjalnym. Obejmuje on okres pomiędzy czynnością wszczynającą wybraną procedurę restrukturyzacyjną a jej formalnym otwarciem, rozumianym jako przejście do właściwych czynności nakierowanych już na zawarcie układu. Przedmiotem analizy rozdziału III uczyniono przede wszystkim zagadnienia związane z legitymacją cesjonariusza do złożenia wniosku restrukturyzacyjnego, nie pomijając przy tym kwestii utrzymania legitymacji na wypadek przelewu wierzytelności po złożeniu takiego wniosku, a przed jego rozstrzygnięciem przez właściwy sąd. Dodatkowo odniesiono się do uprawnień cesjonariusza związanych z wpływem na wybór określonego kandydata (doradcy restrukturyzacyjnego) do pełnienia funkcji pozasądowego organu inicjowanego postępowania. Podstawowym celem tego rozdziału była zatem odpowiedź na pytanie, czy i w jaki sposób obecnie obowiązujące uregulowania zapewniają cesjonariuszowi możliwość wpływu na wszczęcie postępowania restrukturyzacyjnego jego dłużnika, przyjmując zarazem, że każda z procedur restrukturyzacyjnych zawsze pełni – z perspektywy wierzyciela – funkcję windykacyjną.

Rozdział IV poświęcono analizie sytuacji prawnej cesjonariusza na etapie zasadniczym postępowań restrukturyzacyjnych. Jest to najbardziej rozbudowane stadium procedur, kiedy to dochodzi do kulminacji aktywności uczestników postępowania, zaś motywem przewodnim ich działań staje się doprowadzenie do poddania pod głosowanie propozycji układowych, by – w razie uzyskania odpowiedniej aprobaty wierzycieli – te propozycje mogły przerodzić się w formalnie obowiązujący układ. Z powodzeniem można przyjąć, że jest to etap kluczowy dla wszystkich interesariuszy postępowania, co zarazem przekłada się na mnogość zdarzeń zachodzących w jego ramach, a tym samym rozliczne aspekty, z perspektywy których pozycja cesjonariusza poddaje się badaniu. Z tej przyczyny przyjęto podejście funkcjonalne i systemowe dla prowadzonych w rozdziale IV analiz, co oznacza, że najpierw dokonano wyodrębnienia instytucji prawnych charakterystycznych dla etapu zasadniczego, a następnie każdą z nich omówiono z punktu widzenia cesjonariusza. Pozwoliło to uniknąć powtórzeń, a przez to zbędnego rozrostu rozdziału. Jednocześnie jednak, mając na względzie proceduralne zróżnicowane polskich procesów restrukturyzacyjnych, wszędzie tam, gdzie regulacje różnią się między poszczególnymi procedurami, zostało to wyraźnie wyłuszczone. Dotyczy to przede wszystkim postępowania o zatwierdzenie układu, tzw. układu w upadłości oraz postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli, które wyraźnie odbiegają od przebiegu pozostałych postępowań. Zadaniem stawianym temu rozdziałowi było nie tylko wyjaśnienie zakresu instrumentów, z których cesjonariusz może korzystać na etapie zasadniczym postępowań, ale także ocena, czy i w jaki sposób przelew wierzytelności w tym okresie rzutuje na zakres uprawnień nabywcy wierzytelności, a tym samym wpływa na kształt przyjmowanego układu.

W rozdziale V skoncentrowano się na sytuacji prawnej cesjonariusza w ostatnim etapie postępowań, czyli etapie wykonawczym. Zasadniczo w przypadku wszystkich procedur restrukturyzacyjnych rozpoczyna się on z chwilą uprawomocnienia się postanowienia o zatwierdzeniu układu. Czynione w ramach rozdziału V rozważania koncentrują się na trzech kluczowych obszarach. Pierwszy to ustalenie skutków przelewu wierzytelności dla możliwości oraz sposobu dochodzenia przez cesjonariusza nabytej wierzytelności. Drugi dotyczy uprawnień cesjonariusza na wypadek takich zmian w sytuacji gospodarczej dłużnika, które uzasadniają wdrożenie procedury zmiany układu. W tym aspekcie przeanalizowano w szczególności legitymację cesjonariusza do zainicjowania takiego postępowania, jak i jego prawo głosu nad zmodyfikowaną treścią układu. Trzeci to z kolei analiza przesłanek i dopuszczalności inicjatywy cesjonariusza nakierowanej na uchylenie układu, a także skutków

unicestwienia mocy obowiązującej układu dla praw nabytych przez cesjonariusza wskutek uprzednio zawartej umowy przelewu. W konkluzji rozdział zmierza do sformułowania odpowiedzi na pytanie, czy obowiązujące rozwiązania prawne zapewniają wystarczającą ochronę interesów nabywców wierzytelności, w okresie gdy dłużnik z powodzeniem zakończył postępowanie restrukturyzacyjne, lecz staje w obliczu konieczności jego wykonania, a tym samym nastaje czas weryfikacji trafności założeń przyjętych w planie restrukturyzacyjnym oraz wykonalności zatwierdzonego układu.

Zakończenie rozprawy stanowi zwieńczenie przeprowadzonych badań, którego fundamentalnym celem jest ocena, czy postawione we Wprowadzeniu tezy zasadnicze zostały należycie udowodnione. Weryfikacja ta dokonywana jest poprzez analizę wyników badań, pozwalającą na potwierdzenie bądź falsyfikację sformułowanych hipotez badawczych. Na tym tle sformułowano również postulat *de lege ferenda*.

9. Definicje kluczowych pojęć

W pracy doktorskiej zrezygnowano z odrębnego podrozdziału dotyczącego definicji kluczowych pojęć, co jest uzasadnione specyfiką analizowanych zagadnień i struktury pracy. Temat rozprawy obejmuje zagadnienia z zakresu prawa prywatnego, w tym prawa cywilnego, jak również prawa upadłościowego oraz prawa restrukturyzacyjnego, które z kolei inkorporuje zarówno normy prywatnoprawne, jak i normy z zakresu prawa publicznego[69]. Opracowanie takie wymaga stosowania terminologii dostosowanej do różnorodnych kontekstów prawnych. Inna sprawa, że praca bazuje na pojęciach i terminologii prawniczej, które mają dość dobrze ugruntowane znaczenie w teorii i praktyce prawa. Wprowadzenie odrębnego podrozdziału na temat definicji kluczowych pojęć byłoby z tej perspektywy zbędne. W sytuacjach zaś, gdzie dla przejrzystości analizy konieczne było precyzyjne wyjaśnienie poszczególnych terminów, takich jak np. „cesja", zostało to dokonane bezpośrednio w tych miejscach, gdzie omawiana jest tematyka związana z danym pojęciem.

Jedynym w zasadzie pojęciem, które wymaga odrębnego wyjaśnienia, jest „prawo insolwencyjne". W pracy przyjęto używanie tego sformułowania jako synonimu „prawa o niewypłacalności", obejmującego zarówno prawo restrukturyzacyjne, jak i prawo

[69] A. Hrycaj [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. III, red. P. Filipiak, A. Hrycaj, LEX 2023, kom. do art. 1.

upadłościowe[70]. Tak rozumiane prawo insolwencyjne, ujmowane systemowo, ma za zadanie nie dopuścić do likwidacji tych podmiotów, które mają jeszcze szansę naprawić swą sytuację finansowo-gospodarczą, a gdy jest to niemożliwe – przeprowadzić efektywnie postępowanie upadłościowe. Poszukując wspólnego mianownika, celem wspólnym prawa insolwencyjnego jest rozwiązanie konfliktu interesów, który zaistniał w wyniku niewypłacalności bądź zagrożenia niewypłacalnością dłużnika, w sposób jaki w danych okolicznościach faktycznych jest optymalny. Funkcją tak rozumianego prawa jest ochrona interesów zarówno wierzycieli, jak i dłużników oraz zapewnienie uporządkowanego procesu wyjścia z trudnej sytuacji finansowej[71].

10. Stan prawny

Praca uwzględnia stan prawny na dzień 31 lipca 2025 r.

[70] A. Machowska [w:] *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, red. A. Machowska, wyd. 2, Warszawa 2021, s. 41; zob. również A. Antonowicz, P. Antonowicz, P. Kaczmarek, J. Siciński, *Kryzys i erozja kondycji finansowej – barometr upadłości czy sygnał do restrukturyzacji? Finanse, statystyka i studia przypadków*, Sopot 2021, s. 31 i n.
[71] M. Geromin, A. Hrycaj, Z. Miczek [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6*…, s. 11.

Rozdział I. Teoretyczne podstawy instytucji przelewu wierzytelności

1. Uwagi wstępne

Instytucja przelewu wierzytelności stanowi jeden z fundamentalnych elementów prawa zobowiązań, pełniąc zarazem doniosłą rolę w obrocie gospodarczym. Bez ryzyka błędu można rzec, że jest podstawowym trybem przeniesienia wierzytelności, przy zachowaniu tożsamości stosunku zobowiązaniowego pod względem zarówno przedmiotu, jak i treści[1]. Stosunkowo łatwa pod kątem praktycznego zastosowania konstrukcja przelewu pozwala traktować rzeczoną instytucję jako mechanizm zarządzania płynnością finansową oraz sposób na efektywną alokację zasobów.

Celem niniejszego rozdziału jest przedstawienie elementarnych cech konstrukcyjnych, leżących u podstaw przelewu wierzytelności, jak również funkcji, które pełni w praktyce obrotu gospodarczego. Zagadnienia te mają charakter głównie porządkujący, a ich omówienie nie jest wyczerpujące. Intencją jest stworzenie podbudowy teoretycznoprawnej dla dalszego toku wywodu, gdzie dochodzi do badania, czy i w jaki sposób przelew wierzytelności wpływa na sytuację prawną nabywcy na poszczególnych etapach wszystkich znanych prawu polskiemu postępowań restrukturyzacyjnych.

Słowa wyjaśnienia wymaga, iż struktura rozdziału została podporządkowana logice przekrojowego ujęcia instytucji przelewu. Rozpoczęcie od omówienia podmiotów oraz przedmiotu cesji pozwala dostatecznie zrozumieć naturę przelewu, a w efekcie także funkcje, jakie może pełnić w obrocie gospodarczym. Takie podejście zapewnia przejrzystość wywodu oraz umożliwia zwrócenie uwagi na relacje zachodzące pomiędzy poszczególnymi aspektami konstrukcji przelewu wierzytelności.

Dodatkowo, poza krótkim rysem historycznym, wyodrębniono fragment wskazujący na istnienie innych niż przelew przypadków zmiany wierzyciela. Jakkolwiek nie są one przedmiotem szerszej analizy w niniejszej pracy z przyczyn opisanych we Wprowadzeniu, za zasadne uznano zwrócenie na nie uwagi, bo choć prowadzą do skutku podobnego jak przelew, nie wykazują cech właściwych dla tego ostatniego. Ich wyróżnienie stanowi przy tym punkt

[1] K. Zawada [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 6*…, s. 1490.

zaczepienia dla dalszych prac naukowych nad szerszym zagadnieniem zmiany wierzyciela na gruncie prawa o niewypłacalności.

W języku prawniczym zamiennie posługuje się pojęciem przelewu oraz cesji. To ostatnie określenie zaczerpnięte jest z języka łacińskiego, gdzie *cessio* oznacza „ustąpienie". Z uwagi na tożsamość znaczeniową obu tych określeń, w pracy stosowane są one zamiennie.

2. Rys historyczny instytucji przelewu

Współcześnie rozumiana instytucja przelewu wierzytelności polega na przeniesieniu przez wierzyciela wierzytelności na osobę trzecią na podstawie umowy zawieranej między dotychczasowym uprawnionym a nabywcą wierzytelności[2]. Zasadniczo immanentną cechą tak pojmowanego przelewu wierzytelności jest brak konieczności uzyskania zgody dłużnika dla jej skuteczności[3]. Przelew wierzytelności jest przykładem sukcesji syngularnej, a nabycie wierzytelności ma charakter pochodny i translatywny[4]. Omawiana instytucja została trwale zakotwiczona we współczesnych prawodawstwach państw europejskich. Nauka prawa podkreśla, że droga do powszechnego zaaprobowania dopuszczalności przelewu wierzytelności była jednak długa[5]. Na drodze do upowszechnienia tak rozumianej cesji stało silnie zakorzenione przekonanie o braku możliwości odizolowania wierzytelności od podmiotu, któremu ta wierzytelność przysługuje[6]. Badacze doszukują się różnych przyczyn wykształcenia się powyższego dogmatu o braku możliwości transmisji wierzytelności na osobę trzecią. Przykładowo można spotkać się z tezą, iż jego źródłem jest idea *favor debitoris*[7]. Inni zaś przyjmują, że proweniencji należy szukać w najdawniejszym prawie rzymskim, a precyzując – w odpowiedzialności sprawcy za popełnione przestępstwo (która miała wymiar zemsty, co uwypukla jej osobisty charakter)[8]. Niezależnie od źródła dogmatu o nierozerwalności wierzytelności i osoby wierzyciela, istotne jest to, że pomimo jego wcześniejszej, ugruntowanej pozycji, nieustannie działały na niego siły o przeciwstawnym wektorze wynikające z potrzeb

[2] *Ibidem*, s. 1489.
[3] *Ibidem*.
[4] P. Sobolewski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. serii K. Osajda, red. tomu W. Borysiak, Legalis 2024, kom. do art. 509.
[5] K. Zawada, *Umowa przelewu wierzytelności*, Rejent 1991, nr 7/8, s. 46.
[6] P. Ściślicki, *Rzymska geneza instytucji zawiadomienia dłużnika o przelewie wierzytelności denuntatio z C. 8,41,3 PR. a wybrane ustawodawstwa współczesne*, Zeszyty Prawnicze UKSW 2003, nr 3.1, s. 98.
[7] Zob. W. Rozwadowski, *Sukcesja syngularna w prawie rzymskim*, Acta Univesitatis Wratislaviensis 2008, nr 3063, s. 350.
[8] K. Zawada, *Umowa przelewu wierzytelności*, Rejent 1991, nr 7/8, s. 47.

obrotu gospodarczego. Stąd też już w prawie rzymskim wykształciły się instrumenty o charakterze surogatu cesji (literatura niekiedy określa je mianem „paliatywów cesji”[9]). Początkowo była to nowacja obejmująca zmianę podmiotową po stronie wierzyciela (wymagająca jednak zgody dłużnika[10]), a także zastępstwo o charakterze procesowym zwane *in rem suam* (które z kolei obarczone było brakiem stabilności sytuacji prawnej zastępcy procesowego)[11]. Za przełomowe w tym zakresie uznaje się z kolei przyznanie nabywcy spadku (własnego) uprawnienia do pozywania dłużnika spadkowego[12]. Stopniowe rozszerzanie tego instrumentu na inne stany faktyczne prowadziło do wykształcania się współcześnie rozumianej cesji wierzytelności[13]. Obserwując powyższy rozwój unormowań prawa rzymskiego, trzeba podzielić ekspresyjny, ale trafny pogląd wyrażony w literaturze międzywojennej, w myśl którego „(…) życie gospodarcze (…) oderwało wierzytelność od osoby wierzyciela, uruchomiło ją i uczyniło w drodze cesji przedmiotem obrotu”[14]. Nie sposób ulec wrażeniu, że pod naporem potrzeb życia gospodarczego powstawały instytucje obchodzące tradycyjne, ściśle wiążące wierzytelność z osobą wierzyciela rozumienie wierzytelności. Dalszy rozwój instytucji przelewu w kręgu prawa europejskiego zasadniczo opierał się na dorobku prawa rzymskiego wypracowanego na gruncie przeniesienia prawa własności ruchomości[15]. Na jego podstawach wykształciły się dwa odrębne kierunki rozwoju instytucji przelewu, które znalazły odzwierciedlenie w prawie francuskim i niemieckim[16]. Podstawowym elementem wyróżniającym obie frakcje rozwoju instytucji cesji wierzytelności było postrzeganie charakteru skutków, do których prowadzi przelew. W ujęciu niemieckim, wyraźnie oddzielano czynność zobowiązującą od rozporządzającej, co na płaszczyźnie przelewu wierzytelności miało ten skutek, że „na podstawie czynności zobowiązującej (umowy sprzedaży, zamiany, darowizny) nie dochodzi zatem do przeniesienia wierzytelności. Po jej dokonaniu prawo to pozostaje dalej w majątku cedenta”[17]. W konsekwencji konieczne staje się zawarcie umowy rozporządzającej, wywołującej dopiero skutki *erga omnes*[18]. Z kolei w przypadku wariantu francuskiego, wierzytelność jest przenoszona „*solo consensu*, (…) na podstawie i w chwili stosownego porozumienia stron”[19]. Od podjęcia dodatkowych czynności uzależniony jest zaś

[9] Zob. P. Ściślicki, *Rzymska geneza*…, s. 99.
[10] W. Rozwadowski, *Sukcesja syngularna*…, s. 350.
[11] *Ibidem*.
[12] P. Ściślicki, *Rzymska geneza*…, s. 99.
[13] K. Zawada, *Umowa przelewu wierzytelności*, Rejent 1991, nr 7/8, s. 48 i 49.
[14] A. Liebeskind, *Przelew i wstąpienie osoby trzeciej w prawa zaspokojonego wierzyciela*, Warszawa 1938, s. 1.
[15] W. Kurowski, *Przelew wierzytelności*…, rozdział I, podrozdział 2.
[16] *Ibidem*.
[17] *Ibidem*.
[18] *Ibidem*.
[19] *Ibidem*.

skutek zewnętrzny cesji (skuteczność wobec osób trzecich, w tym dłużnika)[20]. Opisane powyżej kierunki rozwoju stanowiły inspirację dla wielu innych porządków prawnych[21].

Uwspółcześniając wywód i kierując go na tory rodzimych regulacji, można wskazać, że również poprzednik k.c., tj. Kodeks zobowiązań[22], wprost przewidywał unormowania regulujące kwestię przelewu wierzytelności (art. 168–176 k.z.). Zgodnie z art. 168 k.z., wierzyciel mógł bez zezwolenia dłużnika przelać swą wierzytelność na osobę trzecią, o ile nie sprzeciwiało się to właściwości zobowiązania ani przepisom ustawy. Zgodnie z przepisami k.z., cesja powinna być stwierdzona pismem (art. 172 k.z.; wyjątek stanowił przelew wierzytelności z dokumentu na okaziciela). Międzywojenne regulacje dopuszczały również umowne zastrzeżenie ograniczenia swobody w rozporządzaniu wierzytelnością. Jeżeli wbrew postanowieniu umownemu wierzyciel cedował swoją wierzytelność bez zezwolenia dłużnika, przelew wiązał go tylko w przypadku, gdy co do przelanej wierzytelności istniał dokument pisemny, niezawierający wzmianki o takim ograniczeniu praw wierzyciela, a nabywca polegał na tym dokumencie (art. 169 k.z.). Treść obecnych regulacji nie odbiega w sposób zasadniczy od unormowań przedwojennych. Wypada dodać, że szereg przepisów dotyczących cesji wierzytelności znajduje się także w treści innych aktów prawnych[23]. Do przeniesienia wierzytelności może również dojść w wyniku innych zdarzeń prawnych[24].

Z uwagi na rozległość kwestii unormowań kolizyjnoprawnych dotyczących omawianej materii, a także główny przedmiot niniejszego opracowania, jedynie w ramach awizacji trzeba wskazać, że ogólne normy kolizyjne (wskazujące właściwy zespół norm merytorycznych) dotyczące przelewu wierzytelności usytuowane są w art. 14 rozporządzenia Rzym I[25]. Zgodnie z nimi, w przypadku cesji wierzytelności[26], stosunek między zbywcą i nabywcą wierzytelności

[20] *Ibidem*.
[21] *Ibidem*.
[22] Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U. Nr 82, poz. 598), dalej: k.z.
[23] Szczegółowe wyliczenie zob. zamiast wielu: K. Zawada [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 6*…, s. 1491–1492.
[24] Szczegółowe wyliczenie również zob. zamiast wielu: K. Zawada [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 6*…, s. 1491–1492.
[25] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I) (Dz.Urz. UE L Nr 177, s. 6), dalej: rozporządzenie Rzym I. W. Kurowski [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 20B. Prawo prywatne międzynarodowe*, wyd. 1, red. M. Pazdan, Warszawa 2015, s. 365.
[26] W art. 14 ust. 3 rozporządzenia Rzym I sprecyzowano, że pojęcie przelewu obejmuje bezwarunkowe przeniesienie wierzytelności, przeniesienie wierzytelności na zabezpieczenie oraz ustanowienie zastawu lub innego zabezpieczenia na wierzytelności.

przysługującej wobec dłużnika podlega temu prawu, które jest właściwe dla umowy zawieranej między zbywcą i nabywcą. O prawie tym zaś, zgodnie z art. 3 i 4 rozporządzenia Rzym I, decydują w pierwszej kolejności strony, a w razie braku wyboru przez nich reżimu prawnego – łączniki o charakterze obiektywnym[27]. Prawo, któremu podlega cedowana wierzytelność, rozstrzyga o jej zbywalności, stosunku pomiędzy nabywcą wierzytelności a dłużnikiem, przesłankach skuteczności przelewu lub subrogacji wobec dłużnika oraz zwalniającym skutku świadczenia przez dłużnika. Rzeczone regulacje nie mają jednak charakteru wyczerpującego. Nie uregulowano w nich bowiem kwestii skuteczności przelewu wobec osób trzecich[28], a lukę w tym zakresie pokrywa przepis art. 36 ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe[29]. Zgodnie z powołanym unormowaniem, o skutkach przelewu wobec osób trzecich decyduje prawo państwa, któremu podlega przelewana wierzytelność. Dodatkowo w literaturze zasygnalizowano, że za normę o charakterze *lex specialis* względem art. 36 tej ustawy należy uznać zasady wynikające z art. 7 ust. 2 lit. m rozporządzenia nr 2015/848[30], wedle którego prawo państwa wszczęcia postępowania upadłościowego określa zasady dotyczące nieważności, zaskarżania lub względnej bezskuteczności czynności prawnych dokonanych ze szkodą dla ogółu wierzycieli. Zagadnienia dotyczące unormowań kolizyjnoprawnych poddano wnikliwej analizie w literaturze przedmiotu[31].

3. Definicja i charakter prawny przelewu wierzytelności

3.1. Pojęcie przelewu wierzytelności

Pojęcie przelewu wierzytelności zostało zdefiniowane na poziomie ustawowym. W art. 509 § 1 k.c. zawarto tzw. definicję nawiasową[32], zgodnie z którą „wierzyciel może bez zgody dłużnika przenieść wierzytelność na osobę trzecią". Na tej podstawie przyjmuje się, że przelew to

[27] W. Kurowski [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 9. Międzynarodowe prawo handlowe*, red. W. Popiołek, Warszawa 2013, s. 767.
[28] Przyczyn tego stanu rzeczy literatura upatruje w powstałych na tle zagadnienia rozbieżnościach doktrynalnych (zob. W. Kurowski [w:] *Prawo prywatne międzynarodowe. Komentarz*, red. M. Pazdan, Warszawa 2018, kom. do art. 36).
[29] T.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 503. W. Kurowski [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 20B*…, s. 365.
[30] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2015/848 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie postępowania upadłościowego (Dz.Urz. UE L Nr 141, s. 19).
[31] W. Kurowski [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 20B*…, s. 354 i n.; tenże, *Przelew wierzytelności*…, *passim*; N. Rycko [w:] *Prawo prywatne międzynarodowe. Komentarz*, red. J. Poczobut, LEX 2017, kom. do art. 36 i 37.
[32] A. Malinowski, *Polski język prawny. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 2006, s. 439.

umowa, na mocy której wierzyciel przenosi przysługującą mu wobec dłużnika wierzytelność na osobę trzecią[33].

Rzeczone ujęcie jest powszechnie akceptowane, aczkolwiek można dostrzec, że zawiera ono pewien pierwiastek ogólności, w tym znaczeniu, że nie dookreśla natury umowy, której skutkiem jest zmiana wierzyciela. Tymczasem w doktrynie słusznie zwraca się uwagę, że pojęcie przelewu na gruncie obowiązujących przepisów nie jest jednorodne[34]. Analiza przepisów traktujących o przelewie daje bowiem asumpt do wyróżnienia dwojakiego znaczenia tego terminu. Pierwsze wiąże przelew z samym skutkiem czynności prawnej, a więc z przeniesieniem wierzytelności na inny podmiot, drugie z kolei utożsamia przelew z czynnością prawną, która do przywołanego efektu prowadzi (np. art. 921^8 k.c.). *De lege lata* definicja z art. 509 § 1 k.c. jako przelew pozwala traktować każde z przywołanych ujęć. Co jednak istotniejsze, akceptacja przywołanej dychotomii pojęciowej prowadzi do konkluzji, że skoro przelew może być rozpatrywany jako czynność prawna rozporządzająca bądź jako rozporządzenie wierzytelnością, to nie mieszczą się w nim czynności prawne zobowiązujące do przeniesienia wierzytelności. Często spotykane w obrocie prawnym sformułowanie „umowa przelewu wierzytelności" stanowi więc pewne uproszczenie terminologiczne, będące konsekwencją zasady podwójnego skutku zakorzenionej w art. 510 § 1 k.c. Zgodnie z nią umowa zobowiązująca do dokonania przelewu, oprócz skutku zobowiązującego, prowadzi także do rozporządzenia wierzytelnością. Brzmienie wskazanego przepisu nie pozostawia wątpliwości, że poza wyliczonymi w nim umowami powodującymi zobowiązująco-rozporządzający skutek przeniesienia wierzytelności (sprzedaż, zamiana, darowizna) również każda inna umowa przewidująca przeniesienie wierzytelności, skonstruowana przez strony na podstawie zasady swobody umów, doprowadzi do tożsamego efektu[35]. Skutek ten następuje *ex lege*, z tym jednak zastrzeżeniem że może być uchylony mocą przepisu szczególnego albo decyzją samych stron. Brak zatem przeszkód, aby zawierając umowę zobowiązującą do przeniesienia wierzytelności, strony zdecydowały, że nie wywoła ona skutku rozporządzającego[36]. W takim scenariuszu dla

[33] Zob. m.in. J. Horowski, *Cesja wedle prawa cywilnego obowiązującego w Małopolsce, z uwzględnieniem przepisów prawa cywilnego, obowiązującego w innych dzielnicach Polski, jak i nowego projektu polskiego zobowiązań*, Kraków 1933, s. 12; K. Zawada, *Umowa przelewu wierzytelności*, Kraków 1990, s. 28; tenże [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 6*…, s. 1489; I. Heropolitańska, *Prawne zabezpieczenia*…, s. 239; G. Sikorski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, LEX 2024, kom. do art. 509; z orzecznictwa zob. np. wyrok SN z dnia 7 lipca 1999 r., II CKN 381/98, LEX nr 1213000; wyrok SA w Białymstoku z dnia 21 listopada 2019 r., I ACa 256/19, POSP.

[34] R. Strugała [w:] *Zobowiązania. Część ogólna. Tom II. Komentarz*, red. P. Machnikowski, Legalis 2024, kom. do art. 509, nb. 2.

[35] G. Sikorski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. P. Nazaruk, LEX 2024, kom. do art. 510.

[36] *Ibidem* i powołana tam literatura.

osiągnięcia zamierzonego celu, jakim jest nabycie wierzytelności przez cesjonariusza, konieczne będzie dokonanie kolejnej czynności, o charakterze już tylko rozporządzającym, następstwem której będzie właśnie przelew rozumiany jako przeniesienie wierzytelności z majątku cedenta do majątku cesjonariusza[37]. Precyzyjnie więc rzecz ujmując, określenie „umowa przelewu" powinno być zatem zarezerwowane tylko dla umów czysto rozporządzających[38].

Zgadzając się powyższym poglądem, nie można jednak tracić z pola widzenia faktu, że skrót myślowy, jakim jest ujmowanie pod pojęciem „umowy przelewu" także umów o skutku zobowiązującym, znajduje akceptację w języku prawniczym. Z tego względu, w dalszym toku wywodu autor niniejszej pracy, wszędzie tam gdzie posługuje się pojęciem „umowy przelewu", bez opatrzenia tego dodatkowymi komentarzami, rozumie przez to każdą umowę zobowiązującą, która z mocy art. 510 k.c. wywołuje również skutek rozporządzający, a więc w ostatecznym rozrachunku stanowi przelew rozumiany jako przeniesienie wierzytelności na inny podmiot.

3.2. Przedmiot przelewu

Przedmiotem przelewu jest wierzytelność. Jak wskazuje R. Strugała, wierzytelność to sytuacja prawna wierzyciela, względem którego na dłużniku ciąży zobowiązanie do spełnienia świadczenia[39]. Wierzytelność odpowiada długowi i stanowi jedną z postaci prawa podmiotowego[40]. W praktyce najczęściej wierzytelność obejmuje więcej niż jedno uprawnienie. Złożoność stosunków prawnych pozwala wręcz przyjąć jako zasadę, że na wierzytelność składa się określona wiązka uprawnień wierzyciela względem dłużnika, mogąca obejmować szereg roszczeń wierzyciela o różne świadczenia ze strony dłużnika[41].

Zasadniczo przedmiotem przelewu może być każda wierzytelność, o ile posiada cechę zbywalności. Bez znaczenia dla prawnej dopuszczalności przelewu pozostają takie

[37] K. Zagrobelny [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, wyd. 11, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Legalis 2023, kom. do art. 510, nb. 2–3.
[38] R. Strugała [w:] *Zobowiązania*…, kom. do art. 509, nb. 2.
[39] *Ibidem*, kom. do art. 509, nb. 18.
[40] K. Zagrobelny [w:] *Kodeks cywilny*…, kom. do art. 509, nb. 2–3; H. Ciepła, T. Żyznowski, *Glosa do wyroku s.wojew. z dnia 25 lutego 1993 r., I Cr 68/93*, Orzecznictwo Sądów Polskich 1994, nr 2, s. 30.
[41] P. Machnikowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, wyd. 11, Legalis 2023, kom. do art. 353, nb. 6.

okoliczności jak sposób powstania wierzytelności[42], jej wymagalność, pieniężny bądź niepieniężny charakter, upływ terminu przedawnienia, sytuacja finansowa dłużnika[43], czy nawet obarczenie wierzytelności wadami[44]. Przedmiotem przelewu może być także część wierzytelności, jeśli wierzytelność jest podzielna[45]. Jedną umową można dokonać przelewu wielu wierzytelności (tego samego bądź różnego rodzaju) przysługujących danemu wierzycielowi od jednego lub różnych dłużników[46]. Za dopuszczalny uznaje się również przelew wierzytelności przysługującej jednemu z wierzycieli solidarnych[47]. Z punktu widzenia skuteczności przelewu istotne jest, aby przenoszona wierzytelność była odpowiednio skonkretyzowana. Stopień indywidualizacji powinien być na tyle wystarczający, aby ustalić, która wierzytelność i z jakiego stosunku prawnego jest przedmiotem cesji. Spełnienie tego warunku powoduje, że *de lege lata* brak prawnych przeszkód do przeniesienia wszystkich wierzytelności z określonych stosunków prawnych[48]. Pomimo że przepisy o przelewie wierzytelności nie regulują wprost przelewu wierzytelności przyszłych, *communis opinio* przelew wierzytelności przyszłej uznaje się za dopuszczalny, o ile po powstaniu będzie miała ona charakter zbywalny[49], a przy tym została oznaczona w umowie w sposób dostatecznie precyzyjny[50].

---

[42] P. Sobolewski [w:] *Kodeks cywilny*…, kom. do art. 509.

[43] S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 109, nb. 3.

[44] O ile co do możliwości przenoszenia wierzytelności obarczonej wadami nie ma wątpliwości, poczynić należy dwa zastrzeżenia. Po pierwsze, chodzi o wady inne niż nieważność, bowiem w takim przypadku wierzytelność jako przedmiot rozporządzenia w ogóle nie powstaje. Po drugie, w razie przelewu wadliwej wierzytelności trzeba liczyć się potencjalnymi zarzutami wynikających ze stosunku, z którym jest ona związana (zob. K. Zagrobelny [w:] *Kodeks cywilny*…, kom. do art. 509, nb. 2).

[45] J. Mojak [w:] *Kodeks cywilny. Tom II. Komentarz do artykułów 450–1088*, wyd. 10, red. K. Pietrzykowski, Legalis 2021, kom. do art. 509, nb. 2–3.

[46] I. Heropolitańska, *Prawne zabezpieczenia*…, s. 241.

[47] Na temat wpływu przelewu wierzytelności przysługującej jednemu z wierzycieli solidarnych na istniejący węzeł solidarności zob. M. Berek [w:] *Zobowiązania. Część ogólna. Tom II. Komentarz*, red. P. Machnikowski, Legalis 2024, kom. do art. 367, nb. 88–92; tenże, *Przelew wierzytelności w stosunkach solidarnych – uwagi na kanwie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2012 r., V CSK 219/11* [w:] *Nie tylko hipoteka... Zeszyt jubileuszowy dedykowany Profesorowi Jerzemu Pisulińskiemu*, red. M. Kućka, K. Pałka, Warszawa 2015, s. 9–30.

[48] K. Zagrobelny [w:] *Kodeks cywilny*…, kom. do art. 509, nb. 19 i powołana tam literatura.

[49] W kontekście przelewu wierzytelności przyszłej za sporne uchodzi natomiast zagadnienie, w czyim majątku powstaje przelana wierzytelność przyszła, tj. cedenta czy cesjonariusza. W cywilistyce wypracowano trzy koncepcje: teorię nabycia przechodniego lub pośredniego (niem. *Durchgangserwerb*, *mittelbarer Rechtserwerb*), teorię nabycia bezpośredniego (niem. *Direktwerwerb*, *Unmittelbarkeitstheorie*) oraz koncepcję mieszaną. Ich szczegółowe omawianie wykracza poza problematykę niniejszej pracy. Autor pracy opowiada się za teorią pośrednią, zgodnie z którą wierzytelność przyszła powstaje najpierw w majątku cedenta, by – przy uwzględnieniu zasady *nemo plus iuris* oraz art. 510 § 1 k.c. – w tzw. sekundzie jurydycznej przejść następnie do majątku cesjonariusza (zob. szerzej N. Frosztęga, H. Woźniak, *Skutki dokonania cesji wierzytelności przyszłych*…, s. 327–335); na temat zob. również A. Szlęzak, *Cesja wierzytelności przyszłych, pojęcie wierzytelności przyszłej, umowa przelewu, kolizja przelewu wierzytelności przyszłej z jej zajęciem w sądowym postępowaniu egzekucyjnym, czynność prawna o podwójnym skutku, skutek ex tunc/ex nunc. Glosa do wyroku SN z dnia 17 marca 2016 r., V CSK 379/15*, Orzecznictwo Sądów Polskich 2018, nr 1, s. 2.

[50] I. Heropolitańska, *Prawne zabezpieczenia*…, s. 245.

Zasada przenoszalności wierzytelności nie jest absolutna. Artykuł 509 § 1 k.c. wymienia bowiem trzy przypadki, w których przelew jest wyłączony, tj. jeśli sprzeciwiałoby się to ustawie, zastrzeżeniu umownemu albo właściwości zobowiązania. Sprzeczność z ustawą zachodzi wówczas, gdy istnieje przepis prawa, który zabrania przelewu bądź wprowadza pewne ograniczenia w jego dokonaniu. W polskim prawie brak zarazem jednego przepisu, który wyliczałby wszystkie przypadki niedopuszczalności przelewu wierzytelności. Prowadzi to do sytuacji, w której zakazy wyrażane są w sposób kazuistyczny[51]. W ramach egzemplifikacji takich przypadków można wymienić zakaz zbywania: wynagrodzenia za pracę (art. 84 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy[52]), prawa odkupu (art. 595 § 1 k.c.), prawa pierwszeństwa (art. 602 § 1 k.c.), prawa dożywocia (art. 912 k.c.)[53]. Z kolei do przepisów, które wprowadzają obostrzenia co do przelewu, zalicza się m.in. art. 54 ust. 5 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej[54]. Kolejną z przeszkód dokonania przelewu może być zastrzeżenie umowne (*pactum de non cedendo*), przez które należy rozumieć ograniczenie wprowadzone wolą stron[55]. Może ono nastąpić zarówno w ramach umowy, zawarcie której kreuje wierzytelność, w aneksie do niej, jak i w odrębnym porozumieniu, także zawartym już po powstaniu wierzytelności. Skoro ustawodawca zezwolił stronom na wyłączenie prawa przelewu, na zasadzie wnioskowania *a maiori ad minus* wolno im także wprowadzić tylko określone obostrzenia w prawie przenoszenia wierzytelności[56]. Jako przykład takiego ograniczenia można podać zastrzeżenie umowne zezwalające na przelew tylko na rzecz określonej osoby lub kręgu podmiotów, czy też dopiero po upływie ustalonego terminu. Ustawa przewiduje zarazem, że jeśli wierzytelność jest stwierdzona pismem, skuteczność zastrzeżenia, iż przelew nie może nastąpić bez zgody dłużnika, uzależniona jest od dokonania w dokumencie stwierdzającym istnienie wierzytelności co najmniej wzmianki o zakazie cesji[57]. W razie braku takiej wzmianki *pactum de non cedendo* nie będzie skuteczne względem nabywcy

[51] K. Zagrobelny [w:] *Kodeks cywilny*…, kom. do art. 509, nb. 21.
[52] T.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 277 z późn. zm.
[53] Za dopuszczalny uznaje się jednak przelew co do konkretnych, wymagalnych i egzekwowalnych roszczeń składających się na wierzytelność przysługującą dożywotnikowi (zob. K. Mularski [w:] *Kodeks cywilny. Tom III. Komentarz. Art. 627–1088*, wyd. 3, red. M. Gutowski, Legalis 2022, kom. do art. 912, nb. 2 i powołana tam literatura).
[54] T.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 450 z późn. zm. Przepis ten nie tylko warunkuje zmianę wierzyciela samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej od zgody podmiotu tworzącego, ale przewiduje także pewne wytyczne, które ten ostatni winien wziąć pod uwagę, wydając decyzję w przedmiocie udzielenia zgody.
[55] Wyrażone w art. 509 § 1 k.c. uprawnienie stron do wyłączenia prawa przeniesienia wierzytelności stanowi odstępstwo od reguły wyrażonej w art. 57 § 1 k.c., zgodnie z którym nie można przez czynność prawną wyłączyć ani ograniczyć zbywalności prawa, które przez ustawę zostało skonstruowane jako przenoszalne. Art. 509 § 1 k.c. stanowi zatem *lex specialis* w stosunku do art. 57 k.c. (K. Zagrobelny [w:] *Kodeks cywilny*…, kom. do art. 509, nb. 24).
[56] G. Sikorski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Balwicka-Szczyrba…, kom. do art. 509.
[57] Szerzej na ten temat zob. K. Górniak, *Skuteczność umownych ograniczeń*…, s. 37.

wierzytelności[58]. Pozostawienie prawa nałożenia zakazów w przenoszeniu wierzytelności w gestii uczestników obrotu gospodarczego kreujących daną wierzytelność, wymusiło zarazem na ustawodawcy wprowadzenie swoistych wentyli bezpieczeństwa, które pozwalają na zignorowanie wyłączenia lub ograniczeń przelewu z uwagi na szczególne okoliczności. W szczególności chodzi o art. 84 ust. 1 p.u., które przewiduje, że bezskuteczne względem masy upadłości jest postanowienie umowy, której stroną jest upadły, uniemożliwiające albo utrudniające osiągnięcie celu postępowania upadłościowego. Doktryna[59] i orzecznictwo[60] są zgodne, że przykładem postanowień umownych podpadających pod sankcję bezskuteczności wynikającą z tego przepisu jest klauzula zakazująca zbycia wierzytelności, zawarta w umowie, której stroną jest upadły. Zakaz zbywania wierzytelności bez zgody dłużnika, jak i różne ograniczenia w tym zakresie, stanowią bowiem realne utrudnienie w procesie likwidacji masy upadłości, która jako zbiór aktywów obejmuje również przysługujące upadłemu wierzytelności[61]. Przyznając pierwszeństwo zasadzie maksymalizacji postępowania upadłościowego (art. 2 p.u.), ustawodawca pozwala zatem na pominięcie wprowadzonego przez strony ograniczenia. *Notabene* analogiczny przepis obowiązuje na gruncie postępowań restrukturyzacyjnych (art. 248 p.r.)[62], z tą tylko różnicą, że za przedmiot ma ochronę realizacji celu postępowań restrukturyzacyjnych (art. 3 p.r.). Innym przykładem, w którym *pactum de non cedendo* traci skuteczność, jest sytuacja unormowana w art. 9a ustawy z dnia 8 marca 2013 r. o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych[63]. Przepis ten wprowadza rozwiązanie polegające na tym, że zastrzeżenie zawarte w umowie, z której wynika obowiązek zapłaty, wyłączające lub ograniczające prawo wierzyciela do przelewu wierzytelności staje się bezskuteczne, jeżeli zapłata nie nastąpiła w terminie określonym w umowie, a jeżeli tego terminu w umowie nie określono – od dnia wymagalności świadczenia pieniężnego. Ustawodawca wychodzi bowiem z założenia, że dla wierzyciela ograniczenie lub tym bardziej wyłączenie możliwości dokonania cesji przysługującej mu wierzytelności jest niekorzystne, zatem wprowadzenie bezskuteczności takich postanowień wzmacnia jego

[58] P. Sobolewski [w:] *Kodeks cywilny*…, kom. do art. 514.
[59] P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. 8, Legalis 2024, kom. do art. 84, nb. 5; S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. 3, Legalis 2020, kom. do art. 84, nb. 1; P. Janda, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. III, LEX 2023, kom. do art. 84, pkt 5; F. Zedler [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, wyd. III, LEX 2011, art. 84, pkt 2.
[60] Wyrok SN z dnia 19 stycznia 2011 r., V CSK 204/10, BOSN.
[61] W skład masy upadłości wchodzi majątek należący do upadłego w dniu ogłoszenia upadłości oraz nabyty przez upadłego w toku postępowania upadłościowego, z wyjątkami określonymi w art. 63–67a p.u.
[62] Przepis art. 248 p.r. znajduje się wśród przepisów normujących przyspieszone postępowanie układowego, lecz z mocy ustawowych odesłań ma odpowiednie zastosowanie także na gruncie postępowania układowego oraz postępowania sanacyjnego (zob. art. 273 i 297 p.r.).
[63] T.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1790.

pozycję, tym bardziej że zainteresowanie wierzyciela w dokonaniu przelewu nierzadko aktualizuje się właśnie wskutek nieuzyskania zapłaty w terminie[64]. Ostatnim z ograniczeń, o których stanowi art. 509 § 1 k.c., jest niemożność przelewu wynikająca z właściwości zobowiązania. Przez „właściwość zobowiązania" rozumie się takie elementy zobowiązania (podmiotowe, treściowe), z których wynika, że zobowiązanie jest zdatne do wykonania tylko pomiędzy pierwotnymi podmiotami stosunku obligacyjnego[65]. Identyfikacja właściwości zobowiązania w wielu przypadkach może budzić niejasności interpretacyjne, a tym samym rodzić niepewność prawną co do ważności dokonanej przez strony czynności przelewu[66]. Za niedopuszczalny z uwagi na właściwość zobowiązania uznaje się przykładowo przelew wierzytelności alimentacyjnej[67], czy też wierzytelności z tytułu dotacji celowej[68]. Przedmiotem przelewu nie mogą być również uprawnienia publicznoprawne. Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 26 listopada 2003 r.[69]: „niewątpliwie jurydyczna natura więzi ukształtowanej pomiędzy organem podatkowym a podatnikiem, występujące relacje podmiotowe, rodzaj i sposób świadczenia oraz jego cel stanowią przeszkodę dla dokonania cesji. Prowadziłaby ona do naruszenia tożsamości zobowiązania".

Naruszenie każdego z omówionych zakazów przelewu niesienie ze sobą określone implikacje. Wyłączenie przelewu z uwagi właściwość zobowiązania lub sprzeczność z ustawą ma charakter bezwzględny, w związku z czym umowa przelewu takiej wierzytelności jest obarczona sankcją nieważności. W sytuacji natomiast naruszenia *pactum de non cedendo* opowiedzieć należy się za poglądem, w myśl którego umowa zobowiązująca do zbycia takiej wierzytelności będzie zasadniczo ważna, choć nie wywoła skutku rozporządzającego. Argumentem uzasadniającym taki kierunek wykładni jest to, że skoro zastrzeżenie umowne – w przeciwieństwie do pozostałych zakazów z art. 509 § 1 k.c. – nie ma charakteru trwałego i strony są uprawnione do jego zniesienia, skutkiem czego wierzytelność może odzyskać przymiot zbywalności. Zobowiązanie się do przelewu takiej wierzytelności nie powinno być więc kwalifikowane jako

[64] T. Targosz [w:] *Ustawa o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych. Komentarz*, red. K. Menszig-Wiese, Legalis 2024, kom. do art. 9a, nb. 2.
[65] M. Grzybowski, M. Safjan, *Właściwość zobowiązania jako przesłanka ważności przelewu. Glosa do wyroku SN z dnia 5 listopada 1996 r., II CKN 4/96*, Glosa 1997, nr 10, s. 5–13.
[66] Przykładem wierzytelności spornej co do jej przenoszalności jest wierzytelność z umowy przedwstępnej (na dopuszczalność przelewu wskazał Sąd Najwyższy wyroku z dnia 9 maja 2000 r., IV CKN 955/00, Legalis nr 108804; z kolei na ograniczenie w postaci konieczności pozyskania indywidualnej zgody dłużnika odnoszącej się do oznaczonej wierzytelności i oznaczonego cesjonariusza powołał się Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 6 marca 2015 r., III CSK 155/14, BOSN).
[67] Uchwała SN z dnia 24 lutego 2011 r., III CZP 134/10, BOSN.
[68] Wyrok SA w Białymstoku z dnia 7 października 2020 r., I ACa 134/20, POSP.
[69] III CZP 84/03, BOSN.

umowa o świadczenie niemożliwe (art. 387 k.c.), która pozwalałaby przyjąć skutek nieważności[70]. W razie dokonania przelewu wbrew zastrzeżeniu umownemu losy takiej umowy spoczywają w rękach podmiotu zobowiązanego do świadczenia, który ową zgodę miał wyrazić. Do czasu zajęcia stanowiska w przedmiocie wyrażenia rzeczonej zgody zachodzi stan tzw. bezskuteczności zawieszonej czynności prawnej[71].

3.3. Forma przelewu wierzytelności

Dostrzeżono już, że przelew jako czynność prawna może być rozpatrywany w kategorii umowy. Oznacza to w szczególności, że do wywołania skutku w postaci przelewu konieczne jest złożenie zgodnych oświadczeń woli przez dwie strony, tj. dotychczasowego wierzyciela oraz nabywcę wierzytelności[72]. Konsensualny charakter umowy przelewu sprawia, że strony nie muszą dokonywać żadnych dodatkowych czynności[73]. Umowa przelewu dochodzi zatem do skutku *solo consensu*, wskutek i z momentem złożenia zgodnych oświadczeń woli stron. *De lege lata* brak przeszkód, aby zbycie całej wierzytelności lub jej części nastąpiło na współwłasność kilku podmiotów.

Ustawa nie wymaga dla przelewu dochowania formy szczególnej. Umowa zobowiązująca do dokonania przelewu, jak również umowa rozporządzająca zawierana w wykonaniu istniejącego zobowiązania, może być zawarta w dowolnej formie, w tym także *per facta concludentia*[74]. Spostrzeżenie to pozostaje aktualne także w odniesieniu do przypadków, w których przenoszona wierzytelność została wykreowana w ramach umowy wymagającej formy szczególnej. Przykładowo, wierzytelność o zapłatę ceny z tytułu sprzedaży nieruchomości, będąca następstwem zawarcia w formie aktu notarialnego umowy sprzedaży, może być

[70] R. Strugała [w:] *Zobowiązania*…, kom. do art. 509, nb. 7.
[71] Wyrok SA w Katowicach z dnia 21 września 2000 r., I ACa 457/00, Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych 2001, nr 5, poz. 30.
[72] Zob. m.in. K. Zawada, *Umowa przelewu wierzytelności*, Kraków 1990, s. 28; G. Sikorski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Balwicka-Szczyrba…, kom. do art. 509; W. Kurowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. Część ogólna (art. 353–534)*, red. M. Fras, M. Habdas, Warszawa 2018, kom. do art. 509; z orzecznictwa zob. m.in. wyrok SA w Białymstoku z dnia 21 listopada 2019 r., I ACa 256/19, POSP.
[73] H. Ciepła [w:] *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania. Tom I–II*, wyd. X, red. G. Bieniek, LEX 2011, kom. do art. 511; G. Kozieł [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania – część ogólna*, wyd. II, red. A. Kidyba, LEX 2014, kom. do art. 511 i powołana tam literatura.
[74] Zamiast wielu zob. K. Mularski [w:] *Kodeks cywilny. Tom II. Komentarz. Art. 353–626*, wyd. 3, red. M. Gutowski, Legalis 2022, kom. do art. 511 i powołana tam literatura oraz orzecznictwo.

przeniesiona w dowolnej formie, także dokumentowej[75]. Odróżnić bowiem należy wymóg formy oczekiwanej od umowy kreującej daną wierzytelność oraz wymogu stawianego umowie przelewu tak powstałej wierzytelności[76]. Brak jednak przeszkód, aby strony umowy będącej podstawą wierzytelności zastrzegły dla jej przelewu konieczność dochowania określonej formy (*pactum de forma*), w tym także formy szczególnej. Uprawnienie takie wyprowadzić można z rozszerzającej wykładni art. 76 k.c., ale także – co wydaje się trafniejsze – z sygnalizowanej już wcześniej argumentacji *a maiori ad minus* z art. 509 § 1 k.c. w zakresie, w jakim przepis ten pozwala wyłączyć prawo przelewu wierzytelności w drodze zastrzeżenia umownego. Poza sporem pozostaje również uprawnienie do zastrzeżenia formy szczególnej pomiędzy stronami przyszłej umowy przelewu[77].

Na kanwie zagadnienia dotyczącego formy przelewu należy zwrócić uwagę na art. 511 k.c., który przewiduje, że „jeżeli wierzytelność jest stwierdzona pismem, przelew tej wierzytelności powinien być również pismem stwierdzony." Przywołany przepis nie podważa wcześniejszych uwag na temat dowolności formy przelewu, a jedynie przewiduje, że w przypadku, gdy wierzytelność została stwierdzona pismem, również przelew tej wierzytelności powinien być stwierdzony pismem. Wbrew wyrażanym niekiedy poglądom[78], nie chodzi o tu jednak o zawarcie umowy przelewu w zwykłej formie pisemnej, lecz o każdą czynność, w której pisemnie stwierdzono (potwierdzono) dokonanie przelewu[79]. Innymi słowy, czym innym jest dokonanie czynności prawnej w formie pisemnej, a czym innym „stwierdzenie" pismem, że określona czynność została dokonana. W tym ostatnim przypadku nie chodzi o formę czynności prawnej, a jedynie o istnienie pisma, które stwierdza, że umowa przelewu została przez strony zawarta[80], przy czym jej zawarcie mogło nastąpić w dowolnej formie. Zastrzeżony w art. 511 k.c. wymóg stwierdzenia przelewu pismem obarczony został rygorem *ad probationem*, co oznacza, że jego niedochowanie nie skutkuje nieważnością przelewu, a jedynie określonymi ograniczeniami w sferze dowodowej (zob. art. 74 § 1 k.c.)[81].

---

[75] Forma dokumentowa jest odformalizowanym sposobem składania oświadczeń woli, pozwalającym na jego złożenie w dowolny sposób (np. ustnie, mailowo, SMS-owo), z tym zastrzeżeniem, iż oświadczenie musi zostać utrwalone w dokumencie (zob. M. Załucki [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, wyd. 3, red. M. Załucki, Legalis 2023, kom. do art. 77^2, nb. 3).
[76] K. Mularski [w:] *Kodeks cywilny. Tom II*…, kom. do art. 511, nb. 1.
[77] *Ibidem*.
[78] K. Zagrobelny [w:] *Kodeks cywilny*…, kom. do art. 511, nb. 1
[79] K. Mularski [w:] *Kodeks cywilny. Tom II*…, kom. do art. 511, nb. 6 i powołana tam literatura.
[80] G. Wolak [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, wyd. 3, red. M. Załucki, Legalis 2023, kom. do art. 511, nb. 1.
[81] Wyrok SN z dnia 8 lutego 2002 r., II CKN 1160/99, Legalis nr 53779; tak też m.in. G. Kozieł [w:] *Kodeks cywilny*…, kom. do art. 511; A. Rzetecka-Gil, *Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania – część ogólna*, LEX 2011, kom. do art. 511; W. Kurowski [w:] *Kodeks cywilny*…, kom. do art. 511.

Pozostając jeszcze w obszarze formy umowy przelewu, za regulację szczególną względem przepisów normujących omawianą instytucję uznać można ustawowy wymóg dochowania szczególnej formy dla potrzeb uzyskania klauzuli wykonalności przez nabywcę wierzytelności. Artykuł 788 § 1 k.p.c. przewiduje bowiem, że „jeżeli uprawnienie lub obowiązek po powstaniu tytułu egzekucyjnego lub w toku sprawy przed wydaniem tytułu przeszły na inną osobę, sąd nada klauzulę wykonalności na rzecz lub przeciwko tej osobie, gdy przejście to będzie wykazane dokumentem urzędowym lub prywatnym z podpisem urzędowo poświadczonym". Przywołana regulacja stwarza nabywcy wierzytelności możliwość uzyskania tytułu wykonawczego, mimo że to jego poprzednik wszczął postępowanie w celu zasądzenia należnego roszczenia. Warunkiem jest jednak, aby przejście uprawnienia (wierzytelności) zostało wykazane dokumentem urzędowym lub prywatnym z podpisem urzędowo poświadczonym. Brak dochowania rzeczonej formy spowoduje, że przelew wprawdzie będzie skuteczny, natomiast cesjonariusz nie będzie mógł korzystać z tytułu egzekucyjnego wystawionego na rzecz cedenta[82].

Za przykład, w którym ustawa uzależnia określone skutki przelewu od dochowania formy szczególnej, może również służyć art. 84 ust. 2 p.u., który zastrzega skuteczność wobec masy upadłości umowy przeniesienia własności rzeczy, wierzytelności lub innego prawa zawartej w celu zabezpieczenia wierzytelności, o ile została ona zawarta w formie pisemnej z datą pewną. Jak celnie dostrzega R. Adamus, przywołana konstrukcja nie jest jednak typowym przypadkiem zastrzeżenia formy czynności *ad eventum*. Konsekwencja niedochowania formy uaktywnia się bowiem tylko na wypadek ogłoszenia upadłości, a nadto bezskuteczność ogranicza się do masy upadłości, a zatem wierzycieli upadłościowych. Tym samym mimo niedochowania formy daty pewnej, czynność pozostaje skuteczna względem upadłego i względem osób trzecich[83]. Wymóg daty pewnej nie ma zarazem zastosowania do zabezpieczeń w postaci przeniesienia praw ustanowionych zgodnie z przepisami ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 r. o niektórych zabezpieczeniach finansowych[84].

4. Podmioty biorące udział w przelewie

[82] P. Sobolewski [w:] *Kodeks cywilny*…, kom. do art. 511.
[83] R. Adamus, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. 3, Legalis 2021, kom. do art. 84.
[84] T.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 294.

Konstrukcja prawna przelewu jako umowy, na podstawie której następuje przeniesienie wierzytelności z jednego podmiotu na inny, oznacza, że jest to czynność prawna dwustronna, wymagająca zgodnych oświadczeń woli obu stron. Wierzyciel, który przenosi swoją wierzytelność – w całości lub części – na inny podmiot, zwany jest cedentem, natomiast podmiot nabywający wierzytelność określany jest jako cesjonariusz. Może to być osoba fizyczna, prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, która na mocy przepisów prawa może nabywać prawa. W tym zakresie ustawa nie zawiera żadnych obostrzeń, z zastrzeżeniem ogólnych zasad dotyczących zdolności prawnej. W literaturze wyrażono pogląd, w myśl którego przy przelewie cedent może być reprezentowany przez pełnomocnika, o ile ten ostatni legitymuje się pełnomocnictwem szczególnym do przelania konkretnej wierzytelności lub pełnomocnictwem rodzajowym do dokonywania w imieniu mocodawcy czynności przelewów. Pełnomocnictwo ogólne jest uważane w tym obszarze za niewystarczające[85].

Dwustronność umowy przelewu nie stoi na przeszkodzie, aby po jednej ze stron występował stan mnogości podmiotów, z czym będziemy mieli do czynienia np. w sytuacji przeniesienia wierzytelności na współwłasność. Dopuszczalne jest także, aby przelewu dokonał jeden z kilku wierzycieli uprawnionych do przyjęcia świadczenia niepodzielnego albo jeden z wierzycieli solidarnych[86].

Podkreślenia wymaga, że choć skutkiem przelewu jest transfer wierzytelności do majątku innej osoby, nie zawsze oznacza to, że cedent zostaje zupełnie wyłączony z danego stosunku prawnego, w ramach którego powstała wierzytelność. W przypadku umów obustronnie zobowiązujących, każda ze stron jest względem siebie nie tylko uprawniona, ale także zobowiązana. Przeniesienie wierzytelności z takich umów nie pociąga za sobą przejęcia długów (obowiązków) przez cesjonariusza[87]. Skoro tak, to można przyjąć, że następstwem przelewu jest ukształtowanie specyficznej więzi prawnej o charakterze wielostronnym, w ramach której uprawnienia i obowiązki skupione dotychczas w jednej osobie zostają rozdzielone na dwa lub

[85] I. Heropolitańska, *Prawne zabezpieczenia*…, s. 258.
[86] W. Kurowski [w:] *Kodeks cywilny*…, kom. do art. 509.
[87] Strony mogą jednak uzgodnić, że obok przeniesienia wierzytelności, jej nabywca przejmuje także dług. Przejęcie długu jest jednak odrębną i niezależną od przelewu instytucją prawną (zob. 519 i n. k.c.). Warto przy tym dodać, że prawu polskiemu nie jest znana jako instytucja normatywna umowna zmiana strony. Zmiany całej strony zobowiązania wzajemnego można zatem dokonać jedynie w drodze równoległego przelewu wierzytelności i przejęcia długu. Jest przy tym obojętne, czy nastąpi to w ramach jednej złożonej czynności, czy sukcesywnie, choć konieczne jest, aby czynności prawne stron zwierały elementy niezbędne dla obu tych instytucji (zob. wyrok SN z dnia 17 maja 2012 r., I CSK 494/11, Legalis nr 526843).

więcej odrębnych podmiotów[88]. Brak przy tym przeszkód, aby wierzytelność była przedmiotem wielu następujących po sobie przelewów.

Analizując podmioty biorące udział w przelewie wierzytelności, wspomnieć należy rzecz jasna także o dłużniku, przez którego rozumie się w tym przypadku podmiot zobowiązany do świadczenia na rzecz wierzyciela, który dokonuje transferu swojej wierzytelności do majątku innego podmiotu. Przyjęta w polskim prawie konstrukcja przelewu zakłada utrzymanie niezmienionej sytuacji dłużnika pomimo podmiotowego przekształcenia stosunku zobowiązaniowego. W efekcie, mimo przeniesienia wierzytelności, dłużnik nadal ma spełnić świadczenie o tej samej treści, z tą tylko różnicą, że na rzecz nabywcy wierzytelności. Dłużnik nie jest jednak stroną umowy przelewu i z zastrzeżeniem przypadku uzależnienia skuteczności przelewu od zgody dłużnika (*pactum de non cedendo*), wola czy stanowisko dłużnika co do dokonania przelewu są prawnie irrelewantne.

5. Skutki prawne przelewu wierzytelności

5.1. Skutki przelewu między stronami umowy

Skutek przelewu między stronami umowy wyraża się w tym, że osoba trzecia (cesjonariusz) nabywa od wierzyciela (cedenta) przysługującą mu wierzytelność, w związku z czym dotychczasowy wierzyciel przestaje być stroną stosunku zobowiązaniowego na skutek utraty wierzytelności (jeżeli przelew dotyczył całości wierzytelności) lub pozostaje wierzycielem w ograniczonym przedmiotowo zakresie (przy przelewie części podzielnej wierzytelności), a w jego miejsce do stosunku tego wstępuje – odpowiednio w całości lub w części – nabywca wierzytelności.

Zmiana podmiotowa po stronie wierzyciela w wyniku przelewu następuje zatem z zachowaniem tożsamości stosunku zobowiązaniowego pod względem treści i przedmiotu[89]. Z punktu widzenia cesjonariusza, przelew prowadzi do singularnego i translatywnego nabycia prawa podmiotowego[90]. Ze strony cedenta jest z kolei realizacją kompetencji do przeniesienia

[88] E. Łętowska [w:] *System prawa cywilnego. Tom III, cz. 1*…, s. 898; W. Kurowski [w:] *Kodeks cywilny*…, kom. do art. 509.
[89] K. Zawada [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 6*…, s. 1490.
[90] K. Zawada, *Umowa przelewu wierzytelności*, Kraków 1990, s. 8.

wierzytelności, analogicznej do uprawnienia właściciela do rozporządzania prawem własności. Wynika z tego logiczny wniosek, że podstawowym warunkiem skuteczności przelewu jest to, aby podmiot dokonujący przelewu miał status wierzyciela[91]. Jak słusznie dostrzega się w doktrynie, w odróżnieniu od prawa własności, w przypadku wierzytelności zasada *nemo plus iuris in alium transferre potest quam ipse habet* nie doznaje wyjątków, a ochrona dobrej wiary potencjalnych nabywców wierzytelności – inaczej niż w przypadku obrotu rzeczami ruchomymi (zob. art. 169 k.c.) i nieruchomościami (zob. art. 5 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece[92]) – osiągana jest za pomocą specyficznych rozwiązań (zob. art. 512 k.c.)[93]. Trzeba mieć zarazem na uwadze, że w polskim systemie prawnym samoistny przelew ma charakter przyczynowy, co wyraża się w tym, że ważność umowy przelewu zawieranej w wykonaniu istniejącego uprzednio zobowiązania zależy od istnienia tego zobowiązania (art. 510 § 2 k.c.). W wyroku z dnia 19 lutego 1998 r.[94] Sąd Najwyższy wywiódł, iż w sprawie o spełnienie świadczenia z tytułu wierzytelności objętej przelewem dłużnik może stawiać zarzuty dotyczące stosunku wewnętrznego między cedentem i cesjonariuszem, w szczególności kwestionować prawidłowość *causae* przelewu. W przeciwieństwie do art. 158 zd. 2 k.c. nie jest konieczne, aby zobowiązanie, w wykonaniu którego następuje zawarcie umowy przelewu, zostało w niej wymienione[95], co pozwala przyjąć, że przelew jest materialnie kauzalny[96], skoro jego ważność zależy od istnienia owego zobowiązania, natomiast formalnie już nie, jeśli nie istnieje konieczność wymieniania w jego treści owego zobowiązania[97].

Cechą umowy przelewu nie jest jej odpłatność. Wierzytelność może być przeniesiona zarówno za wynagrodzeniem, jak i pod tytułem darmym (np. w drodze darowizny). Kwestia ta pozostawiona została zatem w gestii uzgodnień stron, w ramach swobody kształtowania treści zawieranej umowy (art. 353^1 k.c.). Przelew wierzytelności nie musi zatem skutkować jakimkolwiek przysporzeniem po stronie cedenta.

---

[91] Uwaga ta odnosi się także do przelewu wierzytelności przyszłej, co do której skutek rozporządzający może zaistnieć dopiero po jej powstaniu po stronie cedenta.
[92] Tj. Dz.U. z 2025 r. poz. 341.
[93] R. Strugała [w:] *Zobowiązania*…, kom. do art. 509, nb. 7.
[94] III CKN 387/97, Legalis nr 32239.
[95] J. Mojak [w:] *Kodeks cywilny*…, kom. do art. 510, nb. 14.
[96] A. Szlęzak, *Przelew wierzytelności. Bezskuteczność zawieszona czynności prawnej. Glosa do wyroku Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 4 lipca 2024 r., II CSKP 267/23*, Orzecznictwo Sądów Polskich 2025, nr 5, s. 47.
[97] K. Zagrobelny [w:] *Kodeks cywilny*…, kom. do art. 510, nb. 11.

Analizując skutki przelewu, należy następnie wskazać, że choć bezpośrednim przedmiotem przeniesienia jest wierzytelność, na cesjonariusza przechodzą również związane z nią prawa. Skutek ten wynika bezpośrednio z ustawy (art. 509 § 2 k.c.) i jest konsekwencją istoty przelewu, wyrażającej się w założeniu, że cesjonariusz wstępuje w całą sytuację prawną cedenta związaną z przenoszoną wierzytelnością, a wykraczającą poza zakres samej wierzytelności pojmowanej ściśle, jako zespół roszczeń o spełnienie świadczenia[98]. W doktrynie przyjmuje się funkcjonalne rozumienie „praw związanych z wierzytelnością", zaliczając do nich m.in. roszczenie o zaległe odsetki, roszczenie odszkodowawcze, o zapłatę kar umownych, uprawnienie wierzyciela do wyboru świadczenia w zobowiązaniu przemiennym, możliwość zaskarżenia czynności zdziałanych z pokrzywdzeniem wierzyciela[99], jak również prawa zabezpieczające wierzytelność główną, takie jak hipoteka, zastaw, zastaw rejestrowy[100]. W odniesieniu do przelewu wierzytelności zabezpieczonej hipoteką trzeba jednak odnotować, że o ile przelew wierzytelności hipotecznej powoduje automatycznie przejście hipoteki na cesjonariusza jako prawny skutek przelewu wierzytelności hipotecznej, to art. 79 ust. 1 zd. 2 ustawy o księgach wieczystych i hipotece warunkuje przelew wierzytelności hipotecznej od dokonania wpisu w księdze wieczystej. W konsekwencji, skutek rozporządzający przelewu wierzytelności zależy w tym przypadku od dokonania, choćby nieprawomocnego, wpisu nabywcy w księdze wieczystej i dopóki to nie nastąpi, dopóty cesjonariusz nie nabywa wierzytelności ani hipoteki[101]. Strony nie są władne do modyfikacji tak określonego momentu zaistnienia skutku rozporządzającego przelewu, w tym poprzez wprowadzenie postanowienia, zgodnie z którym miałby on nastąpić wcześniej[102].

W tym miejscu należy poczynić dwie istotne uwagi. Po pierwsze, regulacja z art. 509 § 2 k.c. ma charakter dyspozytywny. Strony mają zatem swobodę zarówno w ograniczeniu praw związanych z przelewaną wierzytelnością, które staną się przedmiotem cesji (w konsekwencji pozostaną one przy cedencie, względnie wygasną), jak i uzależnienia przejścia poszczególnych

[98] R. Strugała [w:] *Zobowiązania*…, kom. do art. 509, nb. 2.
[99] Zob. G. Wolak [w:] *Kodeks cywilny*…, kom. do art. 509, nb. 4.
[100] H. Ciepła [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. Część ogólna*, wyd. II, red. J. Gudowski, LEX 2018, kom. do art. 509.
[101] S. Kostecki [w:] *Ustawa o księgach wieczystych i hipotece. Komentarz*, red. serii K. Osajda, red. tomu W. Borysiak, Legalis 2022, kom. do art. 79; z orzecznictwa zob. postanowienie SN z dnia 13 maja 2010 r., IV CSK 486/09, BOSN.
[102] T. Czech, *Księgi wieczyste i hipoteka. Komentarz. Tom II. Hipoteka*, wyd. II, LEX 2024, kom. do art. 79; zob. też wyrok SN z dnia 21 września 2018 r., V CSK 449/17, BOSN, w uzasadnieniu którego wyjaśniono, iż „nieważne byłoby (…) postanowienie umowy przelewu wierzytelności, w którym strony przesunęłyby w czasie jej skutek rozporządzający. Dopiero z chwilą wpisu wierzytelność wchodzi do majątku cesjonariusza, z uwzględnieniem jego wstecznego skutku".

lub wszystkich praw związanych z przelewaną wierzytelnością od ziszczenia się warunku lub nadejścia terminu. Niemniej dyspozytywność przepisu nie jest całkowita, bowiem niektóre prawa związane z wierzytelnością główną mogą zostać przeniesione na inny podmiot tylko wraz z tą wierzytelnością[103], niektóre z kolei (jak np. roszczenie o odsetki) mogą być przedmiotem samodzielnego obrotu. W pełni zrozumiała wydaje się przy tym konstatacja, że jeżeli nie doszło do skutecznego przelewu określonej wierzytelności, to nie ma podstaw do zastosowania art. 509 § 2 k.c. w odniesieniu do praw związanych z tą wierzytelnością[104]. Po drugie, jakkolwiek dostrzeżono, że istota przelewu przejawia się w tym, że cesjonariusz wstępuje w sytuację prawną cedenta w zakresie przenoszonej wierzytelności, a przelew skutkuje przejściem także praw związanych z wierzytelnością, istnieją w tym aspekcie pewne wyjątki. Należy do nich m.in. art. 109 ust. 1 p.r., który przewiduje, że „wierzyciel nie ma prawa głosu na podstawie wierzytelności, którą nabył w drodze przelewu lub indosu po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego”[105]. Przepis ten nie podważa zatem skuteczności nabycia wierzytelności w toku postępowania restrukturyzacyjnego, a jedynie modyfikuje sytuację prawną cedenta w ten sposób, że choć staje się wierzycielem i bierze udział w postępowaniu, to jednak zostaje obezwładniony co do prawa głosu na zgromadzeniu wierzycieli, w tym w sprawie głosowania nad układem, w zakresie nabytej wierzytelności. Inaczej mówiąc, prawo do głosowania nad układem, choć związane z przelewaną wierzytelnością, nie przechodzi na nabywcę. Jeśli przelew obejmował całą wierzytelność, prawa głosu nie będzie mógł wykonywać także cedent, a to z uwagi na utratę statusu wierzyciela.

5.2. Skutki przelewu wobec dłużnika

Ujmując instytucję przelewu od strony skutków wobec dłużnika, dla zachowania precyzji wypowiedzi należałoby mówić o dłużniku przenoszonej wierzytelności. Przelew jest bowiem umową, która może mieć charakter odpłatny. W takim ujęciu cesjonariusz przybiera postać dłużnika w zakresie, w jakim zaciąga zobowiązanie do zapłaty wynagrodzenia na rzecz cedenta za nabywaną wierzytelność. Zagadnienie skutków przelewu dla stron umowy przelewu zostało już jednak wcześniej omówione, w zakresie relewantnym dla przedmiotu niniejszej dysertacji. W niniejszym punkcie mowa jest zaś o dłużniku, jako podmiocie zobowiązanym do

[103] K. Mularski [w:] *Kodeks cywilny. Tom II*…, kom. do art. 509, nb. 49.
[104] Wyrok SN z dnia 2 kwietnia 1998 r., I CKN 450/97, OSNC 1998, nr 12, poz. 210, s. 53.
[105] Analogiczna norma prawna obowiązuje na gruncie postępowania upadłościowego (art. 197 p.u.).

świadczenia w ramach wierzytelności, która jest przenoszona pomiędzy cedentem a cesjonariuszem.

Verba legis „wierzyciel może bez zgody dłużnika przenieść wierzytelność na osobę trzecią" (art. 509 § 1 k.c.). Wykładnia definicji przelewu pozwala na wstępie postawić pytanie, czy dłużnik przelewanej wierzytelności może być stroną umowy przelewu, a konkretniej – czy może być cesjonariuszem. Zagadnienie to nie jest jednolicie oceniane, czego przykładem jest wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 10 października 1996 r., gdzie sąd doszedł do wniosku, że z art. 509 § 1 k.c. wynika, iż umowa przelewu polega na przeniesieniu przez wierzyciela wierzytelności na osobę trzecią, a nie na dłużnika[106]. Również w glosie do wskazanego judykatu postanowiono tezę, szerzej nieuzasadnioną, że według dominującego, chociaż nie bezspornego poglądu, nie można nabyć w drodze cesji wierzytelności do samego siebie, ponieważ, poza niemającymi w tej sprawie zastosowania wyjątkami, nie jest to prawnie możliwe[107]. Przedstawiony pogląd, opierający się na wykładni literalnej tekstu prawnego, nie wydaje się być jednak dostatecznie przekonywujący. Choć bezspornie w definicji wskazano, że przeniesienie wierzytelności ma nastąpić na osobę trzecią, przelew może pełnić różne funkcje w obrocie gospodarczym, które są powszechnie akceptowane, choć służą innym celom niż tylko prostej zmianie podmiotowej w stosunku zobowiązaniowym (o czym szerzej w pkt 6). Sformułowanie wskazujące na przeniesienie wierzytelności na osobę trzecią należy raczej wykładać jako akcentujące zmianę dotychczasowej osoby wierzyciela na inny (dowolny) podmiot. Mnogość stanów faktycznych spotykanych w obrocie gospodarczym może w pewnych przypadkach uzasadniać nabycie wierzytelności przez samego dłużnika. W takim scenariuszu także dojdzie do zmiany osoby wierzyciela, z tą tylko różnicą, że skutkiem nabycia wierzytelności przez dłużnika będzie jej umorzenie wskutek konfuzji[108]. Brak jasnych argumentów, które przeczyły dopuszczalności zastosowania takiej konstrukcji prawnej. Również w doktrynie K. Zawada wyraził pogląd, iż użycie w art. 509 § 1 k.c. zwrotu „osoba trzecia" nie miało na celu wyeliminowania dłużnika z kręgu osób, na które można przenieść wierzytelność, lecz odnosiło się do sytuacji typowej[109].

[106] Wyrok SA w Poznaniu z dnia 10 października 1996 r., I ACr 553/96, Legalis nr 877838.
[107] E. Płonka, *Glosa do wyroku s.apel. z dnia 10 października 1996 r., I ACr 553/96*, Rejent 1996, nr 12, s. 78–79.
[108] Słowo „konfuzja" pochodzi z języka łacińskiego, gdzie sentencję *confusione extinguitur obligatio* tłumaczy się jako zjednoczenie w jednej osobie wierzyciela i dłużnika, ze skutkiem w postaci wygaśnięcia zobowiązania (K. Burczak, A. Dębiński, M. Jońca, *Łacińskie sentencje i powiedzenia prawnicze*, Warszawa 2007, s. 25).
[109] K. Zawada [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 6*…, s. 1418.

Rzeczone zagadnienie ma istotne znaczenie na gruncie procedur restrukturyzacyjnych, gdzie ustawodawca przewidział w okresie od dnia otwarcia przyspieszonego postępowania układowego do dnia jego zakończenia albo uprawomocnienia się postanowienia o umorzeniu przyspieszonego postępowania układowego zakaz spełniania przez dłużnika albo zarządcę świadczeń wynikających z wierzytelności, które z mocy prawa są objęte układem (art. 252 ust. 1 p.r.). Wprawdzie przepis ten znajduje się wśród przepisów normujących przyspieszone postępowanie układowe, lecz na mocy stosownych odesłań znajduje odpowiednio zastosowanie także w postępowaniu układowym (art. 273 p.r.) oraz postępowaniu sanacyjnym (art. 297 p.r.). Zakaz spłaty długów w tym czasie, wyrażony kategorycznie, nie jest warunkowany żadnymi dodatkowymi okolicznościami[110]. Nie może być też uchylony ani przez sąd restrukturyzacyjny, ani przez sędziego-komisarza. Sankcją jego naruszenia jest nieważność czynności zaspokojenia jako sprzecznej z ustawą, w konsekwencji czego zaspokojony wierzyciel staje się zobowiązany do zwrotu do masy układowej otrzymanego świadczenia na podstawie art. 410 § 2 k.c.[111] Akceptując zarazem wcześniej przedstawiony kierunek wykładni co do braku prawnych przeszkód, aby cesjonariuszem był dłużnik przenoszonej wierzytelności, należy się zgodzić, że zakaz spełniania świadczeń wyrażony w przywołanych przepisach łatwo byłoby objeść poprzez posłużenie się konstrukcją przelewu wierzytelności na rzecz dłużnika. W takim przypadku dłużnik bądź zarządca wprawdzie nie spełniałby świadczenia wynikającego z wierzytelności, która z mocy prawa jest objęta układem, lecz nabywałby wierzytelność do swojego majątku, co z kolei skutkowałoby jej wygaśnięciem wskutek konfuzji. Efekt każdej z tych czynności byłby zatem tożsamy. Nie zmienia to jednak zapatrywania co do prawnej dopuszczalności cesji wierzytelności na dłużnika, bowiem należy mieć na uwadze, że czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna (art. 58 § 1 k.c.). Za obejście ustawy uznaje się przypadek takiego ukształtowania treści czynności prawnej, który z punktu widzenia formalnego (pozornie) nie sprzeciwia się ustawie, ale w rzeczywistości (w znaczeniu materialnym) zmierza do zrealizowania celu

[110] Zakaz regulowania zobowiązań objętych układem nie jest instytucją nową, a jego normatywny rodowód sięga przepisów p.ukł.1934, gdzie art. 29 § 1 stanowił, że po otwarciu postępowania układowego do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia co do układu albo umorzenia postępowania nie może być dokonywana spłata długów objętych postępowaniem. Przepis ten, choć w brzmieniu znacznie bardziej odpowiadającym obecnemu art. 252 ust. 1 p.r., był obecny także w art. 87 p.u.n. Na temat znaczenia zakazu z art. 252 p.r. zob. N. Frosztęga, M. Waberski, *Zwrot przedmiotu umowy przez dłużnika w kontekście zakazu spełniania świadczeń wynikających z wierzytelności objętych układem*, Monitor Prawa Bankowego 2021, nr 3, s. 89 i n.

[111] S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 252, nb. 1; tak też m.in. T. Szczurowski, *Skutki otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego*, Warszawa 2022, s. 337; z orzecznictwa zob. m.in. wyrok SN z dnia 18 lipca 2014 r., IV CSK 684/13, BOSN.

zakazanego przez ustawę[112]. Funkcja art. 58 k.c. ma zapobiegać powstawaniu stosunków prawnych przez system prawny zakazanych[113]. Nawet zatem bez rozstrzygania dylematu, czy w ramach oceny celu dokonania czynności prawnej oraz obejścia prawa należy uwzględnić zamiar i świadomość stron dokonujących czynności, czy też należy ograniczać się tylko do treści czynności[114], czynność zmierzającą do wygaszenia wierzytelności objętej układem nie poprzez jej zaspokojenie, lecz nabycie przez restrukturyzowanego dłużnika w drodze przelewu, zasadniczo należałoby potraktować jako zmierzającą do obejścia ustawy, a tym samym nieważną.

W przypadku natomiast braku tożsamości podmiotowej dłużnika oraz nabywcy, jak już sygnalizowano wcześniej, konstrukcja przelewu wierzytelności opiera się na założeniu, że pozycja dłużnika w wyniku cesji nie ulega zmianie[115]. Dłużnik ma obowiązek spełnić świadczenie w niezmienionej postaci. Przedmiot świadczenia, miejsce, czas czy sposób spełnienia świadczenia nie ulegają modyfikacji. Niezmienny pozostaje także termin przedawnienia, jak i okres przedawnienia, jaki zdążył upłynąć do czasu przelewu[116]. Przedstawione okoliczności stanowią zresztą swoiste uzasadnienie dla przyjętej przez ustawodawcę konstrukcji, że przelew wierzytelności – z zastrzeżeniem *pactum de non cedendo* – nie wymaga zgody dłużnika ani nawet powiadomienia go o przelewie (art. 512 k.c.). Zmiana osoby wierzyciela powinna być dla dłużnika neutralna. Nie kwestionując rzeczonego założenia w warstwie teoretycznoprawnej, celnie zauważa się w piśmiennictwie, że ma ono charakter czysto formalny, bowiem faktycznie relacje pomiędzy wierzycielem i dłużnikiem wskutek cesji mogą ulec zmianie. Przykładowo nabywca wierzytelności może nie być zainteresowany, w przeciwieństwie do dotychczasowego wierzyciela, zmianą terminu spełnienia świadczenia, a nawet prowadzić intensywniejszą politykę windykacyjną niż jego poprzednik[117]. Oczywiście wektor podejścia cesjonariusza do nabytej wierzytelności może być zwrócony w drugą stronę, czego przejawem mogą być różnego rodzaju ustępstwa względem dłużnika, czy wręcz zaniechanie dochodzenia wierzytelności na drodze sądowej. Trafna wydaje się zatem teza, że przelew wierzytelności nie zawsze musi być irrelewantny dla całokształtu sytuacji dłużnika, nawet jeśli jego pozycja prawna się nie zmienia.

[112] Wyrok SN z dnia 25 listopada 2004 r., I PK 42/04, Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych 2005, nr 14, poz. 209, s. 645.
[113] Wyrok SN z dnia 23 lutego 2006 r., II CSK 101/05, Legalis nr 177873.
[114] Szerzej na ten temat zob. P. Sobolewski [w:] *Kodeks cywilny*…, kom. do art. 58.
[115] W. Kurowski [w:] *Kodeks cywilny*…, kom. do art. 509.
[116] R. Strugała [w:] *Zobowiązania*…, kom. do art. 509, nb. 2.
[117] W. Kurowski [w:] *Kodeks cywilny*…, kom. do art. 509.

Mając na względzie zasadę, że przelew może nastąpić bez zgody, a nawet bez wiedzy dłużnika, ustawodawca wprowadził jednocześnie pewne mechanizmy zabezpieczające dłużnika przed podwójnym świadczeniem na rzecz zbywcy i nabywcy[118]. Należy do nich w szczególności rozwiązanie, zgodnie z którym dopóki cedent nie zawiadomił dłużnika o przelewie, spełnienie świadczenia do rąk poprzedniego wierzyciela ma skutek względem nabywcy, chyba że w chwili spełnienia świadczenia dłużnik wiedział o przelewie (art. 512 zd. 1 k.c.). Obowiązek poinformowania dłużnika o fakcie przelewu został nałożony na dotychczasowego wierzyciela, zatem – co do zasady – w jego interesie powinno być dokonanie tej czynności możliwie niezwłocznie. Rzeczone zawiadomienie nie jest czynnością prawną ani oświadczeniem woli, lecz oświadczeniem wiedzy, niewymagającym zachowania określonej formy i do którego stosuje się przepisy o oświadczeniach woli, w szczególności art. 61 k.c.[119] Podkreślić przy tym należy, że wspomniane zawiadomienie nie jest warunkiem skuteczności przelewu, zaś zwłoka w jego dokonaniu może skutkować utratą roszczenia o zapłatę od dłużnika, jeśli ten ostatni, działając w dobrej wierze[120], świadczył do rąk cedenta, nie wiedząc o przelewie. W takim bowiem przypadku dłużnik zwalania się z zobowiązania, choć świadczy na rzecz osoby, która utraciła status wierzyciela. Co więcej, w myśl art. 512 zd. 2 k.c. przepis zawarty w zd. 1 stosuje się także do innych czynności dokonanych pomiędzy dłużnikiem a dotychczasowym wierzycielem. Parasol ochronny dłużnika obejmuje zatem nie tylko przypadek spełnienia świadczenia do rąk nieuprawnionego podmiotu (zbywcy wierzytelności), ale także sytuacje, w których po przelewie cedent dokonuje czynności z dłużnikiem, choć utracił do tego uprawnienie. Jeśli dłużnik o cesji nie wiedział, czynności takie pozostają skuteczne względem cesjonariusza. Zaliczyć do nich można w szczególności odnowienie, potrącenie umowne, zwolnienie z długu, *datio in solutum*, zmianę treści stosunku prawnego (np. rozłożenie świadczenia na raty, zmiana terminu płatności), a także rozwiązanie stosunku prawnego[121]. Chodzi zatem o czynności określające istnienie, zakres, treść i trwałość zobowiązania[122].

---

[118] G. Sikorski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Balwicka-Szczyrba…, kom. do art. 512.
[119] P. Sobolewski [w:] *Kodeks cywilny*…, kom. do art. 512 oraz powołana tam literatura i orzecznictwo.
[120] Z art. 512 k.c. jednoznacznie wynika, że norma ochronna w nim wyrażona nie znajdzie zastosowania względem dłużnika, który w chwili spełnienia świadczenia wiedział o przelewie. Dłużnik musi zatem pozostawać w dobrej wierze co do osoby swojego wierzyciela w momencie świadczenia, co oznacza stan, w którym nie ma informacji o przelewie od dotychczasowego wierzyciela, a jednocześnie z innych źródeł nie ma wiedzy o fakcie przelania wierzytelności. Obowiązuje przy tym domniemanie dobrej wiary dłużnika (art. 7). Tak też m.in. w wyroku SN z dnia 10 października 2002 r., V CKN 1796/00, OSNC 2004, nr 2, poz. 23; w zakresie domniemań prawnych zob. W. Głodowski, *Istota domniemań prawnych (praesumptio iuris)* [w:] *System Postępowania Cywilnego. Tom 2 Dowody w postępowaniu cywilnym.* red. Ł. Błaszczak, Warszawa 2021, s. 182 i n.
[121] P. Sobolewski [w:] *Kodeks cywilny*…, kom. do art. 512.
[122] G. Kozieł [w:] *Kodeks cywilny*…, kom. do art. 512.

Przy powyższym odnotowania wymaga jednak to, że praktyce obrotu gospodarczego nie są obce przypadki, w których strony umowy przelewu intencjonalnie nie informują dłużnika o przeniesieniu wierzytelności. Jest to przypadek tzw. cesji cichej, który z reguły ma miejsce w sytuacjach przelewu zbioru różnych wierzytelności, cesji globalnej[123] oraz gdy przedmiotem są wierzytelności okresowe (np. z czynszu najmu). Celem takich cesji jest zabezpieczenie wierzytelności, które służą cesjonariuszowi względem cedenta, a strony umawiają się w ten sposób, że dłużnik zostanie powiadomiony o przelewie ze skutkiem w postaci obowiązku świadczenia na rzecz nabywcy wierzytelności, dopiero gdy cedent nie spłaci długu względem cesjonariusza[124]. Wykorzystywanie instytucji przelewu w przedstawionym celu nie budzi wątpliwości, zwłaszcza że – jak już odnotowano – zawiadomienie dłużnika o przelewie nie warunkuje jego skuteczności.

5.3. Zakres odpowiedzialności cedenta

Czyniąc rozważania na temat przelewu, nie sposób pominąć zagadnienia dotyczącego odpowiedzialności wobec cesjonariusza. Wynikającą z art. 516 k.c. zasadą jest, że zbywca wierzytelności ponosi względem nabywcy odpowiedzialność za to, że wierzytelność mu przysługuje[125]. Zawierając umowę nakierowaną na przeniesienie wierzytelności, cedent potwierdza tym samym, że określona wierzytelność istnieje, a sam posiada status wierzyciela. Momentem decydującym o powstaniu odpowiedzialności jest chwila zawarcia rozporządzającej umowy przelewu, względnie spełnienia się warunku zawieszającego lub terminu początkowego, jeżeli umowa taka została zawarta pod warunkiem lub z zastrzeżeniem terminu[126]. Odpowiedzialność zbywcy za istnienie wierzytelności wynika z samej ustawy, nie wymaga zatem implementacji do umowy. Jest także niezależna od tego, czy przelew następuje

[123] Cesja globalna uważana jest za prawnie dopuszczalną konstrukcję prawną, o ile zostały dokładnie sprecyzowane stosunki prawne, z których wynikają lub będą wynikały przenoszone wierzytelności (zob. J. Mojak, *Obrót wierzytelnościami*…, s. 120).
[124] I. Heropolitańska, *Prawne zabezpieczenia*…, s. 265–266.
[125] Na temat charakteru prawnego odpowiedzialności z art. 516 k.c. zob. R. Strugała [w:] *Zobowiązania*…, kom. do art. 516, nb. 1 i n., gdzie przedstawiono rozważania uzasadniające przyjęcie takiego kierunku interpretacyjnego, w myśl którego przepis ten stanowi samodzielne źródło gwarancyjnej odpowiedzialności cedenta będącej kategorią zupełnie odrębną od odpowiedzialności z tytułu rękojmi czy kontraktowej odpowiedzialności odszkodowawczej. Autor ten dostrzega jednak, że broniony pogląd nie odpowiada dominującemu zapatrywaniu, choć nie jest zupełnie odosobniony w polskiej cywilistyce (por. K. Mularski [w:] *Kodeks cywilny. Tom II*…, kom. do art. 516, nb. 6).
[126] J. Mojak [w:] *Kodeks cywilny*…, kom. do art. 515, nb. 14.

odpłatnie czy pod tytułem darmym[127]. Konsekwencją przelewu wierzytelności nieistniejącej lub wprawdzie istniejącej, lecz przysługującej innej osobie, jest jego nieskuteczność. Oznacza to, że dłużnik nie staje się zobowiązany do świadczenia na rzecz nabywcy, nawet jeśli cesjonariusz działał w dobrej wierze[128]. Za dominujący można przyjąć pogląd, iż art. 516 k.c. ma charakter dyspozytywny[129], wobec czego strony są władne zarówno ograniczyć, jak i zupełnie wyłączyć uregulowaną w nim odpowiedzialność[130].

Odpowiedzialność zbywcy za istnienie wierzytelności nie obejmuje natomiast wypłacalności dłużnika. Wprawdzie art. 516 zd. 2 k.c. przewiduje, że zbywca może na siebie przyjąć odpowiedzialność także w tym zakresie (tzw. klauzula *del credere*), musi to jednak nastąpić w sposób wyraźny[131]. Niewystarczający dla przypisania rzeczonej odpowiedzialności będzie fakt, że cedent wiedział o niewypłacalności czy zagrożeniu niewypłacalnością ze strony dłużnika, ani nawet że toczy się wobec niego postępowanie upadłościowe bądź restrukturyzacyjne. W takiej sytuacji z perspektywy cesjonariusza do rozważenia pozostanie co najwyżej skorzystanie z uprawnienia do uchylenia się od skutków złożonego oświadczenia woli z powodu jego wad, aczkolwiek szanse powodzenia takich działań będą ograniczone. Abstrahując już od tego, czy kwestia wypłacalności dłużnika jest błędem istotnym (zob. art. 84 § 2 k.c.), dla prawnej doniosłości błędu odpłatnych czynności prawnych ustawa wymaga, aby adresat oświadczenia albo wywołał błąd, nawet bez swojej winy, albo mógł z łatwością zauważyć błąd. Tymczasem w dobie informatyzacji postępowań insolwencyjnych, które począwszy od 1.12.2021 r. toczą się w Krajowym Rejestrze Zadłużonych (KRZ) i w którym to rejestrze obwieszczane są m.in. postanowienia o ogłoszeniu upadłości, otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego, czy ustaleniu dnia układowego, art. 228 ust. 3 p.u. oraz art. 206 ust. 3 p.r. odpowiednio na gruncie procedury upadłościowej oraz restrukturyzacyjnej przewidują, iż od dnia obwieszczenia w KRZ nie można zasłaniać się nieznajomością treści obwieszczenia,

[127] I. Heropolitańska, *Prawne zabezpieczenia*…, s. 268–269.
[128] Wyrok SN z dnia 3 października 2014 r., V CSK 620/13, BOSN.
[129] K. Mularski [w:] *Kodeks cywilny. Tom II*…, kom. do art. 516, nb. 2 i powołana tam literatura.
[130] R. Strugała [w:] *Zobowiązania*…, kom. do art. 516, nb. 9.
[131] E. Łętowska [w:] *System prawa cywilnego. Tom III, cz. 1*…, s. 913. Przyjmuje się, że istnienia odpowiedzialności za wypłacalność dłużnika nie należy domniemywać. Brak natomiast argumentów wykluczających złożenie przez cedenta jednostronnego oświadczenia o przyjęciu na siebie takiej odpowiedzialności, która zostanie – jako oferta – przyjęta przez cesjonariusza, choćby w sposób dorozumiany (tak też K. Mularski [w:] *Kodeks cywilny. Tom II*…, kom. do art. 516, nb. 7). Klauzula przyjęcia odpowiedzialności za wypłacalność dłużnika może przybrać postać zastrzeżenia w treści umowie zobowiązującej do przelewu albo rozporządzającej umowy przelewu zawieranej w wykonaniu takiego zobowiązania, ale może też stanowić odrębne, samodzielne porozumienie cedenta i cesjonariusza (zob. R. Strugała [w:] *Zobowiązania*…, kom. do art. 516, nb. 11).

chyba że mimo zachowania należytej staranności nie można było dowiedzieć się o obwieszczeniu. Wyrażona w ten sposób zasada jawności materialnej rejestru[132] sprowadza się do przeniesienia na uczestników obrotu obowiązku badania treści obwieszczeń dokonywanych w KRZ[133]. Zasadniczo nieskuteczna będzie więc próba powoływania się przez cesjonariusza na błąd jako wadę oświadczenia woli prowadzącego do nabycia wierzytelności, przejawiający się w tym, że nabywca nie wiedział o prowadzonym wobec dłużnika postępowaniu upadłościowym bądź restrukturyzacyjnym, a w efekcie o jego niewypłacalności[134]. W sytuacji natomiast przyjęcia na siebie omawianej odpowiedzialności, zbywca odpowiada względem nabywcy za to, że w momencie przelewu dłużnik był wypłacalny, co oznacza, że w razie niemożliwości zaspokojenia swoich roszczeń u dłużnika cesjonariusz jest uprawniony skierować swoje roszczenia w takiej samej wysokości przeciwko cedentowi. Względnie obowiązujący charakter art. 516 zd. 2 k.c. pozwala zarazem na wprowadzenie w tym zakresie różnych modyfikacji co do zakresu odpowiedzialności zbywcy. W szczególności strony mogą umówić się w ten sposób, że zostanie ona ograniczona tylko do pewnej kwoty, jak również że będzie obejmowała stan wypłacalności dłużnika nie tylko na moment przelewu, ale także w dłuższej perspektywie czasowej[135].

6. Funkcje przelewu

Dla przypomnienia, w ramach dotychczasowych wywodów dostrzeżono, że istotą, ale też zasadniczym celem przelewu jest przeniesienie wierzytelności, wywołujące z punktu widzenia cedenta skutek rozporządzający i prowadzące do przysporzenia w majątku nabywcy[136]. Stały i dynamiczny rozwój życia gospodarczego skutkuje jednak tym, że we współczesnej gospodarce wolnorynkowej przelew może pełnić wiele zróżnicowanych funkcji i służyć rozmaitym celom. Poza traktowaniem przelewu jako stosunkowo nieskomplikowanego narzędzia wymiany dóbr, instytucja ta bywa wykorzystywana w takich celach jak:

---

[132] Rejestr jest jawny i każdy ma prawo zapoznać się z danymi ujawnionymi w Rejestrze oraz danymi objętymi treścią obwieszczeń za pośrednictwem sieci Internet (art. 4 ustawy z dnia 6 grudnia 2018 r. o Krajowym Rejestrze Zadłużonych, t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 1909 z późn. zm.).
[133] R. Adamus, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 228.
[134] Nieco inaczej może wyglądać ocena sytuacji, w której cesjonariusz byłby w stanie wykazać przesłanki złożenia oświadczenia w ramach podstępu (art. 86 k.c.). Przyjmuje się bowiem, że błąd wywołany podstępnie nie musi dotyczyć treści czynności prawnej, nie musi być błędem istotnym, ani też nie musi być spełniona którakolwiek z dodatkowych przesłanek prawnej doniosłości błędu wymaganych przez art. 84 § 1 zd. 2 k.c., w sytuacji gdy oświadczenie woli składane jest innej osobie (tak m.in. A. Grzesiok-Horosz [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, wyd. 3, red. M. Załucki, Legalis 2023, kom. do art. 86, nb. 4).
[135] W. Kurowski [w:] *Kodeks cywilny*…, kom. do art. 516.
[136] K. Zagrobelny [w:] *Kodeks cywilny*…, kom. do art. 510, nb. 1.

1) ściągnięcie wierzytelności przez osobę trzecią (tzw. przelew w celu inkasa), gdzie celem stron jest windykacja wierzytelności przez cesjonariusza działającego w imieniu własnym (jako wierzyciel), choć na rachunek cedenta, czyli po to, by następnie przenieść na rzecz cedenta wszystko to, co otrzyma od dłużnika tytułem wykonania przez niego zobowiązania, czyli w praktyce – uzyskaną od dłużnika sumę pieniężną[137]. Przelew w celu inkasa może przybrać dwojaki kształt. Pierwszy, wyrażający się w tym, że cesjonariusz nie jest – w ramach stosunku wewnętrznego wiążącego go z cedentem – obowiązany do podejmowania aktywnych działań w celu ściągnięcia wierzytelności; drugi, w ramach którego cesjonariusz jest zobligowany względem zbywcy do świadczenia usług w postaci aktywnego działania w celu dochodzenia i egzekwowania wierzytelności. Od strony *strice* prawnej różnica sprowadza się zaś do tego, że o ile pierwszy typ przelewu jest umową zobowiązującą tylko do przelewu oraz przekazania przedmiotu świadczenia cedentowi, o tyle drugi przybiera postać umowy o świadczenie usług, o której stanowi art. 750 k.c.[138];

2) zabezpieczenie wierzytelności (przelew na zabezpieczenie), gdzie cel nakierowany jest na zabezpieczenie realizacji innej wierzytelności, powstałej w ramach stosunku prawnego, w którym cedent występuje jako dłużnik, a cesjonariusz jako wierzyciel. Strony przelewu na zabezpieczenie umawiają się zasadniczo w ten sposób, że wierzyciel (cesjonariusz) zrealizuje wierzytelność, jeśli dłużnik (cedent) nie wykona należycie swojego zobowiązania do zapłaty w terminie, a w sytuacji gdy dług zostanie spłacony w terminie – następuje przelew zwrotny wierzytelności na cedenta[139] (bądź w drodze odrębnej umowy, bądź – częściej – na podstawie samej umowy przelewu na zabezpieczenie, przy wykorzystaniu konstrukcji warunku rozwiązującego);

3) umorzenie zobowiązania (*cessio in solutum*, *cessio solutionis causa*)[140], gdzie intencja stron nakierowana jest na wykonanie zobowiązania cedenta (jako dłużnika w określonym zobowiązaniu, innym niż to, do którego struktury należy wierzytelność cedowana) wobec cesjonariusza (jako wierzyciela). Różnica pomiędzy *cessio in solutum* a *cessio solutionis causa* sprowadza się do tego, że w pierwszym przypadku wierzyciel-cesjonariusz zamiast należnego mu świadczenia, do którego cedent był wobec niego zobowiązany, uzyskuje przeniesioną na niego w drodze omawianej umowy wierzytelność przysługującą dotąd cedentowi (dłużnikowi) wobec osoby trzeciej, ze skutkiem w postaci wygaszenia zobowiązania cedenta względem

[137] R. Strugała [w:] *Zobowiązania*…, kom. do art. 509, nb. 6.
[138] *Ibidem*.
[139] I. Heropolitańska, *Prawne zabezpieczenia*…, s. 240.
[140] Szerzej na temat szczególnych przypadków przelewu zob. K. Zawada [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 6*…, s. 1550 i n.

niego, drugim z kolei wyraża się w tym, że zobowiązanie, w wykonaniu którego następuje przelew celem zapłaty, wygasa nie z chwilą dokonania przelewu, lecz dopiero wtedy, gdy dojdzie do zrealizowania przelanej wierzytelności i tylko w takim zakresie, w jakim cesjonariusz uzyska zaspokojenie[141].

Co więcej, przelew jest stosowany także w bardziej skomplikowanych transakcjach, pełniących rolę swoistego narzędzia zarządzania ryzykiem przez dotychczasowych wierzycieli bądź też stanowiących formę nowoczesnego finansowania, jak np. faktoring, forfaiting[142], czy sekurytyzacja[143]. Omawianie każdej z tych instytucji prawnych wykracza poza ramy przedmiotowe niniejszej dysertacji. Podkreślenia natomiast wymaga, że choć instytucja przelewu służyć może różnym celom, poszczególne rodzaje przelewu, jak przelew na zabezpieczenie czy przelew w celu inkasa, stanowią umowy zobowiązujące do przelewu, o których mowa w art. 510 § 1 k.c. W związku z tym stosuje się do nich reżim prawny właściwy dla tego rodzaju umów, w tym przepisy dotyczące ograniczenia dopuszczalności przelewu, formy itp.[144] Należy jednak odnotować, że niekiedy ustawy szczególne przewidują pewne wyjątki w tym zakresie[145], za przykład czego służyć może sygnalizowana już wcześniej regulacja art. 84 ust. 2 p.u., warunkująca skuteczność wobec masy upadłości umowy przeniesienia własności rzeczy, wierzytelności lub innego prawa zawartej w celu zabezpieczenia wierzytelności od zachowania formy pisemnej z datą pewną. Obowiązek dochowania dla skuteczności czynności powierniczych formy szczególnej stanowi w tym przypadku wyraz realizacji ochrony interesu ogółu wierzycieli zagrożonego nieuczciwymi zachowaniami dłużników, jak np. antydatowanie umów przelewu na zabezpieczenie.

7. Przelew a subrogacja

Stosunkowo najbliższą przelewowi instytucją jest subrogacja, która wyraża się w tym, że wskutek spłaty cudzego długu (zaspokojenia wierzytelności), osoba spłacająca cudzy dług z

[141] *Ibidem*, s. 1556.
[142] R. Strugała [w:] *Zobowiązania*…, kom. do art. 509, nb. 6.
[143] K. Haładyj, *Sekurytyzacja – potrzeba zmian*, PPH 2007, nr 3, s. 43–50; M. Najman, *Specyfika zawierania umowy sekurytyzacji*, Studia Prawno-Ekonomiczne 2017, t. CIV, s. 116; wyrok SN z dnia 13 października 2011 r., V CSK 465/10, BOSN.
[144] Dla przykładu, jeśli określona wierzytelność ma status nieprzenoszalnej, z uwagi na swą naturę nie może być przedmiotem zarówno „zwykłego" przelewu, jak i przelewu na zabezpieczenie.
[145] Przykładowo również w prawie włoskim, podobnie zresztą jak w porządku francuskim, zdecydowano się na wyodrębnienie szczególnych regulacji dotyczących cesji wierzytelności w kontekście transakcji faktoringowych oraz sekurytyzacyjnych – por. G. Salsi, *The New Italian Law on Securitisation*, Journal of International Banking Law 1999, nr 12(14), s. 394–398, za: M.P. Zachariasiewicz, *Zmiany w unormowaniu cesji wierzytelności*…, s. 133.

mocy prawa wstępuje w pozycję prawną wierzyciela (nabywa wierzytelność) do wysokości dokonanej zapłaty. Niezależnie jednak od podobieństwa ekonomicznego, przelew wierzytelności nie wywołuje niektórych skutków prawnych, jakie ustawa wiąże z subrogacją. W szczególności strony umowy przelewu nie są władne mocą umowy spowodować skutków prawnych, jakie art. 518 § 3 k.c. wiąże z częściową jedynie spłatą dokonaną przez osobę trzecią. Innymi słowy, jeżeli cesjonariusz nabywa tylko część wierzytelności, o kolejności zaspokojenia tej wierzytelności oraz wierzytelności pozostałej przy cedencie rozstrzygają przepisy ogólne, a dokładniej stosowne przepisy k.p.c. bądź ustawy upadłościowej mające charakter uregulowań publicznoprawnych, przez co ingerencja w tego rodzaju uregulowanie leży poza sferą swobody umów[146].

Warto odnotować, że w obecnym stanie prawnym brak odpowiednika dawnego art. 176 k.z., który przewidywał, że przepisy o przelewie wierzytelności stosuje się odpowiednio do ustąpienia osobom trzecim wszelkiego rodzaju praw, o ile w tej mierze nie obowiązują przepisy szczególne. Mimo to, zgodnie przyjmuje się, że przepisy normujące przelew wierzytelności w drodze analogii znajdują zastosowanie do przeniesienia innych praw, gdy spełnione są przesłanki stosowania ustawy na tej zasadzie. Odrzucenie tego poglądu – jak dostrzega się w orzecznictwie – oznaczałoby bowiem, że obrót innymi prawami niż wierzytelności, które co do zasady są zbywalne, byłby pozbawiony oparcia w przepisach Kodeksu cywilnego, co prowadziłoby do trudnego do zaakceptowania wniosku, że brak podstaw prawnych dla przenoszenia takich praw na inne osoby. Za przykład niech służy zagadnienie przenoszenia uprawnień z rękojmi przez kupującego na inną osobę, gdzie bez względu na to, jak traktować relację pomiędzy tymi uprawnieniami a wierzytelnością, zastosowanie znajdują przepisy o przelewie[147].

Okoliczność, że przelew nie jest jedyną dopuszczoną prawem instytucją, efektem której może być zmiana osoby wierzyciela, ma istotne znaczenie z punktu widzenia przedmiotu niniejszej pracy doktorskiej. Analizując bowiem skutki prawne takiego zdarzenia z perspektywy różnych etapów postępowania restrukturyzacyjnego, konieczne jest najpierw ustalenie trybu (podstawy prawnej) transferu wierzytelności, bowiem – co można zasygnalizować już na tym etapie – na gruncie ustawy restrukturyzacyjnej inna jest niekiedy pozycja osoby, która stała się wierzycielem wskutek przelewu, inna zaś w razie zmiany podmiotowej w stosunku

[146] R. Strugała [w:] *Zobowiązania*…, kom. do art. 518, nb. 5.
[147] Uchwała SN (7) z dnia 5 lutego 2004 r., III CZP 96/03, BOSN.

zobowiązaniowym wskutek odmiennych od cesji zdarzeń prawnych. Świadomości ustawodawcy w tym obszarze dowodzi chociażby art. 109 ust. 1 p.r., przewidujący odjęcie prawa głosu na zgromadzeniu wierzycieli wierzycielowi w zakresie wierzytelności, którą nabył w drodze przelewu lub indosu po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego. Nabycie wierzytelności po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego wyklucza zatem prawo głosowania z daną wierzytelnością, o ile nastąpiło w drodze przelewu lub indosu, podczas gdy brak takich ograniczeń w razie nabycia wierzytelności w inny sposób (np. drogą sukcesji uniwersalnej)[148].

8. Ujęcie przelewu w porównywanych systemach prawnych

Mając na uwadze, że wśród zastosowanych w niniejszej pracy metod badawczych jest metoda komparatystyczna, wymaga to przedstawienia podstawowych zagadnień dotyczących instytucji przelewu wierzytelności w systemach prawnych wybranych krajów (tj. w prawie niemieckim, włoskim oraz litewskim). Zabieg ten umożliwi identyfikację istotnych podobieństw i różnic względem polskich rozwiązań.

Na gruncie prawa niemieckiego instytucja przelewu wierzytelności (*Abtretung*) uregulowana została w księdze drugiej niemieckiego kodeksu cywilnego – *Bürgerliches Gesetzbuch* (BGB), a konkretnie w przepisach § 398–411. Analogicznie jak w prawie polskim, stanowi czynność prawną, na mocy której wierzyciel przenosi swoją wierzytelność na rzecz osoby trzeciej, w efekcie czego nowy wierzyciel zajmuje miejsce dotychczasowego względem dłużnika. Jednocześnie w § 399 ustawa zastrzega, że wierzytelność nie może zostać przelana, gdy nie da się spełnić świadczenia bez zmiany jego treści albo gdy przelew jest wyłączony mocą porozumienia zawartego z dłużnikiem. Jak zauważa się w literaturze, rozwiązanie to nie od razu było w pełni akceptowalne na ziemiach niemieckich, bowiem – w okresie przedkodyfikacyjnym – istniał spór co do tego, czy umowne zakazy przeniesienia wierzytelności mogą być skuteczne[149]. Ostatecznie jednak, podzielając stanowisko głoszone przez B. Windscheida, w myśl którego nie można kontestować umownego zakazu cesji z powołaniem się na argumenty uzasadniające odmowę skuteczności umownych zakazów przeniesienia własności, ponieważ skuteczność *pactum de non cedendo* wynika z autonomii

[148] P. Zimmerman, *Skutki cesji wierzytelności*…, s. 28; tak też S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 109, nb. 1.
[149] K. Górniak, *Skuteczność umownych ograniczeń*…, s. 11.

woli stron stosunku zobowiązaniowego, komisja pracująca nad BGB zaakceptowała dopuszczalność umownego ograniczania przenoszalności wierzytelności[150]. Podobnie jak w rodzimym porządku prawnym, rozwiązanie to ma na celu ochronę dłużnika przed zmianą wierzyciela. Ponadto zgodnie z art. § 400 wierzytelność nie może zostać scedowana w takim zakresie, w jakim nie podlega egzekucji (zajęciu).

Niemiecka regulacja instytucji przelewu zakłada również, że wraz z wierzytelnością przechodzą na nowego wierzyciela zabezpieczenia rzeczowe (np. hipoteki, zastawy) oraz osobiste (poręczenie). Nowy wierzyciel może dochodzić swoich praw w ramach uprzywilejowania egzekucyjnego czy postępowania upadłościowego. Dokonując przeniesienia wierzytelności, dotychczasowy wierzyciel jest zobowiązany do udostępnienia nowemu wierzycielowi dokumentów potrzebnych do dochodzenia wierzytelności oraz, na żądanie, wystawienie urzędowo poświadczonego dokumentu potwierdzającego cesję (koszty ponosi cesjonariusz). W prawie niemieckim akcentuje się również, iż o ile cedent nie zawiadomił dłużnika na piśmie o cesji, dłużnik jest zobowiązany do spełnienia świadczenia na rzecz nowego wierzyciela tylko po okazaniu dokumentu potwierdzającego przelew, wystawionego przez dotychczasowego wierzyciela. Rozwiązanie to jest zatem nieco bardziej rygorystyczne aniżeli na gruncie prawa polskiego, gdzie zwykle wystarczy samo zawiadomienie dłużnika. W każdym razie dłużnik może podnieść wobec nowego wierzyciela te zarzuty, które przysługiwały mu wobec dotychczasowego wierzyciela w chwili dokonania cesji wierzytelności.

Niemieckie prawo przewiduje również, że jeżeli wierzyciel zawiadomił dłużnika o dokonaniu cesji wierzytelności, to musi uznać przelew wobec dłużnika, nawet jeśli faktycznie nie nastąpił lub okaże się nieważny. Cofnięcie takiego zawiadomienia jest możliwe wyłącznie za zgodą osoby wskazanej jako nowy wierzyciel. Rozwiązanie to, nieznane wprost polskiemu k.c., służy przede wszystkim ochronie dłużnika oraz zapewnieniu stabilności i pewności obrotu prawnego, minimalizując ryzyko powstania sprzecznych wskazań co do podmiotu uprawnionego do dochodzenia wierzytelności.

Z kolei w prawie włoskim przelew wierzytelności (*cessione del credito*) uregulowany jest w przepisach tamtejszego kodeksu cywilnego (art. 1260-1267 *Codice Civile*) i choć w zasadzie

[150] *Ibidem*.

odpowiada regulacjom obowiązującym w polskim porządku prawnym, to wykazuje kilka cech odróżniających. Po pierwsze, prawo włoskie przewiduje możliwość przeniesienia wierzytelności (a w ślad za stanowiskiem tamtejszego Sądu Najwyższego – nawet nie tyko wierzytelności, lecz wszystkich praw o charakterze majątkowym[151]) zarówno odpłatnie, jak i nieodpłatnie, bez konieczności uzyskania zgody dłużnika, pod warunkiem jednak, że wierzytelność nie ma charakteru ściśle osobistego i przeniesienie nie jest zakazane przez przepisy prawa. Charakterystyczną cechą włoskiej regulacji jest przewidziana w art. 1260 ust. 2 *Codice civile* zasada, zgodnie z którą zbywalność wierzytelności może zostać wyłączona umownie, jednak takie wyłączenie jest skuteczne wobec cesjonariusza wyłącznie w przypadku, gdy w chwili przelewu wiedział on o istnieniu zakazu[152]. Włoski system opiera się zatem na konstrukcji nabycia w dobrej wierze, nie nakładając dodatkowych warunków w postaci obowiązku udokumentowania istnienia wierzytelności. Jednocześnie art. 1262 *Codice civile* statuuje po stronie cedenta obowiązek wydania cesjonariuszowi dokumentów potwierdzających istnienie cesji, o ile znajdują się one w jego posiadaniu[153]. Regulacje te stanowią wyraz równoważenia interesów uczestników obrotu. Dostrzegalną różnicą jest również szczególna ochrona związana z osobami pełniącymi funkcje sądowe i prawnicze (np. sędziowie, komornicy, adwokaci, notariusze), które to podmioty nie mogą nawet pośrednio (tj. przez osobę trzecią) nabywać praw będących przedmiotem sporu w sądzie, w którym działają, pod groźbą nieważności takiej cesji oraz odpowiedzialności odszkodowawczej.

Co do skutków przelewu, prawo włoskie precyzuje, że cesja przenosi na cesjonariusza wierzytelność wraz z wszelkimi przywilejami, zabezpieczeniami osobistymi i rzeczowymi oraz innymi prawami akcesoryjnymi[154]. Podobne rozwiązanie obowiązuje w Polsce, jednak włoskie regulacje wyraźnie akcentują też zakaz przeniesienia posiadania rzeczy zastawionej bez zgody ustanawiającego zastaw. Włoskie prawo wymaga także, aby cesja była zaakceptowana lub doręczona dłużnikowi, aby wywołać wobec niego skutki prawne. Jednak nawet przed doręczeniem dłużnik nie jest zwolniony z długu, jeśli był świadomy dokonania przelewu. W kwestii konfliktów między wielokrotnymi przelewami tej samej wierzytelności, prawo włoskie przyznaje pierwszeństwo cesji, która została pierwsza doręczona dłużnikowi albo

[151] Wyrok Sądu kasacyjnego (Corte di cassazione) n. 2173/1943.
[152] K. Górniak, *Skuteczność umownych ograniczeń*…, s. 39.
[153] *Ibidem*, s. 10. Jeśli następuje cesja częściowa, wymagane jest przekazanie autentycznej kopii dokumentów.
[154] F. Di Marzio, *Codice Civile*, Milano 2020, kom. do art. 1263, s. 1484.

pierwszej zaakceptowanej przez dłużnika dokumentem w formie daty pewnej, nawet jeśli jej data jest późniejsza.

W prawie włoskim cedent odpowiada za istnienie wierzytelności w chwili cesji, jeśli cesja jest odpłatna, przy czym gwarancję tę można wyłączyć umownie. Z kolei w przypadku cesji pod tytułem darmym gwarancja jest ograniczona tylko do szczególnych przypadków. Wreszcie, podobnie jak na gruncie prawa polskiego, cedent nie odpowiada za wypłacalność dłużnika, chyba że przyjął na siebie tę odpowiedzialność. W tym ostatnim przypadku odpowiada jednak tylko w granicach otrzymanego oświadczenia oraz jest obowiązany do zapłaty odsetek, zwrotu kosztów cesji oraz tych, które cesjonariusz poniósł na dochodzenie wierzytelności od dłużnika, a także do naprawienia szkody. Postanowienie mające na celu zwiększenie odpowiedzialności cedenta jest bezskuteczne. Jeżeli zaś cedent udzielił gwarancji wypłacalności dłużnika, gwarancja ta wygasa, gdy nieskuteczność dochodzenia wierzytelności z powodu niewypłacalności dłużnika jest wynikiem zaniedbania cesjonariusza w rozpoczęciu lub kontynuowaniu działań przeciwko temu dłużnikowi.

Przechodząc następnie na grunt prawa litewskiego, współcześnie normatywnym umiejscowieniem przelewu (*reikalavimo teisės perleidimas*) są przepisy Kodeksu cywilnego Republiki Litewskiej (*Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas*[155]). Podstawowe regulacje tej instytucji znajdują się w Księdze szóstej – Prawo zobowiązań (*Šeštoji knyga – Prievolių teisė*) w art. 6.101–6.110. Systemowa konstrukcja przelewu wierzytelności opiera się na ogólnie przyjętym w europejskich porządkach cywilistycznych modelu, zgodnie z którym przeniesienie wierzytelności następuje na podstawie umowy między dotychczasowym wierzycielem (cedentem) a nabywcą (cesjonariuszem), bez konieczności uzyskiwania zgody dłużnika, chyba że zastrzeżono inaczej. Prawo litewskie dopuszcza przelew wierzytelności, z zastrzeżeniem ograniczeń wynikających z ustawy, z umowy bądź charakteru wierzytelności jako ściśle związanej z osobą wierzyciela, wskazując jednocześnie, że przeniesienie prawa do wierzytelności nie może naruszać praw dłużnika ani ograniczać w większym stopniu jego zobowiązań. Jak już wcześniej wyjaśniono, to ostatnie zastrzeżenie w istocie obowiązuje również na gruncie prawa polskiego, nawet jeśli nie zostało wprost wyrażone w k.c. Na nabywcę wierzytelności przechodzą także prawa ustanowione w celu zabezpieczenia wykonania zobowiązania oraz inne prawa dodatkowe. W sposób zbliżony do uregulowań prawa

[155] Dalej określany jako: k.c. lit.

włoskiego, wykluczono natomiast przelew wierzytelności na sędziego, prokuratora lub adwokata wykonującego czynności służbowe w sprawie wszczętej co do tego roszczenia.

Podobnie jak w prawie polskim, skuteczność przelewu wobec dłużnika uzależniona jest od dokonania zawiadomienia, choć litewski ustawodawca czyni tę kwestię przedmiotem dość szczegółowej regulacji. Kluczowy w tym obszarze art. 6.109 k.c. lit. przewiduje, że zawiadomienie może przybrać różne formy, w tym dostarczenie umowy cesji lub innego dokumentu ją potwierdzającego, a nawet publiczne ogłoszenie w razie braku możliwości ustalenia miejsca pobytu dłużnika. Regulacja litewska w tym zakresie idzie w zasadzie dalej niż polska, stanowiąc, że po zawiadomieniu dłużnika pierwotny wierzyciel nie może zaprzeczać przelewowi, nawet jeśli cesja nie nastąpiła lub była nieważna (art. 6.109 ust. 4 k.c. lit.). Odpowiada to niemieckiemu rozwiązaniu opartemu na zasadzie ochrony dłużnika działającego w zaufaniu do zawiadomienia.

Litewskie prawo zasadniczo zapewnia również dłużnikowi prawo do podniesienia zarzutów i dokonania potrącenia z wierzytelnościami, które przysługiwały mu wobec pierwotnego wierzyciela przed powzięciem wiedzy o przelewie. Ponadto art. 6.104 k.c. lit. wysławia zasadę, że po przelewie wierzytelności na inną osobę wierzyciel jest zobowiązany przenieść na nowego wierzyciela dokumenty potwierdzające prawo do dochodzenia roszczeń i prawa dodatkowe, w tym prawo do odsetek. Z kolei w przypadku cesji wierzytelności, której wykonanie jest zabezpieczone zastawem (hipoteką), cesja takiej wierzytelności musi zostać wpisana do rejestru publicznego. W takim przypadku cedent i cesjonariusz powinni podjąć działania w celu dokonania odpowiednich wpisów w rejestrze publicznym. Podobnie jak w pozostałych analizowanych porządkach prawnych, pierwotny wierzyciel odpowiada wobec nowego wierzyciela za bezskuteczność przeniesionej na niego wierzytelności, natomiast nie odpowiada za niemożność zaspokojenia tej wierzytelności przez dłużnika, z wyjątkiem przypadków, gdy wierzyciel pierwotny czyni w tym zakresie odpowiednie poręczenie.

Przeprowadzona analiza podstawowych zagadnień dotyczących instytucji przelewu wierzytelności w wybranych systemach prawnych, objętych porównaniem w ramach przyjętej metody badawczej, prowadzi do wniosku, że zasadniczy zrąb regulacji tej instytucji kształtuje się w sposób zbliżony. Choć każde z porównywanych ustawodawstw wprowadza pewne odrębności konstrukcyjne, mają one w przeważającej mierze charakter drugorzędny, w tym znaczeniu, że nie wpływają na samą istotę przelewu jako czynności skutkującej przeniesieniem

wierzytelności z dotychczasowego wierzyciela na nabywcę. Różnice te wynikają raczej z odmiennego rozłożenia akcentów związanych z zapewnieniem odpowiedniego poziomu ochrony interesów uczestników przelewu (w tym także dłużnika), aniżeli z rozbieżności co do rozumienia natury analizowanej instytucji. Tym samym można przyjąć, że skoro przelew wierzytelności zachowuje swoje kluczowe cechy konstrukcyjne niezależnie od przyjętego modelu systemowego, sprzyja to jego wykorzystywaniu jako narzędzia obrotu wierzytelnościami także w ujęciu transgranicznym.

9. Podsumowanie

W niniejszym rozdziale dokonano przeglądu podstawowych cech konstrukcyjnych instytucji przelewu wierzytelności, uwzględniając zarówno ogólne zasady wynikające z k.c., jak i specyficzne rozwiązania przewidziane w p.u. oraz p.r. W szczególności zwrócono uwagę na przypadki, w których regulacje te odbiegają od zasad ogólnych lub wprowadzają rozwiązania szczególne dostosowane do specyfiki postępowań insolwencyjnych. Ponadto, w celu uzyskania szerszej perspektywy, odniesiono się również do podstawowych zagadnień dotyczących uregulowania cesji wierzytelności w wybranych systemach prawnych, takich jak prawo niemieckie, włoskie oraz litewskie, co pozwoliło na identyfikację podobieństw i różnic w kształtowaniu tej instytucji na tle prawa polskiego.

Celem rozdziału było przygotowanie czytelnika do analizy zagadnień prawnych związanych z pozycją nabywcy wierzytelności (cesjonariusza) w toku postępowania restrukturyzacyjnego. Dzięki wyodrębnieniu części poświęconej teoretycznym aspektom przelewu dalsza analiza powinna stać się bardziej przejrzysta i spójna, jako że nie będzie wymagała licznych odniesień do podstawowych cech tej instytucji.

W toku rozważań, po omówieniu kwestii kluczowych dla tematyki niniejszej pracy, w przypadku pozostałych aspektów przelewu zasadnym było odwołanie się do literatury przedmiotu o charakterze kompleksowym bądź prezentującej szerszą perspektywę. Takie podejście pozwala na zachowanie przejrzystości wywodu, uniknięcie powielania treści oraz skoncentrowanie się na zagadnieniach istotnych z punktu widzenia pozycji cesjonariusza w postępowaniu restrukturyzacyjnym.

W efekcie, niniejszy rozdział stanowi fundament dla dalszych analiz, które skupią się na praktycznych konsekwencjach przelewu wierzytelności oraz jego wpływie na sytuację prawnoprocesową uczestników postępowania restrukturyzacyjnego.

Rozdział II. Wprowadzenie do prawa restrukturyzacyjnego

1. Uwagi wstępne

Tematyka niniejszej pracy doktorskiej, koncentrująca się na pozycji cesjonariusza w postępowaniach restrukturyzacyjnych, łączy zagadnienia *stricte* cywilistyczne z regulacjami normującymi przebieg tych postępowań. W związku z tym, po dokonaniu charakterystyki instytucji przelewu w poprzednim rozdziale, a przed przejściem do szczegółowej analizy statusu nabywcy wierzytelności na poszczególnych etapach restrukturyzacji, zasadne stało się wprowadzenie swoistego łącznika w postaci wprowadzenia na grunt restrukturyzacyjny.

Funkcję takiego łącznika pełni niniejszy rozdział, którego zasadniczym celem jest wyjaśnienie właściwego rozumienia istoty i celu postępowań restrukturyzacyjnych oraz przedstawienie ich kluczowych cech. Zidentyfikowanie elementów charakterystycznych dla każdej z procedur pozwoli w dalszej części pracy zweryfikować, czy i w jakim zakresie wpływają one na sytuację prawną cesjonariusza. Ponadto w niniejszym rozdziale dokonano podziału postępowań restrukturyzacyjnych na etapy. Wyodrębnienie wspólnych faz dla wszystkich procedur ma istotne znaczenie zarówno dla uporządkowania dalszych analiz, ale przede wszystkim także dla ustalenia, czy pozycja cesjonariusza pozostaje jednolita na każdym etapie, czy przeciwnie – ulega zmianom w zależności od stadium postępowania.

Istotnym aspektem poruszanym w tym rozdziale jest także rola wierzycieli w postępowaniach restrukturyzacyjnych. Celem tej analizy jest zwrócenie uwagi na zasadniczą ideę, jaka przyświecała krajowemu ustawodawcy przy tworzeniu przepisów p.r. W porównaniu do poprzedniego stanu prawnego, wynikającego z p.u.n.[1], a tym bardziej z p.u.1934 oraz p.ukł.1934, w obecnych regulacjach wyraźnie wzmocniono rolę wierzycieli w procesach restrukturyzacyjnych. Wychodząc z założenia, że to oni są głównymi interesariuszami postępowania, ustawodawca nadał im decydujący wpływ na jego przebieg. Przejawem tej tendencji jest szereg rozwiązań prawnych, które – zamiast premiować aktywnych wierzycieli – raczej ograniczają znaczenie tych, którzy pozostają bierni, odsuwając ich na dalszy plan. Zagadnienie to ma istotne znaczenie w kontekście niniejszej dysertacji, gdyż akcentowanie roli wierzycieli może rzutować na wykładnię regulacji prawa insolwencyjnego z perspektywy

[1] Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (w brzmieniu obowiązującym do 31 grudnia 2015 r.) (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 233 z późn. zm.), dalej: p.u.n.

cesjonariusza, czyli podmiotu, który wskutek przelewu wierzytelności sam stał się wierzycielem. Uwzględnienie celu, któremu służą poszczególne rozwiązania, pozwala lepiej zrozumieć pozycję cesjonariusza i tym samym ocenić, czy jego uprawnienia w toku postępowania powinny być zrównane w każdym aspekcie z uprawnieniami pierwotnego wierzyciela, czy też mogą podlegać pewnym ograniczeniom w imię realizacji celu postępowań restrukturyzacyjnych.

2. Dualizm prawa upadłościowego i restrukturyzacyjnego

Po przeszło 10 latach obowiązywania ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze polski ustawodawca podjął decyzję o konieczności przeprowadzenia reformy prawa o niewypłacalności. W efekcie, z dniem 1 stycznia 2016 r. w życie weszła ustawa – Prawo restrukturyzacyjne, która stanowi wyraz nowego spojrzenia na dotychczas obowiązujące w polskim porządku prawnym zasady i procedury wdrażane wobec podmiotów zagrożonych niewypłacalnością oraz niewypłacalnych. Intencją było stworzenie regulacji prawnych pozwalających na zapobieżenie upadłości przedsiębiorcy, co – w szerszym ujęciu – ma chronić także gospodarkę narodową[2]. Jak bowiem dostrzeżono w uzasadnieniu projektu ustawy, „Polska sytuuje się na 37 miejscu w subrankingu Banku Światowego *Doing Business* obejmującym analizę postępowań upadłościowych. Wskazuje się w nim na stosunkowo długi czas postępowania, wysokie koszty i średnie zaspokojenie wierzycieli. (…) Przeprowadzane badania aktowe wskazują na niezadawalające współczynniki zaspokojenia wierzycieli z masy upadłości oraz wysoki współczynnik oddalenia wniosków o ogłoszenie upadłości z uwagi na ubóstwo masy. Pierwsza z wymienionych okoliczności prowadzi do tzw. efektu domina, związanego z popadaniem w niewypłacalność przez kolejnych, niezaspokajanych wierzycieli upadłego. Analiza światowych zjawisk gospodarczych, a także tendencji makroekonomicznych w Polsce, wskazuje na rosnącą liczbę podmiotów, które realnie lub potencjalnie są zainteresowane skuteczną restrukturyzacją z uwagi na zjawisko światowej recesji. (…) Porównanie statystyk upadłości w Polsce z innymi państwami członkowskimi UE wskazuje też wyraźnie, że postępowanie upadłościowe w Polsce jest wykorzystywane stosunkowo rzadko, a niewypłacalni przedsiębiorcy w większości przypadków usuwani są z obrotu w drodze nieformalnej likwidacji. Stan ten jest niekorzystny dla wierzycieli oraz dla

[2] P. Wołowski, *Naczelne cele, funkcje i zasady prawa restrukturyzacyjnego*, Monitor Prawa Handlowego 2017, nr 3, s. 35. Na temat ekonomicznych funkcji prawa zob. J. Stelmach, B. Brożek, W. Załuski, *Dziesięć wykładów*, Warszawa 2007, s. 12, 30.

bezpieczeństwa obrotu, gdyż w takich przypadkach nie dochodzi do zastosowania chroniących ich mechanizmów prawa upadłościowego”[3]. Również w literaturze przedmiotu zwrócono uwagę, że w świetle prowadzonych badań, najwyższy stopień zaspokojenia wierzytelności występuje w krajach, w których przedsiębiorcy mają łatwy dostęp do narzędzi umożliwiających im przeprowadzenie procesów restrukturyzacyjnych, zarówno w sytuacji zagrożenia niewypłacalnością, jak i utraty możliwości regulowania wymagalnych zobowiązań pieniężnych[4].

Projektując nową regulację, ustawodawca dążył więc do wprowadzenia mechanizmów prawnych, które pozwolą pogodzić z jednej strony cel w postaci uchronienia przedsiębiorcy przed upadłością i zachowania jego przedsiębiorstwa, z drugiej – zaspokojenie roszczeń wierzycieli. Jednocześnie konieczne stało się wyeliminowanie tych mankamentów dotychczasowych rozwiązań funkcjonujących na gruncie p.u.n., które poddawano krytyce zarówno w sferze teorii, jak i praktyki stosowania prawa[5]. Zdecydowano się na rozdzielenie postępowania upadłościowego od postępowań układowych[6], dając temu wyraz nie tylko w sferze instytucjonalnej, ale także poprzez ich wyodrębnienie do oddzielnych aktów prawnych[7]. Nie jest to konstrukcja obca polskiemu legislatorowi, bowiem już regulacje z 1934 r. przewidywały osobną procedurę upadłościową (p.u.1934) i układową (p.ukł.1934). Stan ten był utrzymywany do 1.10.2003 r. kiedy to zaczęło obowiązywać p.u.n., w ramach którego obowiązywała jednolita procedura upadłościowa. Co prawda, po ogłoszeniu upadłości postępowanie mogło być prowadzone albo w trybie postępowania obejmującego likwidację

[3] Uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, VII kadencja, druk sejm. nr 2824, s. 7; K. Babiarz-Mikulska, A. Czapracka, S. Morawska, *Ocena efektywności procedur upadłościowych wobec przedsiębiorców. Aspekty prawne, ekonomiczne i organizacyjne*, Warszawa 2012; E. Mączyńska, S. Morawska, *Efektywność procedur upadłościowych. Bankructwa przedsiębiorstw, katharsis i nowa szansa*, Warszawa 2015; J. Kruczalak-Jankowska, A. Machnikowska, M. Maśnicka, *Działalność sądów w postępowaniach restrukturyzacyjnych i upadłościowych: bariery funkcjonowania i instrumenty poprawy systemu upadłościowego w Polsce*, Gdańsk 2019.

[4] P. Kupis, *Dysfunkcje postępowań upadłościowych*, Biuletyn PTE 2017, nr 2, s. 35 i n.

[5] Zob. m.in. P. Zimmerman, B. Sierakowski, *Orzecznictwo SN i jego błędne interpretacje prawa upadłościowego jako przyczyna zmian w prawie*, Doradca Restrukturyzacyjny 2015, nr 1, s. 73 i n.; T. Czarnota, *Efektywność postępowania upadłościowego z możliwością zawarcia układu a problematyka odsetek od wierzytelności objętych układem*, Fenix.Pl 2011, nr 3, s. 17 i n.

[6] Postępowania układowe są tutaj rozumiane jako kategoria zbiorcza postępowań, z których każde zmierza do zawarcia układu pomiędzy dłużnikiem a wierzycielami.

[7] Przyjęte przez ustawodawcę rozwiązanie zostało skrytykowane przez F. Zedlera, który stwierdził, że p.r. ma wady „dyskwalifikujące tę ustawę jako nieodpowiadającą potrzebom obrotu gospodarczego, a wręcz stwarzającą dla niego poważne zagrożenie”. Zarzut ten odnosi się właśnie do rozbicia jednolitego postępowania wobec niewypłacalnych dłużników poprzez odseparowania restrukturyzacji od upadłości, co „cofa (…) stan prawny do rozwiązań z lat 30. XX w.” (F. Zedler, *Ogólna ocena prawa restrukturyzacyjnego*, Monitor Prawa Bankowego 2015, nr 12, s. 9 i n.). Inna sprawa, że przyjęty podział nie jest bezwzględny w tym znaczeniu, że również przepisy p.u. dopuszczają zawarcie układu z wierzycielami (zob. art. 266a i n. p.u.).

majątku upadłego, albo z możliwością zawarcia układu z wierzycielami, zaś zmiana trybów nie była zasadniczo limitowana, to jednak ogłoszenie upadłości było jednorazowe[8]. Wydzielenie z ustawy upadłościowej przepisów regulujących procedury naprawcze i zmierzających do zawarcia układu było więc podstawowym założeniem konstrukcyjnym reformy polskiego prawa upadłościowego[9]. Przyjęta nazwa ustawy nie odwołuje się zarazem do nazwy żadnego z normowanych ustawą postępowań, lecz stanowi określenie zbiorcze, które jednocześnie wskazuje, że postępowania restrukturyzacyjne nie ograniczają się wyłącznie do zawarcia układu z wierzycielami, ale obejmują również wiele instrumentów służących restrukturyzacji przedsiębiorstwa dłużnika[10].

Koncentracja rozwiązań na wyjście przedsiębiorcy z trudnej sytuacji ekonomicznej i umożliwienie dłużnikowi kontynuowania działalności[11], a w efekcie uniknięcie ogłoszenia upadłości, stanowi zasadniczą cechę różniącą procedury restrukturyzacyjne od upadłościowej[12]. Nie znaczy to jednak, że postępowania te są od siebie zupełnie niezależne[13]. Przeciwnie – zarówno w ich konstrukcji prawnej, celach czy przebiegu występuje wiele zbieżnych elementów[14], zaś postępowanie sanacyjne, jako najmocniej ingerujące w strukturę dłużnika, wręcz określa się niekiedy jako formę postępowania upadłościowego, które właśnie ze względu na cel tego postępowania, nie zaś cechy charakterystyczne dla jego przebiegu, zostało ulokowane w prawie restrukturyzacyjnym, nie upadłościowym[15]. Do jednej z najważniejszych cech wspólnych niewątpliwie należy posługiwanie się przez oba akty prawne tożsamym pojęciem niewypłacalności, bo choć postępowanie restrukturyzacyjne może być prowadzone wobec dłużnika niewypłacalnego lub zagrożonego niewypłacalnością, to w myśl art. 6 ust. 2 p.r. przez dłużnika niewypłacalnego należy rozumieć dłużnika niewypłacalnego w rozumieniu p.u. W ujęciu materialnym rozumienie niewypłacalności jest zatem wspólne na gruncie obu ustaw. Dobrym przykładem zależności analizowanych ustaw jest także powołanie do życia instytucji tzw. układu w upadłości, która znajdzie zastosowanie, kiedy

[8] R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 1, nb. 16.
[9] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. 8, Legalis 2024, kom. do art. 1, nb. 1.
[10] Uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, VII kadencja, druk sejm. nr 2824, s. 13.
[11] A.J. Witosz, *Zdolność restrukturyzacyjna samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej*, Doradca Restrukturyzacyjny 2025, nr 2, s. 22.
[12] R. Kosmal, D. Kwiatkowski, *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. II, LEX 2022, kom. do art. 1.
[13] A.J. Witosz, *Zdolność restrukturyzacyjna*…, s. 22–23, gdzie związek systemowy pomiędzy prawem restrukturyzacyjnym i prawem upadłościowym jest przedstawiany z perspektywy analizy zdolności restrukturyzacyjnej SPZOZ-ów.
[14] R. Kosmal, D. Kwiatkowski, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 1.
[15] C. Zalewski, *Zarząd własny dłużnika w postępowaniu sanacyjnym*, Doradca Restrukturyzacyjny 2016, nr 4, s. 61.

to dopiero po ogłoszeniu upadłości okazuje się, że optymalne wykorzystanie majątku dłużnika do zaspokojenia wierzycieli jest możliwe właśnie w drodze zawarcia układu, a nie likwidacji masy upadłości[16]. Postępowanie związane z zawarciem układu w postępowaniu upadłościowym uregulowane zostało w art. 266a i n. p.u., przy czym w zakresie nieuregulowanym w tych przepisach do układu i jego skutków odpowiednio należy stosować przepisy p.r. Co więcej, również na gruncie przepisów o upadłości osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej[17], przewidziano rozwiązania pozwalające na zawarcie przez dłużnika-konsumenta układu z wierzycielami. Następuje to w ramach postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli (zob. art. 491^{25} i n. p.u.).

Obowiązujący w polskim systemie prawnym dualizm prawa upadłościowego i restrukturyzacyjnego należy więc traktować tylko w kategorii legislacyjnego oraz – częściowo – proceduralnego rozdzielenia postępowań układowych i likwidacyjnego, nie zaś jako wyraz upatrywania w nich regulacji o charakterze rozłącznym[18]. Ścisła zależność wspomnianych ustaw jest dostrzegana także w doktrynie[19], czego przykładem jest wypowiedź A. Hrycaj, która prawo restrukturyzacyjne oraz prawo upadłościowe definiuje jako kompleksową regulację prawną[20], której przedmiotem są relacje pomiędzy niewypłacalnym lub zagrożonym niewypłacalnością dłużnikiem a jego wierzycielami[21].

Z powyższych względów, wszędzie tam, gdzie w dalszej części niniejszej pracy stosowane jest ogólne sformułowanie „postępowania restrukturyzacyjne" i nie wskazano inaczej bądź co innego nie wynika z kontekstu, należy przez to rozumieć wszystkie postępowania nakierowane na zawarcie układu dłużnika z wierzycielami, czyli: postępowanie o zatwierdzenie układu, przyspieszone postępowanie układowe, postępowanie układowe, postępowanie sanacyjne,

[16] P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 266a, nb. 1. Innym jeszcze przykładem może być instytucja przygotowanej likwidacji, unormowania w przepisach p.u. (art. 56a i n.).
[17] Na temat pewnych wątpliwości co do zakresu podmiotowego procedury określanej w języku prawniczym jako „upadłość konsumencka" zob. W. Głodowski, A. Hrycaj, *Zakres podmiotowy i podstawy ogłoszenia „upadłości konsumenckiej"*, PiP 2010, nr 2, s. 70–82.
[18] Szerzej zob. M. Geromin, A. Hrycaj, Z. Miczek [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6*…, s. 7 i n.; R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 1, nb. 18–29.
[19] R. Kosmal, D. Kwiatkowski, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 1; R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 1, nb. 18–29; A.J. Witosz, *Zdolność restrukturyzacyjna*…, s. 22–23.
[20] W teorii prawa pojęcie „kompleksowa regulacja prawna" odróżnia się od gałęzi prawa (na temat tych pojęć zob. Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne – część ogólna*, wyd. 12, Warszawa 2013, s. 3–5). W pkt 5 Wprowadzenia do niniejszej pracy przychylono się do stanowiska ujmującego prawo restrukturyzacyjne jako odrębną gałąź prawa (tak też R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 1, nb. 18).
[21] A. Hrycaj, *Cztery postępowania restrukturyzacyjne*…, s. 5.

postępowanie związane z zawarciem układu w upadłości (układ w upadłości)[22] oraz postępowanie o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli. Świadomie z kręgu tego wykluczono natomiast postępowanie obejmujące przygotowaną likwidację (tzw. *pre-pack*[23]). Wprawdzie instytucja ta wykazuje niektóre cechy postępowania restrukturyzacyjnego, takie jak dążenie do ochrony wartości przedsiębiorstwa i efektywne zaspokojenie wierzycieli[24], to jednak powinna przede wszystkim służyć przyspieszeniu likwidacji majątku oraz obniżeniu kosztów postępowania upadłościowego[25]. Postępowanie to nie zmierza do zawarcia układu z wierzycielami, a jeśli stanowi *in concreto* rozwiązanie mające zapewnić kontynuację przedsiębiorstwa, to tylko w ujęciu przedmiotowym[26]. Uwzględnienie *pre-packu* w niniejszej analizie mogłoby zaburzyć przejrzystość wywodu, ponieważ różnice wynikające z jego formalnej oraz materialnej przynależności do postępowania upadłościowego powodują, że nie wpisuje się on bezpośrednio w istotę analizowanych postępowań restrukturyzacyjnych, które choć zróżnicowane proceduralnie, nakierowane są na zawarcie układu dłużnika z wierzycielami. Wspomnienie o przygotowanej likwidacji było zatem konieczne, natomiast jako instytucja o charakterze co najwyżej zbliżonym do restrukturyzacyjnego, nie jest objęta zakresem dalszych szczegółowych rozważań.

3. Istota i cel prawa restrukturyzacyjnego

Zgodnie z art. 3 p.r. celem postępowania restrukturyzacyjnego jest uniknięcie ogłoszenia upadłości dłużnika przez umożliwienie mu restrukturyzacji w drodze zawarcia układu z wierzycielami, a w przypadku postępowania sanacyjnego – również przez przeprowadzenie

[22] Przez postępowanie związane z zawarciem układu w upadłości *de lege* lata rozumieć należy nie tylko instytucję unormowaną w art. 266a i n. p.u., ale także w art. 491^{22} p.u. Zagadnienia związane z możliwością zwołania zgromadzenia wierzycieli w celu zawarcia układu w postępowaniu upadłościowym prowadzonym wobec osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej nie są jednak w niniejszej pracy odrębnie omawiane. Jest tak z dwóch względów. Po pierwsze, dlatego że jest to instytucja w praktyce niespotykana. Po drugie, ze względu na normę odsyłającą z art. 491^{23} p.u., które przewiduje, że procedura zawarcia i zatwierdzenia układu oraz jego skutki, w tym możliwość zmiany i uchylenia, podlegają stosowanym odpowiednio przepisom o układzie w postępowaniu upadłościowym prowadzonym wobec przedsiębiorców, za wyjątkiem jedynie przepisów art. 192 ust. 1 i 2 p.u. Podstawowy wyjątek polega zaś na tym, że układ taki może zostać przyjęty wyłącznie za zgodą upadłego, za wyjątkiem sytuacji, gdy wniosek o upadłość złożył wierzyciel – wtedy do zawarcia układu zgoda upadłego nie jest konieczna (P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 491^{23}, nb. 1).

[23] Pojęcie *pre-pack* zaczerpnięte jest z systemu anglosaskiego: *pre-packaged insolvency sale* (J. Kruczalak-Jankowska, *Sprzedaż przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części w ramach przygotowanej likwidacji (tzw. pre-pack)*, Gdańskie Studia Prawnicze 2018, t. XXXIV, s. 296.

[24] C. Zalewski [w:] *Postępowanie restrukturyzacyjne. Komentarz praktyczny. Wzory pism i przykłady postępowań restrukturyzacyjnych*, wyd. 2, red. A. Głowacki, C. Zalewski, Warszawa 2020, s. 36.

[25] J. Kruczalak-Jankowska [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, wyd. 2, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2020, s. 782.

[26] Działalność gospodarcza może być kontynuowana, ale przez innego niż dotychczas przedsiębiorcę.

działań sanacyjnych, przy zabezpieczeniu słusznych praw wierzycieli[27]. Definiując cel postępowania restrukturyzacyjnego jako uniknięcie ogłoszenia upadłości dłużnika, ustawodawca dał jasny wyraz temu, że zawarcie układu jest z założenia korzystniejszym rozwiązaniem problemów dłużnika niż jego zlikwidowanie w drodze procedury upadłościowej[28]. Analogiczny cel upatrywany jest w instytucji układu w upadłości oraz postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli. W ten sposób procedury restrukturyzacyjne zyskały wyraźny prymat nad zaspokojeniem wierzycieli w wyniku likwidacji majątku dłużnika. Przejawem realizacji rzeczonego uprzywilejowania są m.in. przepisy o pierwszeństwie rozpoznania wniosku restrukturyzacyjnego przed upadłościowym (zob. art. 11 p.r.).

Znajomość celu postępowań restrukturyzacyjnych ma niebagatelne znaczenie w kontekście wykładni poszczególnych przepisów ustawy. Jak bowiem dostrzega się w orzecznictwie, „określone (…) cele postępowania restrukturyzacyjnego stanowią podstawową wskazówkę interpretacyjną dla wykładni wszystkich przepisów prawa restrukturyzacyjnego. Wynika to z faktu, że w przypadku każdego postępowania restrukturyzacyjnego należy dążyć do osiągnięcia celów restrukturyzacji – a więc zastosowania norm wynikających z przedmiotowego przepisu. Mówiąc inaczej, zdefiniowane tu cele postępowania – jako *ratio legis* ustawy – należy brać pod uwagę na każdym jego etapie. Fundamentalnym celem postępowania restrukturyzacyjnego jest uniknięcie upadłości dłużnika przez umożliwienie mu spłaty zobowiązań i kontynuowania prowadzonej działalności gospodarczej”[29]. Również w doktrynie zwraca się uwagę, że problematyka celów postępowania i rządzących nim zasad ma kluczowe znaczenie z punktu widzenia kierunków interpretacji prawa, bowiem w przypadku pojawienia się wątpliwości w tym obszarze należy kierować się ogólnymi

[27] Wyrażony w art. 3 p.r. cel postępowań restrukturyzacyjnych ma charakter powszechny, doznając niekiedy pewnych modyfikacji. Jest tak przykładowo na gruncie odrębnego postępowania restrukturyzacyjnego prowadzonego wobec deweloperów, gdzie art. 352 p.r. wskazuje, iż postępowanie to należy prowadzić tak, aby doprowadzić do zaspokojenia nabywców w drodze przeniesienia na nich własności lokali, o ile racjonalne względy na to pozwolą. Innymi słowy, reguła z art. 352 p.r. nakazuje, aby razie wątpliwości i konfliktu praw realizowanych w postępowaniu restrukturyzacyjnym, pierwszeństwo dawać w miarę racjonalnych względów dokończeniu budowy i przekazaniu lokali nabywcom (zob. P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 352, nb. 2).

[28] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 3, nb. 1.

[29] Postanowienie SO w Bydgoszczy z dnia 12 stycznia 2023 r., BY/Gz-KRZ/4/2022, Doradca Restrukturyzacyjny 2023, nr 4, s. 16 i n.

normami kierunkowymi, w tym art. 3 p.r., który kondensuje w swej treści podstawowe założenia aksjologiczne tej ustawy[30].

Dążąc do właściwego odczytania celu postępowań restrukturyzacyjnych[31], trzeba zauważyć, że p.r. reguluje kompleksowy zakres działań mających na celu poprawę sytuacji finansowej dłużnika oraz umożliwienie mu dalszego funkcjonowania na rynku[32]. Ujmując rzecz precyzyjniej, wspomniana ustawa koncentruje się na określeniu zasad zawierania przez dłużnika układu z wierzycielami, skutków układu oraz przeprowadzania działań sanacyjnych. W szerokim zakresie rozwiązania te mają zastosowanie także na gruncie układu w upadłości oraz postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli, co jest wynikiem posłużenia się przez ustawodawcę normami odsyłającymi (odpowiednio w art. 266f oraz 491[38] p.u.). Proponowane przez ustawodawcę instrumentarium ma stworzyć możliwości do wynegocjowania warunków realizacji układów, które zapewnią maksymalne zaspokojenie wierzycieli, przy maksymalnej ochronie wartości ekonomicznej przedsiębiorstwa[33]. Chodzi przede wszystkim o rozstrzygnięcie konfliktu interesów pomiędzy dłużnikiem a wierzycielami, poprzez ochronę przedsiębiorstwa dłużnika i wypracowanie zasad zaspokojenia akceptowalnych dla wierzycieli, w razie potrzeby przy wdrożeniu działań sanacyjnych rozumianych jako czynności prawne i faktyczne, które zmierzają do poprawy sytuacji ekonomicznej dłużnika i mają na celu przywrócenie dłużnikowi zdolności do wykonywania zobowiązań, przy jednoczesnej ochronie przed egzekucją. Nie oznacza to jednak, iż uniknięcie upadłości dłużnika jest celem abstrahującym od kontekstu jego ekonomiczno-prawnej sytuacji[34]. Przeciwnie, ustawodawca w art. 3 p.r. wyraźnie zastrzegł, że uniknięcie ogłoszenia upadłości musi się zawsze odbywać „przy zabezpieczeniu słusznych praw wierzycieli", a – jak wskazuje R. Adamus – uniknięcie upadłości dłużnika i zabezpieczenie słusznych praw

[30] R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 3, nb. 1; zob. również C. Zalewski, *Układ częściowy*, Doradca Restrukturyzacyjny 2017, nr 4, s. 45–53, gdzie wskazano, że zdefiniowany w art. 3 ust. 1 cel postępowania ma również wpływ na interpretację podstawowej negatywnej przesłanki otwarcia postępowania wynikającej z art. 8 ust. 1 p.r.

[31] Na ten temat zob. m.in. A. Cybulska-Bienioszek, A.J. Witosz, *Dopuszczalność sprzedaży całego przedsiębiorstwa na podstawie art. 323 Prawo restrukturyzowanego*, Doradca Restrukturyzacyjny 2024, nr 1, s. 22 i n.

[32] Jak dostrzega P. Wołowski, w ujęciu prawnym „restrukturyzacja jest szczególną instytucją prawną, która została ustanowiona przepisami prawa restrukturyzacyjnego w celu uniknięcia upadłości dłużnika przy zabezpieczeniu słusznych praw wierzycieli" (P. Wołowski, *Ogólne uwagi o postępowaniu upadłościowym i restrukturyzacyjnym*, Monitor Prawniczy 2024, nr 2, s. 82).

[33] Uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, VII kadencja, druk sejm. nr 2824, s. 7, 9–10. Takie rozumienie celu postępowania układowego leżało już u podłoża porządków prawnych na ziemiach polskich w czasie zaborów (zob. J. Trammer, *Ordynacja ugodowa z objaśnieniami*, Kraków 1916, s. 3 i n.).

[34] M. Kubiczek, B. Sokół, *Przesłanki prowadzenia postępowania restrukturyzacyjnego w świetle jego celu*, Doradca Restrukturyzacyjny 2015, nr 2, s. 23.

wierzycieli należy traktować jako cele równorzędne[35]. Choć pogląd na hierarchię celów wyrażonych w art. 3 p.r. jest niejednolity[36], poza sporem pozostaje fakt, że jednym z nich jest ochrona interesów wierzycieli poprzez zwiększenie możliwości odzyskania przez nich należności[37]. W tym ostatnim aspekcie uwidacznia się funkcja windykacyjna postępowań restrukturyzacyjnych[38].

Co wymaga podkreślenia, postępowanie restrukturyzacyjne nie jest celem samym w sobie. O ile drogą do uniknięcia upadłości ma być umożliwienie dłużnikowi przeprowadzenia restrukturyzacji zobowiązań w drodze zawarcia układu z wierzycielami[39], o tyle samo tylko zawarcie układu nie może być ujmowane w kategoriach osiągnięcia celu stawianego przez art. 3 p.r.[40] Wprawdzie przegłosowanie układu przez wierzycieli i jego prawomocne zatwierdzenie przez sąd formalnie kończą postępowanie restrukturyzacyjne (zob. art. 324 ust. 1 p.r.)[41], organy postępowania zaprzestają wówczas pełnienia swoich funkcji[42], a dłużnik co do zasady odzyskuje pełnię władztwa nad swoim majątkiem, to jednak – mówiąc nieco kolokwialnie – na tym sprawa się nie kończy. Zawierany przez dłużnika z wierzycielami układ stanowi tylko instrument prawny, wykorzystywany dla potrzeb dokonania restrukturyzacji zobowiązań, co w założeniu ma stanowić środek do celu. I nie chodzi tu o czysto literalnie odczytywany cel w postaci „uniknięcia ogłoszenia upadłości". Z nakazu wykładni prounijnej przepisów prawa polskiego[43], przy uwzględnieniu m.in. motywów dyrektywy 2019/1023, wynika, że chodzi przede wszystkim o zapewnienie dłużnikowi warunków do dalszego prowadzenia działalności,

[35] R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 3, nb. 8.
[36] Por. M. Kubiczek, B. Sokół, *Przesłanki prowadzenia postępowania*…, s. 23, którzy podnoszą, że bardziej zasadne byłoby stwierdzenie, iż uniknięcie upadłości dłużnika jest celem nadrzędnym, natomiast zabezpieczenie słusznego interesu wierzycieli – warunkiem umożliwiającym jego realizację; podobnie P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 3, nb. 1.
[37] Na temat celów postępowania zob. także P. Wołowski, *Naczelne cele, funkcje i zasady prawa restrukturyzacyjnego*, Monitor Prawa Handlowego 2017, nr 3, s. 37; H. Zieliński, *Zasady prawa restrukturyzacyjnego*, Państwo i Prawo 2021, nr 7, s. 115 i n.
[38] Na temat funkcji realizowanych przez p.r. zob. S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 3, nb. 1.
[39] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 3, nb. 1.
[40] Rzeczywistym celem postępowania restrukturyzacyjnego – jak wyjaśnia P. Filipiak – nie jest uniknięcie ogłoszenia upadłości samo w sobie, lecz jak najpełniejsza realizacja szeroko rozumianego interesu wierzycieli (P. Filipiak, *Kto nie jest związany układem na podstawie art. 166 ust. 2 ustawy – Prawo restrukturyzacyjne?*, Polski Proces Cywilny 2021, nr 2, s. 185–204).
[41] W przypadku układu w upadłości po prawomocnym zatwierdzeniu układu sąd wydaje jeszcze postanowienie o zakończeniu postępowania.
[42] Z zastrzeżeniem objęcia funkcji przez nadzorcę wykonania układu, o ile układ nie stanowi inaczej (art. 171 ust. 1 p.r.).
[43] A. Sołtys, *Obowiązek wykładni prawa krajowego zgodnie z prawem unijnym jako instrument zapewniania efektywności prawa Unii Europejskiej*, Warszawa 2015, s. 244 i n.

względnie kontynuacji działalności przedsiębiorstwa w razie jego sprzedaży[44]. Nie wnikając bliżej w charakter prawny układu[45], przyjąć należy, że jest on „specyficzną umową", złożonym aktem prawnym, na który składa się umowa pomiędzy wierzycielami i dłużnikiem oraz zatwierdzające układ orzeczenie sądu, które nadaje mu moc prawną[46]. Układ spełnia cel postępowania, jeżeli umożliwia zadłużonemu podmiotowi gospodarczemu wykonanie zaciągniętych zobowiązań i zapobieżenie likwidacji przedsiębiorstwa. Skoro ogłoszenie upadłości następuje wobec dłużników tylko niewypłacalnych, to uniknięcie ogłoszenia upadłości może mieć miejsce w sytuacji, w której – dzięki układowi z wierzycielami – dłużnik zdołał zażegnać stan niewypłacalności. To zaś jest możliwe do osiągnięcia tylko pod warunkiem, że restrukturyzacja od strony formalnej poprzez układ doprowadzi do takiej od strony materialnej zmiany struktury zadłużenia dłużnika, że stanie się on na powrót zdolny do obsługiwania swych zobowiązań. W tym ujęciu chodzi o to, że treść układu – aby rzeczywiście cel zadekretowany w art. 3 p.r. mógł zostać spełniony – powinna przewidywać możliwe wysokie zaspokojenie wierzycieli, przy jednoczesnym zagwarantowaniu możliwości funkcjonowania przedsiębiorstwa. Interesy stron układu muszą być zatem wyważone szczególnie starannie, a redukcja zobowiązań nie powinna być mniejsza, niż uzasadniałyby to obiektywne możliwości płatnicze dłużnika. W innym przypadku formalne zawarcie układu (przegłosowanie układu i jego zatwierdzenie przez sąd) tylko na pozór realizowałoby cel, który ma być osiągnięty w ramach postępowania restrukturyzacyjnego. Skutkowałoby tym, że mimo zawarcia układu z wierzycielami, w istocie nie dochodziłoby do uniknięcia upadłości, a co najwyżej prostego odroczenia jej w czasie. Jak trafnie to ujął Sąd Okręgowy w jednym ze swych orzeczeń, nie można dopuszczać do fikcyjnego zatwierdzenia zawartego układu tylko po to, aby mógł zostać w niedługim czasie uchylony[47]. Prawidłowa wykładnia celu postępowań restrukturyzacyjnych musi zatem zmierzać w tym kierunku, aby dzięki wybranej procedurze, w której ma nastąpić zawarcie układu z wierzycielami, nastąpiła taka restrukturyzacja dłużnika i jego zadłużenia, żeby przynamniej na moment zakończenia postępowania można było

[44] Uniknięcie ogłoszenia upadłości jest tylko automatycznym następstwem pozytywnie zakończonej restrukturyzacji (A.J. Witosz, *Zdolność restrukturyzacyjna*…, s. 22). Pogląd ten ma wsparcie w motywach dyrektywy 2019/1023.

[45] Szerzej na temat charakteru prawnego układu zob. R. Adamus, *Prawo naprawcze przedsiębiorcy*, wyd. 1, Warszawa 2009, s. 639 i n.; A.J. Witosz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, red. A. Torbus, A.J. Witosz, A. Witosz, LEX 2016, art. 1; A.J. Witosz, D. Benduch, *Restrukturyzacja pozasądowa*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 2022, nr 1, 2022, s. 60–61.

[46] Uchwała SN z dnia 20 lipca 1995 r., III CZP 87/95, OSNC 1995, nr 11, poz. 162; zob. też uchwałę SN z dnia 15 stycznia 1997 r., III CZP 123/96, Legalis nr 30541; uchwałę SN z dnia 5 lipca 2006 r., III CZP 38/06, BOSN.

[47] Postanowienie SO w Bydgoszczy z dnia 24 sierpnia 2017 r., VII Gz 226/17, Doradca Restrukturyzacyjny 2018, nr 2, s. 7–8; zob. też postanowienie SO w Łodzi z dnia 13 września 2019 r., XIII Gz 641/19, Doradca Restrukturyzacyjny 2019, nr 4, s. 14.

stwierdzić, że stan niewypłacalności rzeczywiście został wyeliminowany. Jest faktem, że definitywne przesądzenie trwałości osiągnięcia takiego efektu nigdy nie będzie możliwe, natomiast realna ocena ekonomiczno-prawna dłużnika musi uzasadniać tezę, że widmo upadłości zostało oddalone. Postępowania restrukturyzacyjnego nie otwiera się po to, by uniknąć upadłości przez sam fakt jego otwarcia czy nawet samo formalne zawarcie układu, ale przez stworzenie dłużnikowi warunków umożliwiających restrukturyzację zadłużenia w drodze układu w stopniu adekwatnym do możliwości finansowych dłużnika, czyli układu wykonalnego, pozwalającego na utrzymanie przedsiębiorstwa w obrocie[48]. Trafnie ujęto to w uzasadnieniu postanowienia Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 8 maja 2018 r., gdzie stwierdzono, że celem restrukturyzacji jest to, aby dzięki niej przedsiębiorstwo dłużnika w znaczeniu obiektywnym mogło dalej istnieć na rynku, przy czym nie ma znaczenia, w jakim rozmiarze prowadziłoby działalność, ani na podstawie jakich aktywów i jakiej ich liczby. Dłużnik prowadzący to przedsiębiorstwo ma – *verba legis* – uniknąć upadłości, czyli ma dalej funkcjonować, ma być obecny w obrocie i o to właśnie chodzi przy ocenie celów restrukturyzacji[49]. Restrukturyzacja ma zatem służyć jako narzędzie umożliwiające dłużnikowi przezwyciężenie trudności finansowych oraz przywrócenie równowagi ekonomicznej, co jest kluczowe dla stabilności gospodarczej zarówno dłużnika, jak i jego otoczenia biznesowego[50].

Proces restrukturyzacyjny ma zatem służyć jako narzędzie umożliwiające dłużnikowi przezwyciężenie trudności finansowych oraz przywrócenie równowagi ekonomicznej, co jest kluczowe dla stabilności gospodarczej tak samego dłużnika, jak i jego otoczenia biznesowego. Przedstawiony sposób rozumienia celu postępowania restrukturyzacyjnego dla swojej skutecznej realizacji wymaga jednak spełnienia określonych warunków natury, nazwijmy to, etyczno-prawnej. W szczególności po stronie dłużnika konieczne jest działanie w sposób

[48] Utrzymanie na rynku funkcjonującego przedsiębiorstwa jako cel restrukturyzacji jest podkreślane przez ustawodawcę unijnego, który w zd. 1 motywu 2 dyrektywy 2019/1023 wskazuje, iż restrukturyzacja powinna umożliwiać dłużnikom znajdującym się w trudnej sytuacji finansowej kontynuowanie działalności, w pełnym zakresie lub częściowo, poprzez zmianę składu, stanu lub struktury ich aktywów oraz ich pasywów lub jakiejkolwiek innej części ich struktury kapitałowej – w tym poprzez sprzedaż aktywów lub części przedsiębiorstwa – lub, w przypadku gdy tak przewidziano w prawie krajowym, całości przedsiębiorstwa, a także poprzez przeprowadzanie zmian operacyjnych. W doktrynie prawa insolwencyjnego zwraca się jednak na problem systemowy polskiego prawa restrukturyzacyjnego, związany z tym, że p.r. w swym ogólnym ujęciu operuje ujęciem podmiotowym (to dłużnik się restrukturyzuje), podczas gdy w szeregu przepisów następuje odwołanie wyłącznie do kategorii przedmiotowych i funkcjonalnych (np. w art. 173 ust. 1 p.r., wprowadzającym przesłankę dochodów z przedsiębiorstwa jako warunek zmiany układu) – zob. A.J. Witosz, *Przesłanki zmiany układu*, Doradca Restrukturyzacyjny 2024, nr 3, s. 29; na temat celu dyrektywy 2019/1023 zob. także J. Kruczalak-Jankowska, *Propozycje wdrożenia dyrektywy 2019/1023 o restrukturyzacji i upadłości w zakresie systemu wczesnego ostrzegania w Polsce*, PPH 2023, nr 8, s. 20–21.

[49] Postanowienie SO w Warszawie z dnia 8 maja 2018 r., XXIII Gz 71/18, Legalis nr 1785979.

[50] Szerzej na temat istoty oraz naczelnych zasad p.r. zob. P. Wołowski, *Ogólne uwagi*…, s. 81 i n.

uczciwy, lojalny oraz transparentny. W żadnym bowiem razie postępowanie restrukturyzacyjne nie może stanowić pola do dowolnego kształtowania przez dłużników ich własnych, partykularnych interesów. Z drugiej strony, skuteczność mechanizmów restrukturyzacyjnych zależy również od konstruktywnego podejścia wierzycieli, nie tylko na płaszczyźnie formalnej (oddanie głosu nad układu), lecz także w szerszym ujęciu, tj. odnoszącym się do rzetelności w podejmowaniu decyzji i ocenie propozycji układowych[51]. Choć przepisy p.r. ani p.u. nie formułują wprost ogólnej zasady lojalnego uczestnictwa wierzycieli w postępowaniu, można jej istnienie wywieść z powszechnie obowiązujących zasad prawa cywilnego i procesowego, w szczególności z art. 5 k.c. oraz art. 4^1 k.p.c. Nieco inaczej do rzeczonego zagadnienia poszedł przykładowo włoski ustawodawca, wprowadzając już w części wstępnej ustawy insolwencyjnej ogólny przepis normujący obowiązki uczestników postępowań związanych z kryzysem przedsiębiorstwa. Zgodnie z art. 4 ust. 1 CCII, zarówno dłużnik, jak i wierzyciele zobowiązani są do działania w dobrej wierze oraz zgodnie z zasadami słuszności (*correttezza e buona fede*), w szczególności w toku prowadzonych negocjacji. Choć przepis ten nie zawiera sankcji na wypadek jego naruszenia, co pozwala zaliczyć go do tzw. *leges imperfectae*[52], pełni funkcję normatywnego drogowskazu, wzmacniającego standard etyczny uczestnictwa w procedurach insolwencyjnych, którego – jak pokazuje praktyka – nierzadko brakuje w polskiej praktyce restrukturyzacyjnej.

4. Rodzaje postępowań restrukturyzacyjnych

Realizowana przez ustawę restrukturyzacyjną polityka „drugiej szansy" zakłada powrót przedsiębiorców dotkniętych trudnościami finansowymi do obrotu gospodarczego[53] i polega w szczególności na udostępnieniu czterech procedur, które w zależności od sytuacji finansowo-ekonomicznej dłużnika, mają zapewnić odpowiednie dla niego rozwiązanie, przy jednoczesnym poszanowaniu słusznych interesów wierzycieli. Postępowania te stanowią zatem prawne instrumentarium, którego wykorzystanie ma służyć omówionym wyżej celom[54].

[51] P. Mogiełka, *Teoria gier w praktyce doradcy restrukturyzacyjnego. Zastosowanie kooperacyjnej teorii gier w procesie zawierania układu*, Doradca Restrukturyzacyjny 2025, nr 1, s. 109 i n., gdzie na podstawie zastosowania teorii gier w procesach restrukturyzacyjnych wywiedziono kilka celnych wniosków na temat oczekiwanego zachowania wierzycieli w toku postępowania restrukturyzacyjnego, zwłaszcza w zakresie podejmowania decyzji w sprawie kierunku głosowania nad układem.
[52] Na temat *leges imperfectae* (norm niedoskonałych) zob. J. Niesiołowski, *Leges imperfectae w prawie*, Gdańskie Studia Prawnicze 2017, t. XXXVIII, s. 593 i n.
[53] P. Wołowski, *Ogólne uwagi*…, s. 82.
[54] P. Zimmerman, *Czy potrzebujemy czterech procedur restrukturyzacyjnych?*, Doradca Restrukturyzacyjny 2025, nr 2, s. 104 i n.

W ramach niniejszego wywodu zostanie przeprowadzony przegląd poszczególnych procedur restrukturyzacyjnych, dostępnych w ramach ustawy restrukturyzacyjnej, tak aby zwrócić uwagę na ich cechy wyróżniające. Dodatkowo zostanie przedstawiona procedura związana z zawarciem układu w upadłości oraz postępowanie o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli, które – co już dostrzeżono wcześniej – choć zakorzenione w p.u., w istocie stanowią procedury restrukturyzacyjne. W przeciwieństwie do postępowania upadłościowego w jego „klasycznej" odsłonie są bowiem nakierowane na zawarcie układu z wierzycielami, nie zaś na likwidację majątku niewypłacalnego dłużnika[55].

Przed przejściem do dalszych rozważań, należy jeszcze poczynić dwie uwagi o charakterze ogólnym. Po pierwsze, o ile postępowanie upadłościowe jest dedykowane wyłącznie podmiotom niewypłacalnym (co *notabene* dotyczy także wspomnianego postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli), o tyle każde z dostępnych w p.r. postępowań może być zainicjowane wobec dłużnika zarówno niewypłacalnego, jak i dopiero zagrożonego niewypłacalnością. Definicja niewypłacalności – jak już dostrzeżono wcześniej – jest wspólna na gruncie obu ustaw, natomiast pojęcie dłużnika zagrożonego niewypłacalnością zarezerwowane jest tylko dla postępowań ujętych w p.r. Zgodnie z art. 6 ust. 3 p.r. rozumie się przez to dłużnika, którego sytuacja ekonomiczna wskazuje, że w niedługim czasie może stać się niewypłacalny[56]. Chodzi zatem o takie przypadki, w których ani przesłanka utraty zdolności płatniczej (art. 11 ust. 1–1a p.u.), ani przesłanka nadmiernego zadłużenia (art. 11 ust. 2–7 p.u.) jeszcze nie wystąpiły, lecz rozsądna ocena sytuacji wskazuje, że prawdopodobne jest osiągnięcie tego stanu w nieodległej przyszłości[57]. Po drugie, zarówno postępowania restrukturyzacyjne, jak i upadłościowe mogą być prowadzone wobec dłużnika, który posiada co najmniej dwóch wierzycieli. Przesłankę mnogości wierzycieli wyprowadza się z określenia zakresu normowania poszczególnych ustaw, gdzie w art. 1 ust. 1 pkt 1 p.u. wskazano, iż ustawa określa zasady wspólnego dochodzenia roszczeń wierzycieli od niewypłacalnych dłużników będących przedsiębiorcami, zaś art. 1 pkt 1 p.r. przewiduje, że ustawa reguluje zawieranie przez dłużnika niewypłacalnego lub zagrożonego niewypłacalnością układu z wierzycielami oraz

[55] Z tym zastrzeżeniem, że *de lege lata* układ zawierany w dowolnej procedurze restrukturyzacyjnej może przybrać postać układu likwidacyjnego, przewidującego całościowe lub częściowe zbycie aktywów dłużnika jako źródło zaspokojenia wierzycieli.
[56] Obszernie na ten temat zob. P. Filipiak [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. III, red. P. Filipiak, A. Hrycaj, LEX 2023, kom. do art. 6.
[57] A.J. Witosz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 6; zob. też J. Michalak, B. Sokół, *Zagrożenie niewypłacalnością – definicja ekonomiczno-prawna i sposób identyfikacji*, Doradca Restrukturyzacyjny 2023, nr 2, s. 62 i n.

skutki układu. W każdym z przywołanych przepisów ustawodawca posługuje się liczbą mnogą, jeśli chodzi o wierzycieli, zatem nie powinno ulegać wątpliwości, że tak ogłoszenie upadłości przedsiębiorcy, jak i wszczęcie postępowania restrukturyzacyjnego, dopuszczalne jest tylko wtedy, gdy ma on więcej niż jednego wierzyciela[58]. Trafne jest przy tym spostrzeżenie, że w razie prowadzenia postępowania restrukturyzacyjnego tylko z jednym wierzycielem niemożliwie staje się w ogóle osiągnięcie większości niezbędnej do przegłosowania układu (art. 119 p.r.)[59]. Przesłanka wielości wierzycieli nie odnosi się jednak do upadłości osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej (tzw. upadłość konsumencka), gdzie na mocy przepisu szczególnego (art. 491^2 ust. 2 p.u.) przyjęto, że postępowanie to prowadzi się także wtedy, gdy dłużnik ma tylko jednego wierzyciela. Rozwiązanie to podkreśla znaczenie funkcji oddłużeniowej upadłości konsumenckiej[60] i zasadza się na słusznym spostrzeżeniu, że trudno byłoby uzasadnić aksjologicznie, że oddłużenie jest możliwe w przypadku wielu wierzycieli, a nie jest możliwe w przypadku tylko jednego wierzyciela, nawet gdy stan niewypłacalności nie jest głęboki, ale istnieje[61]. Dodać jednak należy, że wzmiankowane wcześniej postępowanie o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli, choć również przeznaczone tylko dla konsumentów, jest w istocie postępowaniem restrukturyzacyjnym, które unormowane jest w innym tytule ustawy upadłościowej niż postępowanie upadłościowe osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej. Odmienny jest też jego przebieg, organy w nim występujące oraz stawiany mu cel. W konkluzji należy uznać, że z uwagi na specyfikę i charakter zawieranego w tej procedurze układu, konieczna jest relacja wielopodmiotowa, gdzie po stronie wierzycielskiej będzie występował więcej niż jeden podmiot, *ergo* warunkiem otwarcia postępowania o zawarcie układu jest istnienie stanu mnogości wierzycieli, analogicznie jak w każdym innym postępowaniu restrukturyzacyjnym[62].

---

[58] Wniosek o ogłoszenie upadłości przedsiębiorcy, w której miałby brać udział tylko jeden wierzyciel, powinien zostać przez sąd oddalony (zob. wyrok SN z dnia 22 czerwca 2010 r., IV CNP 95/09, BOSN; postanowienie SO w Łodzi z dnia 26 września 2014 r., XIII Gz 476/14, Legalis nr 2079740; z doktryny zob. S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 1, nb. 11, gdzie wskazano, że brak stanu mnogości wierzycieli nie jest podstawą odrzucenia wniosku upadłościowego, lecz właśnie jego oddalenia; szerzej na temat stanu mnogości wierzycieli jako warunku ogłoszenia upadłości zob. A. Torbus, *Ogłoszenie upadłości przy jednym wierzycielu*, Przegląd Sądowy 1995, nr 10, s. 30–42; P. Nazarewicz, *Ogłoszenie upadłości podmiotu gospodarczego posiadającego tylko jednego wierzyciela*, PPH 1997, nr 8, s. 10–14). Zob. też P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 1, nb. 8, który zwraca uwagę na nietrafną praktykę orzeczniczą sądów administracyjnych, gdzie dość powszechnie przyjmuje się, iż reprezentant spółki nie może zwolnić się z odpowiedzialności za długi spółki poprzez odwołanie się do argumentu, iż wobec niego obowiązek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości nigdy nie powstał, bo jego spółka miała tylko jednego wierzyciela.
[59] Postanowienie SR w Koszalinie z dnia 10 lutego 2023 r., KO1K/GRz/1/2022, niepubl.
[60] R. Adamus, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 491^2, nb. 19.
[61] P. Filipiak [w:] *Upadłość konsumencka. Komentarz*, red. P. Filipiak, A. Hrycaj, LEX 2020, kom. do art. 491^{25}.
[62] Odmiennie P. Filipiak [w:] *Upadłość konsumencka*…, kom. do art. 491^{25}.

Cechą wspólną każdego z postępowań restrukturyzacyjnych jest nadto założenie, iż realizacja celu, który ma dzięki nim zostać osiągnięty, wymaga, aby przebiegały możliwie szybko. Prawdą jest bowiem to, że realne szanse na zachowanie przedsiębiorstwa dłużnika mogą zostać utracone poprzez długotrwałą i skomplikowaną procedurę[63]. Prawo restrukturyzacyjne wprowadza zatem wiele rozwiązań, nakierowanych na zagwarantowanie szybkości i sprawności postępowania, jak np. terminy instrukcyjne dla sądu, sędziego-komisarza, nadzorcy i zarządcy, ustalanie spisu wierzytelności na podstawie dokumentów dłużnika, a także obowiązek zatwierdzania spisu wierzytelności i wyznaczenia terminu zgromadzenia wierzycieli mimo nierozpoznania wszystkich sprzeciwów. Przykładem realizacji zasady szybkości postępowania są również krótkie terminy na rozpoznanie wniosków restrukturyzacyjnych.

4.1. Postępowanie o zatwierdzenie układu

Podstawową cechą wyróżniającą postępowanie o zatwierdzenie układu od pozostałych postępowań restrukturyzacyjnych jest brak udziału sądu w pierwszej i zarazem przeważającej części procedury[64]. Zaangażowanie sądu zostało, co do zasady, ograniczone do rozpatrzenia wniosku o zatwierdzenie przyjętego przez wierzycieli układu. Odmiennie od pozostałych procedur, postępowanie to rozpoczyna się od nawiązania sformalizowanej umową współpracy między dłużnikiem a osobą posiadającą odpowiednie kwalifikacje[65], pełniącą następnie funkcję nadzorcy układu. Niezwłocznie po zawarciu umowy dłużnik w porozumieniu z wybranym nadzorcą dokonuje ustalenia dnia układowego, którego umiejscowienie na horyzoncie czasowym determinować będzie termin na złożenie wniosku o zatwierdzenie układu[66].

[63] Uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, VII kadencja, druk sejm. nr 2824, s. 13.
[64] Analogicznie jak przyspieszone postępowanie układowe, postępowanie o zatwierdzenie układu może być prowadzone, jeżeli suma wierzytelności spornych uprawniających do głosowania nad układem nie przekracza 15% sumy wierzytelności uprawniających do głosowania nad układem (art. 3 ust. 2 pkt 2 p.r.).
[65] Zob. art. 210 ust. 1 w zw. z art. 24 p.r.
[66] Dzień układowy przypadać może nie wcześniej niż trzy miesiące i nie później niż dzień przed dniem złożenia wniosku o zatwierdzenie układu. Naruszenie tego terminu powinno skutkować odmową zatwierdzenia układu jako sprzecznego z prawem (art. 165 ust. 1 p.r.), choć przykładowo w postanowieniu z dnia 28 marca 2024 r. Sądu Okręgowy w Poznaniu uwzględnił zażalenie na postanowienie o odmowie zatwierdzenia układu i nakazał merytoryczne rozpoznanie wniosku restrukturyzacyjnego, choć wniosek ten został złożony do sądu po upływie trzech miesięcy od dnia układowego (postanowienie SO w Poznaniu z dnia 28 marca 2024 r., PO/Gz-KRZ/83/2023, niepubl.).

W toku postępowania o zatwierdzenie układu, w dowolnym jego momencie[67], dopuszczalne jest dokonanie obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego. Rzeczone obwieszczenie następuje w publicznie dostępnej części KRZ i zawiera w szczególności podstawowe dane identyfikujące dłużnika. Przed aktem obwieszczenia koniecznie jest jeszcze przygotowanie podstawowych dokumentów dotyczących zobowiązań dłużnika (tj. spisu wierzytelności oraz spisu wierzytelności spornych), jak również zarysu planu naprawy jego przedsiębiorstwa (tj. wstępnego planu restrukturyzacyjnego). Możliwość skorzystania z dobrodziejstwa obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego obwarowano zarazem brakiem negatywnej historii restrukturyzacyjnej dłużnika. Mianowicie, dokonanie obwieszczenia jest niedopuszczalne, jeżeli w ciągu ostatnich dziesięciu lat dłużnik prowadził postępowanie o zatwierdzenie układu, w którym dokonano obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego, albo w ciągu ostatnich dziesięciu lat umorzono postępowanie restrukturyzacyjne prowadzone wobec dłużnika, z wyjątkiem sytuacji, gdy umorzenie postępowania restrukturyzacyjnego nastąpiło za zgodą rady wierzycieli.

Skutkiem obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego jest przede wszystkim przyznanie dłużnikowi szczególnej ochrony przed wierzycielami, na którą składa się tzw. immunitet egzekucyjny, jak również petryfikacja umów mających podstawowe znaczenie dla prowadzenia przedsiębiorstwa dłużnika[68]. Równowagą dla szerokiego zakresu ochrony dłużnika i środkiem zabezpieczającym interesy wierzycieli jest z kolei ograniczenie dłużnika w zarządzie jego majątkiem. Od momentu obwieszczenia dłużnik jest władny samodzielnie podejmować wyłącznie czynności nieprzekraczające zwykłego zarządu, pozostałe zaś wymagają zgody nadzorcy układu pod rygorem ich nieważności[69]. Wierzyciele zostali także wyposażeni w ścieżkę proceduralną umożliwiającą uchylenie skutków prawnych dokonanego obwieszczenia.

Niezależnie do wariantu procedury (tj. z obwieszczeniem bądź bez obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego) kluczowym elementem postępowania o zatwierdzenie układu jest akt głosowania nad układem przez wierzycieli. Głosowanie to może odbyć się na zgromadzeniu

[67] Obwieszczenie o ustaleniu dnia układowego może nastąpić po złożeniu wniosku o zatwierdzenie układu, a nawet dopiero po wydaniu postanowienia w przedmiocie zatwierdzenia układu, jeśli dopiero na tym etapie pojawi się konieczność aktualizacji ochrony, którą zapewnia dłużnikowi dokonanie obwieszczenia. Ustawa nie przewiduje w tym zakresie żadnych ram czasowych (szerzej zob. N. Frosztęga, *Postępowanie o zatwierdzenie układu 2.0. – zagadnienia wybrane*, Doradca Restrukturyzacyjny 2022, nr 1, s. 55).
[68] Szczegółowo zob. art. 226e w zw. z art. 226d w zw. z art. 256 w zw. z art. 312 p.r.
[69] Zob. art. 226d w zw. z art. 39 ust. 1 p.r.

wierzycieli lub przybrać formę głosowania za pośrednictwem KRZ, co od strony formalnoprawnej sprowadza się do wprowadzenia do systemu wypełnionej karty do głosowania. Jeżeli odpowiednia większość wierzycieli zagłosuje za układem, nadzorca układu stwierdza jego przyjęcie. Umożliwia to przejście do etapu sądowego postępowania o zatwierdzenie układu, który inicjuje wystąpienie przez dłużnika z wnioskiem o zatwierdzenie układu. Wniosek ten jest rozbudowany pod względem formalnym. Obejmuje sprawozdanie sporządzane przez nadzorcę oraz zawiera szereg informacji dotyczących kondycji ekonomicznej dłużnika, jak i dokumentów potwierdzających prawidłowość przebiegu procedury restrukturyzacyjnej. Sprawozdanie to także miejsce na ustosunkowanie się przez nadzorcę układu do ewentualnych zastrzeżeń składanych przez wierzycieli w toku postępowania[70].

Ostatnią fazą postępowania jest rozpoznanie wniosku restrukturyzacyjnego przez sąd. Rozstrzygając wniosek merytorycznie, sąd wydaje postanowienie o zatwierdzeniu bądź odmowie zatwierdzenia układu. Uprawomocnienie się orzeczenia sądu oznacza zakończenie postępowania.

W ramach podsumowania wypada dodać, że w początkowej fazie rozwoju postępowanie o zatwierdzenie układu nie było często stosowane w praktyce (według statystyk, w 2017 r. wdrożono 10 takich postępowań, w 2018 r. odnotowano 4, w 2019 r. jedynie 3[71]). W pierwszych latach obowiązywania przepisów regulujących tę procedurę nie przewidziano bowiem instrumentów ochrony dłużnika przed wierzycielami. Zainteresowanie postępowaniem o zatwierdzenie układu wzrosło, kiedy to, w związku z sytuacją ekonomiczną wywołaną skutkami pandemii COVID-19, wprowadzono możliwość skorzystania z tzw. uproszczonego postępowania restrukturyzacyjnego. Zgodnie z art. 15 ust. 1 tarczy 4.0[72] do dnia 30 listopada 2021 r. podmiot, do którego stosuje się przepisy p.r., który zawarł z doradcą restrukturyzacyjnym umowę, o której mowa w art. 210 tej ustawy, mógł obwieścić w Monitorze Sądowym i Gospodarczym o otwarciu postępowania o zatwierdzenie układu prowadzonego w

[70] Co prawda ustawa w art. 220 pkt 3 p.r. przewiduje wyłącznie obowiązek złożenia przy sprawozdaniu zastrzeżeń wierzycieli, o których mowa w art. 216 ust. 3 p.r., to jednak trafny jest pogląd, iż w sprawozdaniu nadzorca powinien się do nich ustosunkować, przedstawiając swój pogląd na kwestie podniesione przez wierzyciela (tak też P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 216, nb. 10).

[71] Źródło danych statycznych: Centralny Ośrodek Informacji Gospodarczej, https://www.coig.com.pl/index.php (dostęp: 31.08.2024 r.).

[72] Ustawa z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19 (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 2141 z późn. zm.), dalej: tarcza 4.0.

oparciu o przepisy p.r. znajdujące zastosowanie do postępowania o zatwierdzenie układu ze zmianami wynikającymi z przepisów tarczy 4.0. W ten sposób dłużnicy uzyskali prawo zainicjowania postępowania o zatwierdzenie układu z szeregiem modyfikacji względem jego „klasycznej" wersji, w tym zwłaszcza z ochroną przed egzekucjami. Zastosowane w specustawie rozwiązania zostały następnie, z częściowymi zmianami, przeszczepione bezpośrednio do p.r., co nastąpiło mocą ustawy z dnia 28 maja 2021 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych oraz niektórych innych ustaw[73], która weszła w życie z dniem 1 grudnia 2021 r. Tak obrany kierunek zmian w obrębie postępowania o zatwierdzenie układu wywarł przemożny wpływ na praktykę. Aktualnie postępowania o zatwierdzenie układu stanowią około 90% wszystkich wdrażanych procedur restrukturyzacyjnych[74].

4.2. Przyspieszone postępowanie układowe

Przyspieszone postępowanie układowe, tak jak dalej opisane postępowanie układowe i sanacyjne, inicjowane jest wnioskiem o otwarcie kierowanym do sądu restrukturyzacyjnego[75]. Jego cechą dystynktywną jest uproszczony tryb sporządzenia i zatwierdzenia spisu wierzytelności. Postępowanie to może być prowadzone, jeżeli suma wierzytelności spornych uprawniających do głosowania nad układem nie przekracza 15% sumy wierzytelności uprawniających do głosowania nad układem. Wymogi formalne wniosku obejmują szeroki zakres danych i dokumentów, w tym oświadczenie dłużnika, że informacje zawarte we wniosku oraz załącznikach są prawdziwe i zupełne. Rozwiązanie to jest sprzężone z regulacją, zgodnie z którą sąd rozpoznaje wniosek wyłącznie na podstawie dołączonych do niego dokumentów, na posiedzeniu niejawnym[76]. Rozpoznanie pisma wszczynającego powinno nastąpić w terminie tygodnia od dnia jego złożenia, jednak termin ten ma charakter instrukcyjny i w praktyce rozpoznanie wniosku konsumuje dłuższy okres. Uwzględniając wniosek, sąd restrukturyzacyjny wydaje postanowienie o otwarciu przyspieszonego postępowania

[73] Dz.U. z 2021 r. poz. 1080.
[74] Źródło danych statycznych: MGBI, *Postępowania upadłościowe i restrukturyzacyjne*…
[75] Zarządzenie o wpisaniu do repertorium wniosku złożonego przez dłużnika podlega obwieszczeniu w systemie KRZ (art. 7 ust. 3 p.r.).
[76] W doktrynie zauważa się, że wskazanie w treści art. 232 ust. 1 p.r., że sąd rozpoznaje wniosek o otwarcie przyspieszonego postępowania układowego na posiedzeniu niejawnym, nie oznacza braku prawnej możliwości wyznaczenia rozprawy, a to wobec stosowanego odpowiednio art. 148 § 2 k.p.c., który stanowi, że sąd może skierować sprawę na posiedzenie jawne i wyznaczyć rozprawę także wówczas, gdy sprawa podlega rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym (A. Hrycaj [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 232). Pogląd ten nie zyskał jednak powszechnej akceptacji (zob. P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 232, nb. 1).

układowego[77]. Orzeczenie to kończy etap rozpoznawania wniosku, dając zarazem początek dla etapu zasadniczego, co wiąże się m.in. z jego dalszym prowadzeniem pod nową sygnaturą.

Analogicznie jak w przypadku postępowania o zatwierdzenie układu prowadzonego w wariancie z obwieszczeniem o ustaleniu dnia układowego, wraz z otwarciem przyspieszonego postępowania układowego dłużnik zostaje objęty ochroną przed wierzycielami. Immunitet egzekucyjny ma na gruncie tej procedury jednak nieco węższy zakres, bowiem nie obejmuje całego majątku. O ile w pełni chroni przed dochodzeniem od dłużnika wierzytelności objętych układem z mocy prawa, o tyle co do pozostałych wierzytelności (zabezpieczonych na majątku dłużnika) – tylko za zgodą sędziego-komisarza, limitowaną zarazem do maksymalnie trzech miesięcy. Otwarcie przyspieszonego postępowania układowego zapewnia również petryfikację kontraktów o zasadniczym znaczeniu dla prowadzenia jego przedsiębiorstwa (art. 256 p.r.) oraz aktywuje tzw. moratorium płatnicze, polegające na tym, że od dnia otwarcia postępowania do dnia jego zakończenia albo uprawomocnienia postanowienia o jego umorzeniu, spełnianie przez dłużnika świadczeń wynikających z wierzytelności, które z mocy prawa objęte są układem, jest niedopuszczalne[78]. O zasadach zaspokojenia tych zobowiązań przesądza dopiero układ zawierany z wierzycielami[79]. Naruszenie przez dłużnika zakazu spełniania świadczeń wynikających z wierzytelności objętych układem może stanowić podstawę uchylenia mu zarządu własnego i ustanowienia zarządcy, zaś samo świadczenie zrealizowane w opozycji do zakazu kwalifikuje się jako nienależne, podlegające zwrotowi[80]. Wejście w etap zasadniczy przyspieszonego postępowania układowego wprowadza również ograniczenia w dopuszczalności potrąceń wzajemnych wierzytelności między dłużnikiem i jego wierzycielami. W ramach zrównoważenia powyższych korzyści, jakie daje dłużnikowi otwarcie omawianego postępowania, w związku z obligatoryjnym wyznaczeniem nadzorcy sądowego, dłużnik traci

[77] Postanowienie o otwarciu przyspieszonego postępowania układowego oraz informację o jego prawomocności obwieszcza się w systemie KRZ (art. 235 ust. 1 p.r.).
[78] Na temat kwestii opóźnienia lub zwłoki w wykonaniu zobowiązań w kontekście moratorium płatniczego zob. B. Magnowski, W. Młocek, *Niedopuszczalność spełniania świadczeń wynikających z wierzytelności objętych układem a opóźnienie lub zwłoka w wykonaniu zobowiązań*, Doradca Restrukturyzacyjny 2022, nr 2, s. 99 i n.
[79] R. Adamus [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, wyd. 2, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2020, s. 178.
[80] R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 252, nb. 4; z orzecznictwa zob. wyrok SN z dnia 18 lipca 2014 r., IV CSK 684/13, BOSN.

pełną swobodę zarządu. Na czynności przekraczające zwykły zarząd wymagana jest bowiem zgoda nadzorcy pod rygorem nieważności[81].

Początkowa faza etapu zasadniczego przyspieszonego postępowania układowego ogniskuje się wokół przygotowania podstawowych dokumentów dotyczących zobowiązań i scenariusza naprawy przedsiębiorstwa dłużnika. W terminie dwóch tygodni od dnia otwarcia postępowania nadzorca powinien sporządzić i przekazać sędziemu-komisarzowi plan restrukturyzacyjny uwzględniający propozycje restrukturyzacji przedstawione przez dłużnika[82], spis wierzytelności oraz spis wierzytelności spornych. W omawianej procedurze, w odróżnieniu od postępowania układowego i sanacyjnego, uczestnicy postępowania nie mają możliwości zgłoszenia sprzeciwu co do umieszczenia wierzytelności w spisie wierzytelności, bądź co do pominięcia wierzytelności w spisie wierzytelności. Przewidziano jedynie możliwość zgłoszenia przez dłużnika zastrzeżeń co do umieszczenia wierzytelności w spisie wierzytelności[83]. Skorzystanie przez dłużnika z tego narzędzia skutkuje nadaniem wierzytelności statusu spornej. Sędzia-komisarz dokonuje w konsekwencji odpowiednich zmian spisu wierzytelności oraz spisu wierzytelności spornych[84]. Po sporządzeniu kluczowych dokumentów możliwe staje się przejście do stanowiącej oś każdego postępowania restrukturyzacyjnego procedury głosowania nad układem. Podstawowym trybem jest głosowanie na zgromadzeniu wierzycieli. Zgromadzenie zwołuje sędzia-komisarz, poprzez obwieszczenie w KRZ. Niezależnie od tego, zawiadomień wierzycieli o terminie zgromadzenia dokonuje nadzorca sądowy za pośrednictwem operatora pocztowego[85]. Zgromadzeniu wierzycieli przewodniczy sędzia-

[81] Co więcej, przepisy przewidują również możliwość pełnego uchylenia zarządu dłużnika i ustanowienie zarządcy w toku przyspieszonego postępowania układowego (art. 239 ust. 1 p.r.). W doktrynie wyrażono pogląd, że uchylenie zarządu własnego i wyznaczenie zarządcy już w postanowieniu o otwarciu przyspieszonego postępowania układowego nie powinno mieć miejsca, chyba że jeszcze w toku rozpoznawania wniosku restrukturyzacyjnego wyznaczono dla dłużnika kuratora w trybie art. 68 ust. 1 p.r. (P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 239, nb. 1). W myśl powołanego poglądu dopiero zatem po otwarciu restrukturyzacji, w związku ze ziszczeniem się przesłanek z art. 239 ust. 1 p.r., może dojść do uchylenia zarządu własnego dłużnika.

[82] Warto w tym zakresie odnotować stanowisko doktryny, w myśl którego aktualne brzmienie art. 261 p.r. powoduje, że: „(…) nadzorca sądowy nie może stworzyć planu restrukturyzacyjnego wbrew przedstawionym przez dłużnika propozycjom restrukturyzacji nawet wówczas, gdyby się z tymi propozycjami nie zgadzał. Jeżeli nadzorca sądowy nie akceptuje propozycji restrukturyzacji przedstawionych przez dłużnika, powinien wyrazić to w opinii składanej na zgromadzeniu wierzycieli zwołanym w celu głosowania nad układem (art. 114 ust. 1 p.r., art. 115 p.r.)". Zob. A. Hrycaj [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 261, pkt 7.

[83] Warto uwypuklić, że zastrzeżenia może zgłosić wyłącznie dłużnik, *ergo* legitymacja nie przysługuje w tym zakresie wierzycielom (zob. Ł. Lipowicz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. III, red. P. Filipiak, A. Hrycaj, LEX 2023, kom. do art. 90, pkt 2).

[84] Art. 90 ust. 2 p.r.

[85] Ewentualnie komornika sądowego (szczegółowo zob. art. 105 ust. 5 p.r.). Jeżeli wierzyciel w postępowaniu wniósł pismo za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe, to zawiadomienia o terminie zgromadzenia wierzycieli dokonuje się za pośrednictwem tego systemu.

komisarz. W przypadku gdy, z uwagi na znaczną liczbę wierzycieli, odbycie zgromadzenia wierzycieli jest utrudnione, sędzia-komisarz może postanowić o przeprowadzeniu głosowania wyłącznie za pośrednictwem systemu KRZ[86]. Obserwacja praktyki restrukturyzacyjnej wskazuje, że rozwiązanie to ma miejsce stosunkowo często. Układ zostaje przyjęty, jeżeli wypowie się za nią większość głosujących wierzycieli, którzy oddali ważny głos, mających łącznie co najmniej dwie trzecie sumy wierzytelności przysługujących głosującym wierzycielom (art. 119 ust. 1 p.r.). Ustawa szczegółowo reguluje również zagadnienie przyjęcia układu w przypadku głosowania przeprowadzanego w grupach wierzycieli (art. 119 ust. 2–3 p.r.). Jeżeli układ został przyjęty, jego merytoryczną ocenę przeprowadza sąd restrukturyzacyjny. W przypadku zajęcia pozytywnego stanowiska względem przyjętego układu, postanowieniem zatwierdza układ. Uprawomocnienie się tego orzeczenia oznaczać będzie zakończenie postępowania restrukturyzacyjnego i przejście do etapu wykonawczego. Warto w tym miejscu odnotować, że przyspieszone postępowanie układowe wraz z postępowaniem o zatwierdzenie układu to jedyne postępowania restrukturyzacyjne, w ramach których dopuszczalne jest procedowanie układu częściowego, tj. dotyczącego jedynie niektórych zobowiązań, których restrukturyzacja ma zasadniczy wpływ na dalsze funkcjonowanie przedsiębiorstwa dłużnika (art. 182 ust. 1 p.r.).

W początkowej okresie obowiązywania Prawa restrukturyzacyjnego, przyspieszone postępowanie układowe było najczęściej stosowaną w praktyce procedurą restrukturyzacyjną (w 2017 r. otwarto 198 tych postępowań, co stanowiło 56,90% z wszystkich czterech typów procedur restrukturyzacyjnych przewidzianych w ustawie; w 2018 r. odpowiednio 294 postępowania, mające procentowy udział w wysokości 63,23%, w 2019 r. – aż 313 postępowania, z udziałem procentowym na poziomie 67,31%[87]). Dopiero wprowadzenie przez ustawodawcę (w dobie pandemii COVID-19) możliwości skorzystania z tzw. uproszczonego postępowania restrukturyzacyjnego, a następnie gruntowna modyfikacja postępowania o zatwierdzenie układu, spowodowały zmniejszenie liczby wdrażanych przyspieszonych postępowań układowych. Na przestrzeni lat 2022–2024 udział tego trybu postępowania w ogólnej liczbie wszczynanych postępowań wahał się w granicach zaledwie 6–7%[88].

[86] Art. 110 ust. 7 p.r.
[87] Źródło danych statystycznych: Centralny Ośrodek Informacji Gospodarczej, https://www.coig.com.pl/index.php (dostęp: 3.09.2024 r.).
[88] Źródło danych statycznych: MGBI, *Postępowania upadłościowe i restrukturyzacyjne*…

4.3. Postępowanie układowe

Postępowanie układowe stanowi procedurę restrukturyzacyjną przewidzianą dla dłużnika kwestionującego zasadność stosunkowo wysokiej części swoich zobowiązań. Mianowicie postępowanie to może być prowadzone wyłącznie wtedy, jeżeli suma wierzytelności spornych uprawniających do głosowania nad układem przekracza 15% sumy wierzytelności uprawniających do głosowania[89].

Tak jak w przypadku przyspieszonego postępowania układowego, tak i w przypadku postępowania układowego procedurę inicjuje wniosek dłużnika kierowany do sądu restrukturyzacyjnego. Wymogi formalne wniosku zostały ukształtowane podobnie do wniosku o otwarcie przyspieszonego postępowania układowego[90]. Z różnic warto jedynie wskazać, że w przypadku wniosku o otwarcie postępowania układowego zachodzi konieczność uprawdopodobnienia zdolności do bieżącego zaspokajania kosztów postępowania i zobowiązań powstałych po jego otwarciu[91]. Nadto na etapie rozpoznawania wniosku restrukturyzacyjnego ustawodawca przewidział możliwość zabezpieczenia majątku dłużnika poprzez ustanowienie tymczasowego nadzorcy sądowego. W takiej sytuacji ograniczeniu zostaje poddany zarząd dłużnika w ten sposób, że na czynności przekraczające zwykły zarząd wymagana jest zgoda tymczasowego nadzorcy sądowego pod rygorem nieważności. Tymczasowy nadzorca sądowy składa również sprawozdanie ze swoich czynności obejmujące informacje istotne dla sądu restrukturyzacyjnego, patrząc przez pryzmat przesłanek rozpatrzenia wniosku[92]. W obrębie postępowania w przedmiocie rozpoznania wniosku o otwarcie postępowania układowego przewidziano również możliwość zawieszenia postępowania egzekucyjnego prowadzonego w celu dochodzenia należności objętych z mocy prawa układem oraz uchylenia zajęć rachunku bankowego. Samo rozpoznanie wniosku przez sąd następuje na posiedzeniu niejawnym, w terminie instrukcyjnym dwóch tygodni od dnia

[89] Jest to wymóg konieczny otwarcia postępowania układowego, niemniej, jak podkreśla doktryna, jeżeli już po otwarciu postępowania układowego dojdzie do zmniejszenia liczby wierzytelności o spornym charakterze poniżej tzw. progu sporności, to postępowanie może toczyć się dalej. Innymi słowy, zmniejszenie poziomu wierzytelności spornych poniżej progu 15% nie stanowi podstawy do umorzenia postępowania (zob. P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 3, nb. 4).

[90] Przepisy zasadniczo odsyłają w tym zakresie do regulacji dotyczących wniosku o otwarcie przyspieszonego postępowania układowego (art. 265 p.r.).

[91] W przypadku postępowania układowego, w odróżnieniu od przyspieszonego postępowania układowego, negatywną przesłankę otwarcia tego postępowania stanowi brak uprawdopodobnienia zdolności dłużnika do bieżącego zaspokajania kosztów postępowania i zobowiązań powstałych po jego otwarciu (art. 8 ust. 2 p.r.).

[92] Na temat pożądanych elementów sprawozdania zob. A. Hrycaj [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 268, pkt 12.

złożenia wniosku. Jeżeli zaś istnieje konieczność wyznaczenia rozprawy, wniosek rozpoznaje się w terminie sześciu tygodni.

Uwzględniając wniosek, sąd restrukturyzacyjny wydaje postanowienie o otwarciu postępowania układowego[93]. Powołany zostaje nadzorca sądowy, którego zgody wymagają czynności przekraczające zakres zwykłego zarządu. W zakresie skutków otwarcia postępowania układowego ustawa niemal w całej rozciągłości odsyła do odpowiedniego stosowania właściwych przepisów o przyspieszonym postępowaniu układowym[94]. W szczególności zatem na analogicznych zasadach jak opisane wcześniej obowiązuje tzw. immunitet egzekucyjny (z tym tylko zastrzeżeniem, że w postępowaniu układowym wprowadzono obowiązek przelania do masy układowej sum uzyskanych w zawieszonym postępowaniu egzekucyjnym, a jeszcze niewydanych), moratorium płatnicze dotyczące świadczeń wynikających z wierzytelności układowych, ochrona kontraktów kluczowych dla prowadzenia przedsiębiorstwa dłużnika, a także ograniczenia w dokonywaniu potrąceń wierzytelności. Odnotować również trzeba szczególny wpływ otwarcia postępowania układowego na postępowania sądowe, administracyjne, sądowoadministracyjne i przed sądami polubownymi dotyczącymi masy układowej. Wraz z otwarciem opisywanego postępowania, nadzorca wstępuje z mocy prawa do postępowań dotyczących masy układowej. W sprawach cywilnych ma uprawnienia interwenienta ubocznego albo uczestnika postępowania (odpowiednie stosowanie przepisów o współuczestnictwie jednolitym), natomiast w administracyjnych, sądowoadministracyjnych i przed sądami polubownymi ma prawa strony. Dokonanie przez dłużnika w wyliczonych postępowaniach kluczowych czynności, takich jak: uznanie roszczenia, zrzeczenie się roszczenia, zawarcie ugody lub przyznanie okoliczności istotnych dla sprawy, dla wywołania skutków prawnych wymagają zgody nadzorcy sądowego. Przywołane regulacje nie obezwładniają natomiast możliwości wszczęcia przez wierzycieli postępowań w celu dochodzenia wierzytelności podlegających umieszczeniu w spisie wierzytelności, przy czym jeżeli wierzyciel wygra proces, a jednocześnie jego wierzytelność zostanie umieszczona w spisie wierzytelności w pełnej wysokości, to mimo wygranej poniesie wszystkie koszty postępowania w procesie[95].

[93] Postanowienie i informacja o jego prawomocności podlegają obwieszczeniu w systemie KRZ (art. 271 ust. 1 w zw. z art. 235 ust. 1 p.r.).
[94] Zob. art. 273, 278 ust. 3 i art. 279 p.r.
[95] Wykładnia *a contrario* art. 276 p.r. prowadzi do konkluzji, że jeżeli chociażby w części wierzytelność nie zostanie wciągnięta do spisu (z wyjątkiem odsetek, które umieszcza się w spisie wierzytelności w kwocie do dnia poprzedzającego dzień otwarcia postępowania układowego), koszty poniesie dłużnik (tak też P. Zimmerman,

Po otwarciu postępowania wysiłek dłużnika i nadzorcy skoncentrowany zostaje wokół sporządzenia dokumentów obrazujących sytuację ekonomiczną restrukturyzowanego podmiotu. W instrukcyjnym terminie trzydziestu dni od otwarcia procedury nadzorca sądowy sporządza i składa sędziemu-komisarzowi plan restrukturyzacyjny uwzględniający propozycje restrukturyzacji przedstawione przez dłużnika oraz spis wierzytelności. O dacie złożenia spisu obwieszcza się w systemie KRZ. W terminie dwóch tygodni od rzeczonego obwieszczenia uczestnicy postępowania[96] mogą złożyć do sędziego-komisarza sprzeciw co do umieszczenia bądź pominięcia wierzytelności w spisie[97]. Na postanowienie w przedmiocie sprzeciwu służy zażalenie. Jeżeli sprzeciw został prawomocnie uwzględniony, w spisie wierzytelności dokonuje się stosownych zmian. Następnie sędzia-komisarz zatwierdza spis wierzytelności[98]. W związku z opisaną ścieżką proceduralną przysługującą wierzycielom, których wierzytelności nie zostały uwzględnione w spisie wierzytelności, w toku postępowania układowego nie sporządza się spisu wierzytelności spornych. Niemniej, doktryna pozytywnie odnosi się do spotykanego w praktyce modelu postępowania, wedle którego nadzorca sądowy wraz z dłużnikiem przygotowują dokument obejmujący informacje o wierzytelnościach, których zasadność dłużnik kwestionuje[99]. Odnotowania wymaga też, że w toku postępowania układowego, w terminie 30 dni od jego otwarcia, nadzorca sądowy ustala stan masy układowej, a zebrane informacje w formie spisu inwentarza utworzonego w systemie KRZ przekazuje sędziemu-komisarzowi. Czynność ta stanowi kolejny element różnicujący postępowanie układowe od przyspieszonego postępowania układowego, w którym sporządzenie spisu inwentarza nie ma miejsca.

Prawo restrukturyzacyjne…, 2024, kom. do art. 276, nb. 2). Istotna jest przy tym uwaga S. Gurgula, iż przepis art. 276 p.r. nie dotyczy procesów o wierzytelności podlegające umieszczeniu w spisie wierzytelności, wszczętych przed otwarciem postępowania układowego, kontynuowanych w toku postępowania, jak również nie dotyczy procesów wszczętych już po otwarciu postępowania układowego co do wierzytelności spornych. W tym ostatnim przypadku wierzyciel ma bowiem niewątpliwy interes prawny w uzyskaniu rozstrzygnięcia stwierdzającego jego prawa (S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 276, nb. 2).

[96] W szczególności dłużnik oraz wierzyciel osobisty, któremu przysługuje wierzytelność bezsporna (zob. art. 65 p.r.).

[97] Dłużnik może wystąpić ze sprzeciwem, o ile spis nie jest zgodny z jego oświadczeniem składanym na podstawie art. 86 ust. 5 p.r. Jeżeli nie złożył oświadczenia, może złożyć sprzeciw tylko w przypadku, gdy wykaże, że nie złożył oświadczenia z przyczyn od niego niezależnych. Co do szczegółowych wymogów formalnych sprzeciwu i jego procedowania zob. art. 92 i n. p.r. Sprzeciw rozpoznawany jest w terminie dwóch miesięcy od dnia jego wniesienia, zasadniczo na posiedzeniu niejawnym.

[98] Na temat możliwości zatwierdzenia spisu w zakresie nieobjętym nierozpoznanymi sprzeciwami zob. art. 98 ust. 3 p.r.

[99] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 280, nb. 5.

Dalsze czynności podejmowane w toku postępowania układowego skoncentrowane są już na głosowaniu wierzycieli nad układem. Przebieg czynności głosowania przebiega bliźniaczo jak w przyspieszonym postępowaniu układowym. To samo tyczy się stwierdzenia przyjęcia i zatwierdzania układu.

Mając na względzie specyfikę postępowania układowego, które ogólnie można określić jako procedurę dedykowaną podmiotom kwestionującym zasadność wierzytelności o wolumenie przekraczającym tzw. próg sporności, nie jest ono zbyt często stosowane w praktyce. Dane statystyczne wskazują, że liczba wdrożonych postępowań układowych pozostaje rokrocznie na podobnym pułapie wartości (w latach 2017–2023 odnotowano odpowiednio: 53, 46, 33, 44, 37, 33 i 54 postępowania układowe)[100]. W skali wszystkich inicjowanych w latach 2022–2024 postępowań jest to udział na poziomie 1–2%[101].

4.4. Postępowanie sanacyjne

Postępowanie sanacyjne ma szczególny charakter na tle pozostałych postępowań, co wynika przede wszystkim z szerszego katalogu dostępnych środków restrukturyzacji przedsiębiorstwa dłużnika[102]. Określane jest niekiedy mianem hybrydy upadłości i układu[103]. Dystynkcje między sanacją a pozostałymi procedurami restrukturyzacyjnymi pojawiają się już na etapie wniosku o otwarcie postępowania. Pozostawiając na marginesie wymogi formalne wniosku, należy zwrócić uwagę, że może ono toczyć się nawet wbrew woli dłużnika, a to z uwagi na fakt przyznania wierzycielowi osobistemu legitymacji do wystąpienia z wnioskiem o otwarcie sanacji dłużnika. Ponadto, już na etapie postępowania w przedmiocie rozpoznania wniosku o otwarcie postępowania sanacyjnego, przepisy pozwalają zabezpieczyć majątek dłużnika nie tylko poprzez powołanie tymczasowego nadzorcy sądowego, zawieszenie postępowań egzekucyjnych i uchylenie zajęć rachunku bankowego – co przewidziano również na gruncie postępowania układowego – ale również ustanowienie tymczasowego zarządcy. Dłużnik może zatem zostać zupełnie pozbawiony zarządu nad swoim przedsiębiorstwem już na etapie poprzedzającym otwarcie postępowania[104]. Rozpoznanie wniosku sanacyjnego przebiega

[100] Źródło danych statystycznych: Centralny Ośrodek Informacji Gospodarczej, https://www.coig.com.pl/ (dostęp: 4.09.2024 r.).
[101] Źródło danych statycznych: MGBI, *Postępowania upadłościowe i restrukturyzacyjne*…
[102] A. Hrycaj, *Cztery postępowania restrukturyzacyjne*…, s. 13–14.
[103] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 2, nb. 6.
[104] Art. 286 p.r.

w analogiczny sposób jak w postępowaniu układowym. Warto także wspomnieć, że w odróżnieniu od pozostałych postępowań restrukturyzacyjnych, sanację można otworzyć niezależnie od udziału wierzytelności spornych w ogólnym wolumenie wierzytelności uprawniających do głosowania nad układem.

Uwzględniając wniosek, sąd otwiera postępowanie sanacyjne wobec dłużnika[105]. Preferowaną przez ustawodawcę, wyjściową decyzją w przedmiocie kierownictwa przedsiębiorstwem dłużnika w czasie postępowania jest odebranie zarządu temu ostatniemu i ustanowienie zarządcy. Jedynie w przypadku, gdy skuteczne przeprowadzenie sanacji wymaga osobistego udziału dłużnika lub jego reprezentantów, a jednocześnie dają oni rękojmię należytego sprawowania zarządu, sąd może zezwolić dłużnikowi na wykonywanie zarządu nad całością lub częścią przedsiębiorstwa, ale i tak wyłącznie w granicach zwykłego zarządu[106]. Również skutki otwarcia postępowania sanacyjnego są dużo dalej idące, aniżeli w przypadku pozostałych procedur. Poza obowiązującymi na wzór innych postępowań rozwiązaniami dotyczącymi moratorium płatniczego, ograniczenia w dokonywaniu potrąceń, petryfikacji umów kluczowych dla przedsiębiorstwa dłużnika, zarządca może także odstąpić od niewykonanej w całości lub części umowy wzajemnej (art. 298 p.r.), przeprowadzić restrukturyzację w sferze stosunków pracy, korzystając z uprawnień tożsamych co syndyk w upadłości (art. 300 p.r.), podważyć niekorzystne ekonomicznie czynności przedsięwzięte na przedpolu postępowania (art. 304–306 p.r.)[107], jak również zbyć mienie należące do dłużnika i wchodzące w skład masy sanacyjnej ze skutkiem egzekucyjnym[108].

Istotną różnicą względem pozostałych procedur jest także utrata legitymacji dłużnika w płaszczyźnie proceduralnej w toku postępowania sanacyjnego. Postępowania sądowe,

[105] Na postanowienie o otwarciu sanacji wydane z wniosku wierzyciela zażalenie przysługuje tylko dłużnikowi (art. 290 ust. 1 p.r.).
[106] W takim scenariuszu mamy do czynienia z sytuacją, w której zarówno zarządca, jak i dłużnik, są uprawnieni do wykonywania zwykłego zarządu, natomiast czynności przekraczające zwykły zarząd są zastrzeżone do wyłącznej kompetencji zarządcy (P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 288, nb. 8).
[107] Na temat skutków bezskuteczności czynności dłużnika zob. art. 307 p.r. Przyjęte w tym obszarze rozwiązania mają za zadanie ochronę interesów wierzycieli (zob. uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, VII kadencja, druk sejm. nr 2824, s. 58).
[108] Na temat dopuszczalnego zakresu przedmiotowego zbywania składników dłużnika w toku postępowania sanacyjnego zob. A. Cybulska-Bienioszek, A.J. Witosz, *Dopuszczalność sprzedaży*…, s. 21 i n.; C. Zalewski, *Sprzedaż w toku postępowania sanacyjnego ze skutkiem sprzedaży egzekucyjnej (art. 323 Pr.Re.)*, Doradca Restrukturyzacyjny 2019, nr 1, s. 15–16; S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 323, nb. 1; O. Sitek, *Dopuszczalność sprzedaży przedsiębiorstwa dłużnika w całości lub zorganizowanej jego części w postępowaniu sanacyjnym*, Monitor Prawniczy 2023, nr 11, s. 72; N. Frosztęga, B. Sierakowski, *Czy postępowanie restrukturyzacyjne może zmierzać do sprzedaży przedsiębiorstwa dłużnika*, Monitor Prawa Bankowego 2018, nr 12, s. 78–91.

administracyjne, sądowoadministracyjne i przed sądami polubownymi, dotyczące masy sanacyjnej, mogą być wszczęte i prowadzone wyłącznie przez zarządcę albo przeciwko niemu, przy czym rozwiązanie to znajduje zastosowanie także w przypadku, gdyby dłużnika dopuszczono do częściowego zarządu masą sanacyjną[109]. W tym zakresie uwidacznia się instytucjonalne zbliżenie postępowania sanacyjnego do upadłościowego, gdzie również dłużnik pozbawiony jest legitymacji do udziału w postępowaniach, tyle że na rzecz syndyka. Legitymację zarządcy do występowania w postępowaniach określa się jako tzw. legitymację formalną, gdyż jest on inną osobą niż podmiot stosunku materialnoprawnego, którego dotyczy dane postępowanie. Stroną w znaczeniu materialnym pozostaje niezmiennie dłużnik[110].

Szczególny charakter postępowania sanacyjnego odzwierciedla również jego przebieg. O ile podobnie jak w postępowaniu układowym, pozasądowy organ postępowania sporządza spis wierzytelności[111], inwentaryzuje masę – w tym przypadku – sanacyjną oraz sporządza w porozumieniu z dłużnikiem plan restrukturyzacyjny, o tyle w odróżnieniu od pozostałych procedur, plan restrukturyzacyjny wymaga zatwierdzenia przez sędziego-komisarza, po uzyskaniu opinii rady wierzycieli. Co więcej, zarządca rozpoczyna realizację planu zasadniczo jeszcze w toku postępowania restrukturyzacyjnego i dopiero po zrealizowaniu całości lub części planu restrukturyzacyjnego przewidzianej do wykonania w toku postępowania, jednak nie później niż przed upływem dwunastu miesięcy od dnia otwarcia postępowania sanacyjnego[112], dochodzi do węzłowego dla każdej z procedur restrukturyzacyjnych etapu – głosowania wierzycieli nad układem. Sam przebieg tej fazy postępowania oraz czynności końcowe związane z przyjęciem układu są analogiczne jak w pozostałych procedurach.

[109] B. Merczyński, M. Murawska, *Wpływ otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego na postępowania sądowe i egzekucyjne*, Monitor Prawa Bankowego 2015, nr 12, s. 54; M. Wiktorowicz, M. Kochański, M. Anisimowicz, *Sposób oznaczenia i reprezentacji masy sanacyjnej w postępowaniach sądowych*, Doradca Restrukturyzacyjny 2017, nr 3, s. 63 i n.

[110] R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 311, nb. 4. Zob. również D. Chrapoński, *Zasądzenie świadczenia i sposób oznaczenia syndyka lub zarządcy w procesach z ich udziałem*, Doradca Restrukturyzacyjny 2023, nr 1, s. 16 i n.

[111] W postępowaniu sanacyjnym, podobnie jak na gruncie postępowania układowego, nie sporządza się spisu wierzytelności spornych, a dłużnikowi oraz wierzycielom służy prawo do kwestionowania spis wierzytelności w drodze sprzeciwu.

[112] Termin ten ma charakter instrukcyjny. Zgodnie bowiem z art. 312 ust. 2 p.r. jeżeli po upływie 12 miesięcy od otwarcia postępowania nie ma zatwierdzonego spisu wierzycieli i nie ma niezbędnej zgody organu, który ma udzielić pomocy publicznej, sędzia-komisarz oczekuje ze zwołaniem zgromadzenia na spełnienie się obu tych warunków. Naruszenie przywołanego terminu – jak trafnie wskazuje S. Gurgul – nie spowoduje nieważności uchwały o przyjęciu układu (S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 321, nb. 1).

Postępowanie sanacyjne z założenia przewidziane jest dla podmiotów w najtrudniejszej sytuacji ekonomicznej, wymagających głębokiej ingerencji w strukturę przedsiębiorstwa dłużnika. Stąd też na liczbę wdrażanych postępowań sanacyjnych nie miały znacznego wpływu zmiany legislacyjne przeprowadzone w obrębie postępowania o zatwierdzenie układu. Ma to potwierdzenie w danych statystycznych, które pokazują, że na przestrzeni lat 2017–2023 odnotowano odpowiednio: 87, 121, 116, 125, 82, 91 i 101 postępowań sanacyjnych[113]. Udział tego rodzaju postępowania w skali wszystkich inicjowanych w latach 2022–2024 oscyluje w granicach 3–5%[114].

4.5. Postępowanie o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli

Procedura uregulowana przepisami art. 491[25] i n. p.u. przewidziana jest dla niewypłacalnych osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej. Postępowanie zostało wprowadzone do polskiego porządku prawnego stosunkowo niedawno, za sprawą nowelizacji Prawa upadłościowego z 2019 r.[115], która weszła w życie 24 marca 2020 r. W uzasadnieniu projektu ustawy podkreślono, że prawodawca uznaje tę procedurę prowadzącą do oddłużenia niewypłacalnej osoby fizycznej, która nie prowadzi działalności gospodarczej, za preferowaną względem procedury upadłościowej[116]. Omawiane postępowanie inicjowane jest wnioskiem dłużnika. Wymogi formalne wniosku odpowiadają tym przewidzianym dla wniosku upadłościowego osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej[117], przy czym dodatkowo konieczne jest przedłożenie wstępnych propozycji układowych. Ponadto, sąd może skierować dłużnika do opisywanego postępowania również wtedy, gdy dłużnik zgłaszał wniosek upadłościowy i nie sprzeciwił się skierowaniu sprawy na tory postępowania o zawarcie układu. Pozytywną przesłanką otwarcia postępowania jest istnienie możliwości zarobkowych dłużnika oraz sytuacji zawodowej wskazujących na: zdolność do pokrycia kosztów postępowania oraz możliwość zawarcia i wykonania układu z wierzycielami. Uwzględniając wniosek (bądź kierując do procedury), sąd wydaje postanowienie o otwarciu postępowania, w którym podaje dane identyfikacyjne dłużnika oraz wyznacza nadzorcę sądowego.

---

[113] Źródło danych statystycznych: Centralny Ośrodek Informacji Gospodarczej, https://www.coig.com.pl/index.php (dostęp: 5.09.2024 r.).
[114] Źródło danych statycznych: MGBI, *Postępowania upadłościowe i restrukturyzacyjne*…
[115] Ustawa z dnia 30 sierpnia 2019 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r. poz. 1802 z późn. zm.).
[116] Zob. uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, VIII kadencja, druk sejm. nr 3480, s. 32.
[117] W. Głodowski, A. Hrycaj, *Postępowanie w przedmiocie ogłoszenia upadłości konsumenckiej*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 2011, nr 3, s. 114 i n.

Z uwagi na brak szczególnej regulacji, skutki otwarcia postępowania należy oceniać na podstawie przepisów p.r. normujących przyspieszone postępowanie układowe, a to za sprawą odesłania zawartego w art. 491[38] p.u. Doktryna przynajmniej częściowo wylicza przepisy znajdujące odpowiednie zastosowanie, w tym wskazuje na objęcie dłużnika częściową ochroną przed egzekucją (obejmującą wierzytelności objęte z mocy prawa układem)[118]. W toku postępowania nadzorca sądowy sporządza spis wierzytelności, spis wierzytelności spornych, a także – w porozumieniu z dłużnikiem – propozycje układowe. Termin na sporządzenie przywołanych dokumentów wynosi trzydzieści dni liczonych od doręczenia nadzorcy postanowienia o otwarciu postępowania o zawarcie układu. Nadzorca posiada również kompetencję do zwołania zgromadzenia wierzycieli w celu głosowania nad układem. Zgromadzenie powinno odbyć się w ściśle sprecyzowanym przez ustawę terminie, tj. trzy miesiące od dnia otwarcia postępowania (cztery, gdy dłużnika do postępowania skierował sąd), pod rygorem umorzenia postępowania. O terminie i miejscu zgromadzenia wierzyciele zostają zawiadomieni przez nadzorcę pocztą tradycyjną, co najmniej na dwa tygodnie przed dniem zgromadzenia. Adresowana do nich korespondencja obejmuje również propozycje układowe, które powinny uwzględniać szczegółowe ograniczenia czasowe układu zawieranego w omawianym trybie, wkomponowane w treść przepisów. Doktryna wyjaśnia to następująco: Zbyt długi okres układu byłby bowiem – i to pomimo swych innych zalet – mało atrakcyjny w stosunku do pełnego oddłużenia w następstwie upadłości. Z kolei dla wierzycieli motywatorem do przyjmowania układu jest sam fakt dostępności pełnego oddłużenia w toku klasycznej upadłości konsumenckiej[119]. Ograniczenia te sprowadzają się do wyznaczenia zasady, wedle której układ nie może zostać zawarty na okres dłuższy niż 5 lat. W ramach wyjątków zezwolono na wykroczenie układu poza podaną cezurę czasową w części dotyczącej wierzytelności zabezpieczonych rzeczowo na majątku dłużnika oraz gdy w skład masy upadłości wchodzi nieruchomość służąca zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych dłużnika lub osób znajdujących się na jego utrzymaniu, przy czym w tym ostatnim przypadku układ musi przewidywać zachowanie nieruchomości przez dłużnika.

Przebieg zgromadzenia wierzycieli normują odpowiednio stosowane przepisy p.r. W odniesieniu do postępowania o zawarcie układu ustawa uszczegóławia jedynie wymogi dotyczące protokołu ze zgromadzenia wierzycieli, wyznacza nadzorcę sądowego na

[118] P. Filipiak [w:] *Upadłość konsumencka*…, kom. do art. 491[38].
[119] A.J. Witosz [w:] *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. II, red. A.J. Witosz, LEX 2021, kom. do art. 491[33].

przewodniczącego zgromadzenia (brak bowiem sędziego-komisarza w tej procedurze), jak również nakazuje nadzorcy przedstawić wniosek o zatwierdzenie układu albo umorzenie postępowania w terminie dwudziestu jeden dni od dnia zgromadzenia.

Legislacyjny kształt postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli, opierający się na szerokim odesłaniu do przepisów regulujących przyspieszone postępowanie układowe dedykowane przedsiębiorcom, stanowi źródło licznych wątpliwości wyrażanych w doktrynie[120]. Co więcej, wiele spornych zagadnień cały czas nie doczekało się rozstrzygnięć na poziomie orzeczniczym, czy nawet wśród wypowiedzi przedstawicieli doktryny prawa insolwencyjnego, co niewątpliwie jest pokłosiem niskiej popularności omawianej procedury. Przykładowo, w 2023 r. otwarto łącznie 94 postępowania tego typu[121], podczas gdy w tym samym roku ogłoszono aż ok. 21 000 upadłości osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej (tzw. upadłości konsumenckich)[122]. W konkluzji można więc podsumować, że pomimo preferowania przez ustawodawcę postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli względem „klasycznej" upadłości, ta forma restrukturyzacji nie zakorzeniła się dostatecznie w praktyce i nie wywiera w jej obrębie istotnego wpływu[123].

4.6. Układ w upadłości

Ostatnim znanym przepisom prawa insolwencyjnego instrumentem wykazującym kluczową cechę procedur restrukturyzacyjnych, czyli zawarcie układu z wierzycielami, jest instytucja układu w upadłości. Znajduje ona normatywne umocowanie w tytule Va części pierwszej p.u., z tym zastrzeżeniem, że przepisy związane z tą procedurą można znaleźć także w części trzeciej ustawy, gdzie uregulowano odrębne postępowania upadłościowe. W każdym jednak przypadku wdrożenie działań zmierzających do zawarcia układu w postępowaniu upadłościowym następuje już po ogłoszeniu upadłości niewypłacalnego dłużnika, a więc w toku procedury, która pełni przede wszystkim funkcję windykacyjną[124]. *Prima facie* można wprawdzie

[120] G. Mazur, P. Kaczor, *Postępowanie o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli przez osobę fizyczną nieprowadzącą działalności gospodarczej – zagadnienia praktyczne*, Doradca Restrukturyzacyjny 2024, nr 1, s. 95 i n.; A.J. Witosz [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 491[38]; P. Filipiak [w:] *Upadłość konsumencka*…, kom. do art. 491[38].
[121] Źródło danych statystycznych: G. Mazur, P. Kaczor, *Postępowanie o zawarcie układu*…, s. 94.
[122] Źródło danych statystycznych: Centralny Ośrodek Informacji Gospodarczej, https://www.coig.com.pl/index.php (dostęp: 6.09.2024 r.).
[123] Źródeł tego stanu rzeczy można dopatrywać się w wielu czynnikach. Przykładowe wyliczają G. Mazur, P. Kaczor, *Postępowanie o zawarcie układu*…, s. 104.
[124] R. Adamus, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 2, nb. 7 i 8.

stwierdzić, że postępowanie upadłościowe nie sprzyja zawieraniu układu z wierzycielami, skoro jego podstawowym celem jest spieniężenie majątku upadłego i dystrybucja uzyskanych w ten sposób środków, a nie naprawa przedsiębiorstwa dłużnika. Zachowanie przedsiębiorstwa dłużnika, o którym wspomina art. 2 p.u., jest uzasadnione tylko wówczas, gdy pozwalają na to racjonalne względy[125]. Jest to zatem cel drugorzędny względem egzekucyjnego[126]. Mimo to ustawodawca wyszedł ze słusznego założenia, że jeżeli w toku postępowania upadłościowego – z dowolnych względów – zaistniałaby sposobność do zawarcia układu z wierzycielami, warto, w szczególności z uwagi na interes wierzycieli upadłego dłużnika, zapewnić proceduralne możliwości jego zawarcia[127]. Doktryna dodaje, że instytucja układu w upadłości może być narzędziem „(…) przymusowego wprowadzenia przez wierzycieli ich własnej koncepcji zagospodarowania majątku dłużnika"[128]. Podejście to nie jest nowe, bowiem już pod rządami p.u.1934 M. Allerhand zwracał uwagę, że „upadłość prowadzi do likwidacji całego majątku dłużnika, uniemożliwia mu więc dalsze prowadzenie przedsiębiorstwa, gdyż w razie likwidacji zostaje ono zamknięte. Wskutek tego dłużnik po ustaniu upadłości albo wcale nie może oddać się więcej pracy w swoim zawodzie, albo może to uczynić tylko ze znacznymi trudnościami, jakie są połączone z założeniem nowego przedsiębiorstwa, a dotyka to nie tylko jego, lecz także wielu jego wierzycieli, bo z rozbiciem przedsiębiorstwa tracą oni odbiorcę. Z tego powodu często zależy wierzycielom na utrzymaniu przedsiębiorstwa, można to zaś osiągnąć tylko przez to, że dłużnikowi pozostawia się pewne fundusze, przy których pomocy może dalej prowadzić interesy. Innymi słowy wierzyciele zadowalają się zaspokojeniem pewnej tylko części wierzytelności i zrzekają się reszty, wskutek czego dłużnik ma możność dalszego bytowania"[129]. W tym ujęciu układ w pełni wpisuje się w zasadę optymalizacji, bowiem tak jak zakotwiczona w niej jest nadrzędność zobiektywizowanego wspólnego interesu, tak też układ

[125] J. Kruczalak-Jankowska, *Ogłoszenie upadłości. Skutki dotyczące zobowiązań w krajowym i transgranicznym postępowaniu upadłościowym*, Warszawa 2010, s. 24–30. Nieco inaczej sytuacja wygląda na gruncie postępowania upadłościowego deweloperów, które – o ile racjonalne względy na to pozwalają – należy prowadzić tak, aby także doprowadzić do zaspokojenia nabywców w drodze przeniesienia na nich własności lokali.
[126] Na temat wpływu postępowania upadłościowego na postępowania egzekucyjne we właściwym postępowaniu upadłościowym zob. W. Głodowski. *Wpływ postępowania upadłościowego na sądowe postępowania egzekucyjne* [w:] *Zadłużenie i niewypłacalność dłużnika. Wybrane aspekty postępowania zabezpieczającego, egzekucyjnego, restrukturyzacyjnego i upadłościowego w polskim systemie prawnym*, red. I. Gil, A. Góra-Błaszczykowska, K. Flaga-Gieruszyńska Sopot 2018, s. 81 i n.
[127] Zob. uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, VII kadencja, druk sejm. nr 2824, s. 84.
[128] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 266a, nb. 3.
[129] M. Allerhand, *Prawo upadłościowe. Prawo o postępowaniu układowem. Komentarz*, Warszawa 1937, s. 604–605.

i reguły jego przyjmowania są klasycznym przykładem dominacji grupowego interesu wierzycieli[130].

W warstwie normatywnej instytucja układu w upadłości nie jest szczególnie rozbudowana. Przepisy wyznaczają krąg podmiotów uprawnionych do zgłoszenia propozycji układowych. Wystąpienie z propozycjami inicjuje cały proces zawierania układu w postępowaniu upadłościowym[131]. Biorąc pod uwagę specyfikę postępowania upadłościowego, zasadniczo zorientowaną na upłynnienie majątku upadłego, ustawodawca przewidział – na potrzeby zawierania układu – możliwość wstrzymania likwidacji masy upadłości w zakresie, w jakim jest to niezbędne do wykonania układu[132]. Rozwiązanie to jest zupełnie zrozumiałe, w innym bowiem przypadku nierzadko zanim doszłoby do przeprowadzenia głosowania nad układem, syndyk zdążyłby dokonać likwidacji masy upadłości[133], a w konsekwencji układ mógłby stać się niewykonalny. Głosowanie nad układem przeprowadza się podczas zgromadzenia wierzycieli. Sędzia-komisarz może zwołać zgromadzenie wierzycieli w celu głosowania nad układem w przypadku gdy zostanie uprawdopodobnione, że układ zostanie przyjęty przez wierzycieli i wykonany. Obligatoryjne zwołanie zgromadzenia przez sędziego-komisarza występuje wówczas, gdy wniosek o jego zwołanie jest popierany przez co najmniej 50% sumy wierzytelności przysługujących wierzycielom uprawnionym do głosowania, a nadto gdy w razie ogłoszenia upadłości dewelopera co najmniej 20% nabywców w ramach przedsięwzięcia deweloperskiego prowadzonego przez upadłego zgłosi propozycje układowe w terminie trzydziestu dni od dnia ogłoszenia upadłości[134]. W zakresie ogólnych uregulowań dotyczących układu i jego skutków ustawodawca odesłał zaś do przepisów p.r., zastrzegając jedynie, że czynności zastrzeżone dla nadzorcy sądowego lub zarządcy wykonuje syndyk[135]. Za doktryną można powtórzyć, że odpowiednie stosowanie przepisów dotyczy m.in. zakresu objęcia wierzytelności układem, prawa do głosu i braku tego prawa w określonych wypadkach (np. nabycie wierzytelności po dniu ogłoszenia upadłości), podziału na kategorie wierzycieli,

[130] A. Witosz, A.J. Witosz [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, wyd. 2, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2020, s. 670.
[131] W. Głodowski [w:] *Meritum*…, s. 1255 i n.
[132] *Ibidem*, s. 1258 i n.
[133] Jednym z zadań i zarazem obowiązków syndyka jest prowadzenie likwidacji masy upadłości. Wstrzymanie działań w tym zakresie może nastąpić wyjątkowo, tylko w ustawowo przewidzianych przypadkach (zob. art. 306, 210 i 266b p.u.).
[134] Obligatoryjne jest również przeprowadzenie wstępnego głosowania nabywców nad propozycjami układowymi w razie zgłoszenia propozycji układowych przewidujących sposób restrukturyzacji, o którym mowa w art. 425o ust. 1 pkt 1 p.u.
[135] Pewne modyfikacje względem przepisów p.r., jeśli chodzi o konstrukcję układu i zasady jego zawarcia, przewidziano w ramach odrębnych postępowań upadłościowych (zob. art. 425n i n., art. 436 p.u.).

treści układu, wymaganych większości i trybu zatwierdzania układu, sposobu zwoływania i przebiegu zgromadzenia wierzycieli[136].

Dostępne dane statystyczne dotyczące postępowań o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli wskazują na marginalne znaczenie tej instytucji w praktyce[137]. W 2022 r. wszczęto 7 takich postępowań, w 2023 r. – 77, natomiast w 2024 r. – 114. Choć zauważalna jest tendencja wzrostowa, trudno o wniosek, że ma ona charakter dynamiczny. Zasadnym wydaje się raczej założenie stabilizacji liczby tych spraw na poziomie około 100–200 rocznie. Równie niska jest skuteczność omawianego postępowania. W 2022 r. zatwierdzono jedynie 3 układy, w 2023 r. – 22, a w 2024 r. – 41. Większość tych postępowań jest kończy się zatem umorzeniem[138].

5. Etapy postępowań restrukturyzacyjnych

Dostrzeżona mnogość dostępnych w polskim porządku prawnym postępowań restrukturyzacyjnych z jednej strony zapewnia dłużnikowi możliwość doboru postępowania adekwatnego dla sytuacji, w której się znalazł[139], z drugiej zaś skutkuje zróżnicowaniem instrumentarium prawnego oraz przebiegu poszczególnych procedur. Nic w tym nagannego, zważywszy że w ostatecznym rachunku chodzi o skuteczność (efektywność) postępowań proponowanych przez ustawodawcę, formą zaś jej zapewnienia z natury rzeczy musi być takie ukształtowanie regulacji prawnych, aby ich praktyczne zastosowanie rzeczywiście mogło spełnić cel, dla którego zostały powołane[140].

Powstrzymując się w tym miejscu od oceny, czy znane polskiej ustawie restrukturyzacyjnej rozwiązania zostały zaprojektowane w sposób właściwy tak od strony ich zakresu oraz

[136] P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 266f, nb. 1.
[137] https://coda.io/@anna-hrycaj/statystyki-ipur/rodzaje-spraw-wed-ug-sygnatur-50 (dostęp: 23.12.2025 r.).
[138] Przywołane wyniki uzasadniają postawienie pytania o celowość utrzymywania w polskim systemie prawa postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli, zwłaszcza w kontekście możliwości zawarcia układu z wierzycielami również w ramach „zwykłego" postępowania upadłościowego osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej (art. 491^{22} p.u.). Szersza analiza tego zagadnienia wykracza jednak poza ramy niniejszej dysertacji.
[139] Trafny wybór postępowania restrukturyzacyjnego jest kluczowy z perspektywy dłużnika. Jeśli bowiem dłużnik wybierze postępowanie niewłaściwe z uwagi na jego sytuację i potrzeby, sąd powinien odmówić otwarcia takiego postępowania (tak też R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 3, nb. 18).
[140] Na temat zagrożeń wynikających z wielości postępowań restrukturyzacyjnych zob. A. Hrycaj, *Cztery postępowania restrukturyzacyjne*…, s. 14 i n.; zob. też P. Zimmerman, *Czy potrzebujemy czterech procedur*…, s. 104 i n.

dostępności, jak i legislacyjnej przejrzystości[141], niewątpliwie stwierdzić można, że mimo zdywersyfikowania dostępnych procedur oraz odmiennego ich przebiegu (co widać choćby na bazie cech charakterystycznych każdego z nich opisanych we wcześniejszej części pracy), w ramach postępowań restrukturyzacyjnych można wyróżnić trzy zasadnicze ich etapy. Są nimi: etap inicjalny, etap zasadniczy oraz etap wykonawczy. Każdy z nich odnosi się na osi czasu do innego zbioru zdarzeń i następujących po sobie czynności procesowych. Rzeczone etapy mają zarazem charakter sekwencyjny, tworząc ustawowo nakreślony ciąg wydarzeń, w którym przejście do kolejnego etapu warunkowane jest pozytywnym zakończeniem poprzedniego. Poniżej zostanie podjęta próba scharakteryzowania każdego z nich, przy czym zastrzec od razu należy, że cel takiego działania nie jest czysto teoretyczny. W kontekście niniejszej pracy doktorskiej ma służyć takiemu ustrukturyzowaniu analizowanych procedur, aby prowadzone wywody na temat statusu prawnego cesjonariusza móc odnieść do różnych etapów postępowań, dokonując zarazem w odniesieniu do każdego z nich oceny przyjętych przez ustawodawcę rozwiązań legislacyjnych.

5.1. Etap inicjalny

Etap pierwszy, określony mianem inicjalnego, związany jest z wszczęciem danej procedury. Nie chodzi tu jednak o jakiekolwiek aspekty związane z procesem dochodzenia do przekonania o konieczności czy zasadności zainicjowania danego postępowania, lecz o czynności uzewnętrzniające w warstwie proceduralnej decyzję o rozpoczęciu wybranej ścieżki restrukturyzacyjnej.

W odniesieniu do przyspieszonego postępowania układowego, postępowania układowego oraz postępowania sanacyjnego będzie to krąg zdarzeń, w ramach którego pierwszą czynnością jest złożenie wniosku restrukturyzacyjnego, końcem z kolei uprawomocnienie się postanowienia w przedmiocie merytorycznego rozpoznania tegoż wniosku[142], względnie uprawomocnienie

[141] Na ten temat zob. m.in. F. Zedler, *Ogólna ocena*…, s. 9 i n.; R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 1, nb. 33.

[142] Na postanowienie o odmowie otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego zażalenie przysługuje tylko dłużnikowi. Z kolei postanowienie o otwarciu postępowania jest zaskarżalne przez wierzycieli i to jedynie w zakresie jurysdykcji krajowej (art. 236–237 p.r.). Zob. też R. Flejszar, K. Tatara, Ł. Trela, *Prawomocność postanowienia o zatwierdzeniu układu w postępowaniu o zatwierdzenie układu w kontekście zaskarżenia jurysdykcji krajowej*, Doradca Restrukturyzacyjny 2022, nr 1, s. 25 i n., gdzie wywiedziono trafny wniosek, że możliwość zaskarżenia przez wierzycieli postanowienia w części obejmującej rozstrzygnięcie o jurysdykcji krajowej nie wpływa na prawomocność postanowienia zasadniczej części postanowienia (tj. części, w której sąd orzeka o otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego bądź postanawia o zatwierdzeniu układu w postępowaniu o zatwierdzenie układu).

się postanowienia o umorzeniu postępowania na wypadek cofnięcia wniosku lub uprawomocnienia się postanowienia o odrzuceniu wniosku[143]. Podobnie sytuacja wygląda w przypadku postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli[144], z tą jednak różnicą, że etap inicjalny rozpoczyna się od złożenia do sądu upadłościowego wniosku o otwarcie tego postępowania lub złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości[145].

Istotną odmiennością charakteryzuje się natomiast postępowanie o zatwierdzenie układu, które – jak już była o tym mowa – może być prowadzone w dwóch odsłonach (z obwieszczeniem o ustaleniu dnia układowego lub bez takiego obwieszczenia), a przy tym jest rozdzielone na fazę przedsądową oraz sądową. Patrząc jednak całościowo na przebieg rzeczonej procedury i posługując się przyjętym wyżej podziałem postępowań na trzy etapy, można przyjąć, że etap wszczęcia postępowania o zatwierdzenie układu sprowadza się w pierwszej kolejności do zawarcia z wybranym doradcą restrukturyzacyjnym umowy o sprawowanie nadzoru nad przebiegiem postępowania. Jak wskazuje P. Filipiak, objęcie funkcji przez nadzorcę układu stanowi moment początkowy etapu przedsądowego postępowania o zatwierdzenie układu[146], zaś w świetle art. 210 ust. 2 p.r., jeżeli umowa nie stanowi inaczej, nadzorca układu pełni swoją funkcję od dnia zawarcia umowy. Następnie, niezwłocznie po rozpoczęciu przez nadzorcę układu pełnienia swojej funkcji dłużnik dokonuje ustalenia dnia układowego, z którym to dniem powstają skutki otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego (art. 189 ust. 2 p.r.)[147]. Tym samym na gruncie postępowania o zatwierdzenie układu, bez względu na fakt dokonania

[143] Dodatkowo można byłoby wyróżnić przypadek zwrotu wniosku na wypadek złożenia z brakami formalnymi i nieuzupełnienia w wyznaczonym terminie. Ponadto z uwagi na fakt, że w obecnym stanie prawnym postępowania restrukturyzacyjne prowadzone są w KRZ, warto też odnotować przypadek pozostawienia wniosku bez rozpoznania na wypadek wniesienia bez opłaty (zob. art. 130 § 6 k.p.c. w zw. z art. 209 p.r.).

[144] Postanowienie o otwarciu postępowania zgodnie z wnioskiem dłużnika podlega uzasadnieniu tylko w zakresie dotyczącym jurysdykcji krajowej, bowiem w tym zakresie wyłącznie wierzycielom przysługuje od niego środek zaskarżenia (art. 237 ust. 1 p.r. w zw. z art. 491^{38} p.u.). W pozostałym zakresie postanowienie to jest niezaskarżalne (art. 236 ust. 1 p.r. w zw. z art. 491^{38} p.u.).

[145] Zgodnie z art. 491^{25} ust. 2 p.u., sąd może skierować dłużnika, który złożył wniosek o ogłoszenie upadłości, do postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli, chyba że dłużnik we wniosku o ogłoszenie upadłości złożył oświadczenie, że nie wyraża zgody na udział w postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli.

[146] P. Filipiak [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 210. Autor ten zaznacza jednak, że umowa może przewidywać inny moment rozpoczęcia pełnienia funkcji przez nadzorcę układu niż moment jej zawarcia, zatem i moment początkowy etapu przedsądowego postępowania o zatwierdzenie układu może być inny (późniejszy) niż dzień zawarcia umowy.

[147] Na temat skutków otwarcia postępowania, które powstają z dniem układowym zob. P. Filipiak [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 189. Autor niniejszej dysertacji nie podziela jednak wyrażonego tam poglądu, iż do skutków tych należy zaliczyć czasowy zakaz ogłoszenia upadłości (szerzej na ten temat zob. N. Frosztęga, *Postępowanie o zatwierdzenie układu*…, s. 62 i n.; podobny pogląd wyrażany jest także w orzecznictwie – zob. przykładowo postanowienie SR w Częstochowie z dnia 5 lipca 2024 r., CZ1C/GU/301/2023, niepubl. oraz postanowienie SO w Warszawie z dnia 19 lipca 2024 r., WA/Gz-KRZ/86/2023, niepubl.

obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego, za pierwszy etap postępowania można uznać okres od objęcia funkcji przez nadzorcę układu do momentu wyznaczenia dnia układowego. Oba te zdarzenia są konieczne dla uruchomienia dalszego przebiegu postępowania i są wzajemnie sprzężone, bowiem dopiero ich łącznie przedsięwzięcie pozwala na doprowadzenie do zaistnienia po stronie dłużnika skutków otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego, czyli do doprowadzenia do stanu podobnego jak wydanie postanowienia o otwarciu postępowań restrukturyzacyjnych, o których była wcześniej mowa[148]. Dzień otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego ma zaś znaczenie przede wszystkim dla określenia praw wierzycieli biorących udział w postępowaniu oraz ustalenia kręgu wierzycieli objętych układem. Wzorem poglądów przyjmowanych jeszcze na gruncie poprzedniego stanu prawnego, a zachowujących nadal aktualność, należy dodatkowo odnotować, że skutki otwarcia postępowania rozpoczynają się z początkiem dnia, a nie z jego końcem, co znajduje silne uzasadnienie zwłaszcza na gruncie wykładni celowościowej[149].

Determinując natomiast etap inicjalny w odniesieniu do układu w upadłości, przede wszystkim należy mieć na uwadze, że procedura ta jest fakultatywna i następuje w ramach toczącego się już postępowania upadłościowego. Na etapie składania wniosku o ogłoszenie upadłości ani nawet jego rozpoznania przez sąd, zagadnienie, czy dojdzie do procedowania układu z wierzycielami, jest zupełnie irrelewantne. Przepisy o układzie w upadłości nie określają ani początkowego, ani końcowego terminu zgłoszenia propozycji układowych. Teoretycznie może to nastąpić nawet po całkowitej likwidacji majątku przez syndyka[150]. Wyjątkowo, na gruncie upadłości deweloperskiej, w art. 425n p.u. zawężono prawo zgłoszenia propozycji układowych przez nabywców do 30 dni, licząc od daty ogłoszenia upadłości[151]. Rozpatrywanie etapu inicjalnego w kontekście układu w upadłości musi więc odnosić się do złożenia propozycji

[148] Objęcie funkcji przez nadzorcę układu, podobnie jak i wyznaczenie dnia układowego, są czynnościami niezaskarżalnymi przez wierzycieli.
[149] P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, wyd. 3, Warszawa 2014, s. 83; D. Chrapoński, *Wyłączenia z masy upadłości*, Warszawa 2010, s. 25–29; S. Cieślak, *Wpływ postępowania upadłościowego na postępowania w sprawach gospodarczych*, Palestra 2008, nr 9–10, s. 15; A. Laskowska, *Zawieszenie sądowego postępowania rozpoznawczego w sprawach cywilnych*, Warszawa 2009, s. 105.
[150] P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 266a, nb. 5; odmiennie S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 266a, nb. 2.
[151] Za dopuszczalne należy jednak uznać zgłoszenie przez grupę nabywców propozycji układowych także po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia upadłości, z tym zastrzeżeniem, że nie skutkuje to wówczas obowiązkiem zwołania zgromadzenia wierzycieli w celu głosowania nad układem, a jedynie – na zasadach ogólnych wynikających z art. 266c ust. 1 p.u. – taką możliwością, jeśli sędzia-komisarz uzna, że zostało uprawdopodobnione, iż układ zostanie przyjęty przez wierzycieli i wykonany (tak też M. Porzycki, *Komentarz do niektórych przepisów ustawy – Prawo upadłościowe* [w:] *Upadłość i restrukturyzacja deweloperów. Komentarz*, LEX 2019, kom. do art. 425n).

układowych, co pozostaje w sferze uprawnień ustawowo zakreślonego kręgu podmiotów. Dopiero zgłoszenie propozycji układowych, możliwe do połączenia z wnioskiem o całkowite lub częściowe wstrzymanie likwidacji masy upadłości do czasu zatwierdzenia układu, stanowi pierwszy sygnał o dążeniu do przekierowania dotychczasowego biegu postępowania upadłościowego zmierzającego do likwidacji majątku[152] na tory postępowania zmierzającego do zawarcia układu z wierzycielami. Co jednak istotne, zdarzenia w postaci zgłoszenia propozycji układowych nie można utożsamiać z dniem otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego czy jego skutkami, bowiem zakres przedmiotowy układu jest w tej procedurze ustalany na dzień wydania postanowienia o ogłoszeniu upadłości (art. 52 p.u.)[153].

5.2. Etap zasadniczy

Etap drugi ma charakter zasadniczy z punktu widzenia istoty postępowań restrukturyzacyjnych, ponieważ obejmuje kluczowe czynności zmierzające do osiągnięcia celu zadekretowanego w art. 3 p.r. To w ramach tego etapu następuje przygotowanie procesu głosowania nad układem, w tym opracowanie takich dokumentów jak m.in. spis wierzytelności, propozycje układowe, plan restrukturyzacyjny wraz z testem prywatnego wierzyciela, czy opinia o możliwości wykonania układu. W przypadku postępowania sanacyjnego jest to również okres wdrażania środków sanacyjnych, czyli przedsiębrania czynności prawnych i faktycznych, zmierzających do poprawy sytuacji ekonomicznej dłużnika i mających na celu przywrócenie dłużnikowi zdolności do wykonywania zobowiązań (np. redukcja zatrudnienia z wykorzystaniem uprawnień zarządcy, odstępowanie od umów wzajemnych, sprzedaż mienia). W sytuacji przyjęcia układu, momentem wieńczącym omawiany etap jest poddanie układu pod rozpoznanie przez sąd restrukturyzacyjny, co następuje w drodze postanowienia. Uprawomocnienie się postanowienia w przedmiocie zatwierdzenia układu, czyli postanowienia o zatwierdzeniu lub odmowie zatwierdzenia układu, formalnie kończy postępowanie restrukturyzacyjne. W razie natomiast nieprzegłosowania układu lub też zaistnienia innej przeszkody dla utrzymania postępowania restrukturyzacyjnego w toku[154], sąd restrukturyzacyjny wydaje postanowienie o jego umorzeniu.

[152] Odmiennie sytuacja kształtuje się na gruncie postępowania upadłościowego deweloperów, gdzie możliwe jest dalsze prowadzenie przedsięwzięcia deweloperskiego przez syndyka. Jest to konsekwencją celu tego postępowania, wyrażonego w art. 425b p.u.

[153] A.J. Witosz [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 266f.

[154] W ustawie restrukturyzacyjnej przesłanki umorzenia postępowania restrukturyzacyjnego po wydaniu przez sąd postanowienia o otwarciu postępowania określają kolejno: art. 165 ust. 5, art. 204 ust. 2, art. 231 ust. 2, art. 325 i 326 p.r.

Podobnie, choć z pewnymi uproszczeniami, kształtuje się przebieg zasadniczego etapu postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli. Jest to konsekwencją normy odsyłającej z art. 491^{38} p.u., w myśl której w zakresie nieuregulowanym w przepisach 491^{25}–491^{37} p.u. w rzeczonym postępowaniu stosuje się odpowiednio przepisy p.r. dotyczące przyspieszonego postępowania układowego, z tym że nie wyznacza się sędziego-komisarza i nie stosuje się przepisów o czynnościach sędziego-komisarza. Tym samym w postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli należy odpowiednio stosować wynikające z p.r. reguły odnoszące się m.in. do ustalania spisu wierzytelności, spisu wierzytelności spornych, zwoływania zgromadzenia wierzycieli w celu zawarcia układu, głosowania wierzycieli, liczenia większości koniecznej do ustalenia, że doszło do przyjęcia układu, zatwierdzenia układu oraz jego skutków[155].

Jeśli natomiast idzie o postępowanie o zatwierdzenie układu, etap zasadniczy następuje po ustaleniu dnia układowego i w zasadzie również kończy się – jak pozostałe procedury – wydaniem postępowania w przedmiocie rozpoznania układu, z tą tylko różnicą, że postanowienie to nie jest wydawane na skutek czynności technicznej przedstawienia akt przez sędziego-komisarza sądowi restrukturyzacyjnemu celem rozpoznania układu po stwierdzeniu jego przyjęcia (art. 120 p.r.), lecz wskutek złożenia przez dłużnika wniosku restrukturyzacyjnego. W świetle art. 7 ust. 2 p.r. przez wniosek restrukturyzacyjny należy bowiem rozumieć nie tylko wniosek o otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego, ale także wniosek o zatwierdzenie układu przyjętego w postępowaniu o zatwierdzenie układu. O ile zatem na gruncie pozostałych postępowań pozytywne rozpoznanie wniosku restrukturyzacyjnego warunkuje dopiero przejście do etapu zasadniczego (jako efekt otwarcia postępowania), o tyle w postępowaniu o zatwierdzenie układu skutki otwarcia następują z dniem układowym (art. 189 ust. 2 p.r.), zaś wniosek restrukturyzacyjny stanowi przejaw żądania procesowego adresowanego do sądu restrukturyzacyjnego o rozpoznanie układu przyjętego w trybie samodzielnego zbierania głosów przez nadzorcę układu.

W odniesieniu do układu w upadłości na gruncie etapu zasadniczego ponownie należy stwierdzić, że jego proceduralne ukształtowanie wymyka się przyjętym podziałom pozostałych postępowań. Przyjmując jednak, że etap inicjalny utożsamiany jest ze złożeniem propozycji

[155] P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 491^{38}, nb. 1.

układowych przez legitymowany ku temu podmiot, etap zasadniczy musi obejmować wszystkie następne czynności, aż do zakończenia postępowania. W przeciwieństwie jednak do innych procedur, zakończenie nie następuje wskutek uprawomocnienia się postanowienia o zatwierdzeniu lub odmowie zatwierdzenia układu, lecz dopiero z momentem wydania przez sąd upadłościowy postanowienia o zakończeniu postępowania upadłościowego po prawomocnym zatwierdzeniu układu. Jeśli bowiem układ nie zostaje zatwierdzony, procedura związana z zawieraniem układu w upadłości kończy się negatywnym wynikiem, zaś organy postępowania upadłościowego kontynuują swoje działania, choć nakierowane (ponownie) na pełną likwidację masy upadłości oraz zaspokojenie wierzycieli w ramach podziału funduszy masy.

5.3. Etap wykonawczy

Etap trzeci jest zbieżny dla wszystkich postępowań restrukturyzacyjnych, w tym także postępowania o zatwierdzenie układu oraz układu w upadłości. Następuje po zakończeniu postępowania restrukturyzacyjnego z chwilą uprawomocnienia się postanowienia o zatwierdzeniu układu (art. 324 ust. 1 p.r.) bądź zakończenia postępowania upadłościowego (art. 266d p.u.). Można określić go mianem etapu wykonawczego, gdyż sprowadza się do realizacji układu, uprzednio przegłosowanego przez wierzycieli i zatwierdzonego przez sąd. To w tym okresie dłużnik, zasadniczo nieograniczony już w prawie rozporządzania swoim majątkiem, ale też bez dalszej ochrony przed egzekucjami i bez innych przywilejów przyznawanych przez ustawę na poprzednich etapach postępowania, staje w obliczu konieczności zaspokojenia wierzycieli zgodnie z uprzednio zaakceptowanymi propozycjami. W celu stałego monitorowania postępów w wykonywaniu układu, ustawa przewiduje funkcję nadzorcy wykonania układu, którym – po zakończeniu postępowania– staje się dotychczasowy nadzorca, zarządca albo syndyk, z tym zastrzeżeniem, że układ może stanowić inaczej. W szczególności układ może postanawiać o odebraniu dłużnikowi zarządu na czas wykonywania układu i powierzeniu go osobie trzeciej. Osoba nadzorująca realizację układu może m.in. zapoznawać się z dokumentami dotyczącymi majątku i zobowiązań dłużnika, ale co istotniejsze – raz na trzy miesiące składa do sądu sprawozdanie dotyczące wykonywania planu restrukturyzacyjnego oraz wykonywania układu (art. 171 ust. 3 p.r.). W razie stwierdzenia, iż układ nie jest realizowany, staje się podmiotem uprawnionym i zarazem

zobowiązanym do złożenia wniosku o uchylenie układu (art. 176 p.r.)[156]. Uwzględnienie rzeczonego wniosku i uchylenie układu kończy etap wykonawczy, w sposób negatywnie weryfikujący zdolność dłużnika do wykonywania układu, podobnie jak i ogłoszenie w tym okresie upadłości dłużnika, co z kolei skutkuje wygaśnięciem układu (art. 178 p.r.). Jeśli natomiast dłużnik należycie spełnił wszystkie ciążące na nim z mocy układu obowiązki związane z zaspokojeniem wierzycieli, sąd wydaje postanowienie o wykonaniu układu, którego uprawomocnienie się w sposób definitywny kończy ostatni etap procedury restrukturyzacyjnej[157].

Należy jeszcze dodać, że w okresie wykonywania układu może zaistnieć także taki scenariusz, w którym okaże się, iż nastąpił trwały wzrost lub zmniejszenie dochodu z przedsiębiorstwa dłużnika (art. 173 p.r.). Jest to o tyle zrozumiałe, że układ jest zawierany w określonych warunkach ekonomicznych, który ze swej natury są zmienne. W takim przypadku otwarta zostaje droga do złożenia wniosku o zmianę układu zarówno w kierunku polepszenia warunków układu dla wierzycieli, jak i ich pogorszenia[158]. Uwzględnienie przez sąd rzeczonego wniosku powoduje niejako powrót do etapu zasadniczego postępowania, o którym była mowa wcześniej, z tą jednak różnicą, że przedmiotem podejmowanych wówczas działań jest nie tyle (dopiero) zawarcie układu, co zmiana układu już obowiązującego. W razie zatwierdzenia odpowiednio zmodyfikowanego układu, ponownie następuje etap jego wykonywania. Zmiany układu mogą być na przestrzeni wykonywania układu dokonywane wielokrotne, o ile wielokrotnie wystąpią stosowne ku temu przesłanki[159].

Za dopuszczalnością posługiwania się w ramach dalszych analiz przyjętym powyżej podziałem postępowań restrukturyzacyjnych na etapy przemawia fakt, że podejście takie bazuje na

[156] O tym, iż przyznanie nadzorcy wykonania układu legitymacji do złożenia wniosku o uchylenie układu implikuje również obwiązek złożenia takiego wniosku na wypadek stwierdzenia niewykonywania układu zob. postanowienie SO w Warszawie z dnia 12 lutego 2024 r., WA/Gz-KRZ/87/2023, niepubl. z glosą: B. Sierakowski, W. Bobik, *Nadzorca nie ponosi opłaty sądowej od wniosku o uchylenie układu – glosa do postanowienia Sądu Okręgowego w Warszawie z 12 lutego 2024r., WA/GZ-KRZ/87/2023*, Doradca Restrukturyzacyjny 2024, nr 2, s. 58 i n.

[157] Postępowanie w przedmiocie stwierdzenia wykonania układu ma charakter wnioskowy. Legitymację do złożenia wniosku ma nie tylko dłużnik, ale także nadzorca wykonania układu oraz osoba, która z mocy układu jest uprawniona do wykonania lub nadzorowania wykonania układu. Dopiero stwierdzenie wykonania układu przez sąd oznacza umorzenie zobowiązań objętych układem, w części podlegającej redukcji. Umorzenie zobowiązań jest bowiem dobrodziejstwem, które warunkowane jest wykonaniem postanowień układu, nie może zatem się dokonać przed oficjalnym sprawdzeniem i potwierdzeniem tego stanu przez właściwy sąd (tak też na gruncie postanowienia o wykonaniu planu spłaty P. Kędzierski, *Dochodzenie roszczeń w procesie a ustalenie planu spłaty dla upadłego konsumenta*, Doradca Restrukturyzacyjny 2025, nr 2, s. 75.

[158] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 173, nb. 1.

[159] *Ibidem*.

modelowym, ustawowo określonym przebiegu poszczególnych postępowań i następujących w ich ramach zdarzeń, a tym samym jest wynikiem praktycznego i systemowego ujęcia analizowanych procedur. Jednocześnie stoi niejako na uboczu doktrynalnego sporu o to, czy w ramach prawa restrukturyzacyjnego istnieje, na wzór postępowania upadłościowego[160], normatywny podział na postępowanie o wszczęcie restrukturyzacji i właściwe postępowanie restrukturyzacyjne, czy też przeciwnie – należy mówić o pewnej etapowości jednolitego postępowania restrukturyzacyjnego, w ramach którego pierwszy etap ogniskuje się wokół rozpoznania wniosku restrukturyzacyjnego[161]. Intencją przyjętego podziału postępowań na etapy nie jest bowiem dążenie do rozstrzygnięcia wspomnianej polemiki, a jedynie ustrukturyzowanie postępowań dla potrzeb dalszych analiz i wyciąganych z nich wniosków.

Już w tym miejscu można jednak zauważyć, że nawet na gruncie przeprowadzonego podziału postępowań, ich proceduralne zróżnicowanie powoduje, że nie w każdym przypadku etapy się pokrywają. O ile etap wykonawczy jest wspólny dla każdej z analizowanych procedur, o tyle etap inicjalny oraz zasadniczy są zbieżne, jeśli chodzi o moment początkowy i końcowy, tylko w przypadku przyspieszonego postępowania układowego, postępowania układowego, postępowania sanacyjnego oraz postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli. Z kolei postępowanie o zatwierdzenie układu oraz układ w upadłości mają zupełnie inny przebieg i choć także zmierzają do uniknięcia upadłości dłużnika poprzez zawarcie układu z wierzycielami, to wymagają – w kontekście przedmiotu niniejszej dysertacji – każdorazowo odrębnej analizy w odniesieniu do tych zdarzeń czy czynności procesowych podejmowanych w ich toku, które nie występują w ramach pozostałych postępowań.

6. Rola wierzycieli w postępowaniach restrukturyzacyjnych

Scharakteryzowanie poszczególnych postępowań restrukturyzacyjnych oraz przeprowadzony ich podział na etapy kieruje następnie do poczynienia kilku uwag na temat roli wierzycieli w analizowanych procedurach. Zważywszy na przedmiot niniejszej pracy, docelowe określenie

[160] P. Zimmerman, N. Frosztęga, *Czy postępowanie upadłościowe może toczyć się pomimo stwierdzenia przez sąd braku podstaw do ogłoszenia upadłości?*, Doradca Restrukturyzacyjny 2017, nr 4, s. 72 i n.
[161] M. Kubiczek, B. Sokół, *Przesłanki prowadzenia postępowania*…, s. 29; pogląd ten jest uznawany przez R. Adamusa za oczywiście błędny, z powołaniem się na argument, że ustawodawca m.in. *expressis verbis* wprowadza w ustawie rozdział „postępowanie o otwarcie postępowania sanacyjnego" (R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 8, nb. 2); podobnie P. Janda, *Czas na złożenie wniosku o zatwierdzenie przygotowanych warunków sprzedaży w postępowaniu upadłościowym*, Doradca Restrukturyzacyjny 2025, nr 2, s. 85–86.

sytuacji cesjonariusza na każdym z etapów postępowania przekłada się bowiem na zakres uprawnień, w które jako wierzyciel restrukturyzowanego dłużnika może być wyposażony.

Wyznaczając cel postępowania restrukturyzacyjnego, ustawodawca w dużym stopniu odwołał się do interesów niewypłacalnego bądź zagrożonego niewypłacalnością dłużnika. Wdrożenie i realizacja procedury ma bowiem w założeniu doprowadzić w danym stanie faktycznym do takiego układu stosunków społecznych, w następstwie którego dojdzie do uniknięcia ogłoszenia upadłości dłużnika[162]. Regulując podstawowy cel postępowania restrukturyzacyjnego, prawodawca w centrum osadził zatem dłużnika, natomiast perspektywę wierzycielską ujął w formie zastrzeżenia, że procedura powinna toczyć się przy zabezpieczeniu słusznych praw wierzycieli (art. 3 ust. 1 p.r.). Uregulowanie to, niewątpliwie o charakterze ogólnym, znajduje jednak odzwierciedlenie w szczegółowych instrumentach prawnych przewidzianych w ustawie. Warte w tym miejscu spostrzeżenia jest bowiem to, że aksjologia przyświecająca już XIX-wiecznym regulacjom dotyczącym układów, oparta na założeniu, iż z przywileju zawarcia układu z wierzycielami korzystać może wyłącznie dłużnik rzetelny i uczciwy, nie straciła na aktualności i pozostaje niezmiennym fundamentem także współczesnych rozwiązań normatywnych w zakresie postępowań restrukturyzacyjnych, również jeśli chodzi o odpowiednie zabezpieczenie interesów wierzycieli[163].

W dalszej części wywodu rola wierzycieli zostanie scharakteryzowana na poszczególnych – przyjętych wcześniej – etapach postępowań restrukturyzacyjnych.

6.1. Etap inicjalny

W toku postępowania w przedmiocie rozpoznania wniosku restrukturyzacyjnego złożonego przez dłużnika (co dotyczy przyspieszonego postępowania układowego, postępowania układowego, postępowania sanacyjnego oraz postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli) rola wierzyciela jest istotnie ograniczona. Wprawdzie w związku z obligatoryjnym obwieszczeniem w systemie KRZ zarządzenia o wpisaniu do repertorium wniosku restrukturyzacyjnego składanego przez dłużnika, wierzyciel może zidentyfikować sygnaturę, pod którą toczy się postępowanie w przedmiocie rozpoznania wniosku, a w konsekwencji składać pisma do sprecyzowanych akt sprawy, niemniej jednak wierzycielom nie

[162] M. Geromin, A. Hrycaj, Z. Miczek [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6*…, s. 52.
[163] P. Wołowski, *Od zaborów do dyrektywy*…, s. 54.

zostają doręczane pisma składane na tym etapie postępowania, a ich wpływ na rozstrzygnięcie sądu jest istotnie ograniczony.

Perspektywa wierzycielska w postępowaniu w przedmiocie rozpoznania wniosku restrukturyzacyjnego ulega zmianie w przypadku, kiedy to wierzyciel wystąpił z wnioskiem restrukturyzacyjnym, co – jak będzie szerzej mowa o tym w kolejnym rozdziale – może mieć miejsce w ramach postępowania sanacyjnego. W tym szczególnym przypadku wierzyciel będzie mógł brać czynny udział w postępowaniu, będąc jego uczestnikiem i tym samym mieć wymierny wpływ na jego przebieg. W razie oddalenia jego wniosku, przysługuje mu zażalenie na postanowienie sądu restrukturyzacyjnego.

Analizując uprawnienia wierzyciela związane z etapem inicjalnym, trzeba także odnotować, że na gruncie przyspieszonego postępowania układowego, postępowania układowego oraz postępowania sanacyjnego, ustawodawca przewidział regulację, zgodnie z którą jeżeli dłużnik wraz z wnioskiem restrukturyzacyjnym zawnioskuje o powołanie konkretnej osoby lub spółki do sprawowania funkcji nadzorcy sądowego bądź zarządcy, a wniosek ten popierają wierzyciele dysponujący minimum 30% sumy wierzytelności[164], sąd, uwzględniając wniosek restrukturyzacyjny, ma względny obowiązek[165] uwzględnić taką kandydaturę. Uregulowanie to stanowi realizację założenia, że w postępowaniu restrukturyzacyjnym zasadniczy wpływ na przebieg postępowania, w tym na wybór pozasądowego organu postępowania, obok dłużnika, powinni mieć również wierzyciele. Zaufanie wierzycieli do konkretnej osoby, która będzie pełniła funkcję nadzorcy lub zarządcy, z założenia powinno przyczynić się zwiększenia skuteczności i sprawności prowadzonego postępowania restrukturyzacyjnego[166].

W przypadku postępowania o zatwierdzenie układu, wdrożenie tej procedury następuje poprzez nawiązanie współpracy między dłużnikiem a osobą posiadającą stosowne kwalifikacje

[164] Z kręgu wierzycieli, których głos za danym kandydatem wlicza się do przyjętego wskaźnika 30% sumy wierzytelności, wyłączono wierzycieli, o których mowa w art. 80 ust. 3 oraz art. 116 p.r. Nie są oni bowiem uprawnieni do głosowania nad układem.

[165] Obowiązek został ujęty jako „względny", bowiem wyjątkowo, jeżeli zachodzą uzasadnione przyczyny, w szczególności jeżeli jest oczywiste, że wskazana osoba nie daje rękojmi należytego wykonywania obowiązków, sąd może odmówić powołania wskazanej osoby do pełnienia funkcji nadzorcy sądowego lub zarządcy. W doktrynie wskazuje się, że do okoliczności przemawiających za nieuwzględnieniem wysuwanej kandydatury może zaliczyć zastosowanie wobec danej osoby środków dyscyplinujących określonych w art. 31 p.r., jak i toczące się w tym zakresie postępowania (W. Gewald [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, red. A. Torbus, A.J. Witosz, A. Witosz, LEX 2016, kom. do art. 38).

[166] P. Zimmerman, M. Medyński, B. Sierakowski, *Pozycja wierzyciela w postępowaniu upadłościowym – wpływ na wybór osoby syndyka*, Doradca Restrukturyzacyjny 2017, nr 2, s. 16–17.

(pełniącą następnie funkcję nadzorcy układu) oraz wyznaczenie przez dłużnika w porozumieniu z nadzorcą dnia układowego. Wierzyciel nie ma żadnych sformalizowanych ustawą narzędzi umożliwiających zapobiegnięcie temu zdarzeniu. Nie przysługują mu w tym zakresie żadne środki zaskarżenia. Pozbawiony jest także – zarówno działając indywidualnie, jak i wespół z innymi wierzycielami, bez względu na łączną sumę ich wierzytelności – wpływu na osobę nadzorcy układu[167]. Ujmując zagadnienie obrazowo, wierzyciel jest biernym uczestnikiem czynności dłużnika związanych z wszczęciem postępowania o zatwierdzenie układu.

Procedura zawarcia układu w toku postępowania upadłościowego inicjowana jest z kolei wskutek złożenia propozycji układowych[168]. Pojedynczy wierzyciel może zatem sprokurować przekierowanie postępowania upadłościowego zmierzającego do likwidacji majątku upadłego na ścieżkę układową, z tym jednak zastrzeżeniem, że dopóki wniosek o zwołanie zgromadzenia wierzycieli w celu głosowania nad układem nie będzie popierany przez wierzyciela lub wierzycieli posiadających łącznie co najmniej 50% sumy wierzytelności przysługujących wierzycielom uprawnionym do głosowania nad układem, dopóty sędzia-komisarz nie jest takim wnioskiem związany. Zgromadzenie wierzycieli powinien wyznaczyć dopiero w sytuacji, w której zostanie uprawdopodobnione, że układ zostanie przyjęty przez wierzycieli i wykonany.

6.2. Etap zasadniczy

W toku tzw. właściwego postępowania restrukturyzacyjnego, określanego w pracy mianem etapu zasadniczego, wierzyciele uzyskują możliwość skorzystania z szeregu instrumentów prawnych stanowiących narzędzie zabezpieczenia ich słusznych praw.

W pierwszej kolejności można odnieść się do uprawnień służących wierzycielowi w zakresie treści dokumentu zawierającego katalog zobowiązań dłużnika – spisu wierzytelności. Umieszczenie wierzytelności w spisie zasadniczo determinuje możliwość czynnego uczestnictwa wierzyciela w postępowaniu restrukturyzacyjnym, w szczególności oddania głosu

[167] Rozwiązanie to zostało poddane krytyce w literaturze, jako nadmiernie uprzywilejowujące dłużnika i tym samym niesłużące rozwiązaniu problemu jego zadłużenia (zob. A. Hrycaj, *Postępowanie o zatwierdzenie układu*…, s. 485).
[168] Szerzej na temat legitymacji wierzyciela do złożenia propozycji układowych zob. rozdział III.

nad układem[169]. Co zaś istotne dla ochrony interesów wierzyciela, w przypadku prawomocnej odmowy zatwierdzenia układu bądź prawomocnego umorzenia postępowania, wyciąg z zatwierdzonego spisu wierzytelności, zawierający oznaczenie wierzyciela i przysługującej mu wierzytelności, stanowi tytuł egzekucyjny przeciwko dłużnikowi (art. 102 p.r.). Obowiązek utworzenia spisu spoczywa na organie pozasądowym (nadzorcy albo zarządcy), który w terminie sprecyzowanym w ustawie powinien przekazać spis sędziemu-komisarzowi[170]. Informacja o dacie złożenia spisu sędziemu-komisarzowi podlega obwieszczeniu. W toku postępowania układowego oraz postępowania sanacyjnego, w terminie dwóch tygodni od dnia dokonania wspomnianego obwieszczenia, uczestnicy, w tym wierzyciele, mogą wystąpić do sędziego-komisarza ze sprzeciwem co do umieszczenia wierzytelności w spisie wierzytelności bądź co do pominięcia wierzytelności w spisie wierzytelności. Sprzeciw powinien odpowiadać wymogom formalnym pisma procesowego, wskazywać pominiętą lub zaskarżoną wierzytelność oraz zawierać wniosek co do pominięcia lub umieszczenia wierzytelności w spisie wierzytelności wraz z uzasadnieniem i wskazaniem dowodów na jego poparcie. Co ma charakter wyjątkowy na płaszczyźnie p.r., ustawodawca dopuścił możliwość przeprowadzenia w toku postępowania wywołanego sprzeciwem dowodu z opinii biegłego[171]. Sprzeciw powinien zostać rozpoznany w terminie instrukcyjnym dwóch miesięcy, liczonych od dnia jego wniesienia. Dopuszczalne jest wyznaczenie rozprawy. Na postanowienie w przedmiocie sprzeciwu przysługuje zażalenie (legitymację posiada dłużnik, nadzorca sądowy albo zarządca oraz wierzyciele). Jeżeli dojdzie do prawomocnego uwzględniania sprzeciwu, spis wierzytelności podlega stosownym zmianom. Po upływie terminu do złożenia sprzeciwu, a w przypadku jego złożenia – po uprawomocnieniu się postanowienia w przedmiocie sprzeciwu, sędzia-komisarz zatwierdza spis wierzytelności.

Odmiennie uprawnienia wierzyciela w zakresie dotyczącym treści spisu wierzytelności kształtują się w przyspieszonym postępowaniu układowym. W toku tej procedury nie przewidziano uprawnienia wierzycieli do zgłoszenia sprzeciwu do treści spisu wierzytelności.

[169] Prawo restrukturyzacyjne konstruuje generalną zasadę, zgodnie z którą na zgromadzeniu wierzycieli prawo głosu mają wierzyciele, których wierzytelności zostały umieszczone w zatwierdzonym spisie wierzytelności, oraz wierzyciele, którzy stawią się na zgromadzeniu wierzycieli i przedłożą sędziemu-komisarzowi tytuł egzekucyjny stwierdzający ich wierzytelność (art. 107 ust. 1 p.r.).

[170] W przyspieszonym postępowaniu układowym w terminie dwóch tygodni od dnia otwarcia postępowania (art. 261 pkt 2 p.r.), natomiast w postępowaniu układowym i sanacyjnym w terminie trzydziestu dni od otwarcia postępowania (odpowiednio art. 280 pkt 2 i art. 320 p.r.).

[171] Jednocześnie ustawodawca zastrzegł, że okoliczności uzasadniające sprzeciw można udowodnić wyłącznie dowodem z opinii biegłego albo z dokumentu. Wykluczono zatem możliwość zgłoszenia dowodu z przesłuchania świadków.

Wierzyciel może natomiast podnosić wątpliwości dotyczące prawidłowości sporządzenia spisu wierzytelności na etapie zatwierdzania układu przez sąd, w ramach procedury zgłaszania zastrzeżeń przeciwko układowi[172]. Jeżeli okaże się, że uchybienia miały wpływ na wynik głosowania, może dojść do odmowy zatwierdzenia przyjętego układu.

Niezależnie od powyższych, sformalizowanych ścieżek kwestionowania treści spisu wierzytelności, trzeba też zasygnalizować wypracowaną praktykę powiadamiania, jeszcze na etapie prac nad sporządzeniem treści spisu, pozasądowego organu postępowania przez wierzycieli o saldzie rozliczeń z dłużnikiem. Jakkolwiek na gruncie restrukturyzacyjnym brak instytucji zgłoszeń wierzytelności, co pozostaje domeną prawa upadłościowego, prawdą jest, że złożenie informacji autorowi spisu o przysługującej wierzycielowi kwocie wierzytelności może usprawnić czynności związane z tworzeniem spisu, a także – co nawet istotniejsze z punktu widzenia wierzyciela – zapobiec nieuwzględnieniu wierzytelności w spisie składanym sędziemu-komisarzowi przez pozasądowy organ postępowania.

Kolejnym uprawnieniem wierzyciela na płaszczyźnie przyspieszonego postępowania układowego, postępowania układowego oraz postępowania sanacyjnego jest inicjatywa w obszarze rady wierzycieli. Radę powołuje, ustanawia oraz powołuje i odwołuje jej członków sędzia-komisarz z urzędu, o ile uzna to za potrzebne, albo na wniosek. Rada wierzycieli składa się z pięciu członków oraz dwóch zastępców powoływanych spośród wierzycieli dłużnika będących uczestnikami postępowania, przy czym może składać się z trzech członków, jeżeli liczba wierzycieli będących uczestnikami postępowania jest mniejsza niż siedem. Wierzyciele, za pośrednictwem rady, mają wymierny wpływ na czynności dokonywane w trakcie postępowania restrukturyzacyjnego. Przykładowo, ustawa przewiduje katalog czynności dłużnika albo zarządcy, które pod rygorem nieważności wymagają zgody rady wierzycieli. Należą do nich m.in. obciążenie rzeczowe składników masy układowej lub sanacyjnej, zaciąganie kredytów lub pożyczek, zawarcie umowy dzierżawy przedsiębiorstwa dłużnika lub jego zorganizowanej części lub innej podobnej umowy, jak również sprzedaż nieruchomości lub innych składników majątku o wartości powyżej 500 000 zł. Radzie przyznano także kompetencje w obszarze udzielania pomocy nadzorcy sądowemu albo zarządcy, kontrolowania ich czynności, badania stanu funduszów masy układowej lub sanacyjnej oraz wyrażania opinii w innych sprawach, jeżeli zażąda tego sędzia-komisarz, nadzorca sądowy albo zarządca lub

[172] Zastrzeżenia zgłasza się w terminie tygodnia od dnia przyjęcia układu (art. 164 ust. 3 p.r.).

dłużnik. Rada może również przedstawiać sędziemu-komisarzowi swoje uwagi o działalności dłużnika, nadzorcy sądowego albo zarządcy. W zakresie dostępu do informacji o dłużniku trzeba zaś dodać, że rada może żądać wyjaśnień oraz badać księgi i dokumenty przedsiębiorstwa dłużnika w zakresie, w jakim nie narusza to tajemnicy przedsiębiorstwa. Rada jest również władna, przy odpowiednim kworum i poparciu ze strony jej członków, dokonać zmiany osoby pełniącej funkcję nadzorcy sądowego albo zarządcy[173].

Specyfika postępowania restrukturyzacyjnego decyduje, że to wierzyciele są jego rzeczywistym dysponentem – od odpowiedniego poparcia z ich strony uzależnione jest przyjęcie układu restrukturyzującego zobowiązania dłużnika. Uprawnienia wierzycieli dotyczące układu nie ograniczają się jednak do samego aktu głosowania nad układem. Wierzyciele mający łącznie więcej niż 30% sumy wierzytelności[174] mogą przykładowo złożyć w toku postępowania propozycje układowe (osobną kompetencję w tym zakresie ma też rada wierzycieli). W przypadku braku akceptacji dla propozycji złożonych przez dłużnika, wierzyciele mogą zatem skonstruować własne propozycje układowe, które w ich ocenie pełniej zrealizują ich interesy. Ustawa przewiduje wprawdzie katalog sposobów restrukturyzacji zobowiązań dłużnika[175], jednak ma on charakter otwarty, *ergo* wierzyciele mają szeroką gamę możliwości dostosowania propozycji układowych do własnych interesów. Treść propozycji nie może być jednak zupełnie dowolna. Granicą w znaczeniu formalnym jest przepis prawa (układ nie może być sprzeczny z prawem), w znaczeniu materialnym z kolei – możliwości dłużnika co do jego wykonania (niewykonalność układu jest bowiem fakultatywną przesłanką odmowy zatwierdzenia układu)[176].

Wreszcie emanacją podstawowej, kluczowej roli wierzycieli w postępowaniu restrukturyzacyjnym jest ich uprawnienie do oddania głosu nad układem. Jak awizowano wcześniej, to wierzyciele decydują o tym, czy dojdzie do zawarcia układu z dłużnikiem i ustalenia nowych zasad spłaty jego zobowiązań, czy też do zawarcia układu nie dojdzie, co w dalszej perspektywie czasowej może doprowadzić do ogłoszenia upadłości dłużnika. Układ zostaje przyjęty, jeżeli wypowie się za nim większość głosujących wierzycieli (tzw. większość

[173] Szczegółowo zob. art. 133 ust. 2 i 3 p.r.
[174] Z wyłączeniem wierzycieli określonych w art. 80 ust. 3, art. 109 ust. 1 i art. 116 p.r.
[175] W ustawie wyliczono tylko przykładowe sposoby restrukturyzacji zobowiązań dłużnika, wśród których – poza odroczeniem terminu wykonania, rozłożeniem spłaty na raty, zmniejszeniem wysokości – przewidziano np. restrukturyzację wierzytelności poprzez przeprowadzenie ich konwersji na udziały lub akcje w kapitale zakładowym dłużnika, jak i spłatę zobowiązań dłużnika z zysku generowanego przez jego przedsiębiorstwo.
[176] Na temat podstaw odmowy zatwierdzenia układu – zob. art. 165 p.r.

osobowa), którzy dodali ważny głos, mających łącznie co najmniej dwie trzecie sumy wierzytelności przysługujących głosującym wierzycielom (tzw. większość kapitałowa)[177]. Kworum wynosi jedną piątą wierzycieli uprawnionych do głosowania. W przypadku gdy głosowanie przeprowadzane jest w grupach wierzycieli (każda obejmująca poszczególne, różne kategorie interesów), układ zostaje przyjęty, jeżeli w każdej grupie wypowie się za nim większość głosujących wierzycieli z tej grupy, mających łącznie co najmniej dwie trzecie sumy wierzytelności, przysługujących głosującym wierzycielom z tej grupy. Jednak, nawet jeżeli układ nie otrzyma powyższego poparcia we wszystkich grupach, w ramach wyjątku przewidzianego przez ustawodawcę, układ zostanie przyjęty, jeżeli wierzyciele mający łącznie dwie trzecie sumy wierzytelności przysługujących głosującym wierzycielom głosowali za przyjęciem układu, a wierzyciele z grupy lub grup, które wypowiedziały się przeciw przyjęciu układu, zostaną zaspokojeni na podstawie układu w stopniu nie mniej korzystnym niż w przypadku przeprowadzenia postępowania upadłościowego[178]. Sposób ukształtowania reguł związanych z przyjęciem układu świadczy o tym, że ustawodawca postanowił przyznać prymat w podejmowaniu decyzji o układzie wierzycielom wykazującym aktywność w toku postępowania restrukturyzacyjnego, tj. oddającym głos nad układem (niezależnie od tego, czy głos ten będzie za, czy przeciwko układowi). Przy obliczaniu niezbędnych większości (osobowej i kapitałowej) bierze się bowiem pod uwagę jedynie tych wierzycieli, którzy oddali ważny głos. W konsekwencji, nawet jeżeli dany wierzyciel nie skorzystał ze swojego prawa do oddania głosu, to jeżeli uprawnieni głosujący nad układem poprą jego zawarcie przewidzianą przez ustawę większością, przy zachowaniu niezbędnego kworum, układ obejmie również tych wierzycieli, którzy w ogóle nie głosowali nad układem. Zaniechanie skorzystania przez wierzyciela z prawa do wyrażenia swojego stanowiska w przedmiocie głosowanych propozycji układowych sprawia, że bierny wierzyciel oddaje inicjatywę w zakresie dysponowania układem, a zatem pośrednio i swoją wierzytelnością, innym wierzycielom – tym, którzy wezmą udział w głosowaniu i oddadzą ważny głos.

W razie przyjęcia układu, postępowanie restrukturyzacyjne wchodzi w fazę rozpatrywania układu przez sąd. Również na tym etapie ustawodawca przewidział regulacje zabezpieczające interesy wierzycieli. W szczególności wierzycielom przyznano kompetencje do zgłoszenia zastrzeżeń przeciwko układowi. Stanowią one formalną ścieżkę powiadomienia sądu

[177] Nieco inne zasady liczenia głosów obowiązują na gruncie układu częściowego (zob. art. 186 p.r.).
[178] Regulacja ta – jak można założyć – ulegnie istotnej zmianie z chwilą implementacji do polskiego porządku prawnego dyrektywy 2019/1023.

restrukturyzacyjnego o dostrzeżonych uchybieniach zaistniałych przy zawieraniu układu[179]. Sąd restrukturyzacyjny odmawia zatwierdzenia układu, jeżeli narusza on prawo, w szczególności jeżeli przewiduje udzielenie pomocy publicznej niezgodnie z przepisami albo jeżeli jest oczywiste, że układ nie będzie wykonany. Sąd może nadto odmówić zatwierdzenia układu, jeżeli jego warunki są rażąco krzywdzące dla wierzycieli, którzy głosowali przeciw układowi i zgłosili zastrzeżenia. Z kolei w przypadku przyspieszonego postępowania układowego i postępowania o zatwierdzeniu układu, sąd odmówi zatwierdzenia układu również w przypadku przekroczenia tzw. progu sporności[180]. Z kolei gdy w toku rozpoznania układu sąd dostrzeże, że układ błędnie został uznany za przyjęty, podczas gdy nie uzyskał wymaganego przepisami poparcia odpowiednich większości wierzycieli, postanowieniem umarza postępowanie restrukturyzacyjne. W kontekście pozycji wierzyciela na tym etapie postępowania restrukturyzacyjnego trzeba również nadmienić, że wierzycielowi przysługuje zażalenie na postanowienie w przedmiocie zatwierdzenia układu.

W związku z odmienną specyfiką, inaczej kształtuje się rola wierzyciela w toku ostatniej z czterech procedur restrukturyzacyjnych przewidzianych bezpośrednio w p.r., czyli w postępowaniu o zatwierdzenie układu. Postępowanie to w przeważającej mierze toczy się bez udziału sądu, który przystępuje do niego dopiero w ostatniej fazie – zatwierdzenia układu. Wymagało to odmiennego ukształtowania zasad ochrony praw wierzycieli. W tym celu ustawodawca z jednej strony nałożył na nadzorcę układu obowiązek udzielania wierzycielowi na jego żądanie informacji o sytuacji majątkowej dłużnika i możliwości wykonania układu w zakresie, który jest potrzebny do podjęcia racjonalnej ekonomicznie decyzji o głosowaniu nad układem, z drugiej wyposażył wierzycieli w prawo złożenia nadzorcy układu pisemnych zastrzeżeń co do zgodności z prawem przebiegu samodzielnego zbierania głosów lub wskazania innych okoliczności, które mogą mieć wpływ na zatwierdzenie układu[181]. W razie skorzystania z takiej możliwości, nadzorca układu dołącza zastrzeżenia wierzycieli do sprawozdania składanego do sądu wraz z wnioskiem o zatwierdzenie układu, co następnie staje

[179] B. Groele [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. II, red. P. Filipiak, A. Hrycaj, LEX 2020, kom. do art. 164.
[180] Wyjątkowo, w przypadku przyspieszonego postępowania układowego, jeżeli okoliczność przekroczenia progu sporności ujawni się po przyjęciu układu, sąd może zatwierdzić układ, o ile zostanie wykazane, że dłużnik nie wiedział o istnieniu wierzytelności spornych, a ich zaspokojenie w wyniku wykonania układu nie będzie mniejsze niż w przypadku ogłoszenia upadłości dłużnika (art. 165 ust. 4 p.r.).
[181] Przedmiotem zastrzeżeń może być m.in. błędne ustalenie dnia układowego, braki lub nieścisłości w treści karty do głosowania, groźby przy próbie pozyskania głosu, niezgodność z prawem propozycji układowych, niejednolite traktowanie wierzycieli w jednej kategorii, nieprawidłowość kryteriów wyodrębnienia wierzycieli w układzie częściowym, niewykonalność układu (zob. P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 216, nb. 6–7).

się podstawą oceny przed sąd restrukturyzacyjny w ramach rozpoznawania wniosku o zatwierdzenie układu.

Z uwagi na charakter procedury, w postępowaniu o zatwierdzenie układu nie ustanawia się rady wierzycieli. Wierzyciele nie mają zatem możliwości wywierania wpływu na tok restrukturyzacji w ramach tego gremium. Na marginesie trzeba zauważyć, że brak możliwości powołania rady wierzycieli oraz brak występowania w tej procedurze sędziego-komisarza implikuje niekiedy wątpliwości dotyczące tego, który podmiot jest właściwy dla wyrażenia zgody na realizację przez dłużnika czynności z art. 129 p.r., czyli tych czynności, których dokonanie w pozostałych postępowaniach obwarowane jest koniecznością pozyskania akceptacji rady wierzycieli bądź sędziego-komisarza[182]. Za prawidłowy należy jednak uznać kierunek wykładni, zgodnie z którym odpowiednie i zgodne z zasadami logiki zastosowanie art. 39 ust. 1 p.r. w postępowaniu o zatwierdzenie układu polega na tym, iż nadzorca układu może wyrazić zgodę na wszystkie czynności przekraczające zwykły zarząd, w tym także czynności, które na gruncie pozostałych procedur zastrzeżone są do kompetencji rady wierzycieli[183].

Omawiając sytuację wierzyciela w postępowaniu o zatwierdzenie układu, wypada zwrócić uwagę na jeszcze jeden instrument ochrony jego praw. W postępowaniu prowadzonym w wariancie z dokonaniem obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego, wierzycielom przysługuje tryb zmierzający do wzruszenia skutków dokonanego obwieszczenia. Wraz z publiczną notyfikacją w KRZ informacji o ustaleniu dnia układowego, interesy dłużnika zostają poddane szczególnej ochronie (immunitet egzekucyjny oraz ochrona przed wypowiedzeniem umów – szerzej zob. w części dotyczącej postępowania o zatwierdzenie układu). Na etapie wdrożenia postępowania o zatwierdzenie układu, wierzyciele nie mają formalnej możliwości wyrażenia sprzeciwu wobec aktywacji szczególnej ochrony dłużnika. Jedynie nadzorca, w razie identyfikacji negatywnej historii restrukturyzacyjnej dłużnika, ma obowiązek odmówić dokonania obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego[184]. Ustawodawca

[182] Szerzej zob. P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 226d, nb. 4.
[183] Postanowienie SR dla m.st. Warszawy w Warszawie z dnia 13 kwietnia 2023 r., WA1M/GRz/78/2022, niepubl.
[184] Precyzując użyte sformułowanie negatywnej historii restrukturyzacyjnej, trzeba wskazać, że nadzorca odmawia dokonania obwieszczenia, jeżeli stwierdzi zaistnienie jednej z następujących okoliczności: w ciągu ostatnich dziesięciu lat dłużnik prowadził postępowanie o zatwierdzenie układu, w którym dokonano obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego, albo w ciągu ostatnich dziesięciu lat umorzono postępowanie restrukturyzacyjne prowadzone wobec dłużnika, z wyjątkiem sytuacji, gdy umorzenie postępowania restrukturyzacyjnego nastąpiło za zgodą rady wierzycieli (zob. art. 226a ust. 2 i 3 p.r.). Na odmowę dokonania obwieszczenia dłużnikowi przysługuje skarga do sądu restrukturyzacyjnego (art. 226b p.r.).

przewidział jednak, już po przeprowadzeniu obwieszczenia w KRZ, możliwość wystąpienia przez wierzyciela z wnioskiem o uchylenie jego skutków. Sąd uwzględnia wniosek, jeżeli skutki obwieszczenia prowadzą do pokrzywdzenia wierzycieli lub jeżeli zostaną ujawnione okoliczności, których wcześniejsza identyfikacja przez nadzorcę układu skutkowałaby odmową dokonania obwieszczenia. Na postanowienie sądu o uchyleniu skutków obwieszczenia przysługuje zażalenie.

Uwagi o charakterze uzupełniającym trzeba również odnieść do pozycji wierzyciela w dwóch procedurach restrukturyzacyjnych przewidzianych w przepisach p.u., tj. układzie w upadłości oraz postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli przez osobę fizyczną nieprowadzącą działalności gospodarczej.

W kontekście roli wierzyciela w ramach układu w upadłości wypada na wstępie wskazać, że zainicjowanie tej procedury może leżeć przede wszystkim w interesie samych wierzycieli. W doktrynie podkreśla się, że atutem dla wierzycieli mogą być bardziej elastyczne zasady likwidacji majątku dłużnika[185], czy też szerzej – możliwość wdrożenia własnych koncepcji zagospodarowania majątku dłużnika[186]. Ustawodawca utorował możliwość zgłoszenia propozycji układowych w toku postępowania upadłościowego każdemu wierzycielowi upadłego, niezależnie od wysokości przysługującej mu wierzytelności. Zagadnienie to uregulowano zatem korzystniej – patrząc z perspektywy wierzyciela – niż ma to miejsce na płaszczyźnie p.r. Samo złożenie propozycji układowych w toku postępowania upadłościowego nie pociąga jednak za sobą automatycznie przeprowadzenia nad nimi głosowania. Sędzia-komisarz zwołuje zgromadzenie fakultatywnie, gdy zostanie uprawdopodobnione, że układ zostanie przyjęty przez wierzycieli i wykonany, a obligatoryjnie – co eksponuje uprawnienia wierzycieli w ramach omawianej instytucji – jeżeli wniosek o zwołanie zgromadzenia wierzycieli w celu głosowania nad układem jest popierany przez wierzyciela lub wierzycieli posiadających łącznie co najmniej 50% sumy wierzytelności przysługujących wierzycielom uprawnionym do głosowania nad układem. Bliźniaczo ukształtowano związanie sędziego-komisarza wnioskiem o wstrzymanie likwidacji masy upadłości[187]. W tym kontekście trzeba dodać, że szczególny instrument ochrony przyznano wierzycielowi zabezpieczonemu rzeczowo

[185] A.J. Witosz [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 266a, pkt 6.
[186] P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 266a, nb. 3.
[187] Sędzia-komisarz może wstrzymać likwidację masy upadłości, jeżeli zostały spełnione przesłanki zwołania zgromadzenia wierzycieli z art. 266c ust. 1 p.u., natomiast obligatoryjnie wstrzymuje, gdy ziszczą się przesłanki zgromadzenia wierzycieli z art. 266c ust. 2 p.u.

– jeżeli wyrazi sprzeciw, nie może dojść do wstrzymania likwidacji obciążonego przedmiotu. Nawet gdyby sprzeciw wierzyciela wpłynął do sędziego-komisarza po wydaniu postanowienia o wstrzymaniu likwidacji, to i tak jego sprzeciw będzie skuteczny w tym znaczeniu, że sędzia-komisarz ma obowiązek uchylić swoje orzeczenie. Ustawodawca nie dopuścił również do wstrzymania likwidacji w sytuacji, gdy narażone byłyby interesy wierzycieli nieobjętych układem. W pozostałym zakresie uregulowania dotyczące układu w upadłości nie przewidują szczególnych zasad ochrony wierzycieli.

Z kolei w postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli przez osobę fizyczną nieprowadzącą działalności gospodarczej, pozycja wierzyciela opiera się na zasadach ukształtowanych na gruncie przyspieszonego postępowania układowego, z odpowiednimi jednak modyfikacjami. W tego typu procedurze, w zakresie nieuregulowanym w art. 491^{25} i n. p.u., stosuje się przepisy p.r. dotyczące przyspieszonego postępowania układowego, z tym że nie wyznacza się sędziego-komisarza i nie stosuje się przepisów o czynnościach sędziego-komisarza. W toku tej procedury m.in. nie ustanawia się również rady wierzycieli. Doktryna przekonuje nadto, że natura omawianego postępowania nie pozwala na stosowanie przepisów o podmiotach uprawnionych do złożenia propozycji układowych (a zatem pozbawieni są jej wierzyciele), o odebraniu dłużnikowi zarządu własnego i ustanowieniu zarządcy, a także o układzie częściowym[188]. Nieco bardziej kontrowersyjna jest ocena tego, czy w związku z brakiem wyznaczania sędziego-komisarza, jego kompetencje zostają delegowane na sąd upadłościowy, czy też w ogóle nie są wykonywane w toku procedury (można również przyjąć koncepcję pośrednią). Prezentowane jest w szczególności stanowisko, wedle którego kompetencje sędziego-komisarza nie są wykonywane w toku postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli[189], *ergo* nie stosuje się w szczególności przepisów o dopuszczeniu do udziału w sprawie wierzyciela spornego, o zmianach w spisie wierzytelności po zgłoszeniu przez dłużnika zastrzeżeń, o uzupełnieniu oraz zmianie spisu wierzytelności, o stwierdzeniu niedopuszczalności wpisu zabezpieczeń rzeczowych, o stwierdzeniu zawieszenia postępowania egzekucyjnego oraz uchyleniu zajęcia[190]. W ramach podsumowania trzeba odnotować, że szerokie odesłanie do odpowiedniego stosowania przepisów p.r. rodzi liczne wątpliwości w praktyce prowadzenia postępowań o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli[191].

[188] P. Filipiak [w:] *Upadłość konsumencka*…, kom. do art. 491^{38}, pkt 4.
[189] *Ibidem*, kom. do art. 491^{38}, pkt 6–7; tak też A.J. Witosz [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 491^{38}, pkt 3.
[190] P. Filipiak [w:] *Upadłość konsumencka*…, kom. do art. 491^{38}, pkt 6–7.
[191] G. Mazur, P. Kaczor, *Postępowanie o zawarcie układu*…, s. 94 i n.

6.3. Etap wykonawczy

Właściwe postępowanie restrukturyzacyjne, ujmowane w ramach niniejszej pracy jako zasadniczy etap, kończy się wraz z uprawomocnieniem się postanowienia o zatwierdzeniu albo odmowie zatwierdzenia układu. W tym pierwszym przypadku koniec postępowania oznacza wejście w fazę wykonywania układu, czyli dłużnik powinien rozpocząć realizację układu zgodnie z jego treścią. Postanowienia zatwierdzonego układu wiążą wierzycieli, których wierzytelności są objęte układem w myśl ustawy, nawet jeżeli nie zostały uwzględnione w spisie wierzytelności, a także niezależnie od tego, jak głosowali w sprawie układu. Związani układem są zatem także wierzyciele, którzy głosowali przeciw układowi i wnosili zastrzeżenia, oraz wierzyciele, których uznania dłużnik odmawiał i którzy dopiero po sprzeciwie lub nawet w odrębnym postępowaniu sądowym udowodnią istnienie swojej wierzytelności i uzyskają wyrok, chociażby już po zakończeniu postępowania restrukturyzacyjnego[192]. Jedynie w przypadku, gdy dłużnik nie ujawnił wierzyciela w toku postępowania i wierzyciel ten nie był uczestnikiem postępowania, to zatwierdzony prawomocnie układ nie będzie obejmował go swoją mocą[193].

Wraz z uprawomocnieniem się postanowienia zatwierdzającego układ, dochodzi do umorzenia z mocy prawa postępowań zabezpieczających i egzekucyjnych prowadzonych celem zaspokojenia wierzytelności objętych układem, natomiast tytuły wykonawcze lub egzekucyjne dotyczące wierzytelności zrestrukturyzowanych w układzie tracą wykonalność z mocy prawa. Patrząc z perspektywy wierzyciela, trzeba zarazem podkreślić, że nawet prawomocne zatwierdzenie układu nie ogranicza odpowiedzialności osób trzecich (poręczycieli, współdłużników, dłużników rzeczowych) wobec wierzyciela[194]. Wierzyciel, pomimo

[192] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 166, nb. 1.

[193] W doktrynie przyjmuje się, że o nieujawnieniu wierzytelności przez dłużnika nie można mówić wtedy, gdy wprawdzie pominięto ją w spisie wierzytelności, lecz jej istnienie stwierdzają księgi handlowe dłużnika, gdy dłużnik nie wykazuje takich wierzytelności, których nie uznaje, jak również wtedy, gdy dany wierzyciel wiedział o toczącym się postępowaniu, choćby faktycznie nie wziął w nim udziału (R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 166, nb. 5; zob. też P. Filipiak, *Kto nie jest związany układem*…, s. 185–204). Łatwo przy tym o zgodę, że w dobie KRZ, kiedy to fakt prowadzenia postępowania restrukturyzacyjnego jest publicznie dostępny, wierzycielowi trudno będzie wykazać, że nie wiedział o toczącym się postępowaniu, tym bardziej że zgodnie z art. 206 ust. 3 p.r. od dnia obwieszczenia w KRZ nie można zasłaniać się nieznajomością treści obwieszczenia, chyba że mimo zachowania należytej staranności nie można było dowiedzieć się o obwieszczeniu.

[194] Analogicznie przy uprawnieniach wynikających z przeniesienia na wierzyciela rzeczy lub prawa na zabezpieczenie (art. 167 ust. 2 p.r.). W doktrynie wyrażono przy tym stanowisko, że z punktu widzenia regulacji

związania układem zawartym z dłużnikiem, może dochodzić zaspokojenia swojej wierzytelności wobec powyższych podmiotów. Niezależnie od powyższego, jeżeli wierzycielowi zabezpieczonemu hipoteką, hipoteką morską, zastawem, zastawem rejestrowym lub skarbowym na majątku dłużnika nie zaproponowano warunków restrukturyzacji zgodnych z art. 151 ust. 2a p.r., układ nie narusza praw przysługujących mu z tytułu zabezpieczenia rzeczowego (chyba że wyraził zgodę na objęcie układem wierzytelności zabezpieczonej)[195].

Prawomocne zatwierdzenie układu nie powoduje jednak bezwarunkowo bezpowrotnej restrukturyzacji zobowiązań dłużnika. Ustawodawca przewidział bowiem szczególne ścieżki proceduralne, których wykorzystanie umożliwia doprowadzenie do zmiany sytuacji prawnej dłużnika i jego wierzycieli w zakresie ustalonym prawomocnie zatwierdzonym układem. Mowa tu o sygnalizowanych już wcześniej instytucjach zmiany oraz uchylenia układu. Rozwijając nieco ich istotę, zmiana układu może zostać zastosowana zarówno w interesie poddanego restrukturyzacji dłużnika (w sytuacji, gdy z uwagi na trwałe zmniejszenie dochodu z przedsiębiorstwa nie jest zdolny do realizacji zawartego układu), jak i jego wierzycieli (w przypadku wzrostu dochodu, a w konsekwencji osiągnięcia przez dłużnika możliwości zaspokojenia wierzycieli na warunkach korzystniejszych, aniżeli przewidziano w układzie). W razie ziszczenia się przytoczonej przesłanki, dłużnik, nadzorca wykonania układu lub inna osoba uprawniona mocą układu do wykonywania lub nadzorowania układu, mogą wystąpić o zmianę układu. Uwzględniając wniosek, sąd wydaje postanowienie o otwarciu postępowania w tym przedmiocie (orzeczenie podlega obwieszczeniu w KRZ)[196]. Przebieg postępowania o zmianę układu sprowadza się do ponownego przeprowadzenia głosowania wierzycieli nad propozycjami układowymi modyfikującymi postanowienia pierwotnie zawartego układu. Z uwagi na specyfikę postępowania, ustawodawca przewidział szczegółowe regulacje dotyczące uprawnień wierzycieli do głosowania nad zmianą układu. Jak tłumaczy się w doktrynie, brak osiągnięcia zamierzonego celu postępowania (brak odpowiedniego poparcia wierzycieli dla zmiany układu bądź odmowa zatwierdzenia zmienionego układu), prowadzi do

z art. 167 p.r. istotny jest moment ustanowienia zabezpieczenia. Jeśli więc zabezpieczenie ustanowiono na majątku restrukturyzowanego dłużnika, który przed otwarciem postępowania restrukturyzacyjnego zbył obciążoną rzecz, w związku z czym doszło do rozszczepienia statusu dłużnika rzeczowego i osobistego, to nie ma podstaw, by stosować przedmiotową regulację, bowiem nie dochodzi do ustanowienia zabezpieczenia na majątku osoby trzeciej, jak tego wymaga analizowany przepis (B. Groele [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 167).

[195] Art. 168 ust. 1 p.r. Co do kontrowersji dotyczących tego, do jakiej kwoty wierzyciel może prowadzić egzekucję z przedmiotu zabezpieczenia, zob. P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 168, nb. 3.

[196] Art. 173 ust. 3 p.r. Na postanowienie o otwarciu zażalenie służy dłużnikowi oraz wierzycielom (posiadającym prawo głosu nad układem – art. 174 ust. 4 p.r.). Na orzeczenie odmawiające otwarcia postępowania zażalenie przysługuje wnioskodawcy.

umorzenia procedury przy jednoczesnym utrzymaniu w mocy pierwotnie zawartego układu, z kolei pozytywnie przegłosowanie zmodyfikowanego układu, a następnie jego prawomocne zatwierdzenie, niesie za sobą ponowne wejście w fazę wykonywania układu[197]. Uzupełniająco trzeba zastrzec, że ustawodawca przewidział również możliwość wykorzystania procedury zmiany układu wtedy, gdy dłużnik wykonuje zarząd w sposób stwarzający ryzyko naruszenia interesów wierzycieli[198]. W takiej sytuacji nadzorca wykonania układu oraz wierzyciel mogą wnieść o zmianę układu poprzez odebranie dłużnikowi zarządu i jego delegację na rzecz określonej osoby, której powierzone zostanie również zadanie wykonywania układu.

Niezależnie od procedury zmiany, ustawodawca przewidział również ścieżkę proceduralną zmierzającą do uchylenia układu. W sytuacji, w której dłużnik nie wykonuje postanowień zawartego porozumienia albo jest oczywiste, że nie będzie ono wykonane[199], sąd w trybie wnioskowym uchyla układ. Legitymację do wystąpienia z wnioskiem o uchylenie układu ma dłużnik, wierzyciel, a także nadzorca wykonania układu oraz inna osoba, która z mocy układu jest uprawniona do wykonania lub nadzorowania układu.

Może również zdarzyć się, że po prawomocnym zatwierdzeniu układu dłużnik popadnie w stan niewypłacalności (np. w wyniku braku regulowania wymagalnych zobowiązań nieobjętych układem) i dojdzie do zgłoszenia wobec niego wniosku upadłościowego. Jeżeli w następstwie złożenia wniosku prawomocnie ogłoszona zostanie upadłość dłużnika, bądź wniosek zostanie oddalony na podstawie art. 13 p.u., układ wygasa z mocy prawa. Ustawodawca szczegółowo uregulował również sytuację zbiegu wniosków o zmianę układu, uchylenie układu, a także wniosku upadłościowego (zob. art. 177 p.r.). W przypadku utraty mocy układu wskutek jego uchylenia albo wygaśnięcia, dotychczasowi wierzyciele mogą dochodzić swych roszczeń w pierwotnej wysokości, tj. tak, jak gdyby nie zostały one poddane restrukturyzacji. Jeżeli przed uchyleniem albo wygaśnięciem układu wierzycielom wypłacono środki w ramach realizacji zawartego porozumienia, zalicza się je na poczet dochodzonych wierzytelności.

[197] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 175, nb. 6.
[198] Szczegółowe stany dotyczące nieprawidłowości w wykonywaniu zarządu przez dłużnika, których wystąpienie aktualizuje możliwość wystąpienia z wnioskiem o zmianę układu w tym zakresie – zob. art. 173 ust. 2 p.r. Szerzej na temat wybranych zagadnień na gruncie instytucji zmiany układu zob. A.J. Witosz, *Przesłanki zmiany układu*…, s. 29 i n.
[199] Domniemywa się, że jest oczywiste, że układ nie będzie wykonany, jeżeli dłużnik nie wykonuje zobowiązań powstałych po zatwierdzeniu układu (art. 176 ust. 1 p.r.).

Wierzyciele posiadają instrumenty ochrony swoich interesów także w ostatniej fazie wykonywania układu, tj. na etapie stwierdzania przez sąd wykonania układu. Wierzycielom służy bowiem zażalenie na postanowienie sądu restrukturyzacyjnego o wykonaniu układu (wydawanego na wniosek dłużnika, nadzorcy wykonania układu albo innej osoby, która z mocy układu jest uprawniona do wykonania lub nadzorowania wykonania układu). W konsekwencji, gdyby wierzyciele nie zgadzali się z twierdzeniem, że dłużnik wykonał układ, mogą zaskarżyć postanowienie sądu i zainicjować kontrolę zapadłego orzeczenia.

7. Przepisy prawa restrukturyzacyjnego oraz prawa upadłościowego o przelewie

Na gruncie ustawy restrukturyzacyjnej zaledwie dwa przepisy odnoszą się wprost do instytucji przelewu. Czynią to zarazem w zupełnie różnych kontekstach.

Pierwszy z nich to art. 109 ust. 1 p.r., zgodnie z którym wierzyciel nie ma prawa głosu na podstawie wierzytelności, którą nabył w drodze przelewu lub indosu po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego. Przepis ten nie narusza zatem ważności ani skuteczności nabycia wierzytelności w toku postępowania restrukturyzacyjnego, a jedynie odejmuje cesjonariuszowi prawo głosu w zakresie wierzytelności, którą nabył w drodze przelewu po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego. Z mocy ustawowego wyłączenia nie ma też zastosowania do postępowania o zatwierdzenie układu (art. 109 ust. 3 p.r.).

Drugi z kolei to art. 253 ust. 1 pkt 2 p.r., który statuuje wyjątek od zasady dopuszczalności potrącenia wierzytelności w toku postępowania restrukturyzacyjnego, wskazując, że potrącenie nie jest dopuszczalne, jeżeli dłużnik dłużnika stał się jego wierzycielem w drodze przelewu wierzytelności powstałej przed otwarciem postępowania. Ustawodawca chroni w ten sposób interesy wierzycieli, których wierzytelności mogą być objęte układem, przez zagwarantowanie możliwości jednakowego zaspokojenia tych wierzytelności[200].

W żadnym z przywołanych, ani też jakimkolwiek innym przepisie p.r., ustawodawca nie przewidział autonomicznej, właściwej tylko dla tej ustawy, definicji przelewu[201]. Konieczne

[200] S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 109, nb. 1; wyrok SN z dnia 10 października 1997 r., II CKN 369/97, OSNC 1998, nr 3, poz. 44, s. 44.

[201] Analogicznie jak w odniesieniu do instytucji indosu, który również nie jest odrębnie definiowany w przepisach p.r., a zatem powinien być rozumiany zgodnie z przepisami k.c. (art. 921^9 § 2 k.c.) oraz ustaw szczególnych (art.

jest zatem odwołanie się w tym zakresie do przepisów k.c. (art. 509 i n.), czyli ujmowanie przelewu tak jak został on scharakteryzowany w rozdziale I niniejszej pracy.

Pozostając jeszcze w temacie poszukiwania w ustawie restrukturyzacyjnej przepisów, które odnoszą się do przelewu, nie sposób nie wspomnieć o tym, że istnieje również szereg przepisów traktujących o przeniesieniu własności rzeczy lub prawa na zabezpieczenie wierzytelności (zob. art. 129 ust. 1 pkt 2, art. 151 ust. 3, art. 161 ust. 1 pkt 3, art. 167 ust. 2, art. 181 ust. 2 oraz art. 249 p.r.), co w odniesieniu do praw najczęściej oznaczać będzie właśnie dokonanie przelewu wierzytelności. Jak była o tym mowa w poprzednim rozdziale dysertacji, praktyka obrotu gospodarczego wykształciła różne funkcje przelewu, jedną z których jest właśnie wspomniany przelew na zabezpieczenie. Przy przelewie tego rodzaju również mamy do czynienia ze zbywcą wierzytelności (cedentem) oraz jej nabywcą (cesjonariuszem), przy czym w kontekście postępowania restrukturyzacyjnego nie chodzi o przeniesienie wierzytelności przysługującej względem restrukturyzowanego dłużnika, lecz wierzytelności przysługującej temu ostatniemu wobec osoby trzeciej. Zagadnienie to wykracza zatem poza ramy niniejszej pracy, gdzie analizowana jest pozycja prawna cesjonariusza, który nabył – na jednym z trzech wcześniej wyróżnionych etapów – wierzytelność, która jest lub może być objęta układem w ramach postępowania restrukturyzacyjnego prowadzonego wobec dłużnika. Taka wierzytelność rzecz jasna również może być zabezpieczona, w tym zabezpieczona cesją na zabezpieczenie, lecz tematyka związana z prawnymi zabezpieczeniami wierzytelności jest na tyle szeroka i wieloaspektowa, że samoistnie zasługuje na status przedmiotu rozlicznych, odrębnych badań naukowych. Nie jest zatem podejmowana w niniejszej rozprawie doktorskiej.

Dokonanie analogicznej kwerendy przepisów o przelewie w ustawie upadłościowej jest o tyle trudniejsze, że choć w p.u. niewątpliwie istnieje pewien ich zbiór, zasadniczo są one powiązane z określeniem sytuacji cesjonariusza w kontekście podstawowego celu upadłości, jakim jest maksymalizacja zaspokojenia wierzycieli ze środków uzyskanych z likwidacji masy upadłości. Służą one odpowiedniemu ustaleniu pozycji wierzyciela dla potrzeb konkurowania z innymi, jeśli chodzi o udział w podziale środków w ramach planów podziału, i nie wykazują bezpośredniego związku z procedurą głosowania nad układem zawieranym w toku postępowania upadłościowego. Dla kompletności wywodu należy jednak odnotować, że p.u. odnosi się do przelewu w następujących przepisach: art. 94 (dotyczącym ograniczeń

11–20 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe, t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 282; art. 14–24 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo czekowe (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 462).

w potrąceniu), art. 128a (normującym bezskuteczność przelewu wierzytelności przyszłej), art. 197 ust. 1 (wyłączającym prawo głosu na podstawie wierzytelności nabytej w drodze przelewu po ogłoszeniu upadłości), art. 201 ust. 2 (ograniczającym legitymację cesjonariusza w uprawnieniu do żądania powołania organu w postaci rady wierzycieli), art. 202a ust. 1 i 2 (wyłączającym prawo cesjonariusza do żądania powołania konkretnego wierzyciela na członka rady wierzycieli) oraz art. 203 (odejmującym cesjonariuszowi prawo żądania zmiany członka rady wierzycieli).

W przedstawionym zestawieniu – w kontekście układu w upadłości – wyróżnia się tylko art. 197 ust. 1 p.u., który *in extenso* stanowi, iż wierzyciel nie ma prawa głosu na podstawie wierzytelności, którą nabył w drodze przelewu lub indosu po ogłoszeniu upadłości, chyba że przejście wierzytelności nastąpiło wskutek spłacenia przez niego długu, za który odpowiadał osobiście albo określonymi przedmiotami majątkowymi, ze stosunku prawnego powstałego przed ogłoszeniem upadłości. Jako jedyny z przepisów traktujących o przelewie odnosi się bezpośrednio do instytucji układu w upadłości. Wysławia przy tym tożsamą treść co art. 109 ust. 1 i 2 p.r. wobec postępowań zawartych w ustawie restrukturyzacyjnej.

8. Podsumowanie

W ramach podsumowania niniejszego rozdziału można wyróżnić następujące, zasadnicze tezy w nim wywiedzione:

1) Obowiązujący w polskim systemie prawnym dualizm prawa upadłościowego i restrukturyzacyjnego należy postrzegać wyłącznie jako legislacyjne i proceduralne rozdzielenie postępowań układowych i likwidacyjnych, a nie jako wyraz ich całkowitej rozłączności ani tym bardziej istnienia odrębnych gałęzi prawa. W konsekwencji do postępowań restrukturyzacyjnych zalicza się nie tylko procedury uregulowane w p.r. (postępowanie o zatwierdzenie układu, przyspieszone postępowanie układowe, postępowanie układowe oraz postępowanie sanacyjne), lecz także procedury normowane przepisami p.u. (układ w upadłości oraz postępowanie o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli)[202].

[202] Dodatkowo wyliczyć można w tym zakresie instytucję przygotowanej likwidacji, która jednak z przyczyn wyjaśnionych wcześniej nie jest przedmiotem analiz w ramach niniejszej dysertacji. Z kolei układ w upadłości

2) Zawarcie układu w postępowaniu restrukturyzacyjnym nie stanowi celu samego w sobie, ani nie może być postrzegane jako realizacja celu określonego w art. 3 p.r. Układ zawierany przez dłużnika z wierzycielami stanowi jedynie instrument prawny wykorzystywany w celu restrukturyzacji zobowiązań, który ma zapewnić dłużnikowi sposobność do dalszego prowadzenia działalności, względnie kontynuacji działalności przedsiębiorstwa w razie jego sprzedaży.
3) Różnorodność dostępnych postępowań restrukturyzacyjnych skutkuje ich zróżnicowanym przebiegiem. Mimo że każde z nich zmierza do osiągnięcia tego samego celu, różnią się one czasem trwania, kolejnością podejmowanych działań oraz zakresem dostępnych dla uczestników postępowania instrumentów prawnych służących realizacji ich interesów.
4) Pomimo istniejących dystynkcji między poszczególnymi postępowaniami restrukturyzacyjnymi, można w ich ramach wyróżnić trzy etapy: inicjalny, zasadniczy i wykonawczy. Na każdym z tych etapów zakres uprawnień wierzycieli jest odmienny, a nadto – poza etapem wykonawczym – uprawnienia te nie są jednolite we wszystkich procedurach.
5) Zarówno p.u., jak i p.r. dopuszczają możliwość przelewu wierzytelności przysługujących względem restrukturyzowanego dłużnika. W żadnej z procedur restrukturyzacyjnych przelew wierzytelności nie pozostaje całkowicie neutralny dla cesjonariusza, choć ograniczenia zostały wyraźnie (literalnie) wskazane jedynie w odniesieniu do prawa głosu z wierzytelności nabytej w toku postępowania restrukturyzacyjnego.

jest instytucją możliwą do wdrożenia zarówno w przypadku upadłości przedsiębiorcy, jak i osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej.

Rozdział III. Skutki przelewu na etapie inicjalnym postępowania restrukturyzacyjnego

1. Uwagi wstępne

W ramach poniższego rozdziału zostanie zbadana sytuacja cesjonariusza na etapie inicjalnym postępowań restrukturyzacyjnych, którego ramy proceduralne zakreślone zostały w rozdziale II. Jest to etap rozpoczynający procedurę restrukturyzacyjną, kiedy to weryfikowane są przesłanki warunkujące prowadzenie wybranego postępowania, a w przypadku postępowania o zatwierdzenie układu – okres związany z rozpoczęciem pełnienia funkcji przez nadzorcę układu oraz wyznaczeniem dnia układowego.

Jasne określenie pozycji cesjonariusza na etapie inicjalnym postępowania restrukturyzacyjnego ma niebagatelne znaczenie z punktu widzenia funkcji windykacyjnej procedur restrukturyzacyjnych, co pozostaje ściśle związane z istotą wierzytelności wyrażaną roszczeniem wierzyciela o spełnienie świadczenia przez dłużnika. Jak bowiem dostrzega się w doktrynie, z perspektywy wierzycieli postępowanie restrukturyzacyjne zawsze nakierowane jest przede wszystkim na uzyskanie możliwie pełnego zaspokojenia swoich wierzytelności[1]. W efekcie wywód czyniony w niniejszym rozdziale zmierza do wyjaśnienia, jak kształtuje się pozycja prawna cesjonariusza, który w drodze przelewu nabył wierzytelność względem dłużnika, co do którego ma zostać lub już zostało zainicjowane jedno z postępowań restrukturyzacyjnych, lecz nie weszło ono jeszcze w fazę zasadniczą. Przede wszystkim chodzi więc o kwestie związane z legitymacją do złożenia wniosku restrukturyzacyjnego przez wierzyciela oraz wpływu przelewu na jej utrzymanie, gdy dochodzi do niego po złożeniu rzeczonego wniosku, a przed jego rozpoznaniem. Dodatkowo omówione zostanie oddziaływanie przelewu na uprawnienie wierzyciela, ściśle związane z wdrażanym wobec dłużnika postępowaniem, jakim jest prawo poparcia określonego kandydata do pełnienia funkcji nadzorcy sądowego lub zarządcy.

2. Legitymacja czynna do zainicjowania postępowania restrukturyzacyjnego

Analizę wpływu przelewu wierzytelności na status cesjonariusza na etapie inicjalnym postępowania restrukturyzacyjnego należy rozpocząć od omówienia zagadnienia legitymacji

[1] Ł. Grenda, *Postępowanie restrukturyzacyjne jako alternatywa dla upadłości – korzyści ekonomiczne i ograniczenia prawne*, Doradca Restrukturyzacyjny 2025, nr 2, s. 123.

czynnej. Ustalenie znaczenia legitymacji na gruncie procedur restrukturyzacyjnych ma bowiem węzłowe znaczenie dla potrzeb zbadania, czy i w jaki sposób reaguje ona na zmianę wierzyciela, w tym przede wszystkim czy rzutuje na sposób rozstrzygnięcia wniosku restrukturyzacyjnego oraz uprawnienia wierzyciela związane z jego popieraniem.

Zasadą postępowań restrukturyzacyjnych jest ich wnioskowy charakter. Ustawa nie przewiduje możliwości zainicjowania postępowania z urzędu. Od strony procesowej stanowi to przejaw zasady dyspozycyjności (skargowości)[2], co po pierwsze wiąże się przekonaniem, że udana restrukturyzacja nie powinna mieć miejsca bez wyraźnej woli interesariuszy postępowania, po drugie osiągnięcie prawidłowo rozumianego celu postępowania (art. 3 p.r.) nie może nastąpić wbrew woli zainteresowanych podmiotów, bowiem – jak dostrzega się w literaturze – godziłoby to w trzon ich uprawnień cywilnych, czy nawet konstytucyjnych[3]. Następstwem skargowego charakteru postępowań restrukturyzacyjnych jest również to, że sąd restrukturyzacyjny jest związany wnioskiem co do rodzaju postępowania restrukturyzacyjnego, a tym samym niedopuszczalne jest otwarcie innego rodzaju postępowania niż takie, o które wnosi wnioskodawca[4].

Konsekwencją przedstawionego podejścia jest sposób normatywnego ujęcia przesłanki legitymacji czynnej, którą w ramach procedur restrukturyzacyjnych należy rozumieć jako uprawnienie[5] do złożenia wniosku restrukturyzacyjnego, czyli na gruncie p.r. – wniosku o otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego bądź wniosku o zatwierdzenie układu przyjętego w postępowaniu o zatwierdzenie układu (art. 7 ust. 2 p.r.[6]), zaś na gruncie przepisów o postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli – wniosku o ogłoszenie upadłości[7] bądź wniosku o otwarcie tego postępowania (art. 491^{25} ust. 1–2 p.u.). Z kolei w przypadku układu w upadłości, procedurę związaną z zawarciem układu inicjuje złożenie propozycji układowych, zatem legitymację należy wiązać z prawem do ich zgłoszenia.

---

[2] F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze w zarysie*, wyd. 2, Warszawa 2009, s. 58. Wprawdzie publikacja ta odnosi się do postępowania upadłościowego, lecz argumenty tam wywiedzione pozostają aktualne na gruncie postępowań restrukturyzacyjnych, bowiem procedura upadłościowa również ma charakter wnioskowy (zob. art. 3 p.u.)

[3] P. Filipiak [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 7.

[4] R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 7, nb. 4.

[5] W. Siedlecki [w:] W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 2004, s. 116–118.

[6] Wniosek o otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego obejmuje także uproszczony wniosek o otwarcie postępowania sanacyjnego (tak też R. Kosmal, D. Kwiatkowski, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 7).

[7] W świetle art. 491^{25} ust. 2 p.u. wniosek taki nie może zawierać oświadczenia, że dłużnik nie wyraża zgody na udział w postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli (argument *a contrario*).

Legitymacja czynna stanowi warunek uwzględnienia wniosku i podlega dowodzeniu ze strony wnioskodawcy (art. 6 k.c.). Źródłem legitymacji jest przepis prawny[8]. Jej wykazanie jest konieczne dla pozytywnego rozpoznania wniosku restrukturyzacyjnego, co oznacza, że w razie niesprostowania ciężarowi dowodu w tym zakresie przez wnioskodawcę, sąd oddali wniosek o otwarcie postępowania (odmówi otwarcia postępowania) lub wniosek o zatwierdzenie układu zawartego w trybie samodzielnego zbierania głosów (odmówi zatwierdzenia układu)[9]. Będzie to wówczas rozstrzygnięcie merytoryczne, kończące postępowanie w sprawie[10]. Stwierdzenie przez sąd braku legitymacji wnioskodawcy do złożenia wniosku zwalnia sąd z analizy pozostałych przesłanek rozpoznania wniosku (np. istnienia stanu niewypłacalności, mnogości wierzycieli itp.)[11]. Nieco inaczej sytuacja przedstawia się na gruncie układu w upadłości. W tym bowiem przypadku stwierdzenie braku uprawnienia do zgłoszenia propozycji układowych skutkować będzie dalszym prowadzeniem postępowania upadłościowego[12] zgodnie z jego dotychczasowym założeniem, czyli kontynuacją działań związanych z likwidacją majątku i dążeniem do zaspokojenia wierzycieli przez syndyka w ramach planów podziału funduszy masy upadłości[13].

Odnotować jeszcze należy, że legitymacja czynna jest zagadnieniem odmiennym od zdolności restrukturyzacyjnej. Zdolność restrukturyzacyjna to zdolność do występowania w postępowaniu restrukturyzacyjnym w roli dłużnika[14]. Jej zakres wyznacza przede wszystkim art. 4 p.r. Wynika ona z przymiotów dłużnika i wywodzi się ze zdolności sądowej[15]. Legitymacja czynna oraz zdolność restrukturyzacyjna są badane przez sąd odrębnie, a brak którejkolwiek z nich stanowi przyczynę uniemożliwiającą uwzględnienie wniosku.

---

[8] G. Jędrejek, *Wnioski i postulaty de lege ferenda* [w:] *Legitymacja procesowa w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2019.

[9] P. Filipiak, B. Groele, A. Hrycaj [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, wyd. 2, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2020, s. 96. Jak wskazuje jednak R. Adamus, nie można wykluczyć konkurencyjnego poglądu, że w razie braku legitymacji czynnej wniosek podlega odrzuceniu (R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 7, nb. 5).

[10] P. Filipiak [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 7.

[11] R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 7, nb. 5.

[12] Ustawa nie przesądza proceduralnego odniesienia się przez sędziego-komisarza do sytuacji, w której złożone zostały propozycje układowe przez nieuprawniony podmiot. Wydaje się, że właściwym rozwiązaniem powinno być albo oddalenie wniosku o zwołanie zgromadzenia wierzycieli (jeśli propozycje układowe połączone były z wnioskiem o zwołanie zgromadzenia), albo stwierdzenie z urzędu braku podstaw do zwołania zgromadzenia (na wypadek braku formalnego wniosku o zwołanie zgromadzenia).

[13] Z uwzględnieniem sygnalizowanego już wcześniej zastrzeżenia, że w przypadku postępowania upadłościowego dewelopera, syndyk może dalej prowadzić przedsięwzięcie deweloperskie upadłego za zgodą sędziego-komisarza.

[14] W. Głodowski [w:] *Meritum*…, s. 65, zdolność restrukturyzacyjną definiuje jako uprawnienie do skorzystania z postępowania restrukturyzacyjnego w celu poprawy sytuacji gospodarczej podmiotu.

[15] P. Filipiak, B. Groele, A. Hrycaj [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6*…, s. 96.

2.1. Legitymacja czynna dłużnika

Odnosząc się już bezpośrednio do podmiotów wyposażonych w legitymację czynną, w pierwszej kolejności przywołać należy art. 7 ust. 1 p.r., w myśl którego, o ile ustawa nie stanowi inaczej, postępowanie restrukturyzacyjne wszczyna się na wniosek restrukturyzacyjny złożony przez dłużnika. Pomimo że postępowania regulowane przez p.r. pełnią doniosłe funkcje w obrocie gospodarczym[16], ustawodawca przyjął zasadę, iż legitymację czynną do złożenia każdego wniosku restrukturyzacyjnego posiada dłużnik. Wola dłużnika, wyrażona w postaci pisma procesowego skierowanego do sądu, spełniającego ustawowo określone wymagania i złożonego z uwzględnieniem zasad reprezentacji dłużnika[17], jest zatem warunkiem pozytywnego rozpoznania wniosku restrukturyzacyjnego. Warunkiem koniecznym, lecz rzecz jasna niewystarczającym, bowiem legitymacja stanowi tylko jedną z wielu przesłanek uwzględnienia wniosku.

Zasada, iż postępowanie restrukturyzacyjne ma być inicjatywą samego dłużnika, doznaje w obszarze przepisów p.r. tylko dwóch wyjątków. Toruje im drogę sam art. 7 ust. 1 p.r., posługując się sformułowaniem „o ile ustawa nie stanowi inaczej". Zastrzeżenie to oznacza, że przepis rangi ustawowej może przewidywać wyjątek od zasady przyznania legitymacji czynnej dłużnikowi, nie zaś wyjątek od zasady skargowości. W tym ostatnim obszarze obecne polskie regulacje nie przewidują bowiem żadnego odstępstwa[18]. Wracając więc do kwestii wyjątków od zasady przyznania prawa do złożenia wniosku restrukturyzacyjnego dłużnikowi, zostały one wyrażone w art. 283 ust. 1 i 2 p.r., wyposażając w legitymację kuratora oraz wierzyciela osobistego. Czynią to zarazem w wąsko zakreślonych przypadkach, niepoddających się wykładni rozszerzającej z uwagi na swój wyjątkowy charakter. Z uwagi na tematykę niniejszej

[16] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 7, nb. 1.
[17] Prawo restrukturyzacyjne nie zawiera odpowiednika art. 20 ust. 2 pkt 2 p.u., zgodnie z którym w stosunku do osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, wniosek o ogłoszenie upadłości może zgłosić również każdy, kto na podstawie ustawy, umowy spółki lub statutu ma prawo do prowadzenia spraw dłużnika i do jego reprezentowania, samodzielnie lub łącznie z innymi osobami. W razie zatem statutowej reprezentacji łącznej przy zarządzie wieloosobowym pojedynczy członek zarządu nie jest samodzielnie uprawniony do złożenia wniosku restrukturyzacyjnego (tak też P. Filipiak [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 7).
[18] W przeszłości (w stanie prawnym sprzed 1 stycznia 2016 r.) odstępstwo takie przewidywał art. 407 ust. 2 p.u.n. Przepis ten miał jednak marginalne znaczenie, w praktyce bowiem odnosił się do wyjątkowej sytuacji wszczęcia z urzędu przez sąd wtórnego postępowania upadłościowego, gdy wymagała tego ochrona interesów zamieszkałych w Rzeczypospolitej Polskiej wierzycieli ze stosunków pracy oraz wierzycieli, którym przysługiwała należność z tytułu odszkodowania za wywołanie choroby, niezdolności do pracy, kalectwa lub śmierci, jak również wierzycieli alimentacyjnych.

pracy, więcej uwagi należy poświęcić legitymacji czynnej wierzyciela, o której mowa w art. 283 ust. 2 p.r. Zagadnienie uprawnienia kuratora do złożenia wniosku sanacyjnego wystarczy natomiast opatrzyć stwierdzeniem, że obejmuje ono wyłącznie kuratora ustanowionego w trybie art. 42 k.c. dla osoby prawnej wpisanej do Krajowego Rejestru Sądowego.

Pomimo specyficznie ukształtowanych w art. 491^{25} ust. 1–2 p.u. warunków otwarcia postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli, również na gruncie tej procedury przesłanką jej wszczęcia jest złożenie stosownego wniosku przez dłużnika. Może to być – co już sygnalizowano wcześniej – albo wprost wniosek o otwarcie rzeczonego postępowania, albo wniosek o ogłoszenie upadłości, niezawierający oświadczenia dłużnika o braku zgody na udział w postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli. W efekcie, mimo że wniosek o ogłoszenie upadłości osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej w wyjątkowych sytuacjach (art. 8 i 9 p.u.) może złożyć także wierzyciel, nie jest on władny swoim działaniem doprowadzić do otwarcia wobec dłużnika postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli. W konkluzji należy przyjąć, że wyłączną, niedoznającą wyjątków, legitymację czynną do zainicjowania wspomnianej procedury ma dłużnik.

Inaczej sytuacja wygląda, jeśli chodzi o procedurę zawarcia układu w upadłości. Choć teoretycznie zagadnienie legitymacji można byłoby rozpatrywać w kontekście samego uprawnienia do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, bowiem ogłoszenie upadłości jest warunkiem *sine qua non* zawarcia układu w postępowaniu upadłościowym, to jednak należy przyjąć węższy punkt widzenia, odnoszący zagadnienie legitymacji do możliwości złożenia propozycji układowych, które są pierwszym etapem zmierzającym do zawarcia układu. Brak propozycji, czy też ich nieskuteczne złożenie (np. przez nieuprawniony podmiot) nie pozwoli bowiem na przejście do jakichkolwiek dalszych działań związanych z poddaniem układu pod głosowanie wierzycieli. Co więcej, złożenie propozycji układowych jest zawsze tylko uprawnieniem, a nadto może nastąpić w dowolnym momencie postępowania upadłościowego. Ustawa nie wprowadza w tym aspekcie żadnych terminów granicznych[19], a co tym idzie – może to mieć miejsce nawet po dokonaniu pełnej likwidacji majątku upadłego[20]. Rozpatrywanie

[19] Z zastrzeżeniem art. 425n p.u.

[20] W przypadku postępowania upadłościowego prowadzonego wobec dewelopera z natury rzeczy propozycje układowe składane przez nabywców, zwłaszcza przy uwzględnieniu możliwej treści tych propozycji (zob. art. 425o p.u.), mają sens tylko przed likwidacją nieruchomości, na której prowadzone jest przedsięwzięcie deweloperskie.

legitymacji czynnej na gruncie układu w upadłości jako uprawnienia do złożenia wniosku upadłościowego, kiedy to nie ma żadnej pewności, czy jakiekolwiek działania związane z dążeniem do zawarcia układu zostaną (i kiedy) zainicjowane, nie wydaje się właściwe. Tym samym, wiążąc legitymację czynną z prawem do zgłoszenia propozycji układowych, stwierdzić należy, że prawo to przysługuje upadłemu, syndykowi oraz wierzycielowi (art. 266a ust. 2 p.u.). Nie jest to jednak wyliczenie wyczerpujące, bowiem na gruncie odrębnych postępowań upadłościowych ustawodawca przewiduje szczególne rozwiązania, rozszerzające krąg podmiotów uprawnionych do zgłoszenia propozycji układowych. W przypadku postępowania upadłościowego wobec dewelopera, prawo to służy także nabywcom w liczbie stanowiącej co najmniej 20% liczby nabywców w ramach przedsięwzięcia deweloperskiego prowadzonego przez upadłego, a w przypadku postępowania upadłościowego wobec banku – akcjonariuszom (członkom) reprezentującym dwie trzecie kapitału zakładowego banku w formie spółki akcyjnej lub funduszu udziałowego banku spółdzielczego, jak również bankowi zrzeszającemu, którego bank spółdzielczy jest akcjonariuszem. Jeśli zaś upadłym jest spółdzielcza kasa oszczędnościowo-kredytowa, omawiane prawo przysługuje także jej członkom reprezentującym dwie trzecie funduszu udziałowego kasy. Choć zatem przywołany krąg podmiotów jest niejednorodny, przedmiot pracy doktorskiej uzasadnia ograniczenie dalszych analiz do legitymacji czynnej wierzyciela w złożeniu propozycji układowych. W tym tylko bowiem przypadku aktualne będą zagadnienia związane z wpływem przelewu wierzytelności na utrzymanie rzeczonej legitymacji.

Przed przejściem do analizy legitymacji czynnej wierzyciela należy jeszcze wskazać, iż w aktualnym stanie prawnym należy odmówić prokuratorowi uprawnienia do złożenia wniosku restrukturyzacyjnego. Prawa takiego prokurator nie ma także na gruncie postępowania upadłościowego[21]. O ile w tym ostatnim przypadku można jednak przyjąć, że interwencja prokuratora w postaci uprawnienia do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości nierzadko byłaby celowa[22], o tyle spostrzeżenie to nie byłoby trafne na gruncie postępowań restrukturyzacyjnych. Wszczęcie procedury restrukturyzacyjnej jest przede wszystkim domeną

[21] Odmiennie legitymację prokuratora w zakresie zainicjowania postępowania upadłościowego uregulowano np. w prawie włoskim. Zgodnie z art. 38 ust. 1 CCII prokurator składa wniosek o wszczęcie postępowania likwidacyjnego w każdym przypadku, w którym uzyskał informację o istnieniu stanu niewypłacalności. Jeśli natomiast chodzi o włoskie postępowania restrukturyzacyjne, to choć prokurator nie jest uprawniony do ich inicjowania, może brać w nich udział.

[22] M. Tuszakowski, Ł. Witkowski, *Legitymacja prokuratora do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości i jej ewentualne implikacje*, Doradca Restrukturyzacyjny 2017, nr 3, s. 98 i n. Twierdzenia o istnieniu argumentów natury celowościowej w przyznaniu prokuratorowi prawa do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości nie należy odnosić do prawa do zgłoszenia propozycji układowych w postępowaniu upadłościowym.

dłużnika, przy czym zawsze stanowi tylko uprawnienie, a nie obowiązek. Pełni ono znacznie szersze funkcje aniżeli tylko windykacyjna. W efekcie trudno byłoby pogodzić cel postępowań restrukturyzacyjnych (art. 3 p.r.) z przyznaniem legitymacji czynnej prokuratorowi do złożenia wniosku restrukturyzacyjnego czy propozycji układowych, bowiem w skrajnych przypadkach mogłoby zostać ono zainicjowane wbrew woli wszystkich jego interesariuszy. Uprawnionymi do złożenia wniosku restrukturyzacyjnego (propozycji układowych) pozostają zatem jedynie podmioty wymienione w ustawie, do których prokurator nie należy[23].

2.2. Legitymacja czynna wierzyciela

Jedynym istotnym z punktu widzenia niniejszej pracy wyłomem w zasadzie przyznania dłużnikowi legitymacji do złożenia wniosku restrukturyzacyjnego bądź propozycji układowych w postępowaniu upadłościowym jest wyposażenie w to uprawnienie wierzyciela. Zagadnienie to wymaga rozwinięcia poprzez wyjaśnienie, w jakich konkretnie przypadkach czy też pod jakimi warunkami wspomniana legitymacja się aktualizuje, bowiem dopiero przesądzenie, że w danym przypadku powstała (istnieje), otwiera drogę do weryfikacji, czy i jaki wpływ na jej utrzymanie ma fakt dokonania przelewu wierzytelności.

Na gruncie upadłościowym zagadnienie legitymacji wierzyciela wydaje się nieskomplikowane prawnie. Ustawodawca w art. 266a ust. 2 p.u. dokonał bowiem prostego wyliczenia podmiotów uprawnionych do złożenia propozycji układowych, wskazując także na wierzyciela. Pojęcie wierzyciela nie jest w tym przypadku odrębnie definiowane, należy zatem przydać mu rozumienie zgodne z 189 p.u.[24] Przepis ten wskazuje, iż wierzycielem w rozumieniu p.u. jest każdy uprawniony do zaspokojenia z masy upadłości, choćby wierzytelność nie wymagała zgłoszenia[25]. Powiązanie statusu wierzyciela z uprawnieniem do zaspokojenia z masy oznacza, że chodzi o każdy podmiot, który może uzyskać zaspokojenie ze składników wchodzących

[23] S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 7, nb. 2; podobnie na gruncie postępowania o ogłoszenie upadłości M. Tuszakowski, Ł. Witkowski, *Legitymacja prokuratora*…, s. 98 i n.
[24] Na gruncie metod wykładni przyjmuje się, że nie można przypisywać tym samym wyrazom lub wyrażeniom w obrębie jednego aktu prawnego innych znaczeń od tego, jakie zostało ustalone przez prawodawcę w postaci definicji legalnej (zob. wyrok NSA z dnia 14 grudnia 2000 r., FSA 2/00, CBOSA).
[25] Z punktu widzenia nadania statusu wierzyciela irrelewantne jest, czy wierzytelność danego podmiotu powstała przed czy po ogłoszeniu upadłości (podobnie A. Malmuk-Cieplak [w:] *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. II, red. A.J. Witosz, LEX 2021, kom. do art. 189).

w skład masy upadłości[26]. W kategorii tej nie mieści się zatem osoba uprawniona wprawdzie do uzyskania zaspokojenia od upadłego, lecz nie z masy upadłości[27]. Nie ma natomiast znaczenia kategoryzacja wierzytelności[28] ani nie jest konieczne – na wzór rozwiązania przyjętego w p.r. (art. 155 ust. 2 p.r.) – legitymowanie się określoną wysokością wierzytelności w skali całego zadłużenia dłużnika, ani też działanie za pośrednictwem rady wierzycieli[29]. Jak trafnie dostrzega S. Gurgul, pomimo że w przypadku układu w upadłości nie następuje podział funduszów masy upadłości, za wierzytelności ulegające zaspokojeniu z masy upadłości należy rozumieć również wierzytelności zaspokajane w postępowaniu upadłościowym w razie zawarcia układu[30]. Wierzycielem w rozumieniu art. 189 p.u. są wreszcie także nabywcy, którzy w toku postępowania upadłościowego wobec dewelopera zostali wyposażeni w prawo złożenia propozycji układowych[31].

Ustawa nie daje natomiast jasnej odpowiedzi na pytanie, czy posiadanie statusu wierzyciela jest samoistną podstawą nadania kompetencji do złożenia propozycji układowych, czy też konieczne jest legitymowanie się przymiotem uczestnika postępowania upadłościowego bądź uprzednie umieszczenie składającego propozycje na liście wierzytelności. Zagadnieniu temu należy poświęcić zatem nieco więcej uwagi, bowiem przesądzenie, iż wnoszący propozycje nie jest do tego umocowany prawnie, skutkować będzie bezskutecznością powziętych działań. Nie uruchomi tym samym dalszych czynności zmierzających do głosowania nad układem.

[26] Zaspokojenie niekoniecznie musi nastąpić w formie podziału funduszy masy upadłości (tak też F. Zedler [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 189; odmiennie P. Janda, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 189, który wskazuje, że wierzycielem jest tylko taka osoba uprawniona do zaspokojenia z masy, której przysługuje wierzytelność, a nie inne prawo czy roszczenie, a zatem pojęcie wierzyciela musi być związane z wierzytelnością; zob. też P. Janda, *Ochrona osób trzecich w postępowaniu upadłościowym obejmującym likwidację majątku upadłego przedsiębiorcy*, Warszawa 2011, gdzie zwrócono uwagę, że już na tle p.u.1934 przyjmowano, że wierzycielem jest każdy uprawniony, który może uzyskać zaspokojenie z majątku stanowiącego masę upadłości, a co za tym idzie – pojęciu temu nadawano szersze znaczenie niż w prawie materialnym.

[27] Na kategorię takich wierzytelności wskazuje B. Sierakowski, wyliczając przykładowo wierzytelność z tytułu deliktu popełnionego przez upadłego po ogłoszeniu upadłości oraz wierzytelność wynikającą z nałożonego na upadłego mandatu karnego (B. Sierakowski, *Zobowiązania masy upadłości*, Warszawa 2023, s. 183).

[28] P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 266a, nb. 4.

[29] Trafnie zwraca jednak uwagę A.J. Witosz, że zwołanie zgromadzenia wierzycieli może nastąpić, jeśli prawdopodobne jest ich poparcie dla układu w wysokości pozwalającej na jego przyjęcie (art. 266c ust. 1), w związku z czym maksymalizacja szans na pozytywne rozpoznanie propozycji układowych przez sędziego-komisarza i ich poddanie pod głosowanie będzie wymagała działania możliwie szerokiego grona wierzycieli, względnie wierzyciela dysponującego jednostkowo istotną kwotowo wierzytelnością (A.J. Witosz [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 266a).

[30] S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 189, nb. 4.

[31] Jeśli zaś chodzi o kategorię podmiotów uprawnionych do złożenia propozycji układowych, o których mowa w art. 436 ust. 1 p.u. [akcjonariusze (członkowie) reprezentujący dwie trzecie kapitału zakładowego banku w formie spółki akcyjnej lub funduszu udziałowego banku spółdzielczego oraz bank zrzeszający, którego bank spółdzielczy jest akcjonariuszem] oraz art. 441a ust. 3 p.u. (członkowie spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej reprezentujący dwie trzecie funduszu udziałowego kasy), fakt czy są oni indywidualnie wierzycielami upadłego podmiotu, jest prawnie irrelewantny z punktu widzenia tego uprawnienia.

Poprzestając na wykładni literalnej, wywód można byłoby zamknąć stwierdzeniem, że skoro ustawa w art. 266a ust. 2 p.u. wskazuje na wierzyciela jako uprawnionego do złożenia propozycji układowych, nie czyniąc w tym zakresie żadnych zawężeń, to chodzi o każdy podmiot, który jest wierzycielem w rozumieniu art. 189 p.u. Status prawny osób, których ustawa definiuje jako wierzycieli, jest zaś niewątpliwie zróżnicowany, gdyż definiując pojęcie wierzyciela, ustawodawca zastosował kryterium przedmiotu zaspokojenia osoby uprawnionej, tj. masy upadłości[32]. Z drugiej strony można przyjąć, iż w przypadku wierzycieli zaspokajanych poza planami udziału, choć z masy upadłości (art. 230 w zw. z art. 343 ust. 1 p.u.) legitymacja do zgłoszenia propozycji układowych nie powinna służyć, skoro nie są oni objęci układem (ich wierzytelności powstały bowiem po ogłoszeniu upadłości), ani nie mają prawa głosu nad układem. Ważąc różne argumenty, należy dojść do wniosku o prawidłowości tezy stanowiącej o prawie do złożenia propozycji układowych po stronie każdego wierzyciela, podpadającego pod definicję z art. 189 p.u. Przemawia za tym nie tylko wspomniana już wykładnia literalna, ale także względy systemowe oraz celowościowe. Możliwość procedowania układu w upadłości pozostawiona została w gestii wierzycieli upadłego podmiotu, jako głównych interesariuszy postępowania upadłościowego. Choć z masy upadłości w ramach planów podziału zaspokajani są wierzyciele, których wierzytelności – co do zasady – powstały przed dniem wydania postanowienia o ogłoszenie upadłości, nie zmienia to faktu, że również w interesie tzw. wierzycieli masy upadłości[33] leży efektywny przebieg tego postępowania, a ich zainteresowanie w zaspokojeniu swoich roszczeń jest nie mniejsze niż wierzycieli ujmowanych na liście wierzytelności[34]. Inne są tylko zasady zadośćuczynienia ich interesom, gdyż następuje to poza sferą planów podziału, aczkolwiek nie jest to reguła bezwzględna[35]. Poza tym motywacja działania danego wierzyciela nie musi wcale ograniczać się do uzyskania zaspokojenia, bowiem mimo że jest to cel nadrzędny postępowania upadłościowego, to nie ma

[32] P. Janda, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 189.

[33] Chodzi o kategorię zobowiązań, o których mowa w art. 230 p.u. Choć wierzyciele legitymujący się takimi należnościami nie dokonują zgłoszeń wierzytelności, nie są zaspokajani w ramach podziału funduszy masy (z zastrzeżeniem art. 343 ust. 1a p.u.) oraz nie są kategoryzowani stosownie do art. 342 ust. 1 p.u., to bez wątpienia są uprawnieni do zaspokojenia z masy upadłości; na temat podziału na wierzycieli upadłego oraz wierzycieli masy upadłości – zob. m.in. W. Głodowski, *Pozycja prawna wierzyciela w postępowaniu upadłościowym*, Poznań 2002, s. 35; B. Sierakowski, *Zobowiązania masy upadłości*…, s. 65–66.

[34] Nie można wykluczyć możliwości zaistnienia takich stanów faktycznych, w których tylko zakończenie postępowania upadłościowego poprzez zatwierdzenie w jego ramach układu, pozwoli uzyskać zaspokojenie wierzycielom, których wierzytelności powstały po ogłoszeniu upadłości. Wprawdzie nie są oni zaspokajani na mocy układu, natomiast ukończenie postępowania w ten sposób może zapewnić taki dopływ środków do dłużnika, dzięki którego możliwe stanie się, obok wykonania układu, także wykonanie zobowiązań wobec wierzycieli nim nieobjętych.

[35] Ustawa przewiduje sytuację, kiedy to zobowiązania z art. 230 ust. 2 p.u. zaspokajane są w ramach planu podziału. Następuje to w razie niezaspokojenia ich z sum wpływających do masy upadłości z powodu ich niewystarczalności (art. 343 ust. 2 w zw. z art. 343 ust. 1 p.u.).

charakteru wyłącznego. Już w art. 2 p.u. przewidziano, że postępowanie uregulowane ustawą należy prowadzić tak, aby roszczenia wierzycieli mogły zostać zaspokojone w jak najwyższym stopniu, a jeśli racjonalne względy na to pozwolą – dotychczasowe przedsiębiorstwo dłużnika zostało zachowane. To właśnie w postępowaniach restrukturyzacyjnych interes polegający na zachowaniu przedsiębiorstwa, w tym miejsc pracy, wysuwa się na plan pierwszy, zwłaszcza gdy jest to wariant bardziej opłacalny dla ogółu wierzycieli niż likwidacja majątku[36]. Niegodne aprobaty jest więc stanowisko ograniczające prawo wierzycieli do złożenia propozycji układowych poprzez nadanie tej kompetencji tylko wierzycielom ujmowanym na liście wierzytelności, bowiem byłoby to równoznaczne z zawężeniem praw pozostałych wierzycieli zaspokajanych z masy upadłości, choć na liście nieujmowanych. Co więcej, taka wykładnia byłaby też systemowo wątpliwa, zważywszy na to, że wszędzie tam, gdzie ustawodawca chciał ograniczyć krąg wierzycieli w zakresie ich uprawnień, wyraźnie o tym stanowi. Tak jest nawet w obszarze przepisów o układzie w upadłości, gdzie zastawienie art. 266c ust. 2 p.u. oraz art. 266c ust. 3 p.u. pozwala dostrzec, że ustawa wyróżnia, obok „po prostu" wierzyciela, także wierzycieli uprawnionych do głosowania nad układem oraz wierzycieli mających wierzytelności objęte układem. Zróżnicowana terminologia stosowana przez ustawodawcę nie pozwala na pominięcie zachodzących między nimi różnic, czy też odwrotnie – traktowanie ich tożsamo co do treści. Godziłoby to w jedną z dyrektyw interpretacji językowej, jaką jest zakaz wykładni synonimicznej. Wreszcie nie można tracić z pola widzenia, że niniejszym analizowane jest jedynie prawo do zgłoszenia propozycji układowych. Nie ma zatem ryzyka, że poprzez przyznanie uprawnienia w tym zakresie podmiotowi, który wprawdzie ma status wierzyciela w rozumieniu art. 189 p.u., ale jego wierzytelność nie będzie podlegała układowi, może dojść do narzucenia jego woli wierzycielom objętym układem. Czym innym jest bowiem prawo zgłoszenia propozycji układowych, a czym innym prawo głosowania w przedmiocie ich przyjęcia. Ostatecznie, nawet gdy propozycje układowe pochodziłyby od wierzyciela masy upadłości, to wierzyciele objęci układem zdecydują, czy zostanie on przyjęty[37]. Inna sprawa, że jeśli propozycje układowe zostałyby złożone przez wierzyciela nieobjętego układem, lecz nie będą popierane przez odpowiednią większość wierzycieli uprawnionych do głosowania i zarazem nie zostanie uprawdopodobnione, że układ zostanie przyjęty przez wierzycieli

[36] P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 2, nb. 1; Ł. Grenda, *Postępowanie restrukturyzacyjne*…, s. 123 i n.

[37] Decyzja w sprawie przyjęcia układu pozostawiona jest w gestii wierzycieli nim objętych, choć nie wszystkich. Ustawa z różnych względów wyłącza w odniesieniu do niektórych wierzycieli (wyłączenie podmiotowe) lub wierzytelności (wyłączenie przedmiotowe) prawo do głosowania nad układem, mimo że dana wierzytelność jest nim objęta. Zagadnienie to będzie poruszane w dalszej części rozprawy doktorskiej.

i wykonany, sędzia-komisarz nie zwoła zgromadzenia wierzycieli (zob. art. 266c ust. 1–2 p.u. *a contrario*). Czynności w tym zakresie nie podejmie, w związku z czym postępowanie upadłościowe będzie kontynuowane z zachowaniem koncentracji na likwidacji masy upadłości. Ostatecznie przyjąć zatem należy, że propozycje układowe w postępowaniu upadłościowym może zgłosić każdy wierzyciel w rozumieniu art. 189 p.u., niezależnie od tego, czy podlega umieszczeniu na liście wierzytelności[38].

Nieco bardziej złożona sytuacja występuje na gruncie p.r., a konkretniej art. 283 ust. 2 p.r. będącym normatywnym źródłem legitymacji czynnej do złożenia wniosku restrukturyzacyjnego przez wierzyciela[39]. *Verba legis* przepis ten stanowi, iż wniosek o otwarcie postępowania sanacyjnego w stosunku do niewypłacalnej osoby prawnej może zgłosić również jej wierzyciel osobisty. Tak skonstruowane uprawnienie wierzyciela jest ograniczone w czterech aspektach.

Po pierwsze, służy tylko wierzycielowi osobistemu, przez którego na gruncie p.r. rozumie się osobę uprawnioną do żądania od dłużnika świadczenia[40], w tym świadczenia składek na ubezpieczenia społeczne oraz innych danin publicznych (art. 65 ust. 2–3 p.r.)[41]. Ustawa eliminuje zatem z kręgu podmiotów legitymowanych czynnie wierzycieli wyłącznie rzeczowych. Nie są to bowiem osoby, które mogą żądać od dłużnika czegokolwiek, poza znoszeniem egzekucji z przedmiotu zabezpieczenia. W szczególności nie są uprawnieni do dochodzenia zapłaty bezpośrednio od właściciela rzeczy obciążonej ograniczonym prawem rzeczowym, ani prowadzenia egzekucji z przedmiotów innych niż przedmiot zabezpieczenia[42].

---

[38] Nieoczywiste jest, czy legitymację do zgłoszenia propozycji układowych należy przyznać także wierzycielowi wyłącznie rzeczowemu. Aprobująco w tym zakresie wypowiada się A.J. Witosz [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 266a, przy czym Autor ten błędnie wskazuje, że wierzyciel wyłącznie rzeczowy jest objęty układem tylko fakultatywnie, o ile wyrazi na to zgodę. Podmiot niebędący wierzycielem osobistym dłużnika (upadłego) nie może zostać objęty układem, nawet w razie wyrażenia takiej woli.

[39] O problemach występujących w praktyce na gruncie wierzycielskiej legitymacji do zgłoszenia wniosku sanacyjnego wobec dłużnika zob. A. Czornik, P. Koczwara, *Postępowanie o otwarcie postępowania sanacyjnego z wniosku wierzyciela – zagadnienia praktyczne*, Doradca Restrukturyzacyjny 2016, nr 4, s. 115 i n.

[40] W doktrynie trafnie dostrzega się, iż przyjęta na gruncie p.r. definicja wierzyciela pozostaje zgodna z rozumieniem wierzyciela przyjętym w przepisach prawa cywilnego materialnego (zob. I. Gil [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, wyd. 2, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2020, s. 333 i n.).

[41] Porównanie art. 65 ust. 2 p.r. oraz art. 189 p.u. wskazuje na zupełnie inne podejście ustawodawcy w każdej z tych ustaw do kręgu podmiotów traktowanych jako wierzyciel. W aspekcie materialnoprawnym, na gruncie p.r. chodzi o osobę uprawnioną do „żądania od dłużnika świadczenia", co wyraźnie zawęża pojęcie do wierzycieli osobistych, podczas gdy p.u. ujmuje zagadnienie szerszej, wskazując na wszystkie podmioty, które są uprawnione „do zaspokojenia z masy upadłości", zatem bez względu na to, czy wierzyciel jest uprawniony do żądania od dłużnika świadczenia, czy też zaspokojenie następuje z przedmiotu zabezpieczenia.

[42] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 65, nb. 4.

Ograniczenie uprawnienia do złożenia wniosku tylko do wierzyciela osobistego eliminuje wątpliwości mogące występować na tym tle wskutek uchwały Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 2014 r.[43], w której potwierdzono legitymację wierzyciela hipotecznego niebędącego wierzycielem osobistym dłużnika do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie jego upadłości. Brak natomiast wątpliwości, iż kryterium „wierzyciela osobistego" spełnia wierzyciel, wobec którego dłużnik ponosi zarówno odpowiedzialność osobistą, jak i rzeczową[44]. Istnienie zabezpieczenia nie wpływa bowiem na fakt, że wierzyciel taki jest uprawniony do żądania od dłużnika świadczenia.

Po drugie, uprawnienie wierzyciela ogranicza się do możliwości złożenia wniosku o otwarcie postępowania sanacyjnego. W każdej pozostałej procedurze legitymacja czynna zarezerwowana jest tylko dla dłużnika. Trzeba przy tym zauważyć, że choć przepisy p.r. w pewnych przypadkach przewidują tryb przejścia z innych postępowań restrukturyzacyjnych do postępowania sanacyjnego wskutek złożenia uproszczonego wniosku o otwarcie postępowania sanacyjnego, uprawnienie do jego wniesienia ma jedynie dłużnik. Innymi słowy, legitymacja czynna wierzyciela osobistego wynikająca z art. 283 ust. 2 p.r. nie rozciąga się na uproszczony wniosek sanacyjny. Brzmienie relewantnych w tym zakresie przepisów (art. 226h oraz 328 p.r.) nie pozostawia większych wątpliwości, choć w sferze celowościowej do regulacji tej można mieć pewne zastrzeżenia[45].

Po trzecie, wierzyciel może złożyć wniosek o otwarcie postępowania sanacyjnego tylko wobec dłużnika, który jest niewypłacalny. Choć zatem *de lege lata* postępowanie sanacyjne może być prowadzone tak wobec dłużnika niewypłacalnego lub zagrożonego niewypłacalnością, tylko stan niewypłacalności dłużnika legitymuje wierzyciela do złożenia wobec niego wniosku sanacyjnego. Uprawnienie to ma stanowić instrument reakcji wierzyciela na zarządzanie przedsiębiorstwem w sposób, który doprowadził do jego niewypłacalności, tak aby zmiana osoby zarządzającej, zasadniczo będąca następstwem otwarcia postępowania sanacyjnego, umożliwiła podjęcie działań sanacyjnych w celu naprawy przedsiębiorstwa[46]. W obliczu tego,

[43] III CZP 23/14, BOSN.
[44] S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 65, nb. 2.
[45] Uproszczony wniosek o otwarcie postępowania sanacyjnego jest „uproszczony" tylko od strony formalnej. Materialnoprawna ocena takiego wniosku niczym nie różni się od „zwykłego" wniosku sanacyjnego, podobnie jak i tożsamy jest przebieg postępowania sanacyjnego w razie uwzględnienia każdego z tych wniosków. W efekcie brak uzasadnionych podstaw do różnicowania kręgu podmiotów czynnie legitymowanych do złożenia „zwykłego" wniosku sanacyjnego oraz uproszczonego wniosku sanacyjnego.
[46] P. Filipiak, B. Groele, A. Hrycaj [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6*…, s. 104 i n.

że z perspektywy dłużnika wszczęcie postępowania restrukturyzacyjnego zawsze jest tylko fakultatywne, a prawny obowiązek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości aktualizuje dopiero powstanie stanu niewypłacalności, wyłączenie legitymacji wierzyciela w zakresie wniosku sanacyjnego co do dłużnika dopiero zagrożonego niewypłacalnością wydaje się w pełni zrozumiałe. W ten sposób ukrócono ryzyko nadużywania przez wierzycieli ich praw poprzez składanie wniosków wobec wypłacalnych jeszcze podmiotów, zwłaszcza wobec braku na gruncie p.r. regulacji związanej z możliwością przypisania wierzycielowi złej wiary w złożeniu wniosku, na wzór rozwiązania przyjętego w procedurze upadłościowej (zob. art. 34 p.u.).

Po czwarte, prawo złożenia przez wierzyciela wniosku o otwarcie postępowania sanacyjnego odnosi się tylko do dłużnika będącego osobą prawną. Wynika to z faktu, że w tego rodzaju podmiotach funkcjonuje organ zarządzający, który zasadniczo można zastąpić, a przewaga pierwiastka kapitałowego nad osobowym, wpisana w naturę osób prawnych, nie warunkuje – przynajmniej co do zasady – powodzenia restrukturyzacji od woli i wsparcia ze strony dotychczasowych piastunów organów. W przypadku podmiotów niemających osobowości prawnej (tj. osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, wspólników spółek cywilnych, osobowych spółek handlowych) ustawodawca uznał natomiast, że dominujący w ich strukturze element osobowy[47] nie pozwala na przymusowe objęcie ich procedurą restrukturyzacyjną, co mogłoby mieć miejsce w razie zainicjowania wniosku ze strony wierzyciela. Przymus kontynuowania działalności godziłby wręcz w podstawowe i konstytucyjne prawa i wolności obywatelskie[48].

3. Wpływ przelewu wierzytelności na legitymację czynną wierzyciela

Ustalenie, na gruncie jakich postępowań i w jakich sytuacjach wierzyciel jest legitymowany czynnie do zainicjowania postępowania restrukturyzacyjnego, czy szerzej – działań zmierzających do zawarcia układu, pozwala następnie ocenić znaczenie przelewu

[47] Zob. M. Asłanowicz, *Elementy konstrukcyjne osobowych spółek handlowych*, Prawo Spółek 2000, nr 5, s. 20, który za główne cechy osobowych spółek handlowych wylicza: wykazanie przez wspólników *affectio societatis*, zaciągnięcie przez wspólników zobowiązania do wspólnej realizacji celu spółki oraz zawarcie umowy spółki określającej kluczowe zasady współdziałania i istotę konstrukcji prawnej spółki.
[48] P. Filipiak [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 283; M. Chmaj, *Zasada wolności oraz przesłanki ograniczenia konstytucyjnych wolności i praw* [w:] *Konstytucyjne wolności i prawa w Polsce*, red. M. Chmaj, Warszawa 2023.

wierzytelności dla zachowania tejże legitymacji. W tym aspekcie można wyróżnić dwa następujące stany faktyczne:
1) przelew wierzytelności przed zainicjowaniem postępowania;
2) przelew wierzytelności po zainicjowaniu postępowania, lecz przed przejściem do etapu zasadniczego.

Biorąc pod uwagę sposób zakreślenia ram czasowo-zdarzeniowych etapu inicjalnego w poprzednim rozdziale pracy, już w tym miejscu trzeba dostrzec, że nie każda z wyliczonych konfiguracji wystąpi zarówno na gruncie układu w upadłości, jak i postępowania sanacyjnego[49]. O ile stan opisany w pkt 1 jest relewantny co do obu procedur, oznacza bowiem okres przed złożeniem propozycji układowych w toku postępowania upadłościowego bądź przed złożeniem wniosku o otwarcie postępowania sanacyjnego, o tyle badanie sytuacji z pkt 2 w odniesieniu do układu w upadłości jest bezprzedmiotowe. Etap początkowy układu w upadłości sprowadza się do aktu złożenia propozycji układowych, które nie stanowią przedmiotu rozpoznania przez organ postępowania[50], a jedynie otwierają drogę do podejmowania dalszych działań prawnoprocesowych (zwołanie zgromadzenia wierzycieli, wstrzymanie likwidacji itd.). Są to już jednak odrębne czynności podejmowane *stricte* w ramach etapu zasadniczego, który będzie przedmiotem analizy w kolejnym rozdziale. Inaczej natomiast sytuacja wygląda w przypadku postępowania sanacyjnego, gdzie wniosek restrukturyzacyjny podlega merytorycznemu rozpoznaniu przez sąd i dopiero w razie jego uwzględnienia następuje przejście do etapu zasadniczego. Tym samym wyodrębnienie stanu opisanego w pkt 2 jawi się jako konieczne, gdyż otwiera pole do rozważań na temat skutków przelewu wierzytelności w okresie pomiędzy złożeniem wniosku restrukturyzacyjnego a jego rozpoznaniem.

3.1. Przelew wierzytelności przed zainicjowaniem postępowania

3.1.1. Układ w upadłości

[49] Mowa wyłącznie o tych dwóch postępowaniach, bowiem są to jedyne procedury, w których wierzyciel jest legitymowany do ich zainicjowania.
[50] Propozycje układowe dopiero po ich przegłosowaniu przez wierzycieli będą przedmiotem rozpoznania przez sąd upadłościowy.

Na gruncie układu w upadłości analiza zagadnienia związanego z przelewem wierzytelności przed zainicjowaniem postępowania, przy uwzględnieniu wcześniejszych konkluzji niniejszej pracy, obejmuje okres przed złożeniem propozycji układowych. Pod tak zakreślone ramy czasowe podpada zarówno przeniesienie wierzytelności już po wydaniu postanowienia o ogłoszeniu upadłości, jak również przed ogłoszeniem upadłości, a nawet przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości.

Kluczowy dla dalszych rozważań art. 266a ust. 2 p.u., stanowiący normatywne źródło uprawnienia wierzyciela do złożenia propozycji układowych w toku postępowania upadłościowego, stanowi *in extenso*, iż propozycje układowe w postępowaniu upadłościowym mogą zgłosić upadły, wierzyciel oraz syndyk. Rozwiązanie to odpowiada na postulaty zgłaszane już pod rządami p.u.1934, kiedy to zawarcie układu w upadłości mogło nastąpić tylko na wniosek dłużnika albo jego ustawowego następcy (kuratora) względem spadkobierców. Już wówczas M. Allerhand wskazywał, iż przynajmniej w niektórych przypadkach przyznanie wierzycielom prawa narzucenia układu dłużnikowi byłoby uzasadnione[51]. *De lege lata* ustawa nie uzależnia rzeczonego uprawnienia od spełnienia jakichkolwiek dodatkowych kryteriów podmiotowych (dotyczących osoby wierzyciela) bądź przedmiotowych (odnoszących się do posiadanej przez niego wierzytelności). W szczególności wymogiem nie jest posiadanie wierzytelności o odpowiednio wysokim nominale w skali całego zadłużenia upadłego ani niezależny pod względem powiązań osobowych bądź kapitałowych status wierzyciela. Jest to rozwiązanie jakościowo różne względem przyjętego w p.r., gdzie prawo zgłoszenia propozycji układowych przyznano jednostkowemu wierzycielowi, o ile posiada więcej niż 30% sumy wierzytelności, a nadto nie zachodzą wobec niego wyłączenia z art. 80 ust. 3, art. 109 ust. 1 i art. 116 p.r.

Powiązanie legitymacji do złożenia propozycji układowych w toku postępowania upadłościowego wyłącznie z posiadaniem atrybutu wierzyciela upadłego prowadzi do konkluzji, że nabycie wierzytelności przed zainicjowaniem procedury zmierzającej do zawarcia układu w upadłości umożliwia cesjonariuszowi skorzystanie z prawa przyznanego mocą wspomnianego wcześniej art. 266a ust. 2 p.u., czyli zgłoszenia propozycji układowych. Wynika to z ogólnej tezy, że przepisy prawa upadłościowego nie wyłączają możliwości dokonania przelewu wszędzie tam, gdzie jest on dopuszczalny w świetle przepisów prawa cywilnego.

[51] M. Allerhand, *Prawo upadłościowe*…, s. 606–607.

Rzeczona regulacja nie stanowi *novum* obecnie obowiązujących norm prawnych, lecz jest kontynuacją rozwiązań przyjętych już w poprzednich stanach prawnych. Jak wywiódł Sąd Najwyższy wyroku z dnia 25 września 2003 r. „rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. – Prawo o postępowaniu układowym (…) nie zakazywało przelewu wierzytelności przysługujących względem dłużnika, wobec którego nastąpiło otwarcie postępowania układowego (…). Analogiczną regulację zawiera ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. Nr 60, poz. 535) w odniesieniu do przelewu wierzytelności dokonanego po ogłoszeniu w stosunku do dłużnika upadłości z możliwością zawarcia układu (art. 89 i 197) oraz w odniesieniu do przelewu wierzytelności dokonanego po wszczęciu w stosunku do dłużnika postępowania naprawczego (art. 498 i 501)”[52]. Jak zaś wyjaśniono w I rozdziale, będąca przedmiotem przelewu wierzytelność to prawo podmiotowe występujące w strukturze stosunku zobowiązaniowego, które utożsamiane jest z sytuacją prawną wierzyciela będącą pochodną obowiązku dłużnika[53]. We współczesnej cywilistyce pod pojęciem „wierzytelność” najczęściej rozumie się wyłącznie roszczenia wierzyciela o spełnienie przez dłużnika świadczenia[54]. Z kolei propozycje układowe, choć pozbawione legalnej definicji, charakteryzuje się jako projekt treści uchwały wierzycieli w sprawie przyjęcia układu, określającej zasady restrukturyzacji zobowiązań dłużnika[55]. Zmierzają do ukształtowania zasad zaspokojenia wierzycieli objętych układem. Uprawnienie do ich zgłoszenia można zatem z jednej strony wiązać z prawem do współdecydowania z innymi wierzycielami o regułach zaspokojenia wierzytelności układowych przez dłużnika, z drugiej uznać za przejaw dochodzenia zaspokojenia swoich roszczeń. Cesjonariusz, wstępując w sytuację prawną cedenta, jaką jest wierzytelność, nabywa ją w takim kształcie, w jakim przysługiwała ona cedentowi[56]. Skoro zatem „wierzytelność” ujmowana jest jako roszczenie wierzyciela o spełnienie przez dłużnika świadczenia, to przelew wierzytelności oznacza przeniesienie rzeczonego roszczenia, za sposób dochodzenia którego można uznać prawo do zgłoszenia propozycji układowych. Co więcej, uprawnienie to jest na tyle ściśle związane z wierzytelnością, że nie tylko przechodzi z mocy prawa na jej nabywcę, ale nadto

[52] Wyrok SN z dnia 25 września 2003 r., V CK 188/02, BOSN.
[53] R. Strugała [w:] *Zobowiązania*…, kom. do art. 509, nb. 20.
[54] *Ibidem*; P. Machnikowski, *Swoboda umów według art. 353[1] KC. Konstrukcja prawna*, Warszawa 2005, s. 63 i n.
[55] Szerzej zob. A. Witosz, A.J. Witosz [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, wyd. 1, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2016, s. 472 i n. Z kolei S. Gurgul propozycje układowe ujmuje jako ofertę dłużnika skierowaną do ogółu wierzycieli, określającą warunki, na jakich dłużnik gotów jest zawrzeć układ, której przyjęcie tej oferty przez wierzycieli lub odrzucenie następuje w drodze głosowania (S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 156, nb. 1).
[56] Ujmując zagadnienie nieco obrazowo, cesjonariusz „wchodzi” w sytuację prawną cedenta (zob. wyrok SN z dnia 25 maja 2016 r., V CSK 579/15, BOSN.

nie może funkcjonować autonomicznie w obrocie. Innymi słowy, uprawnienie do złożenia propozycji układowych jest immanentnie związane z wierzytelnością, w związku z czym nie może być przeniesione na inny podmiot bez transferu samej wierzytelności lub choćby jej części[57].

Z powyższych względów, pomimo dyspozytywnego charakteru normy z art. 509 § 2 k.c., nie można w sposób skuteczny wyłączyć przy przelewie prawa do zgłoszenia propozycji układowych przez cesjonariusza. Wprawdzie przywołany przepis wysławia zasadę, że przelew powoduje nie tylko sukcesję samej wierzytelności, lecz również obejmuje inne elementy składające się na sytuację wierzyciela[58], zatem rozstrzyga, w jakim zakresie cesjonariusz wstępuje w sytuację prawną cedenta związaną z cedowaną wierzytelnością, lecz wykraczającą poza zakres samej wierzytelności pojmowanej ściśle, jako zespół roszczeń o spełnienie świadczenia[59], jednak trzeba uznać, że prawo do złożenia propozycji układowych nie jest prawem związanym z przenoszoną wierzytelnością, lecz emanacją samej wierzytelności, czyli sposobem jej realizacji. Brak natomiast przeszkód, aby w umowie przelewu cesjonariusz zobowiązał się, iż nie dokona zgłoszenia propozycji układowych w toku postępowania upadłościowego dłużnika cedowanej wierzytelności. Takie zastrzeżenie będzie jednak wiązało wyłącznie w relacji bilateralnej, pomiędzy zbywcą oraz nabywcą wierzytelności i może co najwyżej uzasadniać odpowiedzialność kontraktową cesjonariusza względem cedenta na wypadek naruszenia zaciągniętego zobowiązania. Jednakże pozostanie bez wpływu na skuteczność złożenia propozycji układowych na podstawie art. 266a ust. 2 p.u.

Akceptując tezę o przysługiwaniu cesjonariuszowi uprawnienia do złożenia propozycji układowych w toku postępowania upadłościowego, wobec brzmienia art. 266a ust. 2 p.u., należy przyjąć, że prawnie irrelewantne jest to, z jakiego tytułu powstała wierzytelności oraz czy przedmiotem przelewu była cała wierzytelność, czy też wyłącznie jej część. W tym ostatnim przypadku konsekwencją będzie jednak rozproszenie legitymacji pomiędzy co najmniej dwa podmioty, skoro – wobec przelewu tylko części wierzytelności – cedent nadal,

[57] Zob. przykładowo postanowienie SN z dnia 22 kwietnia 2010 r., V CSK 376/09, BOSN, gdzie stwierdzono że „o tym, czy w rozumieniu art. 509 § 2 k.c. dane uprawnienie jest związane z wierzytelnością, należy rozstrzygać nie w aspekcie pojęcia wierzytelności, ale z punktu widzenia konkretnego uprawnienia wierzyciela objętego umową przelewu".

[58] W doktrynie zwrócono uwagę, że nie przechodzą na nabywcę wierzytelności prawa ściśle związane z osobą cedenta (tak G. Sikorski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. J. Ciszewski, P. Nazaruk, LEX 2019, kom. do art. 509). Nie sposób jednak uznać uprawnienia do złożenia propozycji układowych za prawo ściśle związane z osobą cedenta.

[59] R. Strugała [w:] *Zobowiązania*…, kom. do art. 509, nb. 22.

co do pozostałej części, zachowuje status wierzyciela, a zarazem staje się nim cesjonariusz. W takim scenariuszu każdy z tych podmiotów jest władny postępować z posiadaną wierzytelnością w sposób niezależny. Nie ma przy tym przeszkód, aby nabyta wierzytelność stała się przedmiotem dalszego przelewu, każdorazowo przenosząc na aktualnego cesjonariusza prawo do zgłoszenia propozycji.

Dla nabycia analizowanego uprawnienia bez znaczenia pozostaje także fakt, z czyjego wniosku doszło do ogłoszenia upadłości, w tym czy nastąpiło to z wniosku dłużnika, cedenta, czy jeszcze innego podmiotu, ani wreszcie to, na jakim etapie znajduje się postępowanie upadłościowe. Ustawa nie przewiduje żadnych ograniczeń co do złożenia propozycji układowych przez nabywcę wierzytelności. Skoro zaś czynność ta stanowi przejaw realizacji roszczeń wierzyciela związanych z dochodzeniem zaspokojenia od swojego dłużnika (upadłego), to brak podstaw do wywodzenia pozaustawowych ograniczeń w tym aspekcie[60]. Pogląd ten jest tym właściwszy, że ustawodawca dostrzega możliwość pewnego zróżnicowania pozycji cesjonariusza w toku postępowania upadłościowego w zakresie związanym z procedowaniem układu, czego dowodem jest odjęcie prawa głosu cesjonariuszowi, co jednak znajduje wprost wyraz w art. 197 ust. 1 p.u. Przewidziane w tym przepisie wyłączenie prawa głosu z wierzytelności nabytej w drodze przelewu lub indosu po ogłoszeniu upadłości ma charakter wyjątku od reguły przyznania głosu wszystkim wierzycielom upadłego. W świetle akceptowanych metod wykładni tekstu prawnego, brak jakichkolwiek podstaw, aby z normy zakorzenionej w art. 197 p.u. wyprowadzić wniosek o pozbawieniu wierzyciela legitymacji do złożenia propozycji układowych w odniesieniu do nabytej wierzytelności.

Na zakończenie powyższego wywodu trzeba jeszcze odnotować, że przyjęta konkluzja o przysługującym cesjonariuszowi prawie do zgłoszenia propozycji układowych odnosi się do przypadku, w którym przelew nastąpił ważnie i skutecznie. Tylko bowiem w takim scenariuszu następuje transfer wierzytelności do majątku nabywcy, z prawem do realizowania uprawnień wynikających z tak nabytej wierzytelności, w tym prawem do jej dochodzenia. W szczególności oznacza to, że w sytuacji umownie zastrzeżonego zakazu przelewu, strony wyłączają zbywalność prawa, jakim jest wierzytelność, w związku z czym w razie naruszenia rzeczonego zakazu cesjonariusz nie nabywa wierzytelności, *ergo* nie staje się uprawniony do zgłoszenia

[60] Można byłoby wręcz postawić pytanie, czy pogląd o braku prawa do zgłoszenia propozycji układowych przez cesjonariusza, bez jednoznacznej normy prawnej wyłączającej takie uprawnienie, nie stanowiłby naruszenia art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

propozycji układowych[61]. Nie mamy tutaj jednak do czynienia z przypadkiem, w którym wierzytelność przenoszona jest na cesjonariusza bez prawa do złożenia propozycji, lecz ze stanem, w którym wierzytelność w ogóle nie przechodzi na nabywcę.

3.1.2. Postępowanie sanacyjne

Przechodząc następnie do postępowania sanacyjnego, faktem jest, że wszczęcie tej procedury następuje w sposób istotnie różny od analizowanego wcześniej układu w upadłości. Choć również konieczna jest inicjatywa uprawnionego podmiotu, którym może być m.in. wierzyciel osobisty, warunkiem przejścia do etapu zasadniczego jest nie tylko złożenie wniosku restrukturyzacyjnego, ale także jego pozytywne rozpoznanie przez sąd[62]. Dostrzeżone zróżnicowanie proceduralne nie wpływa jednak na sytuację prawną cesjonariusza w obszarze posiadania legitymacji do zainicjowania postępowania restrukturyzacyjnego jego dłużnika, jeśli przelew nastąpił przed złożeniem wniosku o otwarcie postępowania sanacyjnego.

Przelew wierzytelności, która – jak już dostrzeżono wcześniej – definiowana jest jako służące wierzycielowi roszczenie o spełnienie przez dłużnika świadczenia, oznacza przeniesienie na cesjonariusza prawa żądania zaspokojenia bezpośrednio na jego rzecz. Pomimo że na pierwszy plan procedur restrukturyzacyjnych wysuwa się funkcja sanacyjna, nie ma ona charakteru absolutnego ani wyłącznego. Koegzystuje obok pozostałych przypisywanych im funkcji, wśród których wyróżnia się funkcję windykacyjną, profilaktyczną oraz wychowawczą[63]. Postępowania restrukturyzacyjne z założenia mają doprowadzić do zaspokojenia wierzycieli w drodze układu, a rozwiązania proceduralne zawarte w ustawie nakierowane są na zapewnienie możliwości wynegocjowania takich warunków układu, które zapewnią maksymalne zaspokojenie wierzycieli, przy maksymalnej ochronie wartości ekonomicznej przedsiębiorstwa dłużnika[64]. Biorąc pod uwagę, że propozycje układowe mogą przewidywać zaspokojenie wierzycieli przez likwidację majątku dłużnika (art. 159 ust. 1 p.r.), uprawnione wydaje się

[61] Trzeba jednak stale pamiętać, że ochrona dłużnika, na rzecz którego nastąpiło zastrzeżenie *pactum de non cedendo*, nie jest absolutna. Wyjątek w tym zakresie, motywowany ochroną interesów potencjalnego nabywcy wierzytelności, przewiduje art. 514 k.c., zgodnie z którym jeżeli wierzytelność jest stwierdzona pismem, zastrzeżenie umowne, iż przelew nie może nastąpić bez zgody dłużnika, jest skuteczne względem nabywcy tylko wtedy, gdy pismo zawiera wzmiankę o tym zastrzeżeniu, chyba że nabywca w chwili przelewu o zastrzeżeniu wiedział.
[62] Sądem restrukturyzacyjnym jest sąd rejonowy – sąd gospodarczy (art. 14 ust. 1 p.r.), który orzeka w składzie jednego sędziego (art. 14 ust. 2 zd. 1 p.r.).
[63] Uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, VII kadencja, druk sejm. nr 2824, s. 10.
[64] M. Geromin, A. Hrycaj, Z. Miczek [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6*…, s. 23–24.

twierdzenie, że funkcja windykacyjna może w konkretnym postępowaniu uzyskać status pierwszorzędnej, wypierając zupełnie funkcję sanacyjną. Innymi słowy, jeśli taka będzie wola wierzycieli, czyli głównych interesariuszy postępowania restrukturyzacyjnego, układ może przybrać *stricte* windykacyjny charakter. Relacja odwrotna nie jest natomiast możliwa. *De lege lata* niedopuszczalny byłby układ, który wprawdzie przewidywałby możliwie szeroką ochronę wartości ekonomicznej przedsiębiorstwa dłużnika, nie realizując jednak w żadnym zakresie funkcji windykacyjnej. Propozycje układowe są skierowaną do wierzycieli propozycją restrukturyzacji zobowiązań. Choć ich katalog jest otwarty, muszą wskazywać co najmniej jeden sposób restrukturyzacji (art. 156 ust. 2 p.r.)[65]. Propozycje układowe powinny stanowić zamkniętą całość w ujęciu zewnętrznym (tj. nie mogą odsyłać do pozaukładowych ustaleń czy porozumień)[66] oraz wewnętrznym (tj. muszą obejmować zasady zaspokojenia wszystkich wierzytelności objętych układem). Jako sprzeczny z prawem należałoby zatem ocenić układ nieprzewidujący jakiegokolwiek zaspokojenia względem danego wierzyciela[67].

Powyższy wywód prowadzi do wniosku, że prawidłowo rozumiany cel każdego postępowania restrukturyzacyjnego zawsze inkorporuje założenie zaspokojenia roszczeń wierzycieli. *Ratio* ustawy jest bowiem, obok uniknięcia upadłości przez dłużnika, ustalenie w formie układu zasad spełnienia przez dłużnika świadczeń na rzecz wierzycieli. Nawet jeśli samo otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego dłużnika nic jeszcze wierzycielowi nie daje, to niewątpliwie stanowi instrument umożliwiający kontynuowanie postępowania dla osiągnięcia celu, jakim jest zaspokojenie w ramach układu[68]. Skoro tak, to złożenie wniosku o otwarcie postępowania sanacyjnego przez legitymowanego czynnie wierzyciela stanowi przejaw dochodzenia zaspokojenia jego wierzytelności, pomimo że istotą wniosku restrukturyzacyjnego nie jest wdawanie się w spór z dłużnikiem. Tak jak spełnia to wymóg dochodzenia roszczenia, o którym mowa w art. 123 § 1 pkt 1 k.c.[69] i prowadzi do przerwania biegu terminu

[65] S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 156, nb. 1.
[66] R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 156, nb. 5.
[67] Dyskusyjna jest przy tym kwestia, czy prawnie dopuszczalne byłoby zaproponowanie w układzie umorzenia wierzytelności (głównej oraz ubocznych) w pełnym zakresie (100%), jeśli wierzyciel będący adresatem takiej propozycji wyraziłby na to zgodę. Autor niniejszej dysertacji jest zdania, że tak, wywodząc to po pierwsze z zasady *volenti non fit iniuria*, po drugie ze znanej ustawodawstwu polskiemu instytucji zwolnienia z długu (zob. art. 508 k.c.).
[68] Por. wyrok SA w Warszawie z dnia 5 czerwca 2018 r., VII AGa 1312/18, LEX nr 2545248, który wprawdzie odnosi się do wpływu złożenia wniosku upadłościowego przez wierzyciela na przerwanie biegu terminu przedawnienia, to jednak pozwala wywieść pewne wnioski o charakterze generalnym, adekwatne do analizowanego problemu.
[69] Odmienne zdanie na gruncie wpływu złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości na bieg terminu przedawnienia wyrazili M. Kos i P. Zimmerman (M. Kos, P. Zimmerman, *Wpływ czynności w postępowaniu o ogłoszenie upadłości i postępowaniu upadłościowym*, Monitor Prawa Bankowego 2013, nr 5, s. 75 i n.).

przedawnienia[70], tak też wpisuje się w omówioną wcześniej istotę pojęcia „wierzytelności". Przejawem realizacji przez cesjonariusza nabytej wierzytelności może być każdy legalnie uznany sposób jej windykacji, do którego należy zakwalifikować uprawnienie do złożenia wniosku o otwarcie postępowania sanacyjnego dłużnika. W konkluzji należy przyjąć, że tak jak niemożliwe jest przeniesienie wierzytelności na inny podmiot bez przeniesienia nań uprawnienia do jej dochodzenia poprzez złożenie wniosku restrukturyzacyjnego, tak też niedopuszczalne jest przeniesienie samej legitymacji procesowej na cesjonariusza bez choćby częściowego transferu wierzytelności.

Analogicznie jak w obrębie instytucji układu w upadłości, także w p.r. próżno szukać przepisów, które ograniczałyby lub wyłączały prawo cesjonariusza do złożenia wniosku sanacyjnego wobec jego dłużnika. Nie czyni tego w szczególności art. 283 ust. 2 p.r. będący normatywnym źródłem legitymacji wierzyciela do zainicjowania postępowania restrukturyzacyjnego, ani art. 109 ust. 1 p.r., który podobnie jak wcześniej przywołany art. 197 ust. 1 p.u., odejmuje cesjonariuszowi wyłącznie prawo głosu nad układem z wierzytelności nabytej w drodze przelewu lub indosu już po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego. W efekcie cesjonariusz staje się uprawniony do złożenia wniosku sanacyjnego wobec dłużnika przelanej wierzytelności bez względu na tytuł oraz wysokość (wartość) nabytej wierzytelności, jej udział w skali globalnego zadłużenia dłużnika, jak i istnienie osobowych lub kapitałowych powiązań między nimi.

Trzeba jednak przypomnieć, że w świetle art. 283 ust. 2 p.r. poza sporem pozostaje fakt, że legitymacja do zainicjowania postępowania sanacyjnego przez wierzyciela jest węższa niż w przypadku uprawnienia samego dłużnika (zob. uwagi zawarte w pkt 2.2 niniejszego rozdziału). W szczególności wierzyciel może złożyć wniosek o otwarcie postępowania sanacyjnego tylko wobec dłużnika, który jest niewypłacalny[71]. Tymczasem niewypłacalność, z mocy odesłania z art. 6 ust. 2 p.r., zdefiniowana została w art. 11 p.u., gdzie występuje w dwóch ujęciach. Jako przesłanka płynnościowa, do materializacji której dochodzi z chwilą utraty przez dłużnika zdolności do wykonywania swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych (art. 11 ust. 1 p.u.) oraz jako przesłanka majątkowa (bilansowa), zgodnie z którą dłużnik będący sobą prawną albo jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, której odrębna ustawa przyznaje

[70] Tak też A.J. Witosz, *Układ a kwestia przedawnienia*, Doradca Restrukturyzacyjny 2017, nr 4, s. 63.
[71] Przesłanka niewypłacalności przynależy do grupy materialnoprawnych i jest badana na moment rozstrzygania wniosku przez sąd.

zdolność prawną, jest niewypłacalny także wtedy, gdy jego zobowiązania pieniężne przekraczają wartość jego majątku, a stan ten utrzymuje się przez okres przekraczający dwadzieścia cztery miesiące (art. 11 ust. 2 p.u.). Co przy tym istotne, weryfikując istnienie przesłanki majątkowej, do zobowiązań pieniężnych nie wlicza się m.in. zobowiązań wobec wspólnika albo akcjonariusza z tytułu pożyczki lub innej czynności prawnej o podobnych skutkach. Możliwy jest zatem scenariusz, w którym wskutek przelewu wierzytelności cesjonariusz, pomimo skutecznego nabycia wierzytelności, nie będzie uprawniony do skutecznego złożenia wniosku sanacyjnego wobec dłużnika. Stanie się tak w razie przelewu wierzytelności przysługującej niepowiązanemu z dłużnikiem cedentowi na cesjonariusza będącego wspólnikiem albo akcjonariuszem dłużnika przenoszonej wierzytelności, jeśli wysokość rzeczonej wierzytelności będzie na tyle istotna, że wyłączenie jej spod badania przesłanki bilansowej spowoduje, że zobowiązania pieniężne przestaną przekraczać wartość majątku dłużnika. W przedstawionym wariancie wprawdzie wierzytelność wejdzie w skład majątku nabywcy, natomiast wobec utraty przez dłużnika przymiotu niewypłacalnego[72], zdekompletują się wynikające z art. 283 ust. 2 p.r. przesłanki wyposażenia wierzyciela w legitymację do złożenia wniosku sanacyjnego.

W kontekście wpływu przelewu wierzytelności na ustanie przesłanek warunkujących legitymację wierzycielską do złożenia wniosku restrukturyzacyjnego, trzeba jeszcze odnotować, że w razie przeniesienia wierzytelności tylko w części, legitymacja przysługiwać będzie z osobna zarówno dotychczasowemu wierzycielowi (cedentowi), jak i nabywcy (cesjonariuszowi). Nie jest to jednak reguła bezwzględna. Akceptując bowiem pogląd o tym, iż cesjonariuszem może być sam dłużnik[73], możliwy jest scenariusz, w którym wskutek przelewu na niego wierzytelności, wyeliminowany zostanie stan niewypłacalności lub zagrożenia niewypłacalnością. Będzie tak wówczas, gdy w następstwie przelewu wierzytelności na samego dłużnika i będącej skutkiem tego konfuzji, wygaśnie wymagalna wierzytelność w takiej wysokości (części), która przesądzała o istnieniu jednej z wyliczonych wyżej przesłanek niewypłacalności. Umorzenie wierzytelności w sygnalizowany sposób, jeżeli przedmiotem transferu była część wierzytelności cedenta względem dłużnika, spowoduje również, iż cedent utraci legitymację do złożenia wniosku o otwarcie postępowania sanacyjnego wobec dłużnika,

[72] Przy założeniu, że równocześnie wobec dłużnika nie będzie występowała płynnościowa przesłanka niewypłacalności z art. 11 ust. 1 p.u.
[73] Na temat istniejących w tym zakresie wątpliwości zob. rozdział I, pkt 5.2 niniejszej pracy.

bowiem wprawdzie – co do pozostałej części wierzytelności – nadal będzie posiadał status wierzyciela, jednakże dłużnik nie będzie już niewypłacalny[74].

3.2. Przelew wierzytelności po zainicjowaniu postępowania, lecz przed przejściem do etapu zasadniczego

Postanowienie o otwarciu postępowania sanacyjnego ma miejsce w następstwie zweryfikowania istnienia wszystkich podstaw takiej decyzji[75], do których należy m.in. uprawnienie (legitymacja) do złożenia wniosku restrukturyzacyjnego. Rzeczona podstawa ma charakter materialnoprawny. Legitymacja procesowa jest bowiem rozumiana jako wynikająca z prawa materialnego kwalifikacja danego podmiotu do występowania w konkretnym postępowaniu w charakterze strony (uczestnika)[76], a skoro tak – to jej brak oznacza konieczność wydania postanowienia merytorycznego o oddaleniu wniosku restrukturyzacyjnego. Badanie przesłanek otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego następuje na moment rozpoznania wniosku przez właściwy sąd. Postanowienie w przedmiocie wniosku restrukturyzacyjnego najczęściej zapada na posiedzeniu niejawnym, choć wyznaczenie rozprawy nie jest wyłączone[77]. W imię realizacji zasady szybkości postępowań, ustawodawca dąży do zapewnienia odpowiedniej dynamiki działania sądu, przewidując w tym celu terminy instrukcyjne[78].

Przywołane zagadnienia proceduralne zmierzają do zwrócenia uwagi na istnienie przestrzeni czasowej pomiędzy momentem złożenia wniosku restrukturyzacyjnego, rozumianego jako pismo procesowe spełniające ustawowo określone wymogi formalne i fiskalne, a chwilą

[74] Analizowany tu przypadek dotyczy przelewu wierzytelności przed zainicjowaniem postępowania sanacyjnego. Nie odnosi się zatem do niego zawarta w rozdziale I, pkt 5.2 konkluzja o nieważności takiego przelewu z uwagi na obejście prawa. Zakaz spełniania świadczeń objętych układem (art. 252 ust. 1 w zw. z art. 297 p.r.) aktualizuje się bowiem dopiero z dniem otwarcia postępowania sanacyjnego.

[75] Na temat przesłanek badanych w ramach rozpoznawania wniosku restrukturyzacyjnego zob. P. Filipiak, B. Groele, A. Hrycaj [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6*…, s. 69–70, gdzie wyróżniono odrębnie przesłanki materialne oraz procesowe. W literaturze niemieckiej przyczyny ogłoszenia upadłości określa się jako *Insolvenzgründe* (zob. N. Preuß [w:] Jaeger, *Insolvenzordnung Großkommentar*, Berlin–Boston 2020, kom. do § 286, nb. 15).

[76] M. Manowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom I. Art. 1–477(16)*, red. M. Manowska, LEX 2022, kom. do art. 199.

[77] Na temat możliwości wyznaczenia rozprawy zob. T. Szczurowski, *Skutki otwarcia postępowania*…, s. 94–95.

[78] Terminy te są zróżnicowane w zależności od rodzaju postępowania. Wniosek o zatwierdzenie układu powinien zostać rozpoznany w terminie dwóch tygodni (art. 223 ust. 1 p.r.), a wniosek o otwarcie przyspieszonego postępowania układowego w terminie jednego tygodnia (art. 232 ust. 2 p.r.). Z kolei wniosek o otwarcie postępowania układowego oraz postępowania sanacyjnego powinny rozstać rozstrzygnięte w terminie dwóch tygodni, chyba że istnieje konieczność wyznaczenia rozprawy. W takim przypadku wniosek rozpoznaje się w terminie sześciu tygodni (art. 270 ust. 2 oraz art. 270 ust. 2 w zw. z art. 288 ust. 1 p.r.).

rozpoznania wniosku przez sąd. W tym okresie może dochodzić do różnych zmian w sytuacji finansowo-gospodarczej dłużnika (np. do ustania stanu niewypłacalności), nie wyłączając modyfikacji w jego strukturze zadłużenia. W szczególności może dojść do wygaśnięcia danego zobowiązania z powodu spełnienia świadczenia przez dłużnika lub zmiany osoby wierzyciela wskutek przelewu wierzytelności. Ten ostatni przypadek wymaga pogłębionej analizy, celem ustalenia, czy i w jaki sposób cesja wierzytelności w okresie po złożeniu wniosku o otwarcie postępowania sanacyjnego przez cedenta wpływa po pierwsze na bieg zainicjowanego postępowania, po drugie na uprawnienia cesjonariusza z tytułu nabytej wierzytelności. Jak dostrzeżono wcześniej, pole badawcze jest w tym przypadku ograniczone do postępowania o otwarcie postępowania sanacyjnego, bowiem na gruncie układu w upadłości samo złożenie propozycji układowych powoduje przejście do etapu zasadniczego postępowania[79].

Poszukując rozstrzygnięcia przedstawionych zagadnień, na wstępie konieczna jest odpowiedź na pytanie, czy cesjonariusz wstępuje bądź może wstąpić do toczącego się postępowania o otwarcie postępowania sanacyjnego. Jest to o tyle istotne, że w razie odpowiedzi negatywnej, na datę rozstrzygania wniosku sanacyjnego wnioskodawca nie miałby już statusu wierzyciela. Ostatecznie idzie więc również o pytanie, czy cesja wierzytelności może skutkować, zwłaszcza przy uwzględnieniu zasady aktualności orzeczenia[80], oddaleniem wniosku restrukturyzacyjnego z uwagi na utratę legitymacji przez wnioskodawcę[81]. W p.r. próżno szukać przepisu wprost normującego przedstawioną kwestię. Wprawdzie również na gruncie p.u. taki nie występuje, aczkolwiek ustawodawca w art. 29a p.u. uregulował skutki określonych aktów dyspozycyjności na bieg postępowania o ogłoszenie upadłości. W szczególności można byłoby twierdzić, że skoro wykonanie przez dłużnika zobowiązań wobec wnioskodawcy po złożeniu wniosku o ogłoszenie upadłości nie ma wpływu na dalszy bieg postępowania (art. 29a ust. 2 p.u.), to tym bardziej wpływu takiego nie powinien implikować przelew wierzytelności, skoro nie powoduje on jej wygaśnięcia, a jedynie zmianę podmiotową po stronie osoby uprawnionej do otrzymania świadczenia od dłużnika. Co więcej, w obrębie procedury upadłościowej wyróżnić trzeba jeszcze art. 317 ust. 3 p.u., który stanowi, iż z chwilą

[79] Analiza innych postępowań restrukturyzacyjnych w badanym obszarze jest zaś bezpodstawna, skoro nie mogą być one zainicjowane wnioskiem wierzyciela.
[80] Zgodnie z zasadą aktualności orzeczenia sądowego (art. 316 § 1 k.p.c.) sąd rozstrzyga sprawę, biorąc pod uwagę stan faktyczny istniejący w chwili zamknięcia rozprawy oraz stan prawny w tej dacie obowiązujący (E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, Legalis 2024, kom. do art. 316).
[81] Chodzi o sytuację, w której przedmiotem przelewu była cała i jedyna wierzytelność bądź wszystkie wierzytelności cedenta. W razie bowiem przeniesienia tylko części wierzytelności lub jednej z wielu, nadal zachowuje on status wierzyciela, a tym samym legitymację czynną, o ile dłużnik nadal pozostaje niewypłacalny.

zawiadomienia sądu, sądu polubownego lub organu prowadzącego postępowanie administracyjne o nabyciu przedsiębiorstwa upadłego, nabywca przedsiębiorstwa wstępuje z mocy prawa w miejsce upadłego lub syndyka do postępowań cywilnych, administracyjnych, sądowo-administracyjnych oraz przed sądami polubownymi, dotyczących przedsiębiorstwa lub jego składników, bez zezwolenia strony przeciwnej. Oznacza to – jak wyjaśnia P. Zimmerman – że nabywca przedsiębiorstwa wstępuje do procesu w miejsce upadłego bez konieczności uzyskiwania zgody drugiej strony, jak i samego upadłego. Innymi słowy, staje się stroną tych procesów i postępowań w miejsce upadłego *ex lege*, bez potrzeby dokonywania dodatkowych czynności i uzyskiwania czyjejkolwiek zgody. Po przedstawieniu przez nabywcę lub syndyka sądowi prowadzącemu postępowanie dowodu nabycia przedsiębiorstwa w postępowaniu upadłościowym sąd zobligowany jest wydać postanowienie o wstąpieniu z mocy prawa nabywcy przedsiębiorstwa i dalej prowadzić postępowanie z jego udziałem w miejsce upadłego[82]. W orzecznictwie[83] dostrzeżono zarazem, że w przypadku nabycia przedsiębiorstwa, po złożeniu przez syndyka wniosku o ogłoszenie upadłości, nabywca wstępuje z mocy prawa, z chwilą zawiadomienia sądu upadłościowego, do postępowania o ogłoszenie upadłości, w związku z czym postępowanie nadal toczy się przy udziale wierzyciela, wyposażonego w legitymację do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości[84]. Pomimo że w ustawie restrukturyzacyjnej brak analogicznych rozwiązań, nie sposób na tej tylko podstawie przyjąć twierdzenie, że przelew wierzytelności po złożeniu wniosku sanacyjnego oznacza, iż postępowanie toczy się z wniosku podmiotu, który nie ma już legitymacji czynnej, a tym samym podlega on oddaleniu.

Wniosek sanacyjny wszczyna postępowanie, które zakwalifikować należy jako rodzaj postępowania cywilnego, sądowego[85]. Mimo odesłania w art. 209 p.r.[86] do odpowiedniego stosowania przepisów księgi pierwszej części pierwszej k.p.c. czyli „Procesu" (art. 15–505[39]), sprawa restrukturyzacyjna nie jest sprawą rozpoznawaną w procesie[87]. W przeciwieństwie do

[82] P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 317, nb. 10.
[83] Postanowienie SO w Warszawie z dnia 9 grudnia 2021 r., XXIII Gz 865/21, niepubl.
[84] Wniosek o ogłoszenie upadłości może złożyć, poza dłużnikiem, m.in. także każdy z jego wierzycieli osobistych (zob. art. 20 ust. 1 p.u.).
[85] P. Janda, *Ochrona osób trzecich*…, s. 16 i n.
[86] Art. 209 p.r. nie jest jedynym przepisem odsyłającym do stosowania regulacji innych ustaw w obrębie p.r. Norma odsyłająca zawarta jest również m.in. w art. 269, 287 oraz 341 p.r. (tak też A. Hrycaj [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 209).
[87] W. Głodowski [w:] *System Postępowania Cywilnego. Tom 1. Instytucje postępowania cywilnego*, red. Ł. Błaszczak, J. Studzińska, Legalis 2025, s. 610–611; tak też: A. Hrycaj [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 209; R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 209, nb. 1, który przyporządkowuje postępowanie restrukturyzacyjne do rodziny postępowań nieprocesowych.

procesu cywilnego, zakładającego istnienie konfliktu pomiędzy dwiema przeciwstawnymi stronami i wszczynanego powództwem, w postępowaniu restrukturyzacyjnym nie występuje klasyczny podział stron na powoda i pozwanego, lecz mamy do czynienia z uczestnikami postępowania, w tym zawsze dłużnikiem oraz co najmniej dwoma wierzycielami[88]. Jest to więc postępowanie o charakterze wielopodmiotowym (zbiorowym), z tym że krąg wierzycieli będących uczestnikami postępowania jest różnie ustalany w zależności od etapu postępowania[89]. W fazie inicjalnej, gdy wniosek sanacyjny pochodzi od wierzyciela, uczestnikiem jest wnioskodawca oraz dłużnik.

Jak stwierdzono, prawo restrukturyzacyjne nie zawiera regulacji zupełnej[90], zaś w sprawach nieuregulowanych nakazuje stosować odpowiednio[91] przepisy księgi pierwszej części pierwszej k.p.c.[92] W literaturze zwraca się przy tym uwagę, że do przepisów k.p.c. należy sięgnąć dopiero wówczas, gdy brak jest regulacji w p.r., każdorazowo mając na względzie cel ustawy i kontekst zastosowania przepisu w sprawie restrukturyzacyjnej, a nie w sprawie procesowej[93]. O ile odpowiednie zastosowanie art. 316 § 1 k.p.c.[94], w myśl którego sąd wydaje orzeczenie, biorąc za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy, *prima facie* mogłoby sugerować, że utrata atrybutu wierzyciela wskutek cesji po złożeniu wniosku sanacyjnego nakazuje oddalić wniosek, to nie można zapominać o regulacji z art. 192 pkt 3 k.p.c. Przepis ten stanowi, iż z chwilą doręczenia pozwu zbycie w toku sprawy rzeczy lub

[88] S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 65, nb. 1.
[89] A. Hrycaj [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 65.
[90] *Ibidem*, kom. do art. 209.
[91] Odpowiednie stosowanie przepisów ma niejednolity charakter, gdyż oznacza trzy różne sytuacje, tj. stosowanie przepisów odniesienia do danego zakresu bez jakichkolwiek zmian ich treści (tzw. stosowanie wprost), stosowanie tych przepisów z modyfikacjami oraz całkowite niestosowanie określonych przepisów odniesienia do danego zakresu (J. Nowacki, *„Odpowiednie" stosowanie przepisów prawa*, PiP 1964, nr 3, s. 367–376).
[92] Odesłanie to nie jest pełne, bowiem w art. 209 ust. 1 p.r. wprost wskazano, których przepisów się nie stosuje, jako nieodpowiadających specyfice postępowań restrukturyzacyjnych. Są to: art. 1301a, 1302, 1391, 2051, 2052 i 2054–20512 k.p.c. oraz przepisy o zawieszeniu i wznowieniu postępowania oraz postępowaniu w sprawach gospodarczych. Ponadto w obrębie p.r. wyłączenie stosowania niektórych przepisów k.p.c. wynika również w przepisów szczególnych (zob. np. art. 136 ust. 2 p.r., który wyłącza stosowanie art. 130 § 1 k.p.c. do zarzutów wobec uchwały rady wierzycieli, niespełniających wymogów formalnych pisma procesowego).
[93] P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 209, nb. 4; tak też R. Kosmal, D. Kwiatkowski, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 209.
[94] Choć komentatorzy ustawy nie wskazują wprost art. 316 § 1 p.r. jako objętego odpowiednim stosowaniem na podstawie odesłania z art. 209 p.r., to możliwość taka jest dostrzegana w orzecznictwie (zob. przykładowo postanowienie SO w Warszawie z 19 lipca 2024 r., WA/Gz-KRZ/86/2023, niepubl.; w uzasadnieniu postanowienia SO w Warszawie z 24 czerwca 2024 r., WA1M/GRz/121/2024, niepubl., odnotowano natomiast, iż „postępowania restukturyzacyjne są postępowaniami specyficznymi i nie każde przepisy Kodeksu postępowania cywilnego mają wprost zastosowanie do procedowania w sprawach rozpoznawanych na podstawie ustawy Prawo restrukturyzacyjne. Na pewno nie sposób w postępowaniach restrukturyzacyjnych wprost stosować art. 316 k.p.c., zgodnie z którym po zamknięciu rozprawy sąd wydaje wyrok, biorąc za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy").

prawa, objętych sporem, nie ma wpływu na dalszy bieg sprawy, natomiast nabywca może wejść na miejsce zbywcy za zezwoleniem strony przeciwnej. Zbycie rzeczy lub prawa dokonane w toku instancji, mimo utraty materialnoprawnej podstawy, nie pozbawia zatem zbywcy legitymacji procesowej. Reguła ta ma zastosowanie wtedy, gdy przejście praw lub obowiązków jest wynikiem zmiany ustawy, wydania decyzji przez właściwy organ bądź czynności materialnoprawnej stron postępowania[95], pod co podpada m.in. przelew wierzytelności[96].

Możliwość powołania się na art. 192 pkt 3 k.p.c. w postępowaniu o otwarcie postępowania sanacyjnego nie jest jednak oczywista, zwłaszcza że nie jest on wymieniany przez komentatorów ustawy wśród przepisów mających odpowiednie zastosowanie na gruncie postępowań restrukturyzacyjnych na mocy wspomnianego już odesłania z art. 209 p.r. Sygnalizowana wątpliwość wynika w zasadzie z dwóch aspektów, tj. tego czy art. 192 pkt 3 k.p.c. może być w ogóle stosowany w postępowaniach innych niż procesowe[97], oraz czy można przyjąć, że wierzytelność mieści się w pojęciu „rzeczy lub prawa, objętych sporem", o których przepis ten traktuje.

Odpowiadając na pierwszą z wątpliwości, przegląd orzecznictwa prowadzi do niespornej konkluzji, że możliwość stosowania art. 192 pkt 3 k.p.c. do postępowań nieprocesowych na mocy odesłania z art. 13 § 2 k.p.c. bywa odrzucana[98]. Tak jest na gruncie postępowania o zniesienie współwłasności[99], o wpis zastawu do rejestru zastawów[100] dawniej także w postępowaniu wieczystoksięgowym[101]. Ponadto zgodnie ze stanowiskiem wyrażonym

[95] Wyrok SN z dnia 24 maja 2019 r., I CSK 225/18, BOSN; z doktryny zob. przykładowo O.M. Piaskowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505(39). Tom I*, red. O.M. Piaskowska, LEX 2024, kom. do art. 192.
[96] Tak też M. Manowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*…, kom. do art. 192.
[97] Wątpliwość ta odpada w przypadku przyjęcia poglądu, iż postępowanie restrukturyzacyjne jest rodzajem postępowania procesowego.
[98] Również w doktrynie wylicza się rodzaje spraw, do których art. 192 pkt 3 kp.c. nie znajduje zastosowania, jak np. postępowania, w których rozstrzygnięcie sądu kształtuje stosunki własnościowe (prawnorzeczowe), typu rozgraniczenie czy dział spadku (tak M. Manowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*…, kom. do art. 192).
[99] Zob. postanowienie SN z dnia 13 marca 2002 r., III CKN 411/00, LEX nr 54484, w uzasadnieniu którego podkreślono, że celem postępowania o zniesienie współwłasności jest nowe ukształtowanie prawa własności rzeczy stanowiącej przedmiot współwłasności przez odebranie temu prawu cechy wspólności. Skutek ten jest osiągany postanowieniem znoszącym współwłasność *ex nunc*, które dotyczy wszystkich podmiotów stosunku współwłasności, co wymaga, aby orzeczeniem znoszącym współwłasność zostali objęci aktualni współwłaściciele.
[100] Wyrok SN z dnia 4 grudnia 2009 r., III CSK 54/09, BOSN, którego uzasadnienie sprowadza się do niemożności pogodzenia regulacji z art. 192 pkt 3 k.p.c. z przepisami prawa materialnego, normującymi ochronę nabywcy działającego w dobrej wierze.
[101] Zob. postanowienie SN z dnia 21 stycznia 2004 r., IV CK 346/02, LEX nr 175931, gdzie argumentacja uzasadniająca taki kierunek wykładni akcentuje szczególny charakter postępowania wieczystoksięgowego,

w judykaturze, przepisu tego nie stosuje się także w postępowaniu egzekucyjnym[102], procesie posesoryjnym[103] ani do osoby, która w toku sprawy o wyłączenie z masy upadłości nabyła od syndyka prawo lub rzecz podlegającą wyłączeniu[104]. Weryfikacja uzasadnień judykatów, w których odmówiono możliwości zastosowania analizowanego przepisu, prowadzi do wniosku, że w każdym przypadku motywy przyjętego kierunku interpretacyjnego oparte zostały na odwołaniu się do charakteru danej sprawy (rodzaju sprawy), szczególnych celów, które realizuje określone postępowanie, czy też zasad nim rządzących. Nie jest to zatem argumentacja wyłączająca stosowanie art. 192 pkt 3 k.p.c. *en bloc*. Podejście takie jest zupełnie trafne, jeśli wziąć pod uwagę, że przepis ten, ulokowany w przepisach o procesie, do innych rodzajów postępowań jest stosowany odpowiednio, na podstawie normy odsyłającej z art. 13 § 2 k.p.c. Odpowiednie stosowanie ma zaś, co już wyjaśniono, niejednolity charakter, a różnorodność spraw rozstrzyganych w postępowaniu cywilnym skutkuje niekiedy tym, że poszczególne przepisy w ogóle nie mogą być stosowane. Regulacja z art. 192 pkt 3 k.p.c., nakierowana na stabilizację postępowania[105], do spraw innych niż procesowe może być zatem stosowana, o ile pozostaje w zgodzie ze specyfiką danego postępowania niespornego[106]. Skoro

---

którego celem jest ujawnienie w księdze wieczystej aktualnego, zgodnego z rzeczywistym, stanu prawnego nieruchomości. Skoro tak, to wynikające z treści księgi wieczystej zbycie prawa, od istnienia którego uzależnione jest wpisanie innego prawa, uznano jako niemożliwe do pominięcia także wtedy, gdy zbycie to nastąpiło po złożeniu wniosku o wpisanie do księgi wieczystej tego innego prawa. W nowszym orzecznictwie przyjmuje się natomiast, że art. 192 pkt 3 k.p.c. znajduje zastosowanie w postępowaniu o wpis do księgi wieczystej [zob. uchwałę SN (7) z dnia 16 grudnia 2009 r., III CZP 80/09, BOSN; postanowienie SN z dnia 28 października 2015 r., II CSK 769/14, BOSN].

[102] Wyrok SN z dnia 13 grudnia 2012 r., V CSK 7/12, BOSN; uchwała SN z dnia 5 marca 2009 r., III CZP 4/09, BOSN, gdzie wyjaśniono, że istota art. 192 k.p.c. sprawia, że może on mieć zastosowanie tylko do postępowania rozpoznawczego, a zgoda dłużnika na dokonywanie czynności zarówno w postępowaniu klauzulowym, jak i we właściwej egzekucji, nie daje się pogodzić z celem postępowania egzekucyjnego.

[103] Uchwała SN z dnia 29 czerwca 2016 r., III CZP 25/16, BOSN. W uzasadnieniu uchwały stwierdzono, że ograniczenie badania w sprawach o naruszenia posiadania obowiązku respektowania ostatniego stanu posiadania wyłącza w tym postępowaniu zastosowanie konsekwencji przewidzianych w art. 192 pkt 3 k.p.c.

[104] Postanowienie SN z dnia 27 maja 2015 r., II CSK 461/14, BOSN. W uzasadnieniu zwrócono uwagę, iż spór o wyłączenie z masy upadłości ma charakter szczególny, zarówno jeśli chodzi o jego dwuetapowość, jak i legitymację bierną przyznają syndykowi masy upadłości o statusie zarówno zastępcy pośredniego upadłego w sprawach dotyczących masy upadłości, jak i organu postępowania na etapie właściwego postępowania upadłościowego, który zobowiązany jest działać w interesie zastępowanego, masy upadłości oraz wszystkich wierzycieli. Tymczasem w razie zbycia prawa lub rzeczy, nabywca, w przeciwieństwie do syndyka, nie zmierza do zachowania danego składnika w masie upadłości. Ponadto konsekwencją wyjścia danego składnika majątkowego z masy upadłości, również w razie zbycia przez syndyka, jest odpadnięcie materialnoprawnej przesłanki dotychczasowego roszczenia i jego przekształcenie przedmiotowe, gdyż ustawa przewiduje w takim wypadku roszczenie zastępcze dotyczące wydania świadczenia uzyskanego za zbyte mienie oraz ewentualne roszczenie odszkodowawcze.

[105] Uchwała SN z dnia 17 czerwca 2010 r., III CZP 38/10, BOSN.

[106] Podobnie M. Manowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*…, kom. do art. 192. Stanowisko o stosowaniu art. 192 pkt 3 k.p.c. do postępowania o otwarcie postępowania sanacyjnego może być aprobowane pomimo zasadniczej zgodności poglądów co do odpowiedniego stosowania w tej procedurze także art. 316 § 1 k.p.c. W orzecznictwie przesądzono bowiem, że sąd – pomijając zdarzenie prawne, jakim jest zbycie przedmiotu postępowania – wyjątkowo odstępuje od przewidzianej w art. 316 § 1 k.p.c. zasady aktualności orzeczenia (wyrok SN z dnia 3 września 1964 r., I CR 570/63, Legalis nr 104559).

tak, to należy poddać ocenie, czy warunek ten spełnia postępowanie wywołane wnioskiem sanacyjnym wierzyciela.

Przedmiotem wniosku restrukturyzacyjnego jest skierowane do sądu żądanie udzielenia dłużnikowi ochrony prawnej w drodze rozpoznania sprawy restrukturyzacyjnej, uzasadnione określonymi okolicznościami faktycznymi[107]. Nie ulega on zmianie, nawet jeśli z wnioskiem występuje legitymowany do tego wierzyciel. Choć bowiem realizuje w ten sposób swój windykacyjny cel, czyni to poprzez domaganie się przyznania dłużnikowi ochrony przed wierzycielami poprzez zastosowanie instrumentów przewidzianych przez p.r. i w efekcie zmierza do uzyskania zaspokojenia na podstawie układu. Restrukturyzacja najczęściej daje szanse na wyższe zaspokojenie niż alternatywna upadłość[108], a nadto wierzyciel, decydując się na dochodzenie zaspokojenia w ramach postępowania sanacyjnego, zabezpiecza swój interes przed realizacją przez dłużnika zaspokojenia w myśl zasady *prior tempore, potior iure*, co wpisuje się w – będącą istotą postępowania restrukturyzacyjnego – zasadę równego traktowania wierzycieli[109] oraz dominacji ich grupowego interesu w tym postępowaniu[110]. Z dniem otwarcia postępowania majątek dłużnika „służyć ma już nie swojemu właścicielowi, ale jego wierzycielom”[111]. To, że od strony materialnoprawnej majątek ten przysługuje nadal dłużnikowi, jest konsekwencją braku osobowości prawnej masy sanacyjnej, jakkolwiek od strony formalnoprawnej zarządza nim zarządca, stając się – z uwagi na stawiane mu wymogi profesjonalizmu – rzecznikiem interesu wierzycieli. Konkluzja ta nie pozostaje zarazem w sprzeczności z celem postępowań restukturyzacyjnych, te bowiem zawsze muszą być prowadzone przy zabezpieczeniu słusznych praw wierzycieli, a realizowana przez nie funkcja windykacyjna, o czym była mowa, nie może zostać zupełnie zatracona[112]. Wręcz przeciwnie,

[107] P. Filipiak, B. Groele, A. Hrycaj [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6*…, s. 100. Bazując na dorobku myśli prawniczej w zakresie problematyki przedmiotu pozwu i postępowania cywilnego, można przyjąć, że wniosek restrukturyzacyjny inkorporuje roszczenie restrukturyzacyjne, stanowiące odrębną kategorię roszczenia procesowego (por. H. Trammer, *Następcza bezprzedmiotowość procesu cywilnego*, Kraków 1950, s. 15–16).
[108] W. Głodowski, *Pozycja prawna wierzyciela*…, s. 15.
[109] R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 162, nb. 1; o jednakowym traktowaniu wierzycieli w układzie zob. T. Trocki, P. Skura, *Jednakowe traktowanie wierzycieli w układzie – art. 162 prawa restrukturyzacyjnego*, Monitor Prawa Bankowego 2017, nr 9, s. 88 i n.
[110] W rozumieniu pierwszeństwa wspólnego interesu wierzycieli przed interesem pojedynczego wierzyciela (zob. A. Hrycaj [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, wyd. 1, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2016, s. 26).
[111] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 294, nb. 3.
[112] To, która funkcja w danym postępowaniu przeważy, zależy od zbioru okoliczności faktycznych i prawnych tworzących rzeczywistość, w której dane przedsiębiorstwo aktualnie się znajduje, przy uwzględnieniu perspektyw jego dalszej działalności. Uniknięcie upadłości dłużnika na gruncie p.r. jest pojęciem na tyle pojemnym, że nie wyklucza realizacji tego celu nawet poprzez całkowitą likwidację mienia dłużnika, jeżeli tylko wspomniana rzeczywistość wskazuje, że jest to najlepsza (a nierzadko jedyna) droga do zaspokojenia wierzycieli (szerzej zob. N. Frosztęga, B. Sierakowski, *Czy postępowanie restrukturyzacyjne*…, s. 78–91).

nawet jeśli w danym przypadku wnioskujący o otwarcie postępowania sanacyjnego wierzyciel motywowany jest chęcią uporządkowania sytuacji finansowej dłużnika, to jednak po to, aby dzięki odpowiednio dobranym środkom restrukturyzacyjnym zagwarantować przynajmniej częściowe zaspokojenie swoich roszczeń[113]. Tym samym realizowana przez postępowanie restrukturyzacyjne funkcja windykacyjna, zasady rządzące postępowaniem o otwarcie postępowania sanacyjnego ani wzgląd na pozycję prawną dłużnika oraz wierzycieli w tej procedurze, nie stoją na przeszkodzie możliwości odpowiedniego stosowania regulacji z art. 192 pkt 3 k.p.c. Nie sposób znaleźć argumenty, które wyłączałyby taką sposobność. Za taki nie może służyć również twierdzenie, że skoro dany wierzyciel przestaje być uprawniony do żądania zaspokojenia od dłużnika, wobec którego – w ramach dochodzenia swoich roszczeń – zainicjował postępowanie sanacyjne, to otwarcie takiego postępowania naruszałoby czyjekolwiek prawa. Postępowanie restrukturyzacyjne ma charakter grupowy i nawet jeśli wniosek sanacyjny pochodzi od indywidualnego wierzyciela, działa w szerszym interesie, obejmującym w istocie cały krąg wierzycieli dłużnika. Z punktu widzenia sytuacji finansowej dłużnika przelew wierzytelności nic nie zmienia, bowiem cesjonariusz wstępuje w pozycję prawną cedenta i co do nabytej wierzytelności może żądać zaspokojenia od dłużnika. Osoba wierzyciela ma w tym zakresie znaczenie zupełnie wtórne. Jak wyjaśniano wcześniej, to dlatego w procedurze sanacyjnej przyznano, jako wyjątek od zasady, legitymację czynną wierzycielowi osobistemu, bowiem ma ona stanowić instrument reakcji wierzycielskiej na zarządzanie przedsiębiorstwem przez dłużnika w sposób, który doprowadził do jego niewypłacalności. Skutek w postaci otwarcia postępowania sanacyjnego obejmuje wszystkie wierzytelności objęte układem[114], bez względu na to, komu one przysługują, za potwierdzenie czego niech służą art. 150 i 151 p.r., które określają zakres układu pod względem przedmiotowym, czyli wskazują, jakie wierzytelności są objęte układem, nie zaś wierzytelności których podmiotów[115]. Zbiór przywołanych argumentów pozwala przyjąć, że sprawa restrukturyzacyjna nie wykazuje

[113] W tym aspekcie np. przepisy o zabezpieczeniu na przedpolu sanacji (art. 286 i n. p.r.), choć *verba legis* zmierzają do zabezpieczenia majątku dłużnika, w istocie realizują funkcję zabezpieczającą interesy wierzycieli. Petryfikacja majątku zapobiega bowiem jego niekontrolowanemu rozdysponowaniu przez dłużnika, a tym samym stabilizacji aktywów dłużnika, które posłużą w dalszej kolejności zaspokojeniu wierzycieli na mocy układu (ewentualnie – zostaną zachowane dla potrzeb likwidacji w ramach upadłości, w razie odmowy otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego lub jego niepowodzenia).

[114] *De iure* w pewnym sensie postępowanie sanacyjne kształtuje także sytuację prawną wierzytelności, które nie są objęte układem. Za przykład niech służy immunitet egzekucyjny w toku postępowania sanacyjnego (art. 312 p.r.), obejmujący w sferze przedmiotowej majątek dłużnika wchodzący w skład masy sanacyjnej. Ogranicza on zatem możliwości windykacji z majątku dłużnika, w toku postępowania sanacyjnego, także co do wierzytelności nieobjętych układem (na temat wątpliwości co do zgodności z Konstytucją RP takiego rozwiązania zob. S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 312, nb. 1).

[115] Pozostaje to spójne z wykładnią pojęcia „wierzytelność", która skoncentrowana jest na sytuacji prawnej uprawniającej do żądania świadczenia od dłużnika, pozostawiając z boku osobę wierzyciela.

cech, które dyskwalifikowałyby możliwość zastosowania art. 192 pkt 3 k.p.c. w toku postępowania o otwarcie postępowania sanacyjnego. Tym samym przejść można do próby rozstrzygnięcia drugiej ze stwierdzonych wcześniej wątpliwości, tj. czy wierzytelność podpada pod pojęcie „rzeczy lub prawa, objętych sporem", o których mowa we wspominanym przepisie.

Regulacja z 192 pkt 3 k.p.c. ma charakter procesowy i znajduje zastosowanie, gdy strona powoła się na zdarzenie, które, według prawa materialnego, zdolne jest wywołać następstwo prawne, czyli przejście uprawnienia lub obowiązku, stanowiącego przedmiot postępowania, na inny podmiot[116]. Dla przyjęcia, że istnieje związek pomiędzy żądaniem pozwu a zbytą przez stronę po wszczęciu postępowania rzeczą lub prawem, istotna jest ocena, czy zbycie doprowadziło do przeniesienia na inny podmiot tego prawa, z powołaniem się na które powód (wnioskodawca) zgłasza żądanie[117]. Wierzyciel składający wniosek restrukturyzacyjny wobec swojego dłużnika wprawdzie domaga się otwarcia postępowania sanacyjnego, czyni to jednak z powołaniem się na swoją wierzytelność, bowiem jest ona z jednej strony uzasadnieniem istnienia jego legitymacji, z drugiej przedmiotem windykacji realizowanej w ramach procedury sanacyjnej. Wprawdzie trudno postawić znak równości pomiędzy wierzytelnością służącą wnioskodawcy a literalnie odczytywanym sformułowaniem „prawo objęte sporem", skoro postępowanie restrukturyzacyjne nie jest postępowaniem procesowym, a sąd restrukturyzacyjny nie jest powołany do merytorycznego i definitywnego rozstrzygania sporu o istnienie bądź wysokość danej wierzytelności[118], to jednak pojęcie to jest stosunkowo pojemne. Jak wywiódł Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 4 października 2007 r., „Artykuł 192 pkt 3 k.p.c. nie mówi wprawdzie o zbyciu sytuacji prawnej ani o zbyciu prawa albo obowiązku, lecz o zbyciu »rzeczy lub prawa, objętych sporem«, jednak w nauce twierdzi się, że pojęcie to należy rozumieć szeroko"[119]. W postępowaniu o otwarcie postępowania sanacyjnego chodzi o żądanie udzielenia ochrony roszczeniu restrukturyzacyjnemu, czyli wywołanie zmiany w sytuacji prawnej dłużnika, umożliwiającej objęcie go ochroną przed wierzycielami, tak aby

[116] K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, wyd. 12, Legalis 2024, kom. do art. 192, nb. 31.
[117] *Ibidem*.
[118] Co prawda w ramach postępowania wywołanego sprzeciwem co do umieszczenia lub pominięcia wierzytelności na spisie wierzytelności najpierw sędzia-komisarz, a w drugiej instancji sąd restrukturyzacyjny rozstrzygają o istnieniu danej wierzytelności (w tym o jej wysokości oraz innych elementach, jak np. zabezpieczenie), czynią to jednak dla potrzeb postępowania restrukturyzacyjnego. Umieszczenie wierzytelności na spisie wierzytelności ma bowiem znaczenie dla określenia sumy, z którą wierzyciel uczestniczy w postępowaniu restrukturyzacyjnym. Nie oznacza to, że definitywnie przesądza o istnieniu wierzytelności, a tym bardziej, że korzysta z powagi rzeczy osądzonej (A. Jakubecki [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, wyd. 2, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2020, s. 371–372).
[119] V CSK 248/07, BOSN.

poprzez i wskutek zastosowania instrumentów przewidzianych p.r., uniknął upadłości i spełnił ciążące na nim na mocy układu zobowiązania. Z perspektywy wierzyciela-wnioskodawcy można przyjąć, że przedmiotem ochrony w sprawie restrukturyzacyjnej jest jego wierzytelność, zaś z punktu widzenia ogółu wierzycieli – zbiór wszystkich wierzytelności objętych docelowo układem, a postępowanie sanacyjne pełni względem nich funkcję akcesoryjną. Ani otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego, ani przyjęcie układu, ani nawet jego prawomocne zatwierdzenie nie są celem samym w sobie, lecz służą stworzeniu warunków do uniknięcia upadłości dłużnika dzięki możliwości zawarcia układu i na jego podstawie zrealizowania ochrony objętych nim wierzytelności poprzez ich spłatę. Uprawnione wydaje się więc twierdzenie, że wierzytelność, której zaspokojeniu ma służyć postępowanie restrukturyzacyjne i która leży u podstaw zgłoszonego przez wierzyciela wniosku sanacyjnego, jest „objęta sporem" w rozumieniu art. 192 pkt 3 k.p.c., tym bardziej że jest on stosowany odpowiednio.

W efekcie przedstawionych rozważań, skutkiem przyjętej tezy o dopuszczalności stosowania art. 192 pkt 3 k.p.c. na gruncie postępowania o otwarcie postępowania sanacyjnego jest wniosek, iż przelew wierzytelności wnioskodawcy po doręczeniu[120] dłużnikowi wniosku sanacyjnego[121] nie ma wpływu na dalszy bieg sprawy[122]. Cesjonariusz może wejść na miejsce cedenta do postępowania, jednakże wymaga to zgody nie tylko dłużnika, ale również zbywcy wierzytelności (dotychczasowego wnioskodawcy)[123]. Sam fakt przelewu wierzytelności nie może być poczytany za zgodę cedenta. Zezwolenie może być wyrażone wyraźnie bądź w sposób dorozumiany przez takie zachowanie się w postępowaniu, które wskazuje z dostateczną pewnością na to, że strony (uczestnicy) nie sprzeciwiają się wstąpieniu innej osoby[124]. Jeżeli nabywca zezwolenia nie uzyska, to cedent działa dalej w postępowaniu we własnym imieniu. Z kolei w sytuacji, w której przelew nastąpiłby po złożeniu wniosku

[120] Na gruncie postępowania restrukturyzacyjnego pierwsze doręczenie następuje w sposób tradycyjny, czyli poza systemem KRZ (zob. art. 198 ust. 5 p.r.).
[121] W postępowaniu nieprocesowym pojęcie zawisłości sporu zastępuje „stan sprawy w toku", który następuje z chwilą doręczenia wniosku uczestnikom postępowania, a gdy jedynym uczestnikiem jest wnioskodawca lub gdy postępowanie wszczęto z urzędu – z chwilą podjęcia przez sąd pierwszej czynności przygotowawczej zmierzającej do rozstrzygnięcia sprawy (postanowienie SN z dnia 26 marca 1992 r., I CRN 19/92, LEX nr 9074).
[122] *Notabene* wywiedziona konkluzja wyjaśnia znaczenie art. 317 ust. 3 p.u., który w istocie podkreśla dopuszczalność zmiany podmiotowej po stronie wnioskodawcy, z tą różnicą, iż wyłącza konieczność uzyskania pozwolenia strony przeciwnej na wstąpienie do postępowania.
[123] Zob. uzasadnienie wyroku SN z dnia 19 października 2005 r., V CK 708/04, BOSN, gdzie wyłożono argumenty za koniecznością pozyskania zgody obu stron postępowania dla wstąpienia nabywcy w miejsce zbywcy, pomimo że art. 192 pkt 3 k.p.c. literalnie wskazuje tylko na konieczność uzyskania zezwolenia strony przeciwnej. Tak też m.in. O.M. Piaskowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego… Tom I*, kom. do art. 192.
[124] Wyrok SN z dnia 19 października 2005 r., V CK 708/04, BOSN; podobnie M. Manowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*…, kom. do art. 192.

sanacyjnego przez wierzyciela, lecz przed doręczeniem jego odpisu dłużnikowi, należy przyjąć, iż regulacja z art. 192 pkt 3 k.p.c. nie będzie miała zastosowania, a skoro tak, to postępowanie będzie toczyło się z wniosku podmiotu pozbawionego legitymacji czynnej. Nieskorzystanie w takim scenariuszu z trybu z art. 196 k.p.c.[125] będzie skutkowało koniecznością jego oddalenia[126]. Gdyby natomiast jeszcze przed doręczeniem odpisu wniosku sanacyjnego dłużnikowi cesjonariusz złożył – niezależnie od wniesionego przez cedenta – własny wniosek o otwarcie postępowania sanacyjnego wobec dłużnika nabytej wierzytelności, powinno zostać wydane zarządzenie umożliwiające prowadzenie tych spraw pod jedną sygnaturą[127].

Pozostając jeszcze w poddawanej analizie przestrzeni czasowej obejmującej okres pomiędzy złożeniem wniosku sanacyjnego przez wierzyciela a przejściem do zasadniczego etapu postępowania restrukturyzacyjnego i dla kompletności dotychczasowych rozważań, należy odnieść się do wpływu przelewu wierzytelności na uprawnienie do cofnięcia wniosku sanacyjnego[128]. W przypadku niewstąpienia przez cesjonariusza do postępowania, cedent zachowuje legitymację i działa w takim postępowaniu w imieniu własnym, ale na rzecz nabywcy (tzw. substytucja procesowa)[129]. W razie zaś wejścia przez nabywcę w miejsce zbywcy, cesjonariusz staje się uczestnikiem postępowania, a cedent status ten traci. W każdym wariancie wnioskodawca – bez względu na to, czy jest nim nadal cedent czy cesjonariusz – zachowuje prawo do cofnięcia złożonego wniosku o otwarcie postępowania sanacyjnego, co wchodzi w zakres jego uprawnień dyspozycyjnych. Nie rozstrzygając w tym miejscu, czy złożenie oświadczenia o cofnięciu takiego wniosku jest wiążące dla sądu restrukturyzacyjnego[130], należy przyjąć, iż zgoda cesjonariusza na taką czynność nie jest konieczna. Innymi słowy, jeśli mimo przeniesienia wierzytelności, nabywca nie wstąpił do

[125] Wydaje się, że brak jest przeszkód, aby przed rozpoznaniem wniosku sanacyjnego, sąd na wniosek dotychczasowego wnioskodawcy (cedenta) zawiadomił o toczącym się postępowaniu osobę przez niego wskazaną (cesjonariusza). Osoba ta może w ciągu dwóch tygodni od doręczenia zawiadomienia wstąpić do sprawy w charakterze wnioskodawcy.

[126] Por. D. Olczak-Dąbrowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–458[16]. Tom I*, red. T. Szanciło, Legalis 2023, kom. do art. 192, nb. 5.

[127] Podstawą prawną takiego zarządzenia byłby § 39 zarządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 czerwca 2019 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej (Dz. Urz. MS z 2019 r. poz. 138 z późn. zm.).

[128] Badanie dopuszczalności przekształcenia żądania restrukturyzacyjnego w żądanie przez cesjonariusza otwarcia innego postępowania niż pierwotnie wnioskowane jest bezprzedmiotowe, skoro ustalono, iż tylko na gruncie postępowania sanacyjnego, jeśli chodzi o katalog postępowań przewidzianych w p.r., wierzyciel jest wyposażony w legitymację czynną do złożenia wniosku o jego otwarcie.

[129] E. Rudkowska-Ząbczyk [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*…, kom. do art. 192.

[130] Przykładowo P. Zimmerman stwierdza, iż cofnięcie wniosku restrukturyzacyjnego przed wydaniem postanowienia o otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego, co do zasady, skutkuje umorzeniem postępowania. Rzeczone postępowanie nie może bowiem toczyć się bez udziału uprawnionego wnioskodawcy (P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 7, nb. 3).

postępowania o otwarcie postępowania sanacyjnego w miejsce cedenta, zatem w sprawie nadal występuje zbywca wierzytelności, ten ostatni jest uprawniony do samodzielnego skutecznego cofnięcia wniosku sanacyjnego, także wbrew woli nabywcy. Jeśli czynność ta skutkowałaby umorzeniem postępowania, nie będzie przeszkód, aby cesjonariusz złożył samodzielnie nowy wniosek o otwarcie postępowania sanacyjnego dłużnika nabytej wierzytelności. Z perspektywy cesjonariusza formą ograniczenia ryzyka podejmowania przez cedenta czynności nieakceptowanych przez cesjonariusza może być uregulowanie tych zagadnień w ramach bilateralnego porozumienia (np. w umowie przelewu).

4. Legitymacja czynna wierzyciela w obcych porządkach prawnych

Po dokonaniu analizy uprawnień wierzyciela, w tym cesjonariusza, w obszarze możliwości zainicjowania postępowania restrukturyzacyjnego wobec jego dłużnika na gruncie prawa polskiego, zasadne jest dokonanie komparatystycznego zestawienia z rozwiązaniami funkcjonującymi w tym zakresie w innych porządkach prawnych.

4.1. Prawo niemieckie

W niemieckim systemie prawnym wyróżnia się dwa zasadnicze rodzaje postępowań restrukturyzacyjnych, których inicjalny etap charakteryzuje się odmiennymi mechanizmami.

Pierwsze z nich stanowi tzw. postępowanie planu insolwencyjnego (*Insolvenzplanverfahren*), uregulowane w przepisach InsO (§ 217–269). Procedura ta służy zatwierdzeniu planu restrukturyzacyjnego lub likwidacyjnego, którego celem jest umożliwienie kontynuacji działalności przedsiębiorstwa albo efektywna jego likwidacja przy maksymalizacji zaspokojenia wierzycieli. W ramach tej procedury wyróżnić można dwa dodatkowe jej warianty: *Eigenverwaltung* (§ 270–285 InsO), czyli postępowanie z zarządem własnym, w ramach którego dłużnik zachowuje uprawnienia zarządcze nad przedsiębiorstwem, oraz tzw. *Schutzschirmverfahren* (§ 270b InsO), czyli postępowanie pod „parasolem ochronnym", będące w istocie procedurą poprzedzającą ogłoszenie upadłości. Umożliwia ona dłużnikowi zagrożonemu niewypłacalnością[131] przygotowanie planu restrukturyzacyjnego w okresie

[131] Jeżeli dłużnik znajduje się już w stanie niewypłacalności, nie jest uprawniony do skorzystania z trybu *Schutzschirmverfahren*. Analogicznie, postępowanie prowadzone w tym trybie nie może być kontynuowane, jeżeli w jego toku dojdzie do zaistnienia stanu niewypłacalności po stronie dłużnika.

ochronnym trwającym maksymalnie trzy miesiące. Legitymacja do złożenia wniosku o wszczęcie postępowania upadłościowego, stanowiącego podstawę dla zastosowania *Insolvenzplanverfahren*, przysługuje zarówno dłużnikowi, jak i wierzycielowi. Wobec braku szczególnych ograniczeń w tym zakresie, należy przyjąć, że uprawnienie to obejmuje zarówno wierzyciela pierwotnego, jak i nabywcę wierzytelności w drodze przelewu. Po otwarciu postępowania upadłościowego uprawnienie do złożenia wniosku o zatwierdzenie planu restrukturyzacyjnego przysługuje z kolei syndykowi (*Insolvenzverwalter*) lub zgromadzeniu wierzycieli, a nie pojedynczemu wierzycielowi (§ 218 InsO). W konsekwencji, rola indywidualnego cesjonariusza w dalszym toku postępowania planu insolwencyjnego jest ograniczona i nie obejmuje samodzielnej inicjatywy w zakresie przedłożenia planu restrukturyzacyjnego (propozycji układowych). W odniesieniu natomiast do postępowań prowadzonych w trybie zarządu własnego (*Eigenverwaltung*) oraz pod parasolem ochronnym (*Schutzschirmverfahren*), ich wszczęcie możliwe jest wyłącznie z inicjatywy dłużnika. Wierzyciele, w tym również cesjonariusze, są pozbawieni legitymacji do zainicjowania tych trybów postępowania.

Drugim rodzajem postępowania restrukturyzacyjnego jest procedura prowadzona na podstawie przepisów StaRUG, stanowiącej – jak już wcześniej wyjaśniono – implementację do niemieckiego porządku prawnego rozwiązań przewidzianych w dyrektywie 2019/1023. Postępowanie to może zostać wszczęte wyłącznie z inicjatywy dłużnika, co oznacza, że wierzyciele, w tym również cesjonariusze, są całkowicie pozbawieni legitymacji do jego zainicjowania.

4.2. Prawo włoskie

Włoska ustawa, analogicznie jak przepisy regulujące postępowania restrukturyzacyjne w prawie polskim, oparta jest na zasadzie skargowości, przy czym istotną różnicę między systemem włoskim a polskim stanowi to, że w Polsce – w określonych przypadkach – możliwe jest wszczęcie postępowania sanacyjnego również na wniosek wierzyciela, zatem nawet wbrew woli dłużnika. W prawie włoskim, pomimo istnienia wielu dostępnych procedur restrukturyzacyjnych, zasadniczo podmiotem legitymowanym do ich zainicjowania jest tylko dłużnik. Oznacza to, że nawet jeżeli wszczęcie konkretnego postępowania restrukturyzacyjnego pozostaje w interesie wierzycieli i jest podejmowane na skutek ich

oczekiwań lub za ich zgodą, to z formalnoprawnego punktu widzenia inicjatywa ta przypisana jest wyłącznie dłużnikowi.

Powyższe znajduje bezpośrednie potwierdzenie w art. 37 CCII, który stanowi, że prawo do zainicjowania procedury regulacji sytuacji kryzysowej oraz niewypłacalności, zarówno w formach pozasądowych, jak i sądowych, przysługuje wyłącznie dłużnikowi. Reguła ta nie jest jednak bezwzględna, bowiem wyjątek od tej zasady przewidziano w art. 240 ust. 1 CCII, odnoszącym się do tzw. układu w postępowaniu likwidacyjnym (*concordato nella liquidazione giudiziale*), będącego funkcjonalnym odpowiednikiem instytucji układu w postępowaniu upadłościowym w prawie polskim. Zgodnie z tym przepisem, po otwarciu postępowania likwidacyjnego, propozycje układowe mogą złożyć także wierzyciele, pod warunkiem, że dłużnik prowadził księgi rachunkowe, a dane w nich zawarte – wraz z innymi dostępnymi informacjami – pozwalają syndykowi na sporządzenie tymczasowej listy wierzytelności, którą zatwierdza sędzia-komisarz. W konsekwencji, podobnie jak w prawie polskim, włoski porządek prawny przewiduje możliwość układowego zakończenia postępowania upadłościowego (likwidacyjnego), a inicjatywa w tym zakresie może pochodzić także od wierzycieli[132]. Włoskie przepisy nie nakładają na wierzyciela składającego propozycje układowe żadnych dodatkowych wymagań. W szczególności nie jest konieczne posiadanie wierzytelności o określonej wysokości, współdziałanie z innymi wierzycielami ani spełnienie innych warunków formalnych. Włoska ustawa nie wyłącza także możliwości złożenia propozycji układowych przez wierzyciela, który nabył wierzytelność w drodze cesji, nawet po otwarciu postępowania likwidacyjnego.

4.3. Prawo litewskie

W prawie litewskim podstawowym aktem prawnym regulującym postępowania insolwencyjne osób prawnych, w tym postępowania restrukturyzacyjne, jest przywołana już we Wprowadzeniu ustawa z dnia 13 czerwca 2019 r. o niewypłacalności osób prawnych (JUANI). Ustawa ta w art. 2 ust. 10 zawiera normatywną definicję postępowania restrukturyzacyjnego, stanowiąc, że jest to całokształt procedur określonych w tej ustawie, których celem jest

[132] Co znamienne, CCII przewiduje, że propozycje układowe nie mogą zostać złożone przez samego dłużnika, spółkę, w której posiada on udziały, ani przez spółki powiązane, jeżeli od otwarcia postępowania nie upłynął co najmniej rok, a od zatwierdzenia listy wierzytelności – co najmniej dwa lata. Wyjątkiem jest jedynie sytuacja, w której propozycje układowe przewidują wniesienie wkładu powiększającego wartość masy upadłości co najmniej o 10%.

przezwyciężenie trudności finansowych osoby prawnej, zachowanie jej zdolności do dalszego funkcjonowania oraz uniknięcie upadłości, poprzez uzyskanie pomocy wierzycieli w pokonaniu trudności finansowych przy zastosowaniu środków ekonomicznych, technicznych, organizacyjnych i innych.

System litewski przewiduje zasadniczo dwie formy postępowania restrukturyzacyjnego: sądową oraz pozasądową. Postępowanie sądowe może z kolei przybrać postać standardową bądź przyspieszoną. W ramach pierwszego z nich plan restrukturyzacyjny powinien zostać złożony w sądzie w terminie czterech miesięcy od dnia uprawomocnienia się postanowienia o otwarciu postępowania, z możliwością jego przedłużenia do sześciu miesięcy. Alternatywnie, postępowanie może zostać wszczęte w trybie przyspieszonym, jeśli już na etapie składania wniosku do sądu przedłożono plan restrukturyzacyjny, uprzednio zatwierdzony przez wierzycieli zgodnie z procedurą przewidzianą w art. 106 i 107 JUANI. W takim przypadku sąd jednym postanowieniem otwiera postępowanie restrukturyzacyjne i zatwierdza plan. Tryb ten ma istotne znaczenie praktyczne, szczególnie w odniesieniu do tzw. postępowań powtórnych, gdyż zgodnie z art. 24 ust. 3 JUANI, stanowi on jedyną dopuszczalną formę otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego w okresie pięciu lat od umorzenia poprzedniego postępowania tego rodzaju.

Postępowanie sądowe może zostać zainicjowane nie tylko przez dłużnika, ale również przez wierzyciela, o ile jego wierzytelność jest wymagalna oraz jej wysokość przekracza równowartość dziesięciu minimalnych wynagrodzeń miesięcznych (art. 4 ust. 2 JUANI). Procedura wszczęcia rozpoczyna się od doręczenia przez wierzyciela formalnego zawiadomienia osobie prawnej. Może ono zostać przekazane listem poleconym, za pośrednictwem komornika, kuriera lub – przy spełnieniu wymogów bezpieczeństwa i identyfikowalności – drogą elektroniczną. W zawiadomieniu wierzyciel wskazuje na istnienie bezspornego, niewykonanego zobowiązania oraz informuje, że jeżeli w terminie nie krótszym niż 15 dni i nie dłuższym niż 30 dni od doręczenia zawiadomienia zobowiązanie to nie zostanie wykonane, nie dojdzie do zawarcia porozumienia w sprawie pomocy ani do podjęcia decyzji o wszczęciu pozasądowego postępowania upadłościowego, wówczas wierzyciel wystąpi do sądu z wnioskiem o otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego lub postępowania upadłościowego. Zważywszy na sposób ukształtowania instytucji przelewu wierzytelności w litewskim porządku prawnym, który nie odbiega od konstrukcji przyjmowanej w systemach kontynentalnych i opiera się na zasadniczo pełnej sukcesji singularnej po stronie nabywcy

wierzytelności, jak również mając na uwadze brak ustawowych wyłączeń w zakresie legitymacji do wszczęcia postępowania restrukturyzacyjnego, należy przyjąć, że uprawnienie do zainicjowania postępowania przysługuje zarówno wierzycielowi pierwotnemu, jak i nabywcy wierzytelności (cesjonariuszowi).

Drugą formą restrukturyzacji przewidzianą przez ustawę litewską jest tzw. porozumienie w sprawie pomocy w przezwyciężeniu trudności finansowych. Jest to instytucja o charakterze pozasądowym. Stanowi umowę zawieraną pomiędzy osobą prawną a jej wierzycielami, której skutkiem jest bezpośrednie powstanie, zmiana lub wygaśnięcie praw i obowiązków cywilnoprawnych stron w związku z udzielaną pomocą. Osoba prawna dążąca do zawarcia takiego porozumienia może – jeszcze przed jego zawarciem – wystąpić do sądu o zastosowanie lub uchylenie środków zabezpieczających (art. 10 JUANI). Jednocześnie ustawa nakłada na dłużnika obowiązek zainicjowania postępowania upadłościowego w terminie pięciu dni roboczych od dnia, w którym powziął lub powinien był powziąć wiadomość o tym, że porozumienie w sprawie pomocy nie jest wykonywane lub jest realizowane nienależycie. Porozumienie w sprawie pomocy ma charakter czysto kontraktowy i opiera się na konsensusie stron. Skoro zaś mamy do czynienia z umową, której zawarcie jest uzależnione od zgodnej woli podmiotów w niej uczestniczących, to pytanie o legitymację – w rozumieniu formalnego uprawnienia do zainicjowania procedury – staje się w istocie bezprzedmiotowe. Decydujące znaczenie mają tu nie ustawowe przesłanki proceduralne, lecz zdolność do czynności prawnych oraz możliwość ukształtowania stosunku obligacyjnego w drodze negocjacji i zawarcia umowy.

Ponadto, niezależnie jednak od opisanej możliwości wszczęcia postępowania restrukturyzacyjnego przez wierzyciela, ustawa przewiduje także rozwiązanie polegające na możliwości złożenia propozycji układowych (zatwierdzenia planu restrukturyzacji) w ramach już toczącego się postępowania upadłościowego. Inicjatywa w tym zakresie może m.in. pochodzić od indywidualnego wierzyciela, któremu ustawodawca wprost przyznaje takie uprawnienie (art. 79 ust. 1 pkt 2 JUANI). Wniosek taki powinien zawierać uzasadnienie, z którego wynika, że proponowane środki umożliwią osobie prawnej przezwyciężenie trudności finansowych, zachowanie zdolności do kontynuowania działalności oraz uniknięcie upadłości.

Analiza przepisów prawa niemieckiego, włoskiego i litewskiego prowadzi ostatecznie do wniosku, że każdy z tych porządków prawnych w określonym zakresie przewiduje możliwość

zainicjowania postępowania restrukturyzacyjnego nie tylko przez dłużnika, lecz również przez wierzyciela. W każdym z analizowanych porządków prawnych, wszędzie tam, gdzie legitymacja wierzyciela rzeczywiście występuje, przysługuje ona nie tylko wierzycielowi pierwotnemu, ale także nabywcy wierzytelności w drodze przelewu (cesjonariuszowi). Wynika to z powszechnie obowiązującej w tych systemach zasady sukcesji singularnej w przypadku przelewu wierzytelności, skutkującej wstąpieniem nabywcy w sytuację prawną zbywcy w zakresie uprawnień związanych z wierzytelnością. Żaden z badanych porządków prawnych nie wprowadza przy tym normatywnych ograniczeń w zakresie możliwości wykonywania uprawnień inicjujących postępowanie restrukturyzacyjne przez cesjonariusza.

5. Wpływ przelewu wierzytelności na inne uprawnienia wierzyciela na etapie inicjalnym

Krąg uprawnień wierzycieli na etapie inicjalnym postępowań restrukturyzacyjnych jest stosunkowo wąski. Poza omówionym prawem do zapoczątkowania działań zmierzających do zawarcia układu, wyróżnić można jeszcze uprawnienie odnoszące się do poparcia wskazywanego przez dłużnika podmiotu, który w ramach wybranej procedury ma pełnić funkcję pozasądowego organu postępowania restukturyzacyjnego[133]. Konstruując przepisy p.r., prawodawca wyszedł bowiem z założenia, że w postępowaniu restrukturyzacyjnym zasadniczy wpływ na przebieg postępowania, w tym również na wybór osoby nadzorcy bądź zarządcy, powinni mieć wierzyciele oraz dłużnik, tym bardziej że składową wpływającą na skuteczność prowadzenia postępowania jest niewątpliwie ich zaufanie do konkretnej osoby, która będzie pełniła wspomnianą funkcję[134]. Wspominane założenie nie stanowi zarazem cechy wyróżniającej tylko polskie procedury insolwencyjne, jest bowiem znane także innym porządkom prawnym[135]. Legislacyjnym odzwierciedleniem przywołanego spostrzeżenia są odpowiednie regulacje rozstrzygające o możliwości wskazania w ramach danego postępowania kandydata do pełnienia funkcji syndyka, nadzorcy bądź zarządcy. Choć z perspektywy

[133] Do pozasądowych organów postępowania restrukturyzacyjnego zalicza się: zgromadzenie wierzycieli, radę wierzycieli, nadzorcę sądowego, nadzorcę układu i zarządcę (zob. S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 23, nb. 1).

[134] Uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, VII kadencja, druk sejm. nr 2824, s. 22.

[135] Przykładowo na gruncie prawa niemieckiego zgromadzenie wierzycieli jest władne, w ramach szerszego uprawnienia do decydowania o przebiegu postępowania, m.in. zdecydować o wyborze innego syndyka masy upadłości (§ 57 zd. 1 InsO). Również w prawie litewskim na etapie wnioskowania o wszczęcie postępowania restrukturyzacyjnego, wnioskodawca uprawniony jest do zaproponowania kandydatury na syndyka, podając jego dane osobowe, a także załączając zgodę kandydata (art. 17 ust. 3 pkt 5 JUANI). Uprawnienia takiego nie przewidziano natomiast wprost w przepisach prawa włoskiego, z tym jednak zastrzeżeniem, że zarówno dłużnik, jak i wierzyciele mogą żądać zastąpienia syndyka z powodu konfliktu interesów, wskazując stosowne uzasadnienie (art. 135 CCII).

analizowanych w tym miejscu uprawnień wierzycieli kompleksowe omawianie wszystkich możliwości wpływu wierzycieli na wybór podmiotu pełniącego wyliczone role jest zbędne, w kręgu zainteresowania pozostają uprawnienia wyrażone w art. 38 ust. 2 oraz art. 51 ust. 2 p.r. Przewidują one, iż na wniosek dłużnika, do którego dołączono pisemną zgodę wierzyciela lub wierzycieli mających łącznie więcej niż 30% sumy wierzytelności, z wyłączeniem wierzycieli, o których mowa w art. 80 ust. 3 oraz art. 116 p.r., sąd, w postanowieniu o otwarciu przyspieszonego postępowania układowego, postępowania układowego lub postępowania sanacyjnego, powołuje do pełnienia funkcji odpowiednio nadzorcy sądowego bądź zarządcy osobę spełniającą wymogi, o których mowa w art. 24 p.r., wskazaną przez dłużnika. Związanie wnioskiem dłużnika popartym przez wierzycieli mających łącznie więcej niż 30% ogólnej sumy wierzytelności nie jest zarazem bezwzględne, gdyż sąd może odmówić powołania wskazanej osoby, jeżeli stwierdzi istnienie uzasadnionych ku temu przyczyn, w szczególności jeżeli jest oczywiste, że wskazana osoba nie daje rękojmi należytego wykonywania obowiązków.

Odnosząc przedstawione uprawnienie do etapu inicjalnego postępowań restrukturyzacyjnych, w pierwszym rzędzie należy odnotować, że nie przysługuje ono w ramach postępowania o zatwierdzenie układu, gdzie nadzorca układu jest wybierany samodzielnie przez dłużnika poprzez zawarcie z nim stosownej umowy[136], jak również na gruncie układu w upadłości. W obszarze prawa upadłościowego ustawodawca – zarówno w poprzednich reżimach prawnych[137], jak i obecnie – nie przewidział bowiem uprawnienia do choćby względnie wiążącego wskazania syndyka przy wniosku upadłościowym. Jedyną drogą zapewniającą wierzycielom upadłego wpływ na osobę syndyka jest wykorzystanie w tym celu kompetencji rady wierzycieli do zmiany syndyka (art. 207a p.u.)[138]. Skoro zaś etap inicjalny układu w upadłości powiązano z samym aktem złożenia propozycji, badanie w tym zakresie wpływu przelewu na sytuację wierzyciela w aspekcie uprawnienia do wyboru osoby syndyka jest bezprzedmiotowe[139]. Wziąwszy powyższe pod uwagę, dalsze wywody zostają ograniczone do

[136] Szerzej na ten temat zob. A. Hrycaj, *Postępowanie o zatwierdzenie układu*…, s. 219 i n.
[137] Już na gruncie p.u.1934 wyrażany był pogląd, że „syndyk jest organem sądu, mającym w toku postępowania dbać w równej mierze o interesy wierzycieli i upadłego, przeto mimo braku wyraźnego w tym kierunku przepisu nie powinno się ustanawiać syndykiem osoby, której osobisty stosunek do dłużnika uzasadniałby obawę, że nie będzie sumiennie i bezstronnie pełnić powierzonych jej czynności" (J. Korzonek, *Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowem. Komentarz*, Kraków 1935, s. 39).
[138] Sformowanie, że rada wierzycieli może zmienić syndyka, jest pewnym skrótem myślowym. *De lege lata* czyni to sąd „na skutek uchwały rady wierzycieli".
[139] W kontekście układu w upadłości możliwy jest natomiast scenariusz, w którym wierzyciele najpierw za pośrednictwem rady wierzycieli dokonują zmiany syndyka, a dopiero później inicjowane są działania związane z dążeniem do zawarcia układu poprzez złożenie propozycji układowych.

przyspieszonego postępowania układowego, postępowania układowego, postępowania sanacyjnego oraz postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli. Ta ostatnia procedura jest wszakże normowana w szerokim zakresie przepisami p.r. dotyczącymi przyspieszonego postępowania układowego na zasadzie sygnalizowanego już odwołania zawartego w art. 491[38] p.u., a skoro tak, to odpowiednie zastosowanie znajdzie również art. 38 ust. 2 p.r.[140]

Odnosząc badane uprawnienie do przedmiotu niniejszej dysertacji, w kręgu zainteresowania pozostają dwie kwestie. Po pierwsze, czy w razie przelewu wierzytelności w każdym przypadku na cesjonariusza przechodzi prawo do wyrażenia zgody na powołanie określonej osoby do pełnienia funkcji nadzorcy sądowego lub zarządcy, czy też może ono pozostać przy cedencie; po drugie, jaki skutek dla już wyrażonej przez cedenta zgody na określoną kandydaturę ma późniejszy transfer wierzytelności.

Przyjęta w prawie polskim konstrukcja przelewu zakłada, iż wraz z wierzytelnością przechodzą na nabywcę wszelkie związane z nią prawa, w szczególności roszczenie o zaległe odsetki (art. 509 § 2 k.c.). Prawną implikacją takiego rozwiązania, szerzej omówionego w I rozdziale, jest to, że cesjonariusz wstępuje w całą sytuację prawną cedenta związaną z przenoszoną wierzytelnością. Choć strony umowy przelewu są władne zmodyfikować zakres przedmiotowy przelewu, niektóre prawa związane z wierzytelnością główną mogą zostać przeniesione na inny podmiot tylko wraz z tą wierzytelnością, a przy tym same nie mają zdolności do bycia przedmiotem przelewu. Prawo wierzyciela do wyrażenia zgody na powołanie określonej osoby do pełnienia funkcji nadzorcy sądowego lub zarządcy jest prerogatywą wierzyciela umożliwiającą realizację jego prawa podmiotowego, którym jest przysługująca mu wierzytelność. Wierzycielski wpływ na osobę powołaną do pełnienia funkcji pozasądowego organu postępowania restrukturyzacyjnego stanowi przejaw działań zmierzających do zapewnienia efektywności postępowania restrukturyzacyjnego, a przez to funkcji, które realizuje, w tym – z perspektywy wierzyciela – funkcji windykacyjnej. Uprawnienie przewidziane w art. 38 ust. 2 oraz art. 51 ust. 2 p.r. nie może być więc postrzegane w kategoriach wierzytelności, a skoro tak – to brak jest podstaw do szerszych rozważań, czy może być ono przedmiotem przelewu, skoro mogą być nim tylko wierzytelności i jedynie ich dotyczą klauzule

[140] Tak też P. Filipiak [w:] *Upadłość konsumencka*…, kom. do art. 491[38].

wyłączające możliwość dokonania cesji, w tym właściwość zobowiązania[141]. Teza ta nie oznacza jednak, że nie znajdzie do niego zastosowania także art. 509 § 2 k.c. Przeciwnie, uprawnienie to, jako ściśle związane z wierzytelnością, niefunkcjonujące autonomicznie w obrocie, przechodzi *ex lege* wraz z wierzytelnością na jej nabywcę[142], nawet jeśli nie zostanie to wprost wyartykułowane w umowie przelewu. Jak już bowiem wyjaśniano, w świetle art. 509 § 2 k.c. wierzytelność jest transferowana na nabywcę ze wszystkimi właściwościami, przywilejami i brakami, a w szczególności przechodzą na nabywcę także prawa uboczne związane z wierzytelnością[143] i służące do jej urzeczywistnienia[144], za które uznać można m.in. prawo do poparcia określonego kandydata do pełnienia funkcji nadzorcy sądowego lub zarządcy. Stanowisko to nie powinno budzić wątpliwości, zważywszy na ścisłe, funkcjonalne związanie uprawnienia przewidzianego w art. 38 ust. 2 oraz art. 51 ust. 2 p.r. z wierzytelnością, brak jego samodzielności oraz cel, jakiemu służy[145]. Odrzucenie prezentowanego kierunku interpretacyjnego prowadziłoby do nieracjonalnych skutków. Po dokonaniu cesji wierzytelności nieprzechodzące na nabywcę uprawnienie przewidziane we wskazanych przepisach nie przysługiwałoby w istocie ani cedentowi, ani cesjonariuszowi. Ten pierwszy nie miałby już bowiem wierzytelności, a zatem nie mógłby realizować tego uprawnienia, drugi z kolei, choć posiadałby wierzytelność, nie mógłby mieć wpływu na osobę nadzorcy sądowego lub zarządcy, skoro prawa do wskazania takiego kandydata nie nabywałby wraz z wierzytelnością. Taka interpretacja pozostawałaby w oczywistej sprzeczności nie tylko z brzmieniem, ale i celem regulacji z art. 509 § 2 k.c. Wypaczałaby także intencję zapewnienia wierzycielom wpływu na obsadę kluczowego w istocie organu postępowania restrukturyzacyjnego. Wywód ten prowadzi do konkluzji, że analizowane uprawnienie, jako niemające samoistnego charakteru i niebędące wierzytelnością, nie może być przedmiotem samodzielnego obrotu. Każdorazowo przechodzi na cesjonariusza wraz z wierzytelnością, zaś odmienne w tym przedmiocie rozstrzygnięcie stron umowy przelewu nie odniosłoby skutku. W efekcie, w razie przeniesienia wierzytelności, cesjonariusz nabywa nie tylko legitymację do zainicjowania postępowania sanacyjnego wobec niewypłacalnego dłużnika, ale także prawo, o którym mowa w art. 38 ust. 2 oraz art. 51 ust. 2 p.r. Łączny ich transfer nie oznacza zarazem

[141] Tak też na gruncie uprawnienia wierzyciela do wytoczenia skargi pauliańskiej wywiedziono w wyroku SN z dnia 11 grudnia 2009 r., V CK 184/09, BOSN.
[142] Wyrok SN z dnia 11 grudnia 2009 r., V CK 184/09, BOSN.
[143] *Ibidem*.
[144] Można w tym kontekście mówić o uprawnieniach funkcjonalnie związanych z wierzytelnością główną, rozumiejąc przez to uprawnienia, których realizacja warunkuje spełnienie świadczenia zaspokajającego roszczenie główne (tak K. Mularski [w:] *Kodeks cywilny. Tom II*…, kom. do art. 509, nb. 52).
[145] Wyrok SN z dnia 11 grudnia 2009 r., V CK 184/09, BOSN.

konieczności wspólnego ich wykonywania, zwłaszcza że w praktyce najczęściej będzie to niemożliwe. Nie można bowiem tracić z pola widzenia, że badane uprawnienie oznacza nie tyle prawo wierzyciela do wskazania określonej osoby do pełnienia funkcji nadzorcy sądowego lub zarządcy, co akceptację kandydata proponowanego przez dłużnika. Każdorazowo wniosek w tym przedmiocie musi pochodzić od samego dłużnika, wobec którego zgody wierzycieli mają charakter wyłącznie uzupełniający i dopiero w razie osiągnięcia progu 30% sumy wierzytelności nadają wnioskowi charakter względnie wiążący dla sądu. Nawet zatem w razie złożenia wniosku o otwarcie postępowania sanacyjnego wobec niewypłacalnego dłużnika przez wierzyciela osobistego, warunkiem powołania przez sąd do pełnienia funkcji zarządcy kandydata popieranego przez wierzycieli jest złożenie stosownego wniosku przez dłużnika.

Dodać jeszcze należy, że art. 38 ust. 2 oraz art. 51 ust. 2 p.r. *expressis verbis* wyłączają z kręgu wierzycieli, których zgoda wlicza się do progu 30% sumy wierzytelności, wierzycieli, o których mowa w art. 80 ust. 3 oraz art. 116 p.r. Wyłączenia te obejmują współdłużników, którzy dotychczas nie zaspokoili wierzyciela, oraz podmioty pozostające w stosunku bliskości z dłużnikiem, wynikającym z powiązań rodzinnych, osobowych lub kapitałowych. Możliwy jest więc scenariusz, w którym cesjonariuszem będzie podmiot podpadający pod tak zakreślony krąg wierzycieli, pozbawionych prawa do poparcia kandydata na nadzorcę sądowego lub zarządcę[146]. W żadnym razie nie przeczy to jednak wcześniejszym wywodom, bowiem fakt, że w danym przypadku określone uprawnienie nie może być wykonane z mocy ustawowego wyłączenia, nie oznacza, że prawo to na cesjonariusza nie przeszło. Jest tak tym bardziej, że stan powiązań wynikający z art. 116 p.r. w przeważającej mierze nie ma charakteru trwałego, może zatem ustać, w związku z czym cesjonariusz finalnie stanie się uprawniony do wykonania nabytego wraz z przelewem wierzytelności prawa, o którym mowa w art. 38 ust. 2 oraz art. 51 ust. 2 p.r.

Przechodząc następnie do ustalenia wpływu przelewu na wyrażoną uprzednio przez cedenta zgodę na określoną kandydaturę, należy zauważyć, że w istocie jest to pytanie o zachowanie czy też kontynuację skutków praw już wykonanych przez cedenta w kontekście sytuacji cesjonariusza. Weryfikowanym w tym przypadku prawem jest uprawnienie wierzyciela do

[146] W istocie można mówić tylko o sytuacji, w której cesjonariusz będzie podmiotem, o którym mowa w art. 116 p.r. Nie sposób bowiem rozważać przelewu wierzytelności podmiotów, o których traktuje art. 80 ust. 3 p.r., skoro przepis ten dotyczy współdłużników, którzy dopiero w przyszłości mogą stać się wierzycielem upadłego, wskutek zaspokojenia wierzyciela.

poparcia osoby spełniającej wymogi, o których mowa w art. 24 p.r., wskazanej przez dłużnika do pełnienia funkcji nadzorcy sądowego lub zarządcy. Ma ono charakter niemajątkowy, niepieniężny, związany z rolą wierzyciela jako uczestnika postępowania restrukturyzacyjnego i stanowi przejaw osobistej oceny wierzyciela dotyczącej kompetencji i zaufania wobec wskazanej osoby. Sposobem jego wykonania jest złożenie pisemnego oświadczenia w tym przedmiocie, które nabiera mocy z chwilą złożenia pod nim podpisu przez wierzyciela lub osobę uprawnioną do jego reprezentacji[147]. Nie ma przeszkód, aby dany wierzyciel poparł kilku kandydatów. Jednak to, czy oświadczenie wierzyciela wywoła skutki prawne w obszarze prawa restrukturyzacyjnego, zależy od szeregu dalszych zdarzeń, zasadniczo od niego niezależnych, do których można zaliczyć to, czy dłużnik w ogóle wniesie o powołanie do pełnienia funkcji nadzorcy sądowego lub zarządcy osobę popieraną przez wierzyciela. W każdym razie, z chwilą złożenia dłużnikowi analizowanego oświadczenia, prawo wierzyciela zostaje wykonane i współkształtuje jego aktualną sytuację prawną związaną z posiadaną wierzytelnością. Jakkolwiek ustawa nie daje wyraźnej odpowiedzi na pytanie, czy dokonanie przelewu wierzytelności dezaktualizuje zgodę wyrażoną przez cedenta na powołanie określonego kandydata do pełnienia funkcji nadzorcy sądowego bądź zarządcy, uznać należy, iż pozostaje ona w mocy. Przemawia za tym kilka argumentów. Po pierwsze, pomimo że zgoda wierzyciela, o której mowa w art. 38 ust. 2 oraz art. 51 ust. 2 p.r. jest trudna do usystematyzowania czy nazwania w przyjętych kategoriach języka cywilistyki, można twierdzić, że jest oświadczeniem o charakterze mieszanym, materialno-procesowym. Tymczasem żaden przepis prawa nie przewiduje skutku w postaci odwołania czy upadku rzeczonego oświadczenia z chwilą przelewu wierzytelności. Po drugie, funkcją tego uprawnienia jest ochrona interesów wierzyciela w toku postępowania restrukturyzacyjnego poprzez możliwość wpływu na wybór osoby pełniącej funkcję nadzorcy sądowego bądź zarządcy. Skoro zaś emanacją wierzytelności jest roszczenie o spełnienie przez dłużnika świadczenia, a poparcie wierzyciela dla określonego kandydata stanowi pośrednio wyraz akceptacji dla obranego kierunku działań zmierzających do zaspokojenia wierzyciela (w ramach wybranej procedury restrukturyzacyjnej), to pogląd o utracie mocy zgody wierzyciela wskutek umowy przelewu w istocie stanowiłby zdarzenie utrudniające realizację tej wierzytelności. Nie oznacza to, że cesjonariusz musi akceptować działania nakierowane na przeprowadzenie postępowania restrukturyzacyjnego dłużnika ani też

[147] Autor ma świadomość, że oświadczenie woli, które ma być złożone innej osobie, jest złożone z chwilą, gdy doszło do niej w taki sposób, że mogła zapoznać się z jego treścią (art. 61 k.c.). Analizowanie, z punktu widzenia tzw. teorii doręczenia, momentu w którym oświadczenie zostaje złożone dłużnikowi bądź sądowi restrukturyzacyjnemu, wykracza jednak poza analizowaną tematykę i nie ma wpływu na wywodzone w pracy konkluzje.

popierać afirmowanego przez cedenta kandydata do pełnienia funkcji pozasądowego organu postępowania, gdyż przyjąć należy możliwość odwołania oświadczenia przez cesjonariusza bądź jego zmiany poprzez poparcie innego kandydata[148]. Po trzecie wreszcie, aprobata stanowiska przeciwnego naruszałaby zasadę pewności obrotu prawnego oraz mogłaby prowadzić do destabilizacji postępowań restrukturyzacyjnych. Jak bowiem wyjaśniono w rozdziale I, zasadą jest, że przelew może nastąpić bez zgody, a nawet bez wiedzy dłużnika. Przyjmując, że przelew wierzytelności pociąga za sobą utratę mocy wiążącej zgody cedenta na powołanie proponowanej przez dłużnika kandydatury do pełnienia funkcji nadzorcy sądowego lub zarządcy, mogłoby dojść do sytuacji, w której dłużnik, nie wiedząc o przelewie, wnosi o wyznaczenie tej osoby, pomimo że w istocie nie jest ona już popierana przez wystarczającą większość kapitałową wierzycieli. Generowałoby to oczywiste ryzyko uwzględnienia wniosku dłużnika przez sąd z naruszeniem art. 38 ust. 2 oraz art. 51 ust. 2 p.r., bez prawa do poddania takiego rozstrzygnięcia instancyjnej kontroli, bowiem środek zaskarżenia na postanowienie w tym przedmiocie nie służy ani dłużnikowi, ani tym bardziej wierzycielom. Wniosek jest zatem taki, że zgoda wyrażona przez cedenta przed przelewem wierzytelności zachowuje swoją moc, chyba że cesjonariusz zdecyduje o jej cofnięciu lub zmianie.

6. Podsumowanie

Poniżej zaprezentowano zasadnicze tezy wywiedzione w niniejszym rozdziale pracy:

1) Niedoznającą wyjątków zasadą postępowań restrukturyzacyjnych jest ich skargowy charakter, co oznacza, że nie mogą one zostać zainicjowane bez podjęcia odpowiedniej czynności uprawnionego w tym zakresie podmiotu.
2) Legitymacja czynna do wszczęcia postępowania restrukturyzacyjnego przysługuje dłużnikowi we wszystkich procedurach, natomiast wierzycielowi wyłącznie w postępowaniu sanacyjnym wobec niewypłacanego dłużnika będącego osobą prawną oraz na gruncie układu w upadłości. W tym ostatnim przypadku legitymacja sprowadza się do prawa do złożenia propozycji układowych w toku postępowania upadłościowego.

[148] Czynności procesowe stron charakteryzuje fakultatywność i odwołalność, wynikająca z zasad dyspozycyjności, w związku z czym przyjmuje się, że strona może odwołać swoją czynność procesową dopóty, dopóki nie wywołała ona skutków prawnych, dla wywołania których została dokonana (uchwała SN z dnia 4 czerwca 2009 r., III CZP 29/09, BOSN). Zasadniczo również w obrębie oświadczeń materialnoprawnych obowiązuje, choć limitowana brzmieniem art. 61 § 1 k.c., zasada ich odwołalności.

3) Przelew wierzytelności skutkuje przeniesieniem na cesjonariusza uprawnienia do zgłoszenia propozycji układowych, niezależnie od tego, czy cesja nastąpiła przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości, po tej dacie, ale przed ogłoszeniem upadłości, czy też już w trakcie postępowania upadłościowego.
4) Uprawnienie do wniesienia propozycji układowych jest immanentnie związane z wierzytelnością, a zatem przechodzi na jej nabywcę z mocy prawa. Nie może zostać przeniesione na inny podmiot bez jednoczesnego przeniesienia samej wierzytelności lub jej części.
5) Przejawem realizacji przez cesjonariusza nabytej wierzytelności może być każdy legalnie uznany sposób jej windykacji, do których zaliczyć należy także złożenie wniosku o otwarcie postępowania sanacyjnego dłużnika. Cesjonariusz jest uprawniony do złożenia takiego wniosku niezależnie od tytułu i wysokości nabytej wierzytelności, jej udziału w ogólnym zadłużeniu dłużnika oraz ewentualnych powiązań osobowych lub kapitałowych między nimi.
6) Tak jak niemożliwe jest przeniesienie wierzytelności na inny podmiot bez przeniesienia na niego uprawnienia do jej dochodzenia w drodze wniosku restrukturyzacyjnego, tak też niedopuszczalne jest przeniesienie samej legitymacji procesowej na cesjonariusza bez choćby częściowego transferu wierzytelności.
7) Przelew wierzytelności przez wnioskodawcę po doręczeniu dłużnikowi wniosku sanacyjnego nie wpływa na dalszy bieg sprawy. Cesjonariusz może wejść do postępowania w miejsce cedenta, co wymaga jednak zgody zarówno dłużnika, jak i zbywcy wierzytelności (dotychczasowego wnioskodawcy).
8) Wnioskodawca, niezależnie od tego, czy pozostaje nim cedent, czy stał się nim cesjonariusz wskutek wstąpienia do postępowania, zachowuje prawo do cofnięcia złożonego wniosku o otwarcie postępowania sanacyjnego, co stanowi element jego uprawnień dyspozycyjnych. W celu ograniczenia ryzyka podejmowania przez cedenta działań nieakceptowanych przez cesjonariusza, kwestie te mogą zostać uregulowane w umowie przelewu wierzytelności lub w innym bilateralnym porozumieniu.
9) Jeżeli przelew wierzytelności następuje po złożeniu przez wierzyciela wniosku sanacyjnego, ale przed doręczeniem jego odpisu dłużnikowi, postępowanie toczy się na wniosek podmiotu pozbawionego legitymacji czynnej. Nieskorzystanie w takim przypadku z trybu przewidzianego w art. 196 k.p.c. powinno skutkować oddaleniem wniosku restrukturyzacyjnego.

10) W razie przeniesienia wierzytelności, cesjonariusz nabywa nie tylko legitymację do zainicjowania postępowania sanacyjnego wobec niewypłacalnego dłużnika, ale również uprawnienie do wyrażenia zgody na powołanie do pełnienia funkcji nadzorcy sądowego bądź zarządcy osoby wskazanej przez dłużnika.
11) Zgoda cedenta na powołanie do pełnienia funkcji nadzorcy sądowego bądź zarządcy osoby wskazanej przez dłużnika, wyrażona przed dokonaniem przelewu wierzytelności, pozostaje w mocy. Jednakże cesjonariusz jest uprawniony do jej cofnięcia lub zmiany poprzez wskazanie innego kandydata.

Rozdział IV. Skutki przelewu na etapie zasadniczym postępowania restrukturyzacyjnego

1. Uwagi wstępne

Przedmiotem niniejszego rozdziału jest analiza pozycji cesjonariusza na kluczowym etapie postępowania restrukturyzacyjnego, określonym wcześniej jako etap zasadniczy[1]. W jego ramach podejmowany jest szereg czynności różnej natury prawno-procesowej, mających na celu ukształtowanie treści przyszłego układu, a często również przygotowanie dłużnika do jego realizacji. Ich katalog jest stosunkowo szeroki, choć niejednolity w obrębie dostępnych procedur restrukturyzacyjnych. Jak wynika z wcześniej zarysowanego przebiegu tych postępowań, każde z nich cechuje się pewnymi odrębnościami, które wpływają zarówno na zakres uprawnień przysługujących poszczególnym uczestnikom, jak i na obowiązki spoczywające na organach postępowania.

Omawianie każdego z postępowań restrukturyzacyjnych z osobna, z perspektywy pozycji cesjonariusza i przysługujących mu uprawnień, skutkowałoby utratą przejrzystości wywodu oraz nadmiernym rozbudowaniem jego treści. W przypadkach, w których regulacje dotyczące danego aspektu postępowania są tożsame, pojawiłaby się konieczność wielokrotnego powtarzania tych samych argumentów i twierdzeń. Z tego też względu w niniejszym rozdziale najpierw zostaną wyodrębnione instytucje prawne właściwe dla postępowań restrukturyzacyjnych na etapie zasadniczym, a następnie ich zbiorcze omówienie w kontekście przedmiotu rozprawy doktorskiej, z jednoczesnym odnotowaniem ewentualnych odmienności charakterystycznych dla poszczególnych procedur. Przykładowo, jeśli zmiana cesjonariusza ma jednakowe skutki dla jego uprawnienia do składania propozycji układowych we wszystkich procedurach restrukturyzacyjnych, nie ma potrzeby analizowania tego zagadnienia oddzielnie dla każdej z nich. Wystarczające będzie jego zbiorcze omówienie, przy jednoczesnym wskazaniu ewentualnych różnic, np. w odniesieniu do układu w upadłości czy postępowania o zatwierdzenie układu. Warto zresztą podkreślić, że te dwa ostatnie postępowania, a nierzadko także postępowanie o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli, ze względu na istotne odstępstwa proceduralne w porównaniu do pozostałych trybów restrukturyzacji, w wielu przypadkach będą stanowiły wyjątek wymagający dodatkowego komentarza.

[1] Postępowanie w fazie zasadniczej jest niekiedy określane w języku prawniczym mianem „właściwego" postępowania restrukturyzacyjnego (tak np. P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 189, nb. 2).

2. Instytucje prawne charakterystyczne dla etapu zasadniczego postępowań restrukturyzacyjnych

Punktem wyjścia dla dalszych rozważań, zgodnie z zapowiedzią zawartą we wstępie do niniejszego rozdziału, jest identyfikacja instytucji prawnych oraz zdarzeń prawnoprocesowych właściwych dla zasadniczego etapu postępowań restrukturyzacyjnych. Celem nie jest jednak enumeratywne wyliczenie wszelkich możliwych czynności podejmowanych w toku tych postępowań ani pełne zestawienie wszystkich potencjalnych zagadnień prawnych, lecz wyselekcjonowanie tych, które mają charakter typowy – pojawiają się w modelowym przebiegu postępowania i jednocześnie pozostają w ścisłym związku z pozycją wierzyciela. Nie można bowiem tracić z pola widzenia głównego przedmiotu analizy, jakim jest status cesjonariusza, co przekłada się na ograniczenie zakresu badawczego do kwestii istotnych dla jego pozycji w postępowaniu restrukturyzacyjnym.

Uwzględniając powyższą perspektywę, dalsze rozważania skoncentrują się na ustaleniu oraz ocenie sytuacji prawnej cesjonariusza w odniesieniu do następujących zagadnień:
1) statusu uczestnika postępowania restrukturyzacyjnego;
2) spisu wierzytelności oraz listy wierzytelności, zarówno w zakresie ich sporządzania, modyfikacji w wyniku przelewu, jak i możliwości zaskarżania w drodze sprzeciwu;
3) propozycji układowych, ze szczególnym uwzględnieniem prawa cesjonariusza do ich złożenia oraz zmiany;
4) zgromadzenia wierzycieli, w kontekście prawa do uczestnictwa oraz wykonywania prawa głosu, zwłaszcza podczas głosowania nad układem;
5) rady wierzycieli, z uwzględnieniem zagadnień związanych z jej powołaniem, wyborem członków, zmian w składzie oraz możliwością zaskarżania jej uchwał;
6) kwestionowania układu, w tym prawa do wniesienia zastrzeżeń oraz zażalenia na postanowienie w przedmiocie jego zatwierdzenia.

Należy jednak podkreślić, że nie wszystkie z wymienionych elementów występują na gruncie każdego z postępowań restrukturyzacyjnych. Ich identyfikacja oraz znaczenie mogą różnić się w zależności od rodzaju postępowania oraz jego przebiegu. Dlatego też dalsza analiza będzie uwzględniała te różnice, dostosowując zakres rozważań do specyfiki poszczególnych procedur restrukturyzacyjnych.

3. Status cesjonariusza jako uczestnika postępowania

Zagadnieniem pierwszorzędnym dla dalszych rozważań jest określenie wpływu przelewu wierzytelności na status uczestnika postępowania restrukturyzacyjnego po stronie cesjonariusza. Legitymowanie się przymiotem uczestnika w toczącym się postępowaniu determinuje bowiem zakres uprawnień nabywcy wierzytelności, poczynając od tych podstawowych, takich jak dostęp do akt postępowania (zob. art. 228 ust. 1 p.u., art. 206 ust. 1 p.r.). Z tego względu przesądzić należy rzecz fundamentalną, czy nabycie wierzytelności skutkuje automatycznym uzyskaniem tego statusu, czy też wymaga określonej inicjatywy procesowej.

3.1. Cesjonariusz jako uczestnik postępowania na gruncie przepisów p.r.

W obszarze procedur normowanych przepisami p.r., ustalenie kręgu uczestników nie nastręcza istotnych wątpliwości, jeśli chodzi o głównych interesariuszy postępowania, czyli wierzycieli[2]. Jest tak za sprawą regulacji z art. 65 ust. 1 p.r.[3], która za uczestnika, obok dłużnika, uznaje:
1) wierzyciela osobistego dłużnika, któremu przysługuje wierzytelność bezsporna, oraz
2) wierzyciela osobistego dłużnika, któremu przysługuje wierzytelność sporna i który uprawdopodobnił swoją wierzytelność oraz został dopuszczony do udziału w sprawie przez sędziego-komisarza.

Co wymaga podkreślenia, ustawa precyzuje, że przez wierzyciela należy rozumieć osobę uprawnioną do żądania od dłużnika świadczenia[4]. Stworzona na potrzeby postępowania restrukturyzacyjnego definicja wierzyciela koresponduje zatem z rozumieniem wierzyciela

[2] Przy konstrukcji ustawy p.r. w szerokim zakresie wykorzystano systematykę p.u.n., przez co wyodrębniono m.in. w tytule I dział IV „Uczestnicy postępowania", który określa krąg uczestników właściwego postępowania restrukturyzacyjnego.
[3] Status uczestnika mogą przyznawać także inne przepisy p.r. (zob. np. art. 72 ust. 1, art. 229 ust. 2 p.r.).
[4] Uprawnienie do żądania od dłużnika świadczenia nie służy wierzycielom wyłącznie rzeczowym, efektem czego jest ich wyłączenie z kręgu uczestników postępowania restrukturyzacyjnego (na temat wątpliwości co do zasadności takiego podejścia zob. P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 65, nb. 4). Ponadto w myśl art. 65 ust. 3 p.r. przez świadczenie należy rozumieć także świadczenie składek na ubezpieczenia społeczne oraz innych danin publicznych. Wierzytelności publicznoprawne nie mogą jednak stanowić przedmiotu przelewu (tak np. SN w uchwale z dnia 26 listopada 2003 r., III CZP 84/03, BOSN), zatem bezprzedmiotowe jest szersze analizowanie statusu podmiotów uprawnionych do żądania od dłużnika świadczenia w postaci składek na ubezpieczenia społeczne oraz innych danin publicznych.

przyjętym w przepisach prawa cywilnego materialnego[5]. Skoro zaś w wyniku przelewu cesjonariusz wstępuje w prawa dotychczasowego wierzyciela w odniesieniu do przelanej wierzytelności, to tym samym z chwilą skutecznej cesji staje się podmiotem uprawnionym do żądania świadczenia od dłużnika, *ergo* spełnia definicję wierzyciela w rozumieniu art. 65 ust. 2 p.r. Pomimo że przepisy p.r. nie przewidują dodatkowych wymogów po stronie cesjonariusza w związku z nabyciem przez niego wierzytelności, łatwo o zgodę, że respektowanie praw cesjonariusza warunkowane jest co najmniej ujawnieniem faktu dokonania przelewu, jak i charakterem nabytej wierzytelności. Następnie należy więc dokonać weryfikacji, czy i jakie skutki dla wykonywania uprawnień uczestnika implikuje zawiadomienie dłużnika oraz organów postępowania restrukturyzacyjnego o dokonanej cesji.

W pierwszej kolejności przypomnieć należy, że skuteczność przelewu nie jest uzależniona od zgody dłużnika (z zastrzeżeniem *pactum de non cedendo*), ani nawet powiadomienia go o przelewie. Zaniechanie co do poinformowania dłużnika o cesji może natomiast skutkować negatywnymi konsekwencjami dla stron umowy przelewu, przede wszystkim tym, że spełnienie świadczenia do rąk poprzedniego wierzyciela odniesie skutek względem nabywcy. Skuteczne pozostają również inne czynności prawne dokonane między dłużnikiem a poprzednim wierzycielem. Co prawda obowiązek zawiadomienia dłużnika o przelewie został nałożony na cedenta, nie ma jednak przeszkód, aby w ramach dbałości o własne interesy, notyfikacja taka pochodziła także od nabywcy wierzytelności. Działanie to jest tym bardziej zasadne, jeśli wziąć pod uwagę, że zakaz spełniania świadczeń wynikających z wierzytelności objętych układem nie jest powszechny w obrębie znanych ustawodawstwu polskiemu procedur restrukturyzacyjnych. Nie ma zastosowania w postępowaniu o zatwierdzenie układu. Z punktu widzenia cesjonariusza, dopełnienie aktu staranności w postaci niezwłocznego zawiadomienia dłużnika o przelewie jest zatem istotnym elementem w procesie dowodzenia, iż dłużnik o przelewie wiedział, nawet jeśli nie został formalnie zawiadomiony przez cedenta. Sprostanie ciężarowi dowodu w tym zakresie otwiera bowiem perspektywę wyłączenia skuteczności spełnienia świadczenia przez dłużnika na rzecz cedenta oraz innych czynności podejmowanych między nimi. Pozostając w tej tematyce, należy jeszcze zwrócić uwagę, że o ile stosowanie normy z art. 512 k.c. wydaje się niekontrowersyjne na gruncie postępowań restrukturyzacyjnych, w których dłużnik jest uprawniony do zarządzania swoim majątkiem, choćby w ograniczonym do czynności zwykłego zarządu zakresie, o tyle wątpliwości mogą

[5] I. Gil [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6*…, s. 333.

pojawić się na gruncie postępowania sanacyjnego. Zasadą jest, iż po otwarciu postępowania sanacyjnego zarządca niezwłocznie obejmuje zarząd masą sanacyjną i zarządza nią w pełnym zakresie. W sprawach dotyczących masy sanacyjnej zarządca dokonuje czynności w imieniu własnym na rachunek dłużnika. Wykonuje również obowiązki sprawozdawcze ciążące na dłużniku i jest kierownikiem jednostki w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości[6]. Po otwarciu postępowania sanacyjnego dłużnik zobowiązany jest wskazać i wydać zarządcy cały swój majątek oraz wydaje dokumenty dotyczące jego działalności, majątku oraz rozliczeń, w szczególności księgi rachunkowe, inne ewidencje prowadzone dla celów podatkowych i korespondencję (art. 291 ust. 1 p.r.). Obowiązek ten odpada jedynie wówczas, gdy dłużnikowi udzielono zezwolenia, o którym mowa w art. 288 ust. 3 p.r., czyli sąd zezwolił dłużnikowi na wykonywanie zarządu nad całością lub częścią przedsiębiorstwa w zakresie nieprzekraczającym zakresu zwykłego zarządu. Powinno to mieć miejsce wyjątkowo[7] – jedynie wówczas, gdy skuteczne przeprowadzenie postępowania sanacyjnego wymaga osobistego udziału dłużnika lub jego reprezentantów, a jednocześnie dają oni gwarancję należytego sprawowania zarządu. Mimo iż utrzymanie zarządu własnego przy dłużniku skonstruowane zostało jako wyjątek od zasady, badania aktowe wykazują, że aż w połowie przypadków sądy udzielały dłużnikowi zezwolenia, o którym mowa w art. 288 ust. 3 p.r.[8] Stan taki rodzi zatem pytanie, czy na gruncie postępowania sanacyjnego adresatem zawiadomienia powinien być zawsze dłużnik (jak literalnie na to wskazuje art. 512 k.c.), czy też tylko wówczas gdy pozostawiono mu prawo zarządu w granicach zwykłego zarządu, w pozostałych zaś przypadkach – zarządca. Trafny wydaje się ten ostatni punkt widzenia. Jest tak dlatego, że obowiązkiem zarządcy jest takie przeprowadzenie przedsiębiorstwa dłużnika przez postępowanie, aby funkcjonując efektywnie, dawało swoimi wynikami gwarancję wykonania układu[9]. W tym celu musi mieć zapewnione władztwo nad majątkiem dłużnika, ale też nieskrępowany dostęp do jego dokumentacji, zwłaszcza że to na podstawie jej zapisów przygotowywane są kluczowe dokumenty, takie jak spis wierzytelności, spis inwentarza czy plan restrukturyzacyjny. Ustawa wyraźnie przewiduje, że zakres wydania dokumentów nie dotyczy wyłącznie przedsiębiorstwa, lecz całego majątku dłużnika[10]. Obowiązki dłużnika, polegające na wskazaniu i wydaniu zarządcy majątku i dokumentów, realizuje się niezwłocznie

[6] T.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 120 ze zm.
[7] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 288, nb. 8.
[8] A. Hrycaj, P. Filipiak, B. Sierakowski, *Postępowanie restrukturyzacyjne w praktyce sądów powszechnych*, Warszawa 2020, s. 100–101.
[9] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 52, nb. 1.
[10] P. Filipiak [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 291.

po otwarciu postępowania[11]. Wagę, jaką ustawodawca przywiązuje do rzeczonej regulacji, nakierowanej przecież na maksymalizację realizacji celu restrukturyzacji, podkreśla fakt, że zaniechanie dłużnika w wydaniu ksiąg rachunkowych lub innych dokumentów dotyczących jego majątku zostało spenalizowane w art. 400 p.r.[12] Skoro zatem na gruncie postępowań sanacyjnych, w których nie zostało dłużnikowi udzielone zezwolenie z art. 288 ust. 3 p.r., istnieje nakaz przekazania całej dokumentacji księgowo-rachunkowej zarządcy, stanem oczekiwanym jest, że dłużnik w żadnym zakresie nie będzie jej dysponentem co najmniej na czas trwania postępowania sanacyjnego i nie jest władny do podejmowania wobec niej jakichkolwiek czynności merytorycznych, w tym jej modyfikowania. Rozwiązaniem systemowo sprzecznym byłoby zatem oczekiwanie, iż w toku postępowania sanacyjnego do dłużnika, z pominięciem zarządcy, miałoby być kierowane zawiadomienie o przelewie. Oczywiście nie oznacza to, że taka czynność jest zabroniona, wręcz można przyjąć, iż adresacja notyfikacji o cesji równocześnie do dłużnika i zarządcy najpełniej realizuje interes stron umowy przelewu, to jednak powinno to być skierowane przede wszystkim do zarządcy. Nie ma przy tym ryzyka zarzutu, iż zbywca czy nabywca wierzytelności o fakcie otwarcia postępowania sanacyjnego i ustanowieniu zarządcy nie wiedzą, skoro KRZ jest jawny i każdy ma prawo zapoznać się z danymi w nim ujawnionymi oraz danymi objętymi treścią obwieszczeń za pośrednictwem sieci Internet (art. 4 ustawy z dnia 6 grudnia 2018 r. o Krajowym Rejestrze Zadłużonych[13]). Od dnia obwieszczenia w KRZ nie można zasłaniać się nieznajomością treści obwieszczenia[14]. Nie ma też obaw, że dłużnik o przelewie się nie dowie, gdyż zarządca, prowadząc w czasie postępowania sanacyjnego księgi dłużnika, powinien w nich, po uzyskaniu stosownego zawiadomienia, odnotować fakt przelewu, zaś po zakończeniu postępowania tak skorygowane księgi rachunkowe zostaną dłużnikowi zwrócone (zob. art. 329–330 p.r.). W efekcie przyjąć należy, że dopełnienie obowiązku poinformowania dłużnika znajdującego się w toku postępowania sanacyjnego będzie uznane za wystarczające, gdy zostanie skierowane jedynie do dłużnika z pominięciem zarządcy, jedynie wówczas gdy dłużnikowi udzielono zezwolenia z art. 288 ust. 3 p.r.

[11] P. Filipiak [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 291.
[12] R. Fluder, *Ochrona prawnokarna postępowań restrukturyzacyjnych przed negatywnymi zachowaniami dłużnika*, Doradca Restrukturyzacyjny 2018, nr 1, s. 68–78.
[13] T.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 1909 z późn. zm.
[14] Wynika to wprost z art. 206 ust. 3 p.r. Przepis ten jest wyrazem zasady jawności materialnej Rejestru (P. Filipiak [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 206). Zasada w nim wysłowiona nie ma jednak charakteru bezwzględnego, choć na brak wiedzy o treści obwieszczenia można powołać się tylko, gdy mimo zachowania należytej staranności nie można było dowiedzieć się o obwieszczeniu.

Przyjmując, że dłużnik (zarządca) został zawiadomiony o przelewie, dalsze losy cesjonariusza z punktu widzenia jego statusu jako uczestnika postępowania uzależnione są, po pierwsze, od tego, na jakim etapie postępowania przelew nastąpił, a po drugie, od stanowiska dłużnika co do istnienia wierzytelności będącej przedmiotem transferu.

Odnosząc się najpierw do sytuacji, w której wierzytelność nie jest w żadnym zakresie kwestionowana przez dłużnika, fakt przelewu powinien zostać przez niego odnotowany w księgach rachunkowych. W konsekwencji, jeśli postępowanie restrukturyzacyjne jest jeszcze w początkowym stadium (choć już w ramach etapu zasadniczego), a spis wierzytelności dopiero na etapie tworzenia przez nadzorcę lub zarządcę, wierzycielem uwzględnionym na spisie powinien być cesjonariusz. Spis wierzytelności sporządzany jest bowiem na podstawie ksiąg rachunkowych, innych dokumentów dłużnika, wpisów w księgach wieczystych oraz rejestrach. W istocie katalog ten jest nieograniczony[15], a podstawą może być wszystko to, co w sposób wiarygodny potwierdza istnienie wierzytelności we wszystkich jej parametrach, także jeśli chodzi o osobę wierzyciela. W przypadku przelewu, podstawą ujęcia cesjonariusza na spisie będzie zatem dokumentacja związana z powstaniem danej wierzytelności, jak również informacja o zmianie wierzyciela[16]. Wciągnięcie cesjonariusza na spis będzie dostateczną podstawą uzyskania przezeń statusu uczestnika postępowania, skoro przez wierzyciela osobistego, któremu przysługuje wierzytelność bezsporna, należy rozumieć wierzyciela osobistego, który został wskazany przez dłużnika w spisie wierzycieli załączonym do wniosku restrukturyzacyjnego lub którego wierzytelność została stwierdzona tytułem egzekucyjnym lub który został umieszczony w spisie wierzytelności (art. 65 ust. 1 pkt 2 zw. z ust. 4 p.r.). Spełnienie któregokolwiek z tych kryteriów nadaje mu tytuł uczestnika postępowania restrukturyzacyjnego, bez konieczności podejmowania jakichkolwiek dalszych czynności procesowych w tym zakresie. W tym miejscu można zwrócić uwagę, iż w przypadku przeniesienia tylko części wierzytelności już po otwarciu postępowania pojawi się pewna rozbieżność odnośnie do statusu uczestnika po stronie cedenta i cesjonariusza. Cedent będzie bowiem traktowany jako uczestnik od samego początku postępowania, jeśli został wskazany przez dłużnika w spisie wierzycieli załączonym do wniosku restrukturyzacyjnego, natomiast cesjonariusz status ten z mocy ustawy nabędzie dopiero z chwilą złożenia spisu wierzytelności

[15] Ł. Grenda, *Spis wierzytelności w postępowaniu restrukturyzacyjnym*, Doradca Restrukturyzacyjny 2019, nr 4, s. 66–89.
[16] Zawiadomienie może być dokonane w dowolnej formie, nie wyłączając zastosowania poczty elektronicznej (G. Wolak [w:] *Kodeks cywilny*…, kom. do art. 512, nb. 5).

przez nadzorcę lub zarządcę[17]. Zróżnicowanie to ma jednak niewielkie znaczenie praktyczne, zwłaszcza biorąc pod uwagę stosunkowo krótkie terminy instrukcyjne na sporządzenie spisu wierzytelności w poszczególnych postępowaniach. Jeśli natomiast do przelewu doszło już po sporządzeniu spisu wierzytelności i jego złożeniu sędziemu-komisarzowi, okoliczność ta nie będzie stanowiła podstawy do zmian na spisie, ale też nie pozbawi wierzyciela prawa udziału w dalszym postępowaniu restrukturyzacyjnym (w tym zakresie zob. szerzej pkt 4.3 niniejszego rozdziału).

Sytuacja cesjonariusza wygląda inaczej, jeśli wierzytelność będąca przedmiotem przelewu jest negowana przez dłużnika. Oczywiście fakt ten *per se* nie wyłącza możliwości przeniesienia takiej wierzytelności, natomiast ostatecznie to, czy cesjonariusz stał się podmiotem uprawnionym do żądania spełnienia świadczenia od dłużnika, będzie uzależnione od oceny istnienia usprawiedliwionego w świetle przepisów prawa materialnego interesu wierzyciela, wynikającego najczęściej z określonego stosunku zobowiązaniowego. W razie sporu pomiędzy dłużnikiem a aktualnym wierzycielem rozstrzygnięcie będzie należało do organu sądowego. W razie postępowania restrukturyzacyjnego nastąpi to zasadniczo w ramach procedury związanej z ustalaniem spisu wierzytelności, o czym mowa będzie w dalszej części rozprawy. W tym miejscu istotne jest natomiast zwrócenie uwagi na regulację z art. 65 ust. 5 p.r., która przewiduje, iż przez wierzytelność sporną należy rozumieć wierzytelność, która została skonkretyzowana co do zakresu świadczenia dłużnika i podstawy faktycznej, w szczególności wierzytelność, co do której dłużnik został wezwany do spełnienia świadczenia, zawezwano dłużnika do próby ugodowej, wytoczono powództwo przeciwko dłużnikowi albo podniesiono zarzut potrącenia w sprawie wszczętej przez dłużnika, albo co do której toczy się postępowanie przed sądem polubownym oraz wierzytelność, co do której dłużnik w przyspieszonym postępowaniu układowym zgłosił zastrzeżenia. Jeśli zatem dłużnik kwestionuje istnienie wierzytelności będącej przedmiotem przelewu, lecz spełnia ona przywołane kryteria pozwalające na gruncie postępowania restrukturyzacyjnego traktować ją jako wierzytelność

[17] W tym okresie przejściowym jedyną formą nadania cesjonariuszowi statusu uczestnika będzie wystąpienie do sędziego-komisarza w trybie art. 65 ust. 6 p.r. o dopuszczenie do udziału w sprawie. Co prawda podstawa ta odnosi się bezpośrednio do podmiotów z art. 65 ust. 1 pkt 3 p.r., zatem wierzycieli osobistych dłużnika, którym przysługuje wierzytelność sporna i którzy uprawdopodobnili swoją wierzytelność, natomiast pojęcie wierzytelności spornej z art. 65 ust. 5 p.r. jest szersze niż „sporność" w potocznym tego słowa ujęciu. Obejmuje wszelkie inne wierzytelności niż wskazane w ust. 4, które zostały skonkretyzowane co do zakresu świadczenia dłużnika i podstawy faktycznej. Za taką „inną wierzytelność" może być uznana wierzytelność cesjonariusza, gdyż będzie ona sprecyzowana tak co do zakresu, jak i podstawy, a jednocześnie nie będzie – do czasu sporządzenia spisu – ani ujęta w wykazie wierzycieli załączonym do wniosku restrukturyzacyjnego, ani stwierdzona tytułem egzekucyjnym.

sporną, warunkiem nabycia przez wierzyciela statusu uczestnika[18] jest uprawdopodobnienie wierzytelności[19] oraz dopuszczenie do udziału w sprawie przez sędziego-komisarza. Rzeczone dopuszczenie do udziału może mieć miejsce z urzędu albo na wniosek wierzyciela, przy czym w tym ostatnim przypadku następuje to ze skutkiem na dzień złożenia wniosku. Regulacja taka – jak trafnie wskazuje A. Hrycaj – znajduje uzasadnienie w konieczności ochrony interesów wierzyciela, który może jednocześnie z wnioskiem o dopuszczenie do udziału w sprawie wnieść środek zaskarżenia[20]. W takim scenariuszu powinno zostać wydane zarządzenie o przedłożeniu akt sędziemu-komisarzowi celem rozpoznania wniosku o dopuszczenie do udziału w sprawie, a następnie sędziemu referentowi celem nadania biegu wniesionemu środkowi zaskarżenia. Można bowiem uznać, że orzeczenie sędziego-komisarza w przedmiocie rozpoznania wniosku o dopuszczenie do udziału w sprawie ma charakter prejudycjalny dla orzeczenia sądu rozpoznającego środek zaskarżenia, co jednak nie uzasadnia zawieszenia postępowania w przedmiocie rozpoznania środka zaskarżenia na podstawie stosowanego odpowiednio art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c., jako że w postępowaniu restrukturyzacyjnym nie stosuje się przepisów o zawieszeniu postępowania[21]. W razie natomiast odmowy dopuszczenia do udziału w sprawie podmiotu legitymującego się wierzytelnością sporną, nie jest on traktowany jako uczestnik postępowania. Nie ma zarazem przeszkód, aby swój wniosek o dopuszczenie w przyszłości ponowił, gromadząc np. dodatkowe informacje czy dokumenty uprawdopodabniające istnienie jego wierzytelności. Co warte podkreślenia, o ile wniosek o dopuszczenie do udziału w sprawie powinien zostać złożony za pośrednictwem KRZ[22] pod rygorem niewywołania skutków prawnych, o tyle samo zawiadomienie o cesji może być dokonane w dowolnej formie. Nie jest to bowiem pismo procesowe ani dokument składany w postępowaniu restrukturyzacyjnym w rozumieniu art. 196a ust. 1 p.r.

[18] W istocie chodzi nie tyle o sam status uczestnika, co o możliwość wykonywania uprawnień z tego tytułu wynikających.
[19] Zgodnie z art. 243 k.p.c. zachowanie szczególnych przepisów o postępowaniu dowodowym nie jest konieczne, ilekroć ustawa przewiduje uprawdopodobnienie zamiast dowodu. Uprawdopodobnienie jest środkiem słabszym niż dowód, niedającym pewności, lecz jedynie wiarygodność (prawdopodobieństwo) twierdzenia o danym fakcie, w tym przypadku o fakcie istnienia określonej wierzytelności. Uprawdopodobnienie może nastąpić za pomocą dowolnych środków, jednak nie może opierać się tylko na gołosłownych twierdzeniach (M. Jaślikowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. P. Rylski, A. Olaś, Legalis 2024, kom. do art. 243 i powołane tam orzecznictwo oraz literatura).
[20] A. Hrycaj [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 65.
[21] *Ibidem*.
[22] Za wyjątkiem przypadków, w których wierzycielem będzie podmiot mieszczący się w katalogu określonym w art. 196b ust. 1 p.r., czyli tzw. osoba wykluczona cyfrowo.

Dotychczasowa analiza skłania do wniosku, że choć warunkiem skuteczności przelewu nie jest zawiadomienie dłużnika i prawo restrukturyzacyjne niczego w tym aspekcie nie zmienia, to w interesie cesjonariusza jest dopełnienie takiego aktu staranności, jeśli oczekuje on respektowania swoich uprawnień jako uczestnika postępowania. Należy jednak pójść o krok dalej i odpowiedzieć również na pytanie, czy notyfikacja powinna nastąpić, obok dłużnika, także względem organów postępowania restrukturyzacyjnego. Zawiadomienie dłużnika nie jest przecież równoznaczne z zawiadomieniem wspomnianych organów, a cesjonariusz nie ma wpływu na to, czy dłużnik samodzielnie przekaże im informację o cesji[23]. Co więcej, niesporne wydaje się też stwierdzenie, że obowiązek notyfikacji organów o przelewie nie ciąży na cedencie[24]. W efekcie należy przyjąć, że z jednej strony cesjonariusz *de lege lata* nie ma obowiązku zawiadamiania o cesji organów postępowania restrukturyzacyjnego, z drugiej jednak, skoro oczekuje respektowania swoich praw jako uczestnika przez rzeczone organy (o charakterze sądowym lub pozasądowym), muszą oni wiedzieć o posiadaniu przez cesjonariusza statusu wierzyciela. Powinien zatem dopełnić omawianego aktu staranności. Jeśli zaś tego zaniecha i podejmie jakąkolwiek czynność wobec któregokolwiek z nich, pierwszorzędną reakcją z ich strony powinno być wezwanie do wykazania statusu uczestnika, jako przesłanki wpływającej na skuteczność podjętej czynności. Potwierdzenie tego faktu po złożeniu spisu wierzytelności może nastąpić w sposób dowolny (np. poprzez przedłożenie umowy przelewu), choć przy wykorzystaniu KRZ, skoro interakcja pomiędzy cesjonariuszem a organami postępowania następuje niewątpliwie w toku postępowania restrukturyzacyjnego i z uwagi na fakt jego prowadzenia. Ustawa nie przewiduje obowiązku wzywania równocześnie dłużnika do potwierdzenia faktu nabycia wierzytelności przez zgłaszającego się cesjonariusza, aczkolwiek przyjąć można, iż będzie to najczęściej stosowane rozwiązanie[25].

3.2. Cesjonariusz jako uczestnik postępowania na gruncie przepisów p.u.

[23] Wyjątek w tym zakresie dotyczy tylko sytuacji, gdy wobec dłużnika toczy się postępowanie sanacyjne i nie zostało mu udzielone zezwolenie z art. 288 ust. 3 p.r. W takim bowiem przypadku, jak wyjaśniono wcześniej, zawiadomienie powinno nastąpić względem zarządcy.

[24] Pomimo iż przepis art. 512 k.c. ma charakter bezwzględnie wiążący (odmiennie SN w wyroku z dnia 29 marca 2006 r., IV CSK 96/05, BOSN), nie ma przeciwwskazań, aby w umowie przelewu zbywca przyjął na siebie zobowiązanie do powiadomienia o przelewie organów postępowania restrukturyzacyjnego. Obowiązek ten będzie jednak wiązał wyłącznie w relacji bilateralnej, zaś jego naruszenie może skutkować co najwyżej powstaniem obowiązku odszkodowawczego po stronie zbywcy wierzytelności względem jej nabywcy.

[25] Art. 291 ust. 2 p.r. nakłada na dłużnika obowiązek udzielania sędziemu-komisarzowi i zarządcy wszelkich potrzebnych wyjaśnień dotyczących swojego majątku i działalności.

Pytanie o status uczestnika na gruncie układu w upadłości jest w istocie pytaniem o status uczestnika postępowania upadłościowego. Zawarcie układu następuje bowiem w toku postępowania upadłościowego i choć w art. 266f p.u. ustawodawca posłużył się odesłaniem do przepisów p.r., to, po pierwsze, w zakresie nieuregulowanym w p.u., po drugie, tylko w odniesieniu do układu i jego skutków. Pojęcie uczestnika na więc charakter autonomiczny w obrębie ustawy upadłościowej, a nadto jest niejednorodne, zważywszy na dwuetapowość postępowań upadłościowych.

W niniejszej pracy nie jest badana pozycja cesjonariusza na etapie postępowania o ogłoszenie upadłości. Nie jest to bowiem postępowanie restrukturyzacyjne, zaś z punktu widzenia weryfikacji przesłanek ogłoszenia upadłości irrelewantne jest to, czy w toku postępowania upadłościowego dojdzie do złożenia propozycji układowych, przez kogo oraz jaki będzie ich los. Mimo to zasygnalizować należy, że w art. 26 p.u. jednoznacznie przesądzono, że uczestnikiem postępowania o ogłoszenie upadłości jest każdy, kto złożył wniosek o ogłoszenie upadłości, oraz dłużnik. Zważywszy na katalog podmiotów uprawnionych do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości (zob. art. 20 p.u.), na etapie związanym z rozpoznaniem wniosku uczestnictwo wierzyciela zależne będzie od tego, czy można mu przypisać status wnioskodawcy[26].

Inaczej sytuacja wygląda w toku postępowania upadłościowego, kiedy to otwiera się pole do złożenia propozycji układowych. Pomimo że ustawa odwołuje się w poszczególnych przepisach do pojęcia „uczestnika" (zob. np. art. 198 ust. 2, art. 202 ust. 1, art. 218a p.u.), to nie wyjaśnia jego znaczenia. Nie ma przy tym podstaw do sięgania do definicji z art. 26 p.u.[27]

[26] W tym zakresie warty odnotowania jest pogląd wyrażony w postanowieniu SO w Warszawie z dnia 29 października 2014 r., XXIII Gz 1335/14, niepubl., gdzie przyjęto, iż „(…) żaden przepis prawa nie zabrania dokonywania cesji wierzytelności wierzyciela na przedpolu wniosku o ogłoszenie upadłość [powinno być: upadłości – N.F.]. (…) W sytuacji, gdy dłużnik zobowiązanie pieniężne uznaje i ich [go] nie reguluje jest niewypłacalny zaś wierzyciel może swobodnie dysponować swoją wierzytelnością w tym cedować jej części. (…) Zarówno w sensie cywilistycznym jak i na gruncie prawa upadłościowego z wierzytelności, która następnie została podzielona na drodze umowy, powstają dwie odrębne wierzytelności. Na przedmiotowe w żaden sposób nie może wpływać cel postępowania upadłościowego, które co do zasady ma doprowadzić do równomiernego zaspokojenia wszystkich wierzycieli dłużnika, bowiem w sytuacji ogłoszenia upadłości nie istnieje co do zasady obawa pokrzywdzenia jednych wierzycieli, kosztem zaspokojenia innych".

[27] Postępowanie o ogłoszenie upadłości oraz postępowanie upadłościowe, choć funkcjonalnie powiązane, są odrębnymi stadiami procedury upadłościowej. Pierwsze z tych postępowań ma charakter rozpoznawczy, zmierzając do oceny, czy spełnione zostały przesłanki pozytywne ogłoszenia upadłości przy braku istnienia przesłanek negatywnych. Drugie z kolei można określić jako postępowanie wykonawcze. Momentem rozgraniczającym jest wydanie postanowienia o ogłoszeniu upadłości (por. P. Wołowski, *Ogólne uwagi*…, s. 88–89).

Biorąc pod uwagę zasadę optymalizacji[28] i związany z nią prymat interesów ogółu wierzycieli, rozważania na temat zakresu podmiotowego osób legitymujących się statusem uczestnika w sposób naturalny kierują się ku art. 189 p.u. *De lege lata* przepis ten określa bowiem, kto jest wierzycielem. Istnienie tej kategorii podmiotów w postępowaniu upadłościowym jest zaś warunkiem *sine qua non* jego kontynuacji[29]. Mimo centralnej pozycji wierzycieli w toku postępowania upadłościowego, nietrafne byłoby jednak utożsamianie pojęcia uczestnika z wierzycielem podmiotu, wobec którego ogłoszono upadłość. Ma ono pojemniejszy charakter, czego potwierdzeniem jest choćby art. 202 ust. 1 p.u., który przewiduje, iż rada wierzycieli składa się z pięciu członków oraz dwóch zastępców powoływanych spośród wierzycieli dłużnika będących uczestnikami postępowania. Skoro nie wystarczy być wierzycielem dla piastowania rzeczonej funkcji w radzie, lecz trzeba jeszcze być uczestnikiem postępowania, to krąg uczestników nie wyczerpuje się w pojęciu wierzycieli. Co więcej, wydaje się oczywiste, że status uczestnika należy przydać samemu upadłemu, zwłaszcza że ogłoszenie upadłości nie odejmuje mu zdolności prawnej ani zdolności do czynności prawnych.

Poszukując desygnatów pojęcia uczestnika na gruncie postępowania upadłościowego, trzeba zauważyć, że choć ustawa go nie definiuje, to wyodrębnia dział III w tytule IV części I zatytułowany „Uczestnicy postępowania”[30]. Wyliczono oraz częściowo scharakteryzowano tam takie podmioty jak upadły oraz wierzyciele, którzy zarazem mogą występować w postępowaniu indywidualnie bądź w ramach organów kolegialnych (rada wierzycieli, zgromadzenie wierzycieli). Wprawdzie w doktrynie niekiedy wskazuje się, że wykładnia pojęcia „uczestnik” postępowania upadłościowego może być szersza i obejmować w istocie każdą osobę biorącą udział w toku postępowania głównego, jak i uczestniczącą w postępowaniu incydentalnym, to jednak pogląd ten – jeśli w ogóle możliwy do obrony – to co najwyżej na gruncie wykładni normy prawnej statuującej podstawę uzyskania dostępu do akt postępowania

[28] W. Głodowski, *Pozycja prawna wierzyciela*…, s. 15.

[29] Jeśli w terminie wyznaczonym do dokonania zgłoszeń wierzytelności nie zgłosi się żaden wierzyciel, a z ksiąg dłużnika nie wynika istnienie żadnych wierzytelności umieszczanych na liście z urzędu, będzie to podstawa do umorzenia postępowania upadłościowego na podstawie art. 355 k.p.c. w zw. z art. 229 p.u. (tak też P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 361, nb. 4; odmiennie F. Zedler [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 361; odmienny pogląd na gruncie p.u.1934 zajął także SN w uchwale z dnia 9 listopada 1994 r., III CZP 139/94, OSNC 1995, nr 3, poz. 44).

[30] Posługiwanie się przez ustawę pojęciem uczestnika (a nie „strony”) stanowi dodatkowy argument za wyrażoną przez R. Adamusa tezą, iż postępowanie upadłościowe można zaliczyć do postępowania nieprocesowego (R. Adamus, *Miejsce prawa upadłościowego*…, s. 18–19); odmiennie S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 229, nb. 1, który wskazuje, że postępowanie upadłościowe nie jest rodzajem postępowania nieprocesowego, choć z zastrzeżeniem, że nie oznacza to, aby charakter prawny postępowania upadłościowego (jego drugiego etapu) można było uznać za wyjaśniony.

(art. 219 ust. 1b p.u.)[31]. Porzucając jednak kazuistyczne analizowanie każdego możliwego przypadku uczestnictwa danej osoby w postępowaniu upadłościowym, jako bezprzedmiotowe w kontekście tematyki niniejszej pracy, należy skupić się na wierzycielu i określeniu momentu, z którym nabywa on status uczestnika postępowania. Wierzycielem, w świetle definicji zakotwiczonej w art. 189 p.u., jest każdy uprawniony do zaspokojenia z masy upadłości, choćby wierzytelność nie wymagała zgłoszenia[32]. Ta z pozoru jasna definicja nie jest wolna od rozbieżności interpretacyjnych. W doktrynie I. Gil stwierdza, że niezbędnym warunkiem uznania podmiotu za wierzyciela korzystającego z ochrony przewidzianej w p.u. jest zamieszczenie go na liście wierzytelności, zatem samo zgłoszenie wierzytelności nie jest wystarczające do uznania za wierzyciela w rozumieniu art. 189 p.u.[33] Z kolei P. Zimmerman uznaje, że chodzi zarówno o tego, kto dopiero zgłosił wierzytelność, jak i tego, który został już uznany prawomocnie na liście[34]. Jeszcze szerzej pojęcie wierzyciela wykłada P. Janda, dostrzegając, że definicja wierzyciela wynikająca art. 189 p.u. obejmuje każdego uprawnionego do zaspokojenia się z masy upadłości, jeżeli przysługuje mu wierzytelność nadająca się do zaspokojenia w postępowaniu upadłościowym[35], zatem także wierzycieli zaspokajanych poza podziałem funduszów masy upadłości, tj. na bieżąco w miarę wpływu do masy stosownych sum (art. 230 w zw. z art. 343 ust. 1 p.u.)[36]. Zbiór przywołanych poglądów pozwala stwierdzić,

[31] Z. Miczek, *Dostęp do akt postępowań upadłościowych i restrukturyzacyjnych*, Doradca Restrukturyzacyjny 2016, nr 3, s. 40–41. Autor ten kładzie nacisk na funkcjonalne rozumienie uczestnika jako osoby uczestniczącej w postępowaniu upadłościowym ze względu na swój interes. Pogląd taki wyrażany był już zresztą na gruncie art. 84 p.u.1934, choć przede wszystkim dlatego, że przepis ten wprost stanowił, że akta sądowe są dostępne m.in. „dla uczestniczących w postępowaniu". J. Korzonek, wyjaśniając zakres podmiotowy osób mających dostęp do akt postępowania, wskazywał wówczas, że „do osób uczestniczących w postępowaniu upadłościowem należy upadły, wierzyciele, którzy wierzytelności swoje zgłosili do postępowania upadłościowego, albo ich wprawdzie nie zgłosili, ale przez dokonanie innych według ustawy dopuszczalnych czynności (np. wniesienie zażalenia) zaznaczyli swój udział w sprawie, członkowie rady wierzycieli, osoby, które zgłosiły roszczenia o wyłączenie rzeczy z masy upadłości i.t.d." (J. Korzonek, *Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowem*…, s. 203). Z kolei J. Brol przyjmował, że dostęp do akt, jako uczestnicy postępowania, mają: upadły, syndyk, wierzyciele i ich pełnomocnicy (J. Brol [w:] *Prawo upadłościowe. Komentarz* [w:] *Prawo handlowe*, LEX 2001, kom. do art. 84).

[32] Jest to rozwiązanie jakościowo różne od obowiązującego na gruncie p.u.1934, gdzie wierzyciel osobisty upadłego, któremu przysługiwała hipoteka lub zastaw i który nie chciał zaspokajać się w postępowaniu upadłościowym w drodze podziału funduszów masy, nie miał statusu wierzyciela upadłościowego. Zmiana pojęcia wierzyciela na gruncie obecnie obowiązujących przepisów jest wynikiem modyfikacji podejścia ustawodawcy do skutków likwidacji majątku stanowiącego przedmiot zabezpieczenia, wchodzącego w skład masy upadłości. Pierwotnie w p.u.1934 przyjęto bowiem rozwiązanie, iż sprzedaż z wolnej ręki nie narusza zabezpieczonych na rzecz osób trzecich praw na nieruchomości, w związku z czym osoba taka osoba zaspokajała się z rzeczy obciążonej poza trybem postępowania upadłościowego, wszczynając egzekucję. Obecnie zaś hipoteka wygasa w razie sprzedaży w toku likwidacji masy upadłości, ze skutkiem w postaci przyznania wierzycielowi uprawnienia do zaspokojenia się z przedmiotu zabezpieczenia w ramach tzw. prawa odrębności (szerzej zob. P. Janda, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 189).

[33] I. Gil [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6*…, s. 1017.

[34] P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 189, nb. 1.

[35] P. Janda, *Pojęcie wierzyciela w postępowaniu upadłościowym*, Przegląd Sądowy 2006, nr 6, s. 43.

[36] P. Janda, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 189.

że ich zróżnicowanie jest wynikiem innego rozłożenia ciężaru definicji wierzyciela z art. 189 p.u., jeśli chodzi o jego materialnoprawne bądź procesowe ujęcie. Inaczej mówiąc, P. Janda kładzie nacisk na istnienie w sferze materialnoprawnej uzasadnionego interesu po stronie danej osoby do żądania od dłużnika spełnienia określonego świadczenia, podczas gdy I. Gil oraz P. Zimmerman odnoszą się jednocześnie do aspektu procesowego, wymagając dodatkowo umieszczenia wierzyciela na liście bądź co najmniej dokonania zgłoszenia wierzytelności.

Ujawnione rozbieżności można uzasadnić utożsamianiem pojęcia wierzyciela i uczestnika, co jest zabiegiem zasadniczo nietrafnym. Fakt posiadania niespornej wierzytelności wobec upadłego nie oznacza przecież, że uprawniony z tego tytułu podejmie jakąkolwiek aktywność procesową w toku postępowania upadłościowego, w tym że dokona zgłoszenia swojej wierzytelności[37]. W razie zaniechania takiej czynności, nie będzie uczestniczył w postępowaniu, zatem określanie go mianem uczestnika byłoby błędne. Z drugiej strony, jeśli się zgłosi, zaznaczając w ten sposób swój udział w sprawie, nie ma pewności, że jego wierzytelność zostanie uwzględniona na liście. W konkluzji zaproponować można następujące podejście interpretacyjne. Wierzycielem w rozumieniu p.u. jest każdy, wobec kogo upadły jest dłużnikiem, niezależnie od tego, czy zobowiązanie powstało przed ogłoszeniem upadłości, a więc stanowi dług upadłego, czy też powstało po ogłoszeniu upadłości, a więc stanowi dług masy upadłości[38]. Natomiast aby nabyć status uczestnika postępowania, konieczne jest „zaistnienie" w ramach danego postępowania, rozumiane jako manifestacja swojej obecności wskutek dokonania czynności prawnoprocesowej, z którą ustawa wiąże określone skutki. W odniesieniu do wierzytelności ujmowanych na liście oznaczać to będzie co najmniej zgłoszenie swojej wierzytelności, z tym zastrzeżeniem że podmiot, który zgłosił wierzytelność nieuznaną ostatecznie na liście wierzytelności jest uczestnikiem tylko czasowo[39]. Traci ten status z chwilą prawomocnej odmowy uznania wierzytelności na liście. Do tego czasu korzysta jednak z wszelkich uprawnień przyznanych wierzycielowi przez przepisy p.u.[40] Z kolei w przypadku wierzytelności ujmowanych z urzędu, uzyskanie przymiotu uczestnika wymaga

[37] Nie ma nawet pewności, że wierzyciel, którego syndyk powinien ująć liście wierzytelności z urzędu, finalnie się tam znajdzie. Nie można bowiem wykluczyć np. braku wiedzy syndyka w tym zakresie bądź omyłki z jego strony.
[38] Warto przy tym odnotować, że zgłoszenie wierzytelności nie jest właściwym trybem dochodzenia praw przez wierzyciela masy upadłości – zob. W. Głodowski, *Pozycja prawna wierzyciela*…, s. 59.
[39] Z uwagi na swego rodzaju niepewność co do trwałości statusu uczestnika po stronie wierzyciela w okresie pomiędzy zgłoszeniem wierzytelności a momentem zatwierdzenia listy przez sędziego-komisarza, ustawa niekiedy przewiduje dodatkowe wymogi celem realizacji przez takiego wierzyciela swoich uprawnień w toku postępowania upadłościowego. Tak jest np. na gruncie uprawnień wierzycieli w sprawach dotyczących rady wierzycieli, o czym w dalszej części pracy.
[40] A. Malmuk-Cieplak [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 189.

jej uwzględnienia na liście przez syndyka *ex officio*, chyba że wcześniej wierzyciel taki dokona zgłoszenia wierzytelności, co *de lege lata* jest nie tylko możliwe, ale wręcz stanowi rekomendowaną formę aktywności w toku postępowania upadłościowego z punktu widzenia zabezpieczenia jego interesów[41]. Akceptując takie podejście, można przyjąć, że postępowanie o ustalenie listy wierzytelności jest odpowiednikiem nieprocesowej decyzji o dopuszczeniu uczestnika do udziału w sprawie[42].

Przechodząc już do wpływu przelewu wierzytelności na status cesjonariusza jako uczestnika postępowania, wobec dotychczasowych analiz, można przyjąć następujące wnioski. Po pierwsze, w razie przelewu wierzytelności nabywca jest wierzycielem w rozumieniu art. 189 p.u., jako że – w zależności od zakresu przenoszonej wierzytelności – w miejsce lub obok cedenta staje się uprawniony do zaspokojenia z masy upadłości. Przepisy p.u. nie modyfikują bowiem istoty przenoszonej wierzytelności i, co oczywiste, że nie upośledzają jej w zakresie prawa żądania spełnienia świadczenia przez upadłego[43]. Fakt, że po stronie podmiotu zobowiązanego do świadczenia doszło do ogłoszenia upadłości, zmienia tylko zasady (tryb) dochodzenia zaspokojenia przez uprawnionego. Po drugie, w razie przelewu przed zgłoszeniem wierzytelności, cesjonariusz nabywa uprawnienie do dokonania tej czynności, bez względu na ewentualny upływ terminu wyznaczonego w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości w tym zakresie (art. 51 ust. 1 pkt 4 p.u.). Uchybienie terminowi trzydziestu dni od dnia obwieszczenia postanowienia o ogłoszeniu upadłości w KRZ wiąże się jednak z obowiązkiem poniesienia ciężaru fiskalnego w postaci zryczałtowanych kosztów postępowania upadłościowego wynikłych ze spóźnionego zgłoszenia, zaś kwestia zawinienia jest w tym zakresie irrelewantna. W szczególności nieistotne jest to, czy cedent świadomie zaniechał aktywności w tym zakresie, ani też czy i jakie oświadczenia złożył w tym przedmiocie w treści umowy przelewu. Obowiązek uiszczenia rzeczonych kosztów obciąży cesjonariusza, pod rygorem zwrotu

[41] Na temat skutków zaniechania zgłoszenia wierzytelności przez wierzyciela zabezpieczonego na majątku upadłego zob. A. Hrycaj, *Chcącemu nie dzieje się krzywda, czyli nieaktywny wierzyciel hipoteczny w postępowaniu upadłościowym*, Doradca Restrukturyzacyjny 2024, nr 3, s. 22 i n.

[42] P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 189, nb. 2.

[43] Stan prawny w tym zakresie uległ istotnej zmianie z dniem 1 stycznia 2016 r. Na gruncie p.u.1934 art. 204 § 3 uchylał bowiem uprzywilejowanie wierzytelności (co do kategorii od pierwszej do piątej) w wypadku jej nabycia w drodze przelewu po ogłoszeniu upadłości. Tak nabyta wierzytelność była zaspokojona w kategorii szóstej, chyba że kwalifikowała się do dalszej. Rozwiązanie to mało zapobiegać nabywaniu wierzytelności uprzywilejowanych za niską cenę (J. Brol [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 204). Podobnie było w okresie obowiązywania p.u.n., gdzie art. 342 ust. 2 przewidywał, iż wierzytelność nabyta w drodze przelewu po ogłoszeniu upadłości, podlega zaspokojeniu w kategorii trzeciej, jeżeli nie podlega zaspokojeniu w kategorii czwartej (nie dotyczyło to wierzytelności powstałej wskutek czynności syndyka albo zarządcy albo czynności upadłego podjętych za zgodą nadzorcy sądowego).

zgłoszenia i tym samym nieuzyskania statusu uczestnika postępowania. Zgłaszając wierzytelność, cesjonariusz powinien dopełnić staranności w zakresie wykazania następstwa prawnego w zakresie nabytej wierzytelności, zwłaszcza że fakt ogłoszenia upadłości nie wyłącza obowiązywania normy z art. 512 k.c. Po trzecie, w przypadku nabycia wierzytelności po objęciu jej zgłoszeniem przez cedenta, zgłoszenie to jest skuteczne względem cesjonariusza w tym znaczeniu, że nie ma obowiązku jego ponawiania. Wynika to z omówionego już wcześniej szeroko faktu wstąpienia przez nabywcę wierzytelności w sytuację prawną związaną z przenoszoną wierzytelnością, która to sytuacja współkształtowana jest przez czynności podjęte przez cedenta, do których należy m.in. dokonanie zgłoszenia wierzytelności, będące przejawem jej dochodzenia od dłużnika (upadłego)[44]. Po czwarte, cesjonariusz jest uprawniony do samodzielnego podejmowania wszystkich czynności służących wierzycielowi w toku postępowania upadłościowego, o ile ustawa nie stanowi inaczej (art. 197 ust. 1 p.u.). W szczególności może dokonać zgłoszenia propozycji układowych, także łącząc tę czynność ze złożeniem wniosku o całkowite lub częściowe wstrzymanie likwidacji masy upadłości do czasu zatwierdzenia układu (art. 266b ust. 1 p.u.).

4. Ujęcie cesjonariusza na spisie wierzytelności oraz liście wierzytelności

4.1. Wprowadzenie do problematyki spisu wierzytelności i listy wierzytelności

Spis wierzytelności w ramach procedur uregulowanych w p.r. oraz lista wierzytelności na gruncie postępowania upadłościowego stanowią kluczowe instrumenty w procesie insolwencyjnym, pozwalające na określenie struktury wierzytelności przysługujących w stosunku do dłużnika. Każda z tych instytucji wykazuje wiele cech wspólnych, jeśli chodzi o realizowane funkcje oraz wywoływane skutki. Elementarna różnica uwidacznia się natomiast na etapie ich tworzenia, ponieważ spis wierzytelności stanowi dokument sporządzany w całości z urzędu oraz na podstawie ksiąg rachunkowych i dokumentacji dłużnika[45], a lista wierzytelności powstaje w wyniku rozpoznania zgłoszeń wierzytelności, weryfikowanych następczo na podstawie ksiąg rachunkowych i dokumentacji dłużnika[46]. W niewielkim zakresie

[44] Zgłoszenie wierzytelności syndykowi stanowi surogat wystąpienia z pozwem o zapłatę (R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 239a, nb. 1).
[45] Odstąpienie od instytucji zgłoszeń wierzytelności w obszarze postępowań regulowanych p.r. jest jednym z czynników, mających w zamyśle ustawodawcy realizować prymat szybkości postępowania.
[46] Ł. Grenda, *Spis wierzytelności*…, s. 66–67.

ujmowane są na niej z urzędu tylko niektóre z wierzytelności[47]. Nie wdając się w tym miejscu w szerokie opisywanie doktrynalnego sporu, czy odnośnie dokumenty (lista wierzytelności, spis wierzytelności) mają walor orzeczenia sądowego organu postępowania (a jeśli tak, to czy z momentem ich przekazania sędziemu-komisarzowi[48], czy dopiero zatwierdzenia[49]), czy też przeciwnie – nie uzyskują statusu orzeczenia na żadnym etapie postępowania restrukturyzacyjnego[50], przyjąć należy, że spis wierzytelności, analogicznie jak lista wierzytelności, jako dokument pochodzący od innego niż sąd organu postępowania, nie ma waloru orzeczenia[51]. Jest to rozwiązanie jakościowo różne od obowiązującego na gruncie p.u.1934, gdzie lista wierzytelności miała charakter orzeczenia[52], co jednak było wynikiem odmiennie ukształtowanej procedury związanej ze sporządzaniem tejże listy. Stan ten uległ zmianie wraz z wejściem w życie p.u.n., przenosząc ciężar jej sporządzenia na pozasądowy organ postępowania (syndyka, nadzorcę sądowego bądź zarządcę).

Z perspektywy dalszego wywodu istotniejsze są jednak funkcje, które przypisać można odpowiednio liście wierzytelności oraz spisowi wierzytelności. Ich zakres determinuje bowiem pozycję wierzycieli. Przede wszystkim stanowią podstawowy dokument zakreślający krąg uczestników postępowania, z którym wiążą się określone uprawnienia w toku danego postępowania. Nadto, mimo braku waloru rzeczy osądzonej, wywierają skutki poza postępowaniem restrukturyzacyjnym. Odpowiednio art. 102 p.r. oraz art. 264 p.u. przewidują, że po zakończeniu lub umorzeniu postępowania wyciąg z zatwierdzonego przez sędziego-komisarza spisu (listy) wierzytelności, zawierający oznaczenie wierzytelności oraz sumy otrzymanej na jej poczet przez wierzyciela, jest tytułem egzekucyjnym przeciwko dłużnikowi[53]. Prawidłowe ujęcie na spisie (liście) jest zatem okolicznością doniosłą prawnie

[47] *Ibidem*, s. 67.
[48] A. Jakubecki [w:] F. Zedler, A. Jakubecki, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, wyd. III, LEX 2011, kom. do art. 256.
[49] D. Zienkiewicz [w:] *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, wyd. 2, red. D. Zienkiewicz, Warszawa 2006, s. 581.
[50] Ł. Lipowicz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. 1, red. P. Filipiak, A. Hrycaj, Warszawa 2017, s. 319–323.
[51] Ł. Grenda, *Spis wierzytelności*…, s. 68.
[52] Wyrok SN z dnia 8 kwietnia 2008 r., II CSK 533/07, BOSN.
[53] Wyciąg ze spisu wierzytelności nie jest natomiast tytułem egzekucyjnym dla wierzycieli, którzy nie są wierzycielami osobistymi dłużnika (wierzyciele wyłącznie rzeczowi), gdyż nie są oni uczestnikami postępowania restrukturyzacyjnego i nie powinni być w ogóle ujęci w spisie wierzytelności (P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 102, nb. 4). Analogiczny pogląd wypowiadany jest na gruncie postępowania upadłościowego (P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 264, nb. 4).

z punktu widzenia interesów każdego wierzyciela[54]. Twierdzenie to nie tylko dotyczy także cesjonariusza, ale wręcz nakazuje jeszcze większą czujność z jego strony, bowiem przelew wierzytelności stanowi element dodatkowy, który musi być właściwie i na odpowiednim etapie postępowania uwzględniony, tak aby prawa cesjonariusza jako wierzyciela doznawały ochrony możliwie zbliżonej do należnej pierwotnemu wierzycielowi.

W poniższej analizie podjęta zostanie kwestia ujęcia pozycji cesjonariusza w spisie wierzytelności oraz w liście wierzytelności, uwzględniając aspekt tworzenia tych dokumentów oraz wprowadzania do nich zmian. Zagadnienie to jest zarazem wspólne dla wszystkich postępowań restrukturyzacyjnych, z tą tylko różnicą, że w przypadku układu w upadłości mamy do czynienia z listą wierzytelności, w pozostałych zaś postępowaniach – ze spisem wierzytelności. Z kolei tematyka zaskarżania spisu (listy) wierzytelności przez cesjonariusza lub cedenta została przeniesiona do kolejnego podrozdziału niniejszej pracy, bowiem prawo kwestionowania tych dokumentów jest wyłączone w określonych postępowaniach.

4.2. Wpływ przelewu na treść listy wierzytelności

Lista wierzytelności stanowi elementarny dokument w postępowaniu upadłościowym, określający zakres wierzytelności przysługujących poszczególnym wierzycielom wobec upadłego. Jej zasadniczym celem jest umożliwienie precyzyjnego ustalenia składu wierzycieli oraz wysokości przysługujących im wierzytelności, co ma to niebagatelne znaczenie m.in. dla przeprowadzenia prawidłowego podziału środków wchodzących w skład masy upadłości bądź ustalenia warunków układu w postępowaniu upadłościowym. Bez zawahania należy przyjąć, że z perspektywy każdego wierzyciela, w razie ogłoszenia upadłości jego dłużnika, pierwszorzędnym działaniem winno być dołożenie starań celem uwzględnienia na liście wierzytelności. Jest to bowiem punkt wyjścia do podejmowania czynności prawnoprocesowych w toku postępowania, a tym samym wywierania wpływu na jego przebieg, również jeśli chodzi o jego zakończenie zawarciem układu w miejsce standardowej likwidacji majątku upadłego.

[54] Z tego też względu w doktrynie postuluje się, aby w toku postępowania upadłościowego zgłoszeń dokonywali także wierzyciele, co do których ustawa przewiduje wciągniecie na listę z urzędu (A. Hrycaj, *Chcącemu nie dzieje się krzywda*…, s. 22 i n.).

Podstawowym sposobem ujęcia wierzytelności na liście jest jej zgłoszenie przez wierzyciela. Powinno to nastąpić w określonym przepisami terminie, zasadniczo za pomocą KRZ[55]. Niedopełnienie tego obowiązku może skutkować utratą możliwości dochodzenia swoich praw w toku postępowania. Tylko w niektórych przypadkach wierzytelności mogą zostać ujęte na liście z urzędu. Funkcje pełnione przez listę wierzytelności oraz skutki, jakie wywiera, nakazują twierdzić, iż prawidłowość sporządzenia listy wierzytelności, w tym jej zgodność z rzeczywistym stanem prawnym i faktycznym, ma kluczowe znaczenie dla prawidłowego przebiegu postępowania.

Punktem wyjścia do dalszych rozważań jest zwrócenie uwagi na możliwość analizowania instytucji listy wierzytelności z perspektywy statycznej oraz dynamicznej. Statyczne ujęcie listy wierzytelności odnosi się do momentu, na który jest sporządzana przez syndyka. W tym kontekście lista stanowi swoistą fotografię sytuacji finansowej dłużnika w zakresie jego zobowiązań, według stanu na dzień poprzedzający dzień ogłoszenia upadłości[56]. Przybiera postać dokumentu prywatnego tworzonego w toku postępowania przez organ postępowania upadłościowego, z możliwością odwołania się od jej treści i z potwierdzeniem zakończenia procedur jej sporządzenia w postaci postanowienia sędziego-komisarza[57]. Nie korzysta jednak z domniemania zupełności, gdyż o zakresie wierzytelności ujętych na liście decyduje aktywność wierzycieli (w zakresie wierzytelności podlegających zgłoszeniu) oraz ustawa (w zakresie wierzytelności ujmowanych z urzędu). Nawet w razie wiedzy syndyka o istnieniu określonych wierzytelności, co do których uprawniony zaniechał zgłoszenia, a jednocześnie brak podstawy prawnej do jej uwzględnienia *ex officio*, wierzytelności takie zostaną na liście pominięte. Dynamiczne ujęcie listy wierzytelności uwzględnia natomiast zmiany zachodzące w toku postępowania, takie jak modyfikacje wynikające z przelewu wierzytelności, korekty wysokości wierzytelności oraz wszelkie inne zdarzenia wpływające na jej treść. Perspektywa ta pozwala na analizę wpływu bieżących zdarzeń gospodarczych i prawnych na status wierzycieli oraz ich roszczeń. Mimo że w praktyce oba podejścia są komplementarne i niezbędne do kompleksowego zrozumienia roli listy wierzytelności, z punktu widzenia przedmiotu niniejszej rozprawy istotniejsze jest ujęcie dynamiczne. Zmiana wierzyciela w toku

[55] Zgodnie z art. 51 ust. 1 pkt 4 p.u., uwzględniając wniosek o ogłoszenie upadłości, sąd wydaje postanowienie o ogłoszeniu upadłości, w którym wzywa wierzycieli upadłego do zgłoszenia wierzytelności syndykowi za pośrednictwem KRZ, w terminie trzydziestu dni od dnia obwieszczenia postanowienia o ogłoszeniu upadłości. Dla wierzycieli, o których mowa w art. 216aa ust. 1, czyli tzw. osób wykluczonych cyfrowo, którzy zwolnieni są z obowiązku korzystania z KRZ, w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości wskazuje się adres syndyka do zgłoszeń.
[56] Szerzej na temat zob. B. Sierakowski, *Zobowiązania masy upadłości*…, s. 322 i n.
[57] P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 244, nb. 3.

postępowania restrukturyzacyjnego niesie bowiem za sobą pytanie o możliwość, tryb oraz sposób uwzględnienia tego zdarzenia na liście wierzytelności oraz konsekwencji prawnych, które implikuje dla określenia sytuacji cesjonariusza. Mnogość możliwych do zaistnienia zdarzeń faktycznych, jeśli idzie o moment cesji w relacji do etapu tworzenia listy wierzytelności, pozwala wyróżnić co najmniej kilka różnych przypadków, zasługujących na omówienie, tj.:

1) przelew przed przekazaniem listy wierzytelności sędziemu-komisarzowi;

2) przelew po przekazaniu listy wierzytelności sędziemu-komisarzowi, lecz przed jej zatwierdzeniem;

3) przelew po zatwierdzeniu listy wierzytelności przez sędziego-komisarza.

Słowa wyjaśnienia wymaga, iż w przedstawionych wariantach następuje odniesienie do zdarzenia w postaci przekazania listy wierzytelności sędziemu-komisarzowi, nie zaś do momentu jej sporządzenia. Jest to podejście świadome. Mimo że ustawa rozróżnia te czynności, z perspektywy analizowanych problemów relewantny jest moment przekazania listy sędziemu-komisarzowi, co w dobie postępowań insolwencyjnych prowadzonych w KRZ sprowadza się do wysłania listy, po złożeniu oświadczeń przez upadłego[58], do akt sprawy. Zasadniczo powinna to być czynność natychmiastowa po ukończeniu prac na listą. Co jednak istotniejsze, jest to zdarzenie weryfikowalne dla uczestników postępowania, gdyż lista po jej przekazaniu staje się dostępna w aktach postępowania. Nie sposób natomiast ustalić, kiedy syndyk sporządził listę, jeśli nie przekazał jej sędziemu-komisarzowi, zwłaszcza że nie ma pewności, czy przygotowany przez niego na dany moment projekt, *notabene* jeszcze niewidoczny dla podmiotów uczestniczących w postępowaniu, jest finalny i w takiej wersji zostanie złożony, czy też będzie podlegał dalszym modyfikacjom.

4.2.1. Przelew przed przekazaniem listy wierzytelności sędziemu-komisarzowi

Zagadnieniem wywołującym najmniej komplikacji prawnych, jeśli idzie o sposób ujęcia cesjonariusza na liście wierzytelności, jest przypadek przelewu przed przekazaniem listy sędziemu-komisarzowi. Syndyk sporządza listę wierzytelności niezwłocznie po upływie terminu do zgłoszenia wierzytelności i sprawdzeniu zgłoszonych wierzytelności, nie później

[58] Złożenie oświadczenia upadłego co do uznania poszczególnych wierzytelności jest jego uprawnieniem. Jeżeli oświadczenia brak, syndyk powinien zamieścić wzmiankę z wyjaśnieniem, dlaczego upadły nie zajął stanowiska (P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 245, nb. 3).

niż w terminie dwóch miesięcy od upływu okresu przewidzianego do zgłaszania wierzytelności (zob. art. 244 p.u.). Istnieje zatem przestrzeń czasowa, w której postępowanie upadłościowe będzie już w toku, natomiast lista wierzytelności będzie w fazie przygotowywania, tym bardziej że przywołany termin dwóch miesięcy ma charakter instrukcyjny[59]. Podstawą formalną ujęcia wierzytelności na liście jest dokonanie prawidłowego (spełniającego ustawowe wymogi) zgłoszenia wierzytelności lub istnienie przepisu nakazującego ujęcie wierzytelności z urzędu. Z kolei podstawę materialną stanowi usprawiedliwienie danej wierzytelności, czyli potwierdzenie istnienia interesu wierzyciela w prawie żądania spełnienia świadczenia przez dłużnika. Rzeczonego potwierdzenia w pierwszej kolejności poszukuje syndyk, sprawdzając, czy zgłoszona wierzytelność znajduje potwierdzenie w księgach rachunkowych lub innych dokumentach upadłego albo we wpisach w księdze wieczystej lub rejestrach, oraz wzywając upadłego do złożenia w zakreślonym terminie oświadczenia, czy wierzytelność uznaje. Konfirmacja istnienia wierzytelności w dokumentach upadłego lub rejestrach publicznych upoważnia do uznania wierzytelności. W przeciwnym wypadku syndyk wzywa wierzyciela do złożenia w terminie tygodnia dokumentów wskazanych w zgłoszeniu wierzytelności pod rygorem odmowy uznania wierzytelności. Termin ten nie podlega przedłużeniu ani przywróceniu. Syndyk może jednak uwzględnić dokumenty złożone po upływie terminu, jeżeli nie spowoduje to opóźnienia w przekazaniu listy sędziemu-komisarzowi.

Przelew wierzytelności po ogłoszeniu upadłości, lecz przed jej przekazaniem sędziemu-komisarzowi przez syndyka, powinien skutkować ujęciem na liście wierzytelności cesjonariusza. Wymaga to jednak dopełnienia dwóch aktów staranności. Po pierwsze, konieczne jest zgłoszenie wierzytelności będącej przedmiotem przelewu, z tym że obowiązek ten ulega dezaktualizacji w razie istnienia ustawowej podstawy wciągnięcia przenoszonej wierzytelności na listę z urzędu. Jeśli aktu zgłoszenia dopełnił cedent, ponawianie tej czynności nie jest konieczne. Natomiast w scenariuszu, w którym cedent zaniechał aktywności w postaci dokonania zgłoszenia, uprawnienie w tym zakresie przechodzi na cesjonariusza, ze wzmiankowanym już wcześniej zastrzeżeniem, że jeśli upłynął już termin 30 dni od dnia obwieszczenia o ogłoszeniu upadłości, zobligowany on będzie do uiszczenia zryczałtowanych kosztów postępowania upadłościowego wynikłych ze spóźnionego zgłoszenia. Gdyby zaś

[59] Naruszenie terminu na sporządzenie listy wierzytelności może jednak skutkować odpowiedzialnością dyscyplinarną syndyka, zwłaszcza przy braku usprawiedliwienia liczbą wierzycieli lub stopniem skomplikowania zgłoszonych lub podlegających uznaniu z urzędu wierzytelności (P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 244, nb. 3).

nastąpiło to już po przekazaniu listy wierzytelności sędziemu-komisarzowi, wierzytelność nadal może być przedmiotem zgłoszenia, tyle że zostanie ujęta – w razie uznania jej zasadności – na uzupełniającej liście wierzytelności[60]. Po drugie, celem uwzględnienia cesjonariusza na liście niezbędne jest zawiadomienie o dokonanym przelewie. Fakt ogłoszenia upadłości dłużnika nie wyłącza bowiem regulacji z art. 512 k.c., natomiast w pewnym zakresie ją modyfikuje. Względy celowościowe nakazują przyjąć, że zmianie ulega adresat zawiadomienia. Powinien być nim syndyk. Postępowanie upadłościowe bezwzględnie[61] wiąże się z przekazaniem zarządu masą upadłości w ręce syndyka oraz obowiązkiem przekazania mu przez upadłego całego majątku oraz dokumentacji. Ustawa przykładowo wymienia w tym zakresie księgi rachunkowe, inne ewidencje prowadzone do celów podatkowych i korespondencje. Nie jest to katalog zamknięty, gdyż nakazem wydania objęte są także inne dokumenty, jeśli dotyczą działalności upadłego oraz jego majątku[62]. Argumentacja przemawiająca na gruncie postępowania sanacyjnego, gdy dłużnikowi nie udzielono zezwolenia z art. 288 ust. 3 p.r. za tym, że adresatem informacji o przelewie powinien być zarządca, pozostaje w pełni aktualna przy upadłości, z tą różnicą, że chodzi w tym przypadku o syndyka. Syndyk przyjmuje rolę kierownika jednostki[63] i nie sposób wyobrazić sobie efektywnie prowadzonego postępowania upadłościowego, gdy prawo posiadania i prowadzenia ksiąg rachunkowych miałoby pozostać w rękach upadłego. Okoliczność procedowania układu w upadłości nic w tym aspekcie nie zmienia, zważywszy że jest to instytucja wyjątkowa, która ma miejsce w toku postępowania upadłościowego i mimo zgłoszenia propozycji układowych, a nawet przegłosowania układu, nie ma pewności, że wejdzie on w życie (zostanie prawomocnie zatwierdzony przez sąd). W razie niepowodzenia procedury zmierzającej do zawarcia układu, na powrót następuje koncentracja działań syndyka na likwidacji majątku upadłego. W takim przypadku władztwo na majątkiem upadłego oraz dokumentacją, w tym księgami rachunkowymi, musi konsekwentnie przysługiwać syndykowi. Znając adresata zawiadomienia, należy następnie przyjrzeć się formie, w jakiej powinno to nastąpić. Jest nieoczywiste, czy w takim przypadku zawiadomienie musi nastąpić za pośrednictwem KRZ. Wydaje się, że odpowiedź powinna być negatywna. Zawiadomienie o cesji jest przecież

[60] Uzupełniająca lista wierzytelności, tak od strony formy, jak i treści, niczym się nie różni od tej właściwej.
[61] W postępowaniu upadłościowym, inaczej niż w postępowaniu sanacyjnym, nie istnieje jakikolwiek wyjątek, który dopuszczałby pozostawienie zarządu własnego, choćby w zakresie czynności zwykłego zarządu, w rękach dłużnika (upadłego). Jest to konsekwencją inaczej ułożonego celu postępowania upadłościowego (art. 2 p.u.) oraz faktu, że procedura ta jest przenaczona tylko dla podmiotów niewypłacalnych.
[62] F. Zedler [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 57.
[63] Na temat obowiązków syndyka związanych z rachunkowością w zakresie ksiąg upadłego zob. A. Tokarski, *Czynności syndyka dotyczące rachunkowości w procesie upadłości przedsiębiorstwa*, Zeszyty Naukowe – Uniwersytet Szczeciński. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia 2011, nr 47, s. 755–763.

czynnością, która następuje niezależnie od tego, czy dłużnik znajduje się w upadłości. Postanowienie o ogłoszeniu upadłości samoistnie nie wpływa na dopuszczalność cesji ani związane z nią obowiązki. Nieakceptowalna z systemowych względów byłaby konkluzja, iż syndyk mógłby odmówić uwzględnienia cesjonariusza na liście wierzytelności, gdy zgłoszenie wierzytelności nastąpiło w sposób skuteczny przez cedenta, zaś informacja o przelewie dotarła do syndyka z pominięciem KRZ i nie byłoby wątpliwości ani co do istnienia i zakresu wierzytelności, ani skuteczności przelewu. Ustawa wymaga zgłoszenia wierzytelności za pomocą KRZ[64], nie zaś przekazywania tą drogą dokumentacji źródłowej będącej przedmiotem przelewu, tym bardziej że w świetle art. 240 p.u. do zgłoszenia nie trzeba w ogóle załączać dowodów potwierdzających istnienie wierzytelności[65]. Informacja o przelewie powinna zostać odnotowana przez syndyka w dokumentacji księgowej upadłego i uwzględniona przy merytorycznej weryfikacji zgłoszenia wierzytelności. Pozostając jeszcze w temacie formy, zwrócić należy dodatkowo uwagę na art. 254 ust. 1 p.u. W zd. 1 potwierdza on możliwość dokonania zmiany wierzyciela po ogłoszeniu upadłości ze skutkiem w postaci wciągnięcia na listę bezpośrednio wierzyciela, opatrując to pewnym wymogiem. Jest nim konieczność stwierdzenia zmiany wierzyciela dokumentem urzędowym[66] lub niebudzącym wątpliwości dokumentem prywatnym z podpisem urzędowo poświadczonym[67]. Przepis ten stanowi wprawdzie ogólnie o zmianie wierzyciela, natomiast niewątpliwie pod zdarzenie to podpada m.in. przeniesienie wierzytelności w drodze przelewu[68]. Wymaga tu jednak podkreślenia, że przedstawiony wymóg formy odnosi się tylko do sytuacji, gdy zmiana wierzyciela nastąpiła po dokonaniu zgłoszenia wierzytelności. W przeciwnym wypadku wierzytelność zgłasza wyłącznie jej nabywca[69], który może wówczas powoływać się na wszelkie środki dowodowe stwierdzające nabycie wierzytelności. Co istotne, wynikający z art. 254 ust. 1 zd. 1 p.u.

[64] Wyjątek dotyczy tylko podmiotów wykluczonych cyfrowo (art. 216aa p.u.).
[65] W zgłoszeniu wierzytelności należy jedynie „podać" dowody stwierdzające istnienie wierzytelności. Wymóg wskazania w zgłoszeniu wierzytelności dowodów na jej poparcie polega na powołaniu się na określone źródła faktograficzne, świadczące o istnieniu wierzytelności co do wysokości, jak i zasady. W razie wątpliwości co do istnienia wierzytelności dowody na istnienie wierzytelności wierzyciel składa na wezwanie syndyka (D. Chrapoński [w:] *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. II, red. A.J. Witosz, LEX 2021, kom. do art. 240).
[66] Np. postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku, odpisem z rejestru połączonych spółek.
[67] Pojęcia „dokument urzędowy" i „dokument prywatny z podpisem urzędowo poświadczonym" należy rozumieć w sposób utrwalony na gruncie przepisów art. 244 i 245 k.p.c. Dokument jest poświadczony „urzędowo" zarówno, gdy poświadczenie to pochodzi od notariusza, jak również od właściwego organu państwowego albo organu jednostki samorządu terytorialnego (S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 254, nb. 2).
[68] Dodatkowo także m.in. przeniesienie wierzytelności w drodze indosu, dziedziczenia (art. 922 k.c.), połączenia spółek (art. 494 k.s.h.), podziału spółek (art. 531 k.s.h.), wstąpienia w prawa zaspokojonego wierzyciela (art. 518 k.c.), sprzedaży przedsiębiorstwa (art. 552 k.c.).
[69] Stwierdzenie to odnosi się do sytuacji, gdy przedmiotem przelewu była cała wierzytelność. Jeśli przeniesienie nastąpiło tylko co do jej części, zgłoszenia powinien dokonać zarówno cedent, jak i cesjonariusz, każdy w zakresie przysługującej mu wierzytelności.

obowiązek odpowiedniego udokumentowania przelewu wierzytelności stanowi warunek ujęcia cesjonariusza na liście, nie jest natomiast przesłanką skuteczności przelewu. Zasadniczo nie wpływa też na pozycję prawną cesjonariusza, wszakże w świetle art. 254 ust. 2 p.u. nieuwzględnienie zmian w treści listy wierzytelności nie pozbawia nabywcy wierzytelności możliwości realizacji jego uprawnień na podstawie przepisów p.u. w toku dalszego postępowania.

Reasumując powyższe, przelew wierzytelności po ogłoszeniu upadłości, lecz przed przekazaniem listy wierzytelności sędziemu-komisarzowi przez syndyka, nie stoi na przeszkodzie ujęciu na liście bezpośrednio cesjonariusza. Wymaga to jednak dochowania określonych aktów staranności związanych ze zgłoszeniem wierzytelności oraz odpowiedniego udokumentowania zdarzenia w postaci przelewu wierzytelności[70].

4.2.2. Przelew po przekazaniu listy wierzytelności sędziemu-komisarzowi, lecz przed jej zatwierdzeniem

Moment przekazania listy wierzytelności sędziemu-komisarzowi przez syndyka stanowi kolejne zdarzenie na osi czasu w toku postępowania upadłościowego. Oznacza zakończenie etapu weryfikacji zgłoszeń wierzytelności przez syndyka. Lista wierzytelności musi spełniać wszystkie wymogi co do formy i treści określone w art. 245 p.u.[71] Obejmuje zarówno wierzytelności zgłoszone w terminie wyznaczonym w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości, jak i po tej dacie. Powinna być sporządzona i złożona w formie elektronicznej za pomocą systemu KRZ. Jej przekazanie następuje do sędziego-komisarza i z tą chwilą staje się ona widoczna dla uczestników postępowania. O dacie złożenia listy wierzytelności obwieszcza się, co stanowi o tyle istotne zdarzenie z perspektywy wierzycieli, że od tej chwili możliwe staje się wniesienie sprzeciwów wobec listy wierzytelności, które rozstrzyga sędzia-komisarz.

Przekazanie listy wierzytelności sędziemu-komisarzowi przez syndyka w postępowaniu upadłościowym ma również istotne znaczenie dla cesjonariusza. Z tą chwilą zmianie ulegają

[70] Tytułem dopełnienia wywodu należy jeszcze dostrzec, że jeśli wierzytelność jest zabezpieczona hipotecznie na nieruchomości upadłego, przelew wierzytelności nastąpi dopiero z momentem wpisu do księgi wieczystej. Jeśli do tego czasu lista wierzytelności nie zostanie sporządzona, syndyk z urzędu powinien wciągnąć na listę cesjonariusza, skoro status cesjonariusza jako wierzyciela wynikał będzie z publicznie dostępnego rejestru, jakim są księgi wieczyste.

[71] Na temat trybu uzupełnienia braków formalnych listy wierzytelności zob. Ł. Lipowicz, *Dopuszczalność formalnej kontroli listy wierzytelności przez sędziego-komisarza*, Monitor Prawniczy 2011, nr 9, s. 473–479.

bowiem zasady modyfikacji listy wierzytelności, jeśli chodzi o korektę osoby wierzyciela. *Prima facie* wydaje się to oczywiste, zważywszy na konieczność zachowania odpowiedniej dynamiki postępowania i uniknięcia sytuacji, w której każda zmiana parametrów wierzytelności ujętej na liście wymagałaby zwrócenia listy syndykowi celem jej dostosowania do zaistniałych zmian. Dlatego też w art. 254 ust. 1 zd. 2 p.u. wprowadzono rozwiązanie, zgodnie z którym sędzia-komisarz może uwzględnić zmianę wierzyciela zgłoszoną po złożeniu mu listy wierzytelności przez syndyka, a przed jej zatwierdzeniem, tylko jeżeli nie spowoduje to opóźnienia w postępowaniu. Ustawa nie precyzuje, kiedy można przyjąć, iż zmiana skutkowałaby opóźnieniem w postępowaniu. Biorąc pod uwagę dyrektywę szybkości postępowania[72], można byłoby przyjąć, że w każdym przypadku gdy zachodzi potrzeba wprowadzenia zmian do listy, w jakimś zakresie negatywnie wpłynie to na tempo postępowania. Z drugiej strony, oznaczałoby to, iż przywołana podstawa zmiany na liście jest normą pustą, gdyż nigdy nie powinna znaleźć zastosowania. Przy poszukiwaniu rozwiązania pośredniego, trafne wydaje się spostrzeżenie, że wprawdzie o ryzyku spowodowania opóźnienia decydują *in casu* okoliczności faktyczne danej sprawy, natomiast zasadniczo zmiana będzie dopuszczalna, gdy miałaby nastąpić po przedłożeniu listy sędziemu-komisarzowi, lecz przed obwieszczeniem o jej sporządzeniu[73]. Jako argument na rzecz takiej interpretacji wskazuje się, iż w przeciwnym wypadku zmiana na liście odbierałaby stronom postępowania możliwość zaskarżenia wprowadzonej przez sędziego-komisarza zmiany, skoro termin wniesienia sprzeciwu liczony jest od dnia obwieszczenia[74]. Pogląd ten należy podzielić[75], opatrując dodatkowym komentarzem, iż sytuacje takie powinny należeć do zupełnie wyjątkowych. Obwieszczenie o złożeniu listy wierzytelności powinno bowiem nastąpić niezwłocznie, a jakakolwiek zwłoka w tym zakresie będzie nieuzasadniona.

Przypomnieć dodatkowo należy, że warunkiem uwzględnienia zmiany wierzyciela na liście w analizowanym okresie jest to, aby została stwierdzona dokumentem urzędowym lub

[72] Na temat wpływu czasu trwania postępowania upadłościowego na stopień zaspokojenia wierzycieli zob. P. Kupis, *Dysfunkcje postępowań upadłościowych*…, s. 35 i n.
[73] P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 254, nb. 3; D. Chrapoński [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 254.
[74] P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 254, nb. 3.
[75] Stanowisko przeciwne mogłoby natomiast bazować na eksponowaniu tego, że w art. 254 ust. 1 p.u. ustawodawca posłużył się pojęciem „ostatecznego zatwierdzenia" listy wierzytelności. Tym samym zatwierdzenie listy tylko w części (art. 260 ust. 3 p.u.) nie zamykałoby drogi do uwzględnienia zmiany wierzyciela. Pogląd ten musiałby jednak przyjmować założenie, że zmiana wierzyciela nie podlega zaskarżeniu, skoro mogłaby nastąpić również po upływie terminu do wniesienia sprzeciwów do listy. Niezaskarżalność musiałaby z kolei wynikać z oczekiwanego przez ustawę sposobu udokumentowania zmiany wierzyciela (dokumentem urzędowym lub niebudzącym wątpliwości dokumentem prywatnym z podpisem urzędowo poświadczonym).

niebudzącym wątpliwości dokumentem prywatnym z podpisem urzędowo poświadczonym. Sposób udokumentowania należy rozumieć w sposób tożsamy jak w przypadku, gdy przelew nastąpił po ogłoszeniu upadłości, lecz przed przekazaniem listy wierzytelności sędziemu-komisarzowi, o czym była mowa już wcześniej. Również jednak w tym przypadku nieuwzględnienie zmiany wierzyciela na liście nie pozbawia cesjonariusza możliwości realizacji jego uprawnień na podstawie przepisów ustawy w toku dalszego postępowania, pomimo że w treści listy wierzytelności uwidoczniony pozostanie cedent.

4.2.3. Przelew po zatwierdzeniu listy wierzytelności

Po dokonaniu wszystkich zmian na liście, wynikających z prawomocnych orzeczeń, albo po stwierdzeniu, że mimo upływu terminu do wniesienia sprzeciwu żaden sprzeciw nie wpłynął, po stronie sędziego-komisarza aktualizuje się obowiązek wydania postanowienia o zatwierdzeniu listy wierzytelności[76]. Możliwe jest także częściowe zatwierdzenie listy wierzytelności w zakresie nieobjętym sprzeciwami[77]. Rozwiązanie to otwiera możliwość sporządzenia planu podziału dla wierzycieli, których sprzeciwy nie dotyczą, ale – co z perspektywy niniejszej dysertacji istotniejsze – może także przyczynić się do zawarcia układu w upadłości. Zgodnie bowiem z art. 266c ust. 3 p.u. sędzia-komisarz może zwołać zgromadzenie, jeżeli suma wierzytelności objętych sprzeciwami, a więc spornych, nie przekracza 15%[78]. Pomimo iż wykładnia literalna art. 260 ust. 3 p.u. sugeruje, że zatwierdzenie listy wierzytelności w części jest tylko uprawnieniem sędziego-komisarza („sędzia-komisarz może zatwierdzić"), ze względów celowościowych przyjąć należy, iż zawsze wówczas gdy częściowe zatwierdzenie listy pozwoli bądź na sporządzenie planów podziału dla wierzycieli niespornych, bądź otworzy drogę do zwołania zgromadzenia wierzycieli, wydanie postanowienia w tym przedmiocie staje się obowiązkiem i powinno zapaść niezwłocznie[79]. Zatwierdzenie listy wierzytelności skutkuje tym, że wszelkie rozstrzygnięcia co do odmowy uznania wierzytelności oraz co do uznania wierzytelności w części objętej zatwierdzeniem uzyskują moc wiążącą w postępowaniu upadłościowym[80]. Postanowienie o zatwierdzeniu listy

[76] P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 260, nb. 1.
[77] Ustawa nie podaje granic kwotowych dla zakresu częściowego zatwierdzenia listy.
[78] P. Janda, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 260.
[79] Podobnie P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 260, nb. 4.
[80] A. Jakubecki [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6*…, s. 1042. W ujęciu zewnętrznym, tj. poza ramami postępowania a upadłościowego, zatwierdzenie listy nie korzysta z powagi rzeczy osądzonej, stosownie do art. 365 § 1 k.p.c., i nie wiąże w innym postępowaniu sądowym (wyrok SA w Warszawie z dnia 19 września 2013 r., VI ACa 78/13, LEX nr 1425603).

wierzytelności nie jest zaskarżalne. Jest to akt czysto formalny, stwierdzający niezaskarżalność rozstrzygnięć w przedmiocie zgłoszonych wierzytelności[81].

Czynność w postaci zatwierdzenia listy wierzytelności, bez względu na to, czy ma charakter całościowy czy częściowy, nie wpływa na dopuszczalność przelewu wierzytelności. W takim jednak przypadku następca prawny wierzyciela zgłaszającego wierzytelność nie ma prawa domagać się zmiany na liście. Zmiana nie będzie również dopuszczalna na podstawie art. 262 ust. 2 p.u. Jak wyjaśnia P. Zimmerman, taka interpretacja czyniłaby uregulowanie art. 254 p.u. całkowicie zbędnym i byłaby sprzeczna z jego jednoznaczną treścią, w szczególności wobec użycia zwrotu „tylko", wyłączającego uwzględnienie zmiany w innych niż wymienione wypadkach[82]. Jednakże, mimo braku możliwości korekty listy wierzytelności w zakresie osoby wierzyciela, cesjonariusz nie traci uprawnień, które przysługiwały poprzednikowi. Wierzyciel powinien poinformować syndyka o przejęciu wierzytelności, odpowiednio dokumentując tę czynność prawną. W takiej sytuacji zmiana wierzyciela będzie brana pod uwagę w dalszym toku postępowania[83].

4.3. Ujęcie cesjonariusza na spisie wierzytelności

Konstruując przepisy p.r., ustawodawca zarzucił dotychczasową regułę, obowiązującą w ramach p.u.n., że uczestnictwo wierzyciela w postępowaniu restrukturyzacyjnym wymaga zgłoszenia przez niego wierzytelności sędziemu-komisarzowi[84]. W pewnym zakresie powrócono do rozwiązania przyjętego jeszcze na gruncie p.ukł.1934, gdzie wprawdzie funkcjonowała instytucja zgłoszeń wierzytelności, jednakże art. 41 przewidywał, że sędzia-komisarz na listę wciąga także wierzytelności nieobjęte zgłoszeniem, lecz oparte są bądź na wpisach w księgach dłużnika, bądź na tytułach bezspornych, bądź też są wymienione przez dłużnika w spisie wierzycieli i niebudzące wątpliwości[85]. W obecnym stanie prawnym, dążąc do przyspieszenia procedur, stworzono model ustalania uprawnionych wierzytelności do uczestnictwa w postępowaniu restrukturyzacyjnym, według którego spis wierzytelności

[81] A. Jakubecki [w:] F. Zedler, A. Jakubecki, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 260.
[82] P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 260, nb. 5.
[83] P. Janda, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 260.
[84] Obecnie wyjątkiem pozostaje tylko instytucja układu w upadłości. Jest to jednak regulacja szczególna, przyporządkowana przepisom prawa upadłościowego, która ze względu na realizowany w niej cel została w niniejszej dysertacji zaliczona do postępowań restrukturyzacyjnych.
[85] Na temat zakresu przedmiotowego wierzytelności wciąganych na listę wierzytelności mimo braku zgłoszenia wierzytelności zob. J. Korzonek, *Prawo upadłościowe i prawo o postępowaniu układowym. Komentarz*, Wrocław 1992, s. 873–874.

sporządza z urzędu nadzorca lub zarządca na podstawie dokumentów wymienionych w art. 84 p.r.[86] Jego sporządzenie jest niezbędne do przeprowadzenia postępowania w sposób prawidłowy, umożliwiając zarówno zidentyfikowanie wierzycieli, jak i ustalenie wysokości oraz rodzaju wierzytelności, a przez to także – o czym była mowa wcześniej – kręgu uczestników postępowania[87]. Spis wierzytelności stanowi odpowiednik listy wierzytelności. O ile stwierdzenie, iż są to instytucje analogiczne i pełnią tożsame funkcje, byłoby co najmniej nieprecyzyjne, ujmując listę wierzytelności z perspektywy postępowania upadłościowego nakierowanego na likwidację majątku, o tyle gdy postępowanie to zaczyna zmierzać do zawarcia układu, podobieństwa pomiędzy listą i spisem wierzytelności stają się coraz wyraźniejsze[88]. Z tego też względu czynione wcześniej w niniejszej pracy uwagi ogólne na temat listy wierzytelności, w tym możliwego jej uchwycenia z perspektywy statycznej oraz dynamicznej, pozostają aktualne w odniesieniu do spisu wierzytelności. Ich powtarzanie jest zatem zbędne. Skupić należy się na różnicach, istotnych zarazem z perspektywy pozycji cesjonariusza.

Obowiązek sporządzenia spisu wierzytelności spoczywa na nadzorcy sądowym bądź zarządcy, w zależności od rodzaju postępowania restrukturyzacyjnego. Zasady i terminy jego sporządzenia regulowane są p.r. W przypadku postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli, postępowania układowego oraz postępowania sanacyjnego, nadzorca sądowy bądź zarządca zobowiązany jest do sporządzenia spisu wierzytelności w terminie 30 dni od daty otwarcia postępowania[89]. W przyspieszonym postępowaniu układowym termin ten wynosi 14 dni. Z kolei w postępowaniu o zatwierdzenie układu, które

[86] D. Chrapoński [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, red. A. Torbus, A.J. Witosz, A. Witosz, LEX 2016, kom. do art. 76. W ocenie autora niniejszej rozprawy, w przypadku spisu wierzytelności można mówić o domniemaniu zupełności. Wiedza nadzorcy lub zarządcy o istnieniu określonej wierzytelności nakazuje jej ujęcie w spisie wierzytelności, jeśli jest niesporna. Jest to konsekwencją odejścia w ramach procedur uregulowanych w p.r. od instytucji zgłoszeń wierzytelności, gdzie warunkiem uznania na liście wierzytelności jest aktywność wierzyciela, względnie istnienie podstawy prawnej wymagającej ujęcia danej wierzytelności na liście z urzędu.

[87] Dokument ten pozwala również na ocenę sytuacji finansowej dłużnika oraz na określenie jego możliwości restrukturyzacyjnych.

[88] A. Jakubecki stwierdza, że chociaż w postępowaniach restrukturyzacyjnych do sporządzenia spisu wierzytelności dochodzi bez uprzedniego zgłaszania wierzytelności przez wierzycieli, zgodnie z logiką systemu prawa można byłoby zakładać, że spis wierzytelności ma taki sam charakter jak lista wierzytelności w postępowaniu upadłościowym. Z drugiej jednak strony, jak zauważa ten Autor, istotne odmienności co do sposobu ustalania wierzytelności biorących udział w postępowaniach restrukturyzacyjnych sprawiły, że ustawodawca w odniesieniu do zestawienia tych wierzytelności nie stosuje określenia „lista wierzytelności" (A. Jakubecki [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6*…, s. 370–371).

[89] Dla zachowania precyzji wypowiedzi odnotować należy, że w postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli termin 30 dni liczony jest nie tyle od dnia otwarcia postępowania, co od dnia doręczenia postanowienia w tym przedmiocie (art. 491^{30} p.u.).

charakteryzuje się tym, że fazę sądową inicjuje dopiero wniosek o zatwierdzenie układu składany po przegłosowaniu układu, spis wierzytelności stanowi element sprawozdania nadzorcy układu, będący załącznikiem do wniosku restrukturyzacyjnego dłużnika. Ponadto konieczność sporządzenia spisu może zaistnieć także w fazie przedsądowej tego postępowania, jeśli dłużnik zdecyduje się na dokonanie obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego. W każdym razie, mimo narzucenia przez ustawodawcę krótkich i tylko instrukcyjnych terminów na sporządzenie spisu wierzytelności w poszczególnych procedurach restrukturyzacyjnych, pomiędzy dniem otwarcia wybranego postępowania a datą sporządzenia i złożenia rzeczonego spisu przez właściwy pozasądowy organ postępowania (nadzorcę układu, nadzorcę sądowego bądź zarządcę) upływa określony czas. W tym okresie może dochodzić do zmian po stronie osoby wierzyciela, bowiem na gruncie postępowań restrukturyzacyjnych istnieje sygnalizowana już zasada, iż sam fakt ich wszczęcia nie tamuje możliwości przenoszenia wierzytelności w drodze przelewu.

Prowadzenie dalszego wywodu przy utrzymaniu podziału przyjmowanego wcześniej w odniesieniu do listy wierzytelności, a więc z perspektywy takich zdarzeń jak przekazanie spisu sędziemu komisarzowi czy jego zatwierdzenia, byłoby niewłaściwe. Jest tak dlatego, że postępowania restrukturyzacyjne, w których sporządzany jest spis wierzytelności, są zróżnicowane proceduralnie. Mimo ich różnorodności i nieco antycypując dalszy wywód, można dokonać ich podziału na dwie grupy z perspektywy zasad uwzględniania zmiany osoby wierzyciela na spisie wierzytelności. Pierwszą grupę tworzą: przyspieszone postępowanie układowe, postępowanie układowe, postępowanie sanacyjne. Druga obejmuje z kolei postępowanie o zatwierdzenie układu oraz postępowanie o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli. Przyjęty podział jest uzasadniony istotnymi odmiennościami, jakie zachodzą między procedurami zaliczonymi do każdej z grup w kontekście niniejszym podejmowanego zagadnienia.

4.3.1. Zmiana osoby wierzyciela na spisie wierzytelności w przyspieszonym postępowaniu układowym, postępowaniu układowym, postępowaniu sanacyjnym

Łączne omówienie przyspieszonego postępowania układowego, postępowania układowego i postępowania sanacyjnego w odniesieniu do reguł uwzględniania zmian osoby wierzyciela na spisie wierzytelności ma umocowanie w tym, iż w każdym z tych postępowań reguły te są tożsame. Spis wierzytelności, mimo zakreślenia innych terminów jego sporządzenia, jest

przekazywany sędziemu-komisarzowi, który następnie dokonuje jego zatwierdzenia[90]. W przyspieszonym postępowaniu układowym sędzia-komisarz zatwierdza spis wierzytelności na zgromadzeniu wierzycieli, zaś w postępowaniu układowym oraz sanacyjnym po upływie terminu do złożenia sprzeciwu, a w przypadku jego złożenia – dopiero po uprawomocnieniu się postanowienia w przedmiocie sprzeciwu. Zróżnicowanie to nie wpływa jednak na kwestię możliwości i zasad wprowadzania zmian w spisie wskutek przelewu. Kluczowy w tym obszarze art. 100 ust. 2 p.r. stanowi bowiem, że zmiana osoby wierzyciela, do której doszło po złożeniu spisu wierzytelności sędziemu-komisarzowi, nie stanowi podstawy do zmiany spisu oraz nie pozbawia wierzyciela prawa udziału w dalszym postępowaniu restrukturyzacyjnym. Ustawa pomija w tym zakresie zupełnie aspekt zatwierdzenia spisu wierzytelności, z czego wywieść należy wniosek, iż reguły rządzące zmianami na spisie zarówno w okresie po jego złożeniu sędziemu-komisarzowi, lecz przed zatwierdzeniem, jak i po zatwierdzeniu, są tożsame.

Powiązanie doniosłości prawnej w przywołanym przepisie ze zdarzeniem w postaci złożenia spisu wierzytelności sędziemu-komisarzowi pozwala przyjąć, analogicznie zresztą jak przy wcześniej analizowanych zmianach na liście wierzytelności, że nieistotny, jako nieuchwytny dla uczestników postępowania, jest moment sporządzenia spisu przez pozasądowy organ postępowania restrukturyzacyjnego. Dopiero po sporządzeniu spisu wierzytelności nadzorca sądowy bądź zarządca umieszcza spis w aktach sprawy w KRZ, gdzie staje się dostępny dla uczestników postępowania. W razie przelewu wierzytelności przed tak rozumianą czynnością złożenia spisu, przeniesienie wierzytelności jest *de lege lata* nie tylko możliwe, ale nadto skutkuje obowiązkiem uwzględnienia na spisie cesjonariusza. Oczywiście obowiązek ten warunkowany jest po pierwsze – zawiadomieniem dłużnika o przelewie (w przypadku postępowania sanacyjnego, w którym dłużnikowi nie udzielono zezwolenia z art. 288 ust. 3 p.r. zawiadomienie powinno nastąpić względem zarządcy[91]), po drugie – uznaniem przenoszonej wierzytelności za niesporną. W razie natomiast kwestionowania wierzytelności, powinna ona zostać uwzględniona na spisie wierzytelności spornych, jeśli mamy do czynienia z przyspieszonym postępowaniem układowym. W pozostałych procedurach, gdzie spisu wierzytelności spornych się nie sporządza, wierzytelność taka zostanie pominięta na spisie

[90] Postanowienie o zatwierdzeniu spisu nie jest zaskarżalne. Podlega natomiast obwieszczeniu, choć z faktu obwieszczenia nie płyną w zasadzie żadne konsekwencje prawne. Zdarzenie to ma charakter czysto informacyjny.
[91] W tym zakresie zob. pkt 3.1 w niniejszym rozdziale. Konsekwentnie należy też przyjąć, że zawiadomienie o przelewie może nastąpić z pominięciem KRZ.

wierzytelności, z prawem po stronie nieuwzględnionego wierzyciela do wniesienia sprzeciwu[92].

Z kolei w scenariuszu, w którym przelew następuje po złożeniu spisu wierzytelności sędziemu-komisarzowi, uwzględnienie zmiany osoby wierzyciela w treści spisu nie znajduje podstawy prawnej. Pozostanie więc na nim ujęty cedent, co jednak nie pozbawia cesjonariusza prawa udziału w dalszym postępowaniu restrukturyzacyjnym. Jeśli przedmiotem przelewu była cała wierzytelność, niedopuszczalne jest uznawanie za uczestnika postępowania dotychczasowego wierzyciela. Nieprawidłowe byłoby też traktowanie jako wierzyciela obu podmiotów, tj. pierwotnego i aktualnego wierzyciela. Zmiana osoby wierzyciela oznacza bowiem, że wierzycielem jest nowy podmiot i to on może występować w dalszym postępowaniu[93]. Nie oznacza to jeszcze, iż cesjonariusz staje się uprawniony do podejmowania wszystkich czynności w toku postępowania, do których umocowany był zbywca wierzytelności.

Warto w tym miejscu jeszcze odnotować, iż w obszarze analizowanego przypadku Ł. Lipowicz zaproponował rozwiązanie, aby w razie przelewu wierzytelności po złożeniu spisu, sędziowie-komisarze wydawali postanowienia wskazujące na zaistniałą zmianę co do osoby wierzyciela. Podstawę dla takiej czynności miałby stanowić art. 99 p.r., uprawniający sędziego-komisarza do wykreślenia wierzytelności ze spisu wierzytelności w przypadku stwierdzenia, że umieszczono w nim wierzytelność, która w całości lub w części nie istnieje. Wykładnia rozszerzająca rzeczonego przepisu, zmierzająca do przyjęcia, że obejmuje on nie tylko sytuacje braku w ogóle istnienia wierzytelności, ale również brak jej istnienia u pierwotnie uprawnionego wierzyciela dawałby możliwość procesowego usankcjonowania zmiany osoby wierzyciela[94]. Zdaniem autora niniejszej dysertacji, mimo dostrzeganych argumentów celowościowych takiej praktyki, nakierowanych na to, aby spis odzwierciedlał rzeczywisty stan zobowiązań danego dłużnika, przedstawiona propozycja nie wydaje się godna aprobaty. Przede wszystkim z tego względu, że postanowienie wydawane w trybie art. 99 p.r. polega zaskarżeniu w drodze zażalenia, co z kolei otwierałoby drogę do kwestionowania i tym samym stawiania w stan sporności także tych wierzytelności, które uprzednio zostały już ujęte na spisie i nie zostały zakwestionowane w drodze sprzeciwu. Angażowałoby dodatkowo sędziego-komisarza

[92] Ponadto nieuwzględnienie wierzytelności w spisie wierzytelności nie stanowi przeszkody do jej dochodzenia we właściwym trybie. W razie kwestionowania wierzytelności będącej przedmiotem przelewu, pozew zasadniczo powinien zostać wytoczony przez cesjonariusza.
[93] Ł. Lipowicz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2023, kom. do art. 100, pkt 3.
[94] *Ibidem*.

w aspekty czysto „techniczne", które nie są konieczne z punktu widzenia interesów żadnego z uczestników postępowania, w tym także stron umowy przelewu, skoro nawet brak zmiany na spisie nie pozbawia, w świetle art. 100 ust. 2 p.r., prawa udziału cesjonariusza w dalszym toku postępowania restrukturyzacyjnego.

4.3.2. Zmiana osoby wierzyciela w postępowaniu o zatwierdzenie układu oraz postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli

Przechodząc następnie do pozostałych postępowań restrukturyzacyjnych, czyli postępowania o zatwierdzenie układu oraz postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli, przyczyną ich odrębnego omówienia są daleko idące różnice w przebiegu i kształcie tych postępowań względem zaliczonych do wcześniejszej grupy. Co więcej, postępowania te różnią się znacząco także względem siebie, aczkolwiek w kwestii zmian na spisie wierzytelności wskutek przelewu wierzytelności odmienności nie są wielkie. Dlatego są omawiane łącznie.

Postępowanie o zatwierdzenie układu dzieli się, co już zostało w szerszym zakresie wcześniej zreferowane, na fazę pozasądową oraz sądową. Faza pozasądowa rozpoczyna się z chwilą zawarcia umowy z doradcą restrukturyzacyjnym i wyznaczenia dnia układowego, faza sądowa inicjowana jest wnioskiem o zatwierdzenie układu. W efekcie takiego podziału procedury, możemy mieć do czynienia z dwoma momentami, kiedy konieczne staje się złożenie spisu wierzytelności. Pierwszy związany jest z fakultatywną czynnością obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego. Może to nastąpić nie wcześniej niż po sporządzeniu i – jak należy przyjąć – złożeniu do akt postępowania spisu wierzytelności, spisu wierzytelności spornych oraz wstępnego planu restrukturyzacyjnego. Drugi z kolei ma miejsce tylko w razie przyjęcia układu, gdy składany jest wniosek restrukturyzacyjny. Ustawa nakazuje dołączenie do wniosku m.in. sprawozdania nadzorcy układu, który to dokument obligatoryjnie powinien zawierać również spis wierzytelności, ze wskazaniem, czy wierzyciel głosował za, czy przeciw układowi. Jeśli w danej sprawie doszło do obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego, może zdarzyć się tak, że oba spisy, zarówno ten sporządzany dla celów obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego, jak i przygotowany do sprawozdania nadzorcy układu, mogą mieć tożsamą treść, choć z tym zastrzeżeniem że spis składany przy wniosku restrukturyzacyjnym musi podawać także, w jaki sposób głosowali poszczególni wierzyciele. Praktyka uczy jednak, że pełna zbieżność treściowa wspominanych spisów ma miejsce stosunkowo rzadko, co jest wynikiem weryfikowania stanu rozrachunków dłużnika z wierzycielami dopiero w toku

postępowania, a nadto brakiem zakazu spełniania świadczeń wynikających z wierzytelności objętych układem w toku postępowania o zatwierdzenie układu. Różnica pomiędzy tymi spisami jest również taka, że spis warunkujący obwieszczenie jest autorstwa dłużnika[95], a spis składany wraz ze sprawozdaniem nadzorcy układu pochodzi od tego ostatniego. Ponadto cechą charakterystyczną postępowania o zatwierdzenie układu z punktu widzenia analizowanego zagadnienia jest brak sędziego-komisarza. Skoro tak, to czynności zastrzeżone do kompetencji sądowego organu postępowania restrukturyzacyjnego, jakim jest sędzia-komisarz, nie są w tej procedurze podejmowane, chyba że ustawa stanowi inaczej[96]. Oznacza to m.in., że spis wierzytelności nie jest składany do sędziego-komisarza ani nie podlega zatwierdzeniu[97].

Tożsame wnioski można przyjąć w odniesieniu do postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli. Ustawa zakreśla termin trzydziestu dni od dnia doręczenia postanowienia o otwarciu tego postępowania na sporządzenie przez nadzorcę sądowego kompletu dokumentów, w tym propozycji układowych, spisu wierzytelności, spisu wierzytelności spornych. Do spisu wierzytelności stosuje się przepisy prawa restrukturyzacyjnego, co jest wynikiem normy odsyłającej z art. 491^{38} p.u., która jednakże przewiduje, iż nie wyznacza się sędziego-komisarza i nie stosuje się przepisów o czynnościach sędziego-komisarza. Kompetencje przypisane sędziemu-komisarzowi, wobec braku instytucji sędziego wyznaczonego, nie są zatem wykonywane w postępowaniu o zawarcie układu[98]. Skoro tak, to przyjąć należy, iż spis wierzytelności także w tej procedurze nie podlega zatwierdzeniu. Powinien natomiast stanowić element wniosku nadzorcy sądowego o zatwierdzenie układu. Nie sposób podzielić przy tym zapatrywania, iż w takim schemacie procedury, zatwierdzenie spisu powinno nastąpić przy okazji wniosku nadzorcy sądowego o zatwierdzenie układu, o którym mowa w art. 491^{32} ust. 3 p.u.[99] Brak ku temu podstawy prawnej. Spis wierzytelności sporządzany w toku postępowania o zawarcie układu na

[95] M. Kubiczek, B. Sokół, *Dokonywanie obwieszczenia o dniu układowym – wybrane problemy praktyczne*, Doradca Restrukturyzacyjny 2022, nr 1, s. 79–81; N. Frosztęga, *Postępowanie o zatwierdzenie układu*…, s. 46; odmiennie P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 226a, nb. 1.
[96] Tak jest przykładowo w odniesieniu do stwierdzenia przyjęcia układu, co czyni nadzorca układu (art. 220 pkt 1 p.r.), podczas gdy w pozostałych postępowaniach pozostaje to w wyłącznej gestii sędziego-komisarza (art. 120 ust. 1 p.r.). Ponadto w postępowaniu o zatwierdzenie układu, wobec braku sędziego-komisarza, do kompetencji nadzorcy układu przeniesiono prawo zwołania zgromadzenia wierzycieli (art. 212 ust. 3 p.r.).
[97] Nie ma przy tym podstaw do odwoływania się do normy z art. 18 ust. 4 p.r., zgodnie z którą jeżeli do wykonania określonej czynności właściwy jest sędzia-komisarz, a czynność ta ma być wykonana po dniu zakończenia postępowania albo uprawomocnienia się postanowienia o umorzeniu postępowania, właściwy do jej wykonania jest sąd. Przepis ten odnosi się bowiem tylko do czynności dokonywanych po ukończeniu postępowania.
[98] P. Filipiak [w:] *Upadłość konsumencka*…, kom. do art. 491^{30}.
[99] A.J. Witosz [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 491^{30}.

zgromadzeniu wierzycieli, podobnie w jak w postępowaniu o zatwierdzenie układu, pełni wyłącznie funkcje związane z określeniem, którzy wierzyciele są uprawnieni do udziału w głosowaniu[100] i z jaką siłą głosu.

W świetle powyższych twierdzeń, zmiana wierzyciela w postępowaniu o zatwierdzenie układu oraz postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli nie podpada pod analizowaną wcześniej w odniesieniu do pozostałych postępowań normę z art. 100 ust. 2 p.r. Analizowanie zasad zmiany wierzyciela w toku postępowania w zależności od tego, czy nastąpiła ona przed czy po złożeniu spisu wierzytelności sędziemu-komisarzowi, wobec braku tego organu, jest więc bezprzedmiotowe. Nietrafne byłoby jednak wyciąganie z tego wniosku, że skoro ustawa nie przewiduje reguł korygowania spisu w analizowanych procedurach wskutek zmiany wierzyciela, to taka zmiana jest niedopuszczalna. Nie ulega przecież wątpliwości, że spis wierzytelności powinien spełniać warunki określone w art. 76 i n. p.r. i jest tworzony na podstawie ksiąg rachunkowych, innych dokumentów dłużnika, wpisów w księgach wieczystych oraz rejestrach[101]. Powinien obejmować wierzytelności według stanu na dzień poprzedzający dzień układowy, którego rolą jest określenie uprawnień wierzycieli do głosowania nad układem oraz skutki przyjętego układu (art. 211 ust. 2 p.r.). Przygotowanie rzeczonego dokumentu stanowi podstawowy obowiązek nadzorcy. Wobec braku procedury sprzeciwu do spisu, wierzyciel może kontestować ten dokument jedynie w drodze zastrzeżeń do układu bądź zażalenia na postanowienie o zatwierdzeniu układu, choć zgłaszanie nieformalnych uwag nadzorcy sądowemu również może być podstawą do uzupełnienia spisu[102]. Uwzględniając fakt, że postępowanie o zatwierdzenie układu, jak i postępowanie o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli, może być prowadzone wyłącznie wobec dłużnika, gdy suma wierzytelności spornych uprawniających do głosowania nad układem nie przekracza 15% sumy wierzytelności uprawniających do głosowania nad układem[103], nie tyle prawem, co powinnością nadzorcy jest bieżące korygowanie spisu. W razie stwierdzenia, iż spis zawiera błędy bądź nieaktualne informacje, nadzorca powinien dokonywać jego aktualizacji[104]. Taki zabieg w praktyce prowadzonych postępowań jest w pełni dopuszczalny

[100] P. Filipiak [w:] *Upadłość konsumencka*…, kom. do art. 491^{30}.
[101] P. Filipiak [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. art. 220.
[102] A.J. Witosz [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 491^{30}.
[103] W zakresie postępowania o zatwierdzenie układu wynika to wprost z art. 3 ust. 2 p.r., natomiast w przypadku postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli wniosek taki należy wyinterpretować z normy odsyłającej z art. 491^{35} p.u. (tak też P. Filipiak [w:] *Upadłość konsumencka*…, kom. do art. 491^{35}).
[104] Z kolei dostrzeżenie przez nadzorcę, iż dopuszczalny próg wierzytelności spornych został przekroczony, powinno skutkować poinformowaniem dłużnika o niemożności zawarcia układu w tej procedurze. W takim

i wręcz konieczny, albowiem pozwala uniknąć przeprowadzenia głosowania z nieaktualnymi kwotami wierzytelności bądź z pominięciem niektórych wierzycieli. W przypadku postępowania o zatwierdzenie układu, na przeszkodzie temu nie stoi w szczególności art. 220 pkt 8 p.r., z którego wynika, że spis wierzytelności stanowi jeden z elementów sprawozdania nadzorcy układu. Nie oznacza to bowiem, jak trafnie wskazuje P. Filipiak, że spis wierzytelności jest tworzony dopiero na etapie sprawozdania nadzorcy układu, czyli już po głosowaniu. Nadzorca powinien ustalić spis niezwłocznie po określeniu wspólnie z dłużnikiem dnia układowego, skoro wyznacza krąg podmiotów uprawnionych do głosowania i określa ich siłę głosu. Przepis art. 220 pkt 8 p.r. przesądza zatem tylko, że spis powinien zostać zamieszczony w sprawozdaniu nadzorcy układu, ale nie determinuje momentu sporządzenia spisu[105]. Co więcej, w postępowaniu tym, wobec braku zakazu spełniania świadczeń objętych układem, a tym samym istniejącej możliwości spłaty wierzytelności objętych układem, jest oczywiste, że spis na przestrzeni całego postępowania może się zmieniać. Część wierzytelności może bowiem zostać ujawniona dopiero w toku postępowania, część może zostać w pełni spłacona, inne zaś zaspokojone w części – każde z tych zdarzeń skutkuje zmianą struktury zadłużenia restrukturyzowanego dłużnika i powinno być na bieżąco odnotowywane przez nadzorcę[106]. Również na gruncie postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli, podnosi się w doktrynie, że jeśli wierzyciel nie zgadza się ze spisem wierzytelności, powinien złożyć stosowne oświadczenie do nadzorcy sądowego, tak aby na tej podstawie nadzorca sądowy mógł odpowiednio skorygować spis wierzytelności[107]. Jest przecież logiczne, że jeśli nadzorca ma wiedzę o cesji, nie jest ona kwestionowana, to mimo braku stosowania wprost art. 100 ust. 2 p.r., powinien zmianę wierzyciela na spisie uwzględnić, respektując w ten sposób prawa cesjonariusza i pozwalając mu na udział w głosowaniu nad układem. W przeciwnym razie należałoby dojść do absurdalnego wniosku, iż – z uwagi na ujęcie na spisie – uprawnienie do decydowania o układzie ma cedent, niebędący już wierzycielem dłużnika.

4.4. Wpływ sporu co do przelewu na treść spisu (listy) wierzytelności

Po omówieniu zasad modyfikacji listy wierzytelności oraz spisu wierzytelności w toku postępowań restrukturyzacyjnych wskutek zmiany osoby wierzyciela będącej następstwem

wypadku może on np. w drodze ugód z wierzycielami zlikwidować sporność albo przynajmniej zmniejszyć ją do poziomu poniżej granicznych 15% (P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 218, nb. 1).
[105] P. Filipiak [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. art. 220.
[106] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 211, nb. 5.
[107] P. Filipiak [w:] *Upadłość konsumencka*…, kom. do art. 491^{30}.

przelewu wierzytelności objętej układem, należy jeszcze odpowiedzieć na pytanie o skutki powstania sporu co do ważności (skuteczności) przeniesienia wierzytelności dla treści spisu (listy) wierzytelności. Chodzi tu o ocenę sytuacji, gdy dłużnik nie kwestionuje obowiązku świadczenia ani jego wysokości, występuje natomiast spór o to, komu powinien świadczyć. Będzie tak m.in. wówczas, gdy w toku postępowania ujawni się podmiot podnoszący, iż to on jest uprawniony do otrzymania zaspokojenia w zakresie wierzytelności ujętej na spisie wierzytelności na rzecz kogoś innego. Stan taki może być w szczególności konsekwencją wątpliwości prawnych co do ważności bądź skuteczności przelewu wierzytelności.

Poszukując odpowiedzi na zarysowany problem, sytuacja wydaje się najprostsza w tych przypadkach, gdy sporna zmiana wierzyciela ma miejsce przed sporządzeniem spisu (listy), a jednocześnie w ramach danej procedury przewidziano tryb jej kontestowania. Mowa tu o postępowaniu upadłościowym, układowym oraz sanacyjnym, gdzie uczestnikom służy prawo wniesienia sprzeciwu. W tych przypadkach, w razie ujawnienia się sporu co do osoby wierzyciela, konieczne będzie wniesienie wspomnianego środka zaskarżenia, wykazując swoje uprawnienie do danej wierzytelności[108]. Co istotne, z perspektywy cesjonariusza nie wystarczy wniesienie sprzeciwu co do pominięcia go na spisie, lecz niezbędne będzie także zaskarżenie spisu w zakresie uznania wierzytelności na rzecz cedenta. W sytuacji bowiem, gdy istnieje spór pomiędzy wierzycielami upadłego co do tego, który z nich jest wierzycielem, uznana może być wierzytelność tylko jednego z nich. Gdyby cesjonariusz sprzeciwił się tylko odmowie uznania wierzytelności na jego rzecz, uznanie jej cedentowi stałoby się prawomocne i sędzia-komisarz, rozpoznając sprzeciw, nie mógłby go uwzględnić, nawet gdyby był uzasadniony[109]. Rozstrzygnięcie w takim przypadku sprzeciwów da odpowiedź na pytanie o to, który podmiot należy traktować jako wierzyciela i tym samym uczestnika na dalszym etapie postępowania.

Może się jednak zdarzyć, że zagadnienie zmiany wierzyciela w wyniku spornego przelewu ujawni się po upływie terminu do zgłaszania sprzeciwów. W takim przypadku korekta spisu nie będzie mogła już nastąpić w świetle art. 254 ust. 2 p.u. oraz art. 100 ust. 2 p.r. Ostateczna ocena, który z konkurujących podmiotów uznać za wierzyciela, należeć będzie do organów postępowania i zależy od uznania skuteczności (ważności) przelewu. Decyzja ta będzie miała

[108] Podkreślić należy, że w tym przypadku nie chodzi o sytuację, w której kwestionowany w ramach sprzeciwu jest brak uwzględnienia zmiany wierzyciela wbrew regułom z art. 254 ust. 1 p.u. oraz 100 ust. 2 p.r., lecz o przypadek, gdy zaniechanie korekty spisu (listy) wierzytelności jest konsekwencją uznania przelewu za nieważny bądź nieskuteczny.
[109] P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 256, nb. 6.

wpływ na to, który z podmiotów w dalszym toku postępowania będzie korzystał z praw wierzyciela, w tym uprawnienia do głosowania nad układem. Spór ten ostatecznie może jednak zostać przeniesiony pod jurysdykcję sądowych organów postępowania. Podmiot, który nie został uznany za wierzyciela przez nadzorcę, zarządcę lub syndyka, może bowiem wnieść środek zaskarżenia na postanowienie o zatwierdzeniu układu, argumentując, że został bezpodstawnie uznany za niebędącego wierzycielem, a tym samym postępowanie było prowadzone z jego pominięciem, a zarazem z udziałem osoby, która nie miała statusu wierzyciela. Tak skonstruowany zarzut mógłby prowadzić do zmiany rozstrzygnięcia, choć w zasadzie tylko wówczas, gdyby sąd w ramach rozpoznawania zażalenia na postanowienie o zatwierdzeniu układu uznał, że to cesjonariusz, a nie cedent, jest wierzycielem, a odmienny sposób głosowania przez pominiętego cesjonariusza mógłby mieć wpływ na wyniki głosowania, tj. na osiągnięcie większości niezbędnej do przegłosowania układu. W przeciwnym razie błędna kwalifikacja dokonana przez pozasądowy organ postępowania zasadniczo nie będzie mogła być uznana za mającą wpływ na wynik sprawy. Pominiętemu cesjonariuszowi pozostanie w takim przypadku dochodzenie swoich praw poza ramami postępowania restrukturyzacyjnego.

Podobne wnioski można odnieść do innych postępowań restrukturyzacyjnych, w których nie przewiduje się instytucji sprzeciwu do spisu wierzytelności. Również w tych przypadkach decyzja o uznaniu skuteczności (ważności) przelewu pozostaje w gestii organów postępowania. Co oczywiste, nie ma podstaw do ujmowania na spisie obu podmiotów, które zgłaszają przekonanie o przysługiwaniu im tej samej wierzytelności, ponieważ skutkowałoby to bezpodstawnym podwojeniem salda ich wierzytelności[110], zaburzając w ten sposób obraz sytuacji finansowej dłużnika.

W obszarze analizowanego zagadnienia trzeba jeszcze ustalić, czy powstanie sporu co do przelewu wpływa na konieczność uwzględnienia udziału spornych wierzytelności w strukturze całego zadłużenia dłużnika. Ma to o tyle istotne znaczenie, że w przypadku niektórych postępowań restrukturyzacyjnych ustawa zastrzega dopuszczalność ich prowadzenia, tylko gdy suma wierzytelności spornych uprawniających do głosowania nad układem nie przekracza 15% sumy wierzytelności uprawniających do głosowania nad układem. Tak jest w przypadku postępowania o zatwierdzenie układu (art. 3 ust. 2 pkt 2 p.r.), przyspieszonego postępowania

[110] T. Grzesiak, Ł. Trela, *Wybrane problemy z zakresu postępowania o zatwierdzenie układu*, Doradca Restrukturyzacyjny 2024, nr 4, s. 81–83.

układowego (art. 3 ust. 3 pkt 2 p.r.), jak i postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli (art. 3 ust. 3 pkt 2 p.r. w zw. z art. 491^{35} p.u.). Z kolei postępowanie układowe może być prowadzone jedynie wówczas, gdy suma wierzytelności spornych uprawniających do głosowania nad układem przekracza 15% sumy wierzytelności uprawniających do głosowania nad układem (art. 3 ust. 4 pkt 2 p.r.). Gdyby zatem przyjąć, że konflikt co do ważności bądź skuteczności przelewu powoduje, iż wierzytelność będąca jego przedmiotem wlicza się do udziału spornych wierzytelności w rozumieniu przywołanych przepisów, mogłoby to przesądzać – w zależności od momentu ujawnienia się sporu – o niedopuszczalności wszczęcia bądź pomyślnego zakończenia danego postępowania. Z mocy art. 165 ust. 3 p.r. sąd odmawia bowiem zatwierdzenia układu w postępowaniu o zatwierdzenie układu albo przyspieszonym postępowaniu układowym, jeżeli suma spornych wierzytelności uprawniających do głosowania nad układem przekracza 15% sumy wierzytelności uprawniających do głosowania nad układem (zob. jednak wyjątek z art. 165 ust. 4 p.r.). Przepis ten znajdzie zastosowanie także w postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli.

Rozpoczynając od wykładni literalnej, łatwo o zgodę, że zarówno na gruncie definicji wierzytelności spornej (art. 65 ust. 5 p.r.), w przepisach warunkujących możliwość prowadzenia poszczególnych postępowań od progu spornych wierzytelności (art. 3 ust. 2 pkt 2, art. 3 ust. 3 pkt 2, art. 3 ust. 4 pkt 2 p.r.), jak i w przywołanym wyżej art. 165 ust. 3 p.r. ustawa koncentruje się na aspekcie przedmiotowym, a nie podmiotowym wierzytelności. Nie odwołuje się do wierzyciela spornego, lecz spornej wierzytelności. Skłania to do wniosku, iż prawnie doniosły jest tylko spór co do zasady wierzytelności lub jej wysokości, nie zaś osoby wierzyciela. Inaczej mówiąc, chodzi o to, czy dłużnik uznaje bądź kwestionuje obowiązek świadczenia, niezależnie od tego, na rzecz kogo miałby świadczyć[111]. Tak obrany kierunek interpretacyjny znajduje wsparcie w sferze wykładni celowościowej oraz systemowej. Z punktu widzenia prawidłowo rozumianego celu postępowań restrukturyzacyjnych kluczowe jest zachowanie przedsiębiorstwa poprzez wypracowanie porozumienia z wierzycielami, które będzie z jednej strony przewidywało dla nich maksymalnie wysoki odzysk swoich wierzytelności, z drugiej będzie dla dłużnika wykonalne. Ma on odzyskać zdolność do funkcjonowania w obrocie gospodarczym w stanie wypłacalności, w konsekwencji czego uniknie upadłości. Układ określa zasady zaspokojenia wierzytelności objętych układem i z tej perspektywy nie ma żadnego znaczenia, czy podmiotem uprawnionym do otrzymania zapłaty

[111] *Ibidem*.

jest taki czy inny podmiot. Niezależnie od tego, kto będzie uznany za wierzyciela, suma wierzytelności podlegających układowi pozostaje taka sama. Prezentowane podejście ma także istotny walor praktyczny. Pozwala uniknąć intencjonalnego zgłaszania przed podmioty nieakceptujące faktu prowadzenia postępowania restrukturyzacyjnego swoich pretensji do określonej wierzytelności, z powołaniem się na argument, że z określonych, choćby zupełnie absurdalnych względów, dłużnik w zakresie danej wierzytelności powinien świadczyć na jego rzecz. Zważywszy na to, że *de lege lata* przelew może przybrać nawet formę ustną, w skrajnych przypadkach taki wrogi podmiot mógłby powoływać się na cesję, która nie miała miejsca. Przyjęcie stanowiska, że sytuacja ta wpływa na stan sporności wierzytelności, mogłoby w łatwy sposób doprowadzić na gruncie postępowania o zatwierdzenie układu, przyspieszonego postępowania układowego oraz postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli do odmowy zatwierdzenia układu na podstawie normy z art. 165 ust. 3 p.r. Wreszcie przywołać należy argument o charakterze systemowym, potwierdzający, że spór jedynie co do osoby wierzyciela jest irrelewantny dla ustalenia spornych wierzytelności warunkujących dalsze losy postępowania. Mianowicie, rozróżnienie na spór co do istoty wierzytelności oraz spór co do osoby wierzyciela jest dostrzegany przez rodzimego ustawodawcę. W świetle art. 467 pkt 3 k.c. dłużnik może złożyć przedmiot świadczenia do depozytu sądowego, jeżeli powstał spór, kto jest wierzycielem[112]. Pod przesłankę tę podpada tylko taka sytuacja, gdy dłużnik nie kwestionuje istnienia swojego długu (obowiązku świadczenia), a jedynie ma trudności z jego prawidłowym spełnieniem[113], gdyż istnieją wątpliwości co do ustalenia osoby, na rzecz której ma świadczyć[114]. Przepis ten wyraźnie zatem kładzie nacisk na aspekt podmiotowy wierzytelności (osobę wierzyciela), co należy uznać za sytuację dokładnie odwrotną niż na gruncie rozumienia wierzytelności spornej, o której mowa w art. 65 ust. 5 p.r. Co więcej, istnienie przywołanej podstawy świadczenia do depozytu sądowego w obliczu sporu co do osoby wierzyciela powoduje zarazem, że stan taki nie rodzi *per se* ryzyka niemożliwości prawidłowego wykonania układu przez dłużnika. Jeśli bowiem rzeczony spór nie zostanie zażegnany, na etapie wykonywania układu dłużnik będzie miał podstawę prawną do złożenia świadczenia do depozytu, co wywołuje takie same skutki jak spełnienie świadczenia (art. 470 k.c.). Sumując zebrane argumenty, należy przyjąć konkluzję, że powstanie sporu co do

[112] A. Szlęzak, *Przelew wierzytelności*…, s. 47.
[113] Wyrok SA w Gdańsku z dnia 29 września 2020 r., V ACa 102/19, Legalis nr 2508126.
[114] A. Janiak [w:] *Kodeks cywilny. Tom II. Komentarz. Art. 353–626*, red. M. Gutowski, Legalis 2022, kom. do art. 467, nb. 12; na temat proceduralnych aspektów złożenia przedmiotu świadczenia do depozytu zob. O.M. Piaskowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Art. 506–1217. Tom II*, red. O.M. Piaskowska, LEX 2025, art. 693.

skuteczności bądź ważności przelewu nie wpływa na istnienie stanu sporności wierzytelności dłużnika, który samoistnie mógłby stanowić podstawę odmowy zatwierdzenia układu lub też przesądzać o niemożliwości kontynuowania danego postępowania.

4.5. Zaskarżanie spisu (listy) wierzytelności przez cesjonariusza

Zagadnieniem jakościowo różnym od wcześniej omówionego jest możliwość zaskarżenia spisu wierzytelności bądź listy wierzytelności przez cesjonariusza w drodze sprzeciwu z powodu kwestionowania wierzytelności będącej przedmiotem cesji.

Sprzeciw do spisu (listy) wierzytelności jest specyficznym środkiem odwoławczym, gdyż przysługuje nie od orzeczenia, a od dokumentu przygotowanego przez pozasądowy organ postępowania insolwencyjnego. Z tego względu należy wykluczyć możliwość wniesienia zażalenia od listy wierzytelności, a przepisy k.p.c. o zażaleniu do postępowania wywołanego sprzeciwem należy, jak proponuje się w doktrynie, stosować nie tyle odpowiednio, co ostrożnie[115]. Podstawowym rodzajem sprzeciwu jest sprzeciw wierzyciela co do odmowy uznania (pominięcia) jego wierzytelności, co obejmuje nie tylko nieuznanie wierzytelności w całości lub w części co do kwoty, ale także w zakresie pozostałych jej parametrów[116], jak np. kategorii zaspokojenia, zabezpieczenia, warunku[117]. Innym typem sprzeciwu jest sprzeciw przeciwko uznaniu innego wierzyciela na spisie (liście). W takim wypadku wierzyciel występuje, co do zasady, w obronie interesu ogółu wierzycieli[118]. W niektórych przypadkach do osiągnięcia zamierzonego przez wierzyciela celu konieczne jest złożenie dwóch sprzeciwów (zob. pkt 4.4 niniejszego rozdziału). Prawo wniesienia sprzeciwu służy również dłużnikowi (upadłemu), o ile spis (lista) wierzytelności nie jest zgodna z jego oświadczeniami co do uznania danej wierzytelności. Z oczywistych względów uprawnienia takiego nie ma natomiast nadzorca, zarządca ani syndyk. Trudno bowiem oczekiwać kwestionowania przez nich samych dokumentu, którego są autorami[119]. Ustawa nadaje im jednakże uprawnienia uczestnika[120], choć dopiero na etapie rozpoznawania sprzeciwu i postępowania zażaleniowego.

[115] P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 256, nb. 2.
[116] S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 256, nb. 3.
[117] P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 256, nb. 4.
[118] *Ibidem*, kom. do art. 256, nb. 5.
[119] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 91, nb. 11.
[120] Na temat *ratio* takiego rozwiązania zob. Ł. Lipowicz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2023, kom. do art. 95, pkt 12.

We wcześniejszej części pracy była już mowa o tym, że w razie dokonania przelewu przed złożeniem spisu (listy) wierzytelności do akt, na wypadek nieuwzględnienia cesjonariusza jako wierzyciela z powodu kwestionowania przelewu, nabywca wierzytelności może wnieść sprzeciw, domagając się korekty spisu w zakresie podmiotu uprawnionego co do danej wierzytelności. Analogiczną konkluzję należy przyjąć, gdy autor spisu (listy) nie uznał wierzytelności będącej przedmiotem przelewu, uznał ją w części, bądź z pominięciem określonych jej cech (np. zabezpieczenia). W takim przypadku po stronie aktualnego wierzyciela pozostaje obowiązek dochowania staranności w zakresie zaskarżenia spisu, wykazując istnienie wierzytelności, która obecnie jemu służy. Możliwości skutecznego wniesienia sprzeciwu nie ma w tym przypadku cedent, jeśli nie jest on już wierzycielem dłużnika (upadłego). Warto zarazem odnotować, że w przypadku listy wierzytelności, w razie odmowy uznania danej wierzytelności, syndyk zobligowany jest do sporządzenia uzasadnienia. Musi zatem wyjaśnić przyczyny swojego stanowiska, co z perspektywy wierzyciela stanowi wskazówkę co do treści sprzeciwu oraz dowodów, na których powinien się oprzeć, wnosząc rzeczony środek zaskarżenia. Inaczej sprawa wygląda na gruncie spisu wierzytelności, gdzie uzasadnienie ma obejmować jedynie wskazanie stanu faktycznego, z którego wynika wierzytelność, oraz dokumentów jej dotyczących. Wobec braku instytucji zgłoszeń wierzytelności, w spisie nie ma miejsca na argumentowanie decyzji nadzorcy bądź zarządcy co do pominięcia danej wierzytelności. W takim przypadku po stronie nieuwzględnionego wierzyciela pozostaje konieczność podniesienia wszystkich argumentów, które w jego ocenie wykazują istnienie wierzytelności oraz powołanie dowodów stan ten uzasadniających. Ma to o tyle ważkie znacznie, że sędzia-komisarz pomija twierdzenia i dowody niezgłoszone w sprzeciwie, chyba że strona uprawdopodobni, że nie zgłosiła ich w sprzeciwie bez swojej winy lub że uwzględnienie spóźnionych twierdzeń i dowodów nie spowoduje zwłoki w rozpoznaniu sprawy.

Inaczej sytuacja wygląda na gruncie postępowań, gdzie instytucja sprzeciwu nie występuje, czyli w postępowaniu o zatwierdzenie układu, przyspieszonym postępowaniu układowym oraz postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli. Brak trybu kwestionowania spisu wierzytelności wynika z dążenia do zapewnienia szybkości tych postępowań, co w razie potencjalnych sprzeciwów mogłoby zostać zaprzepaszczone. Takie ukształtowanie wyliczonych procedur stanowi jednak przemyślany zabieg legislacyjny. Są to bowiem postępowania, które mogą się toczyć tylko wówczas, gdy suma wierzytelności spornych uprawniających do głosowania nad układem nie przekracza 15% sumy wierzytelności

uprawniających do głosowania nad układem. Dla zapewnienia możliwości weryfikowania salda wierzytelności spornych, ustawa nakazuje tworzenie przez nadzorcę równolegle spisu wierzytelności spornych. Gdyby się okazało, iż wspominany próg sporności jest przekroczony, postępowanie albo nie zostanie otwarte, albo nie będzie mogło zakończyć się powodzeniem[121]. Jeśli zatem w procedurze takiej okaże się, że nadzorca pominął cesjonariusza na spisie, nie uznając przysługującej mu wierzytelności, formą jej dochodzenia pozostaje ścieżka wykraczająca poza ramy postępowania restrukturyzacyjnego, czyli w praktyce wytoczenie powództwa o zapłatę. Nieuwzględnienie wierzytelności w spisie wierzytelności nie stanowi bowiem przeszkody do jej dochodzenia we właściwym trybie. Wierzyciel nie musi czekać do czasu zakończenia czy umorzenia postępowania restrukturyzacyjnego. W sytuacji gdy uzyska w postępowaniu pozarestrukturyzacyjnym korzystne dla niego orzeczenie, wówczas powinien przedłożyć je sędziemu-komisarzowi, który zmienia spis wierzytelności stosownie do przedstawionych mu prawomocnych orzeczeń. Z kolei w postępowaniach, w których sędzia-komisarz nie występuje, obowiązek korekty spisu wskutek przedłożenia prawomocnego orzeczenia obciąża nadzorcę[122].

Innym jeszcze scenariuszem wymagającym odnotowania jest przypadek, w którym przelew dojdzie do skutku w trakcie postępowania sprzeciwowego, czyli po wniesieniu sprzeciwu przez cedenta. Będzie to najczęściej sprzeciw co do pominięcia na spisie (liście) wierzytelności, będącej przedmiotem przeniesienia. W takim przypadku cedent może nie być już zainteresowany dalszym prowadzeniem postępowania wywołanego wniesionym środkiem zaskarżenia, natomiast niewątpliwie zainteresowanie wykazywał będzie w tym aspekcie cesjonariusz, dążąc do umieszczenia na spisie nabytej przezeń wierzytelności. Choć przepisy prawa insolwencyjnego wprost nie przewidują rozwiązania prawnego na taką okoliczność, wydaje się, że należy sięgnąć do regulacji z art. 192 pkt 3 k.p.c. Była ona już omawiana w poprzednim rozdziale pracy, zatem poprzestać można na przypomnieniu, iż wyraża się w tym, że zbycie prawa, objętego sporem, nie ma wpływu na dalszy bieg sprawy, zatem sąd prowadzi dalej sprawę tak, jakby do żadnych zmian nie doszło. Zbywca zachowuje legitymację procesową, a nabywca może wejść na jego miejsce jedynie za zezwoleniem strony przeciwnej

[121] Wyjątkiem jest w tym zakresie tylko regulacja z art. 165 ust. 5 p.r. dotycząca przyspieszonego postępowania układowego. Otóż, jeżeli w przyspieszonym postępowaniu układowym przekroczenie progu sporności ujawni się dopiero po przyjęciu układu, sąd mimo to może zatwierdzić układ, o ile zostanie wykazane, że dłużnik nie wiedział o istnieniu wierzytelności spornych, a ich zaspokojenie w wyniku wykonania układu nie będzie mniejsze niż w przypadku ogłoszenia upadłości dłużnika.

[122] Nadzorcę układu w postępowaniu o zatwierdzenie układu oraz nadzorcę sądowego w postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli.

oraz zbywcy[123]. Jeśli zmiana podmiotowa nie nastąpi, bowiem cesjonariusz nie wyrazi takiej chęci, względnie mimo zgłoszenia się do udziału w postępowaniu wywołanym sprzeciwem[124], zgody nie wyrazi cedent lub strona przeciwna[125], postępowanie toczyć się będzie z udziałem zbywcy wierzytelności. Jeśli natomiast dojdzie do wstąpienia cesjonariusza w miejsce cedenta, bowiem udzielone zostanie w tym zakresie niezbędne zezwolenie, procedura sprzeciwowa będzie kontynuowana z jego udziałem, z tym zastrzeżeniem, że nie może żądać powtórzenia czynności procesowych dokonanych przed jego wstąpieniem[126]. Należy przyjąć, iż w razie prawomocnego uwzględnienia sprzeciwu, na spisie (liście) wierzytelności ujęty powinien zostać cesjonariusz[127]. Wprawdzie stwierdzenie to może budzić pewne wątpliwości w kontekście omawianych już art. 254 ust. 2 p.u. oraz art. 100 ust. 2 p.r., to jednak więcej argumentów przemawia za przyjętym stanowiskiem. Wspomniane przepisy dotyczą bowiem sytuacji, gdy dochodzi do zmiany wierzyciela uwzględnionego na spisie, nie zaś scenariusza, w którym ujęcie wierzyciela następuje dopiero w wyniku pomyślnie dla niego zakończonej procedury sprzeciwowej. W tym ostatnim przypadku umieszczenie na spisie (liście) wierzytelności cesjonariusza, nawet gdy postępowanie było prowadzone z udziałem cedenta, nie spowoduje żadnej zwłoki w postępowaniu, a jedynie przyczyni się do realizacji postulatu dążenia do zachowania spójności treści spisu (listy) wierzytelności z rzeczywistym stanem prawnym.

5. Propozycje układowe

5.1. Istota propozycji układowych

[123] W. Broniewicz, *Następstwo procesowe w polskim procesie cywilnym*, Warszawa 1971, s. 83.
[124] Za niewystarczające dla wywołania skutku następstwa procesowego na podstawie art. 192 pkt 3 k.p.c. uznać należy złożenie przez nabywcę wierzytelności wniosku o doręczenie postanowienia sędziego-komisarza w przedmiocie sprzeciwu, w którym oznaczył siebie jako wierzyciela w sytuacji, w której strona przeciwna nie wypowiedziała się w kwestii wstąpienia cesjonariusza do postępowania w miejsce cedenta (por. postanowienie SN z dnia 18 lipca 2014 r., IV CZ 39/14, BOSN).
[125] W ramach postępowania sprzeciwowego nie sposób mówić wprost o „stronie przeciwnej". Konstrukcja podmiotowa tego postępowania oraz specyfika roztrząsanego w nim sporu, gdzie w istocie chodzi o wierzytelność wobec dłużnika (upadłego), lecz kwalifikowaną do ujęcia na spisie przez pozasądowy organ postępowania (nadzorcę, zarządcę bądź syndyka), uprawnia więc do wniosku, iż zezwolenie na wstąpienie cesjonariusza w miejsce cedenta powinien wyrazić zarówno dłużnik, jak i autor spisu w danym postępowaniu.
[126] D. Olczak-Dąbrowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*…, kom. do art. 192, nb. 7.
[127] Następstwem uprawomocnienia się postanowienia o uwzględnieniu sprzeciwu jest dokonanie zmian w spisie wierzytelności w zakresie określonym w postanowieniu (art. 96 p.r.). Analogiczne rozwiązanie występuje na gruncie postępowania upadłościowego (art. 260 ust. 1 p.u.).

Tematyka propozycji układowych była już poruszana w ramach dotychczasowego wywodu niniejszej dysertacji, a to w kontekście analizy uprawnienia do zainicjowania procedury związanej z zawarciem układu w upadłości. Sposób procesowego ukształtowania rzeczonego postępowania, gdzie złożenie propozycji układowych można poczytywać za czynność początkującą przekierowanie biegu postępowania upadłościowego na zawarcie układu z wierzycielami, wymagał bowiem omówienia zagadnienia związanego ze złożeniem propozycji w toku postępowania upadłościowego w poprzednim rozdziale odnoszącym się do etapu inicjalnego postępowań. W każdej innej procedurze złożenie propozycji układowych następuje już w fazie zasadniczej, najczęściej wraz z przygotowaniem planu restrukturyzacyjnego oraz po sporządzeniu spisu wierzytelności. Swoistym wyjątkiem jest przyspieszone postępowanie układowe[128], gdzie wśród wymogów formalnych wniosku restrukturyzacyjnego ustawa wymienia także propozycje układowe (art. 227 ust. 1 pkt 2 p.r.[129]). Jak wyjaśnia się w doktrynie, wypełnienie obowiązku dołączenia do wniosku propozycji układowych ma usprawnić przebieg postępowania, gdyż sąd może przekazać je wierzycielom bezpośrednio po dokonaniu wstępnych czynności w sprawie, których celem jest zwołanie zgromadzenia wierzycieli, podczas którego głosuje się nad tymi propozycjami[130]. Oczekiwanie to wydaje się zrozumiałe, zwłaszcza jeśli wziąć pod uwagę wyrażane na etapie wprowadzania p.r. do polskiego porządku prawnego przekonanie ustawodawcy, iż „przyspieszone postępowanie układowe z założenia będzie krótkim postępowaniem trwającym 2–3 miesiące”[131]. Założenie to zostało jednak przez praktykę zweryfikowane negatywnie. Jak wynika z dostępnych statystyk[132], średni czas trwania przyspieszonego postępowania układowego jest istotnie dłuższy. Co więcej, doświadczenie uczy, że propozycje układowe składane przy wniosku restrukturyzacyjnym zazwyczaj ulegają modyfikacji na dalszym etapie postępowania, w jego zasadniczej fazie. Dzieje się tak z różnych względów, w tym przede

[128] Wyjątek ten nie obejmuje postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli. Norma odsyłająca z art. 491^{38} p.u. odnosi się bowiem tylko do zagadnień nieunormowanych w tytule VI części III ustawy. Tymczasem kwestia złożenia propozycji została tam uregulowana. Art. 491^{30} pkt 1 p.u. stanowi, iż nadzorca sądowy w terminie trzydziestu dni od dnia doręczenia postanowienia o otwarciu postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli sporządza w porozumieniu z dłużnikiem propozycje układowe.

[129] *In extenso* przepis ten stanowi, iż wniosek o otwarcie przyspieszonego postępowania układowego powinien zawierać propozycje układowe wraz ze wstępnym planem restrukturyzacyjnym oraz odpisami propozycji układowych w liczbie wystarczającej do doręczenia wszystkim wierzycielom. W obecnym stanie prawnym, gdy postępowania prowadzone są na zasadzie wyłączności w KRZ, przepis ten stanowi przykład legislacyjnego niedopatrzenia na etapie nowelizacji p.r., która weszła w życie z dniem 1 grudnia 2021 r. Skoro wniosek, w tym propozycje układowe, są składane w formie elektronicznej, nie sposób oczekiwać, aby wnioskodawca dołączył odpisy propozycji „w liczbie wystarczającej do doręczenia wszystkim wierzycielom”. Dokument propozycji układowych jest jeden, natomiast jego odpisy można pobierać z akt KRZ.

[130] R. Kosmal, D. Kwiatkowski, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 227.

[131] Uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, VII kadencja, druk sejm. nr 2824, s. 50.

[132] https://coda.io/@anna-hrycaj/statystyki-ipur/statystyki-2 (dostęp: 23.12.2025 r.).

wszystkim wskutek analizy możliwości finansowych dłużnika w zakresie spłaty jego długów, która następuje przy udziale nadzorcy bądź zarządcy w ramach prac nad planem restrukturyzacyjnym. W tym kontekście niezwykle celna wydaje się wypowiedź P. Filipiaka, iż na etapie postępowania w przedmiocie otwarcia sąd w ogóle nie powinien badać propozycji układowych, gdyż nie dość że nie zostały jeszcze zweryfikowane przez interesariuszy postępowania, to prowadziłoby to do systemowej niespójności. Powodowałoby bowiem dwukrotne badanie przez sąd tych samych propozycji, raz na etapie decydowania o otwarciu postępowania, potem na etapie rozpoznawania układu[133]. Wracając jednak do *meritum*, choć propozycje układowe w przypadku przyspieszonego postępowania układowego powinny zostać złożone już przy wniosku restrukturyzacyjnym, ich znaczenie z perspektywy tematu niniejszej pracy jest nieco wtórne. Wniosek o otwarcie tego rodzaju postępowania może wszakże pochodzić tylko od dłużnika, zatem kwestia wpływu zmiany wierzyciela na treść tych propozycji jest bezprzedmiotowa.

Dla kompletności wywodu warto przypomnieć, że obowiązek sporządzenia propozycji układowych warunkował również otwarcie tzw. uproszczonego postępowania restrukturyzacyjnego[134]. Tak też było na gruncie p.ukł.1934, gdzie propozycje układowe stanowiły element konieczny podania o otwarcie postępowania układowego (art. 19 § 1 pkt 1), jak i w p.u.n., gdzie dłużnik, wnosząc o ogłoszenie upadłości z możliwością zawarcia układu, zobligowany był dołączyć do wniosku m.in. propozycje układowe wraz z propozycjami finansowania wykonania układu (art. 23 ust. 2 pkt 1), a w przypadku wniosku pochodzącego od wierzyciela wymagano co najmniej wstępnych propozycji układowych (art. 24). Na przestrzeni przywołanych stanów prawnych widoczna jest zatem ewolucja ustawodawcy w zakresie podejścia do konieczności przedkładania propozycji układowych już na etapie wnioskowania o otwarcie postępowania. Konsekwentnie inna musi więc być także ocena ich znaczenia w fazie inicjalnej postępowań, co można powiązać z przywołaną już konkluzją P. Filipiaka, że skoro to wierzyciele są głównymi interesariuszami postępowania, ocena propozycji układowych powinna zostać pozostawiona w ich gestii, nie zaś sądu decydującego o otwarciu postępowania. Elementem przesądzającym o możliwości prowadzenia postępowania restrukturyzacyjnego powinno być to, czy fakt jego wdrożenia nie pokrzywdzi wierzycieli, zaś to, czy i na jakie zasady spłaty swoich wierzytelności się oni zgodzą, to domena dopiero zasadniczej fazy wybranej procedury restrukturyzacyjnej.

[133] P. Filipiak [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 8.
[134] Zob. art. 15 ust. 5 tarczy 4.0.

Przechodząc do samych propozycji układowych, na łamach niniejszej pracy wyjaśniono już, że rozumienie „wierzytelności" jako roszczenia wierzyciela o spełnienie przez dłużnika świadczenia oznacza, że przelew wierzytelności skutkuje przeniesieniem rzeczonego roszczenia, za sposób dochodzenia którego można uznać m.in. prawo do zgłoszenia propozycji układowych. Sposób realizacji tego uprawnienia kształtowany jest odpowiednimi przepisami. W obszarze p.u. jest to art. 266a ust. 2, z którego wynika, że legitymacja do złożenia propozycji układowych w toku postępowania upadłościowego jest powiązana wyłącznie z posiadaniem atrybutu wierzyciela upadłego. Przepisy p.r. są w tym aspekcie bardziej rozbudowane. Poświęcono im cały rozdział 2 w dziale IV tytułu I ustawy. Wydaje się to w pełni zrozumiałe, zważywszy na to, że przepisy p.r. normują wyłącznie postępowania restrukturyzacyjne, podczas gdy instytucja układu w upadłości zakorzeniona w p.u. ma charakter wyjątkowy. Mimo to przyjąć należy, że bez względu na to, z którą z procedur restrukturyzacyjnych mamy do czynienia, charakter prawny propozycji układowych jest taki sam. W przypadku gdy ich autorem jest dłużnik, zbliżają się w swej istocie do „oferty" kierowanej w stosunku do wierzycieli, inkorporującej propozycję spłaty ich wierzytelności[135]. Gdy pochodzą od wierzycieli, nabierają cech żądania kierowanego wobec dłużnika, jako podmiotu zobowiązanego[136]. Jeśli zaś pomysłodawcą jest pozasądowy organ postępowania (nadzorca, zarządca, syndyk), przypominają propozycję przedkładaną przez mediatora pośredniczącego w ustalaniu ugody pomiędzy dłużnikiem i wierzycielami[137]. W każdym jednak przypadku zawierają co najmniej zasady restrukturyzacji zobowiązań dłużnika, które powinny być określone w sposób abstrakcyjny[138]. Ich treść może w konkretniej sprawie zostać rozbudowana także o dodatkowe elementy. Gdy układ ma charakter likwidacyjny, propozycje mogą określać zasady likwidacji majątku dłużnika. Dopuszczalne jest również, aby normowały kwestie dotyczące prawa zarządu majątkiem dłużnika bądź mechanizmy kontroli wykonywania układu[139]. Pomimo dostrzeganej wieloaspektowości propozycji układowych, warty odnotowania jest pogląd A. Witosza, który istoty propozycji układowych upatruje w możliwości kwalifikowania ich jako projektu treści uchwały zgromadzenia wierzycieli

[135] J. Korzonek, *Prawo upadłościowe i prawo o postępowaniu układowym*…, s. 807; K. Piasecki, *Prawo upadłościowe. Prawo o postępowaniu układowym. Komentarz*, Bydgoszcz–Warszawa 1999, s. 212; S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 156, nb. 1.
[136] A. Witosz, A.J. Witosz [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6*…, 2016, s. 472.
[137] *Ibidem*, s. 472–473.
[138] *Ibidem*, s. 474.
[139] *Ibidem*.

w sprawie przyjęcia układu[140]. Projekt ten, w razie przegłosowania przez wierzycieli, dochodzi do skutku w tym znaczeniu, iż staje się uchwałą, która nabiera mocy prawnej z momentem zatwierdzenia przez właściwy sąd[141]. Akceptując przywołane rozumienie propozycji układowych, wypada jedynie dodać, że w obecnym stanie prawnym właściwsze wydaje się mówienie nie tyle o projekcie treści uchwały zgromadzenia wierzycieli, co o projekcie treści uchwały wierzycieli. Zgromadzenie wierzycieli jest bowiem tylko kolegialnym organem wierzycieli reprezentującym ogół ich interesów[142]. Co prawda, kluczowym jego zadaniem jest podjęcie uchwały w sprawie przyjęcia układu, *de lege lata* możliwe jest jednak powzięcie rzeczonej uchwały przez wierzycieli także z pominięciem zgromadzenia wierzycieli. Artykuł 110 ust. 7 p.r. przewiduje uprawnienie sędziego-komisarza do postanowienia o przeprowadzeniu głosowania wyłącznie za pośrednictwem KRZ, gdy z uwagi na znaczną liczbę wierzycieli odbycie zgromadzenia wierzycieli jest utrudnione. Z kolei w postępowaniu o zatwierdzenie układu decyzja w sprawie zwołania zgromadzenia wierzycieli pozostawiona została uznaniu nadzorcy układu[143]. Każde z tych rozwiązań odnosi się tylko do sposobu głosowania przez wierzycieli nad treścią propozycji układu, nie zmienia natomiast faktu, że głosującymi są wierzyciele, ani nie dezaktualizuje możliwości traktowania propozycji układowych jako uchwały, która ukonstytuuje układ po uzyskaniu poparcia odpowiedniej większości wierzycieli i zatwierdzeniu przez sąd.

Utożsamianie propozycji układowych z projektem uchwały wierzycieli nie zmienia reguły, że zasadniczym ich autorem powinien być dłużnik. Rozwiązanie, w którym zobowiązany do spełnienia świadczeń na rzecz wierzycieli jest zarazem projektodawcą zasad ich zaspokojenia, wydaje się najbardziej naturalnym rozwiązaniem, zgodnym zarazem z normą, iż postępowania restrukturyzacyjne są inicjowane na wniosek dłużnika. Legislacyjnym tego przejawem jest brzmienie art. 155 ust. 1 p.r., który stanowi, że propozycje układowe składa dłużnik[144]. Podmiot

[140] *Ibidem*, s. 472 i n. Podobnie propozycje układowe na gruncie postępowania naprawczego obowiązującego na gruncie przepisów p.u.n. definiował D. Czajka, *Postępowanie naprawcze*, Warszawa 2004, s. 148.
[141] Dla zachowania precyzji wypowiedzi, należy przyjąć, że układ wchodzi w życie z chwilą uprawomocnienia się postanowienia o zatwierdzeniu układu.
[142] R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 104, nb. 2.
[143] W doktrynie zauważa się, iż praktyczne wykorzystanie narzędzia w postaci zgromadzenia wierzycieli na gruncie postępowania o zatwierdzenie układu jest znikome (P. Filipiak [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 212).
[144] Na doniosłość prawną tego przepisu zwraca uwagę B. Groele, stwierdzając, iż skoro przepis posługuje się sformułowaniem dłużnik „składa" propozycje układowe, przesądza to o obowiązku złożenia przez dłużnika propozycji układowych w postępowaniu restrukturyzacyjnym, nawet w sytuacji kiedy jego inicjacja nie wychodziłaby od dłużnika (B. Groele [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 155). Pogląd ten jest jednak kontrowersyjny. Opiera się wyłącznie na wykładni gramatycznej przepisu. Wydaje się zaś, że w sytuacji gdy

ten, jako twórca bądź co najmniej współtwórca planu restrukturyzacyjnego[145], który to dokument stanowi z kolei elementarną bazę dla działań naprawczych, jest najlepiej predysponowany do ustalenia reguł zaspokojenia swoich wierzycieli. Mimo to, wzorem rozwiązań obowiązujących już częściowo na gruncie p.ukł.1934, prawo kształtowania propozycji układowych mają także inne podmioty. O ile na gruncie wspomnianego rozporządzenia wpływ wierzycieli ograniczał się do możliwości zgłaszania zmian i uzupełnień propozycji układowych na zgromadzeniu wierzycieli[146], o tyle już pod rządami p.u.n. uprawnienie to zakreślono szerzej, różnie jednak kształtując krąg legitymowanych podmiotów w zależności od tego, czy doszło do ogłoszenia upadłości z możliwością zawarcia układu[147] czy ogłoszenia upadłości obejmującej likwidację majątku upadłego[148]. W aktualnym stanie prawnym p.u. wyposaża w prawo do złożenia propozycji układowych upadłego, wierzyciela oraz syndyka (art. 266a p.u.). Szerszy katalog przewiduje natomiast p.r., gdzie, obok dłużnika, ustawa wylicza radę wierzycieli, nadzorcę sądowego, zarządcę, a także wierzyciela lub wierzycieli mających łącznie więcej niż 30% sumy wierzytelności, z wyłączeniem wierzycieli określonych w art. 80 ust. 3, art. 109 ust. 1 i art. 116 p.r. Z punktu widzenia niniejszej dysertacji, bliżej należy przyjrzeć się umocowaniu wierzyciela do zgłoszenia propozycji układowych. W szczególności chodzi o ustalenie, czy i w jaki sposób zmiana wierzyciela w fazie zasadniczej postępowania wpływa na prawo do ich złożenia oraz modyfikowania. Ostatecznie idzie bowiem o ustalenie oddziaływania przelewu na pozycję cesjonariusza z punktu widzenia współkształtowania proponowanych zasad zaspokojenia wierzycieli.

---

propozycje układowe zostały w danym postępowaniu złożone przez inny uprawniony do tego podmiot, a dłużnik ich treść akceptuje, oczekiwanie iż mimo to dłużnik zobligowany jest złożyć własne propozycje, jest nieuzasadnione.

[145] W przeciwieństwie do art. 269 p.u.n., brak obecnie wymogu uzasadnienia propozycji układowych. Funkcję tę spełnia plan restrukturyzacyjny. Trafnie jednak dostrzega A. Witosz i A.J. Witosz, iż założenie to zawodzi, gdy autorem propozycji układowych jest inny podmiot niż dłużnik. W takim scenariuszu może bowiem zdarzyć się, że propozycje układowe będą odbiegały od koncepcji planu restrukturyzacyjnego (A. Witosz, A.J. Witosz [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6*…, 2016, s. 476).

[146] Postanowienie SN z dnia 9 sierpnia 2000 r., V CKN 1216/00, LEX nr 533881.

[147] Obok upadłego, prawo do złożenia propozycji układowych miał nadzorca sądowy albo zarządca. Wierzyciel mógł złożyć propozycje układowe tylko wyjątkowo, bowiem jedynie w sytuacji, gdy był wnioskodawcą, wnosił o ogłoszenie upadłości z możliwością zawarcia układu i złożył wraz z wnioskiem wstępne propozycje układowe (P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe i naprawcze*…, kom. do art. 267, nb. 8).

[148] Gdy doszło do ogłoszenia upadłości likwidacyjnej, prawo do złożenia propozycji układowych zapewniono upadłemu, syndykowi i radzie wierzycieli. Podstawą tego uprawnienia był art. 268 p.u.n. Postulowano przy tym, iż organy wykorzystujące to uprawnienie powinny jednocześnie uprawdopodobnić, że w drodze układu wierzyciele zostaną zaspokojeni w wyższym stopniu, niż zostaliby zaspokojeni po przeprowadzeniu postępowania upadłościowego obejmującego likwidację majątku dłużnika (D. Zienkiewicz [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 268, nb. 1).

5.2. Złożenie propozycji układowych przez cesjonariusza

Badanie pozycji prawnej cesjonariusza z punktu widzenia prawa do złożenia propozycji układowych należy rozpocząć od przywołania wniosku wywiedzionego w poprzednim rozdziale niniejszej pracy, a odnoszącego się do wpływu cesji wierzytelności na zachowanie legitymacji do zainicjowania procedury związanej z przyjęciem układu w toku postępowania upadłościowego. Stwierdzono tam, iż prawo do zgłoszenia propozycji układowych, jako sposób dochodzenia roszczenia wierzyciela o spełnienie przez dłużnika świadczenia, przechodzi na cesjonariusza. Uprawnienie to może być zarazem realizowane przez cesjonariusza w pełnym zakresie, bowiem art. 266a ust. 2 p.u. przyznaje je każdemu podmiotowi posiadającemu status wierzyciela, nie czyniąc w tym aspekcie żadnych zawężeń o charakterze podmiotowym ani przedmiotowym.

Wobec powyższego, dalszy wywód skoncentrować należy na pozostałych postępowaniach restrukturyzacyjnych. Nietrafne byłoby bowiem przyjęcie bezkrytycznego założenia, iż konkluzje wywiedzione na gruncie układu w upadłości mają bezpośrednie przełożenie na każdą inną procedurę restrukturyzacyjną, skoro w p.r. przepisy normujące kwestie propozycji układowych są dużo bardziej rozbudowane, ale co istotniejsze – inaczej zakreślony jest krąg podmiotów wyposażonych w legitymację do ich zgłoszenia. Skupiając się na wierzycielu, art. 155 ust. 2 p.r. stanowi, iż propozycje układowe może złożyć wierzyciel lub wierzyciele mający łącznie więcej niż 30% sumy wierzytelności, z wyłączeniem wierzycieli określonych w art. 80 ust. 3, art. 109 ust. 1 i art. 116[149]. W przeciwieństwie do rozwiązania przyjętego na gruncie p.u., ustawa uzależnia prawo wierzyciela do złożenia propozycji układowych od spełnienia przesłanki pozytywnej przejawiającej się w wymogu posiadania – samodzielnie lub wspólnie z innymi wierzycielami – co najmniej 30% wartości sumy wierzytelności, a także nieistnienia przesłanki negatywnej w postaci kwalifikacji pod krąg wyłączeń z art. 80 ust. 3, art. 109 ust. 1 i art. 116 p.r. Przyjęcie progu kwotowego dotyczącego odpowiedniej wartości sumy wierzytelności jest pochodną tego, że wartość 33,4% wyklucza przyjęcie układu (zob. art. 119 p.r.), a zatem skoro taka grupa jest w stanie zniweczyć przyjęcie proponowanego układu, to powinna mieć – jak zauważa B. Groele – możliwość konstruktywnego przedstawienia

[149] Przepis ten nie znajdzie zastosowania w postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli. Jest tak dlatego, że zagadnienie złożenia propozycji układowych (art. 491^{30} pkt 1 p.u.) należy uznać za wyczerpująco uregulowane w przepisach normujących to postępowanie (A.J. Witosz [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 491^{38}; P. Filipiak [w:] *Upadłość konsumencka*…, kom. do art. 491^{38}). Legitymację do przygotowania propozycji układowych ma zatem wyłącznie nadzorca sądowy, który powinien to uczynić w porozumieniu z dłużnikiem.

akceptowalnej dla nich wizji układu[150]. Wymagany poziom sumy wierzytelności ustala się w ten sposób, że zliczyć należy 30% z sumy wszystkich wierzytelności objętych układem, którym przysługuje prawo głosu zgodnie z art. 107 p.r.[151], z wyłączeniem jednakże określonych ich kategorii. Mianowicie, nie wlicza się kolejno:

1) wartości wierzytelności współdłużnika, poręczyciela, gwaranta lub banku otwierającego akredytywy, który nie zaspokoił jako podmiot współzobowiązany wierzyciela restrukturyzowanego dłużnika (art. 80 ust. 3);

2) wierzytelności nabytej w drodze przelewu lub indosu po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego, chyba że przejście wierzytelności nastąpiło wskutek spłacenia przez wierzyciela długu, za który odpowiadał osobiście albo określonymi przedmiotami majątkowymi, ze stosunku prawnego powstałego przed dniem otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego (art. 109 ust. 1), oraz

3) wierzytelności podmiotów bliskich i powiązanych z dłużnikiem (art. 116).

Łatwość przeprowadzenia takich obliczeń zapewnia wymóg, by wzmianki o istnieniu stosownych okoliczności były podane w spisie wierzytelności (art. 86 ust. 2 pkt 7 p.r.). Wierzytelności te nie są brane pod uwagę przy obliczaniu progu 30% ani też wierzyciele ci nie mogą składać propozycji układowych[152]. Warto zarazem odnotować, że głosowanie nad propozycjami układowymi może nastąpić dopiero po zatwierdzeniu spisu wierzytelności. Wynika to z art. 107 ust. 2 p.r., zgodnie z którym wierzyciele głosują sumą wierzytelności umieszczoną w zatwierdzonym spisie wierzytelności lub tytule egzekucyjnym. Przed zatwierdzeniem spisu przeprowadzenie głosowania jest więc niedopuszczalne. Oznacza to, że w chwili jego rozpoczęcia zakres legitymacji poszczególnych wierzycieli do zgłoszenia propozycji układowych będzie już definitywnie ustalony. Jeżeli zaś propozycje zostałyby złożone przed zatwierdzeniem spisu wierzytelności, a wynik postępowania sprzeciwowego potwierdziłby następnie brak legitymacji w świetle art. 155 ust. 2 p.r., sędzia-komisarz nie powinien poddawać takich propozycji pod głosowanie. Wyjątek na tym tle stanowią postępowania restrukturyzacyjne, w których spis wierzytelności nie podlega zatwierdzeniu, w szczególności postępowanie o zatwierdzenie układu. Jeżeli przyjąć, że w tym trybie uprawnienie do zgłaszania propozycji układowych w ogóle przysługuje również innym podmiotom niż dłużnik, to ocena legitymacji wierzyciela do ich złożenia powinna być

[150] B. Groele [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 155.
[151] *Ibidem*.
[152] A.J. Witosz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 155.

elementem kontroli sądu dokonywanej przy rozpoznawaniu wniosku o zatwierdzenie układu, jako kwestia wpływająca na legalność samego układu.

Katalog podmiotów uprawnionych do złożenia propozycji układowych w świetle przepisów p.r. ma charakter zamknięty[153]. Oznacza to, że indywidualnie działający wierzyciel, niedysponujący odpowiednio wysoką wartością wierzytelności, nie jest umocowany do ich zgłoszenia. Jego oddziaływanie na kształt zasad zaspokojenia musi zatem sprowadzać się do działania za pośrednictwem rady wierzycieli[154] bądź wymaga poszukiwania pozostałych wierzycieli, gotowych do wspólnego złożenia propozycji układowych, jeśli łączna kwota ich wierzytelności spełni kryterium 30% sumy wierzytelności. Poza tym wierzyciele mogą wnioskować, aby propozycje układowe złożył nadzorca sądowy albo zarządca, przy czym ich petycja w tym zakresie nie ma charakteru wiążącego dla pozasądowego organu postępowania, ani co do samego żądania, ani jego treści[155]. Nadzorca albo zarządca może wniosek w całości podzielić i zgłosić propozycje zgodne z wyartykułowanym względem niego żądaniem, jak i wniosek uwzględnić tylko co do zasady, w efekcie przedkładając propozycje o zmodyfikowanej treści. Bez negatywnych konsekwencji może także odmówić złożenia jakichkolwiek propozycji.

Odnosząc powyższe do podmiotu, który nabył wierzytelności w toku postępowania restrukturyzacyjnego, należy przyjąć, iż co do zasady nie jest on uprawniony do złożenia propozycji układowych. Przeszkodą jest przywołany wcześniej art. 155 ust. 2 p.r., który wśród wyłączeń wprost odwołuje się m.in. do art. 109 ust. 1 p.r. W efekcie, cesjonariusz jest pozbawiony prawa do samodzielnego złożenia propozycji układowych, nawet gdy wartość jego wierzytelności przenosi 30% sumy wierzytelności. Wykluczona została również możliwość uwzględnienia wierzytelności takiego cesjonariusza w puli wierzytelności przysługujących innym wierzycielom, składającym propozycje układowe. Inaczej mówiąc, nawet gdy cesjonariusz nie jest autorem propozycji układowych, lecz inny wierzyciel, ten ostatni, wykazując spełnienie progu 30% sumy wierzytelności, nie może wliczać w to kwoty wierzytelności, którą dysponuje podmiot, który nabył swą wierzytelność po otwarciu

[153] R. Kosmal, D. Kwiatkowski, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 155.
[154] Przyjąć należy, iż pomimo posłużenia się przez ustawodawcę w art. 156 ust. 2 p.r. spójnikiem alternatywy rozłącznej „albo", kompetencja rady wierzycieli do złożenia propozycji układowych jest niezależna od uprawnienia wierzycieli posiadających 30% sumy wierzytelności. Tym samym przysługuje również w sytuacji, gdy prawo złożenia propozycji układowych zostaje zrealizowane w danym postępowaniu przez wierzycieli (tak też A.J. Witosz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 155).
[155] R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 155, nb. 18.

postępowania restrukturyzacyjnego. W uzasadnieniu ustawy próżno szukać motywów takiego rozwiązania. Rozwiązanie to stanowi zarazem swoiste *novum* obecnych regulacji, bowiem nie było znane p.u.n.[156] Nie ma zarazem – co już wyjaśniono wcześniej – zastosowania na gruncie wszystkich postępowań restrukturyzacyjnych, bowiem nie obowiązuje w ramach układu w upadłości. Można domniemywać, że jego celem było przeciwdziałanie niekorzystnym praktykom, polegającym np. na skupywaniu za niską cenę wierzytelności przez podmioty współdziałające z dłużnikiem tylko po to, aby ułatwić przegłosowanie układu o treści samodzielnie zaproponowanej w zgłoszonych propozycjach układowych[157]. Uzasadnienie to wydaje się jednak pomijać okoliczność, że przedłożenie propozycji układowych sprowadza się w istocie tylko do wysunięcia propozycji treści uchwały, która dla nabrania mocy prawnej (przekształcenia się w układ) wymaga przecież akceptacji wierzycieli (odpowiedniej ich większości) oraz zatwierdzenia przez sąd, po uprzednim zbadaniu z perspektywy przesłanek negatywnych wyliczonych w art. 165 p.r. Doszukiwanie się w prawie złożenia propozycji układowych z udziałem cesjonariusza prób manipulowania treścią przyszłego układu trzeba więc uznać za przesadne.

A contrario, zmiana wierzyciela dokonana przed otwarciem postępowania nie pozbawia nabywcy możliwości złożenia propozycji układowych ani uwzględnienia przy badaniu osiągnięcia wspominanej granicy 30% sumy wierzytelności[158], bez względu na wiedzę czy intencje nabywcy[159]. Prawo cesjonariusza do przedłożenia propozycji układowych nie doznaje również ograniczeń na gruncie postępowania o zatwierdzenie układu. Zgodnie bowiem z art. 109 ust. 3 p.r. wyłączenie statuowane w ust. 1 nie dotyczy tego postępowania. Przepis ten ma charakter precyzujący, albowiem procedurze tej nie dochodzi w ogóle do otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego[160]. Ta na pozór oczywista konkluzja wymaga jednak opatrzenia komentarzem. Otóż, sposób wszczęcia rzeczonego postępowania, jego krótkie ramy czasowe oraz wyłączna legitymacja dłużnika do złożenia wniosku o zatwierdzenie układu, rodzą pytanie, czy w procedurze tej autorstwo propozycji układowych innego podmiotu niż dłużnik ma w ogóle rację bytu. Łatwo sobie przecież wyobrazić scenariusz, w którym

[156] Było też obce rozwiązaniom przyjętym w ramach p.u.1934 oraz p.ukł.1934, choć wówczas dlatego, że propozycje mogły pochodzić tylko od dłużnika (upadłego), zaś wierzyciele mieli jedynie prawo zgłaszania propozycji ich zmian, wymagających dodatkowo akceptacji dłużnika.
[157] R. Kosmal, D. Kwiatkowski, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 109.
[158] A.J. Witosz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 109.
[159] R. Kosmal, D. Kwiatkowski, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 109.
[160] A. Hrycaj, M. Geromin [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. III, red. P. Filipiak, A. Hrycaj, LEX 2023, kom. do art. 109.

przegłosowanie układu opartego na propozycjach układowych wierzycieli, których dłużnik nie akceptuje, doprowadzą do sytuacji, gdy dłużnik zaniecha złożenia wniosku restrukturyzacyjnego. Brak również wyraźnej podstawy, aby propozycje układowe przyjmował od wierzycieli nadzorca układu[161] i nakazywał doręczyć je wszystkim wierzycielom oraz poddać pod głosowanie[162]. Rozwiązanie takie rodziłoby zresztą ryzyko podnoszenia potencjalnych zarzutów przeciwko osobie pełniącej funkcję nadzorcy układu ze strony dłużnika, skoro ich współpraca opiera się na modelu kontraktowym, a łącząca ich umowa z założenia nie będzie przewidywała głosowania nad propozycjami zgłoszonymi przez wierzycieli[163]. Mimo dostrzeganych mankamentów, jak trafnie dostrzegają K. Tatara i Ł. Trela, dyrektywa respektowania słusznych praw wierzycieli nakazuje przyjąć, że *de lege lata* dopuszczalne jest złożenie przez wierzycieli spełniających kryterium z art. 155 ust. 2 p.r. propozycji układowych w toku postępowania o zatwierdzenie układu. Jest to bowiem jeden z elementów równoważących szerokie spektrum ich ograniczeń w trakcie tej procedury, z niemal pełnym immunitetem egzekucyjnym dłużnika na czele. Co więcej, również w tym postępowaniu to wierzyciele zachowują status głównych interesariuszy, od których w ostatecznym rozrachunku zależy wynik głosowania nad układem. Dłużnik musi mieć tego świadomość, skoro skutkiem niepowodzenia postępowania może być konieczność ogłoszenia jego upadłości[164]. Propozycje układowe wierzycieli dają zatem dłużnikowi szansę na wyjście z kryzysu i nie ma żadnych racji dla jakiegokolwiek ich dyskryminowania wyłącznie przez wzgląd na rodzaj prowadzonego postępowania. Wierzyciele, mogąc komunikować się z nadzorcą układu, powinni przedstawić mu, choć za pośrednictwem KRZ, własne propozycje układowe, czyniąc to zarazem z odpowiednim wyprzedzeniem, tak aby mogły zostać doręczone wszystkim wierzycielom w procesie głosowania. W sytuacji zgłoszenia kilku propozycji układowych, np. pochodzących od dłużnika i wierzycieli, odpowiednie zastosowanie znajdzie reguła wyrażona w art. 117 ust. 1 p.r. nakazująca poddanie wszystkich propozycji pod głosowanie[165], zaś za przyjęte uznać należy te propozycje układowe, które zbiorą największe poparcie wierzycieli liczone w odniesieniu do sumy wierzytelności[166]. Akceptując ostatecznie

[161] W obecnym brzmieniu art. 212 ust. 1 p.r. przewiduje, że to nadzorca układu zbiera głosy wierzycieli.
[162] K. Tatara, Ł. Trela, *Wybrane problemy z zakresu uproszczonego postępowania restrukturyzacyjnego*, Doradca Restrukturyzacyjny 2020, nr 3, s. 56.
[163] *Ibidem*.
[164] *Ibidem*, s. 57.
[165] Wobec braku sędziego-komisarza i faktu, że głosowanie odbywa się w fazie przedsądowej postępowania, na nadzorcy układu ciąży obowiązek ustalenia kolejności głosowania różnych propozycji.
[166] K. Tatara, Ł. Trela, *Wybrane problemy*…, s. 56. Trafny jest zarazem wniosek *de lege ferenda* stawiany przez tych Autorów, iż dla pełnego urzeczywistnienia praw wierzycieli do przeprowadzenia układu według swoich propozycji układowych, należy postulować zmianę przepisów o postępowaniu o zatwierdzenie układu, tak aby to nadzorca układu, a nie dłużnik, składał do sądu wniosek o zatwierdzenie układu.

możliwość zgłoszenia propozycji układowych w toku postępowania o zatwierdzenie układu[167] przez wierzycieli mających łącznie więcej niż 30% sumy wierzytelności[168], przyjąć trzeba, że uprawnienie to przysługuje także cesjonariuszowi, nawet jeśli do nabycia przezeń wierzytelności doszło już po ustaleniu dnia układowego bądź obwieszczeniu o ustaleniu dnia układowego. Wyjątkiem w tym obszarze będzie tylko postępowanie o zatwierdzenie układu, w którym procedowany ma być układ częściowy[169]. Legitymacja do zgłoszenia propozycji układowych w postępowaniu prowadzonym w celu zawarcia układu częściowego przysługuje bowiem wyłącznie dłużnikowi. Przepis art. 180 ust. 1 p.r., stanowiąc, iż dłużnik może złożyć propozycje układowe dotyczące jedynie niektórych zobowiązań, których restrukturyzacja ma zasadniczy wpływ na dalsze funkcjonowanie przedsiębiorstwa dłużnika, stanowi *lex specialis* względem art. 155 ust. 2 p.r. Pozostaje to w zgodzie z istotą układu częściowego, na gruncie którego to dłużnik, mając pełną wiedzę o sytuacji swojego przedsiębiorstwa i najlepiej znający jego kondycję finansową, jako jedyny ma realną możliwość ustalenia, którzy wierzyciele powinni zostać objęci układem częściowym. Z założenia posiada również wiedzę niezbędną dla sformułowania prawidłowych propozycji układowych, które będą spełniały wymóg z art. 183 ust. 1 p.r., tj. nie będą przewidywały dla wierzycieli objętych układem częściowym korzyści, które zmniejszą możliwość zaspokojenia wierzytelności nieobjętych układem. Pogląd o wyłącznej legitymacji dłużnika do zgłoszenia propozycji układowych w układzie częściowym jest ugruntowany w doktrynie, a wydaje się, że nawet jednolicie popierany[170].

W końcowej części wywodu na temat wpływu przelewu wierzytelności na uprawnienie do złożenia propozycji układowych, odnieść należy się jeszcze do przepisów normujących postępowanie restrukturyzacyjne wobec deweloperów. W tym przypadku propozycje układowe mogą zgłosić także nabywcy w liczbie stanowiącej co najmniej 20% liczby nabywców w ramach przedsięwzięcia deweloperskiego prowadzonego przez dłużnika. Nie ma przy tym żadnego znaczenia kwota wierzytelności, którymi dysponują ci wierzyciele. Istotna jest tylko

[167] Ten kierunek interpretacyjny zostanie usankcjonowany wraz wejściem w życie ustawy z dnia 25 lipca 2025 r. o zmianie ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, ustawy – Prawo upadłościowe oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych (Dz.U. z 2025 r. poz. 1085), która to ustawa w zakresie swojej regulacji wdraża dyrektywę 2019/1023 (zob. art. 1 ust. 1 pkt 31).
[168] W tym przypadku nadal aktualne jest jednak przewidziane w art. 155 ust. 2 p.r. wyłączenie odnoszące się do art. 80 ust. 3 oraz art. 116 p.r.
[169] Układ częściowy może zostać przyjęty i zatwierdzony wyłącznie w postępowaniu o zatwierdzenie układu albo przyspieszonym postępowaniu układowym (art. 182 ust. 1 p.r.).
[170] A.J. Witosz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 180; S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 180, nb. 3; A. Krawczyk-Giehsmann, *Rola nadzorcy w postępowaniu restrukturyzacyjnym z układem częściowym*, Doradca Restrukturyzacyjny 2018, nr 2, s. 66.

większość osobowa[171]. Swoistym ograniczeniem jest natomiast termin, w którym mogą to uczynić[172]. Mając na uwadze, że ustawa nie przewiduje dalszych obostrzeń w omawianym zakresie, przyjąć można, iż w razie transferu praw i obowiązków z umowy deweloperskiej na inny podmiot już po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego wobec dewelopera[173], nabywca, który co do przeniesionych na niego wierzytelności ma status cesjonariusza, nadal może być wliczany do spełnienia progu 20% liczby nabywców, warunkującego prawo zgłoszenia propozycji układowych w świetle art. 353 p.r.

5.3. Zmiana propozycji układowych przez cesjonariusza

Zmiana propozycji układowych w toku postępowania restrukturyzacyjnego może nastąpić zasadniczo na dwa sposoby. Pierwszy z nich polega na cofnięciu dotychczas złożonych oraz przedłożenie ich w nowym brzmieniu. Czynność taka nie budzi wątpliwości, z tym zastrzeżeniem, że oświadczenie o cofnięciu musi pochodzić od podmiotu, który je zgłosił. Niedopuszczalne byłoby bowiem np. cofnięcie przez dłużnika propozycji autorstwa wierzycieli, bądź odwrotnie[174]. Drugi z kolei polega na modyfikacji brzmienia propozycji złożonych do akt sprawy, bez ich cofania. Tak rozumiana korekta może obejmować każdy ich aspekt, również jeśli zmienione propozycje miałyby się okazać mniej korzystne z perspektywy ogółu wierzycieli. Mając na uwadze, że pierwszy z przywołanych sposobów w istocie sprowadza się do złożenia nowych propozycji, aktualne w tym zakresie pozostają uprzednio poczynione wywody. Z perspektywy cesjonariusza oznacza to, że dokonanie przez niego zmiany w tym trybie jest możliwe tylko w tych przypadkach, gdy służy mu prawo do złożenia propozycji układowych. Jeśli przelew wierzytelności nastąpił już po złożeniu propozycji układowych przez cedenta, nie wpływa to na możliwość poddania ich pod głosowanie. Gdyby jednak cesjonariusz propozycje te cofnął, nowych złożyć już nie będzie mógł, gdyż podpadał będzie pod wyłączenie z art. 109 ust. 1 w zw. z art. 155 ust. 2 p.r. Uzupełniająco należy jeszcze wskazać, iż badanie przesłanek wyłączających legitymację wierzycieli do złożenia propozycji układowych, czyli weryfikacja czy zachodzą okoliczności z art. 80 ust. 3, art. 109 ust. 1 bądź art.

[171] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 353, nb. 1.
[172] Termin ten wynosi zaledwie trzydzieści dni do dnia otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego.
[173] Na temat możliwości przenoszenia praw i obowiązków z umowy deweloperskiej zob. K. Panfil [w:] *Ustawa o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego oraz Deweloperskim Funduszu Gwarancyjnym. Komentarz* [w:] *Zobowiązania. Tom V. Przepisy pozakodeksowe. Komentarz*, red. P. Machnikowski, Legalis 2025, kom. do art. 37a, nb. 4; zob. także wyrok NSA (7) z dnia 24 czerwca 2024 r., I FSK 1661/20, CBOSA.
[174] Zauważyć należy, że w razie cofnięcia przez dłużnika propozycji układowych, bez zgłoszenia nowych, sytuacja taka może skutkować uchyleniem zarządu i wyznaczeniem zarządcy (zob. art. 239 ust. 1 pkt 3 p.r.).

116 p.r., następuje na moment ich wniesienia do sądu. Późniejsze zmiany w sytuacji autora propozycji (np. przelew wierzytelności czy powstanie powiązań osobowych lub kapitałowych z dłużnikiem) nie powinny wpływać na skuteczność dokonanej już czynności zgłoszenia propozycji. Przykładowo, jeśli propozycje zostały złożone przez wierzyciela posiadającego samodzielnie więcej niż 30% sumy wierzytelności, późniejszy przelew przez niego wierzytelności, choć wyłączałby prawo cesjonariusza do złożenia nowych propozycji z uwagi na jego kwalifikację pod przesłankę negatywną z art. 109 ust. 1 p.r., to jednak nie dezaktualizuje skuteczności propozycji przedłożonych uprzednio przez cedenta w tym sensie, że nie uniemożliwia poddania ich pod głosowanie na dalszym etapie postępowania. Analogiczny wniosek należy przyjąć na gruncie układu w upadłości.

Analizując następnie drugi z zarysowanych sposobów zmiany propozycji układowych, rozpocząć należy od tego, że był on znany już p.ukł.1934. Mimo iż wyłączną legitymację do złożenia propozycji przyznawano wówczas dłużnikowi, to ówczesny art. 55 statuował prawo zgłaszania do nich zmian i uzupełnień także przez wierzycieli[175]. Obwarowano to jednak zastrzeżeniem, że mogły być one przedmiotem obrad i głosowania, o ile dłużnik się na nie zgodził. Konieczność zaaprobowania przez dłużnika zmian lub uzupełnień wysuniętych przez wierzycieli była wynikiem założenia, że propozycje układowe mogłyby wychodzić ostatecznie tylko od dłużnika jako wnioskodawcy postępowania układowego[176]. Pod rządami p.u.n. początkowo art. 283 ust. 3 również gwarantował prawo dla upadłego oraz wierzycieli do zgłaszania zmiany do propozycji układowych[177]. W ramach nowelizacji ustawy obowiązującej od 2 maja 2009 r. przepis ten został poddany jednak istotnej zmianie[178]. W nowym brzmieniu

[175] Analogiczne rozwiązanie przewidziano w art. 184 p.u.1934 w odniesieniu do układu w upadłości. Mimo, iż w obu przypadkach ustawa posługiwała się liczbą mnogą „wierzyciele", w doktrynie podnoszono, iż wystarczające jest zgłoszenie zmian lub uzupełnień także przez jednego wierzyciela. Posłużenie się przez ustawodawcę pojęciem „wierzyciele" tłumaczono zaś jako wyraz akceptacji dla więcej niż jednej zmiany i uzupełnień, złożonych przez kilku wierzycieli z osobna (M. Allerhand, *Prawo upadłościowe*…, s. 639).
[176] K. Piasecki, *Prawo upadłościowe*…, s. 404.
[177] Zmiany propozycji układowych nie były ograniczone czasowo i mogły następować aż do rozpoczęcia głosowania. Prawo zgłoszenia zmian miał każdy wierzyciel, bez względu na wartość jego wierzytelności (Z. Świeboda, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, wyd. III, LEX 2006, kom. do art. 283).
[178] Zmianę tę tłumaczono dążeniem do usprawnienia postępowania upadłościowego z możliwością zawarcia układu (uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, VI kadencja, druk sejm. nr 654, s. 21).

pozwalał na zmiany[179] i uzupełnienia do propozycji układowych już tylko upadłemu[180]. Na gruncie obecnie obowiązującego stanu prawnego z kolei jedynym w istocie przepisem odnoszącym się do zagadnienia zmian propozycji układowych jest art. 117 ust. 2 zd. 1 p.r. Stanowi on, że na zgromadzeniu wierzycieli dłużnik, zarządca albo nadzorca sądowy mogą zgłaszać zmiany propozycji układowych. Ma on zastosowanie we wszystkich znanych prawu polskiemu procedurach restrukturyzacyjnych. Dotyczy zatem także postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli, jak i układu w upadłości, choć w tym ostatnim przypadku, z tą różnicą, iż kompetencję do zgłaszania zmian do propozycji w czasie zgromadzenia wierzycieli ma syndyk[181].

Zmiana treści zgłoszonych już propozycji układowych[182], na mocy przywołanego art. 117 ust. 2 zd. 1 p.r., *de lege lata* może być dokonana tylko przez dłużnika, zarządcę albo nadzorcę sądowego. Katalog osób uprawnionych do wnoszenia zmian jest więc różny od katalogu osób uprawnionych do wnoszenia propozycji układowych[183]. Uprawnienia tego nie mają zatem poszczególni wierzyciele oraz rada wierzycieli, mimo że pozostają w kręgu legitymowanych do złożenia propozycji (art. 155 ust. 2 p.r.)[184]. Analizując rzeczone rozwiązanie z punktu widzenia interesów wierzycieli, w tym cesjonariusza, należy przyjąć, że nie narusza ono ich interesów. Mimo iż ustawa nie wprowadza terminu końcowego do formułowania propozycji

[179] P. Zimmerman prezentował ówcześnie pogląd, że pojęcie zmian do propozycji układowych należy rozumieć z zachowaniem gramatycznego znaczenia zwrotu „zmiany do propozycji". Nie mogły mieć zatem charakteru nowych propozycji układowych. W szczególności – zdaniem tego Autora – niedopuszczalne było w tym trybie zgłoszenie propozycji, które wymagałyby ustalenia nowego podziału na kategorie wierzycieli. Zmiana oznaczać więc mogła co najwyżej modyfikacje procentu, o jaki mają być zredukowane wierzytelności, przesunięcia terminu płatności, zmiany przelicznika wielkości zobowiązania na udziały lub akcje (P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe i naprawcze*…, kom. do art. 283, nb. 5). Z kolei Z. Świeboda stał na stanowisku, iż zmiany propozycji układowych zachodzą, jeżeli propozycje dotychczasowe w całości lub w części zastępuje się nowymi (Z. Świeboda, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 283).

[180] Rozwiązanie to było traktowane jako wyjątek od zasady, że propozycje układowe składa się albo we wniosku o ogłoszenie upadłości, albo w terminie wskazanym w art. 267 p.u.n. Z uwagi na zakaz interpretacji wyjątku w sposób rozszerzający przyjmowano jednocześnie, że niedopuszczalne jest składanie zmian propozycji układowych przez syndyka, nadzorcę sądowego czy zarządcę, jak również – w związku z art. 267 ust. 3 p.u.n – odmawiano tego prawa temu upadłemu albo wierzycielowi, który utracił prawo do składania propozycji układowych (F. Zedler [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 283).

[181] A.J. Witosz [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 266f.

[182] Jak wyjaśnia P. Zimmerman, w odróżnieniu od stanu obowiązującego pod rządami p.u.n., który przewidywał „zmiany do propozycji układowych", obecnie p.r. stanowi o „zmianie propozycji", a co za tym idzie, nie doznają one żadnych ograniczeń treściowych i mogą być dowolnie odmienne od składanych wcześniej (P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 117, nb. 5). W tym zakresie nastąpił zresztą powrót do rozwiązań obowiązujących na mocy p.u.1934 oraz p.ukł.1934 (zob. odpowiednio art. 185 § 1 oraz art. 55 § 1).

[183] A.J. Witosz, A. Witosz [w:] *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, wyd. V , red. A.J. Witosz, A. Witosz, LEX 2014, kom. do art. 283.

[184] Innego zdania wydaje się być R. Adamus, który wskazuje, iż na zgromadzeniu wierzycieli dłużnik, jak i każdy inny autor propozycji układowych, może zgłaszać zmiany propozycji układowych (R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 117, nb. 3).

układowych przez podmioty do tego uprawnione, w istocie jest nim moment rozpoczęcia przez nadzorcę bądź zarządcę procedury zawiadamiania wierzycieli o terminie zgromadzenia wierzycieli zwołanego w celu przyjęcie układu. Skoro zaś elementem takiego zawiadomienia są m.in. propozycje układowe (art. 212 ust. 4, art. 246 ust. 1 p.r.), to logiczne jest, iż muszą być one do tego czasu sformułowane. Nawet w przypadku korzystania przez sędziego-komisarza z prawa do postanowienia o przeprowadzeniu głosowania wyłącznie za pośrednictwem KRZ (art. 110 ust. 7 p.r.), praktyka uczy, iż w postanowieniu takim zazwyczaj zakreślany jest termin końcowy do złożenia propozycji układowych, po którym pozasądowy organ postępowania przystępuje dopiero do kolportowania do wierzycieli pakietu dokumentów i informacji dotyczących głosowania. W tej sytuacji ograniczenie możliwości zgłaszania zmian do propozycji na zgromadzeniu wierzycieli rozumieć należy jako wyraz usprawnienia przebiegu posiedzenia tego organu[185]. Zawężone podmiotowo prawo do zgłaszania zmian propozycji układowych nie wyklucza bowiem dyskusji nad zasadnością proponowanych korekt w gronie ogółu wierzycieli, którzy finalnie będą na nimi głosowali. Podkreślić zarazem należy, że przyznanie prawa zgłaszania zmian propozycji nie oznacza, iż uprawniony do tego podmiot jest władny uniemożliwić głosowanie nad pierwotną ich treścią. Nie do zaakceptowania byłaby taka wykładnia art. 117 ust. 2 p.r., zgodnie z którą dłużnik może zakomunikować dowolne zmiany propozycji złożonych przez inny podmiot (np. wierzycieli), ze skutkiem w postaci poddania pod głosowanie tylko tak skorygowanych propozycji i pominięcia tych w wyjściowym brzmieniu. Zgłoszona przez uprawnionego zmiana propozycji układowych, jeśli nie są one jego autorstwa, powinna być traktowana jako szczególny przypadek dopuszczalności złożenia nowej propozycji układowej, głosowanej obok tej dotychczasowej. Z tego też względu zgłoszenie zmiany propozycji układowej ani jej zakres nie wymagają akceptacji ze strony ich autora[186]. Buforem ochronnym dla wierzycieli jest bowiem norma z art. 117 ust. 2 zd. 2 p.r., zgodnie z którą w przypadku zgłoszenia zmian propozycji układowych, głos wierzyciela oddany na piśmie za pierwotnymi propozycjami układowymi uważa się za głos oddany za zmienionymi propozycjami układowymi, tylko wówczas, gdy są one korzystniejsze dla tego

[185] Przyznanie prawa zgłaszania zmian propozycji układowych nie tylko dłużnikowi, ale także zarządcy albo nadzorcy sądowemu można tłumaczyć tym, że jako organ postępowania, muszą uwzględniać prawidłowo rozumiany cel postępowania restrukturyzacyjnego (art. 3 p.r.), zatem brać pod uwagę także dyrektywę zabezpieczenia słusznych praw wierzycieli. Skoro nadzorca oraz zarządca są ustawowo zobligowani m.in. do oceny propozycji układowych, w tym, w razie potrzeby, doradztwa w zakresie ich zmiany w celu zapewnienia zgodności z prawem i możliwości ich wykonania oraz podejmowania działań w celu złożenia przez wierzycieli możliwie największej liczby ważnych głosów, to powinni mieć zarazem prawo korygowania propozycji układowych w razie stwierdzenia takiej zasadności w konkretnej sprawie również w trakcie zgromadzenia wierzycieli, w tym pod wpływem jego przebiegu i dyskusji tam prowadzonej.
[186] A.J. Witosz, A. Witosz [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 283.

wierzyciela. Jeśli więc dłużnik zdecyduje się na zmianę propozycji, musi się liczyć z tym, że tylko zmiana na korzyść pozwoli na zachowanie ważności oddanych już głosów nad propozycjami. W innym przypadku głosy traktuje się jako oddane przeciw układowi. Gdyby więc dłużnik zdecydował się zmienić propozycje złożone przez wierzycieli na ich niekorzyść, musi się liczyć z prawdopodobieństwem niepowodzenia w ich przegłosowaniu, ale jednocześnie okoliczność taka nie wpływa na głosowanie nad treścią propozycji pochodzących od ich autora, które nadal mogą być przyjęte. W scenariuszu tym żadna dodatkowa aktywność twórcy propozycji nie jest wymagana, jeśli chodzi o procedowanie już złożonych propozycji, niezależnie od prób ich zmiany przez dłużnika. Skoro tak, to prawnie irrelewantne jest, czy po złożeniu propozycji układowych doszło do zmiany wierzyciela będącego ich autorem lub współautorem.

Na zakończenie wątku odnoszącego się do wpływu zmiany wierzyciela na propozycje układowe warto jeszcze wysunąć wskazówkę, którą można traktować jako wpisującą się w kształtowanie tzw. dobrych praktyk restrukturyzacyjnych. Mianowicie, podejściem zasadniczo nieprawidłowym, a na pewno rodzącym zbędne ryzyka, jest ujmowanie w treści propozycji układowych wierzycieli. Praktyka insolwencyjna pokazuje, iż przypadki takie nierzadko mają miejsce. Sprowadzają się one do wyliczania, którzy wierzyciele są zakwalifikowani do poszczególnych kategorii interesów. Tymczasem ustawa wymogu takiego nie przewiduje. Miejscem właściwym do wiązania wierzycieli z grupami obejmującymi poszczególne kategorie interesów są listy przyporządkowujące, które sporządza nadzorca sądowy albo zarządca po zatwierdzeniu spisu wierzytelności, o ile podziału na grupy nie dokonano w spisie albo dokonany podział jest niezgodny z aktualnymi propozycjami układowymi[187]. Istotą propozycji układowych jest wskazanie zasad (sposobów) restrukturyzacji zobowiązań dłużnika. Nawet jeśli podział na grupy w treści propozycji następuje poprzez odwołanie się do przesłanek podmiotowych, to osoba wierzyciela ma znaczenie wtórne. Wplatanie do brzmienia propozycji nazw wierzycieli powoduje wyłącznie ryzyko, iż w razie przelewu wierzytelności w okresie po ich złożeniu do akt postępowania, sąd może odmówić zatwierdzenia układu, np. uznając, że jest on niewykonalny bądź sprzeczny z prawem, skoro dłużnik – zgodnie z treścią propozycji – ma świadczyć na rzecz osoby, która

[187] Jeżeli natomiast w toku postępowania okaże się, że zmiana propozycji wymaga zmiany podziału lub złożono nowe propozycje z innym podziałem na grupy, nadzorca sądowy lub zarządca mają obowiązek przygotować tyle list przyporządkowujących poszczególnych wierzycieli do grup, ile różnych podziałów wynika ze złożonych propozycji układowych (P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 161, nb. 10).

wierzycielem, wskutek przelewu swojej wierzytelności, już nie jest. W tym kontekście pewien problem rodzi jednak art. 187 ust. 2 p.r., który na gruncie układu częściowego wymaga, aby w postanowieniu o zatwierdzeniu układu sąd wskazał wierzycieli objętych układem częściowym. O ile wymóg ten adresowany jest do sądu restrukturyzacyjnego, zatem nie zmienia przyjętej wcześniej rekomendacji odnośnie do niepodawania nazw wierzycieli w treści propozycji układowych, to stawia pytanie o wpływ zmiany wierzyciela po złożeniu spisu wierzytelności, a przed wydaniem postanowienia o zatwierdzeniu układu. Przelew wierzytelności w tym okresie bez wątpienia jest bowiem skuteczny, natomiast może skutkować tym, iż nieświadomy zmiany sąd, w postanowieniu wskaże cedenta. Jednocześnie ustawa wyłącza stosowanie art. 166 ust. 1 p.r., co oznacza że wierzyciele pominięci w spisie, którzy nie wzięli udziału w zgromadzeniu, pozostają nieobjęci układem. Wydaje się jednak, że nie do zaakceptowania byłby pogląd, że w sytuacji gdy w postanowieniu o zatwierdzeniu układu częściowego uwidoczniony jest cedent, cesjonariusz nie jest związany układem, a tym samym może domagać się od dłużnika świadczenia zgodnie z pierwotną treścią zobowiązania. W połączeniu z zasadą, iż przelew jest skuteczny nawet mimo niepoinformowania o fakcie jego dokonania dłużnika, rozwiązanie takie otwierałoby prostą drogę do wyjęcia danej wierzytelności spod układu, niwecząc wysiłek włożony w zawarcie układu częściowego. Jedyną akceptowalną z systemowych oraz celowościowych względów wykładnią jest zatem przyjęcie, że choć w myśl art. 187 ust. 2 p.r. w postanowieniu o zatwierdzeniu układu sąd wskazuje wierzycieli objętych układem częściowym, to finalnie służy to przesądzeniu, które wierzytelności zostały objęte układem w ramach danego postępowania. Wprawdzie następuje to poprzez aspekt podmiotowy (wskazanie wierzyciela, a nie określenie wierzytelności), natomiast skoro układ polega na określeniu sposobu zaspokojenia zobowiązań ciążących na dłużniku, gdzie osoba wierzyciela – jak już wskazywano – ma znaczenie drugorzędne, to przelew wierzytelności nie może skutkować wyłączeniem przenoszonej wierzytelności spod zakresu związania układem, nawet jeśli w postanowieniu o zatwierdzeniu układu wskazany został cedent, a nie cesjonariusz. Taki kierunek argumentacji ma wsparcie w normie wynikającej z art. 182 ust. 1 p.r., która jako podstawa materialnoprawna układu częściowego, przesądza, że dłużnik może złożyć propozycje układowe dotyczące jedynie niektórych zobowiązań, których restrukturyzacja ma zasadniczy wpływ na dalsze funkcjonowanie przedsiębiorstwa dłużnika. Jednoznacznie mowa tu o wyselekcjonowaniu, dla potrzeb układu częściowego, wierzytelności (a nie wierzycieli), które mają zostać poddane restrukturyzacji. Mimo to postulować należy, aby pozasądowy organ postępowania w drodze odpowiedniego zarządzenia zobligował w toku postępowania restrukturyzacyjnego do informowania go przez

dłużnika o przypadkach, gdy ten ostatni poweźmie wiedzę o przelewie wierzytelności[188]. Pozwoli to nadzorcy na aktualizowanie struktury wierzycielskiej poprzez jej notyfikowanie także względem sądu restrukturyzacyjnego, tak, by ten, wydając postanowienie o zatwierdzeniu układu, mógł wyliczyć w jego treści aktualnych wierzycieli.

6. Zgromadzenie wierzycieli

6.1. Zgromadzenie wierzycieli jako organ reprezentacji bezpośredniej wierzycieli

Zgromadzenie wierzycieli to jeden z organów występujących w postępowaniach restrukturyzacyjnych[189]. Ma charakter kolegialny, reprezentując wierzycieli jako ogół[190]. Jak celnie zauważa R. Adamus, powinno być traktowane jako forum reprezentacji bezpośredniej wierzycieli, gdzie rozstrzygnięcia następują w formie uchwał w następstwie głosowania[191]. Zasady funkcjonowania zgromadzenia wierzycieli określa ustawa. O doniosłości kompetencji przypisywanych temu organowi może świadczyć to, że żaden inny podmiot nie może zastąpić go w czynnościach przekazanych mu prawem[192]. Jest to logiczną konsekwencją tego, iż zgromadzenie wierzycieli nie jest powoływane mocą czyjejkolwiek decyzji, lecz funkcjonuje na podstawie przepisów ustawy z mocy samego faktu, że postępowanie restrukturyzacyjne się toczy, a zatem istnieje zbiór co najmniej dwóch podmiotów, mających status wierzyciela. *Z*gromadzenie wierzycieli występuje więc we wszystkich postępowaniach

[188] Jak już wyjaśniono na łamach niniejszej pracy, zawiadomienie dłużnika o przelewie może nastąpić w sposób dowolny, także poza KRZ.

[189] W literaturze wyrażony został również pogląd, iż zgromadzenie wierzycieli powinno być traktowane jako swego rodzaju ułomna osoba prawna, posiadająca wyłącznie uprawnienie do przyjęcia bądź odrzucenia układu (K. Babiarz-Mikulska, *Status prawny wierzyciela w polskim postępowaniu naprawczym*, Kraków 2006, s. 144).

[190] Przepisy dotyczące zgromadzenia wierzycieli znajdują się w dziale IV tytułu I ustawy, zatytułowanym „Uczestnicy postępowania", co może być uznane za jeden z argumentów przemawiających za tym, iż zgromadzenie wierzycieli jest nie tyle organem postępowania, co organem przedstawicielskim wierzycieli (A. Hrycaj, M. Geromin [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 104 i powołana tam literatura; odmiennie P. Pogonowski, *Zgromadzenie wierzycieli w postępowaniu upadłościowym*, Prawo Spółek 2002, nr 2, s. 49–54). Warto zarazem odnotować pogląd wygłoszony przez P. Zimmermana w dniu 25 kwietnia 2025 r. na XXXI Konferencji Krajowej Izby Doradców Restrukturyzacyjnych, iż pojęcie „zgromadzenia wierzycieli" należy na gruncie p.r. rozpatrywać w dwojakim znaczeniu. Po pierwsze, jako organ reprezentujący wierzycieli w zakresie kompetencji nadanych mu przez ustawę. Po drugie, jako czynności podejmowane przez ogół wierzycieli w tych przypadkach, w których następuje to z pominięciem formalnego zwołania zgromadzenia wierzycieli, a jednocześnie z czynnościami tymi ustawa wiąże określone skutki prawne (jak np. głosowanie nad układem z pominięciem zwoływania zgromadzenia wierzycieli).

[191] W. Głodowski, *Pozycja prawna wierzyciela*…, s. 83; tak też R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 104, nb. 1.

[192] Jest to rozwiązanie różne względem rady wierzycieli, która również jest kolegialnym organem postępowań insolwencyjnych, natomiast ustawa przewiduje, iż w razie jej niepowołania w danym postępowaniu, przynależne jej uprawnienia wykonuje sędzia-komisarz (zob. art. 139 ust. 1 p.r., art. 213 ust. 1 p.u.).

restrukturyzacyjnych, także w postępowaniu o zatwierdzenie układu, co należy rozumieć w ten sposób, że w każdym z nich może zostać zwołane. O ile jednak w postępowaniu o zatwierdzenie układu w zasadzie w gestii swobodnej decyzji nadzorcy układu pozostaje wyznaczenie zgromadzenia wierzycieli celem głosowania nad układem, o tyle w pozostałych postępowaniach jest to zasadą. Jednakże nie bezwzględną, bowiem na podstawie uprawnienia wynikającego z art. 110 ust. 7 p.r. sędzia-komisarz może zdecydować o tym, iż przeprowadzenie głosowania nastąpi z pominięciem zwoływania zgromadzenia wierzycieli. Wydaje się, iż wyjątek ten nie znajdzie zastosowania w ramach układu w upadłości oraz w postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli.

W skład zgromadzenia wierzycieli wchodzą *ex lege* uczestnicy postępowania, którzy przez udział w zgromadzeniu wierzycieli i podejmowanie stosownych uchwał realizują w postępowaniu zarówno swój indywidualny interes, jak i ogólny, wspólny interes wszystkich wierzycieli[193]. W zależności od rodzaju postępowania, zgromadzenie zwołuje sędzia-komisarz albo nadzorca. Przez wzgląd na art. 104 pkt 3 p.r., który zezwala na zwołanie zgromadzenia w przypadku, gdy sędzia-komisarz uzna to za potrzebne, przyjmuje się, iż zgromadzenie wierzycieli w postępowaniu restrukturyzacyjnym ma bardzo szerokie kompetencje, gdyż może zostać zwołane w zasadzie w każdym celu. Ustawa nie limituje zakresu przedmiotowego spraw, które mogą być przedmiotem obrad i głosowania na zgromadzeniu, aczkolwiek kompetencje o charakterze wiążącym sprowadzają się tylko do głosowania nad układem oraz do ewentualnego ustalenia wynagrodzenia zarządcy w trybie określonym w art. 61 p.r. W innych sprawach zgromadzenie wierzycieli może podejmować wyłącznie decyzje o charakterze niewiążącym, w tym przede wszystkim wydawać opinie[194]. Nie jest zarazem dopuszczalne, aby zgromadzenie wierzycieli wkraczało w kompetencje zastrzeżone dla innych organów, w tym rady wierzycieli czy sędziego-komisarza.

De lege lata zwołanie zgromadzenia wierzycieli następuje w trzech przypadkach, tj. w celu głosowania nad układem, w przypadku, gdy rada wierzycieli podejmie uchwałę o zwołaniu zgromadzenia oraz gdy sędzia-komisarz uzna to za potrzebne. Na gruncie przepisów p.r. ustawodawca odszedł od rozwiązania obowiązującego w p.u., zgodnie z którym obowiązek zwołania zgromadzenia istnieje również w wyniku żądania złożonego przynajmniej przez dwóch wierzycieli mających łącznie nie mniej niż trzecią część ogólnej sumy uznanych

[193] A. Hrycaj, M. Geromin [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 104.
[194] *Ibidem*.

wierzytelności[195]. Przyjąć zarazem należy, iż na gruncie postępowania o zatwierdzenie układu przepis art. 212 ust. 3 p.r. ma charakter normy określającej uprawnienie nadzorcy w sposób wyczerpujący, jeśli chodzi o przedmiot obrad takiego zgromadzenia, a skoro tak – to jedynym celem jego zwołania może być głosowanie nad układem. Tożsamy pogląd należy przyjąć, jeśli chodzi o postępowanie o zawarcie układu, z tą tylko różnicą, iż podmiotem zwołującym jest w tym przypadku nadzorca sądowy (art. 491^{30} pkt 4 p.u.). Spotkanie wierzycieli zorganizowane przez inny podmiot nie może być traktowane jako zgromadzenie wierzycieli, a podejmowane na takim forum decyzje czy uchwały nie mają mocy wiążącej w toku postępowania restrukturyzacyjnego.

Przedstawienie uwag ogólnych na temat zgromadzenia wierzycieli pozwala zawęzić pole dalszych analiz co do zagadnień związanych *stricte* z wpływem przelewu wierzytelności na sytuację cesjonariusza w kontekście zarówno prawa do udziału w zgromadzeniu wierzycieli, jak i możliwości wykonywania prawa głosu na tym forum. Nie ma natomiast w tym zakresie miejsca na szersze rozważania związane z możliwością kwestionowania przez cesjonariusza uchwał powziętych na zgromadzeniu wierzycieli. Jest tak dlatego, że wprawdzie ustawa przewiduje tryb ich uchylania, jednakże czyni to sędzia-komisarz z urzędu[196]. Nie oznacza to jednak, że powodem zajęcia się uchwałą i jej analizy pod kątem przesłanek do uchylenia nie może być odpowiedni wniosek[197]. Będzie to zresztą regułą w przypadku, w którym dany podmiot czuje się pokrzywdzony zapadłą uchwałą. Stanowisko w tym przedmiocie może złożyć dowolny z uczestników postępowania, a zatem również cesjonariusz. Warto jednak zauważyć, iż uchylenie uchwały przez sędziego-komisarza wymaga nie tylko, aby naruszała ona w sposób kwalifikowany („rażąco") interes wierzyciela, ale także aby głosował on przeciwko uchwale. Jeśli zatem głosowanie miało miejsce przed przelewem wierzytelności, starania cesjonariusza o wyeliminowanie powziętej uchwały zależne będą m.in. od sposobu zachowania cedenta w trakcie zgromadzenia wierzycieli, a konkretniej od tego, czy oddał głos przeciwko uchwale.

[195] Poza tym przepisy dotyczące zgromadzenia wierzycieli w p.r. są zbliżone do regulacji przewidzianej w art. 191–200 p.u. (A. Hrycaj, M. Geromin [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 104).
[196] Wyjątkiem jest uchwała o przyjęciu układu, której uchylenie przez sędziego-komisarza jest ustawowo wyłączone (art. 120 ust. 3 p.r.). Kompetencja do jej weryfikacji została przeniesiona na poziom sądu restrukturyzacyjnego, który czyni to w ramach rozpoznawania układu.
[197] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 112, nb. 5.

6.2. Udział cesjonariusza w zgromadzeniu wierzycieli

Zgromadzenie wierzycieli zwołuje się przez obwieszczenie[198], w którym określa się termin, miejsce i przedmiot obrad oraz sposób głosowania. Powinno to nastąpić co najmniej na dwa tygodnie przed terminem zgromadzenia wierzycieli. Nadto na gruncie postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli, zgromadzenie to nie może odbyć się później niż trzy miesiące od dnia otwarcia postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli, a w przypadku, o którym mowa w art. 491^{25} ust. 2 p.u., czyli skierowania dłużnika przez sąd do postępowania o zawarcie układu – nie później niż cztery miesiące od dnia otwarcia tego postępowania pod rygorem jego umorzenia. Z kolei w postępowaniu o zatwierdzenie układu wprawdzie ustawa *expressis verbis* nie zakreśla terminu końcowego przeprowadzenia zgromadzenia, należy jednak przyjąć, że nie może być on dłuższy niż trzy miesiące od dnia układowego[199]. Na termin zgromadzenia wierzycieli wzywa się dłużnika, nadzorcę sądowego albo zarządcę, przy czym ich niestawiennictwo, chociażby usprawiedliwione, nie stanowi przeszkody do odbycia zgromadzenia[200].

Dążąc do ułatwienia wierzycielom uzyskania informacji o zgromadzeniu wierzycieli, ustawa przewiduje równoległy do obwieszczenia obowiązek skierowania do nich indywidualnych zawiadomień o terminie zgromadzenia wierzycieli. Ciężar ten spoczywa na nadzorcy bądź zarządcy i jest realizowany za pośrednictwem operatora pocztowego albo komornika sądowego, chyba że dany wierzyciel wniósł pismo za pośrednictwem KRZ. W tym ostatnim przypadku zawiadomienia o terminie zgromadzenia wierzycieli dokonuje się za pośrednictwem tego systemu. W doktrynie postuluje się, aby w zawiadomieniu zamieszczać również informacje o miejscu i przedmiocie obrad oraz szczegółowe informacje o sposobie głosowania[201]. Jeśli przedmiotem obrad zgromadzenia ma być głosowanie nad układem, nadzorca bądź zarządca zobligowany jest do przedłożenia wraz z zawiadomieniem

[198] W doktrynie nie ma zgodności poglądów co do tego, czy w celu zwołania zgromadzenia wierzycieli sędzia-komisarz wydaje postanowienie o zwołaniu zgromadzenia wierzycieli (tak: A. Hrycaj, M. Geromin [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 105; R. Kosmal, D. Kwiatkowski, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 105), czy też następuje to w drodze zarządzenia (tak P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 105, nb. 1).

[199] Wniosek taki należy wyprowadzić z brzmienia art. 211 ust. 2 p.r., zgodnie z którym dzień układowy przypada nie wcześniej niż trzy miesiące i nie później niż dzień przed dniem złożenia wniosku o zatwierdzenie układu.

[200] Nieusprawiedliwiona nieobecność pozasądowego organu postępowania, zwłaszcza gdy ciążą na nim określone obowiązki (zob. np. art. 114 p.r.), może być kwalifikowane jako podstawa zastosowania wobec niego środków dyscyplinujących. W przypadku postępowania o zatwierdzenie układu, przypadek taki może być z kolei traktowany jako nienależyte wykonanie umowy przez osobę pełniącą funkcję nadzorcy układu.

[201] A. Hrycaj, M. Geromin [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 105.

dodatkowych informacji i dokumentów (zob. art. 212 ust. 4 oraz art. 264 p.r.). Sposobem weryfikacji wywiązania się przez nadzorcę albo zarządcę z obowiązku powiadomienia wierzycieli o terminie zgromadzenia jest konieczność przedłożenia sędziemu-komisarzowi pakietu dokumentów wyliczonych w art. 105 ust. 6 p.r., w tym dowodów wysłania[202], co najmniej na trzy tygodnie przed dniem zgromadzenia wierzycieli, zawiadomienia o zgromadzeniu wierzycieli na adres wskazany w rejestrze, do którego jest wpisany wierzyciel, o ile wierzyciel jest wpisany do rejestru, w przeciwnym przypadku na adres wierzyciela znany dłużnikowi, jak również otrzymanych przez nadzorcę sądowego albo zarządcę dowodów doręczenia zawiadomienia o zgromadzeniu wierzycieli[203].

Z przebiegu zgromadzenia wierzycieli sporządza się protokół, do którego załącznikiem jest spis obecności. Powinien on obejmować oznaczenie imienne wierzyciela oraz osoby, która stawiła się w jego imieniu, a w wypadku osób prawnych także adnotację o tym, czy złożono pełnomocnictwo w celu wykazania uprawnienia do reprezentacji. Dodatkowo spis obejmuje wierzycieli, którzy oddali głosy na piśmie. Pewną wątpliwość może rodzić pytanie, czy indywidualne zawiadomienie wierzycieli obciąża również syndyka w ramach procedury układu w upadłości. Nie wdając się w tym zakresie w szersze dywagacje, należy przyjąć, że nie. Norma z art. 266f p.u. nie przewiduje bowiem odesłania w pełnym zakresie do przepisów p.r., a jedynie w kwestiach nieuregulowanych w art. 266a–266e oraz tylko odnośnie do układu i jego skutków[204]. Skoro zaś przepisy p.u. normują instytucję zgromadzenia wierzycieli i w sferze proceduralnej ograniczają się do wskazania, że zwołanie następuje przez obwieszczenie, przyjąć należy, że jest to regulacja wyczerpująca w ramach każdego postępowania upadłościowego, także wówczas gdy jest w nim procedowany układ[205]. Inaczej sytuacja

[202] W literaturze wyrażono pogląd, iż zawiadomienie to powinno być wysłane za potwierdzeniem nadania, ale nie musi być wysłane za potwierdzeniem odbioru, gdyż obowiązek taki nie wynika z aktualnego brzmienia przepisów (A. Hrycaj, M. Geromin [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 105). Stanowisko to wymaga komentarza. O ile ustawa wprost nie wymaga wysyłania zawiadomień za zwrotnym potwierdzeniem odbioru, to jednak nakazuje nadzorcy sądowemu albo zarządcy przedłożenie przed terminem zgromadzenia wierzycieli m.in. otrzymanych dowodów doręczenia zawiadomienia o zgromadzeniu wierzycieli. W praktyce zatem to właśnie nadanie wysyłki za potwierdzeniem odbioru pozwoli w sposób najprostszy pozyskać dowód zawiadomienia wierzycieli.

[203] W postępowaniu o zatwierdzenie układu dowody potwierdzające prawidłowość zawiadomienia wierzycieli o zgromadzeniu stanowią obligatoryjny załącznik do wniosku o zatwierdzenie układu (art. 219 ust. 2 pkt 2–2a p.r.).

[204] Zob. W. Głodowski, *Mediacje przy zawieraniu układu w ramach postępowania upadłościowego*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 2025, nr 4, s. 4–5, gdzie odnotowano, że ustawodawca w zakresie układu w postępowaniu upadłościowym zrezygnował z odrębnej i pełnej regulacji w p.u., odsyłając do przepisów p.r., przy czym zastosowanie części regulacji p.r. nie zmienia trybu prowadzonego postępowania.

[205] Nie oznacza to, iż indywidualne zawiadomienie wierzycieli o zwołaniu zgromadzenia wierzycieli w związku z procedowaniem układu w postępowaniu upadłościowym nie może nastąpić. Ma ono jednak charakter nieobowiązkowy. W praktyce może przyczynić się do zwiększenia frekwencji w głosowaniu.

wygląda w przypadku postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli, gdzie art. 491[31] p.u. przewiduje autonomiczne unormowanie dotyczące zawiadamiania wierzycieli przez nadzorcę sądowego.

Czynione uwagi związane z zawiadomieniem wierzycieli jako uczestników postępowania niewątpliwie wiążą się z tematyką uprawnienia cesjonariusza do udziału w zgromadzeniu wierzycieli. Logiczny wydaje się bowiem wniosek, że jeśli przyjąć, iż prawo takie mu służy, powinien zostać na zgromadzenie zaproszony.

Przepisy p.r. ani p.u. nie zawierają wprost przepisu zakreślającego krąg podmiotów uprawnionych do uczestnictwa w zgromadzeniu wierzycieli. Mimo to można go dość łatwo zrekonstruować. Skoro bowiem zgromadzenie wierzycieli traktować należy jako organ przedstawicielski wierzycieli i jest *de facto* instytucjonalną emanacją wierzycieli rozumianych jako główni interesariusze postępowania, to niewątpliwie przyjąć trzeba, że prawo uczestnictwa służy każdemu podmiotowi, który posiada status wierzyciela. Wprawdzie krąg uczestników nie zamyka się w obrębie wierzycieli, bowiem również inne podmioty mogą wziąć udział w zgromadzeniu wierzycieli[206], to wierzyciel jest kluczowym uczestnikiem zgromadzenia wierzycieli. Wynika to również z sygnalizowanych już przepisów normujących zasady zwołania zgromadzenia, które wprost stanowią o zawiadomieniu „wierzycieli", bez obwarowywania osoby będącej adresatem zawiadomienia obowiązkiem legitymowania się jakąkolwiek dodatkową cechą ponad przymiot wierzyciela. Przyjąć zatem trzeba, że prawo uczestnictwa gwarantowane jest każdej osobie uprawnionej do żądania od dłużnika świadczenia (w tym także świadczenia składek na ubezpieczenia społeczne oraz innych danin publicznych), bowiem tak pojęcie wierzyciela definiowane jest w p.r. Irrelewantny jest rodzaj wierzytelności, jej wysokość oraz status powiązań z dłużnikiem. Konsekwentnie uznać należy, że prawo uczestnictwa w zgromadzeniu wierzycieli nie jest zarezerwowane tylko dla wierzycieli pierwotnych, czyli uprawnionych do otrzymania świadczenia od samego początku powstania wierzytelności. *De lege lata* prawo uczestnictwa w zgromadzeniu ma także cesjonariusz. W praktyce konieczne jest jednak powiadomienie o przelewie dłużnika bądź zarządcy (w przypadku postępowania sanacyjnego, w którym dłużnikowi nie udzielono

[206] Przykładem może być udział sędziego-komisarza, który przewodniczy zgromadzeniu wierzycieli w tych postępowaniach, w których ten sądowy organ postępowania pełni swoją funkcję (zob. art. 106 ust. 1 p.r., art. 193 ust. 1 p.u.). Za uczestnika należy uznać także np. osobę przybraną przez przewodniczącego w charakterze protokolanta.

zezwolenia z art. 288 ust. 3 p.r.). Trudno bowiem oczekiwać respektowania praw nabywcy wierzytelności, gdy fakt jej przeniesienia nie został ujawniony.

Pewną wątpliwość może natomiast wzbudzać pytanie, w jaki sposób weryfikować status wierzyciela przed sporządzeniem spisu wierzytelności. Co prawda sytuacja taka będzie należała do zupełnie wyjątkowych, gdyż w praktyce zgromadzenie wierzycieli jest zwoływane celem głosowania nad układem, zatem gdy spis jest już złożony i choćby częściowo zatwierdzony (zob. art. 98 ust. 3 p.r.), lecz nie jest wykluczona. Gdy jedyną wierzytelnością służącą cesjonariuszowi wobec dłużnika jest ta będąca przedmiotem przelewu, to jest logiczne, że nie będzie on ujęty w wykazie wierzycieli przedłożonym do wniosku restrukturyzacyjnego, gdyż widniał tam będzie cedent. Zasadniczo cesjonariusz nie będzie również posiadał tytułu egzekucyjnego, bowiem nawet jeśli przenoszona wierzytelność została stwierdzona takim tytułem, to na rzecz cedenta. Przepis art. 788 § 1 k.p.c. wprawdzie pozwala czynić z niego użytek także cesjonariuszowi, ale tylko w tym znaczeniu, iż otwiera drogę do nadania klauzuli wykonalności na jego rzecz, a przy tym jedynie gdy przejście to jest wykazane dokumentem urzędowym lub prywatnym z podpisem urzędowo poświadczonym. Przywołana podstawa prawna nie zmienia tego, że tytuł egzekucyjny wskazuje cedenta jako wierzyciela. W zaistniałej sytuacji, jeśli zgromadzenie wierzycieli zostałoby zwołane przed sporządzeniem spisu, jedyną drogą do zapewnienia cesjonariuszowi możliwości uczestnictwa na tym forum będzie złożenie stosownego wniosku o dopuszczenie przez sędziego-komisarza[207]. Nie powinno to rodzić szczególnych komplikacji, skoro to sędzia-komisarz przewodniczy zgromadzeniu wierzycieli (art. 106 ust. 1 p.r.). Co prawda instytucja dopuszczenia wierzyciela do udziału przez sędziego-komisarza odnosi się *verba legis* do wierzyciela osobistego dłużnika, któremu przysługuje wierzytelność sporna i który uprawdopodobnił swoją wierzytelność, ale nie ma przeszkód, aby pod tak skonstruowaną definicję podciągnąć analizowany przypadek cesjonariusza. Zauważyć bowiem należy, że wierzytelność sporna ma swoją definicję w art. 65 ust. 5 p.r. Wynika z niej, że status taki ma wierzytelność inna niż wskazana w ust. 4, czyli inna niż podana przez dłużnika w wykazie wierzycieli załączonym do wniosku restrukturyzacyjnego, stwierdzona tytułem egzekucyjnym bądź umieszczona w spisie wierzytelności, o ile została skonkretyzowana co do zakresu świadczenia i podstawy faktycznej. Oznacza to, że nie chodzi tylko o wierzytelność

[207] Podstawę prawną takiego działania stanowi art. 107 ust. 3 p.r. Przed dopuszczeniem cesjonariusza do udziału w zgromadzeniu wierzycieli sędzia-komisarz powinien wysłuchać dłużnika także na okoliczność czy kwestionuje fakt przejścia wierzytelności. Stanowisko dłużnika nie jest jednak wiążące, tym bardziej że jego nieobecność nie tamuje przebiegu zgromadzenia (art. 105 ust. 3 p.r.), zatem nie jest także przeszkodą do rozpoznania wniosku cesjonariusza o dopuszczenie cesjonariusza do udziału w tym zgromadzeniu.

kwestionowaną przez dłużnika, czyli sporną w potoczonym tego słowa znaczeniu. Definicję taką spełni zatem także wierzytelność będąca przedmiotem przelewu po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego, a przed sporządzeniem spisu wierzytelności. Pogląd ten znajduje uzasadnienie także w sferze wykładni celowościowej. Jeśli zgromadzenie wierzycieli stanowi podstawowe forum reprezentacji głównych interesariuszy postępowania, to wszelkie ograniczenia w zapewnieniu im prawa do udziału w zgromadzeniu powinny mieć wyraźne oparcie w ustawie i być interpretowane z uwzględnieniem należycie rozumianego celu postępowania restrukturyzacyjnego, który inkorporuje m.in. konieczność zabezpieczenia słusznych praw wierzycieli.

Nie budzi natomiast wątpliwości sytuacja, gdy do zwołania zgromadzenia wierzycieli doszłoby po sporządzeniu spisu wierzytelności, w sytuacji gdy widnieje na nim cedent. Zgodnie bowiem z sygnalizowanym wcześniej art. 100 ust. 2 p.r., zmiana osoby wierzyciela, do której doszło po złożeniu spisu wierzytelności sędziemu-komisarzowi, nie stanowi podstawy do zmiany spisu oraz nie pozbawia wierzyciela prawa udziału w dalszym postępowaniu restrukturyzacyjnym. Tym samym, po notyfikacji o fakcie przelewu, prawo uczestnictwa w zgromadzeniu wierzycieli powinno być zapewnione cesjonariuszowi[208]. Tryb dopuszczania do udziału przez sędziego-komisarza będzie w tym przypadku zbędny, skoro prawo to gwarantowane jest nabywcy wierzytelności z mocy samej ustawy.

Przedstawiony wyżej wywód, bazujący na przepisach p.r., należy nieco skorygować na gruncie układu w upadłości. W procedurze tej wyznaczenie zgromadzenia wierzycieli następuje w przypadkach określonych w art. 191 p.u., zatem kolejno:
1) jeżeli według przepisów ustawy wymagane jest podjęcie uchwały zgromadzenia;
2) na wniosek przynajmniej dwóch wierzycieli mających łącznie nie mniej niż trzecią część ogólnej sumy uznanych wierzytelności;
3) gdy sędzia-komisarz uzna to za potrzebne.

Z punktu widzenia instytucji układu zawieranego w postępowaniu upadłościowym kluczowe rzecz jasna znaczenie ma zwołanie zgromadzenia celem głosowania nad układem, co może nastąpić nie wcześniej niż po złożeniu propozycji układowych oraz zatwierdzeniu listy

[208] Tak też R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 197, nb. 3.

wierzytelności[209]. O ile przepisy p.u. rozstrzygają, komu należy przyznać prawo głosu na takim zgromadzeniu, o tyle wprost nie odnoszą się do kwestii samego uczestnictwa. Nieakceptowalnym uproszczeniem byłoby jednak przyjęcie, że skoro zgromadzenie to następuje po to, aby przeprowadzić proces głosowania nad układem, to możliwość uczestnictwa mają tylko podmioty wyposażone w prawo głosu. Nawet w przypadku wyłączenia takiego prawa po stronie danego wierzyciela, nie zamyka mu to drogi do podejmowania innych czynności w trakcie obrad zgromadzenia, takich jak przedstawienie opinii co do kształtu propozycji układowych czy kierunku głosowania przez innych, uprawnionych do tego wierzycieli[210]. Może być także przyczynkiem do wprowadzenia zmian w treści zgłoszonych już propozycji układowych. Uczestnictwo w zgromadzeniu należy więc – zarówno w obszarze przepisów p.r., jak i p.u. – traktować jako samoistne uprawnienie wierzyciela w toku postępowania, odrębne od prawa głosu. Proste przeniesienie argumentacji poczynionej wcześniej w odniesieniu do postępowań normowanych p.r. w zakresie prawa do udziału w zgromadzeniu na grunt procedury układu w upadłości nie jest jednak możliwe, gdyż p.u. nie przewiduje – na wzór rozwiązania przyjętego w art. 65 p.r. – katalogu podmiotów traktowanych jako uczestnicy. Jak zaś wyjaśniono we wcześniejszej części niniejszej pracy, pojęcie uczestnika postępowania upadłościowego należy zrekonstruować na podstawie aspektów materialnych oraz procesowych, uznając że poza posiadaniem przymiotu wierzyciela musi on jeszcze zamanifestować swoją obecność wskutek dokonania czynności prawnoprocesowej w toku postępowania, zasadniczo w postaci zgłoszenia wierzytelności. W efekcie należy przyjąć, że prawo udziału w zgromadzeniu wierzycieli mają wierzyciele będący uczestnikami postępowania upadłościowego, a skoro w przypadku układu w upadłości zgromadzenie wierzycieli w celu głosowania nad układem może zostać zwołane dopiero po zatwierdzeniu listy wierzytelności, to status uczestnika jest łatwo weryfikowalny. Dotyczy to również cesjonariusza. Jeśli dokonał zgłoszenia wierzytelności już po przelewie bądź zachodzą przesłanki z art. 254 ust. 1 p.u., to on bezpośrednio zostanie bowiem wciągnięty na listę wierzytelności, z pominięciem cedenta. Jeśli natomiast na liście tej znalazłby się cedent (np. z powodu niespełnienia podstaw do uwzględnienia zmiany wierzyciela na liście), nie pozbawia to nabywcy wierzytelności możliwości realizacji jego uprawnień na podstawie przepisów ustawy w toku dalszego postępowania (art. 254 ust. 2 p.u.), w tym prawa uczestnictwa

[209] Jeżeli natomiast sędzia-komisarz zatwierdził tylko częściowo listę wierzytelności (w zakresie nieobjętym sprzeciwami), zgromadzenie wierzycieli zwołuje się, jeżeli suma wierzytelności objętych sprzeciwami nie przekracza 15% sumy wierzytelności objętych układem.
[210] Postanowienie SN z dnia 11 stycznia 2001 r., II CKN 1348/00, BOSN.

w zgromadzeniu wierzycieli. W takim przypadku niezbędne jest jednak poinformowanie organów postępowania o fakcie przeniesienia wierzytelności. W sytuacji zaś, w której zwołanie zgromadzenia wierzycieli nastąpiłoby w następstwie tylko częściowego zatwierdzenia listy wierzytelności (art. 266c ust. 3 *in fine* p.u.), a wierzytelność będąca przedmiotem przelewu pozostawałaby objęta sprzeciwem, udział cesjonariusza w zgromadzeniu warunkowany byłyby uwzględnieniem przez sędziego-komisarza wniosku nabywcy o dopuszczenie do udziału w zgromadzeniu wierzyciela, złożonego na podstawie art. 195 ust. 2 p.u.[211]

6.3. Prawo głosu cesjonariusza na zgromadzeniu wierzycieli

Prawo uczestnictwa w zgromadzeniu wierzycieli oraz prawo głosu na tym zgromadzeniu stanowią odrębne, choć powiązane uprawnienia wierzycielskie w postępowaniu restrukturyzacyjnym. O ile warunkiem możliwości głosowania na zgromadzeniu jest posiadanie uprawnienia do wzięcia w nim udziału, o tyle prawo do udziału w zgromadzeniu wierzycieli nie przesądza jeszcze o uprawnieniu do oddania głosu. Każde z tych praw ma inną podstawę normatywną i funkcję. Jak już stwierdzono, prawo do udziału w zgromadzeniu wierzycieli przysługuje co do zasady wszystkim wierzycielom. Wynika ono z potrzeby zagwarantowania im dostępu do informacji o przebiegu postępowania oraz umożliwienia czynnego udziału w dyskusji nad podejmowanymi decyzjami, w tym wyrażania stanowiska, zadawania pytań czy przedstawiania argumentacji dotyczącej rozpatrywanych uchwał. Z kolei prawo głosu na zgromadzeniu wierzycieli jest uprawnieniem gwarantowanym nie wszystkim wierzycielom. Rozdzielenie obu tych kompetencji z założenia ma służyć zapewnieniu równowagi między transparentnością postępowania z jednej strony, a ochroną prawidłowego procesu decyzyjnego zgromadzenia wierzycieli z drugiej.

Punktem wyjścia do dalszych rozważań należy uczynić regulacje z art. 107 ust. 1 p.r. oraz art. 195 ust. 1 p.u., które na gruncie postępowań uregulowanych w każdej z tych ustaw, stanowią podstawę do zakreślenia kręgu podmiotów wyposażonych w prawo głosu na zgromadzeniu wierzycieli. Pierwsza z nich przewiduje, że uprawnienie to mają wierzyciele, których wierzytelności zostały umieszczone w zatwierdzonym spisie wierzytelności, oraz

[211] Zgodzić należy się z poglądem, że wniosek o dopuszczenie do udziału może być złożony zarówno przed, jak i w trakcie zgromadzenia (tak P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 195, nb. 12). Rozstrzygnięcie sędziego-komisarza jest niezaskarżalne, aczkolwiek nie ma przeszkód dla ponowienia wniosku w razie zmiany okoliczności uzasadniających wniosek.

wierzyciele, którzy stawią się na zgromadzeniu wierzycieli i przedłożą sędziemu-komisarzowi tytuł egzekucyjny stwierdzający ich wierzytelność[212]. Druga z kolei, że w zgromadzeniu wierzycieli mają prawo uczestniczyć z prawem głosu wierzyciele, których wierzytelności zostały uznane. Pomijając, jako nieistotne z perspektywy niniejszej dysertacji, szczegółowe analizowanie różnic pomiędzy przywołanymi podstawami, zauważenia wymaga, że w obu z nich poczyniono zastrzeżenie, że wyznaczony nimi zakres pozostaje aktualny, o ile „ustawa nie stanowi inaczej". Jest to zatem reguła, od której istnieć mogą wyjątki. Zastrzeżenie to nie jest puste, bowiem odstępstwa takie występują. Analiza przepisów prowadzi do wniosku, iż ustawodawca zawsze wtedy, gdy określonym wierzycielom odbiera prawo głosu w postępowaniu restrukturyzacyjnym, czy to z uwagi na przesłanki o charakterze przedmiotowym, czy też podmiotowym, wyraźnie to zastrzega. Relewantne w tym zakresie są przepisy: art. 80 ust. 3 p.r. (dotyczący współdłużnika, poręczyciela, gwaranta lub banku otwierającego akredytywy, którzy nie zaspokoili wierzyciela), art. 109 ust. 1 p.r. i art. 197 ust. 1 p.u. (dotyczące nabywcy wierzytelności w toku postępowania) oraz art. 116 p.r. (dotyczący najogólniej osób bliskich i powiązanych z dłużnikiem). W odniesieniu do każdej z tych grup wierzycieli *expressis verbis* postanowiono, że nie są oni uprawnieni do głosowania na zgromadzeniu wierzycieli. Wyłączenie to jest jednak niejednolite. O ile wierzyciele podpadający pod normy z art. 80 ust. 3 i art. 109 p.r. oraz art. 197 ust. 1 p.u. są pozbawieni prawa głosu na każdym zgromadzeniu, bez względu na przedmiot głosowanych w jego toku uchwał, tak art. 116 p.r. odnosi się tylko do spraw dotyczących układu. Wykładnia przywołanych przepisów wskazuje jednocześnie na zamknięty katalog wierzycieli z mocy ustawy wyłączonych od głosowania[213], a co więcej – jako przepisy statuujące wyjątek od zasady nie poddają się wykładni rozszerzającej[214]. Nie ma zarazem sporu co do tego, że wierzyciele *ex lege* pozbawieni głosu na zgromadzeniu są mimo to objęci uchwałami zapadłymi na zgromadzeniu, zatem ewentualny układ wiąże także tych, którzy nad nim nie głosowali[215].

[212] Pomimo iż brzmienie przepisu sugeruje, że przedłożenie tytułu egzekucyjnego obliguje sędziego-komisarza do dopuszczenia takiego wierzyciela do udziału w zgromadzeniu, nie dając mu jakiejkolwiek swobody decyzyjnej, za zasadne i pożądane uznać należy przyznanie sędziemu-komisarzowi możliwości weryfikacji przedkładanych mu dokumentów również od strony merytorycznej, zwłaszcza w przypadku tytułów egzekucyjnych, których powstanie nie było poprzedzone merytorycznym rozstrzygnięciem o prawach i obowiązkach stron (Ł. Grenda, *Spis wierzytelności*…, s. 84–87).

[213] W sferze wykładni literalnej istotnym spostrzeżeniem jest, iż w żadnym z tych przepisów ustawodawca nie posługuje się takimi zwrotami jak: „w szczególności", „między innymi" czy równoważnymi, które pozwalałyby uznać, że wyliczenie w nich zawarte jest tylko przykładowe.

[214] A.J. Witosz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 116.

[215] P. Janda, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 197.

W świetle przedstawionych wyżej uwag, otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego (ogłoszenie upadłości) nie tamuje możliwości dokonywania cesji[216], lecz ogranicza jej skuteczność w zakresie prawa głosu nad układem w toku tego postępowania[217]. Momentem granicznym jest dzień otwarcia postępowania (ogłoszenia upadłości), co należy interpretować jako początek dnia, w którym wydano postanowienie sądu w tym przedmiocie[218]. Ma to istotne znacznie także na gruncie przelewu wierzytelności przyszłej, kiedy to pełny skutek umowy cesji należy łączyć z powstaniem wierzytelności będącej przedmiotem transferu majątkowego[219]. Jeśli zatem wierzytelność ta powstałaby w dniu otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego bądź później, przelew dojdzie do skutku, pozbawiając jednak cesjonariusza prawa głosu w tym postępowaniu. Jednocześnie zauważyć należy, iż w przypadku gdy wierzyciel odda głos nad układem i dopiero po tej dacie zbędzie wierzytelność, głos zachowa swą ważność i skuteczność, mimo że wierzycielem w dacie zakończenia głosowania, stwierdzania przyjęcia układu oraz jego zatwierdzania przez sąd będzie już cesjonariusz[220]. Podzielając zarazem pogląd, iż głos nad układem należy traktować jako oświadczenie woli, za dopuszczalne należy uznać cofnięcie głosu przez cesjonariusza za zgodą dłużnika[221]. W takim przypadku nabywca wierzytelności obezwładni skutki głosu

[216] Wyrok SN z dnia 25 września 2003 r., V CK 188/02, BOSN. Orzeczenie to, mimo iż zapadło w okresie obowiązywania p.u.n., pozostaje nadal aktualne na gruncie p.r. oraz p.u.

[217] A.J. Witosz [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 197; A. Nowacki, *Wierzytelności nieme w postępowaniu restrukturyzacyjnym*, PPH 2023, nr 3, s. 4–11.

[218] F. Zedler [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 61, pkt 3; A. Hrycaj, *Syndyk masy upadłości*, Poznań 2006, s. 113–114; B. Groele, A. Hrycaj [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, wyd. 2, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2020, s. 457; B. Sierakowski, *Zobowiązania masy upadłości*…, s. 111–112; zob. jednak S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 52, nb. 1, który skutki ogłoszenia upadłości wiąże z końcem dnia, w którym zapadło postanowienie o ogłoszeniu upadłości; zob. także D. Zienkiewicz [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 61, który uznaje, że wskazany w art. 51 ust. 2 p.u. moment skuteczności postanowienia o ogłoszeniu upadłości nie jest tożsamy z momentem powstania masy upadłości, gdyż ta powstaje w chwili ogłoszenia upadłości, kiedy to dłużnik traci zarząd majątkiem, a jego czynności dopiero od tego momentu obarczone są wadą nieważności, więc jeśli dłużnik dokonał czynności prawnej w dniu ogłoszenia upadłości przed wydaniem postanowienia, to taka czynność prawna jest ważna.

[219] Wyrok SN z dnia 26 września 2002 r., III CKN 346/01, Legalis nr 58660.

[220] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 109, nb. 9. Przypadek taki może mieć miejsce, bowiem głosowanie na zgromadzeniu wierzycieli prowadzane jest za pomocą KRZ. Oznacza to, że co do zasady wierzyciele oddają głos za pośrednictwem udostępnionych im w systemie kart do głosowania, które wypełniają i podpisują elektronicznie, natomiast wierzyciel, który stawi się na zgromadzeniu osobiście, może oddać głos do protokołu albo na piśmie (P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 110, nb. 1). Proces głosowania zamknięty jest zatem w określonych ramach czasowych, w których pomiędzy datą oddania głosu a zakończeniem głosowania może nastąpić przelew wierzytelności.

[221] R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 212, nb. 9. W świetle art. 61 § 1 k.c. wierzyciel jest związany oddanym głosem od chwili, gdy oddany głos dotarł do dłużnika w taki sposób, że ten mógł się zapoznać z jego treścią (D. Chrapoński [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 212). W dobie postępowań insolwencyjnych prowadzonych za pośrednictwem KRZ oznacza to moment oddania głosu, skoro głosowanie zawsze odbywa się w tym systemie (w ramach zgromadzenia wierzycieli bądź z jego pominięciem). Wyjątkiem będzie tylko przypadek głosowania przez tzw. osobę wykluczoną cyfrowo (art. 196b ust. 1 p.r., art. 216aa p.u.),

oddanego przez cedenta, lecz sam już ponownie nie będzie mógł zagłosować, bowiem na moment głosowania objęty będzie wyłączeniem z art. 109 ust. 1 p.r. Z tych samych względów niedopuszczalna byłaby zmiana głosu uprzednio oddanego przez cedenta, bez względu na kierunek takiej modyfikacji.

Kontynuując wywód, należy następnie odnotować, że dla pozbawienia prawa głosu z powodu przelewu wierzytelności po dniu otwarcia postępowania nie ma znaczenia, czy cesjonariusz miał wiedzę o sytuacji finansowej dłużnika czy też o podstawach wdrożenia wobec niego postępowania insolwencyjnego. Omawiane wyłączenie, zarówno w art. 109 ust. 1 p.r., jak i w art. 197 ust. 1 p.u., zostało ujęte od strony przedmiotowej[222]. Oznacza to, że osoba mająca status cesjonariusza w toku postępowania, nie ma prawa do głosowania, lecz tylko w zakresie wierzytelności będącej przedmiotem transferu. Jeśli jest wierzycielem także z tytułu innej (innych) wierzytelności, które nie podpadają po którekolwiek z ustawowo przewidzianych wyłączeń, prawo głosu z tych wierzytelności może bez przeszkód realizować[223]. Wówczas ujęta w spisie (liście) wierzytelności suma wierzytelności takiego wierzyciela będzie różna od siły jego głosu.

Prawidłowa wykładnia norm dekodowanych z art. 109 ust. 1 p.r. i art. 197 ust. 1 p.u., wespół z przywołanymi wcześniej przepisami wyznaczającymi krąg wierzycieli wyposażonych w prawo głosu na zgromadzeniu, nakazuje przyjąć, że nabycie wierzytelności w drodze przelewu przed dniem otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego (upadłościowego) nie stanowi sytuacji skutkującej pozbawieniem cesjonariusza uprawnienia do głosowania. Konsekwentnie, skutku takiego nie wywołuje także przypadek przeniesienia wierzytelności w inny sposób (np. w drodze spadkobrania), choćby nastąpiło to już po wszczęciu postępowania. Ograniczenia w wykonywaniu prawa głosu nie dotyczą także tych wierzycieli, którzy wprawdzie nabyli przysługującą im wierzytelność dopiero po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego (po ogłoszeniu upadłości), czyniąc to jednak na skutek spłaty przez nich długu, za który odpowiedzialni byli osobiście albo określonymi przedmiotami majątkowymi,

kiedy to za moment oddania głosu i tym samym związania z jego treścią należy uznać moment wprowadzenia głosu do KRZ.

[222] Wierzytelność nabyta w taki sposób jest – jak to określił R. Adamus – wierzytelnością „niemą" (R. Adamus, *Przelew wierzytelności po ogłoszeniu upadłości z możliwością zawarcia układu*, Gazeta Sądowa 2006, nr 7–8, s. 26–27).

[223] W przypadku gdy przedmiotem przelewu wierzytelności była tylko część wierzytelności, wyłączenie prawa głosu odnosi się tylko do cesjonariusza i tylko (części) nabytej przez niego wierzytelności. Co do pozostałej części prawo głosu zachowuje cedent, o ile nie zachodzi wobec niego przesłanka z art. 116 p.r.

ze stosunku prawnego powstałego przed otwarciem postępowania restrukturyzacyjnego (przed ogłoszeniem upadłości). W tym ostatnim aspekcie ustawa wyraźnie nawiązuje do instytucji subrogacji z art. 518 § 1 pkt 1 k.c., obejmującej przypadek wstąpienia przez w prawa zaspokojenia przez osobę trzecią, jeżeli płaci cudzy dług, za który jest odpowiedzialna osobiście albo pewnymi przedmiotami majątkowymi. Chodzi zatem o poręczyciela oraz współdłużnika odpowiadającego w reżimie *in solidum*, takiego jak zastawca czy właściciel nieruchomości obciążonej hipoteką, odpowiadający za zobowiązania dłużnika głównego rzeczowo[224]. Ten tryb zmiany podmiotowej po stronie wierzyciela, jak uzasadniono we Wprowadzeniu, świadomie został w niej pominięty.

Pozostając jeszcze w obrębie procesu interpretacji art. 109 ust. 1 p.r., warto szerzej odwołać się do wykładni historycznej. Pozwala ona na identyfikację celu, jaki przepisy traktujące o pozbawieniu prawa głosu nabywcy wierzytelności miały realizować w postępowaniach układowych i upadłościowych. Przepis art. 109 ust. 1 p.r. nie jest bowiem regulacją zupełnie nową w polskiej tradycji upadłościowo-układowej. Przepis o niemal tożsamym brzmieniu funkcjonował już w art. 147 p.u.1934, co wyjaśniano w ten sposób: „upadły często zaspokaja niektórych swoich wierzycieli przy pomocy krewnych, powinowatych lub przyjaciół, poczem wierzyciele przelewają wierzytelności swoje na osobę, która płaci im sumę ugodzoną. W ten sposób upadły zapewnia sobie głos na zgromadzeniu wierzycieli, bo nabywca wierzytelności, zazwyczaj przez niego podstawiony, głosuje tak, jak tego sobie upadły życzy. Aby zapobiec takiemu działaniu na szkodę innych wierzycieli, stanowi ustawa, że nabywcy wierzytelności po ogłoszeniu upadłości nie przysługuje prawo głosowania”[225]. Odwoływano się więc przede wszystkim do dostrzeganego ryzyka skupowania wierzytelności przez podmioty powiązane z upadłym, celem pozyskania przychylnego głosu nad układem. Już wówczas czyniono jednak zastrzeżenie, że „wskutek tego dotknięci bywają także uczciwi nabywcy, ale to zajdzie tylko wyjątkowo, bo rzadko kiedy zdarza się, by nabywano dla siebie wierzytelność do osoby, której ogłoszono upadłość”[226]. Nie sposób odmówić temu racji, gdyż nabywanie wierzytelności względem upadłego, zatem osoby, co do której istnieje urzędowe potwierdzenie stanu niewypłacalności i toczy się postępowanie ukierunkowane z zasady na likwidację jej majątku, z założenia budzi wątpliwości co do rzeczywistych motywów takiego działania po stronie cesjonariusza. Co należy następnie podkreślić, analogicznego przepisu nie przewidziano na

[224] P. Janda, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 197.
[225] M. Allerhand, *Prawo upadłościowe*…, s. 536.
[226] *Ibidem*.

gruncie p.ukł.1934. Wprawdzie obowiązywał art. 58, który wyłączał prawo głosu po stronie cesjonariusza, jednak tylko na wypadek nabycia – po dniu, w którym dłużnik wniósł do sądu podanie o otwarcie postępowania układowego – wierzytelności od małżonka dłużnika, jego krewnego lub powinowatego w linii prostej, krewnego lub powinowatego w linii bocznej do drugiego stopnia włącznie, przysposabiającego dłużnika lub przez niego przysposobionego, a gdy dłużnikiem była spółka – także od jej wspólnika. Obostrzenia tego nie tłumaczono jednak jako przeciwdziałania pozyskiwaniu przychylności w procesie głosowania nad układem, lecz koniecznością wyeliminowania fikcyjnych wierzytelności, których wykrycie w bliskich stosunkach pokrewieństwa i powinowactwa uznawano za praktycznie niemożliwe[227]. W pozostałych przypadkach, zatem w razie nabycia wierzytelności nawet po dniu wniesienia podania o otwarcie postępowania układowego od każdej innej osoby niż wyżej wyliczone, cesjonariusz nabywał również prawo głosu nad układem. Inaczej mówiąc, na gruncie ustawy poświęconej postępowaniu układowemu zasadą było przyznanie prawa głosu nad układem także wierzycielom, którzy w toku postępowania (po dniu wniesienia podania) nabyli wierzytelność[228]. Konstruując przepisy p.u.n., które charakteryzowały się tym, że również scenariusz związany z zawarciem układu z wierzycielami następował w ramach postępowania upadłościowego, ustawodawca dokonał w istocie połączenia w jednym artykule (art. 197) przywołanych wyżej regulacji z art. 147 p.u.1934 oraz art. 58 p.ukł.1934, dodatkowo je jeszcze rozszerzając pod względem podmiotowym. W uzasadnieniu do projektu p.u.n. krótko tylko skwitowano, że nie wprowadza on zasadniczych zmian dotyczących tak składu, jak i zasad działania zgromadzenia wierzycieli względem rozwiązań przyjętych w dotychczasowym prawie. W istocie zaś zmiana była fundamentalna, bowiem na gruncie jedynej dostępnej od czasu wejścia w życie tej ustawy procedury zmierzającej do zawarcia układu z wierzycielami, prawa głosu nad układem pozbawiono wszystkich nabywców wierzytelności, gdy przelew miał miejsce po ogłoszeniu upadłości, bez względu na status cedenta. Analogiczna regulacja funkcjonuje także po gruntownej nowelizacji tej ustawy, która weszła w życie z dniem 1 stycznia 2016 r. (art. 197 ust. 1 p.u.). Funkcja tego przepisu jest identycznie przedstawiana także we współczesnej literaturze przedmiotu. „Celem wprowadzenia takiego rozwiązania, zarówno w ramach postępowania upadłościowego, jak i restrukturyzacyjnego, jest przeciwdziałanie kupowaniu głosów na zgromadzeniu wierzycieli, a co za tym idzie –

[227] J. Brol [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 58.
[228] Postanowienie SN z dnia 13 maja 1997 r., II CKN 104/97, BOSN. W orzeczeniu tym wprost stwierdzono, iż „w Prawie o postępowaniu układowym brak jest uregulowania odpowiadającego treści art. 147 pr.up., który wyłącza wierzyciela od prawa głosowania na zgromadzeniu wierzycieli, jeżeli wierzyciel nabył wierzytelność na podstawie przelewu lub indosu po ogłoszeniu upadłości".

manipulowaniu treścią przyszłego układu. (…). Zgodnie z przyjętym rozwiązaniem, niedopuszczony do głosowania nad układem i bierny wierzyciel nie ma bezpośredniego wpływu na ostateczny kształt układu. (…) Omawiane rozwiązanie zostało więc wprowadzone w celu ochrony pozostałych wierzycieli przed działaniem na ich szkodę przez nieuczciwego dłużnika i powiązane z nim osoby. Niejako skutkiem ubocznym tej regulacji jest ograniczenie uprawnień również uczciwych nabywców wierzytelności, jednakże wskazać należy, że nabycie wierzytelności w stosunku do osoby, wobec której ogłoszono upadłość lub prowadzone jest postępowanie restrukturyzacyjne, należy, ze zrozumiałych względów, do rzadkości”[229]. O ile uzasadnienie to wydaje się przekonujące w odniesieniu do przypadków nabywania wierzytelności wobec dłużników, wobec których ogłoszono upadłość, o tyle zupełnie odmiennej oceny wymaga sytuacja, w której dłużnik korzysta z procedur układowych. Mając na uwadze, że nadrzędnym celem postępowań restrukturyzacyjnych jest utrzymanie przedsiębiorstwa w obrocie, jego reorganizacja oraz przywrócenie mu zdolności do bieżącego wykonywania zobowiązań, a w konsekwencji uniknięcie upadłości, nabywanie wierzytelności wobec takich podmiotów nie jest pozbawione sensu. Powszechnie jest zresztą wyrażane oczekiwanie zwiększania aktywności inwestorów, którzy byliby gotowi do angażowania się we wsparcie restrukturyzowanych dłużników[230]. Jedną zaś z form ratowania przedsiębiorstwa może być nabywanie wierzytelności wobec dłużnika pozostającego w procesie restrukturyzacji w celu doprowadzenia do szybkiego przyjęcia układu, umożliwiając w ten sposób pozytywne zakończenie postępowania restrukturyzacyjnego i dalszy rozwój przedsiębiorstwa. Tymczasem obowiązujące rozwiązanie, które sprowadza się do automatycznego pozbawienia prawa głosu wierzycieli nabywających wierzytelności w toku postępowania, niezależnie od intencji, prowadzi w istocie do całkowitej marginalizacji roli potencjalnych inwestorów, którzy mogliby wesprzeć restrukturyzację nie tylko kapitałowo, ale także poprzez wejście w prawa wierzycielskie. Trudno zatem oprzeć się wrażeniu, że omawiane rozwiązanie, choć pierwotnie ukierunkowane na eliminację patologii związanych z tzw. handlem głosami, w istocie działa asystemowo, zniechęcając do aktywnego angażowania się w proces naprawczy przedsiębiorstwa. Tak ukształtowana regulacja wymaga zatem ponownej oceny z perspektywy celu, jakiemu służą postępowania restrukturyzacyjne, jak i samej istoty przelewu, która zasadza

[229] P. Zimmerman, *Skutki cesji wierzytelności*…, s. 27–28; na cel ten zwracają uwagę także A. Hrycaj, M. Geromin [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 109 oraz A.J. Witosz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 109, a także R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 109, nb. 9.

[230] Zob. przykładowo A. Krzanicka-Burda, *Pozyskanie finansowania lub inwestora – zagadnienia wybrane*, Doradca Restrukturyzacyjny 2020, nr 1, s. 97 i n.; B. Teisseyre, K. Czerkas, *Finansowanie restrukturyzacji – rola banków i innych instytucji. Bariery regulacyjne*, Doradca Restrukturyzacyjny 2024, nr 1, s. 81 i n.

się na tym, że nabycie wierzytelności następuje w niezmienionym kształcie, zatem także z prawami z nią związanymi, które wpływają na możliwość jej realizacji.

Należy następnie dostrzec, że norma wynikająca ze wspomnianych przepisów nie obejmuje wszystkich analizowanych postępowań restrukturyzacyjnych. Ma zastosowanie w przyspieszonym postępowaniu układowym, postępowaniu układowym, postępowaniu sanacyjnym, postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli, a także na gruncie układu w upadłości. Nie obejmuje natomiast postępowania o zatwierdzenie układu. Jest to wynikiem wyłączenia *expressis verbis* wyrażonego w art. 109 ust. 3 p.r. A. Hrycaj oraz M. Geromin stwierdzają przy tym, że przepis ten ma charakter precyzujący, gdyż brak możliwości zastosowania normy wyłączającej prawo głosu w odniesieniu do nabywcy wierzytelności po dniu otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego wynika już z samego faktu, iż w tym postępowaniu nie dochodzi do otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego, tylko do zatwierdzenia układu[231]. O ile nie sposób kwestionować stanowiska, iż konstrukcja rzeczonej procedury jest tego rodzaju, iż otwarcie postępowania nie ma w niej miejsca, bowiem zostało zastąpione ustaleniem dnia układowego, to jednak w postępowaniu o zatwierdzenie układu uznaje się, że skutki otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego powstają z dniem układowym (art. 189 ust. 2 p.r.). Należy zatem przyjąć, iż skoro wolą ustawodawcy sankcja w postaci odjęcia prawa głosu miała zostać pominięta w toku postępowania o zatwierdzenie układu, to stosowny ku temu przepis był konieczny. W innym bowiem przypadku pozbawienie cesjonariusza możliwości głosowania na zgromadzeniu wierzycieli możliwe byłoby do wyinterpretowania z przywołanego art. 189 ust. 2 p.r. Z kolei zdaniem A. Witosza ograniczenie w zakresie prawa głosu w postępowaniu o zatwierdzenie układu wynika z samej logiki postępowania polegającego na samodzielnym zbieraniu głosów[232]. Również jednak i ten pogląd niewiele wyjaśnia, bowiem sam sposób zbierania głosów nad układem nie przekreśla *ratio* leżącego u podłoża wyłączenia prawa głosu wobec nabywców wierzytelności w toku postępowania restrukturyzacyjnego. Co więcej, przywołane stanowisko *de lege lata* jest nieaktualne. Począwszy od 1 grudnia 2021 r.[233] art. 212 ust. 1 p.r. stanowi, że po ustaleniu dnia układowego to nadzorca układ zbiera głosy wierzycieli. Jeżeli zatem poszukiwać uzasadnienia

[231] A. Hrycaj, M. Geromin [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 109; tak też R. Kosmal, D. Kwiatkowski, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 109.
[232] A.J. Witosz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 109.
[233] Nowelizacja nastąpiła mocą ustawy z dnia 28 maja 2021 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2021 r. poz. 1080). Dokonana w tym obszarze modyfikacja osoby odpowiedzialnej za zbieranie głosów zmierza do maksymalizacji kontroli nad tym procesem ze strony nadzorcy układu (P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 212, nb. 1).

dla szczególnego rozwiązania przewidzianego w art. 109 ust. 3 p.r., polegającego na wyłączeniu stosowania art. 109 ust. 1 p.r. w postępowaniu o zatwierdzenie układu, to wydaje się, iż jedynym argumentem, który ma jakieś racjonalne podstawy, byłby ten odnoszący się do sposobu ustalania dnia układowego. W postępowaniu o zatwierdzenie układu dzień ten zasadniczo określa dłużnik (art. 211 ust. 1 p.r.)[234]. Przyjąć należy, że dzień układowy może przypadać w dacie jego ustalenia, po dacie jego ustalenia (lecz nie później niż dzień przed dniem złożenia wniosku o zatwierdzenie układu) i przed datą jego ustalenia (nie wcześniej jednak niż 3 miesiące przed dniem złożenia wniosku o zatwierdzenie układu)[235]. Oznacza to, że w odróżnieniu od innych postępowań restrukturyzacyjnych, gdzie moment otwarcia postępowania jest przypisany dniu wydania postanowienia o otwarciu postępowania[236], na datę wydania którego uczestnicy postępowania nie mają wpływu, w postępowaniu o zatwierdzenie układu to dłużnik decyduje o kluczowym momencie wpływającym na zakres układu. W świetle art. 211 ust. 3 p.r. dzień układowy determinuje bowiem skutki przyjętego układu, ale także uprawnienia wierzycieli do głosowania nad układem. Utrzymanie wyłączenia prawa głosu z art. 109 ust. 1 p.r. także w tej procedurze mogłoby sugerować wniosek, iż dłużnik mógłby dowolnie manipulować wyłączeniem prawa głosu dla wierzycieli, którzy nabyli wierzytelność po ustalonym dniu układowym. Przykładowo, mógłby wybrać dzień układowy wstecznie w taki sposób, aby wyłączyć prawo głosu określonych wierzycieli, którzy nabyli wierzytelności w późniejszym okresie. Równocześnie, gdyby dłużnikowi zależało na tym, by określony podmiot uzyskał prawo głosu, mógłby ustalić dzień układowy po dacie przelewu wierzytelności na ten podmiot. Taka możliwość stwarzałaby przestrzeń do nadużyć i osłabiała przewidywalność przebiegu postępowania restrukturyzacyjnego, ponieważ prawo głosu wybranych wierzycieli zależałoby w pewnym zakresie od arbitralnej decyzji dłużnika, a nie od obiektywnej cezury czasowej, jaką jest data otwarcia postępowania w innych rodzajach postępowań restrukturyzacyjnych. W efekcie, niestosowanie w postępowaniu o zatwierdzenie układu przepisu art. 109 ust. 1 p.r. oznacza, że wierzytelności w toku całego tego postępowania mogą być swobodnie zbywane w drodze przelewu, bez ryzyka utraty głosu przez cesjonariusza[237]. Biorąc jednak pod uwagę dane statystyczne związane z inicjowanymi w ostatnich latach postępowaniami, ale przede wszystkich całokształt obowiązujących

[234] Czyni to w porozumieniu z nadzorcą układu, choć w praktyce decydujące znaczenie ma w tym obszarze głos dłużnika.
[235] R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 211, nb. 7; N. Frosztęga, *Postępowanie o zatwierdzenie układu*…, s. 54.
[236] W przypadku układu w upadłości, kluczowe znaczenie ma z kolei dzień ogłoszenia upadłości dłużnika.
[237] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 109, nb. 9.

przepisów, przedstawione powyżej uzasadnienie nie jest dostatecznie przekonujące. Jest tak z co najmniej trzech powodów. Po pierwsze, dostrzegane ryzyko manipulowania dniem układowym w postępowaniu o zatwierdzenie układu i tak pozostaje aktualne, skoro przepis art. 109 ust. 1 p.r. w ogóle nie znajduje zastosowania w tej procedurze. Inaczej mówiąc, wyłączenie wprowadzone w ust. 3 przed tym nie chroni. Po drugie, z perspektywy systemowej należy zauważyć, że cel, któremu miał służyć art. 109 ust. 1 p.r., w praktyce nie jest realizowany, skoro przepis ten nie znajduje zastosowania w postępowaniach o zatwierdzenie układu, które – jak już wskazano – stanowią obecnie około 90% wszystkich postępowań restrukturyzacyjnych. Zakaz przewidziany w art. 109 ust. 1 p.r. funkcjonuje obecnie w stosunkowo niewielkiej części postępowań i tym samym przypisywana mu funkcja ochronna została zmarginalizowania jako swoisty skutek uboczny kolejnych zmian w p.r., prowadzących do uatrakcyjnienia postępowania o zatwierdzenie układu. Po trzecie wreszcie, *de lege lata* istnieją inne, bardziej adekwatne instrumenty prawne umożliwiające przeciwdziałanie ewentualnym manipulacjom przy kształtowaniu wyników głosowania poprzez skupowanie wierzytelności. W przypadku każdego układu nadanie mu mocy obowiązującej bezwzględnie wymaga zatwierdzenia przez sąd, który dokonuje m.in. oceny zgodności układu z prawem, co obejmuje również kontrolę pod kątem zasad współżycia społecznego[238]. Jeżeli zatem ujawniony zostałby proceder polegający na przenoszeniu wierzytelności w celu zapewnienia sobie przez dłużnika oddania głosów za układem, sąd mógłby odmówić zatwierdzenia takiego układu, uznając wspominane działania za sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. W zasadzie brak przy tym ryzyka, iż przelew nie zostałby ujawniony, skoro ewentualna korekta na spisie wierzytelności oraz przygotowanie karty do głosowania dla cesjonariusza wymają uprzedniej wiedzy o zmianie wierzyciela. Ponadto, przy aktywności wierzycieli przeciwnych układowi i zgłaszających zastrzeżenia, sąd miałby również możliwość odmowy zatwierdzenia układu na podstawie art. 165 ust. 2 p.r., uznając go za rażąco krzywdzący dla wierzycieli.

Na zakończenie powyższego wywodu warto jeszcze poczynić spostrzeżenie wyciągnięte z praktyki zawodowej autora niniejszej dysertacji[239]. W sytuacji gdy strony dążą do

[238] Uchwała SN z dnia 20 lipca 1995 r., III CZP 87/95, OSNC 1995, nr 11, poz. 162, które to orzeczenie, jako zapadłe na gruncie pr.ukł.1934, odnosi się do klauzuli „porządku prawnego", lecz nadal pozostaje aktualne, zwłaszcza że granice między naruszeniem „porządku publicznego" a naruszeniem „zasad współżycia społecznego" nie jest ostre – zob. S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 165, nb. 1. W każdym przypadku istotą jest to, aby instytucje prawne, współkształtujące przyjęty w państwie porządek prawny, były wykorzystywane w sposób zgodny z ich celem oraz przeznaczeniem.

[239] Praktyki zawodowej zarówno z perspektywy adwokata pełniącego rolę pełnomocnika uczestników postępowań insolwencyjnych, jak i doradcy restrukturyzacyjnego wykonującego czynności doradztwa restrukturyzacyjnego oraz funkcję pozasądowych organów postępowań restrukturyzacyjnych.

przeniesienia wierzytelności względem dłużnika objętego postępowaniem restrukturyzacyjnym, lecz jednocześnie chcą uniknąć utraty prawa do głosowania nad układem, często stosowane są konstrukcje mające na celu obejście ograniczeń wynikających z art. 109 ust. 1 p.r. Jednym z najczęściej stosowanych rozwiązań jest zawarcie umowy przelewu wierzytelności o skutku wyłącznie zobowiązującym, przy jednoczesnym odroczeniu skutku rozporządzającego na moment przypadający po zakończeniu głosowania nad układem. Weryfikacja przesłanek wyłączających prawo głosu nad układem jest bowiem badana na dzień oddania głosu[240]. Oznacza to, że w chwili głosowania formalnym właścicielem wierzytelności nadal pozostaje cedent, głosując jednak z uwzględnieniem wytycznych od cesjonariusza. Dodatkowo, aby zapewnić cesjonariuszowi faktyczny wpływ na postępowanie restrukturyzacyjne, nierzadko stosuje się równoległe udzielenie mu (względnie osobie przez niego wskazanej) pełnomocnictwa do wykonywania praw cedenta w toku postępowania[241]. Pełnomocnictwo to obejmuje w szczególności prawo do uczestniczenia w zgromadzeniu wierzycieli, oddania głosu nad układem, a niekiedy także podejmowania innych czynności procesowych związanych z postępowaniem restrukturyzacyjnym. W efekcie cesjonariusz, mimo formalnego braku statusu wierzyciela na dzień głosowania, faktycznie sprawuje kontrolę nad wierzytelnością i może wpływać na wynik głosowania. Takie rozwiązanie, choć pozostaje zgodne z formalnymi wymogami prawnymi, może budzić wątpliwości co do zgodności z celem regulacji zawartej w art. 109 ust. 1 p.r., który miał na celu ograniczenie możliwości spekulacyjnego nabywania wierzytelności w celu uzyskania wpływu na wynik głosowania. Już na gruncie p.u.1934 dostrzegano, że procederu takiego niepodobna tolerować i po jego wykryciu należałoby odmówić dopuszczenia do głosowania nad układem pełnomocnika, który w istocie reprezentuje nabywcę wierzytelności[242]. Niemniej jednak, w praktyce jest ono stosowane, jako pozwalające na elastyczne kształtowanie relacji między cedentem a cesjonariuszem. Trudno zarazem byłoby znaleźć rozwiązanie normatywne, który w sposób skuteczny chroniłoby przed opisanymi praktykami, biorąc pod uwagę mnogość możliwych stanów prawnych i faktycznych, z którymi spotkać się można w toku postępowań insolwencyjnych. Wydaje się, że na problem należy spojrzeć z innej perspektywy. Mianowicie, weryfikacji zasadności dalszego utrzymywania obostrzenia z art. 109 ust. 1 p.r.

[240] A.J. Witosz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 116.
[241] Na temat charakteru takiego pełnomocnictwa zob. R. Adamus, *Pełnomocnictwo do głosowania nad układem*, Doradca Restrukturyzacyjny 2025, nr 1, s. 31 i n.
[242] M. Allerhand, *Prawo upadłościowe*…, s. 538.

7. Rada wierzycieli

7.1. Rada wierzycieli jako organ reprezentacji pośredniej wierzycieli

Rada wierzycieli stanowi drugi, obok zgromadzenia wierzycieli, organ przedstawicielski interesów wierzycieli w ramach postępowania insolwencyjnego[243]. Wyraża interesy wierzycieli w sposób pośredni, tj. poprzez osoby powołane w jej skład spośród wierzycieli dłużnika będących uczestnikami postępowania. Jest zarazem organem tylko fakultatywnym. Jej powołanie pozostaje w gestii sędziego-komisarza, choć w ustawowo określonych przypadkach wniosek o ustanowienie rady wierzycieli ma charakter wiążący. Do podstawowych zadań rady wierzycieli należy udzielanie pomocy nadzorcy sądowemu albo zarządcy, kontrolowanie ich czynności, badanie stanu funduszów masy układowej lub sanacyjnej, udzielanie zezwolenia na czynności, które mogą być dokonane tylko za zezwoleniem rady wierzycieli[244], oraz wyrażanie opinii w innych sprawach, jeżeli zażąda tego sędzia-komisarz, nadzorca sądowy albo zarządca lub dłużnik. Rada wierzycieli jako ogół, jak również jej poszczególni członkowie, mogą przedstawiać sędziemu-komisarzowi swoje uwagi o działalności dłużnika, nadzorcy sądowego albo zarządcy. Wreszcie rada wierzycieli może także żądać od dłużnika, nadzorcy sądowego albo zarządcy wyjaśnień oraz badać księgi i dokumenty przedsiębiorstwa dłużnika w zakresie, w jakim nie narusza to tajemnicy przedsiębiorstwa.

Uzasadnienie do projektu p.r. dostarcza informacji, że jedno z głównych jej założeń stanowiło wzmocnienie pozycji wierzycieli w toku postępowania i zapewnienie im rzeczywistego wpływu na jego przebieg[245]. To właśnie w tym zakresie wyeksponowano rolę rady wierzycieli jako organu reprezentującego interesy wierzycieli, podkreślając, iż to od uprawnień rady i realnych możliwości ich wykonywania zależy realizacja głównego założenia projektu[246]. Filozofia ta pozostaje spójna z tym, że to przede wszystkim w interesie wierzycieli prowadzone są postępowania restrukturyzacyjne, zatem to w szczególności im powinno zależeć na

[243] P. Zimmerman, M. Medyński, B. Sierakowski, *Pozycja wierzyciela*…, s. 18. Rada wierzycieli ma na ziemiach polskich wielowiekową tradycję, gdyż znana była także postępowaniom o niewypłacalności obowiązującym w ramach ustawodawstwa zaborowego (szerzej na ten temat zob. np. O. Buber, *Polskie prawo upadłościowe*, Warszawa 1936, s. 5–8).

[244] Na temat charakteru prawnego uchwał rady wierzycieli zob. przykładowo W. Głodowski, *Pozycja prawna wierzyciela*…, s. 104.

[245] Uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, VII kadencja, druk sejm. nr 2824, s. 35; zob. też W. Głodowski, *Pozycja prawna wierzyciela*…, s. 105, gdzie Autor odnosi się do funkcji rady wierzycieli w okresie sprzed zmian legislacyjnych, mających na celu wzmocnienie roli tego organu.

[246] G. Kozub, *Rada wierzycieli w postępowaniach upadłościowym i restrukturyzacyjnym – najważniejsze zmiany wprowadzone ustawą z 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne*, Doradca Restrukturyzacyjny 2017, nr 2, s. 40.

efektywnym i sprawnym przeprowadzeniu postępowania, w wyniku którego odzyskają swoje wierzytelności[247]. Wydaje się, że oczekiwanie to zostało trafnie zidentyfikowane i implementowane do ustawy. Ze znowelizowanych przepisów wyłania się bowiem model, w którym istotną rolę w postępowaniach insolwencyjnych przejmują na siebie właśnie wierzyciele, których reprezentuje w postępowaniu rada wierzycieli[248]. Pomimo że znaczenie tego organu z punktu widzenia układu, zasad jego przyjmowania czy zatwierdzania pozostaje nieco wtórne, to jednak sam układ jako forma porozumienia z wierzycielami jest tylko zwieńczeniem całego procesu restrukturyzacji. Jak już wyjaśniono, postępowania restrukturyzacyjnego nie prowadzi się tylko po to, aby zawrzeć układ, lecz celem uniknięcia upadłości przez dłużnika, do czego układ ma być jedynie środkiem. Ostatecznie chodzi o takie przeorganizowanie sytuacji dłużnika, które pozwoli mu dalej funkcjonować (a przynamniej zapewnić warunki do dalszego działania przedsiębiorstwa) i w tym aspekcie rola rady jawi się już jako doniosła przez wzgląd na ustawowo zakreślony zakres jej kompetencji.

Analizowany organ nie występuje we wszystkich znanych prawu polskiemu postępowaniach restrukturyzacyjnych. Z uwagi na specyfikę proceduralną postępowania o zatwierdzenie układu, w tym ograniczony czas jego trwania, przepisy o radzie wierzycieli nie znajdą zastosowania w tej procedurze[249]. *Notabene* nie występuje w niej także sędzia-komisarz, zaś w p.r. próżno szukać normy kompetencyjnej, delegującej uprawnienie do jej powołania na inny podmiot. Może natomiast zostać ustanowiona w ramach układu w upadłości, aczkolwiek jej kompetencje zasadniczo odnoszą się do postępowania upadłościowego jako takiego. Dla przypomnienia, na gruncie układu w upadłości rada wierzycieli, w przeciwieństwie do postępowań normowanych przepisami p.r., nie jest wyposażona w prawo do złożenia propozycji układowych. Innymi słowy, powołanie rady wierzycieli może nastąpić w toku postępowania upadłościowego, lecz potencjalne procedowanie układu pozostaje irrelewantne z punktu widzenia trybu jej ustanowienia, funkcjonowania oraz posiadanych kompetencji. Najwięcej wątpliwości co do możliwości powołania rady wierzycieli budzi jednak postępowanie o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli. Brzmienie normy odsyłającej

[247] *Ibidem*.
[248] *Ibidem*.
[249] Postanowienie SR dla m.st. Warszawy w Warszawie z dnia 13 kwietnia 2023 r., WA1M/GRz/78/2022, niepubl. W uzasadnieniu tego postanowienia wywiedziono, iż „przepisy wymagające decyzji rady wierzycieli siłą rzeczy mają zastosowanie tylko w tych rodzajach postępowań restrukturyzacyjnych, w których ustawa przewiduje możliwość powołania takiego organu. Skoro zatem w postępowaniu o zatwierdzenie układu w ogóle nie ma organu w postaci rady wierzycieli, to logicznym jest, iż ustawa nie przewiduje zezwolenia rady wierzycieli dla żadnej czynności dokonywanej w toku tego właśnie postępowania".

z art. 491[38] p.u. zdaje się sugerować możliwość powołania rady wierzycieli, skoro mowa tam o stosowaniu przepisów p.r. dotyczących przyspieszonego postępowania układowego, z tym tylko, że nie wyznacza się sędziego-komisarza i nie stosuje się przepisów o czynnościach sędziego-komisarza. Dopuszczalność ustanowienia rady wierzycieli w przyspieszonym postępowaniu układowym nie budzi zaś wątpliwości. Mimo to przyjąć należy, że ukonstytuowanie tego organu w postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli nie jest możliwe. Przemawiają za tym dwa podstawowe argumenty. Po pierwsze, niestosowanie przepisów dotyczących sędziego-komisarza oznacza – analogicznie jak w postępowaniu o zatwierdzenie układu – nieistnienie organu wyposażonego w uprawnienie do ustanowienia rady wierzycieli. Także i w tym przypadku ustawa nie przenosi rzeczonego prawa na inny organ. Po drugie, odwołanie do przepisów o przyspieszonym postępowaniu układowym następuje w sposób odpowiedni. Oznacza to, że może istnieć grupa przepisów, które nie są zdatne do zastosowania albo z uwagi na aksjologię postępowania o zawarcie układu, albo ze względu na ich ścisłe powiązanie ze specyfiką p.r. i postępowania prowadzonego zasadniczo względem przedsiębiorców[250]. Tak jest właśnie, jeśli chodzi o organ w postaci rady wierzycieli, dla której trudno znaleźć uzasadnienie w przypadku osoby nieprowadzącej działalności gospodarczej, ale co istotniejsze – jej kompetencje i zasady funkcjonowania nie przystają do prostego i z założenia szybkiego postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli[251]. P. Filipiak, stojąc również na stanowisku o niestosowaniu w tej procedurze przepisów o radzie wierzycieli, wyjaśnia, iż „kompetencje rady wierzycieli dostosowane są do modelu postępowania prowadzonego wobec przedsiębiorców, które trwa dłużej, jest znacznie bardziej wielowątkowe i dokonywane działania w trakcie postępowania restrukturyzacyjnego wymagają bieżącej współpracy z interesariuszami w postaci wierzycieli; ponadto nadzór rady wierzycieli nie jest konieczny wobec – co do zasady – prostej struktury majątkowej osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej”[252]. Pogląd ten należy zaaprobować. W efekcie, dalsze rozważania dotyczące rady wierzycieli ograniczone zostają do przyspieszonego postępowania układowego, postępowania układowego, postępowania sanacyjnego oraz układu w upadłości. Kształt legislacyjny rady wierzycieli w postępowaniu upadłościowym jest niemal tożsamy jak w postępowaniach unormowanych w p.r.[253] Choć do pomyślenia są argumenty, które mogłyby uzasadnić pominięcie w ramach dalszych badań

[250] A.J. Witosz [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 491[38].
[251] *Ibidem*.
[252] P. Filipiak [w:] *Upadłość konsumencka*…, kom. do art. 491[38], pkt 4.
[253] Z tego względu w dalszej części wywodu następuje odwołanie przede wszystkim do przepisów p.r., opatrzonych odpowiednimi przypisami referującymi do przepisów p.u.

zagadnienia dotyczące rady wierzycieli w toku postępowania upadłościowego, jako że wykonuje ona przede wszystkim uprawnienia związane z optymalizacją likwidacji masy upadłości, to nie można pominąć kompetencji przyznanej mocą art. 206 ust. 1 pkt 1 p.u. Mianowicie, rada wierzycieli jest umocowana m.in. do wyrażania zgody na dalsze prowadzenie przedsiębiorstwa przez syndyka, jeżeli ma trwać dłużej niż trzy miesiące od dnia ogłoszenia upadłości. Łatwo zaś o zgodę, że w razie decyzji wierzycieli o woli zawarcia układu w upadłości, o ile nie przybierze on charakteru likwidacyjnego, uchwała o kontynuacji przedsiębiorstwa upadłego, choć na czas trwania postępowania upadłościowego pod rządami syndyka, będzie konieczna. Nawet w sytuacji złożenia propozycji układowych krótko po ogłoszeniu upadłości, do czasu zakończenia postępowania upadłościowego, co wymaga uprzedniego uprawomocnienia się postanowienia o zatwierdzeniu układu, w praktyce upływa znacznie więcej czasu niż trzy miesiące. Bez podjęcia w takim wariancie uchwały zezwalającej na dalsze prowadzenie przedsiębiorstwa, osiągnięcie celu restrukturyzacji byłoby iluzoryczne, zaś układ najpewniej byłby niewykonalny.

Badając pozycję cesjonariusza jako nabywcy wierzytelności w toku postępowania restrukturyzacyjnego, można wyróżnić kilka aspektów relewantnych z punktu widzenia organu, jakim jest rada wierzycieli. W szczególności wyróżnienia i omówienia wymaga wpływ przeniesienia wierzytelności na legitymację do złożenia wniosku o powołanie rady wierzycieli, czynne oraz bierne prawo wyborcze do tego organu oraz możliwość zaskarżania jego uchwał. Doniosłość tych zagadnień znajduje uzasadnienie w tym, iż w praktyce postępowań restrukturyzacyjnych to rada wierzycieli, mimo jej fakultatywnego charakteru, stanowi podstawowe forum kolegialnego działania wierzycieli, a z katalogu jej kompetencji wyłania się obraz rady wierzycieli jako organu mającego zasadniczy wpływ na postępowanie restrukturyzacyjne[254]. Prawo wykonywania zastrzeżonych na jej rzecz kompetencji przez inny organ (sędziego-komisarza) aktualizuje się tylko w dwóch przypadkach, tj. gdy rady w danym postępowaniu nie powołano oraz jeżeli rada nie wykona przypisanych jej czynności w terminie zakreślonym przez sędziego-komisarza.

7.2. Legitymacja cesjonariusza do wnioskowania o ustanowienie rady wierzycieli

[254] G. Kozub, *Rada wierzycieli*…, s. 41; P. Pogonowski, *Rada wierzycieli w postępowaniu upadłościowym*, Prawo Spółek 2002, nr 5, s. 48 i n.; P. Zimmerman, W. Danielak, *Odpowiedzialność prawna członków rady wierzycieli w prawie upadłościowym i restrukturyzacyjnym*, Doradca Restrukturyzacyjny 2018, nr 3, s. 26 i n.

Do czasu wejścia w życie p.r. rada wierzycieli powoływana była jedynie z inicjatywy sędziego-komisarza oraz na wniosek wierzycieli mających przynajmniej piątą część ogólnej sumy wierzytelności, które zostały uznane lub uprawdopodobnione (art. 201 ust. 1 i 2 p.u.n., art. 126 § 2 p.u.1934). Mimo to, już na gruncie p.u.1934, wyrażano postulat, iż choć wniosek o ustanowienie rady przez wierzycieli reprezentujących mniejszą sumę wierzytelności nie wiązał sędziego-komisarza, to przez wzgląd na wyznaczone radzie funkcje, odstąpienie od jej powołania powinno należeć do wyjątków[255]. Zmiana normatywna w tym aspekcie nastąpiła dopiero z dniem 1 stycznia 2016 r. kiedy to zarówno na gruncie p.r., jak i analogicznie w przepisach p.u., rozszerzono legitymację do złożenia wiążącego wniosku o ustanowienie rady wierzycieli[256]. *De lege lata* sędzia-komisarz ustanawia radę wierzycieli na wniosek dłużnika, co najmniej trzech wierzycieli (bez względu na łączną kwotę ich wierzytelności) lub wierzyciela albo wierzycieli mających łącznie co najmniej piątą część sumy wierzytelności, z wyłączeniem wierzycieli określonych w art. 80 ust. 3, art. 109 ust. 1 i art. 116[257]. Podstawą weryfikacji posiadania statusu wierzyciela oraz kwoty wierzytelności jest spis wierzytelności, przy czym do czasu jego zatwierdzenia – celem nietamowania możliwości powołania rady wierzycieli oraz wykonywania przezeń swoich kompetencji – uprawnienia wierzycieli w sprawach dotyczących rady wierzycieli ustala się na podstawie odpowiednio: wykazu wierzycieli załączonego przez dłużnika do wniosku o otwarcie postępowania restrukturyzacyjnego, spisu wierzytelności bezspornych przedstawionego na żądanie sędziego-komisarza przez nadzorcę sądowego albo zarządcę sporządzonego na podstawie ksiąg rachunkowych i innych dokumentów dłużnika, przedłożonych przez wierzycieli tytułów egzekucyjnych, a w postępowaniu sanacyjnym otwartym na podstawie uproszczonego wniosku – na podstawie spisu wierzytelności, o ile został sporządzony we wcześniejszym postępowaniu restrukturyzacyjnym (art. 121 ust. 3 p.r.)[258]. Ustanowienie rady następuje w drodze niezaskarżalnego postanowienia, które powinno zapaść niezwłocznie po złożeniu wniosku, w terminie nie dłuższym niż 7 dni.

---

[255] J. Brol [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 126.

[256] Zmiana w sferze podmiotów uprawnionych do wnioskowania o ustanowienie rady wierzycieli nie wyeliminowała prawa sędziego-komisarza do jej powołania z urzędu.

[257] Z kolei w świetle art. 201 ust. 2 p.u. przesłanki wyłączające po stronie wierzycieli legitymację do złożenia wniosku o powołanie rady wierzycieli określono w ten sposób, iż wykluczeni zostali wierzyciele określeni w art. 116 p.r. oraz wierzyciele, którzy nabyli wierzytelność w drodze przelewu lub indosu po ogłoszeniu upadłości, chyba że przejście wierzytelności nastąpiło wskutek spłacenia przez wierzyciela długu, za który odpowiadał osobiście albo określonymi przedmiotami majątkowymi, ze stosunku prawnego powstałego przed ogłoszeniem upadłości.

[258] Odpowiednikiem tej regulacji na gruncie postępowania upadłościowego jest art. 201 ust. 3 p.u.

Pomimo pewnej niejasności terminologicznej wynikającej z art. 121 ust. 2 p.r., przyjąć należy, że wyłączenie wierzycieli określonych w art. 80 ust. 3 (współdłużnik, poręczyciel, gwarant lub bank otwierającego akredytywy, który nie zaspokoił wierzyciela), art. 109 ust. 1 (nabywca wierzytelności w drodze przelewu lub indosu po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego, o ile przejście wierzytelności nie nastąpiło wskutek spłacenia przez wierzyciela długu, za który odpowiadał osobiście albo określonymi przedmiotami majątkowymi, ze stosunku prawnego powstałego przed dniem otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego) i art. 116 p.r. (podmiot pozostający w stosunku bliskości osobowej lub kapitałowej z dłużnikiem) obejmuje zarówno przypadek, gdy podstawą wniosku jest grupa co najmniej trzech wierzycieli, jak i sytuację, gdy wnioskodawca (wnioskodawcy) dysponują łącznie co najmniej piątą częścią sumy wierzytelności[259]. Z punktu widzenia tematyki niniejszej dysertacji kluczowe jest natomiast wyłączenie odwołujące się do 109 ust. 1 p.r.[260] Oznacza ono, iż cesjonariusz, który nabył wierzytelności po dniu otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego, nie jest wliczany do katalogu wierzycieli mogących wnioskować o powołanie rady wierzycieli. Nadto nabytej przezeń wierzytelności nie uwzględnia się w puli wierzytelności przysługującej składającym wniosek, ani też nie jest ona brana pod uwagę przy obliczaniu sumy wierzytelności będącej podstawą do ustalenia, czy wierzyciele-wnioskodawcy mają co najmniej piątą część sumy wierzytelności. Tak obrany kierunek interpretacyjny, jak dostrzegają A. Hrycaj i B. Groele, znajduje uzasadnienie w obszarze wykładni literalnej oraz celowościowej[261].

Pozycja podmiotu, który nabył wierzytelność już po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego, doznaje zatem osłabienia w kontekście uprawnienia do żądania ustanowienia rady wierzycieli. Mimo iż cesjonariusz pozostaje poza kręgiem podmiotów legitymowanych do złożenia wiążącego wniosku o powołanie rady, nie ma przeszkód, aby w drodze odpowiedniej argumentacji próbował przekonać sędziego-komisarza do podjęcia decyzji w tym przedmiocie z urzędu. W doktrynie podnosi się bowiem, iż powinno to nastąpić gdy w postępowaniu mają zostać podjęte decyzje kontrowersyjne, zwłaszcza takie, w wyniku

[259] Tożsame stanowisko należy przyjąć na gruncie art. 201 ust. 2 p.r., z uwzględnieniem jednak nieco węższego kręgu podmiotów pozbawionych legitymacji do wnioskowania o powołanie rady.
[260] Z kolei na gruncie postępowania upadłościowego wyłączenie tej kategorii podmiotów nastąpiło nie poprzez odwołanie do art. 109 ust. 1 p.r., lecz w sposób opisowy [„z wyłączeniem (…) wierzycieli, którzy nabyli wierzytelność w drodze przelewu lub indosu po ogłoszeniu upadłości, chyba że przejście wierzytelności nastąpiło wskutek spłacenia przez wierzyciela długu, za który odpowiadał osobiście albo określonymi przedmiotami majątkowymi, ze stosunku prawnego powstałego przed ogłoszeniem upadłości"].
[261] A. Hrycaj, B. Groele [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. III, red. P. Filipiak, A. Hrycaj, LEX 2023, kom. do art. 121.

których interes wierzycieli mógłby być zagrożony[262] oraz że sędzia-komisarz ma kierować się charakterem danego postępowania, w tym wartością majątku, liczbą wierzycieli, stopniem potencjalnej polaryzacji interesów wierzycieli itp.[263] Sygnalizacja istnienia przesłanek do powołania rady wierzycieli *ex officio* może nastąpić ze strony dowolnego podmiotu, zatem także nabywcy wierzytelności po dniu otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego.

Odnotowania następnie wymaga, iż badanie czy po stronie wnioskującego o powołanie rady wierzycieli zachodzą przesłanki negatywne z art. 80 ust. 3, art. 109 ust. 1 i art. 116 p.r. pozostaje w gestii sędziego-komisarza oraz jest czynione na moment rozpoznawania wniosku. Wniosek o powołanie rady wierzycieli inicjuje wszakże postępowanie wpadkowe (postępowanie w przedmiocie ustanowienia rady wierzycieli), gdzie stosować należy odpowiednio art. 316 § 1 k.p.c. Rozstrzygnięcie o istnieniu legitymacji, która *notabene* stanowi jedyną podlegającą ustaleniu przesłankę uwzględnienia wniosku[264], następuje w dacie orzekania. Jeśli więc do przelewu wierzytelności doszłoby już po wystąpieniu do sędziego-komisarza o ustanowienie rady, lecz przed wydaniem postanowienia w tym przedmiocie, może to skutkować pozbawieniem wniosku mocy wiążącej[265]. Będzie tak, gdy wniosek został zgłoszony przez trzech wierzycieli, oraz w sytuacji, w której pominięcie kwoty przeniesionej wierzytelności spowoduje, iż po stronie pozostałych wnioskodawców nie zostanie spełnione kryterium posiadania co najmniej 20% sumy wierzytelności. W razie zaś przelewu wierzytelności już po pozytywnym rozstrzygnięciu żądania przez sędziego-komisarza, zdarzenie to pozostaje bez wpływu na zapadłe orzeczenie. Z chwilą rozpoznania wniosku zostaje on skonsumowany, a późniejsze zmiany po stronie wnioskodawców, w tym aktualizacja przesłanek negatywnych z art. 80 ust. 3, art. 109 ust. 1 i art. 116 p.r., są prawnie irrelewantne. Przyjąć również należy, iż przypadek taki nie będzie uzasadniał skorzystania przez sędziego-komisarza z uprawnienia do uchylenia postanowienia o powołaniu rady wierzycieli na podstawie odpowiednio stosowanego art. 359 § 1 k.p.c. O ile przepis ten może znaleźć zastosowanie w razie ustanowienia rady z urzędu, o tyle brak argumentów dla jego stosowania, jeżeli rada była powołana na wniosek, gdyż uchylenie postanowienia o ustanowieniu rady wierzycieli następowałoby wbrew woli

[262] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 121, nb. 2.
[263] A. Hrycaj, B. Groele [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 121.
[264] Nie jest konieczne szersze uzasadnienie wniosku z uwagi na to, że jego uwzględnienie jest obowiązkiem sędziego-komisarza, jeśli wniosek pochodzi od legitymowanego czynnie podmiotu (tak też A.J. Witosz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 121).
[265] Od strony proceduralnej wniosek taki powinien podlegać oddaleniu (nie odrzuceniu), w grę bowiem wchodzi tu przesłanka o charakterze materialnoprawnym (S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 126, nb. 2). Nie oznacza to, iż tak oddalony wniosek nie może stanowić podstawy powołania rady wierzycieli przez sędziego-komisarza z urzędu.

wnioskodawcy. Innymi słowy, skoro rada wierzycieli jest organem działającym przede wszystkim w interesie wierzycieli i zostaje ona ustanowiona wskutek złożenia skutecznego wniosku przez legitymowany ku temu podmiot, to nie może zostać następczo usunięta z postępowania bez wyraźnej ku temu podstawy prawnej[266].

7.3. Czynne prawo wyborcze cesjonariusza do rady wierzycieli

Wyrazem wzmocnienia pozycji rady wierzycieli w obecnie obowiązującym stanie prawnym jest wyposażenie wierzycieli w uprawnienie nie tylko do złożenia wiążącego wniosku o ustanowienie rady, lecz także do żądania powołania określonych podmiotów w poczet jej składu osobowego[267]. Sędzia-komisarz na wniosek wierzyciela lub wierzycieli posiadających łącznie co najmniej 20% sumy wierzytelności powołuje na członka rady wierzyciela wskazanego przez wnioskodawcę, chyba że zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że wskazany wierzyciel nie będzie należycie pełnił obowiązków członka rady wierzycieli[268]. W przypadku gdy wierzyciel lub wierzyciele wnioskujący o powołanie członka rady wierzycieli posiadają co najmniej dwie piąte sumy wierzytelności przysługujących wierzycielom będącym uczestnikami postępowania, mogą oni wskazać po jednym kandydacie na członka rady wierzycieli na każdą piątą część posiadanych wierzytelności. Status wierzyciela, sumę wierzytelności oraz piątą część sumy wierzytelności należy ustalać zgodnie z przywołaną już wcześniej regulacją art. 121 ust. 3 p.r., uznając, że stanowi ona ogólną normę określającą podstawę weryfikacji uprawnień wierzycieli we wszystkich sprawach dotyczących rady[269]. Co równie istotne, ustalając sumę wierzytelności oraz jej piątą część, nie uwzględnia

---

[266] W zasadzie jedyny możliwy do wyróżnienia przypadek, gdy dozwolone będzie uchylenie postanowienia o ustanowieniu rady, zapadłego na wniosek wierzycieli, to sytuacja, w której wszyscy wierzyciele utraciliby zainteresowanie funkcjonowaniem rady i np. każdy z nich odmówiłby przyjęcia obowiązków członka rady bądź zrezygnowałby z dalszego pełnienia tej funkcji (podobnie A. Hrycaj, B. Groele [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 121).

[267] Na gruncie p.u.n., a wcześniej p.u.1934, wierzyciele mogli złożyć wiążący wniosek o ustanowienie rady wierzycieli, lecz nie mieli możliwości złożenia wiążącego wniosku o powołanie do rady konkretnych wierzycieli.

[268] W kontekście uprawnienia sędziego-komisarza do odmowy powołania wskazanego kandydata na członka rady wierzycieli zarysowały się dwa przeciwstawne poglądy. Pierwszy głosi, iż sędzia-komisarz ma taką możliwość, jeżeli zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że wskazany wierzyciel nie będzie należycie pełnił obowiązków członka rady wierzycieli (S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 123, nb. 1). Drugi z kolei, że wniosek wystarczającej większości uprawnionych wierzycieli jest wiążący bezwzględnie, zatem sędzia-komisarz nie ma uprawnienia do jakiejkolwiek oceny lub wartościowania wyznaczonych przez wnioskodawców wierzycieli do pełnienia funkcji w radzie (P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 123, nb. 11). Wydaje się, iż wobec jasnego brzmienia art. 123 ust. 1 zd. 1 *in fine* p.r. na aprobatę zasługuje pierwsze z przywołanych stanowisk, z tym jednak komentarzem, iż przypadek odmowy powołania należycie popieranego kandydata należał będzie do zupełnie wyjątkowych. Wniosek ten ma wsparcie również w wykładani systemowej, bowiem w przeciwnym razie przesłanka negatywna ulokowana winna być w innej regulacji, np. dotyczącej zmiany członka rady wierzycieli (A. Hrycaj, B. Groele [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 123).

[269] A. Hrycaj, B. Groele [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 123.

się wierzytelności wierzycieli podpadających pod art. 80 ust. 3, art. 109 ust. 1 i art. 116 p.r. Krąg wykluczeń jest więc w tym przypadku tożsamy jak na gruncie wcześniej analizowanej legitymacji do złożenia wniosku o powołanie rady wierzycieli. Obejmuje on m.in. tych wierzycieli, którzy nabyli wierzytelność w drodze przelewu lub indosu po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego, chyba że przejście wierzytelności nastąpiło wskutek spłacenia przez wierzyciela długu, za który odpowiadał osobiście albo określonymi przedmiotami majątkowymi, ze stosunku prawnego powstałego przed otwarciem postępowania restrukturyzacyjnego[270]. Konsekwentnie należy zatem przyjąć taki kierunek interpretacyjny, w myśl którego, po pierwsze – nabywca wierzytelności po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego nie może być wnioskodawcą w zakresie żądania powołania określonego kandydata na członka rady wierzycieli, po drugie – tak nabyta wierzytelność nie jest wliczana do puli 20% sumy wierzytelności przynależnej składającym wniosek o powołanie danego kandydata, po trzecie wreszcie – wierzytelność ta nie jest również uwzględniana do ustalenia sumy wierzytelności będącej podstawą do weryfikacji, czy wierzyciele-wnioskodawcy mają co najmniej piątą część sumy wierzytelności.

De lege lata uprawnienia wierzycieli w kontekście wpływu na kształtowanie składu osobowego rady wierzycieli obejmują także możliwość złożenia wniosku o zmianę jej członka[271]. Od strony proceduralnej następuje to w sposób zasadniczo tożsamy jak powołanie kandydata do rady wierzycieli. Czyni to zatem sędzia-komisarz na wniosek wierzyciela lub wierzycieli mających co najmniej piątą część sumy wierzytelności przysługujących wierzycielom będącym uczestnikami postępowania, z wyłączeniem wierzycieli określonych w art. 80 ust. 3, art. 109 ust. 1 i art. 116 p.r. Wniosek ma charakter względnie wiążący. Odmowa jego uwzględnienia może mieć miejsce wyjątkowo, jedynie wówczas gdy zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że wskazany wierzyciel nie będzie należycie pełnił obowiązków członka rady wierzycieli. Ponadto sędzia-komisarz, zmieniając skład rady wierzycieli, nie może odwołać członka rady wierzycieli powołanego na wniosek wierzycieli (tj. na podstawie art. 126 ust. 1 lub art. 123

[270] Z kolei na gruncie postępowania upadłościowego wyłączenie dotyczy wierzycieli, którzy nabyli wierzytelność w drodze przelewu lub indosu po ogłoszeniu upadłości, chyba że przejście wierzytelności nastąpiło wskutek spłacenia przez wierzyciela długu, za który odpowiadał osobiście albo określonymi przedmiotami majątkowymi, ze stosunku prawnego powstałego przed ogłoszeniem upadłości.

[271] Uzasadnieniem tej kompetencji jest w szczególności to, iż decyzje sędziego-komisarza o powołaniu konkretnych wierzycieli do rady nie zawsze spotkają się z akceptacją wierzycieli, a skoro jest to organ ich reprezentujący, powinni mieć uprawnienie do korekty jego składu. Ponadto wierzyciele mogą nie zdążyć zawnioskować o powołanie rady wierzycieli swoich kandydatów w trybie art. 123 ust. 1 lub 2 p.r., zanim sędzia-komisarz powoła z urzędu radę według swojego wyobrażenia co do jej kształtu personalnego (tak też P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 123, nb. 1).

p.r.), chyba że żądają tego wierzyciele, na których wniosek członek został powołany. Z powyższego wynika, że zmiana składu rady wierzycieli dokonywana jest na takich zasadach, jakie obowiązują przy powołaniu członka rady wierzycieli, a co więcej – tożsamy jest krąg podmiotów uprawnionych do złożenia wniosku w tym przedmiocie. Konsekwentnie nie mieści się w nim nabywca wierzytelności w drodze przelewu po dniu otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego (ogłoszenia upadłości), nawet gdyby jego wierzytelność przekraczała piątą część sumy wierzytelności przysługujących wierzycielom będącym uczestnikami postępowania. Również i w tym przypadku badanie statusu wnioskodawcy z punktu widzenia wyłączeń wyliczonych w art. 126 ust. 1 p.r. następuje na moment rozpoznania wniosku o zmianę członka rady wierzycieli (art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 209 p.r.).

7.4. Bierne prawo wyborcze cesjonariusza do rady wierzycieli

Zasadą jest, iż rada wierzycieli składa się z pięciu członków oraz dwóch zastępców powoływanych spośród wierzycieli dłużnika będących uczestnikami postępowania. Wyjątek stanowi jedynie sytuacja, gdy liczba wierzycieli dłużnika będących uczestnikami postępowania jest mniejsza niż siedem. W takim wariancie rada wierzycieli może składać się z trzech członków[272]. Z zastrzeżeniem omówionego wcześniej prawa wnioskowania o powołanie w skład rady określonych kandydatów, skład osobowy rady ustala sędzia-komisarz, w każdym przypadku wybierając spośród wierzycieli mających status uczestnika danego postępowania. Nie ma znaczenia, czy jest nim osoba fizyczna, prawna, czy tzw. ułomna osoba prawna[273]. Rozwiązanie to jest równoznaczne z przyznaniem biernego prawa wyborczego wszystkim wierzycielom uczestniczącym w postępowaniu. Każdy wierzyciel, niezależnie od wysokości swojej wierzytelności czy jej charakteru, może pełnić funkcję członka rady. Stanowi to gwarancję możliwości wyboru spośród jak najszerszego grona kandydatów. Brak ograniczeń w zakresie biernego prawa wyborczego do rady wierzycieli wynika z założenia, że jeśli dana osoba cieszy się dostatecznym zaufaniem i daje rękojmię należytego pełnienia funkcji, nie ma podstaw do wykluczania jej z możliwości kandydowania[274]. Dotyczy to również cesjonariusza,

[272] Możliwy jest scenariusz, w którym postępowanie restrukturyzacyjne będzie się toczyć, lecz z uwagi na fakt, że bierze w nim udział zaledwie dwóch wierzycieli, powołanie rady wierzycieli będzie niemożliwe. Nie sposób w tym zakresie podzielić poglądu wyrażonego przez S. Gurgula, iż ustanowienie rady wierzycieli możliwe jest tylko wtedy, gdy w postępowaniu restrukturyzacyjnym bierze udział co najmniej czterech wierzycieli (zob. S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 122, nb. 1).

[273] A.J. Witosz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 122.

[274] Jednocześnie, mimo braku ustawowych ograniczeń w zakresie biernego prawa wyborczego, należy zauważyć, że w praktyce pewne grupy wierzycieli mogą mieć mniejsze szanse na wybór do rady. Dotyczy to w szczególności

bez względu na to, kiedy doszło do przelewu wierzytelności, tj. niezależnie od tego, czy nabycie wierzytelności miało miejsce przed czy po dniu otwarcia postępowania. Nie można przyznać w tym zakresie racji P. Zimmermanowi w zakresie, w jakim stwierdza, iż wyłączeni od udziału w radzie wierzycieli są wierzyciele, o których mowa w art. 80 ust. 3, art. 109 ust. 1 i art. 116 p.r.[275] Nie dość, że ograniczenie takie nie wynika z przepisów obowiązującego prawa, to cel postępowań restrukturyzacyjnych oraz stawianie wierzycieli w roli głównych ich interesariuszy nakazują przyjąć, że wszelkie obostrzenia w możliwości realizowania ich praw w toku postępowania powinny mieć wyraźne umocowanie w ustawie i nie powinny być interpretowane rozszerzająco.

Co więcej, brak ograniczeń w zakresie biernego prawa wyborczego można również uzasadnić faktem, że samo powołanie do rady wierzycieli nie oznacza automatycznie możliwości dowolnego wpływu na postępowanie. Po pierwsze, to sędzia-komisarz lub wierzyciele posiadający legitymację do wnioskowania o powołanie określonych podmiotów do rady decydują, kto będzie reprezentował interesy ogółu wierzycieli. Stanowi to naturalny mechanizm eliminujący tych kandydatów, których udział w radzie mógłby budzić wątpliwości pod kątem rzetelności lub potencjalnego konfliktu interesów. Po drugie, decyzje na poziomie rady wierzycieli zapadają w formie uchwał, podejmowanych – co do zasady – większością głosów. Zróżnicowany skład rady, w praktyce najczęściej obejmujący zarówno wierzycieli zabezpieczonych, jak i niezabezpieczonych, dostawców, instytucje finansowe czy pracowników, pozwala na wyważone podejmowanie decyzji, uwzględniające interes ogółu wierzycieli[276], a nie tylko dominującej grupy, czy tym bardziej interes indywidualnego wierzyciela.

Dotychczasowe rozważania prowadzą do wniosku, że dany podmiot może mieć bierne prawo wyborcze do rady wierzycieli już od chwili otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego, ale może też uzyskać je później poprzez nabycie wierzytelności i tym samym uzyskanie statusu wierzyciela, będącego uczestnikiem postępowania. Inaczej mówiąc, nabywca wierzytelności,

wierzycieli o niskich kwotach wierzytelności. Z kolei wierzyciele o znaczącym zaangażowaniu finansowym w sprawę, choć nieposiadający formalnego pierwszeństwa w ubieganiu się o członkostwo w radzie, mogą być bardziej preferowani ze względu na ich większą zdolność do monitorowania postępowania oraz egzekwowania jego prawidłowego przebiegu. Nie zmienia to faktu, że rada wierzycieli w postępowaniach restrukturyzacyjnych powinna być zdywersyfikowana pod względem kategorii interesów, aby zapewnić reprezentację różnych grup wierzycieli i równowagę pomiędzy ich nierzadko sprzecznymi oczekiwaniami.

[275] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 122, nb. 4.

[276] Na temat stosowanego przez ustawę pojęcia „interes ogółu wierzycieli" zob. A. Hrycaj, B. Groele [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 128.

stając się wierzycielem, zyskuje jednocześnie możliwość pełnienia funkcji członka rady wierzycieli, niezależnie od wartości i rodzaju przejętej wierzytelności, a także niezależnie od wcześniejszego statusu cedenta w radzie wierzycieli. Jednocześnie należy zauważyć, że wierzyciel pełniący funkcję w radzie traci to uprawnienie w momencie, gdy przestaje być uczestnikiem postępowania, np. zbywając wierzytelność. Utrata mandatu nie następuje jednak z mocy prawa, lecz wymaga formalnego odwołania przez sędziego-komisarza[277]. Co istotne, nie przesądza to, że na zwolnione miejsce automatycznie powołany zostanie cesjonariusz. W przypadku braku wniosku ze strony odpowiednio legitymowanego podmiotu o powołanie konkretnego wierzyciela, sędzia-komisarz dysponuje swobodą decyzyjną w zakresie obsadzenia wakatu. Może powołać cesjonariusza, ale nie jest do tego zobowiązany. Członkostwo w radzie wierzycieli nie jest natomiast nigdy obowiązkowe, dlatego nawet w przypadku powołania cesjonariusza do pełnienia funkcji członka rady, decyzja o jej przyjęciu należy wyłącznie do jego uznania, także wówczas, gdy uprzednio funkcję tę przyjął cedent.

Końcowo zauważyć należy, że bierne prawo wyborcze do rady wierzycieli nie jest ograniczone wyłącznie do pierwszego nabywcy wierzytelności w toku postępowania restrukturyzacyjnego. Oznacza to, że jeśli po pierwszym przelewie wierzytelność zostanie ponownie zbyta, kolejny cesjonariusz również nabywa uprawnienie do pełnienia funkcji członka (zastępcy członka) rady wierzycieli. Istotne jest bowiem samo posiadanie wierzytelności względem dłużnika, a konkretniej – status wierzyciela będącego uczestnikiem postępowania, nie zaś sposób nabycia wierzytelności bądź liczba wcześniejszych transferów wierzytelnością. Dodatkowo, jeśli przedmiotem przelewu jest jedynie część wierzytelności, cedent zachowuje status wierzyciela, a cesjonariusz go nabywa. W konsekwencji każdy z nich posiada bierne prawo wyborcze i tym samym może zostać powołany do rady wierzycieli.

7.5. Prawo kwestionowania uchwał rady wierzycieli przez cesjonariusza

Kolejnym zagadnieniem, które zasługuje na uwagę, jest prawo cesjonariusza do zaskarżania uchwał rady wierzycieli. Skoro rada wierzycieli pełni kluczową rolę w podejmowaniu decyzji,

[277] S. Gurgul, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, wyd. 9, Legalis 2013, kom. do art. 202, nb. 4. Do czasu wydania postanowienia przez sędziego-komisarza istnieje zatem stan, w którym dany podmiot nie ma już statusu wierzyciela, ale mimo to pozostaje pełnoprawnym członkiem (zastępcą) rady wierzycieli (tak też L. Zieliński [w:] *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, wyd. V, red. A.J. Witosz, A. Witosz, LEX 2014, kom. do art. 202).

które mają wpływ na przebieg postępowania, istotne jest zweryfikowanie, czy prawo to służy nabywcy wierzytelności w toku postępowania.

W myśl art. 136 ust. 2 zd. 1 i 2 p.r. uczestnik postępowania, zarządca lub nadzorca sądowy mogą wnieść zrzuty przeciwko uchwale rady wierzycieli, a sędzia-komisarz rozpoznaje je w ciągu tygodnia (termin instrukcyjny) lub pozostawia bez rozpoznania, w sytuacji gdy zarzuty zostały wniesione po terminie lub nie odpowiadają warunkom pisma procesowego[278]. Przesłanką uchylenia uchwały jest jej sprzeczność z prawem[279] lub naruszanie przez nią interesu wierzycieli[280]. Zarzuty są szczególnym środkiem zaskarżenia, bowiem przysługują od uchwały rady wierzycieli, która nie jest organem sądowym[281]. Termin na zaskarżenie uchwały ma charakter prekluzyjny i wynosi tydzień. Jego przekroczenie oznacza zatem utratę prawa do skutecznego wniesienia zarzutów[282], z tym jednak zastrzeżeniem, że sędzia-komisarz w terminie dwóch tygodni od dnia przekazania mu uchwały rady wierzycieli może uchylić uchwałę także z urzędu[283]. Spóźnione zgłoszenie analizowanego środka zaskarżenia może więc faktycznie stanowić formę zwrócenia uwagi na określone uchybienia w zakresie podjętej uchwały, które w razie akceptacji przez sędziego-komisarza mogą skutkować wyeliminowaniem jej z obrotu. Nie ma przeszkód, aby po uchyleniu uchwały rady wierzycieli przewodniczący rady albo sędzia-komisarz ponownie wyznaczył posiedzenie rady celem powzięcia przez nią w tej samej materii nowej uchwały, wolnej jednak od wad[284].

[278] W. Głodowski [w:] *System Postępowania Cywilnego. Tom 1*…, s. 619–620.
[279] Sprzeczność z prawem oznacza sprzeczność z jakimkolwiek aktem normatywnym obowiązującym w kraju, nie tylko z przepisami p.r. (R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 136, nb. 10).
[280] Użycie przez ustawodawcę w art. 136 ust. 4 p.r. zwrotu „wierzyciele" (liczba mnoga) sugeruje, że przedmiotem ochrony nie może być jednostkowy interes wierzyciela (R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 136, nb. 11). Zakres podstaw uchylenia uchwał rady wierzycieli na przestrzeni lat ulegał zmianom. W art. 137 § 1 p.u.1934 była mowa o sprzeczności uchwały z prawem, interesem publicznym lub interesem wierzycieli, natomiast na gruncie p.u.n. art. 210 zd. 1 jako podstawę uchylenia uchwały przewidywał – obok sprzeczności z prawem – naruszenie dobrych obyczajów.
[281] W. Głodowski [w:] *System Postępowania Cywilnego. Tom 1*…, s. 620.
[282] R. Kosmal, D. Kwiatkowski, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 136.
[283] Analogiczne stanowisko należy przyjąć w odniesieniu do zarzutów wniesionych przez podmioty pozbawione legitymacji w tym zakresie. Wprawdzie zostaną one odrzucone (art. 373 § 1 k.p.c. w zw. z art. 209 p.r.), jednak kontrolujący uchwałę rady wierzycieli sędzia-komisarz może – podzielając argumenty poczynione w nieskutecznie wniesionym środków zaskarżenia – uchylić uchwałę z urzędu (A. Hrycaj, B. Groele [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 136).
[284] S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 136, nb. 3. Autor ten wskazuje jednocześnie, iż w sytuacji, gdy nowa uchwała rady zostanie podjęta o tożsamej treści co uchylona, to nie tylko podlegać będzie ponownemu uchyleniu, ale nadto skład rady wierzycieli powinien zostać objęty sankcją w postaci jego zmiany z uwagi na nienależyte pełnienia obowiązków. Pogląd ten można zaaprobować, choć w tych tylko przypadkach, w których tożsama będzie przyczyna uchylenia obu uchwał.

Z punktu widzenia tematyki niniejszej pracy, wyeksponowania wymaga, iż legitymację do wniesienia zarzutów przyznano m.in. uczestnikom postępowania. Jak już wyjaśniono uprzednio, co do zasady jest nim każdy wierzyciel. Uprawnienie to jest niezależnie od siły głosu (niezależne od wartości wierzytelności)[285]. Nie zostało zarazem obwarowane żadnymi wyłączeniami, także jeśli chodzi o moment nabycia statusu uczestnika postępowania. Uwzględniając zatem regułę wykładni *lege non distinguente nec nostrum est distinguere*, w pełni uprawnione jest twierdzenie, iż legitymację do wniesienia zarzutów posiada także nabywca wierzytelności po dniu otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego. Irrelewantne jest przy tym to, czy cedent pełnił funkcję w radzie wierzycieli, a jeśli tak, to czy i w jaki sposób głosował nad daną uchwałą. O ile cesjonariusz mieści się w terminie tygodniowym na wniesienie zarzutów, z uprawnienia tego może skorzystać. Warto jednocześnie zauważyć, że choć termin na złożenie analizowanego środka zaskarżenia jest stosunkowo krótki, nie biegnie od dnia powzięcia uchwały ani złożenia jej do akt sprawy. Jak wynika z art. 201 ust. 5 p.r., termin do zaskarżenia czynności rady wierzycieli, które zgodnie z przepisami ustawy podlegają zaskarżeniu, biegnie od dnia zamieszczenia w KRZ przez sędziego-komisarza albo referendarza sądowego pouczenia o terminie i sposobie wniesienia środka zaskarżenia. Prawo cesjonariusza do zgłoszenia zarzutów jest zatem aktualne w przypadku, gdy wierzytelność została nabyta przed podjęciem uchwały przez radę wierzycieli, po jej podjęciu, ale przed upływem terminu do jej zaskarżenia, jak również w trakcie tego terminu. Ostateczną granicą jest moment, w którym upływa termin do wniesienia zarzutów, co oznacza, że cesjonariusz nie będzie miał prawa zaskarżenia uchwały, jeśli nabył wierzytelność po tej dacie, nawet jeśli mógłby wykazać podstawy do jej uchylenia, takie jak sprzeczność z prawem lub interesem wierzycieli. W takim przypadku, o ile nie minął jeszcze termin na uchylenie uchwały przez sędziego-komisarza z urzędu, cesjonariusz będzie mógł jedynie notyfikować uchybienia w uchwale, licząc na to, że sędzia-komisarz zdecyduje się ją uchylić *ex officio*. Jeśli jednak i ten termin minął, uchwała pozostaje w obrocie[286] i nie może być pozbawiona mocy ani w drodze powództwa o stwierdzenie nieważności uchwały lub o jej uchylenie, ani powództwa o ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa (art. 189 k.p.c.)[287].

[285] A. Hrycaj, B. Groele [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 136.
[286] *Ibidem*. Autorzy wyliczają argumenty za tym, iż po upływie dwutygodniowego terminu na kontrolę uchwały przez sędziego-komisarza pozostaje ona w mocy, a jej późniejsze wzruszenie nie jest możliwe.
[287] S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 136, nb. 1. Autor ten zwraca jednak uwagę, iż w wyjątkowych okolicznościach wadliwą uchwałę można uznać za *negotium non existens*.

Odrębnego rozważenia wymaga przypadek, w którym cedent wniósł zarzuty przeciwko uchwale rady wierzycieli, a następnie – przed ich rozpoznaniem – przeniósł wierzytelność na inny podmiot. Zasadniczo, zarzuty wniesione przez cedenta wywołują skutek procesowy do momentu ich rozpoznania, skoro skarżący był osobą uprawnioną do kwestionowania uchwały. Przeniesienie wierzytelności na cesjonariusza samoistnie nie wpływa na dopuszczalność ani zasadność wniesionych już zarzutów, ponieważ prawo do ich wniesienia było związane z wierzytelnością, a nie bezpośrednio z osobą wierzyciela. Wprawdzie ustawa traktuje o uczestniku postępowania jako uprawnionym do zaskarżenia uchwały rady wierzycieli, nie można jednak tracić z pola widzenia faktu, że o posiadaniu rzeczonego statusu przesądza istnienie uprawnienia do żądania spełnienia świadczenia od dłużnika, czyli dysponowanie wierzytelnością. W analizowanej sytuacji przyjąć więc należy, że odpowiednie zastosowanie znajdzie art. 192 pkt 3 k.p.c. Tym samym zbycie wierzytelności przez wnoszącego zarzuty przeciwko uchwale rady wierzycieli nie ma wpływu na dalszy bieg sprawy[288]. Zasługują one na merytoryczne rozpoznanie i brak podstaw do ich odrzucenia z powołaniem się na ich wniesienie przez nieuprawnioną osobę.

Większe wątpliwości budzi natomiast kwestia dopuszczalności wniesienia przez cesjonariusza zażalenia na postanowienie sędziego-komisarza w przedmiocie rozpoznania zarzutów przeciwko uchwale rady wierzycieli. W myśl art. 136 ust. 4 zd. 2 p.r. na postanowienie sędziego-komisarza zażalenie przysługuje wyłącznie skarżącemu, dłużnikowi oraz członkom rady wierzycieli. Akceptując w tym zakresie pogląd, że zażalenie służy wyliczonym podmiotom zarówno na postanowienie uchylające uchwałę rady wierzycieli, jak i oddalające zarzuty[289], przy takim brzmieniu literalnym przepisu możliwe jest sformułowanie poglądu, iż skoro mowa w nim o „skarżącym", to prawa wniesienia zażalenia nie ma cesjonariusz. Ten bowiem nie skarżył, lecz jego poprzednik prawny w zakresie przeniesionej wierzytelności.

[288] Z uwagi na specyfikę postępowania wywołanego zarzutami przeciwko uchwale rady wierzycieli, w zasadzie nie ma w tym przypadku miejsca na rozważanie dopuszczalności wejścia przez cesjonariusza na miejsce zbywcy za zezwoleniem strony przeciwnej, skoro brak takiej strony. Należałoby raczej przyjąć, że dotychczasowy wierzyciel nadal zostanie uczestnikiem postępowania zainicjowanego zarzutami, ale i cesjonariusz powinien być przez sąd wezwany do udziału w sprawie (podobnie w kontekście możliwości w ogóle stosowania regulacji z art. 192 pkt 3 k.p.c. w postępowaniu nieprocesowym B. Czech [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz. Art. 1–205*, red. A. Marciniak, Legalis 2019, kom. do art. 192, nb. 53).

[289] Postanowienie SR dla m.st. Warszawy w Warszawie z dnia 8 września 2017 r., X GRs 1/16 [X GRez 6/17, X GRez 7/17], opubl. w: A. Hrycaj, *Przegląd orzecznictwa w sprawach restrukturyzacyjnych i upadłościowych*, Doradca Restrukturyzacyjny 2018, nr 2, s. 4–6; tak też A. Hrycaj, B. Groele [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 136, którzy czynią zastrzeżenie, że zażalenie na postanowienie o oddaleniu zarzutów powinno przysługiwać wyłącznie skarżącemu. Zastrzeżenie to można zaakceptować tylko przy jednoczesnym przyjęciu, iż interes prawny stanowi przesłankę warunkującą dopuszczalność zaskarżenia, a jego brak uzasadnia odrzucenie środka zaskarżenia.

Łatwo zarazem o zgodę, że tak obrany kierunek interpretacyjny istotnie zawęża grono legitymowanych do wniesienia zażalenia, skoro mógłby to zrobić jedynie dłużnik bądź rada wierzycieli. Ta ostatnia zresztą wyjątkowo, bo zasadniczo tylko w razie uwzględnienia zarzutów i uchylenia uchwały przez sędziego-komisarza. W innym bowiem przypadku (w razie oddalenia zarzutów) *de facto* kwestionowałaby własną uchwałę. Można zresztą rozważać, czy rada wierzycieli w ogóle ma w takim przypadku prawo wniesienia zażalenia, skłaniając się ku odpowiedzi przeczącej, jako opartej na argumencie, że interes prawny stanowi przesłankę dopuszczalności środka zaskarżenia[290]. Wracając jednak do cesjonariusza, istnieją argumenty na rzecz uznania, iż może być traktowany jako „skarżący" w rozumieniu art. 136 ust. 4 p.r. W przywoływanym już wcześniej i odpowiednio stosowanym do analizowanego przypadku art. 192 pkt 2 k.p.c. sformułowanie „zbycie w toku sprawy" należy rozumieć szeroko[291]. Skoro tak, to można je traktować jako obejmujące nie tylko pierwotne postępowanie zainicjowane wniesieniem zarzutów do uchwały rady wierzycieli, ale również postępowanie zażaleniowe wywołane złożeniem środka odwoławczego na postanowienie sędziego-komisarza. Wykładnia systemowa wskazuje, że procedura rozpoznawania zarzutów przeciwko uchwale rady wierzycieli, a następnie kontrola orzeczenia sędziego-komisarza przez sąd restrukturyzacyjny stanowią kolejne etapy jednolitego procesu badania zgodności tej uchwały z prawem i interesem wierzycieli. Celem tego postępowania jest nie tyle indywidualna ochrona skarżącego, co przede wszystkim zapewnienie prawidłowego przebiegu postępowania restrukturyzacyjnego i ochrona zbiorowego interesu wierzycieli. W konsekwencji postępowanie zażaleniowe nie jest odrębną sprawą w znaczeniu formalnym, lecz kontynuacją procesu oceny uchwały inicjowanego zarzutami. Również wykładnia celowościowa przemawia za tym, aby odpowiednie stosowanie art. 192 pkt 3 k.p.c. obejmowało także etap postępowania zażaleniowego. Skoro *ratio legis* rzeczonej regulacji polega na uniknięciu konieczności ponownego inicjowania procedury przez nabywcę praw (cesjonariusza), to jej stosowanie powinno uwzględniać cały proces oceny uchwały, aż do momentu jego prawomocnego zakończenia. Przyjęcie wąskiego rozumienia „sprawy" prowadziłoby do stanu, w którym cesjonariusz nie mógłby kontynuować obrony zarzutów na etapie zażaleniowym, mimo że przedmiotem postępowania pozostaje ta sama uchwała, a wywodzone przesłanki uchylenia uchwały się utrzymują. Przeniesienie wierzytelności nie powinno prowadzić do ograniczenia

[290] Postanowienie SN z dnia 14 października 2010 r., III CZ 39/10, BOSN i powołane tam orzecznictwo SN. W doktrynie R. Adamus postawił jednak tezę, że ustawodawca nie wymaga od wnoszącego zarzuty do uchwały posiadania *gravamen* (R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 136, nb. 5).
[291] Postanowienie SN z dnia 21 czerwca 2007 r., IV CSK 57/07, BOSN.

uprawnień cesjonariusza w kontekście zaskarżania decyzji, które mają istotny wpływ na postępowanie restrukturyzacyjne. Przyjęcie odmiennego stanowiska byłoby zarazem nie do pogodzenia z tym, że w istocie zarzuty przeciwko uchwale rady wierzycieli są składane w interesie ogółu wierzycieli, a nie tylko w interesie indywidualnego wierzyciela. Konkludując, w sytuacji, w której transfer wierzytelności w drodze przelewu następuje już po wniesieniu zarzutów przez cedenta, przyjąć należy iż cesjonariusz jest nie tylko uprawniony do czynnego udziału w tak zainicjowanej procedurze, ale nadto jest legitymowany do wniesienia zażalenia na postanowienie o oddaleniu zarzutów.

7.6. Rozstrzyganie sporu dotyczącego okoliczności z art. 109 ust. 1 p.r. w postępowaniach dotyczących ustanowienia i składu rady wierzycieli

Na zakończenie rozważań dotyczących wpływu przelewu wierzytelności na zakres uprawnień cesjonariusza w sferze powoływania oraz kształtowania składu rady wierzycieli konieczne jest odniesienie się do problematyki ustalenia okoliczności określonych w art. 109 ust. 1 p.r. w sytuacji, w której spis wierzytelności nie został jeszcze ukonstytuowany, tj. nie doszło do jego zatwierdzenia postanowieniem sędziego-komisarza. W praktyce mogą bowiem powstać wątpliwości co do tego, czy dany wierzyciel spełnia przesłankę wskazaną w art. 109 ust. 1 p.r., który to spór – z uwagi na chronologię zdarzeń w postępowaniu restrukturyzacyjnym – najczęściej ujawni się właśnie na etapie podejmowania pierwszych czynności związanych z organizacją rady wierzycieli. Zagadnienie to ma istotną doniosłość praktyczną, ponieważ determinuje możliwość wykonywania przez nabywcę wierzytelności podstawowych uprawnień procesowych, zwłaszcza tam, gdzie ustawa przewiduje ich ograniczenie wobec wierzycieli objętych zakresem art. 109 ust. 1 p.r.[292] Uwzględniając, że sporządzanie i zatwierdzanie spisu wierzytelności w wielu postępowaniach trwa miesiącami (a w skrajnych przypadkach nawet latami, zwłaszcza tam, gdzie mamy do czynienia z instytucją sprzeciwu do spisu wierzytelności[293]), przyjęcie stanowiska wyłączającego możliwość oceny przesłanki z art. 109 ust. 1 p.r. przed zatwierdzeniem spisu prowadziłoby do istotnego zniekształcenia sytuacji

[292] Będzie tak przy obliczaniu siły wierzytelności wierzycieli popierających wniosek dłużnika o zmianę nadzorcy sądowego albo zarządcy (art. 28 ust. 1 pkt 3 p.r.), przy obliczaniu siły wierzytelności wierzycieli wnioskujących o ustanowienie rady wierzycieli (art. 121 ust. 2 p.r.) oraz o powołanie jej członków (art. 123 ust. 1 i 2 p.r.) bądź o ich zmianę (art. 126 ust. 1 p.r.), a także przy obliczaniu siły wierzytelności wierzycieli składających propozycje układowe (art. 155 ust. 2 p.r.).

[293] *De lege lata* złożenie sprzeciwu jest dopuszczalne co do każdego elementu spisu, którego treść może mieć wpływ na interesy wierzyciela w dalszym postępowaniu i po jego zakończeniu (P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 86, nb. 4).

procesowej cesjonariusza[294]. Dlatego też konieczne jest zbadanie zakresu kompetencji sędziego-komisarza oraz sądu w incydentalnym rozstrzyganiu omawianej wątpliwości jeszcze przed formalnym zatwierdzeniem spisu wierzytelności, a tym samym – przed ostatecznym ustaleniem kręgu podmiotów dotkniętych ograniczeniami wynikającymi z art. 109 ust. 1 p.r.[295]

W okresie obowiązywania p.u.1934, a następnie p.u.n., zakres uprawnień wierzycieli w aspekcie ustanowienia rady wierzycieli oraz zasad ustalania uprawnień wierzycieli na potrzeby kształtowania jej składu determinowały dwie kategorie wierzytelności, tj. „uznane" oraz „uprawdopodobnione". Pierwsze obejmowały wierzytelności ujawnione na prawomocnie zatwierdzonej liście wierzytelności, natomiast drugie to takie, których istnienie nie zostało jeszcze formalnie zweryfikowane, lecz zostało w dowolny sposób uprawdopodobnione, przy czym dopuszczalne było w tym zakresie odejście od rygorów postępowania dowodowego przewidzianych w k.p.c.[296] Ustawodawca, wprowadzając p.r., zdecydował się na ujednolicenie podstaw ustalania uprawnień wierzycieli w postępowaniach restrukturyzacyjnym i upadłościowym. W konsekwencji zrezygnowano z konstrukcji uprawdopodobnienia wierzytelności, zastępując ją enumeratywnym katalogiem dokumentów, które mogą stanowić podstawę ustalenia uprawnień wierzyciela w przypadku braku zatwierdzonego spisu wierzytelności. Zgodnie z przywołanym już wcześniej art. 121 ust. 3 p.r. są to kolejno: spis wierzycieli załączony przez dłużnika do wniosku (jeżeli postępowanie otwarto na wniosek dłużnika), spis wierzytelności bezspornych przedstawiony na żądanie sędziego-komisarza przez nadzorcę sądowego lub zarządcę, sporządzonego na podstawie ksiąg rachunkowych i innych dokumentów dłużnika (gdy nie ma spisu sporządzonego przez dłużnika, gdyż postępowanie sanacyjne otwarto na wniosek wierzyciela), tytułów egzekucyjnych przedstawionych przez wierzycieli (jako uzupełnienie każdego innego spisu, gdyby któregoś wierzyciela w tym spisie brakowało, a dysponowałby takim tytułem) oraz spisu wierzytelności sporządzonego w postępowaniu restrukturyzacyjnym (w sytuacji, gdy postępowanie sanacyjne otwarto na podstawie uproszczonego wniosku)[297]. Tak ukształtowany mechanizm ma zapobiegać sytuacji, w której powołanie rady wierzycieli byłoby możliwe dopiero po

[294] Przyjęcie poglądu, że sędzia-komisarz nie może badać przesłanek z art. 109 ust. 1, art. 116 oraz art. 80 ust. 3 p.r. przed zatwierdzeniem spisu wierzytelności, prowadziłoby do wniosku, iż wierzyciel, wobec którego istnieją wątpliwości co do podlegania wskazanym wyłączeniom, zostałby *de facto* pozbawiony realnego wpływu na tok postępowania. Wynika to z faktu, że spis wierzytelności w tym trybie podlega zatwierdzeniu dopiero na zgromadzeniu wierzycieli, a więc na finalnym etapie całego postępowania.
[295] Analogiczne zagadnienie odnosi się do oceny zaistnienia przesłanek z art. 80 ust. 3 oraz art. 116 p.r.
[296] F. Zedler [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 195.
[297] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 86, nb. 4.

zatwierdzeniu spisu wierzytelności, co istotnie paraliżowałoby przebieg postępowania. Wybór właściwego dokumentu determinowany jest z kolei etapem, na którym zgłoszono wniosek o powołanie rady.

Należy jednocześnie podkreślić, że zatwierdzony spis wierzytelności posiada moc wiążącą wobec sędziego-komisarza w zakresie ustaleń dotyczących przesłanek określonych w art. 80 ust. 3, art. 109 ust. 1 oraz art. 116 p.r. Wynika to zarówno z treści art. 121 ust. 3 p.r., jak i z funkcji, jaką spis pełni w postępowaniu restrukturyzacyjnym. Na bazie czynionych już analiz można przyjąć, że określa on krąg uczestników postępowania restrukturyzacyjnego (art. 76 ust. 2, art. 65 ust. 7 p.r.), wyciąg z zatwierdzonego spisu wierzytelności stanowi tytuł egzekucyjny przeciwko dłużnikowi, zaś sędzia-komisarz nie może ingerować merytorycznie w jego treść z urzędu, za wyjątkami wymienionymi w art. 99 p.r.[298] Co więcej, sędzia-komisarz w świetle art. 365 k.p.c. jest także związany tytułami egzekucyjnymi przedłożonymi przez wierzycieli[299], choć tylko co do wysokości wierzytelności oraz osoby wierzyciela. Nie sposób bowiem przyjąć, że jeśli wierzyciel nabyłby wierzytelność po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego i przedstawił tytuł egzekucyjny z klauzulą wykonalności nadaną na rzecz nowego nabywcy w trybie art. 788 k.p.c., to sędzia-komisarz nie uwzględniłby tej okoliczności w kontekście art. 109 ust. 1 p.r.

Brak jest natomiast podstaw prawnych, aby uznać, że sędzia-komisarz związany jest pozostałymi dokumentami wymienionymi w katalogu z art. 121 ust. 3 p.r. Po pierwsze, wydaje się być poza sporem, że sędzia-komisarz nie jest związany wykazem wierzycieli dołączonym przez dłużnika do wniosku restrukturyzacyjnego. Dokument ten, nie dość, że nie odzwierciedla w pełni treści spisu wierzytelności, to logiczne, że nie pozwala na ustalenie przesłanek z art. 109 ust. 1 p.r., skoro przepis ten znajduje zastosowanie dopiero po otwarciu postępowania. Nadto odstęp czasu między sporządzeniem wykazu a datą otwarcia postępowania sprawia, że stan zobowiązań dłużnika może ulec i najczęściej ulega istotnym zmianom[300]. Część wierzytelności wygasa wskutek zapłaty, inne powstają, choćby w zakresie odsetek. W tych warunkach teza, że

[298] D. Chrapoński [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 76.
[299] Z prawomocności materialnej nie korzystają pozasądowe tytuły egzekucyjne, takie jak bankowy tytuł egzekucyjny lub akt notarialny, w którym dłużnik poddał się egzekucji (art. 777 § 1 pkt 4–6 k.p.c.) – A. Gołąb [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, wyd. 4, red. P. Rylski, A. Olaś, Legalis 2025, kom. do art. 365, nb. 209.
[300] Inna sprawa, że wykazy przygotowywane przez dłużników często cechują się niską wartością merytoryczną, wynikającą z braku pełnej weryfikacji danych, co prowadzi do pominięć, błędnych kwalifikacji wierzycieli czy rozbieżności w ustaleniach dotyczących wierzytelności.

sędzia-komisarz nie może dokonywać własnych ustaleń przy ocenie legitymacji wierzycieli do złożenia wniosku o powołanie rady wierzycieli albo wskazania jej członków, prowadziłaby do rezultatów niemożliwych do zaakceptowana. Nie oznacza to jednak, że w każdym przypadku sędzia-komisarz powinien wzywać dłużnika lub nadzorcę sądowego (zarządcę) do aktualizacji wykazu, wszakże takie podejście prowadziłoby do zanegowania funkcji art. 121 ust. 3 pkt 1 p.r. Należy w efekcie przyjąć, że w sytuacjach budzących wątpliwości sędzia-komisarz może, na podstawie całokształtu okoliczności sprawy, dokonać ustaleń odmiennych od tych wynikających z wykazu wierzycieli. Po drugie, brak jest argumentów, aby w inny sposób niż wykaz wierzycieli załączony do wniosku traktować przygotowany przez nadzorcę sądowego (zarządcę) na żądanie sędziego-komisarza spis wierzytelności bezspornych (art. 121 ust. 3 pkt 2 p.r.). Dokument ten stanowi jedynie punkt odniesienia do ustalenia uprawnień wierzycieli, które sędzia-komisarz weryfikuje samodzielnie, oceniając stanowisko nadzorcy (zarządcy). Pogląd przeciwny byłby nieuzasadniony, gdyż ustawodawca wskazał w art. 121 ust. 3 p.r. inne źródła, z których można ustalać uprawnienia, co uwzględnia możliwość występowania sprzeczności między dokumentami. Sędzia-komisarz nie prowadzi przy tym postępowania dowodowego w sensie sporu o spis wierzytelności, lecz bada dostępne źródła i akta postępowania, aby w razie oczywistej bezzasadności móc zakwestionować stanowisko nadzorcy (zarządcy). Przyjęcie odmiennego poglądu dawałoby nadzorcy faktyczną możliwość samodzielnego kształtowania składu rady wierzycieli, wiążąc sędziego-komisarza w kwestii ustalenia uprawnień wierzycieli. Takie ograniczenie byłoby sprzeczne z art. 128 i 129 oraz 133 p.r., przyznającymi radzie szerokie kompetencje wobec nadzorcy (zarządcy), w tym kontrolę jego czynności, badanie stanu funduszy masy układowej, wydawanie zezwoleń na czynności wymagające zgody rady, jak również z art. 19 p.r., który reguluje uprawnienia nadzorcze wobec nadzorcy, czy wreszcie z uprawnieniem do żądania jego zmiany. Trzeba jednak zwrócić uwagę, że na pewnym etapie postępowania dojdzie do złożenia spisu wierzytelności, który będzie jeszcze pozostawał niezatwierdzony. Mimo że dokument ten posiada większą wartość merytoryczną niż spis wierzytelności bezspornych, nie można przypisać mu skutków wiążących sędziego-komisarza w zakresie ustalania uprawnień wierzycieli przy kształtowaniu rady wierzycieli. Przyjęcie odmiennego stanowiska skutkowałoby zrównaniem go w skutkach z zatwierdzonym spisem wierzytelności, co systemowo byłoby wnioskiem nieakceptowalnym. Problem ten nabiera szczególnego znaczenia, gdy stanowisko nadzorcy (zarządcy) dotyczące okoliczności z art. 109 ust. 1 p.r. jest sporne. Pozbawienie wierzyciela możliwości wykonywania przysługujących mu uprawnień do wskazania członków rady wierzycieli do czasu rozstrzygnięcia sprzeciwu wobec spisu wierzytelności lub ewentualnego zażalenia na

postanowienie sędziego-komisarza stanowiłoby nieuzasadnione pozbawienie wierzyciela przysługujących mu uprawnień w przypadku pozytywnego dla wierzyciela rezultatu postępowania sprzeciwowego[301]. Nawet jeśli ustalenie okoliczności z art. 109 ust. 1 p.r. wymaga ustaleń faktycznych, nie wymaga to prowadzenia pełnego postępowania dowodowego jak przy rozpoznawaniu sprzeciwu wobec spisu wierzytelności. Sędzia-komisarz powinien ocenić niezatwierdzony spis wierzytelności oraz akta postępowania i na tej podstawie ustalić okoliczności wskazane w przepisach. Ustalenia sędziego-komisarza dokonywane w ramach rozpoznawania stosownych wniosków dotyczących powołania rady wierzycieli bądź zmiany jej członków nie będą zarazem wiązały sędziego-komisarza w późniejszym postępowaniu sprzeciwowym, które może doprowadzić do odmiennych wniosków.

Reasumując, zatwierdzony spis wierzytelności stanowi jedyne źródło, które w sposób wiążący rozstrzyga o istnieniu przesłanek z art. 109 ust. 1 p.r. Do czasu jego zatwierdzenia sędzia-komisarz nie może bezrefleksyjnie opierać się na dokumentach ujętych w katalogu z art. 121 ust. 3 p.r. Mogą one bowiem pomijać istotne fakty, zawierać informacje niezgodne z rzeczywistością bądź opierać się na wadliwej ocenie nadzorcy sądowego (zarządcy). Wierzyciele nie powinni natomiast pozostawać zależni od tych wstępnych ustaleń, ponieważ prowadziłoby to do ograniczenia ich wpływu na tok postępowania, co byłoby sprzeczne z funkcją i zakresem kompetencji rady wierzycieli, w szczególności z jej uprawnieniami nadzorczymi. W konsekwencji sędzia-komisarz nie może uchylać się od samodzielnego ustalenia okoliczności objętych art. 109 ust. 1 p.r., powołując się na ich sporność i potrzebę ich późniejszego rozstrzygnięcia w ramach postępowania sprzeciwowego. Takie stanowisko prowadziłoby bowiem do pominięcia kwestii kluczowych choćby dla ustalenia progu jednej piątej sumy wierzytelności, z którego wierzyciele wywodzą uprawnienia do oddziaływania na skład rady. Ewentualna błędna ocena tych okoliczności nie zagraża przy tym ważności uchwał rady ani nie rodzi konieczności zmiany jej składu, lecz może co najwyżej skutkować utratą przez jej członków ochrony przewidzianej w art. 126 ust. 3 p.r. Powyższe stanowisko znajduje również wsparcie w wykładni historycznej. Wcześniejsze regulacje prawa upadłościowego opierały kształtowanie rady wierzycieli na wierzytelnościach uznanych bądź uprawdopodobnionych, co odpowiada obecnej potrzebie uwzględniania – do czasu zatwierdzenia spisu wierzytelności w danym postępowaniu – ustaleń sędziego-komisarza

[301] Analogicznie, jeśli nadzorca pominął okoliczności przewidziane w art. 109 ust. 1, art. 116 lub art. 80 ust. 3 p.r., sędzia-komisarz ma prawo stwierdzić, że wierzyciel, mimo informacji zawartych w niezatwierdzonym spisie, nie posiada uprawnień określonych w art. 121 ust. 2, art. 123 ust. 1 i 2 lub art. 126 ust. 1 p.r.

opartych na dokumentach, o których mowa w art. 121 ust. 3 pkt 1–4 p.r. Rozwiązanie to odzwierciedla założenie, że realny wpływ wierzycieli na przebieg postępowania powinien być zapewniony już na najwcześniejszym jego etapie.

8. Zaskarżanie układu

8.1. Konstrukcja prawna układu

Przed przystąpieniem do analizy możliwości zaskarżenia układu przez cesjonariusza konieczne jest nakreślenie charakteru prawnego samego układu jako centralnego instrumentu każdego postępowania restrukturyzacyjnego. Celem nie jest tu jednak szeroka analiza rzeczonej instytucji, lecz przede wszystkim wskazanie jej elementów składowych, gdyż dopiero na tej podstawie możliwe jest ustalenie, czy i w jaki sposób układ podlega kwestionowaniu. W konsekwencji pozwoli to również na ocenę legitymacji cesjonariusza do zaskarżenia układu.

W szerokim i nieco potocznym ujęciu łatwo o zgodę, że układ stanowi porozumienie między dłużnikiem a wierzycielami, mające na celu uregulowanie zobowiązań dłużnika w sposób zapewniający zarówno ochronę jego przedsiębiorstwa, jak i realizację interesów wierzycieli[302]. Przypatrując się jednak temu zagadnieniu nieco bliżej, można dojść do przekonania, że natura układu jest bardziej skomplikowana, zwłaszcza zważywszy na sposób, w jaki dochodzi on do skutku[303]. Pomimo niemal stuletniej tradycji zunifikowanego prawa o niewypłacalności na ziemiach polskich[304], charakter prawny układu nie jest ujmowany jednolicie[305]. Celna jest w tym zakresie wypowiedź P. Wołowskiego, zgodnie z którą układ stanowi złożony akt prawny składający się z trzech elementów: propozycji układowych, uchwały wierzycieli oraz postanowienia sądu[306]. *De lege lata* zbiór ten można byłoby rozszerzyć jeszcze o czynność w postaci stwierdzenia przyjęcia układu przez właściwy organ. Przedstawione ujęcie trafnie

[302] W modelowym ujęciu jest to połączenie funkcji sanacyjnej (naprawczej) postępowania restrukturyzacyjnego z jego funkcją windykacyjną.
[303] Na ten temat zob. R. Adamus, *Prawo naprawcze przedsiębiorcy*…, s. 639 i n.; tenże, *Polish bankruptcy and restructuring law for entrepreneurs and consumers*, Opole 2021, s. 54–55; A.J. Witosz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, art. 1; A.J. Witosz, D. Benduch, *Restrukturyzacja pozasądowa*…, s. 60–61; A. Witosz, A.J. Witosz [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6*…, 2016, s. 472.
[304] Wcześniej (tj. do 1934 r.) na ziemiach polskich obowiązywało prawo dzielnicowe, obejmujące pięć różnych porządków prawnych: prawo rosyjskie, francuskie, pruskie, węgierskie i austriackie (zob. także F. Zoll, *Czy austriackie prawo dotyczące niewypłacalności może stanowić wzór dla polskiego ustawodawcy?*, Studia Prawnicze 2001, nr 2, s. 3).
[305] Uchwała SN z dnia 5 lipca 2006 r., III CZP 38/06, BOSN.
[306] P. Wołowski, *Ogólne uwagi*…, s. 89–91.

oddaje specyfikę układu jako instytucji o charakterze hybrydowym, łączącej elementy prawa prywatnego i publicznego. Z kolei przyjęcie, że układ jest kwalifikowaną postacią ugody[307] eksponuje konieczność porozumienia stron co do sposobu restrukturyzacji zobowiązań, podczas gdy zatwierdzenie sądowe nadaje mu walor powszechnie obowiązujący.

Mając na uwadze zarysowany wyżej charakter układu, pojęcie jego „zaskarżenia" stanowi pewne uproszczenie językowe, gdyż w rzeczywistości nie odnosi się do jednolitego aktu prawnego, lecz do poszczególnych elementów, które go tworzą[308]. Każdy z tych elementów (propozycje układowe, uchwała wierzycieli, postanowienie sądu) podlega bowiem odrębnym regułom w zakresie możliwości jego kwestionowania. Zostaną one przeanalizowane w dalszej części pracy, z pominięciem jednak propozycji układowych, odnośnie do których można mówić jedynie o ich złożeniu, zmianie lub cofnięciu, co zostało już omówione wcześniej (zob. pkt 5 niniejszego rozdziału).

8.2. Zastrzeżenia do układu

Przywiązanie do wyliczonych wcześniej elementów konstrukcyjnych układu nakazuje, przy jednoczesnym pominięciu samych propozycji układowych, w pierwszej kolejności poddać analizie dopuszczalność zaskarżenia czynności polegającej na przyjęciu układu. W sferze proceduralnej następuje to w postaci uchwały wierzycieli, odnośnie do której ustawa przewiduje następczą czynność w postaci stwierdzenia przyjęcia układu. Zasadniczo następuje to w formie postanowienia sędziego-komisarza (art. 120 ust. 1 p.r.), co oznacza, że występuje jedynie w tych postępowaniach, w których organ ten pełni swoją funkcję[309]. Brak zatem miejsca na tego rodzaju postanowienie w postępowaniu o zatwierdzenie układu oraz w postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli. Nie oznacza to jednak, że w tych procedurach

[307] Uchwała SN z dnia 20 lipca 1995 r., III CZP 87/95, OSNC 1995, nr 11, poz. 162.
[308] Koresponduje z tym wypowiedź J. Korzonka, który całe postępowanie układowe charakteryzował jako *sui generis* postępowanie sądowe, składające się z szeregu czynności różnych organów tego postępowania (jak sądu, sędziego-komisarza, nadzorcy sądowego) oraz stron (dłużnika, wierzycieli), którego celem jest doprowadzenie do zawarcia układu, pozwalającego dłużnikowi wywiązanie się z jego zobowiązań, przy jednoczesnej ochronie przed likwidacją przedsiębiorstwa (zob. J. Korzonek, *Prawo upadłościowe i prawo o postępowaniu układowym*…, s. 749–750).
[309] Wyjątkiem w tym zakresie jest procedura związana z zawarciem układu w postępowaniu upadłościowym. W przepisach p.u. nie przewidziano bowiem postanowienia stwierdzającego przyjęcie uchwały zgromadzenia wierzycieli (A.J. Witosz [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 200; odmiennie R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 200, nb. 3). Konsekwentnie należy zatem przyjąć, że postanowienie w przedmiocie stwierdzenia przyjęcia uchwały nie zapada również w ramach procedury związanej z przyjęciem układu w upadłości konsumenckiej (art. 491^{22} p.u.).

stwierdzenie przyjęcia układu nie następuje. Przeciwnie, czynność ta nadal ma miejsce, choć jest dokonywana przez inny organ i w inny sposób. W postępowaniu o zatwierdzenie układu czyni to nadzorca układu w treści sprawozdania (art. 220 pkt 1 p.r.), a w postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli – nadzorca sądowy w treści protokołu (art. 491^{32} ust. 2–3 p.u.)[310]. Niezależnie jednak od tego, kto dokonuje stwierdzenia przyjęcia układu, wspólną cechą tej czynności w każdym postępowaniu jest jej odrębność względem zatwierdzenia układu. Sprowadza się ona wyłącznie do weryfikacji uzyskania w procesie głosowania nad układem wymaganych większości głosów dla jego przyjęcia[311], w sposób wolny od jakichkolwiek merytorycznych ocen związanych z wykonalnością układu bądź jego zgodnością z prawem.

Rozważając legitymację do kwestionowania czynności w postaci stwierdzenia przyjęcia układu, należy od razu zauważyć, że ustawa wyłącza możliwość uchylenia przez sędziego-komisarza uchwały zgromadzenia wierzycieli o przyjęciu układu[312]. Nie przewiduje również możliwości wniesienia zażalenia na postanowienie sędziego-komisarza w przedmiocie stwierdzenia przyjęcia układu[313]. Jak wskazuje P. Zimmerman, badanie prawidłowości oceny przyjęcia (bądź nieprzyjęcia) układu dokonanej przez sędziego-komisarza podlega natomiast weryfikacji albo w procedurze zaskarżania postanowienia sądu w przedmiocie zatwierdzenia układu (art. 164 p.r.), albo w przedmiocie umorzenia postępowania (art. 325 ust. 1 pkt 3 p.r.)[314]. Spostrzeżenie to jest trafne, choć nie w pełni precyzyjne, gdyż w rzeczywistości badanie tej oceny następuje w ramach szerszego etapu rozpoznania układu przez sąd restrukturyzacyjny. To właśnie w tym etapie sąd weryfikuje zarówno spełnienie wymagań formalnych związanych z przyjęciem układu, jak i inne przesłanki jego zatwierdzenia, w tym merytoryczną prawidłowość układu. Dopiero postanowienie w przedmiocie zatwierdzenia układu podlega zaskarżeniu w drodze zażalenia, co oznacza, że możliwość podważenia oceny dokonanej przez

[310] Wprawdzie ustawa wprost nie wskazuje kompetencji nadzorcy sądowego do stwierdzenia przyjęcia układu, natomiast można ją wyinterpretować z art. 491^{32} ust. 2–3 p.u. Skoro protokół obligatoryjnie zawiera treść układu, zaś nadzorca ma obowiązek – po zakończeniu zgromadzenia wierzycieli – przedstawić sądowi wniosek o zatwierdzenie układu albo o umorzenie postępowania, to jest logiczne, iż wystąpienie z wnioskiem o zatwierdzenie układu może mieć miejsce, tylko gdy nadzorca sądowy uprzednio stwierdzi, że układ został przegłosowany (przyjęty) przez wierzycieli (P. Filipiak [w:] *Upadłość konsumencka*…, kom. do art. 491^{32}).
[311] R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 120, nb. 1.
[312] Brak możliwości uchylenia przez sędziego-komisarza uchwały zgromadzenia wierzycieli o przyjęciu układu należy przyjąć także na gruncie układu w upadłości mimo braku w p.u. odpowiednika art. 120 ust. 3 p.r. (A.J. Witosz [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 200).
[313] Zgodnie z art. 200 ust. 1 p.r. na postanowienia sądu restrukturyzacyjnego i sędziego-komisarza zażalenie przysługuje, tylko gdy przewiduje to ustawa.
[314] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 120, nb. 5.

sędziego-komisarza nie wiąże się jedynie z samym wniesieniem zażalenia, lecz szerzej – z całościowym etapem rozpoznania układu, w ramach którego może również nastąpić m.in. zaskarżenie postanowienia sądu. Tak poszerzone pole badawcze pozwala włączyć w ramy zagadnienia dotyczącego kwestionowania układu także instytucję zastrzeżeń do układu[315], a w konsekwencji poddać weryfikacji prawo cesjonariusza do ich wniesienia. Zmierzając ku temu, trzeba jednak zauważyć, że odnotowana już różnorodność proceduralna w zakresie stwierdzania przyjęcia układu nieuchronnie wpływa na kwestie związane z możliwością wnoszenia zastrzeżeń.

W pierwszej kolejności należy skierować uwagę na art. 164 ust. 3 p.r., wyposażający uczestników postępowania w prawo zgłoszenia pisemnych zastrzeżeń przeciwko układowi[316]. Zastrzeżenia te, od strony proceduralnej, muszą zostać wniesione w terminie tygodnia[317] od dnia przyjęcia układu[318] oraz spełniać wymogi formalne pisma procesowego. Z kolei z materialnoprawnego punktu widzenia instytucja ta stanowi jeden z kluczowych mechanizmów ochrony praw wierzycieli uczestniczących w postępowaniu restrukturyzacyjnym. Jeżeli uwzględnić fakt, że prawomocnie zatwierdzony układ określa zasady zaspokojenia wierzycieli, a możliwość wniesienia zażalenia na postanowienie o zatwierdzeniu układu z powołaniem się na jego rażąco krzywdzące warunki przysługuje jedynie wierzycielom, którzy głosowali przeciw układowi i zgłosili zastrzeżenia, to oczywistym staje się, iż zaniedbanie prawidłowego wniesienia zastrzeżeń może skutkować utrzymaniem się w mocy układu wysoce niekorzystnego dla wierzycieli. W tym kontekście słusznie zwraca uwagę R. Adamus, że dla sądowej ochrony interesu ekonomicznego wierzyciela niezbędne jest dochowanie przez wierzyciela aktu staranności w postaci:

---

[315] Wprawdzie zastrzeżenia nie są środkiem zaskarżenia, a jedynie wyrazem negatywnej oceny przyjętego układu, niemniej są brane pod uwagę przez sąd przy podejmowaniu decyzji w przedmiocie zatwierdzenia układu (N. Frosztęga, *Uproszczone postępowanie restrukturyzacyjne – zagadnienia wybrane. Część II*, Doradca Restrukturyzacyjny 2021, nr 1, s. 68). Skorzystanie z prawa do zgłoszenia zastrzeżeń może zatem finalnie wywołać skutki zbliżone do wniesienia środka zaskarżenia, dlatego są one traktowane w szerokim ujęciu jako sposób kwestionowania układu.

[316] Instytucja zastrzeżeń do układu nie stanowi *novum* legislacyjnego. Była znana, choć od pojęciem „zarzutów" już p.u.n. (zob. art. 287 ust. 3), a nawet p.u.1934 (zob. art. 190 § 2). *De lege lata*, z uwagi na normy odsyłające z art. 266f oraz 491[38] p.u., instytucja zastrzeżeń do układu znajduje zastosowanie także na gruncie układu w upadłości oraz w postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli.

[317] Termin ten należy uznać za prekluzyjny, zatem nie podlega on przedłużeniu ani przywróceniu. Rozwiązanie to wpisuje się w zasadę szybkości postępowania, ma bowiem przeciwdziałać przedłużaniu procedury (F. Zedler [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 287).

[318] Choć w warstwie literalnej art. 164 ust. 3 p.r. wskazuje, że tygodniowy termin na zgłoszenie zastrzeżeń biegnie od dnia przyjęcia układu, to z uwagi na fakt, iż postanowienie stwierdzające jego przyjęcie zawiera treść układu i podlega obwieszczeniu w KRZ, istnieją argumenty systemowe oraz celowościowe przemawiające za tym, że termin ten powinien być liczony od dnia wspomnianego obwieszczenia. Takie podejście ma szczególne uzasadnienie, gdy układ jest procedowany z pominięciem zwoływania zgromadzenia wierzycieli.

1) głosowania przeciwko układowi, oraz
2) wniesienia zastrzeżeń do układu, przy czym w obu przypadkach chodzi o ważny akt głosowania i formalnie poprawne wniesienie zastrzeżeń do układu[319].

Warto podkreślić, że choć ustawa nie limituje zakresu zarzutów, które mogą zostać podniesione w ramach zastrzeżeń, to jednak ich relewantność[320] ogranicza się wyłącznie do kwestii odnoszących się bezpośrednio do układu[321]. Ustawodawca celowo przyjął takie rozwiązanie, gdyż każda inna interpretacja art. 165 ust. 1 p.r. prowadziłaby do konieczności prześledzenia przez sąd restrukturyzacyjny całego przebiegu postępowania restrukturyzacyjnego pod kątem każdego potencjalnego naruszenia prawa. Byłoby to sprzeczne zarówno z rozkładem ciężaru obowiązków orzeczniczych pomiędzy organy postępowania, jak i z normą wynikającą z art. 164 ust. 2 p.r., zgodnie z którą – po przyjęciu układu – rozprawa ma na celu rozpoznanie układu, a wierzycielom przyznane jest wyłącznie prawo pisemnego zgłaszania zastrzeżeń „przeciw układowi". Na etapie rozpoznawania układu przez sąd restrukturyzacyjny nie ma zatem miejsca na kompleksową kontrolę wszystkich czynności podejmowanych w toku postępowania przez jego uczestników pod kątem ich zgodności z prawem. Rozprawa ogranicza się do badania zgodności układu z prawem (zarówno w aspekcie jego treści, jak i procedury jego przyjęcia), a w przypadku gdy wierzyciele głosujący przeciw układowi zgłosili stosowne zastrzeżenia – również pod kątem rażącej krzywdy, którą układ przyjętej treści mógłby wyrządzić wierzycielom. Warto przy tym zwrócić uwagę, że w orzecznictwie pojawił się pogląd, zgodnie z którym warunkiem uwzględnienia zastrzeżeń jest to, aby zostały sformułowane przez co najmniej dwóch wierzycieli, skoro ustawa posługuje się zarówno w art. 164 ust. 3, jak i art. 165 ust. 2 p.r. liczbą mnogą[322]. Akceptując co do zasady ten kierunek

[319] R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 165, nb. 9.
[320] Postanowienie SR dla m.st. Warszawy w Warszawie z dnia 16 marca 2023 r., XVIII GRp 7/20, niepubl., w uzasadnieniu którego stwierdzono: „(…) zakresem kognicji objęty jest układ, ewentualnie procedura jego przyjęcia, nie zaś całe postępowanie i proces restrukturyzacji zobowiązań, głównie pozaukładowych przyjęty przez dłużnika w toku postępowania. Tak samo, poza zakresem kognicji Sądu restrukturyzacyjnego pozostaje zagadnienie prawidłowości ustalenia sum wierzytelności na spisie, zwłaszcza w sytuacji, gdy nie przekłada się to w żaden sposób na wynik głosowania".
[321] Najczęściej są to zarzuty ogniskujące się wokół nieprawidłowości proceduralnych związanych z głosowaniem nad układem (np. wadliwe zwołanie zgromadzenia, błędne ustalenie wyników głosowania, nieuprawnione wyłączenia wierzyciela od głosowania), sprzeczności układu z prawem oraz niewykonalności układu (czyli sytuacji, w której jego postanowienia nie mogą zostać skutecznie zrealizowane, co podważa celowość jego zatwierdzenia); tak też na gruncie poprzedniego stanu prawnego F. Zedler [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 287.
[322] W uzasadnieniu postanowienia SR dla m.st. Warszawy w Warszawie z dnia 27 czerwca 2021 r., XVIII GRz 138/21, niepubl., wyrażono pogląd, iż „wobec użycia zwrotu »wierzyciele« (liczba mnoga) należy przyjąć, że wierzycieli powinno być przynajmniej dwóch. Ustawodawca nie rozstrzyga, jaki powinien być udział wierzytelności tych wierzycieli w ogólnej sumie wierzytelności, co oznacza, że nie ma tu żadnych ograniczeń.

interpretacyjn,y należy konsekwentnie przyjąć, że pokrzywdzenie – uzasadniające odmowę zatwierdzenia układu na tej podstawie – odnosi się również do sytuacji cesjonariusza. Z punktu widzenia przesłanki rażącego pokrzywdzenia wierzycieli przez układ, cesjonariusz jako wierzyciel podlega bowiem takiemu samemu wartościowaniu jak wszyscy pozostali wierzyciele. Przypomnieć bowiem należy, że w postępowaniu restrukturyzacyjnym na pierwszy plan wysuwa się interes ogółu wierzycieli, a skoro tak – to interes cesjonariusza współtworzy interes grupowy w taki sam sposób, jak interes każdego innego wierzyciela.

Po przedstawieniu istoty instytucji zastrzeżeń do układu oraz ich znaczenia jako mechanizmu ochrony praw wierzycieli, konieczne staje się przejście do analizy zakresu podmiotowego uprawnionych do ich wniesienia. Sama możliwość zgłaszania zastrzeżeń, choć kluczowa z perspektywy kontroli zgodności układu z prawem oraz ochrony przed jego potencjalnie krzywdzącymi skutkami, nabiera pełnego znaczenia dopiero w kontekście określenia, kto może z tego uprawnienia skorzystać.

Analizując ten aspekt, należy ponownie odnieść się do treści art. 164 ust. 3 p.r., który *expressis verbis* przyznaje to uprawnienie uczestnikom postępowania. Skoro więc ustawodawca posługuje się ogólnym pojęciem „uczestnika postępowania", należy – przynamniej *prima facie* – przyjąć, że obejmuje ono każdy podmiot posiadający ten status. W tym ujęciu dotyczy to również podmiotu, który nabył status uczestnika, stając się wierzycielem w toku postępowania wskutek nabycia wierzytelności. Co więcej, zestawiając ze sobą z jednej strony to, że uczestnikiem postępowania jest m.in. wierzyciel ujęty w spisie wierzytelności, z drugiej zaś że zastrzeżenia do układu mogą być wnoszone na etapie postępowania, na którym spis wierzytelności musi już być sporządzony, oznacza to, że ustalenie statusu uczestnika w tej fazie postępowania zasadniczo nie powinno nastręczać trudności.

Odnosząc powyższe do sytuacji cesjonariusza, jeżeli nabył wierzytelność przed złożeniem spisu wierzytelności sędziemu-komisarzowi, zostanie on ujęty w spisie, co jednoznacznie potwierdzi jego uprawnienie do wniesienia zastrzeżeń. Jeśli natomiast przelew wierzytelności nastąpił już po tej dacie i w spisie wierzytelności nadal widnieje cedent, należy przypomnieć,

Rozstrzygnięcie sądu powinno być jednak proporcjonalne. Należy pamiętać o podporządkowaniu prawa restrukturyzacyjnego zasadzie dominacji grupowego interesu wierzycieli". Inaczej A. Witosz, A.J. Witosz [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6*…, 2016, s. 498, który wskazuje, że posłużenie się w art. 165 ust. 2 p.r. liczbą mnogą ma na celu podkreślenie, iż tylko aktywnie działający uczestnicy postępowania mogą powoływać się rażące pokrzywdzenie układem.

że zgodnie z art. 100 ust. 2 p.r. cesjonariusz zachowuje prawo udziału w dalszym postępowaniu restrukturyzacyjnym. W konsekwencji, po wykazaniu przejścia wierzytelności, jego prawa w postępowaniu muszą być respektowane, w tym także w zakresie możliwości wniesienia zastrzeżeń do układu. Konkludując, nie można twierdzić, że nabycie wierzytelności w drodze cesji, nawet po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego, w jakikolwiek sposób osłabia pozycję cesjonariusza jako podmiotu uprawnionego do zgłaszania zastrzeżeń czy też wpływa na ocenę potencjalnego rażącego pokrzywdzenia wierzycieli przez układ.

Co wymaga jednak zaznaczenia, prawo do wniesienia zastrzeżeń, choć w płaszczyźnie wykładni literalnej przysługuje uczestnikom postępowania, wymaga jednak pewnego zawężenia w ramach wykładni celowościowej, wszakże jego przyznanie wszystkim takim podmiotom byłoby nieuzasadnione. Już na gruncie p.u.1934 dostrzegano, że należy odmówić tego prawa wierzycielom, którzy głosowali za układem. Skoro bowiem dobrowolnie wyrazili zgodę na jego treść, należy przyjąć, że tym samym zrzekli się prawa do podnoszenia przeciwko niemu zastrzeżeń[323]. Do pomyślenia jest jednak scenariusz, w którym przeniesienie wierzytelności nastąpi już po oddaniu głosu przez cedenta, lecz przed upływem terminu na wniesienie zastrzeżeń. W takiej sytuacji należy przyjąć, że sposób głosowania przez cedenta determinuje zakres uprawnień cesjonariusza. Skoro możliwość skutecznego zakwestionowania układu jest powiązana z negatywnym głosem wierzyciela, to cesjonariusz będzie mógł wnieść skuteczne zastrzeżenia jedynie wtedy, gdy cedent głosował przeciwko układowi. W przeciwnym razie zastrzeżenia zgłoszone przez cesjonariusza nie będą wywierać skutków prawnych, co jednak nie oznacza, że pozostają bez znaczenia[324]. Mogą one stanowić wskazówkę co do istnienia określonych uchybień w układzie. Sąd, rozpoznając układ z punktu widzenia jego zgodności z prawem, w tym także z zasadami współżycia społecznego[325], może wziąć je pod uwagę w ramach własnej kontroli, mimo braku formalnej skuteczności takich zastrzeżeń.

---

[323] J. Korzonek, *Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowem*…, s. 587. Warto jednak dodać, że w postępowaniu może zostać zgłoszonych kilka propozycji układowych, co skutkuje tym, że każde z nich są poddawane głosowaniu. Utrata prawa do wnoszenia zastrzeżeń odnosi się zatem tylko do układu, zapadłego w wyniku głosowania propozycji układowych, które zostały poparte przez wierzyciela.

[324] W podobnym tonie wypowiedzieli się A. Witosz i A.J. Witosz, wskazując, iż wierzyciel, który nie głosował, a nawet głosował za układem, co prawda może wnieść zastrzeżenia, ale nie może w ich ramach skutecznie powołać się na rażące naruszenie swoich interesów (A. Witosz, A.J. Witosz [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6*…, 2016, s. 496).

[325] A.J. Witosz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 6. Autor ten zwraca uwagę, że reguły słuszności muszą być interpretowane w kontekście kolektywnego interesu wierzycieli, zatem niedopuszczalne byłoby powołanie tej podstawy przez sąd dla ochrony konkretnej osoby, która nie złożyła zastrzeżeń lub nie głosowała przeciwko układowi.

Pozostając w obrębie badanej instytucji, należy następnie zauważyć, że w postępowaniu o zatwierdzenie układu przewidziano w art. 216 ust. 2 p.r. szczególny tryb kwestionowania przebiegu tej procedury. Przepis ten wyposaża wierzycieli w prawo złożenia nadzorcy układu pisemnych[326] zastrzeżeń co do zgodności z prawem przebiegu samodzielnego zbierania głosów lub wskazania innych okoliczności, które mogą mieć wpływ na zatwierdzenie układu[327]. Treść takich zastrzeżeń może odnosić się w szczególności do błędnego ustalenia dnia układowego, wadliwości karty do głosowania, niezgodności planu restrukturyzacyjnego z wymogami udzielenia pomocy publicznej, niezgodności z prawem propozycji układowych, niewykonalności układu, nieprawidłowości kryteriów wyodrębnienia wierzycieli w układzie częściowym[328] czy przekroczenia terminu do złożenia wniosku o zatwierdzenie układu[329]. Konstrukcja przywołanego przepisu wskazuje zatem, że zastrzeżenia należy pojmować szeroko, obejmując nimi wszystkie okoliczności stanowiące podstawę odmowy zatwierdzenia układu na podstawie art. 165 p.r.[330] W razie wniesienia zastrzeżeń, nadzorca układu jest zobowiązany do ich dołączenia do sprawozdania składanego do sądu wraz z wnioskiem o zatwierdzenie układu, celem ich rozważenia przez sąd w ramach rozpoznawania układu. Z tego też względu mogą być one traktowane w kategoriach trybu negowania uchwały wierzycieli o przyjęciu układu.

W aspekcie podmiotowym ustawodawca przyznał uprawnienie do wniesienia zastrzeżeń „wierzycielowi". Spójność systemowa przepisów nakazuje zatem przyjąć, że chodzi o każdą osobę uprawnioną do żądania od dłużnika świadczenia (art. 65 ust. 2–3 p.r.). Błędne byłoby jednak twierdzenie, że dotyczy to wyłącznie wierzyciela bezspornego, rozumianego w świetle art. 65 ust. 4 p.r., czyli takiego, który został wskazany przez dłużnika w spisie wierzycieli załączonym do wniosku restrukturyzacyjnego, którego wierzytelność została stwierdzona tytułem egzekucyjnym lub który został umieszczony w spisie wierzytelności. W postępowaniu o zatwierdzenie układu spis wierzytelności – o ile postępowanie toczy się bez obwieszczenia

[326] Ustawa wprawdzie *expressis verbis* stanowi o formie pisemnej zastrzeżeń, co jednak należy rozumieć w ten sposób, iż nie mogą one przybrać formy ustnej (np. poprzez wyrażenie ich w trakcie zgromadzenia wierzycieli), lecz – z zastrzeżeń wyjątków dotyczących tzw. osób wykluczonych cyfrowo – muszą zostać zgłoszone poprzez KRZ, z wykorzystaniem udostępnionych tam formularzy (art. 196a p.r.).
[327] Na temat różnic jakościowych pomiędzy zastrzeżeniami, o których mowa w art. 164 ust. 3 p.r., a zastrzeżeniami z art. 216 ust. 2 p.r. zob. N. Frosztęga, *Uproszczone postępowanie restrukturyzacyjne*…, s. 69. W publikacji tej odniesiono się także do relacji pomiędzy obiema kategoriami zastrzeżeń z punktu widzenia konieczności ich zgłoszenia, celem możliwości doprowadzenia do odmowy zatwierdzenia układu na podstawie art. 165 ust. 2 p.r.
[328] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 216, nb. 6–8.
[329] D. Chrapoński [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 216.
[330] *Ibidem*.

o ustaleniu dnia układowego – formalnie jest składany do akt dopiero wraz ze sprawozdaniem nadzorcy układu, jako element wniosku o zatwierdzenie układu. Biorąc pod uwagę, że postępowanie to nie jest inicjowane wnioskiem restrukturyzacyjnym, ścisłe przywiązanie do art. 65 ust. 4 p.r. prowadziłoby do uznania za wierzyciela jedynie podmiotu, którego wierzytelność została stwierdzona tytułem egzekucyjnym. Takie podejście byłoby nie do przyjęcia, zwłaszcza że przedmiotem zastrzeżeń może być również pominięcie wierzyciela w toku postępowania, w tym w spisie wierzytelności lub procesie doręczenia karty do głosowania. Trafnie zauważa się w doktrynie, że zastrzeżenia może zgłosić podmiot, który został pominięty w procedurze zbierania głosów jako wierzyciel, a który twierdzi, że posiada roszczenia wobec dłużnika[331]. Wobec powyższego należy przyjąć, że legitymację do zgłoszenia zastrzeżeń na podstawie art. 216 ust. 2 p.r. ma każdy podmiot posiadający status wierzyciela, niezależnie od tego, czy i w jakiej wysokości został ujęty w spisie wierzytelności lub na karcie do głosowania, jak również bez względu na to, czy jest wierzycielem pierwotnym (posiadającym ten status od momentu powstania wierzytelności), czy wierzycielem następczym (nabywającym wierzytelność np. na podstawie przelewu). Wydaje się, że prawo to należy przyznać także wierzycielowi nieobjętemu układem, co – zwłaszcza w przypadku układu częściowego – znajduje uzasadnienie w zakazie przewidywania w propozycjach układowych korzyści dla wierzycieli objętych układem, które mogłyby zmniejszać możliwość zaspokojenia wierzycieli nieobjętych układem. Nie ma przeszkód, aby tego rodzaju okoliczności były zgłaszane w ramach zastrzeżeń do nadzorcy układu, a pośrednio również do sądu restrukturyzacyjnego przez wierzyciela pozostającego poza zakresem wiązania układu.

8.3. Zażalenie na postanowienie zapadłe w wyniku rozpoznania układu

Przywołana już specyfika układu polega na tym, że choć jest formą porozumienia pomiędzy dłużnikiem a wierzycielami, moc prawną nadaje mu dopiero orzeczenie sądu[332]. Jest tak m.in. dlatego, że przyjęcie układu następuje odpowiednią większością głosów (art. 119 p.r.), zatem może zostać przegłosowany i ostatecznie uzyskać moc wiążącą także względem wierzycieli mu przeciwnych. Jak trafnie ujął to M. Allerhand, „ulgi, jakie większość przyznaje upadłemu, obowiązują także mniejszość, i to jest istotą układu. Aby jednak mniejszości nie narazić na szkodę, nie wystarcza uchwała większości, lecz oprócz tego wymaga się jeszcze orzeczenia

[331] P. Filipiak [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 216.
[332] Uchwała SN z dnia 20 lipca 1995 r., III CZP 87/95, OSNC 1995, nr 11, poz. 162.

sądowego (…)”[333]. Dopiero zatem orzeczenie sądu restrukturyzacyjnego zatwierdzające układ, z chwilą jego uprawomocnienia się, nadaje mu skuteczność w sferze materialnoprawnej, jak również wywołuje określone skutki natury procesowej (formalnej)[334].

Zakres kognicji sądu w kontekście rozpoznania układu ustawodawca zawarł w art. 165 p.r. Sądowa kontrola układu opiera się na obligatoryjnej rozprawie[335] i ma charakter dwutorowy. Określone uchybienia sąd bierze pod rozwagę z urzędu, bez względu na ich faktyczny wpływ na sytuację wierzycieli[336], inne z kolei fakultatywnie i tylko na wniosek wierzyciela[337]. Katalog przesłanek uzasadniających odmowę zatwierdzenia układu ma charakter zamknięty[338] i powinien być wykładany zawężająco[339]. Zasadą jest bowiem zatwierdzenie układu, natomiast odmowa wyjątkiem[340], co można uzasadnić tym, że stanowi formę sądowego sprzeciwu co do wejścia w życie układu, za którym odpowiedziała się odpowiednia większość wierzycieli[341]. Użyte w art. 164 ust. 2 p.r. sformułowanie, zgodnie z którym sąd „rozpoznaje” układ, a nie prowadzi rozprawy „w przedmiocie jego zatwierdzenia”, ma istotne znaczenie normatywne, bowiem podkreśla, że ocena sądu ma charakter wieloaspektowy. Mimo że odnosi się tylko do układu, nie ogranicza się wyłącznie do formalnej oceny procesu jego przyjęcia, lecz obejmuje także merytoryczną kontrolę jego zgodności z prawem oraz badanie ewentualnych zastrzeżeń zgłoszonych przez uprawnione podmioty. Kompleksowy zakres weryfikacji układu przez sąd

[333] M. Allerhand, *Prawo upadłościowe*…, s. 605.
[334] M. Kuźnik, *Zakres kognicji sądu upadłościowego w przedmiocie zatwierdzenia układu w postępowaniu upadłościowym*, w: *Zmiany prawodawstwa gospodarczego w okresie transformacji ustrojowej w Polsce*, red. T. Kocowski, K. Marak, Prace naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu 2014 Nr 362, 227 i n.
[335] Wyjątkiem jest postępowanie o zatwierdzenie układu, w ramach której to procedury rozpoznanie wniosku o zatwierdzenie układu może nastąpić na posiedzeniu niejawnym (art. 223 ust. 1 p.r.). Uzasadnienia dla odstępstwa w tej procedurze od rozpoznania układu na rozprawie dopatrywano się w tym, że art. 164 ust. 2 p.r. dotyczy wyłącznie układu zawartego na zgromadzeniu wierzycieli i jest wynikiem konieczności rozpoznania zastrzeżeń uczestników przeciwko układowi składanych w trybie art. 164 ust. 3 p.r., które to zastrzeżenia nie przysługują w postępowaniu o zatwierdzenie układu (P. Filipiak [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 223). Obecnie stanowisko to uległo częściowej dezaktualizacji, bowiem możliwość wyznaczenia zgromadzenia wierzycieli dopuszczono także w postępowaniu o zatwierdzenie układu.
[336] Stanowisko to niekiedy jest łagodzone w orzecznictwie. Przykładowo w uzasadnieniu postanowienia SO w Gdańsku z dnia 12 października 2022 r., XII Gz 250/22, Legalis nr 2885016, wysnuto wniosek, że tylko poważne uchybienia bądź przekroczenia obowiązującego w Polsce prawa mogą doprowadzić do odmowy zatwierdzenia układu.
[337] Podział przesłanek odmowy zatwierdzenia układu na obligatoryjne, brane pod uwagę z urzędu oraz fakultatywne, uwzględniane tylko w razie zastrzeżeń zgłoszonych przez wierzyciela, jest ugruntowany w polskim prawie insolwencyjnym (zob. art. 191–192 p.u.1934, art. 64–65 p.ukł.1934, art. 288 p.u.n.).
[338] Z. Świeboda, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 288.
[339] Postanowienie SO w Gdańsku z dnia 12 października 2022 r., XII Gz 250/22, Legalis nr 2885016.
[340] Postanowienie SO w Warszawie z dnia 3 września 2020 r., XXIII Gz 471/20, Legalis nr 2576236.
[341] W tym kierunku również P. Kędzierski, *Zatwierdzenie układu w (uproszczonym) postępowaniu o zatwierdzenie układu*, Doradca Restrukturyzacyjny 2021, nr 4, s. 48–49, który stwierdza, że wola większości wierzycieli, mimo że nie jest przesądzająca, to pozostaje ważnym sygnałem dla sądu, jak postąpić z układem na etapie rozpoznawania sprawy.

oznacza, że na rozprawie wyznaczonej w celu rozpoznania układu kompetencja sądu nie sprowadza się jedynie do zatwierdzenia bądź odmowy zatwierdzenia układu[342], bowiem w określonych wypadkach sąd może także postanowić o umorzeniu postępowania[343]. W żadnym jednak wypadku sąd restrukturyzacyjny nie jest umocowany do ingerowania w układ poprzez kształtowanie jego treści[344], nawet jeśli miałoby to nastąpić celem wyeliminowania dostrzeżonych uchybień, stojących na przeszkodzie zatwierdzeniu układu[345]. Podzielić należy zarazem stanowisko, zgodnie z którym przy rozpoznawaniu układu relewantny jest stan istniejący w chwili zamknięcia rozprawy, do czego prowadzi odpowiednie stosowanie art. 316 § 1 k.p.c.[346]

Postanowienie wydane na rozprawie wyznaczonej celem rozpoznania układu, a więc zarówno postanowienie o zatwierdzeniu układu, odmowie jego zatwierdzenia, jak i o umorzeniu postępowania restrukturyzacyjnego, podlega zaskarżeniu. Zażalenie wnosi się w terminie dwóch tygodni do sądu okręgowego. Taki sam termin obowiązuje w przypadku postanowienia wydanego w następstwie złożenia przez dłużnika wniosku o zatwierdzenie układu w postępowaniu o zatwierdzenie układu, jak również w postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli, gdzie wniosek ten składany jest przez nadzorcę sądowego w terminie dwudziestu jeden dni od dnia zgromadzenia wierzycieli. Ustawa nie precyzuje kręgu podmiotów uprawnionych do wniesienia zażalenia (zob. art. 165 ust. 7 oraz art. 327 ust. 1 p.r.). Konieczne jest zatem ustalenie, kto posiada to uprawnienie, gdyż od tego zależy, czy obejmuje ono również cesjonariusza.

Na gruncie przepisów p.r. oraz p.u., wszędzie tam gdzie ustawodawca dopuszcza możliwość wniesienia zażalenia, określa krąg podmiotów do tego legitymowanych na dwa sposoby. Albo wprost wskazuje, które podmioty są uprawnione do wniesienia zażalenia, albo poprzestaje na ogólnym stwierdzeniu, że na postanowienie przysługuje zażalenie. Logiczne jest zatem, że w sytuacjach, w których ustawodawca enumeratywnie wymienia podmioty uprawnione do wniesienia zażalenia, legitymację mają wyłącznie te podmioty. Natomiast w przypadkach, gdy ustawa jedynie dopuszcza wniesienie zażalenia, bez wskazania konkretnych podmiotów, należy

[342] M. Kuźnik, *Zakres kognicji*…, s. 229.
[343] Np. w razie ustalenia, że układ nie został przyjęty na skutek braku odpowiedniej większości głosów (art. 165 ust. 5 p.r.).
[344] M. Kuźnik, *Zakres kognicji*…, s. 229.
[345] A. Witosz, *Spółka w upadłości układowej*, Warszawa 2008, s. 90.
[346] M. Kuźnik, *Zakres kognicji*…, s. 229.

przyjąć, że uprawnionymi do skorzystania z tego środka zaskarżenia są zarówno uczestnicy postępowania, jak i osoby trzecie, których praw lub obowiązków dotyczy zaskarżone postanowienie[347].

Z powyższej analizy wynika, że skoro ustawa nie określa enumeratywnie kręgu podmiotów uprawnionych do wniesienia zażalenia na postanowienie w przedmiocie zatwierdzenia układu, ani na postanowienie o umorzeniu postępowania, należy opowiedzieć się za szerokim rozumieniem legitymacji do jego złożenia. Wierzyciel, jako podmiot bezpośrednio zainteresowany wynikiem postępowania restrukturyzacyjnego, będący uczestnikiem postępowania, może skorzystać z tego środka zaskarżenia, jeśli uznaje, że postanowienie narusza jego prawa lub interesy. W konsekwencji, zażalenie może skutecznie wnieść również cesjonariusz, niezależnie od tego, czy nabył wierzytelność przed otwarciem postępowania, w jego toku, przed głosowaniem nad układem czy też już po jego przeprowadzeniu. Jako następca prawny wierzyciela wstępuje on w jego prawa i obowiązki, co obejmuje również możliwość zaskarżenia postanowień wydanych w ramach postępowania restrukturyzacyjnego[348]. Przedstawiony kierunek rozumowania zasadza się na systemowej wykładni przepisów prawa, zgodnie z którą regulacje dotyczące środków zaskarżenia należy interpretować w sposób zapewniający efektywną ochronę praw wierzycieli oraz zabezpieczający prawidłowy przebieg postępowania. Co więcej, obrana interpretacja pozostaje w zgodzie z zasadą ochrony słusznych praw wierzycieli, która stanowi jeden z fundamentów każdego postępowania restrukturyzacyjnego, które mimo że ma na celu umożliwienie dłużnikowi kontynuowania działalności i uniknięcie upadłości, nie może prowadzić do nieuzasadnionego pokrzywdzenia wierzycieli. Prawo wniesienia zażalenia pełni zaś istotną funkcję kontrolną, pozwalając wierzycielom, w tym również cesjonariuszom, na kwestionowanie decyzji sądu, jeśli prowadziłaby ona do naruszenia ich interesów[349]. W przypadku postanowienia w przedmiocie zatwierdzenia układu ma to szczególne znaczenie, gdyż w istocie stanowi ono kluczowe orzeczenie zapadające w toku danej procedury, przesądzające finalnie – w razie jego uprawomocnienia – o zasadach zaspokojenia wierzycieli.

[347] Postanowienie SR dla m.st. Warszawy w Warszawie z dnia 16 czerwca 2020 r., XVIII Guz 53/20 [GUp 81/19], niepubl.; z literatury zob. np. B. Groele, A. Hrycaj [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6*…, s. 482.
[348] Gdyby natomiast doszło do przelewu wierzytelności po złożeniu zażalenia, lecz przed jego rozpoznaniem, odpowiednie zastosowanie znajdzie art. 192 pkt 3 k.p.c. (szerzej na ten temat stosowania tego przepisu w toku postępowań restrukturyzacyjnych w poprzednich częściach pracy).
[349] Legitymacja do zażalenia, o ile ustawa nie stanowi inaczej, nie służy zatem nadzorcy ani zarządcy, bowiem nie realizują oni własnego interesu w toku postępowania restrukturyzacyjnego (P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 200, nb. 7).

W efekcie, szeroka interpretacja legitymacji do wniesienia zażalenia w analizowanym obszarze wzmacnia transparentność i rzetelność postępowania restrukturyzacyjnego oraz zapewnia wierzycielom realną ochronę ich praw[350].

9. Pozycja cesjonariusza na etapie zasadniczym postępowań restrukturyzacyjnych – ujęcie prawnoporównawcze

Po omówieniu kluczowych zagadnień prawnoprocesowych w zasadniczej fazie postępowań restrukturyzacyjnych z perspektywy nabywcy wierzytelności, kolejnym krokiem badawczym jest wyjście poza ramy krajowego porządku prawnego. W niniejszym podrozdziale przedmiotem analizy uczyniono zatem rozwiązania obowiązujące na terenie Niemiec, Włoch oraz Litwy. Celem analizy jest ustalenie, czy ograniczenia w zakresie uprawnień cesjonariusza, wynikające z przelewu wierzytelności po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego, mają charakter swoisty dla polskiego ustawodawstwa, czy też wpisują się w szerszy europejski trend legislacyjny i znajdują swoje odpowiedniki w regulacjach porównywanych systemów prawnych. Innymi słowy, rozważeniu poddana zostaje kwestia, czy wskazane ograniczenia stanowią wyjątek od reguły, czy też są wyrazem typowego podejścia ustawodawców do zagadnienia następstwa prawnego w ramach postępowań restrukturyzacyjnych.

9.1. Prawo niemieckie

Rozpoczynając od niemieckich ustaw restrukturyzacyjnych, odnotować w pierwszej kolejności należy, że przewidują one szereg uprawnień wierzycielskich w ramach każdej z dostępnych procedur restrukturyzacyjnych. I tak, na gruncie *Insolvenzplanverfahren* należą do nich w szczególności: zgłoszenie wierzytelności, zaskarżenie nieuwzględnienia wierzytelności w tabeli wierzytelności, kwestionowanie wierzytelności zgłoszonych przez innych wierzycieli, prawo do uzyskiwania informacji o stanie postępowania, udział w zgromadzeniu wierzycieli i radzie wierzycieli, zgłaszanie kandydatów na członków rady wierzycieli, głosowanie nad przedstawionym planem insolwencyjnym, udział w postępowaniu sądowym w przedmiocie

[350] Pomimo że wywód przedstawiony w niniejszym podrozdziale odnosi się bezpośrednio do postanowień wydawanych w toku postępowania restrukturyzacyjnego w związku z rozpoznaniem układu, zachowuje on aktualność również w innych przypadkach, w których ustawa – p.r. lub p.u. – przewiduje możliwość wniesienia zażalenia na dane postanowienie, w tym postanowienie o zakończeniu postępowania upadłościowego w wyniku prawomocnego zatwierdzenia układu (art. 266d p.u.). Co więcej, ma on także znaczenie w odniesieniu do zarzutów składanych w toku postępowania sanacyjnego oraz upadłościowego wobec wydatków poniesionych przez zarządcę bądź syndyka i wykazanych w sprawozdaniach (art. 32 ust. 3, art. 168 ust. 5 p.r.).

zatwierdzenia planu, w tym zgłaszanie zastrzeżeń oraz zaskarżenie postanowienia sądu zatwierdzającego plan insolwencyjny[351]. Z kolei na gruncie StaRUG wyróżnić można następujące uprawnienia wierzycielskie: prawo do zajęcia stanowiska w przedmiocie propozycji układowych oraz bycie wysłuchanym w tym zakresie w ramach wstępnego badania planu, złożenie wniosku o powołanie nadzorcy restrukturyzacyjnego (*Restrukturierungsbeauftragter*), udział w radzie wierzycieli (*Gläubigerbeirat*) wraz ze zgłaszaniem kandydatów do jej składu, głosowanie nad przedstawionym planem, udział w postępowaniu sądowym w przedmiocie zatwierdzenia planu, w tym zgłaszanie zastrzeżeń, a także zaskarżenie postanowienia sądu zatwierdzającego plan.

Jednocześnie należy zauważyć, że niemieckie ustawy restrukturyzacyjne nie zawierają żadnych regulacji analogicznych do znanych polskiemu prawu restrukturyzacyjnemu w zakresie wpływu przelewu wierzytelności na zakres uprawnień wierzyciela na etapie zasadniczym postępowania. W ustawach tych brak jest odrębnych unormowań dotyczących cesji, w szczególności jakichkolwiek ograniczeń w sferze uprawnień związanych z wierzytelnością po jej przelewie. Cesja traktowana jest tak jak każdy inny przypadek następstwa prawnego, zarówno pod tytułem ogólnym, jak i szczególnym. W niemieckiej doktrynie prawa insolwencyjnego[352] podkreśla się, że zarówno przelew wierzytelności na podstawie czynności prawnej, jak i przeniesienie wierzytelności z mocy prawa nie pozbawiają wierzytelności charakteru wierzytelności upadłościowej. Nowy wierzyciel wstępuje w pozycję dotychczasowego wierzyciela jako następca prawny. Zmiana wierzyciela nie ma wpływu na fakt, że wierzytelność powstała przed otwarciem postępowania. Wprawdzie mowa jest tu o wierzytelności „upadłościowej", ale wynika to z faktu, że w Niemczech podstawowym instrumentem restrukturyzacyjnym pozostaje plan insolwencyjny (*Insolvenzplan*), który w wielu aspektach przypomina obowiązujące pod rządami p.u.n. postępowanie upadłościowe z możliwością zawarcia układu.

Warto również odnotować, że kwestia skutków cesji była w pewnym zakresie przedmiotem rozważań niemieckiego Federalnego Trybunału Sprawiedliwości (BGH). W wyroku z dnia 16 lutego 2023 r. wyjaśniono, że jeżeli wierzyciel upadłościowy przenosi zgłoszoną wierzytelność,

[351] Dodatkowo, jak już wcześniej sygnalizowano, wyróżnić można uprawnienie do zobowiązania syndyka do zainicjowania postępowania oraz do przedłożenia propozycji układowych. Choć prawo to mieści się w katalogu uprawnień przysługujących wierzycielom, jego realizacja możliwa jest wyłącznie za pośrednictwem zgromadzenia wierzycieli, a nie przez poszczególnych wierzycieli działających indywidualnie.
[352] R. Sinz [w:] Uhlenbruck, Insolvenzverordnung, wyd. 15, beck-online 2019, § 38, punkt komentarza (Rn.) 38.

kwalifikowaną jako sporną, wobec której na moment otwarcia postępowania upadłościowego toczył się proces sądowy, cesjonariusz może wstąpić do sporu bez konieczności uzyskania zgody strony przeciwnej, o ile następstwo prawne jest bezsporne i zostało wykazane przed sądem upadłościowym, odnotowane w spisie wierzytelności, a przeciwnik procesowy został o tym skutecznie powiadomiony[353]. W orzeczeniu tym skoncentrowano się wprawdzie wyłącznie na aspektach procesowych, natomiast z faktu braku szerszych wywodów w zakresie skutków materialnoprawnych można wnioskować, że te ostatnie, w tym możliwość dokonania skutecznego przelewu wierzytelności objętej postępowaniem insolwencyjnym, nie budzą wątpliwości.

Podsumowując, dokonanie przelewu wierzytelności w toku postępowania restrukturyzacyjnego (w tym prowadzonego w ramach *Insolvenzplanverfahren* bądź StaRUG) nie wpływa na pozycję cesjonariusza. Nie ogranicza jego uprawnień, w szczególności nie wyłącza prawa do udziału w zgromadzeniu wierzycieli ani głosowania nad planem restrukturyzacyjnym (propozycjami układowymi).

9.2. Prawo litewskie

Również na gruncie litewskiego prawa restrukturyzacyjnego wierzycielom przysługują szerokie uprawnienia prawnoprocesowe, umożliwiające im aktywne uczestnictwo w postępowaniu. Do katalogu tych uprawnień można zaliczyć w szczególności: możliwość zgłoszenia wierzytelności wraz z prawem do bycia wysłuchanym przez sąd w tym zakresie, uczestnictwo w zgromadzeniu wierzycieli oraz wykonywanie prawa głosu, składanie wniosków o włączenie określonych punktów do porządku obrad, zaskarżanie uchwał zgromadzenia wierzycieli oraz rady wierzycieli, prawo do uzyskiwania informacji dotyczących sytuacji finansowej dłużnika i przebiegu postępowania, jak również możliwość dochodzenia odszkodowania za szkodę wyrządzoną przez członków organów zarządzających dłużnikiem lub przez syndyka. Ponadto wierzyciel uprawniony jest do złożenia do sądu wniosku o obniżenie wynagrodzenia syndyka w przypadku niewykonywania lub nienależytego wykonywania przez niego ustawowych obowiązków.

[353] Wyrok Federalnego Trybunału Sprawiedliwości Niemiec (BGH) z dnia 16 lutego 2023 r., IX ZR 21/22, Neue Juristische Wochenschrift – Rechtsprechungs-Report Zivilrecht 2023, 688.

Podobnie jak w prawie niemieckim, w litewskim porządku prawnym nie przewidziano ograniczeń co do wykonywania przez wierzyciela jego uprawnień w toku postępowania restrukturyzacyjnego z tego względu, że nabył wierzytelność w drodze przelewu i to niezależnie od tego, czy przelew nastąpił przed czy po wszczęciu postępowania. Zgodnie z naturą przelewu, cesjonariusz w pełni wchodzi w sytuację prawną cedenta, a jego uprawnienia, w tym prawo głosu nad układem, pozostają nienaruszone.

W powyższym kontekście kluczowe znaczenie ma art. 45 JUANI, który wskazuje podmioty uprawnione do uczestnictwa w zgromadzeniu wierzycieli, różnicując ich na posiadające prawo uczestnictwa i głosowania oraz posiadające wyłącznie prawo uczestnictwa, z wyłączeniem prawa głosu (ust. 2). Do tej drugiej kategorii ustawodawca zalicza jedynie członków organów zarządzających restrukturyzowanego dłużnika oraz inne osoby uczestniczące w postępowaniu, które nie są wierzycielami zatwierdzonymi przez sąd. W przepisie brak jest jakiegokolwiek odniesienia do cesjonariuszy, co należy interpretować jako potwierdzenie, że rzeczone podmioty, jako nabywcy zatwierdzonych wierzytelności, korzystają z pełni uprawnień przypisanych wierzycielowi pierwotnemu. Co więcej, pośrednie potwierdzenie tezy o zachowaniu tożsamości pozycji prawnej cedenta i cesjonariusza odnaleźć można również w art. 94 ust. 5 JUANI, zgodnie z którym przejście wierzytelności w toku postępowania na innego wierzyciela lub osobę trzecią nie wpływa na kolejność ich zaspokojenia. Mimo że przepis ten dotyczy etapu podziału funduszów masy upadłości, to wyraża ogólną zasadę neutralności skutków przelewu wierzytelności dla pozycji prawnej nabywcy, utrzymując ciągłość uprawnień w zakresie wynikającym z nabytej wierzytelności.

Reasumując, litewski ustawodawca konsekwentnie realizuje zasadę równoważności sytuacji prawnej cesjonariusza względem cedenta w toku postępowania restrukturyzacyjnego, zapewniając nabywcy wierzytelności pełnię uprawnień, bez względu na moment dokonania przelewu.

9.3. Prawo włoskie

Na tle wcześniej omówionych porządków prawnych (polskiego, niemieckiego i litewskiego) na szczególną uwagę zasługuje prawo włoskie, które w zakresie traktowania cesjonariusza na etapie zasadniczym postępowania układowego przyjmuje rozwiązania częściowo odmienne. Analiza włoskiego systemu restrukturyzacyjnego wymaga jednak uprzedniego zastrzeżenia

natury ogólnej. Otóż we włoskim porządku prawnym występuje – jak już dostrzeżono wcześniej – znaczne zróżnicowanie postępowań restrukturyzacyjnych, a co za tym idzie – również uprawnień wierzycieli. Przywoływanie każdego z tych postępowań wraz ze szczegółową analizą przysługujących w ich ramach uprawnień wierzycielskich prowadziłoby do nadmiernej kazuistyki i byłoby w tym miejscu nieuzasadnione. Przykładowo jednak można odnotować, że wśród uprawnień wierzycielskich w ramach postępowań restrukturyzacyjnych we Włoszech można wymienić m.in. prawo zgłoszenia propozycji układowych. W art. 90 CCII, odnoszącym się do postępowania *concordato preventivo*, przewidziano, że każdy, kto – także w wyniku nabycia wierzytelności dokonanej po złożeniu wniosku restrukturyzacyjnego – posiada co najmniej 10% wierzytelności wskazanych w bilansie złożonym przez dłużnika, może złożyć konkurencyjną propozycję układową wraz z odpowiednim planem, nie później niż na 30 dni przed datą rozpoczęcia głosowania wierzycieli. Ustawa nie eliminuje z tego kręgu cesjonariuszy. Przeciwnie, *expressis verbis* przewiduje, że wymóg reprezentowania odpowiedniej większości kapitałowej w strukturze zadłużenia dłużnika może zostać spełniony również poprzez nabycie wierzytelności w drodze przelewu już po złożeniu wniosku restrukturyzacyjnego (art. 90 ust. 1 CCII). Również w aspekcie pozostałych uprawnień wierzycielskich na etapie zasadniczym postępowań restrukturyzacyjnych, włoskie ustawodawstwo nie czyni ograniczeń po stronie podmiotu, który stał się wierzycielem wskutek nabycia wierzytelności w drodze przelewu. Swoisty wyjątek na tym tle stanowi jednakże sposób uregulowania prawa głosu.

W pierwszej kolejności należy wskazać, że w postępowaniu *concordato minore*, zgodnie z art. 79 ust. 2 CCII, nie są dopuszczone do głosowania i nie są uwzględniane przy obliczaniu większości osoby fizyczne pozostające z dłużnikiem w bliskich relacjach osobistych (małżonek, partner, krewni i powinowaci do czwartego stopnia), jak również podmioty powiązane kapitałowo (spółka dominująca, zależna, podmioty pozostające z nim we wspólnym stosunku dominacji), a także nabywcy ich wierzytelności, o ile nabycie nastąpiło w okresie krótszym niż rok przed dniem złożenia wniosku restrukturyzacyjnego. Przepis ten, posługując się sformułowaniem *nonché i cessionari oaggiudicatari dei loro crediti*, jednoznacznie wiąże wyłączenie cesjonariusza z osobą cedenta. Tylko nabycie wierzytelności od wskazanych podmiotów (a nie jakakolwiek cesja) może skutkować ograniczeniem prawa głosu. Porównując to z obecnie obowiązującymi przepisami prawa polskiego, rozwiązanie to jest bliższe regulacji z art. 116 p.r., bowiem punktem wyjścia dla ustawodawcy włoskiego jest nie tyle sam fakt nabycia wierzytelności, ile relacja zachodząca między dłużnikiem a nabywcą (cesjonariuszem),

a konkretniej ich osobista lub kapitałowa bliskość, a przy tym moment dokonania cesji (do jednego roku przed złożeniem wniosku). W konsekwencji, w prawie włoskim ustawodawca koncentruje się na eliminacji tych wierzycieli, którzy ze względu na swoje relacje z dłużnikiem, a nie sam fakt nabycia wierzytelności, mogliby głosować w sposób nieodzwierciedlający interesu ogółu wierzycieli.

Analogiczne rozwiązanie przewidziano w art. 109 ust. 6 CCII dla postępowania *concordato preventivo*, gdzie krąg wyłączonych z głosowania obejmuje również: małżonka, partnera, spółki powiązane oraz cesjonariuszy ich wierzytelności, nabytych w ciągu roku przed otwarciem postępowania. Także tutaj decydujące znaczenie przypisano nie samej czynności nabycia, ale relacji zachodzącej między cesjonariuszem a dłużnikiem oraz momentowi dokonania cesji.

Dalej idzie jednak ustawodawca włoski w przypadku postępowania *concordato nella liquidazione giudiziale*, a więc procedury układowej wdrażanej już w toku postępowania likwidacyjnego (*liquidazione giudiziale*). Zgodnie z art. 243 ust. 5 i 7 CCII, oprócz standardowego wyłączenia z głosowania podmiotów powiązanych i ich cesjonariuszy (jak wyżej), dodatkowo pozbawieni prawa głosu są wszyscy wierzyciele, którzy nabyli wierzytelność już po wydaniu postanowienia o otwarciu postępowania likwidacyjnego (upadłościowego), chyba że nabywcą jest bank lub inny pośrednik finansowy. W tym kontekście wyłączenie to pełnić ma funkcję gwarancyjną. Ma przeciwdziałać spekulacyjnemu obrotowi wierzytelnościami w warunkach, w których układ może stanowić co najwyżej alternatywę wobec zasadniczego celu postępowania upadłościowego, jakim jest likwidacja masy upadłości. Wyjątek przewidziany dla instytucji finansowych potwierdza, że zamiarem ustawodawcy nie było całkowite zakazanie cesji po otwarciu postępowania, lecz ograniczenie praktyk godzących w stabilność struktury zadłużenia. Wspomniana stabilność ma zaś szczególne znaczenie w ramach postępowania upadłościowego, które z natury rzeczy zmierza do ostatecznego podziału majątku dłużnika między wierzycieli, a zatem precyzyjne ustalenie ich kręgu oraz wysokości przysługujących im wierzytelności staje się warunkiem prawidłowego i sprawiedliwego przeprowadzenia tego procesu.

Przeprowadzona analiza włoskich rozwiązań w zakresie ograniczenia prawa głosu cesjonariuszy prowadzi do wniosku, iż rozwiązanie to wykazuje silne podobieństwo do uregulowania funkcjonującego dawniej na ziemiach polskich, tj. w art. 58 p.ukł.1934. Jak już

wyjaśniano wcześniej, przepis ten nie zakazywał generalnie wykonywania prawa głosu przez nabywców wierzytelności, lecz wyłączał je w ściśle określonych przypadkach, tj. gdy cesjonariusz nabył wierzytelność po dniu wniesienia przez dłużnika podania o otwarcie postępowania układowego, a cedentem był jego małżonek, krewny lub powinowaty w linii prostej, krewny lub powinowaty w linii bocznej do drugiego stopnia włącznie, osoba pozostająca z dłużnikiem w stosunku przysposobienia, albo – w przypadku dłużnika będącego spółką – jego wspólnik. Obostrzenia tego nie tłumaczono wówczas jako przeciwdziałanie próbom wywierania wpływu na wynik głosowania nad układem wskutek przenoszenia wierzytelności, lecz jako środek zapobiegający wprowadzeniu do masy układowej fikcyjnych wierzytelności, których weryfikacja – z uwagi na bliskość relacji osobistych – byłaby praktycznie niemożliwa.

W powyższym kontekście można z dużą dozą ostrożności stwierdzić, że włoskie regulacje w zakresie prawa głosu cesjonariuszy stanowią odpowiednik założeń, jakie przyświecały także polskiemu prawodawcy w okresie obowiązywania p.ukł.1934. Zmiana nastąpiła dopiero wraz z wejściem w życie p.u.n., które w art. 197 wprowadziło wyraźne wyłączenie prawa głosu dla wszystkich nabywców wierzytelności po dniu ogłoszenia upadłości, niezależnie od statusu cedenta. Ustawodawca, jak się wydaje, połączył w tym przepisie elementy art. 147 p.u.1934 oraz art. 58 p.ukł.1934, rozciągając jednocześnie zakres wyłączenia na wszystkie przypadki nabycia wierzytelności po ogłoszeniu upadłości, mimo że w uzasadnieniu projektu p.u.n. wskazano, że nowa regulacja nie wprowadza zasadniczych zmian co do zasad funkcjonowania zgromadzenia wierzycieli. Rzeczywistość legislacyjna była zatem zgoła odmienna, wszakże nastąpiła istotna modyfikacja paradygmatu, tj. z modelu selektywnego i jakościowego (ukierunkowanego na relację dłużnika z cesjonariuszem) na model ilościowy i czasowy, w którym decydujące znaczenie ma jedynie moment przelewu (tj. czy nastąpił po ogłoszeniu upadłości), bez względu na charakter relacji między stronami cesji. Rzeczona regulacja w niezmienionym kształcie i – jak się wydaje – bez większej refleksji ustawodawczej została następnie powtórzona w art. 109 p.r. O ile jeszcze można próbować bronić tego rozwiązania w kontekście *stricte* upadłościowym, czyli na gruncie układu w upadłości (art. 197 ust. 1 p.u.), a to z uwagi na potrzebę zapewnienia transparentności i stabilności struktury wierzycielskiej w postępowaniu ukierunkowanym z założenia na pełną i ostateczną likwidację majątku upadłego, o tyle jego rozciągnięcie na postępowania o charakterze układowym budzi poważne zastrzeżenia. Tym bardziej że w odróżnieniu od porządku włoskiego, gdzie wyłączenia są precyzyjnie ograniczone do relacji osobowych i czasowych, polska regulacja oparta jest na

generalnym, mechanicznie stosowanym kryterium czasowym, nieuwzględniającym celu cesji ani relacji między stronami przelewu.

10. Podsumowanie

Poniżej przedstawione zostały najistotniejsze tezy przyjęte oraz sformułowane na gruncie rozważań zawartych w niniejszym rozdziale:

1) Zawiadomienie o przelewie wierzytelności może nastąpić z pominięciem systemu KRZ. W postępowaniu upadłościowym oraz w postępowaniu sanacyjnym, w przypadku przejęcia zarządu masą sanacyjną przez zarządcę, zawiadomienie o przelewie powinno być kierowane odpowiednio względem syndyka bądź zarządcy.
2) Na gruncie postępowań restrukturyzacyjnych uregulowanych w p.r. oraz postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli:
   a) z chwilą przelewu cesjonariusz wstępuje w prawa dotychczasowego wierzyciela i spełnia definicję wierzyciela z art. 65 ust. 2 p.r. Jednak możliwość wykonywania praw w toku postępowania restrukturyzacyjnego oraz ich zakres zależy od ujawnienia przelewu oraz charakteru nabytej wierzytelności;
   b) jeśli przelew ma miejsce przed sporządzeniem spisu wierzytelności, cesjonariusz powinien zostać uwzględniony jako wierzyciel w tym spisie, co automatycznie zapewnia mu status uczestnika postępowania;
   c) w przypadku przelewu już po złożeniu spisu wierzytelności, zmiana na spisie nie jest możliwa, lecz cesjonariusz zachowuje prawo do udziału w postępowaniu. Niekiedy może to jednak wymagać złożenia stosownego wniosku o dopuszczenie do udziału w sprawie;
   d) w postępowaniu o zatwierdzenie układu oraz postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli zmiana wierzyciela nie podlega zasadom przewidzianym w art. 100 ust. 2 p.r., ponieważ brak jest sędziego-komisarza, jak również nie następuje formalne zatwierdzenie spisu wierzytelności. W praktyce jednak spis wierzytelności powinien być na bieżąco aktualizowany, aby uwzględniać zmiany w strukturze zadłużenia dłużnika, w tym także będące wynikiem przelewu wierzytelności.
3) W przypadku postępowania restrukturyzacyjnego polegającego na zawarciu układu w upadłości:

a) cesjonariusz nabywa status wierzyciela w rozumieniu art. 189 p.u., gdyż w wyniku przelewu wierzytelności uzyskuje uprawnienie do zaspokojenia się z masy upadłości. Sam fakt posiadania (nabycia) wierzytelności nie oznacza jednak automatycznego uzyskania statusu uczestnika postępowania upadłościowego. Celem nabycia statusu uczestnika postępowania konieczne jest „zaistnienie" w ramach danego postępowania, rozumiane jako manifestacja swojej obecności wskutek dokonania czynności prawnoprocesowej, z którą ustawa wiąże określone skutki (najczęściej będzie to zgłoszenie wierzytelności);
b) w razie przelewu wierzytelności przed jej zgłoszeniem, cesjonariusz ma prawo dokonać tej czynności, niezależnie od upływu terminu na zgłoszenie wyznaczonego w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości. Późniejsze zgłoszenie wiąże się jednak z obowiązkiem pokrycia zryczałtowanych kosztów postępowania upadłościowego;
c) jeśli przelew wierzytelności następuje po jej zgłoszeniu przez cedenta, cesjonariusz nie musi ponawiać tej czynności, ponieważ wstępuje w sytuację prawną cedenta, uwzględniającą dokonanie już przez niego czynności związane z dochodzeniem wierzytelności, jak np. zgłoszenie wierzytelności syndykowi;
d) w zależności od momentu dokonania przelewu – przed przekazaniem listy sędziemu-komisarzowi, po przekazaniu, lecz przed jej zatwierdzeniem, lub po zatwierdzeniu – konsekwencje przelewu różnią się pod względem wpływu na treść listy:
    i) przelew wierzytelności dokonany przed przekazaniem listy wierzytelności sędziemu-komisarzowi skutkuje uwzględnieniem na liście cesjonariusza, o ile spełnione zostaną wymagania dotyczące zgłoszenia wierzytelności oraz jej odpowiedniego udokumentowania,
    ii) po przekazaniu listy sędziemu-komisarzowi, lecz przed jej zatwierdzeniem, zmiana wierzyciela na liście będąca wynikiem przelewu wierzytelności może zostać uwzględniona, pod warunkiem że nie spowoduje opóźnienia w postępowaniu oraz o ile zmiana wierzyciela została stwierdzona dokumentem urzędowym lub niebudzącym wątpliwości dokumentem prywatnym z podpisem urzędowo poświadczonym,
    iii) zatwierdzenie listy wierzytelności nie wpływa na możliwość dokonania przelewu wierzytelności, jednak cesjonariusz nie ma prawa żądać zmiany na liście poprzez jego ujęcie w miejsce cedenta. Jednakże, mimo braku możliwości korekty listy wierzytelności w zakresie osoby wierzyciela,

cesjonariusz nie traci uprawnień, które przysługiwały poprzednikowi. Zmiana wierzyciela będzie brana pod uwagę w dalszym toku postępowania;

e) cesjonariusz ma prawo do samodzielnego podejmowania czynności procesowych jako wierzyciel, w tym składania propozycji układowych oraz wnioskowania o wstrzymanie likwidacji masy upadłości do czasu zatwierdzenia układu.

4) W razie dokonania przelewu przed złożeniem spisu (listy) wierzytelności do akt, nabywca wierzytelności może wnieść sprzeciw z powodu nieuznania wierzytelności będącej przedmiotem przelewu, uznania w części, bądź z pominięciem określonych jej cech (np. zabezpieczenia). Możliwości skutecznego wniesienia sprzeciwu nie ma w tym przypadku cedent, jeśli nie jest on już wierzycielem dłużnika (upadłego).
5) W przypadku pominięcia bądź częściowego tylko uznania wierzytelności będącej przedmiotem przelewu na gruncie postępowań, w których instytucja sprzeciwu nie występuje, formą dochodzenia wierzytelności pozostaje ścieżka wykraczająca poza ramy postępowania restrukturyzacyjnego. Gdy cesjonariusz uzyska w postępowaniu pozarestrukturyzacyjnym korzystne dla niego orzeczenie, powinien wówczas przedłożyć je sędziemu-komisarzowi, który zmienia spis wierzytelności stosownie do przedstawionych mu prawomocnych orzeczeń. W postępowaniach, w których sędzia-komisarz nie występuje, obowiązek korekty spisu wskutek przedłożenia prawomocnego orzeczenia ciąży na nadzorcy.
6) W przypadku sporu o skuteczność (ważność) przelewu przed sporządzeniem spisu (listy) wierzytelności, wierzyciel, który uważa, że jego wierzytelność została pominięta, musi wnieść sprzeciw, wykazując swoje uprawnienie do wierzytelności. Jeśli nie zaskarży on również uznania wierzytelności na rzecz cedenta, może to uniemożliwić uwzględnienie jego praw w toku postępowania.
7) Gdy spór o skuteczność (ważność) przelewu ujawni się po upływie terminu do zgłoszenia sprzeciwu, decyzja co do aktualizacji spisu (listy) wierzytelności pozostawiona jest uznaniu jego autorowi, czyli odpowiednio syndykowi, nadzorcy bądź zarządcy. W przypadku wątpliwości co do skuteczności przelewu, organ ocenia, czy spełnione są przesłanki do zmiany spisu wierzytelności, a ostateczna decyzja może zostać poddana weryfikacji sądu.
8) Powstanie sporu co do skuteczności bądź ważności przelewu nie wpływa na wysokość udziału spornych wierzytelności w strukturze całego zadłużenia dłużnika, który mógłby stanowić podstawę odmowy zatwierdzenia układu lub też przesądzać o braku możliwości kontynuowania danego postępowania.

9) Cesjonariusz, który nabył wierzytelność w toku postępowania restrukturyzacyjnego, zasadniczo nie ma prawa do złożenia propozycji układowych. Nawet jeśli wartość wierzytelności cesjonariusza przekracza 30% sumy wierzytelności, nie może on uczestniczyć w składaniu propozycji układowych, a nabyta wierzytelność nie jest uwzględniana w ustalaniu wspomnianego progu 30%. Odmienne regulacje obowiązują w prawie niemieckim, włoski oraz litewskim, gdzie posiadanie statusu cesjonariusza w żaden sposób nie ogranicza w prawie zgłoszenia propozycji układowych.
10) Cesjonariusz może jednak uczestniczyć w zgłoszeniu propozycji układowych w postępowaniu o zatwierdzenie układu, z wyjątkiem sytuacji, gdy procedowany jest układ częściowy, w którym wyłączną legitymację do składania propozycji układowych ma dłużnik.
11) Na gruncie postępowania restrukturyzacyjnego deweloperów, nabywcy wierzytelności (w tym cesjonariusze) mogą zgłaszać propozycje układowe, pod warunkiem że stanowią co najmniej 20% liczby nabywców w ramach przedsięwzięcia deweloperskiego, niezależnie od wartości posiadanych wierzytelności.
12) Jeśli przelew wierzytelności nastąpił już po złożeniu propozycji układowych przez cedenta, nie wpływa to na możliwość poddania ich pod głosowanie. Gdyby jednak cesjonariusz propozycje te cofnął, nowych złożyć już nie będzie mógł, gdyż podpadał będzie pod wyłączenie z art. 109 ust. 1 w zw. z art. 155 ust. 2 p.r.
13) Za błędną należy uznać praktykę polegającą na ujmowaniu nazw wierzycieli w treści propozycji układowych. Takie działanie stwarza ryzyko odmowy zatwierdzenia układu. W odniesieniu do art. 187 ust. 2 p.r., który w przypadku układu częściowego nakłada obowiązek wskazania w postanowieniu o zatwierdzeniu układu wierzycieli objętych tym układem, przelew wierzytelności nie prowadzi do wyłączenia przeniesionej wierzytelności z zakresu obowiązywania układu, nawet jeśli w postanowieniu o zatwierdzeniu układu wskazany został cedent, a nie cesjonariusz.
14) Prawo uczestnictwa w zgromadzeniu wierzycieli przysługuje każdemu podmiotowi posiadającemu status wierzyciela, niezależnie od charakteru wierzytelności, jej wysokości czy stanu powiązań z dłużnikiem. W konsekwencji prawo to przysługuje również cesjonariuszowi, pod warunkiem skutecznego przeniesienia wierzytelności.
15) Prawo głosu na zgromadzeniu wierzycieli w postępowaniu restrukturyzacyjnym stanowi odrębne uprawnienie względem prawa udziału w tym zgromadzeniu, które przysługuje wszystkim wierzycielom. Nabywca wierzytelności po dniu otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego jest *ex lege* pozbawiony prawa głosu z nabytej

wierzytelności, z wyjątkiem sytuacji, gdy nastąpiło to w wyniku spłaty długu przez podmiot odpowiedzialny osobiście albo określonymi przedmiotami majątkowymi ze stosunku prawnego powstałego przed otwarciem postępowania restrukturyzacyjnego (przed ogłoszeniem upadłości).

16) Dla pozbawienia prawa głosu z powodu przelewu wierzytelności po dniu otwarcia postępowania nie ma znaczenia, czy cesjonariusz miał wiedzę o sytuacji finansowej dłużnika bądź o podstawach wdrożenia wobec niego postępowania insolwencyjnego.
17) Niestosowanie w postępowaniu o zatwierdzenie układu regulacji przewidzianej w art. 109 ust. 1 p.r. skutkuje tym, że wierzytelności mogą być na każdym etapie tego postępowania swobodnie zbywane w drodze przelewu, bez wpływu na prawo do wykonywania głosu z nabytych w ten sposób wierzytelności.
18) W przeciwieństwie do prawa polskiego, prawo niemieckie oraz litewskie przyznają cesjonariuszowi pełnię praw wierzycielskich w toku postępowania restrukturyzacyjnego, w tym także prawo głosu nad propozycjami układowymi (planem restrukturyzacyjnym), nawet jeśli do nabycia wierzytelności doszło już po otwarciu postępowania.
19) W prawie włoskim ograniczenie prawa głosu nabywcy wierzytelności zostało przewidziane wyłącznie na potrzeby układu zawieranego w ramach postępowania upadłościowego (*concordato nella liquidazione giudiziale*). W pozostałych przypadkach, tj. w typowych postępowaniach restrukturyzacyjnych, wyłączeniu z głosowania podlegają jedynie podmioty powiązane osobowo lub kapitałowo z dłużnikiem oraz cesjonariusze ich wierzytelności, jeżeli przelew nastąpił w okresie krótszym niż rok przed złożeniem wniosku. Przesłanka ta wiąże się nie z samym faktem przelewu, lecz przede wszystkim z osobą cedenta.
20) Cesjonariusz, który nabył wierzytelność po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego, nie jest uprawniony do złożenia wniosku o ustanowienie rady wierzycieli, a jego wierzytelności nie są uwzględniane w sumie wierzytelności przy obliczaniu wymaganej sumy wierzytelności dla złożenia takiego wniosku. Mimo to cesjonariusz może próbować przekonać sędziego-komisarza do ustanowienia rady wierzycieli z urzędu.
21) Przelew wierzytelności po złożeniu wniosku o powołanie rady wierzycieli, lecz przed jego rozpoznaniem, może skutkować utratą mocy wiążącej tego wniosku. Będzie tak, gdy wniosek został zgłoszony przez trzech wierzycieli oraz w sytuacji, w której pominięcie kwoty przeniesionej wierzytelności spowoduje, że u pozostałych

wnioskodawców nie zostanie spełnione kryterium posiadania co najmniej 20% sumy wierzytelności.

22) Nabywcy wierzytelności po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego nie są uprawnieni do wnioskowania o powołanie ani zmianę członków rady wierzycieli.
23) Cesjonariusz nabywa bierne prawo wyborcze do rady wierzycieli z chwilą nabycia wierzytelności, niezależnie od tego, czy wierzytelność została nabyta przed, czy po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego.
24) Wierzyciel pełniący funkcję w radzie traci to uprawnienie w momencie, gdy przestaje być uczestnikiem postępowania, np. zbywając wierzytelność. Utrata mandatu wymaga formalnego odwołania przez sędziego-komisarza. Nie oznacza to, że na zwolnione miejsce musi zostać powołany cesjonariusz.
25) Cesjonariusz ma prawo do zaskarżenia uchwał rady wierzycieli, nawet jeśli nabył wierzytelność po podjęciu uchwały, o ile nie minął termin do wniesienia zarzutów.
26) Przeniesienie wierzytelności przez cedenta na cesjonariusza nie wpływa na procedowanie zarzutów wniesionych przez cedenta przed przeniesieniem wierzytelności, a cesjonariusz może kontynuować procedurę zaskarżenia uchwały. Cesjonariusz może również wnosić zażalenie na postanowienie sędziego-komisarza w przedmiocie rozpoznania zarzutów, nawet jeśli zarzuty zostały wniesione przez cedenta.
27) Nabycie wierzytelności w drodze cesji, nawet po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego, nie osłabia pozycji cesjonariusza jako podmiotu uprawnionego do zgłaszania zastrzeżeń ani nie wpływa na ocenę potencjalnego rażącego pokrzywdzenia wierzycieli przez układ.
28) Jeśli przeniesienie wierzytelności następuje po oddaniu głosu nad układem przez cedenta, ale przed upływem terminu na wniesienie zastrzeżeń, sposób głosowania cedenta determinuje uprawnienia cesjonariusza. Cesjonariusz może skutecznie wnieść zastrzeżenia, tylko jeśli cedent głosował przeciwko układowi.
29) Ustawa nie precyzuje podmiotów uprawnionych do wniesienia zażalenia na postanowienie dotyczące zatwierdzenia układu bądź umorzenia postępowania, co pozwala na szeroką interpretację legitymacji w tym obszarze. Cesjonariusz, niezależnie od momentu nabycia wierzytelności, może zatem zaskarżyć postanowienie, jeśli uzna, że narusza ono jego prawa lub interesy.

Rozdział V. Skutki przelewu na etapie wykonawczym postępowania restrukturyzacyjnego

1. Uwagi wstępne

Etap wykonawczy postępowań restrukturyzacyjnych, jako obejmujący okres po prawomocnym zatwierdzeniu układu[1], stanowi istotne ogniwo całego procesu naprawczego dłużnika. W ujęciu funkcjonalnym etap ten sprowadza się do realizacji uprzednio zatwierdzonych propozycji układowych, których celem jest doprowadzenie do – co do zasady – stopniowego, rozłożonego w czasie zaspokojenia wierzycieli w sposób alternatywny wobec egzekucji singularnej bądź likwidacji majątku dłużnika w postępowaniu upadłościowym. O ile dwa pierwsze etapy (tj. inicjalny i zasadniczy) koncentrują się na zawarciu układu i jego zatwierdzeniu, o tyle etap wykonawczy stanowi okres weryfikacji efektywności i wykonalności przyjętych rozwiązań, a jednocześnie obszar podatny na nowe zdarzenia gospodarcze, w tym zmiany podmiotowe po stronie wierzycieli.

W przedstawionym kontekście szczególnego znaczenia nabiera sytuacja podmiotu, który nabywa wierzytelność objętą układem już po jego zatwierdzeniu. Pogłębionej analizy wymaga więc zakres praw cesjonariusza w odniesieniu do instytucji przewidzianych dla etapu wykonawczego postępowań restrukturyzacyjnych. W efekcie, w niniejszym rozdziale przedmiotem rozważań będą w szczególności trzy kluczowe zagadnienia, determinujące pozycję prawną cesjonariusza w omawianym etapie:
1) wpływ przelewu wierzytelności na wykonywanie układu – analizie poddane zostanie, czy i w jakim zakresie cesjonariusz wstępuje w ogół praw i obowiązków wierzyciela, w tym w szczególności w prawo do przyjmowania świadczeń, komunikowania się z nadzorcą wykonania układu, a także przymusowego dochodzenia wierzytelności ukształtowanej układem, zarówno w trybie egzekucji singularnej, jak i uniwersalnej;
2) pozycja cesjonariusza w postępowaniu o zmianę układu – o ile w razie uchylenia układu lub ogłoszenia upadłości dłużnika rola cesjonariusza ulega transformacji i wykracza poza zakres niniejszych rozważań (wchodząc w reżim postępowania upadłościowego), to w przypadku zmiany układu mamy do czynienia niejako z kontynuacją postępowania restrukturyzacyjnego. Niezbędne jest zatem rozpoznanie statusu cesjonariusza w tym postępowaniu. Zagadnienie to

[1] W przypadku procedury układu w upadłości – okres po zakończeniu postępowania upadłościowego (zob. art. 266d p.u.).

obejmuje zarówno ocenę legitymacji cesjonariusza do zainicjowania postępowania o zmianę układu, uprawnienie do udziału w zgromadzeniu wierzycieli i głosowaniu nad zmodyfikowanym układem, jak i ewentualne ograniczenia wynikające z braku wcześniejszego uczestnictwa w postępowaniu;
3) uprawnienia cesjonariusza w postępowaniu o uchylenie układu – przedmiotem analizy będzie tutaj legitymacja cesjonariusza do złożenia wniosku o uchylenie układu, jak również skutki takiego działania dla jego sytuacji prawnej. Szczególnej uwagi wymaga bowiem zagadnienie, czy cesjonariusz może skutecznie doprowadzić do uchylenia układu, w przyjęciu którego nie uczestniczył.

2. Przelew wierzytelności objętej układem

2.1. Dopuszczalność przelewu wierzytelności objętej układem

Przelew wierzytelności objętej układem, po jego prawomocnym zatwierdzeniu, a zatem w fazie wykonawczej postępowania, stanowi jedno z typowych zdarzeń prawnych w praktyce obrotu gospodarczego. Cesjonariusz wstępuje w sytuację prawną zbywcy wierzytelności, a więc stosunek zobowiązaniowy obowiązujący w kształcie zmodyfikowanym układem. Dążąc do prawidłowego zrekonstruowania skutków prawomocnego zatwierdzenia układu z perspektywy zasad zaspokojenia wierzycieli oraz potencjalnych przekształceń po stronie podmiotu uprawnionego do dochodzenia świadczenia, w pierwszej kolejności należy zatem poddać analizie charakter zobowiązań dłużnika w okresie pomiędzy uzyskaniem przez układ mocy prawnej a momentem jego pełnego wykonania.

W literaturze przedmiotu, jak i w orzecznictwie, w zasadzie zgodnie przyjmuje się, że z chwilą uprawomocnienia się postanowienia o zatwierdzeniu układu, ta część wierzytelności, która ma zostać umorzona na mocy układu, przekształca się w zobowiązanie naturalne[2]. W efekcie dochodzi także do zawieszenia możliwości przymusowego jej dochodzenia w okresie obowiązywania układu. Dopiero z chwilą prawomocnego stwierdzenia wykonania układu

[2] M. Allerhand, *Prawo upadłościowe*…, s. 677; F. Zedler [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 291, pkt 6; S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 166, nb. 2; zob. również R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 179, nb. 4, który wskazuje, że chodzi o zobowiązania naturalne *sui generis*; naturalny charakter zobowiązania przyjęto również w wyroku SN z dnia 15 marca 2013 r., V CSK 416/12, BOSN.

przez sąd restrukturyzacyjny następuje definitywne unicestwienie tej części zobowiązania[3]. Do tego momentu istnieje wszakże ryzyko zaistnienia okoliczności skutkujących brakiem możliwości wykonania układu przez dłużnika[4]. Zasadne jest bowiem twierdzenie, że nawet jeśli dłużnik spełnił swoje zobowiązanie w pełnym zakresie wynikającym z układu wobec jednej bądź kilku kategorii wierzycieli, to brak wykonania układu względem innej grupy czy grup uniemożliwia uznanie, iż skutki układu w postaci trwałego umorzenia części wierzytelności się zmaterializowały. Nawet w razie pełnego wykonania układu w stosunku do części wierzycieli, nie można wykluczyć złożenia wniosku o uchylenie układu ze względu na brak możliwości jego realizacji wobec pozostałych.

Przytoczony mechanizm jasno ukazuje, że skutki restrukturyzacji zadłużenia przewidziane w układzie – do czasu jego pełnego wykonania – mają charakter warunkowy. Istotę tej konstrukcji trafnie wyłożył Sąd Najwyższy, wskazując, że „przyjęcie i zatwierdzenie układu nie ma wpływu na samo istnienie objętej nim wierzytelności, lecz wyznacza granice jej egzekwowalności lub inne sposoby zaspokojenia, obowiązujące tak długo, jak długo zatwierdzony układ wiąże oraz pod warunkiem, że zostanie wykonany. Uchylenie układu uchyla powyższe skutki jego zawarcia i sprawia, że objęta nim wierzytelność staje się wierzytelnością egzekwowalną w jej pierwotnej wysokości lub też podlegającą zaspokojeniu w sposób zgodny z treścią pierwotnego zobowiązania dłużnika”[5]. Stanowisko to znajduje potwierdzenie również w orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego[6]. W ostatnim czasie analogiczny pogląd wyraził m.in. Sąd Okręgowy w Gdańsku[7].

Panuje zatem zgoda co do tego, że wraz z zawarciem i zatwierdzeniem układu nie dochodzi do wygaśnięcia restrukturyzowanej wierzytelności. Wierzytelność ta nadal istnieje w swoim

[3] Zob. A.J. Witosz [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, wyd. 2, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2020, s. 563; tak też S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 179, nb. 1.
[4] N. Frosztęga, *Wpływ układu na zakres odpowiedzialności współdłużników*, Doradca Restrukturyzacyjny 2023, nr 3, s. 58 i n.
[5] Wyrok SN z dnia 12 kwietnia 2013 r., IV CSK 591/12, BOSN. Posiłkowo można również odwołać się do interpretacji indywidualnej, w której Dyrektor Krajowej Informacji Skarbowej wskazał moment, w którym na mocy układu dochodzi do umorzenia wierzytelności. W tej interpretacji zaznaczono, że: „umorzenie zobowiązania (…) jest jednym ze sposobów wygaśnięcia zobowiązania, co oznacza, że przestaje istnieć także wierzytelność. (…) Istotne jest, że przedmiotowa wierzytelność przestanie istnieć w momencie wypełnienia przez dłużnika zobowiązań – na warunkach określonych w planie spłaty – zatem umorzenie części wierzytelności jest zdarzeniem warunkowym – nie definitywnym. Nie można bowiem wykluczyć, że nie dojdzie do wykonania postanowień układu przez dłużnika i tym samym nie dojdzie do umorzenia wierzytelności” (interpretacja indywidualna z dnia 23 maja 2019 r., nr 0114-KDIP2-3.4010.51.2018.2.MS, Legalis).
[6] Wyrok NSA z dnia 8 stycznia 2021 r., II FSK 1867/20, CBOSA.
[7] Postanowienie SO w Gdańsku z dnia 28 czerwca 2022 r., XII GZ 36/22, Legalis nr 2715159.

pełnym rozmiarze i treści, lecz przez czas wykonywania układu nie może być w takiej postaci dochodzona. Wierzytelność zaspokojona w pełni zgodnie z układem wygasa w części podlegającej umorzeniu dopiero w momencie, w którym cały układ zostanie wykonany wobec wszystkich wierzycieli, których obejmuje. Tym samym, nawet jeśli dłużnik wykonał świadczenia wobec konkretnego wierzyciela, to o trwałym skutku w postaci wygaśnięcia zobowiązań objętych układem nie można mówić przed prawomocnym stwierdzeniem wykonania układu[8]. Skoro zaś samo zawarcie i zatwierdzenie układu nie wygasza wierzytelności, a jedynie normuje sposób jej zaspokojenia[9], w dalszym ciągu może być ona przedmiotem przelewu. *De lege lata* strony mogą skutecznie zawrzeć umowę przelewu również co do wierzytelności przyszłej, także wynikającej ze stosunków prawnych, których stan faktyczny nie został jeszcze w pełni zrealizowany, pod warunkiem należytego określenia tej wierzytelności w treści umowy[10]. Tym bardziej dopuszczalne jest więc dokonanie przelewu wierzytelności już istniejącej, której jedynie egzekwowalność – w dacie zawarcia umowy cesji – jest czasowo wyłączona z uwagi na obowiązujący układ. Wobec braku ustawowych ograniczeń, nie może być wątpliwości co do dopuszczalności cesji takich wierzytelności[11].

Nie ma przy tym znaczenia, czy dana wierzytelność została ujęta w spisie wierzytelności. Zgodnie bowiem z art. 166 ust. 1 p.r., układ wiąże wszystkich wierzycieli, których wierzytelności są nim objęte na mocy przepisów ustawy, niezależnie od tego, czy zostały one uwzględnione w spisie wierzytelności. Oznacza to, że także wierzytelność nieujęta w spisie, lecz objęta układem z mocy prawa[12], pozostaje w obrocie prawnym, w związku z czym nie sposób wykluczyć jej przelewu. Takie stanowisko znajduje uzasadnienie w wykładni

[8] Ł. Szuster, *Skutki układu w postępowaniu upadłościowym*, Legalis 2015, rozdział III § 5 pkt I ppkt 2. Dodatkowo, jedynie sądowe stwierdzenie wykonania układu – po analizie sprawozdań i ocenie zgodności wykonania układu z jego treścią – zapewnia obiektywność i pewność prawną co do tego, że dłużnik zrealizował swoje zobowiązania wobec wszystkich wierzycieli. Wierzyciele, nieposiadający pełnej wiedzy o sytuacji innych uczestników postępowania, mogliby bowiem błędnie uznać, iż układ został wykonany, podczas gdy pewne jego postanowienia mogły pozostać niezrealizowane. Dlatego też przewidziano możliwość wniesienia przez wierzyciela zażalenia na postanowienie o stwierdzeniu wykonania układu.

[9] S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 166, nb. 1.

[10] G. Wolak [w:] *Kodeks cywilny*…, kom. do art. 509, nb. 7.

[11] K. Mularski [w:] *Kodeks cywilny. Tom II*…, kom. do art. 511 i powołana tam literatura. Warto jednak odnotować, iż w postanowieniu SR w Koszalinie z dnia 12 grudnia 2022 r., KO1K/GUk/1/2022, niepubl., sędzia-komisarz wyraził stanowisko, iż „układ powoduje, że zredukowane zobowiązanie czy umorzona część kwoty nie istnieje". Stanowisko to nie zostało jednak w żaden sposób uzasadnione, mimo że pozostaje w wyraźnej sprzeczności z jednolitym w zasadzie poglądem doktryny i orzecznictwa.

[12] Trzeba zarazem odnotować, iż w świetle art. 166 ust. 2 p.r. układ nie wiąże wierzycieli, których dłużnik nie ujawnił i którzy nie byli uczestnikami postępowania. Skutkiem braku związania tych wierzycieli treścią układu jest zachowanie przez nich prawa do dochodzenia swoich roszczeń wobec dłużnika w pełnym zakresie, bez ograniczeń wynikających z postanowień układowych (F. Zedler [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 290). Oczywiście wierzytelność taka – z zastrzeżeniem ograniczeń przewidzianych w art. 509 § 1 k.c. – pozostaje również zbywalna i może być przedmiotem przelewu na zasadach ogólnych.

systemowej, skoro brak jest przepisu, który w sposób jednoznaczny wprowadzałby zakaz rozporządzania tego rodzaju wierzytelnościami[13]. Jednocześnie jednak sam fakt związania wierzytelności układem nie znosi ewentualnych ograniczeń w jej zbywalności, o których mowa w art. 509 § 1 k.c.[14] W konsekwencji, w każdym przypadku przelewu wierzytelności objętej układem należy zbadać, czy nie występują szczególne okoliczności, które – niezależnie od objęcia wierzytelności układem – wyłączają jej przenoszalność. Układ nie uchyla bowiem zastosowania ogólnych reguł prawa zobowiązań w tym zakresie.

Co więcej, możliwe jest dokonanie przelewu części wierzytelności objętej układem i to także tylko tej części, która zgodnie z układem ma podlegać umorzeniu[15]. Z chwilą uchylenia układu nie mamy bowiem do czynienia z powstaniem nowej wierzytelności ani z powstaniem odrębnego prawa związanego z wierzytelnością, a jedynie z odzyskaniem przez nią przymiotu zdatności do przymusowego dochodzenia. Umowa cesji nie wymaga nawet wyraźnego zastrzeżenia, że nabywca będzie uprawniony do dochodzenia wierzytelności w pierwotnym rozmiarze w razie uchylenia układu. Skutek przelewu polega bowiem na tym, że wierzytelność wchodzi do majątku nabywcy i to on jest uprawniony do jej dochodzenia, również w zakresie, w jakim zgodnie z układem miała zostać umorzona, lecz skutek ten nie ziścił się z powodu uchylenia układu.

Podsumowując, skoro dopuszczalne jest przeniesienie wierzytelności objętej układem w okresie jego wykonywania, należy konsekwentnie przyjąć, że cesjonariusz wstępuje w sytuację prawną cedenta w takim zakresie, w jakim treść tej wierzytelności została ukształtowana postanowieniami układu. Oznacza to, że nabywca wierzytelności uzyskuje nie

[13] Jeżeli jednak w wyniku postanowień układowych doszło do przekształcenia wierzytelności w inną formę świadczenia, np. poprzez konwersję na udziały bądź akcje w podwyższonym kapitale zakładowym dłużnika, to skutek ten następuje z chwilą prawomocnego zatwierdzenia układu i ma charakter definitywny (R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 179, nb. 3). W takim przypadku pierwotna wierzytelność ulega unicestwieniu, a w jej miejsce powstaje nowy stosunek prawny o odmiennym charakterze. Przedmiotem ewentualnego obrotu prawnego mogą być wówczas już wyłącznie udziały lub akcje powstałe w wyniku konwersji, a nie pierwotna wierzytelność.

[14] Twierdzenie to wymagałoby rewizji w razie uznania układu za przypadek odnowienia. Skutkiem nowacji jest bowiem wygaśnięcie dotychczas istniejącego zobowiązania, nawet przedawnionego, w miejsce którego powstaje nowe (J. Szewczyk, *Nowacja*, Warszawa 2018). Nie można zatem wykluczyć, że tak powstała (nowa) wierzytelność wolna będzie od obostrzeń w zakresie możliwości jej przelewu. Pogląd o traktowaniu układu jako nowacji jest jednak odrzucany (M. Allerhand, *Prawo upadłościowe*…, s. 1086; A. Witosz, A.J. Witosz [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6*…, 2016, s. 500).

[15] W takim przypadku szczególnego znaczenia nabiera jednak precyzyjne określenie w umowie przelewu zakresu przenoszonej wierzytelności. Tylko bowiem jednoznaczne oznaczenie zakresu transferowanej wierzytelności pozwoli uniknąć wątpliwości, który z podmiotów (cedent czy cesjonariusz) i w jakich granicach będzie uprawniony do dochodzenia świadczenia, zwłaszcza na wypadek uchylenia układu i tym samym przywrócenia stanu sprzed jego zatwierdzenia.

tylko prawo do otrzymania świadczeń na zasadach określonych układem, ale także możliwość uczestniczenia – na prawach poprzedniego wierzyciela – w relacjach informacyjnych zachodzących na etapie wykonywania układu. W tym ostatnim kontekście istotne jest zwrócenie uwagi na funkcję nadzorcy wykonania układu. Choć p.r. przewiduje dość wąski zakres jego obowiązków, zasadniczo ograniczający się do składania raz na trzy miesiące[16] do sądu sprawozdania dotyczącego wykonywania planu restrukturyzacyjnego oraz układu (art. 171 ust. 3 p.r.), nie oznacza to wykluczenia możliwości podejmowania kontaktu z nim przez wierzycieli. W praktyce przyjmuje się, że wierzyciele mogą kierować do nadzorcy zapytania dotyczące przebiegu wykonywania układu, a nadzorca – działając w granicach rozsądku – powinien udzielać odpowiedzi, o ile pytania te nie prowadzą do nadużycia praw lub nie zmierzają do pozyskania informacji stanowiących tajemnicę przedsiębiorstwa. W tym zakresie nie sposób różnicować sytuacji prawnej pierwotnego wierzyciela oraz cesjonariusza. Warto również wskazać, że choć ustawa nie nakłada na nadzorcę wykonania układu obowiązku prowadzenia rejestru zmian w strukturze wierzycieli, to jednak dobrą praktyką – sprzyjającą przejrzystości weryfikacji wykonywania układu – jest odnotowywanie informacji o dokonanych przelewach wierzytelności. Pozwala to nadzorcy na weryfikację, czy świadczenia dłużnika realizowane są na rzecz właściwych podmiotów, co stanowi fundament oceny prawidłowości realizacji układu i powinno znaleźć odzwierciedlenie w treści składanych do sądu sprawozdań okresowych.

2.2. Uprawnienie cesjonariusza do uzyskania zaspokojenia w zakresie wierzytelności objętej układem

Do momentu prawomocnego zatwierdzenia układu przez sąd restrukturyzacyjny, układ – nawet jeśli został przyjęty jednogłośnie przez zgromadzenie wierzycieli – nie wywiera skutków prawnych względem uczestników postępowania. Oznacza to, że ani dłużnik, ani wierzyciele nie mogą skutecznie powoływać się na jego postanowienia[17], a wierzytelności objęte układem[18]

[16] R. Adamus zauważa, że w sytuacji, gdy realizacja planu restrukturyzacyjnego lub wykonywanie układu zakłada dłuższy okres karencji lub cykle realizacyjne rozciągnięte w czasie, możliwe jest dostosowanie częstotliwości składania sprawozdań przez nadzorcę wykonania układu do tych cykli (R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 171, nb. 3). Pogląd ten należy uznać za trafny, przy czym jeżeli treść układu wprost przewiduje taką modyfikację, nie jest to wyłącznie uprawnienie nadzorcy, lecz także jego obowiązek. Dostosowanie rytmu sprawozdawczości do harmonogramu układu staje się wówczas elementem prawidłowego wykonywania jego funkcji.

[17] S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 166, nb. 1.

[18] Dla zachowania precyzji wypowiedzi o „układzie" należałoby mówić dopiero od momentu jego wejścia w życie, czyli uprawomocnienia się postanowienia sądu o jego zatwierdzeniu. Wcześniej mamy do czynienia jedynie z propozycjami układowymi.

zachowują swoją pierwotną treść i funkcjonują w obrocie prawnym w niezmienionej postaci. Stan ten ulega zmianie dopiero z chwilą prawomocnego zatwierdzenia układu przez sąd restrukturyzacyjny, gdyż dopiero wówczas następuje skutek w postaci związania wierzytelności treścią układu[19].

Dalej podkreślić należy, że istota układu przejawia się w tym, że nie wygasza on objętych nim wierzytelności, lecz określa zasady ich zaspokojenia, w szczególności co do wysokości, terminów oraz sposobu świadczenia. Wierzytelność funkcjonuje więc dalej w obrocie prawnym, lecz w zmienionej, wynikającej z układu postaci, która ma charakter obligatoryjny w tym znaczeniu, że wiąże zarówno dłużnika, jak i wszystkich wierzycieli. W przypadku przelewu wierzytelności objętej układem, cesjonariusz nabywa ją zatem w takim kształcie prawnym, jaki został jej nadany przez układ[20]. Przelew nie powoduje zmiany treści wierzytelności, a tym bardziej nie uchyla skutków układu. Nabywca nie uzyskuje zatem szerszych uprawnień niż te, które przysługiwały cedentowi, i nie może dochodzić roszczeń z pominięciem ograniczeń wynikających z układu.

Z punktu widzenia przeniesienia wierzytelności ukształtowanej układnie prawnie irrelewantne pozostaje to, do której grupy (kategorii interesów) w ramach propozycji układowych przyporządkowany był cedent. Podział wierzycieli na grupy interesów ma znaczenie jedynie dla procesu głosowania nad układem[21] i ocenie jego sprawiedliwości w kontekście art. 119 ust. 3 oraz art. 165 ust. 2 p.r.[22] Po prawomocnym zatwierdzeniu układu znaczenie tej klasyfikacji wygasa. Istotna pozostaje tylko treść samego układu, nie zaś przynależność do danej grupy głosującej. Przykładowo, jeżeli dana wierzytelność została zakwalifikowana do

[19] Z. Świeboda, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 290.
[20] W. Danielak, P. Zimmerman, *Wpływ uchylenia układu na dalszy los wierzytelności zrestrukturyzowanych w całości w zakresie określonym w tym układzie i na bieg odsetek od tych wierzytelności*, Doradca Restrukturyzacyjny 2020, nr 4, s. 58 i n.
[21] Nie oznacza to jednak, że podział wierzycieli na grupy interesów ma charakter całkowicie dowolny. Jak wskazuje A.J. Witosz, wierzyciele są wprawdzie traktowani jako zbiorowość wyrażająca swoją wolę poprzez uchwały zgromadzenia wierzycieli, jednakże z uwagi na ich wewnętrzne zróżnicowanie konieczne staje się kategoryzowanie wierzytelności. Prawo restrukturyzacyjne dopuszcza tworzenie grup wierzycieli, przy czym zastrzega obowiązek jednolitego traktowania wszystkich wierzycieli objętych tą samą kategorią interesu w zakresie propozycji układowych, a w niektórych przypadkach wręcz nakłada obowiązek wyodrębnienia określonych grup – zob. A.J. Witosz, *Grupy wierzycieli w Dyrektywie w sprawie ram restrukturyzacji zapobiegawczej*, Gdańskie Studia Prawnicze 2022, nr 2, s. 63–78.
[22] W doktrynie zwraca się uwagę, iż rażące naruszenie interesów wierzycieli może przybrać charakter zbiorowy i dotyczyć pokrzywdzenia określonej kategorii interesów w porównaniu do innych grup wierzycieli. Niemniej jednak, aby taki zarzut był skuteczny, konieczne jest wykazanie rażącego pokrzywdzenia. Różnice w propozycjach układowych pomiędzy poszczególnymi kategoriami wierzycieli są bowiem co do zasady nieuniknione i mieszczą się w granicach dopuszczalnej dyskryminacji wynikającej z odmiennego statusu prawnego tych wierzytelności (A.J. Witosz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 165).

grupy obejmującej podmioty bliskie w rozumieniu art. 116 p.r., to okoliczność ta miała znaczenie dla obliczenia większości głosów niezbędnej do przyjęcia układu, lecz nie wpływa na późniejszą zdolność takiej wierzytelności do bycia przedmiotem obrotu ani na prawa jej nabywcy. Innymi słowy, cesjonariusz nie musi spełniać kryteriów kwalifikacyjnych przypisanych grupie interesów, w której znalazł się cedent. Na podanym przykładzie nabywcą może także podmiot niebędący osobą bliską, zatem także taki, który na poziomie propozycji układowych przyporządkowany byłby do innej grupy niż zbywca.

Należy również podkreślić, że fakt, iż cesjonariusz posiada wobec dłużnika także inną wierzytelność (tj. przysługującą mu niezależnie od wierzytelności nabytej w drodze przelewu), nie ma znaczenia dla zasad wykonywania układu. Jeżeli obie wierzytelności były objęte układem, lecz przyporządkowane zostały do różnych grup, każda z nich została zrestrukturyzowana we własnym zakresie. Nie ma podstaw, aby utożsamiać sytuację prawną cesjonariusza z sytuacją cedenta poza zakresem wynikającym z treści wierzytelności. Innymi słowy, posiadanie przez cesjonariusza więcej niż jednej wierzytelności wobec dłużnika (pierwotnej i nabytej) nie powoduje automatycznego ujednolicenia zasad ich zaspokojenia.

W świetle dotychczasowych wywodów, nie budzi wątpliwości, że cesjonariusz jest podmiotem uprawnionym do otrzymywania świadczeń przewidzianych układem, realizowanych przez dłużnika w ramach jego wykonania. Obowiązek zapłaty przez dłużnika, na zasadach ustalonych układem, powinien być wykonywany wobec aktualnego wierzyciela, zatem osoby legitymowanej materialnoprawnie w chwili spełnienia świadczenia. Wynika to z ogólnej zasady, że spełnienie świadczenia do rąk osoby nieuprawnionej nie wywołuje skutku umorzenia zobowiązania, a także z obowiązku lojalnej współpracy stron[23] na etapie wykonywania układu. W konsekwencji dłużnik winien uwzględnić fakt przelewu wierzytelności, o ile zostanie on mu ujawniony (np. poprzez przedstawienie zawiadomienia o cesji)[24]. W tym zakresie zastosowanie znajdują ogólne zasady prawa cywilnego rządzące instytucją przelewu wierzytelności, w szczególności art. 512 k.c., zgodnie z którym dopóki dłużnik nie został zawiadomiony o dokonanym przelewie, może on skutecznie spełnić świadczenie do rąk zbywcy. Dopiero

[23] Wyrok SN z dnia 12 grudnia 1980 r., III CRN 275/80, Legalis nr 22396. Obowiązek lojalnego współdziałania ciąży w na obydwu stronach (A. Olejniczak [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania – część ogólna*, wyd. II, red. A. Kidyba, Warszawa 2014, kom. do art. 354), zatem także na nabywcy wierzytelności jako stronie stosunku prawnego ukształtowanego układem.

[24] Zawiadomienie o przelewie – co nie powinno budzić żadnych wątpliwości – następuje z pominięciem systemu KRZ. W okresie wykonywania układu postępowanie restrukturyzacyjne jest już bowiem zakończone.

skuteczne zawiadomienie dłużnika o cesji wierzytelności powoduje przesunięcie legitymacji biernej w zakresie odbioru świadczenia, gdyż od tej chwili to cesjonariusz staje się podmiotem uprawnionym do jego przyjęcia, a spełnienie świadczenia do rąk cedenta nie prowadzi już do skutecznego umorzenia zobowiązania. Zastrzec jednak należy, że choć zasadą pozostaje, iż w okresie wykonywania układu zawiadomienie o przelewie wierzytelności powinno nastąpić bezpośrednio względem dłużnika, to mocą postanowień układu możliwe jest ustanowienie zarządu przymusowego na czas jego wykonywania. W takim przypadku odpis prawomocnego postanowienia o zatwierdzeniu układu stanowi tytuł wykonawczy umożliwiający wprowadzenie zarządcy we władanie majątkiem dłużnika (art. 169 ust. 2 p.r.). Skutkiem tego jest przejęcie przez zarządcę faktycznego i prawnego zarządu nad składnikami majątku objętymi układem i prowadzenie spraw dłużnika. W zależności od treści danego układu oraz zakresu powierzonego zarządcy umocowania, zawiadomienie o przelewie wierzytelności – dla osiągnięcia skutku określonego w art. 512 k.c. – powinno być w takim wypadku kierowane w pierwszej kolejności do zarządcy przymusowego. To on, jako organ wykonujący obowiązki dłużnika w zakresie realizacji układu, będzie bowiem właściwym adresatem takiego zawiadomienia, a jego wiedza o cesji powinna być traktowana jako równoznaczna z wiedzą dłużnika w rozumieniu przepisów prawa cywilnego.

2.3. Uprawnienie cesjonariusza do przymusowego dochodzenia wierzytelności objętej układem

Jak już wyjaśniono, z chwilą prawomocnego zatwierdzenia układu dochodzi do modyfikacji treści stosunku zobowiązaniowego łączącego dłużnika z wierzycielem. Układ określa m.in. nowe terminy wymagalności poszczególnych świadczeń oraz sposób ich realizacji[25]. W przypadku przelewu wierzytelności objętej układem, cesjonariusz wchodzi w miejsce cedenta w ramach tak zmodyfikowanego stosunku prawnego, co oznacza, że jego uprawnienie do dochodzenia zapłaty jest ograniczone warunkami i terminami określonymi w układzie. W sytuacji zatem, gdy dłużnik nie wykonuje układu zgodnie z jego treścią, w szczególności nie spełnia świadczeń pieniężnych w terminach w nim przewidzianych, po stronie dłużnika

[25] Skoro zakres uprawnień wierzyciela w odniesieniu do wierzytelności objętej układem wynika z treści przyjętego i zatwierdzonego układu, to konsekwencją tego stanu rzeczy jest unormowanie zawarte w art. 170 ust. 3 p.r. restrukturyzacyjnego, zgodnie z którym tytuły wykonawcze lub egzekucyjne obejmujące wierzytelności objęte układem tracą wykonalność z mocy prawa (C. Zalewski, *Tytuły egzekucyjne i wykonawcze w świetle przepisów prawa restrukturyzacyjnego i upadłościowego – wybrane zagadnienia*, Doradca Restrukturyzacyjny 2022, nr 3, s. 22).

zachodzi stan niewykonywania układu, rodzący nie tylko ryzyko jego uchylenia, ale także będący podstawą naliczania odsetek ustawowych za opóźnienie. Z kolei po stronie wierzyciela (cesjonariusza) aktualizuje się możliwość przymusowego dochodzenia zaspokojenia[26].

Zgodnie z art. 102 ust. 2 p.r., po prawomocnym zatwierdzeniu układu, wyciąg z zatwierdzonego spisu wierzytelności, wraz z wypisem prawomocnego postanowienia o zatwierdzeniu układu, stanowi tytuł egzekucyjny przeciwko dłużnikowi[27]. Wniosek o nadanie klauzuli wykonalności rozpoznaje sąd restrukturyzacyjny, przed którym toczyło się postępowanie[28]. Przepis ten statuuje korzystne dla wierzycieli rozwiązanie, umożliwiające wszczęcie postępowania egzekucyjnego przeciwko dłużnikowi nawet wówczas, gdy wierzyciel nie dysponuje orzeczeniem zasądzającym świadczenie[29]. Wierzyciel zostaje bowiem zwolniony z obowiązku wytaczania powództwa o zapłatę w odniesieniu do wierzytelności ujętej w spisie wierzytelności. Umieszczenie wierzytelności w zatwierdzonym spisie stanowi zarazem warunek konieczny skorzystania z instrumentu przewidzianego w art. 102 ust. 2 p.r., co akcentuje potrzebę zachowania przez wierzyciela należytej staranności w zakresie dopilnowania, aby jego wierzytelność została w spisie prawidłowo uwzględniona. Należy dodatkowo podkreślić, że skuteczność omawianego mechanizmu uzależniona jest od wydania przez sędziego-komisarza postanowienia o zatwierdzeniu spisu wierzytelności. W konsekwencji, regulacja ta nie znajduje zastosowania w postępowaniu o zatwierdzenie układu ani w postępowaniu o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli. Może być natomiast wykorzystana w przyspieszonym postępowaniu układowym, postępowaniu układowym oraz sanacyjnym, jak również w ramach postępowania upadłościowego, w którym dochodzi do zawarcia układu. W pozostałych przypadkach przymusowe dochodzenie zaspokojenia przeciwko dłużnikowi niewykonującemu układu wymagać będzie uprzedniego

[26] Wyrok SA w Łodzi z dnia 5 lipca 1995 r., I ACr 333/95, Legalis nr 33754.
[27] Podobna regulacja istniała już na gruncie przepisów p.u.1934 oraz p.ukł.1934 (odpowiednio art. 197 oraz art. 69) i był obecna również w przepisach p.u.n. (art. 296).
[28] W przypadku procedury układu w upadłości sądem właściwym do nadania klauzuli wykonalności będzie sąd upadłościowy.
[29] W kwestii możliwości kwestionowania istnienia bądź zakresu wierzytelności objętej zatwierdzonym spisem wierzytelności zob. art. 102 ust. 3–4 p.r. Jak przy tym zauważono w orzecznictwie, ewentualne przyszłe powództwo przeciwegzekucyjne nie rzutuje na charakter wyciągu z zatwierdzonego przez sędziego-komisarza spisu wierzytelności, który w rozumieniu art. 102 ust. 1 i 2 p.r. (art. 264 ust. 1 p.u.) jest tytułem egzekucyjnym przeciwko dłużnikowi (tak w odniesieniu do wyciągu z listy wierzytelności, wyr. SA w Białymstoku z dnia 17 listopada 2017 r., I ACa 468/17, Legalis nr 1712584; zob. też K. Tatara, *Powództwo upadłego o ustalenie nieistnienia wierzytelności na podstawie art. 264 ust. 2 Prawa upadłościowego*, Doradca Restrukturyzacyjny 2025, nr 2, s. 107 i n.). Dopiero prawomocne uwzględnienie powództwa przeciwegzekucyjnego wniesionego przez dłużnika może doprowadzić do pozbawienia wykonalności takiego tytułu.

uzyskania tytułu egzekucyjnego, co w praktyce oznacza konieczność wytoczenia powództwa o zapłatę.

Powstaje jednak pytanie, czy i w jaki sposób z dobrodziejstwa art. 102 ust. 2 p.r. może skorzystać cesjonariusz, który nabył wierzytelność objętą układem, skoro nie zawsze będzie on uwzględniony w spisie wierzytelności. Kwestia ta zależy bowiem od momentu dokonania przelewu (w tym zakresie zob. uwagi w IV rozdziale pracy), przy czym z całą pewnością cesjonariusz nie jest ujęty w spisie, jeżeli przelew nastąpił już po zakończeniu postępowania, tj. w okresie wykonywania układu[30].

Przyjęcie poglądu, zgodnie z którym w takim przypadku wierzyciel-cesjonariusz nie może korzystać z tytułu egzekucyjnego w postaci wyciągu ze spisu wierzytelności, byłoby wątpliwe z punktu widzenia istoty przelewu, o ile tylko wierzytelność nie była kwestionowana, a cedent figurował w spisie. Sam fakt przelewu niespornej wierzytelności powodowałby bowiem daleko idące pogorszenie sytuacji cesjonariusza, skoro nie mógłby on – w odróżnieniu od cedenta – skorzystać z takiego tytułu egzekucyjnego. W takiej sytuacji opowiedzieć należy się za możliwością skorzystania z art. 788 § 1 k.p.c., zgodnie z którym jeżeli uprawnienie po powstaniu tytułu egzekucyjnego przeszło na inną osobę, sąd nada klauzulę wykonalności na jej rzecz, jeżeli przejście to zostanie wykazane dokumentem urzędowym lub dokumentem prywatnym z podpisem urzędowo poświadczonym. Przepis ten umożliwia w fazie postępowania o nadanie klauzuli wykonalności, tworzącej tytuł wykonawczy będący podstawą egzekucji, wzięcie pod uwagę przekształceń dokonanych na gruncie prawa cywilnego, gdy chodzi o dług i wierzytelność. Obejmuje zatem także przelew wierzytelności[31], w wyniku którego w miejsce wierzyciela, wymienionego w tytule egzekucyjnym (zatwierdzonym spisie wierzytelności), wchodzi osoba trzecia (cesjonariusz), która będzie mogła egzekwować uznaną wierzytelność[32]. Zastosowaniu art. 788 § 1 k.p.c. nie stoi na przeszkodzie art. 209 p.r., który

[30] Podstawy dokonania korekty w takim przypadku nie stanowi art. 101 ust. 3 p.r.. Przepis ten dotyczy bowiem sprostowania niedokładności, błędów pisarskich lub rachunkowych, jak również innych oczywistych omyłek w zatwierdzonym spisie wierzytelności oraz w spisie wierzytelności spornych, poprzez odpowiednie zastosowanie przepisów art. 350 i 353 k.p.c. Zmiana wierzyciela nie mieści się w zakresie żadnej z wymienionych przesłanek.
[31] K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, *Kodeks postępowania cywilnego*…, kom. do art. 788, nb. 2.
[32] Uchwała SN z dnia 22 lutego 1984 r., III CZP 2/84, Legalis nr 24109. Za zbyt daleko idące należy jednak uznać stanowisko wyrażone w tej uchwale, zgodnie z którym nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu wydanemu na rzecz wierzyciela, który następnie przeniósł wierzytelność na osobę trzecią, wyklucza możliwość nadania klauzuli wykonalności na rzecz tej osoby (tak też K. Flaga-Gieruszyńska, A. Zieliński, *Kodeks postępowania cywilnego*…, kom. do art. 788, nb. 9). Niedopuszczalność nadania klauzuli wykonalności na rzecz nowego wierzyciela na podstawie istniejącego tytułu egzekucyjnego zmusza go do dochodzenia roszczenia na

stanowi, że w sprawach nieuregulowanych ustawą do postępowania restrukturyzacyjnego stosuje się odpowiednio przepisy księgi pierwszej części pierwszej k.p.c., z wyłączeniem przepisów o zawieszeniu i wznowieniu postępowania. Należy zauważyć, że art. 209 p.r. dotyczy wyłącznie trwającego postępowania restrukturyzacyjnego. W analizowanej sytuacji mamy natomiast do czynienia z etapem następującym po jego zakończeniu, tj. fazą wykonawczą. W tym zakresie art. 788 § 1 k.p.c., jako przepis ogólny regulujący nadanie klauzuli wykonalności nabywcy uprawnienia wynikającego z tytułu egzekucyjnego, znajduje zastosowanie także do tytułu egzekucyjnego powstałego w trybie art. 102 ust. 2 p.r. Odmowa przyznania mu tego uprawnienia prowadziłaby do nieuzasadnionego pogorszenia jego sytuacji prawnej względem cedenta, mimo że wstępuje on w jego sytuację prawną w zakresie objętej układem wierzytelności. Konsekwentnie należy jednak przyjąć, że przelew wierzytelności nie ogranicza uprawnień dłużnika do kwestionowania tej wierzytelności na podstawie art. 102 ust. 3 i 4 p.r.

Uznając dopuszczalność prowadzenia egzekucji przez cesjonariusza na podstawie tytułu egzekucyjnego wynikającego ze spisu wierzytelności, po uprzednim nadaniu mu klauzuli wykonalności, należy jednocześnie zauważyć, że przepisy nie precyzują zakresu, w jakim taka klauzula może zostać nadana. Istota tytułu wykonawczego wyraża się w tym, że stanowi on potwierdzenie uprawnienia wierzyciela do wszczęcia przymusowej egzekucji. Z tego względu sąd nadający klauzulę wykonalności na tytuł egzekucyjny, o którym mowa w art. 102 ust. 2 p.r., powinien nie tylko załączyć odpis prawomocnego postanowienia sądu, ale również uwzględnić treść zatwierdzonego układu i ograniczyć zakres wykonalności wyłącznie do tej części wierzytelności, która zgodnie z jego postanowieniami stała się już wymagalna[33]. Za taką wykładnią przemawia przede wszystkim funkcja tytułu wykonawczego, jako instrumentu umożliwiającego prowadzenie egzekucji. Nadanie klauzuli wykonalności na całą wierzytelność ujawnioną w spisie, w sytuacji gdy jej egzekucja nie jest jeszcze dopuszczalna z uwagi na harmonogram wynikający z treści układu, pozostawałoby w sprzeczności ze skutkami zawartego układu, skoro zatwierdzony układ przyznaje dłużnikowi ochronę przed egzekucją wierzytelności układowych przed datami płatności przewidzianymi w jego treści. Z tego względu, przy rozpoznawaniu wniosku o nadanie klauzuli wykonalności wyciągowi ze spisu

drodze procesu sądowego w celu uzyskania nowego tytułu wykonawczego, a ponadto naruszałaby zasadę swobody umów (M. Muliński, P. Jadłowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 730–1217*, wyd. 4, red. J. Jankowski, S. Cieślak, Legalis 2024, kom. do art. 788, nb. 5 i powołane tam orzecznictwo).

[33] C. Zalewski, *Tytuły egzekucyjne*…, s. 22–23.

wierzytelności, sąd powinien w pierwszej kolejności ustalić, do której grupy interesów w rozumieniu art. 161 p.r. został przypisany dany wierzyciel, a następnie dokonać analizy postanowień układu w odniesieniu do tej grupy[34]. Dopiero po takim ustaleniu możliwe jest określenie, jaka część wierzytelności wykazanej w spisie jest aktualnie wymagalna i tym samym wyłącznie w takim zakresie dopuszczalne jest nadanie klauzuli wykonalności[35]. Należy przy tym podkreślić, że z perspektywy cesjonariusza i jego legitymacji do wystąpienia z wnioskiem o nadanie klauzuli wykonalności, irrelewantny pozostaje moment, w którym dana wierzytelność stała się wymagalna – bez względu na to, czy miało to miejsce przed, czy też po dacie przelewu. Istotne jest jedynie, aby w chwili rozpoznawania wniosku o nadanie klauzuli przez sąd istniała wymagalna część wierzytelności, którą cesjonariusz może dochodzić egzekucyjnie jako następca prawny wierzyciela pierwotnego[36].

Zaspokojenie wierzytelności objętej układem w drodze egzekucji sądowej, o ile nastąpiło w pełnym zakresie i zgodnie z warunkami określonymi w układzie, oznacza, że układ został wykonany. Przymusowy charakter świadczenia nie zmienia oceny, iż z perspektywy celu etapu wykonawczego postępowania restrukturyzacyjnego, jakim jest wykonanie układu, doszło do jego realizacji. W konsekwencji, możliwe jest wydanie przez sąd postanowienia o wykonaniu układu, na wniosek uprawnionych podmiotów, do których *notabene* nie należy wierzyciel (cesjonariusz)[37]. Rozwiązanie to potwierdza, że ustawodawca nie uzależnia skuteczności wykonania układu od sposobu spełnienia świadczenia. Istotny jest rezultat. Zarówno dobrowolna realizacja, jak i wykonanie przymusowe, prowadzą do tego samego skutku. W praktyce jednak przypadki wykonania układu poprzez egzekucję należą do rzadkości. Z reguły brak realizacji układu po stronie dłużnika wynika z jego trwałej utraty płynności finansowej, co z kolei ogranicza skuteczność środków przymusowego dochodzenia roszczeń.

[34] *Ibidem*.
[35] *Ibidem*, s. 23. Autor ten wskazuje również, że wypis prawomocnego postanowienia o zatwierdzeniu układu powinien obejmować jedynie część propozycji układowych dotyczących konkretnego wierzyciela, wnioskującego o nadanie klauzuli wykonalności.
[36] Dominuje jednak pogląd, że art. 788 k.p.c. nie dotyczy zmian podmiotowych, które nastąpiły po wszczęciu właściwego postępowania egzekucyjnego (M. Muliński, P. Jadłowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*…, kom. do art. 788, nb. 5 i powołana tam literatura oraz orzecznictwo; zob. jednak uchwałę SN z dnia 29 października 2004 r., III CZP 63/04, BOSN).
[37] Wniosek pochodzący od cesjonariusza jako wierzyciela, powinien być oddalony, jako pochodzący od osoby nieuprawnionej (P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 172, nb. 2). Krąg podmiotów legitymowanych do wystąpienia z wnioskiem o stwierdzenie wykonania układu wyczerpuje się bowiem w dłużniku, nadzorcy wykonania układu oraz innej osobie, która z mocy układu jest uprawniona do wykonania lub nadzorowania wykonania układu. Innego zdania jest S. Gurgul, który legitymację przyznaje także każdemu z zainteresowanych wierzycieli, a nadto przyjmuje, że wniosek pochodzący od osoby nieuprawnionej zasługuje na odrzucenie, a nie oddalenie (S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 172, nb. 1).

W takich sytuacjach dominującą reakcją wierzycieli jest inicjowanie postępowań mających na celu uchylenie układu albo złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości.

Pozostając w obszarze przymusowego dochodzenia zaspokojenia wierzytelności objętej układem, należy następnie odnotować, że wierzyciel objęty układem, który nie uzyskał zaspokojenia zgodnie z jego treścią, może dochodzić swojej wierzytelności nie tylko w drodze egzekucji sądowej, ale również poprzez wszczęcie egzekucji uniwersalnej, tj. przez złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości dłużnika. Możliwość ta istnieje nawet wówczas, gdy układ nie został uchylony i nadal formalnie obowiązuje. Przepisy p.u. nie przewidują wyłączenia dopuszczalności złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości z tego tylko powodu, że dłużnik znajduje się w fazie wykonywania układu. Przeciwnie, w okresie wykonywania układu dłużnik pozostaje w pełni poddany ocenie pod kątem przesłanek niewypłacalności w rozumieniu art. 11 p.u. Jeżeli więc w trakcie wykonywania układu wystąpi stan niewypłacalności, dłużnik zobowiązany jest do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, zgodnie z ciążącym na nim obowiązkiem ustawowym (art. 21 ust. 1 p.u.). Równolegle powstaje po stronie wierzycieli – w tym również cesjonariuszy wierzytelności objętych układem – uprawnienie do samodzielnego wystąpienia z takim wnioskiem (art. 20 ust. 1 p.u.). Wniosek wierzyciela w tym zakresie nie jest uzależniony od uprzedniego uchylenia układu. Skorzystanie z tej drogi dochodzenia roszczeń może być uzasadnione w szczególności w sytuacjach, w których stan majątkowy dłużnika uniemożliwia efektywną realizację układu i prowadzi do faktycznej iluzoryczności ochrony praw wierzycieli. W rezultacie, obowiązywanie układu nie stanowi przeszkody dla uruchomienia mechanizmu postępowania upadłościowego, jeśli spełniona zostaje przesłanka niewypłacalności. Znajduje to bezpośrednie potwierdzenie w art. 178 ust. 1 p.r., który przewiduje wygaśnięcie układu z mocy prawa w razie uprawomocnienia się postanowienia o ogłoszeniu upadłości albo oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości z powodu tzw. ubóstwa majątku dłużnika[38]. Warto przy tym zauważyć, że przywołana regulacja umożliwia doprowadzenie do ustania skutków układu również przez wierzycieli, którzy nie są nim objęci. Wierzyciel nieobjęty układem, w tym także nabywca takiej wierzytelności, może bowiem skorzystać z ogólnej legitymacji do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości dłużnika, wynikającej z przepisów p.u. Ustawodawca nie różnicuje w tym zakresie pozycji wierzycieli objętych i nieobjętych układem, *ergo* każdy z nich może zainicjować postępowanie upadłościowe, jeśli spełniły się ku temu przesłanki po stronie dłużnika.

[38] S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 178, nb. 1.

Następnie wskazać należy, że w przypadku złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości dłużnika w omawianym przypadku (tj. w czasie wykonywania układu) zastosowanie znajdują ogólne zasady rządzące rozpoznawaniem tego rodzaju wniosków, wynikające z przepisów p.u. Oznacza to, że sąd upadłościowy obowiązany jest do zbadania istnienia wszystkich przesłanek ogłoszenia upadłości, w tym stanu niewypłacalności oraz legitymacji wnioskodawcy. W kontekście sytuacji, w której wnioskodawcą o ogłoszenie upadłości jest cesjonariusz, znaczenia nabiera kwestia skuteczności przelewu. Jeżeli bowiem doszło do przelewu całej wierzytelności, pierwotny wierzyciel traci legitymację do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości dłużnika, a nabywa ją cesjonariusz. Tym samym w razie podważenia przez dłużnika skuteczności przelewu przez dłużnika, wniosek powinien zostać oddalony jako złożony przez cesjonariusza jako osobę niebędącą wierzycielem. Z kolei w sytuacji, w której dłużnik kwestionuje nie tyle skuteczność cesji, co samo istnienie wierzytelności będącej jej przedmiotem, wówczas wnioskodawca musi nie tyle uprawdopodobnić, co udowodnić istnienie przysługującej mu wierzytelności[39]. Dodatkowo, rozpoznając wniosek o ogłoszenie upadłości, sąd obowiązany jest mieć na względzie treść art. 12a p.u., który nakazuje oddalić wniosek o ogłoszenie upadłości złożony przez wierzyciela, jeżeli dłużnik wykaże, że wierzytelność ma w całości charakter sporny[40], a spór zaistniał między stronami przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości. Trzeba jednak stwierdzić, że sytuacja, w której dłużnik zdoła zaprzeczyć istnieniu wierzytelności, będzie stosunkowo rzadka, zwłaszcza jeśli wierzycielowi przysługuje tytuł egzekucyjny, o którym mowa w art. 102 ust. 2 p.r. W tego typu sprawach sąd upadłościowy nie może badać tego, czy zachodzą przesłanki do pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności, niezależnie od wagi i zasadności argumentów podniesionych przez dłużnika w odpowiedzi na wniosek o ogłoszenie upadłości, zaś właściwą drogą do zwalczania takiego tytułu przez dłużnika jest wytoczenie powództwa na podstawie art. 102 ust. 4 p.r.[41] Dopiero jeśli – jak zauważa P. Zimmerman – przed złożeniem przez wierzyciela wniosku o ogłoszenie upadłości dłużnik wniósł powództwo przeciwegzekucyjne, w którym kwestionuje istnienie obowiązku zapłaty w całości, takie roszczenie wierzyciela należy uznać

[39] Postanowienie SO w Warszawie z dnia 16 maja 2017 r., XXIII Gz 435/17, Doradca Restrukturyzacyjny 2018, nr 1, s. 5–8.
[40] Rozpoznając wniosek o ogłoszenie upadłości dłużnika, sąd upadłościowy może uchylić się od rozpoznawania tego sporu, o ile spór ma charakter rzeczywisty, a nie pozorny. Pozorność sporu może występować, gdy np. dłużnik wcześniej uznawał zgłaszany dług, nawet w sposób niewłaściwy, a dopiero po złożeniu wniosku o upadłość przez wierzyciela zaczyna go kwestionować (P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 12a, nb. 2).
[41] P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Komentarz*…, kom. do art. 12a, nb. 3.

za sporne i z tego powodu wykluczające ogłoszenie upadłości, nawet gdy w postępowaniu egzekucyjnym wierzyciel może korzystać z przysługującego mu tytułu, gdyż dłużnik nie uzyskał zabezpieczenia w postaci zawieszenia egzekucji[42].

3. Wpływ cesjonariusza na istnienie oraz treść układu

3.1. Pozycja cesjonariusza w postępowaniu o zmianę układu

Prawomocnie zatwierdzony układ stanowi oczekiwany rezultat postępowania restrukturyzacyjnego, będący wyrazem porozumienia między dłużnikiem a jego wierzycielami co do sposobu zaspokojenia wierzytelności nim objętych. Układ z samej swej istoty zakłada przyszłościowy plan zaspokojenia wierzytelności[43], opierający się na rozłożeniu płatności w czasie, nierzadko na okres kilku, a nawet kilkunastu lat. Oznacza to, że jego wykonalność pozostaje uzależniona od szeregu czynników, zarówno wewnętrznych (dotyczących sytuacji ekonomicznej i organizacyjnej dłużnika), jak i zewnętrznych (związanych z otoczeniem rynkowym, prawnym czy makroekonomicznym), które z biegiem czasu mogą ulegać naturalnym zmianom.

Dynamiczny charakter relacji gospodarczych, a także naturalna niepewność co do długoterminowej kondycji finansowej dłużnika sprawiają, że ustawodawca przewidział instrument umożliwiający dostosowanie treści układu do zmieniających się realiów. Jest nim procedura zmiany układu. Choć formalnie stanowi ona odrębne postępowanie, to materialnie jest kontynuacją wcześniej zakończonego postępowania restrukturyzacyjnego, której celem jest rewizja parametrów zatwierdzonego układu w odpowiedzi na nowe okoliczności. Może to oznaczać zarówno złagodzenie, jak i zaostrzenie warunków układu, a kierunek zmian warunkowany jest tym, czy sytuacja majątkowa dłużnika uległa pogorszeniu (np. spadek koniunktury w branży, nieoczekiwany wzrost zobowiązań), czy poprawie (np. ponadplanowe przychody, zmniejszenie kosztów operacyjnych). Obowiązujące przepisy nie przewidują możliwości dokonania merytorycznej ingerencji w treść układu przez sąd restrukturyzacyjny

[42] *Ibidem*, z powołaniem się na wyrok SN z dnia 24 lipca 2008 r., IV CSK 95/08, BOSN.
[43] Wyjątek w tym zakresie stanowią wyłącznie układy o charakterze w pełni konwersyjnym, w których całość wierzytelności objętych układem zostaje zaspokojona poprzez ich konwersję na udziały lub akcje w podwyższonym kapitale zakładowym dłużnika. W takim przypadku, skoro skutek zaspokojenia wierzycieli następuje z chwilą uprawomocnienia się postanowienia o zatwierdzeniu układu, to zarazem w tym samym momencie można uznać, że doszło do wykonania układu w całości.

ani jakikolwiek inny organ postępowania, z pominięciem trybu przewidzianego dla postępowania o zmianę układu[44]. Swoistą alternatywą dla procedury zmiany układu może być natomiast jego uchylenie, z intencją równoczesnego zainicjowania nowego postępowania restrukturyzacyjnego.

Zgodnie z art. 173 ust. 1–2 p.r. zmiana układu może zostać dokonana zasadniczo w dwóch trybach, które można określić jako zmianę „materialną" oraz „formalną"[45]. Pierwsza z nich sprowadza się do dokonania modyfikacji treści układu, jeżeli po jego zatwierdzeniu nastąpił trwały wzrost lub zmniejszenie dochodu z przedsiębiorstwa dłużnika. W takim przypadku zmiana może dotyczyć zasad restrukturyzacji zobowiązań, w szczególności poprzez dostosowanie wysokości, terminów bądź sposobu świadczenia. Drugi rodzaj zmiany układu polega z kolei na powierzeniu zarządu majątkiem i wykonywania układu wskazanej osobie, jeżeli zostaną spełnione przesłanki związane z niewłaściwym zachowaniem dłużnika. Ten tryb nie wiąże się zatem z potrzebą modyfikowania ekonomicznych warunków zaspokojenia wierzycieli, lecz z zapewnieniem odpowiedniej ochrony ich interesów na skutek naruszeń w sposobie zarządzania przez dłużnika. Dotyczy to w szczególności przypadków, w których:
1) dłużnik, choćby nieumyślnie, naruszył prawo, co skutkowało pokrzywdzeniem wierzycieli lub groźbą takiego pokrzywdzenia w przyszłości;
2) sposób sprawowania zarządu przez dłużnika nie daje gwarancji wykonania planu restrukturyzacyjnego i układu; albo
3) dłużnik utrudnia nadzorcy wykonania układu właściwe pełnienie jego funkcji.

Wskazane mechanizmy znajdują zastosowanie niezależnie od rodzaju postępowania, w którym został przyjęty i zatwierdzony układ. *De lege lata* dotyczą więc postępowań restrukturyzacyjnych unormowanych w p.r., układu zawartego w postępowaniu upadłościowym, jak i postępowania o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli.

Dalsze rozważania koncentrują się przede wszystkim na pierwszym ze wskazanych wariantów, tj. na zmianie treści układu spowodowanej trwałym wzrostem lub spadkiem dochodów z przedsiębiorstwa dłużnika. Ten typ zmiany jest w naturalny sposób powiązany z dynamiką

[44] Na temat możliwej zmiany tego stanu zob. P. Horosz, *Zmiana układu przez sąd w celu jego zatwierdzenia – analiza projektowanego art. 165a Prawa restrukturyzacyjnego na tle regulacji dyrektywy 2019/1023*, PPH 2023, nr 8, s. 57.
[45] A.J. Witosz, *Przesłanki zmiany układu*…, s. 29 i n.

otoczenia gospodarczego, którego oddziaływanie może skutkować potrzebą rewizji wcześniejszych ustaleń układowych. W tym kontekście należy dodatkowo zauważyć, że ryzyko wystąpienia zmian sytuacji ekonomicznej dłużnika powinno być – przynajmniej w pewnym zakresie – uwzględnione już na etapie opracowywania planu restrukturyzacyjnego. Jednym z obligatoryjnym elementów planu jest bowiem prezentacja proponowanej przyszłej strategii prowadzenia przedsiębiorstwa dłużnika oraz informacja na temat poziomu i rodzaju ryzyka, jakie wiąże się z tą strategią[46]. Identyfikacja i analiza ryzyk powinna z kolei znaleźć odzwierciedlenie w projektowanych wynikach finansowych, w szczególności w przewidywanych zyskach i stratach na kolejne pięć lat, opartych na co najmniej dwóch prognozach (art. 10 ust. 1 pkt 8 p.r.). To właśnie one stanowią podstawę do sformułowania propozycji układowych, które – w założeniu i ze swej natury jako odnoszące się do przyszłości – powinny uwzględniać potencjalne odchylenia od prognoz w ramach rozsądnych granic. Zapewnienie pewnej elastyczności układu umożliwić ma jego wykonanie nawet przy wystąpieniu niekorzystnych, choć przewidywalnych zmian otoczenia. Niemniej jednak, prognozy te mają charakter wyłącznie predykcyjny. Nie mogą więc uwzględniać wszelkich możliwych scenariuszy. W praktyce nie jest możliwe ani pełne zidentyfikowanie wszystkich ryzyk, ani tym bardziej precyzyjne przewidzenie ich wpływu na kondycję finansową dłużnika i jego zdolność do wykonania układu. Tym samym procedura zmiany układu pełni funkcję mechanizmu korekcyjnego, który *ex post* pozwala na dostosowanie pierwotnych ustaleń układowych do realnych warunków gospodarczych, które ukształtowały się po zatwierdzeniu układu.

Procedura zmiany układu ma zatem istotne znaczenie dla sytuacji prawnej wierzycieli, bowiem zmierza do ingerencji w treść ich praw majątkowych. Modyfikacji mogą ulec zarówno nie tylko terminy zapłaty i wysokość świadczeń przewidzianych w układzie, ale także sposób zaspokojenia wierzytelności. Przykładowo dojść może do zastąpienia świadczeń pieniężnych konwersją na udziały w kapitale zakładowym dłużnika[47]. Zmiany te w sposób oczywisty

[46] W literaturze przedmiotu podnosi się, iż informacja odnosząca się do poziomu i charakteru ryzyka powinna zawierać wskazanie przyczyn, dla których realizacja planu finansowego układu, a szerzej – całości procesu restrukturyzacyjnego, może zakończyć się niepowodzeniem. Należy w tym zakresie przedstawić zarówno ryzyka o charakterze zewnętrznym (np. spadek zapotrzebowania na oferowane towary lub usługi, wzrost inflacji, wahania kursowe, pojawienie się nowych podmiotów konkurencyjnych na rynku czy też zmiany legislacyjne), jak i ryzyka wewnętrzne, związane bezpośrednio z działalnością dłużnika. Dla każdego z potencjalnych zagrożeń należy też określić jego istotność, rozumianą jako prawdopodobieństwo ziszczenia się danego ryzyka, oraz przedstawić proponowane mechanizmy ograniczające wpływ tego ryzyka na powodzenie restrukturyzacji, względnie uzasadnić brak takich środków (P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 10, nb. 5).
[47] A.J. Witosz, A. Witosz [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 298.

wpływają na zakres, warunki oraz perspektywę realizacji roszczeń. Dotyczy to każdoczesnego wierzyciela układowego, a więc również podmiotu, który nabył wierzytelność po zatwierdzeniu pierwotnego układu.

W zarysowanym kontekście szczególnego znaczenia nabierają zagadnienia związane z umocowaniem cesjonariusza do podejmowania działań w ramach procedury zmiany układu. Nabycie wierzytelności, objętej już zatwierdzonym układem, rodzi bowiem pytanie o istnienie legitymacji nowego wierzyciela do inicjowania postępowania o zmianę układu, uczestniczenia w zgromadzeniu wierzycieli, głosowania nad nowym brzmieniem propozycji oraz wykonywania innych uprawnień przysługujących wierzycielom w tym postępowaniu. Należy przy tym pamiętać, że cesjonariusz – o ile nie posiada równocześnie innej wierzytelności wobec dłużnika – nie uczestniczył w pierwotnym postępowaniu restrukturyzacyjnym, zatem nie miał on wpływu na treść obowiązującego układu. Tym bardziej istotne staje się zapewnienie odpowiednich gwarancji procesowych oraz jasne określenie jego pozycji prawnej, tak aby umożliwić mu efektywną ochronę interesów majątkowych, które – choć nabyte wtórnie – nie tracą na doniosłości w relacji z dłużnikiem. Omówienie powyższych zagadnień z perspektywy cesjonariusza wydaje się tym bardziej zasadne, że obowiązujące przepisy p.r. nie zawierają rozbudowanej regulacji dotyczącej zmiany zatwierdzonego układu. Ustawodawca ograniczył się jedynie do trzech przepisów: art. 173 p.r., który określa przesłanki dopuszczalności zmiany układu; art. 174 p.r., zawierającego odesłanie do odpowiedniego stosowania przepisów o zatwierdzeniu układu; oraz art. 175 p.r., regulującego kwestię zwołania zgromadzenia wierzycieli oraz zakresu wierzytelności uprawniających do głosowania nad nowym układem. Szczupłość regulacji może być częściowo uzasadniona ograniczoną częstotliwością stosowania tej instytucji w praktyce obrotu, jednak w sytuacji jej faktycznego zastosowania prowadzi to do licznych trudności interpretacyjnych[48]. Również doktryna, jak dotąd, nie poświęciła temu zagadnieniu szczególnej uwagi. Na tym tle w pełni uzasadnione wydaje się stanowisko A.J. Witosza, który zauważa, że „w coraz bardziej nieprzewidywalnym świecie gospodarczym można spodziewać się, że znaczenie problematyki zmiany układu będzie rosło”[49].

[48] R. Adamus, W. Bokina, *Wybrane problemy prawne dotyczące postępowania o zmianę układu*, Doradca Restrukturyzacyjny 2022, nr 2, s. 66.
[49] A.J. Witosz, *Przesłanki zmiany układu*…, s. 35.

Na marginesie warto zauważyć, że instytucja zmiany układu nie była znana ani p.u.1934, ani p.ukł.1934[50]. Pojawiła się dopiero wraz z wejściem w życie p.u.n. Ustawa ta po raz pierwszy dopuściła możliwość ingerencji w treść już zatwierdzonego układu, ograniczając ją jednak wyłącznie do zmiany jego materialnych postanowień i to tylko w wyjątkowych sytuacjach[51]. Obowiązujące przepisy p.r. wprowadzają z kolei konstrukcję znacznie bardziej rozwiniętą, zakładającą szerszy zakres podstaw do zmiany układu. Na tym tle dostrzegalna jest zatem istotna ewolucja analizowanej instytucji – od braku możliwości modyfikacji układu, przez ograniczoną dopuszczalność zmiany materialnej[52], aż po obecny model, uwzględniający potrzeby obrotu i dynamiczny charakter stosunków gospodarczych, gdzie zmiana może mieć wymiar także formalny, odnosząc się nie tyle do treści samego układu, co zarządu nad przedsiębiorstwem dłużnika. Z tego punktu widzenia zarówno sama instytucja zmiany układu, jak i relatywnie szeroko zakreślone przesłanki wszczęcia postępowania w tym przedmiocie, zasługują na aprobatę.

3.1.1. Legitymacja cesjonariusza do złożenia wniosku o zmianę układu

Analiza legitymacji cesjonariusza do zainicjowania postępowania o zmianę układu powinna rozpocząć się od wykładni gramatycznej[53]. W art. 173 ust. 1 oraz 2 p.r., wskazującym na przesłanki odpowiednio zmiany materialnej i formalnej układu, ustawodawca posługuje się ogólnym pojęciem „wierzyciela" jako jednego z uprawnionych do złożenia wniosku. Konstrukcja przepisu nie zawiera żadnych dodatkowych kwalifikacji dotyczących statusu wierzyciela. W szczególności nie zastrzeżono, że uprawnienie to przysługuje wyłącznie wierzycielowi, który uczestniczył w głosowaniu nad pierwotnym układem bądź był do tego głosowania uprawniony. Nie uzależniono również legitymacji od wysokości wierzytelności[54],

[50] We wcześniejszym stanie prawnym, tj. na gruncie przepisów p.ukł.1934, wyrażany był pogląd, że zmiana układu była możliwa na podstawie normy prawnej wprowadzającej klauzulę *rebus sic stantibus* – R. Adamus, W. Bokina, *Wybrane problemy*…, s. 66; S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 173, nb. 1 i powołana tam literatura).

[51] W stanie prawnym obowiązującym na gruncie p.u.n. (art. 298) zmiana układu była dopuszczalna w razie nadzwyczajnej zmiany stosunków gospodarczych, która wpływała na dochód z przedsiębiorstwa upadłego, przy czym wpływ ten musiał być jednocześnie istotny i trwały (A. Witosz, *Klauzula rebus sic stantibus w prawie upadłościowym i naprawczym*, PPH 2006, nr 1, s. 33–40; R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 173, nb. 2 i powołana tam literatura).

[52] Interpretacja art. 298 p.u.n. nie była wolna od rozbieżności interpretacyjnych, zwłaszcza związanych z odpowiedzią na pytanie, czy zmiana układu może dotyczyć układu już raz zmienionego (D. Zienkiewicz [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 298, nb. 2–3; F. Zedler [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 298).

[53] Zob. uzasadnienie uchwały SN (7) z dnia 25 kwietnia 2023 r. (zasada prawna), III CZP 8/03, BOSN.

[54] A.J. Witosz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 173.

jej rodzaju (np. zabezpieczona albo niezabezpieczona) czy stopnia zaspokojenia w ramach wykonywania układu. Innymi słowy, literalne brzmienie przepisu nie różnicuje sytuacji wierzycieli z uwagi na ich udział w poprzednich etapach postępowania ani aktualny status ich wierzytelności. Kluczowe znaczenie ma wyłącznie fakt bycia wierzycielem na moment składania wniosku, a precyzyjniej – posiadanie statusu wierzyciela na moment rozstrzygania wniosku o zmianę układu, zgodnie z zasadą aktualności orzekania (art. 316 § 1 k.p.c.).

Wnioski płynące z wykładni literalnej, wskazującej na szerokie rozumienie pojęcia „wierzyciela", ulegają jednak doprecyzowaniu w świetle wykładni celowościowej oraz funkcjonalnej[55]. Cel regulacji przewidzianej w art. 173 p.r. sprowadza się do zapewnienia narzędzia korekcyjnego do treści układu określającego zasady zaspokojenia przez dłużnika wierzycieli, którzy są nim związani. Nie chodzi więc o ustanowienie nowego mechanizmu regulującego relacje dłużnika z ogółem jego wierzycieli, lecz dostosowanie istniejącego już „porozumienia restrukturyzacyjnego" do zmienionych okoliczności gospodarczych[56]. Skoro więc zmiana układu ingeruje w treść praw majątkowych tylko tych wierzycieli, którzy zostali nim skutecznie objęci, stanowi to ważki argument za zawężeniem kręgu legitymowanych do złożenia wniosku o zmianę wyłącznie do tej grupy. Wierzyciele nieobjęci układem nie są beneficjentami ani adresatami mechanizmów układowych. Ich roszczenia podlegają zaspokojeniu według reguł ogólnych, niezależnie od obowiązywania, treści i ewentualnej modyfikacji układu. Przyznanie im legitymacji do inicjowania postępowania o zmianę układu byłoby sprzeczne z funkcją tego instrumentu, a nadto mogłoby prowadzić do nadużyć. Z punktu widzenia roli, jaką spełnia instytucja zmiany układu, tj. modyfikacji warunków zaspokojenia wierzycieli, których łączy z dłużnikiem „stosunek układowy", uprawnienie to powinno zatem przysługiwać wyłącznie wierzycielom objętym układem. Tylko ich sytuacja ulega bowiem korekcie w wyniku zmiany treści układu, niezależnie od tego, czy są oni pierwotnymi wierzycielami, czy też nabyli prawa od innych wierzycieli w toku jego wykonywania.

Na podstawie dotychczasowej analizy, wyprowadzić można następujące wnioski dotyczące legitymacji do złożenia wniosku o zmianę układu.

[55] Dopuszczalność ograniczenia wniosków wynikających z wykładni literalnej przy zastosowaniu wykładni celowościowej i funkcjonalnej znajduje potwierdzenie w poglądach zaprezentowanych we Wprowadzeniu do niniejszej pracy.
[56] A.J. Witosz, A. Witosz [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 298.

Po pierwsze, uprawnienie do zainicjowania postępowania o zmianę układu, zarówno jeśli chodzi o zmianę „materialną" (art. 171 ust. 1 p.r.), jak i „formalną" (art. 171 ust. 2 p.r.), przysługuje każdemu wierzycielowi, którego wierzytelność została objęta układem. W konsekwencji legitymacji tej nie posiadają wierzyciele, których wierzytelności nie zostały objęte układem z mocy prawa (art. 151 ust. 1 p.r.), jak również wierzyciele objęci układem warunkowo, o których mowa w art. 151 ust. 2–3 p.r., tj. tacy, których wierzytelności mogłyby zostać objęte układem, gdyby zostały spełnione określone warunki, ale do ich spełnienia nie doszło. Legitymacji nie mają także wierzyciele, których wierzytelności powstały po dniu otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego (po dniu układowym), jako że nie są one objęte skutkami układu i nie kształtuje on ich stosunku prawnego z dłużnikiem[57]. Dodatkowo za wykluczone z kręgu legitymowanych należy uznać podmioty podpadające pod hipotezę normy zawartej w art. 166 ust. 2 p.r., a więc wierzyciele, których dłużnik nie ujawnił i którzy nie uczestniczyli w postępowaniu[58], wszakże układ ich nie wiąże. W efekcie nie mogą oni być uznani za jego adresatów i nie przysługuje im prawo do wnioskowania o jego zmianę.

Po drugie, dla oceny legitymacji do złożenia wniosku irrelewantny pozostaje sposób nabycia statusu wierzyciela. W kontekście dotychczasowych wywodów nie ma znaczenia, czy wierzytelność przysługuje danemu podmiotowi od początku jej powstania, czy też została nabyta w drodze cesji. Oznacza to, że legitymację do złożenia wniosku o zmianę układu ma również cesjonariusz, który nabył wierzytelność w toku postępowania restrukturyzacyjnego albo już po jego zakończeniu, w okresie wykonywania układu, o ile przedmiotem przelewu była wierzytelność objęta układem. Irrelewantne jest przy tym to, czy wierzyciel miał prawo głosu nad układem oraz czy i w jaki sposób z niego skorzystał. Jak już wiadomo, z chwilą skutecznego przelewu cesjonariusz wstępuje w sytuację prawną cedenta. Oznacza to z jednej strony, że obowiązują go warunki zaspokojenia ukształtowane układem (zarówno w jego pierwotnym, jak i ewentualnie zmodyfikowanym kształcie), z drugiej zaś że jest legitymowany do wykonywania nabytej wierzytelności, w tym poprzez korzystanie z dostępnych instrumentów ochrony i realizacji swoich roszczeń. Do takich instrumentów należy zaliczyć omawiane uprawnienie do zainicjowania postępowania o zmianę układu, jako środka służącego

[57] Wierzytelności, które powstały w dniu otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego lub później, nie są objęte układem i powinny być regulowane na bieżąco, zarówno w toku postępowania, jak i po jego zakończeniu. Układ nie wywiera wpływu ani na istnienie tych wierzytelności, ani na sposób ich zaspokojenia (P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 150, nb. 2).
[58] Szerzej na temat podmiotów podpadających pod normę z art. 166 ust. 2 p.r. zob. P. Filipiak, *Kto nie jest związany układem*…, s. 185–204.

dostosowaniu treści układu do zmienionych warunków ekonomicznych, a przez to zapewnieniu jego wykonania. Z uwagi na ścisłe związanie prawa do złożenia wniosku z istotą dochodzenia wierzytelności objętej układem[59], należy uznać, że prawo to jest funkcjonalnie inkorporowane w treść wierzytelności. Tym samym nie jest możliwe skuteczne wyłączenie w umowie przelewu uprawnienia do wszczęcia postępowania o zmianę układu. Możliwe jest natomiast, aby cesjonariusz – w ramach stosunku kontraktowego – przyjął na siebie względem cedenta, a nawet względem dłużnika, zobowiązanie do powstrzymania się od inicjowania takiej procedury. Naruszenie tego zobowiązania nie wpływa jednak na ocenę legitymacji procesowej. Skuteczność złożonego przez cesjonariusza wniosku pozostaje zachowana, a ewentualne konsekwencje mogą mieć charakter wyłącznie obligacyjny (w postaci odpowiedzialności kontraktowej).

Końcowo kwestia legitymacji wierzyciela do złożenia wniosku o zmianę układu wymaga także rozważenia sytuacji, w której wierzyciel (zarówno pierwotny, jak i cesjonariusz) został już spłacony zgodnie z postanowieniami układu, jednak nie doszło jeszcze do jego pełnego wykonania. Jak trafnie zauważa A. Witosz, jest to kwestia kontrowersyjna, gdyż albo zostanie zaakceptowane, że wierzyciel ani nie będzie zobowiązany do zwrotu kwot już otrzymanych, ani nie będzie partycypował w zwiększonych spłatach[60], albo konieczne będzie przyjęcie, że wierzyciel będzie korzystał ze zmiany układu na korzyść wierzycieli, ale także zwracał otrzymane środki w sytuacji odwrotnej[61]. Każde z tych rozwiązań może niekorzystnie wpłynąć na interesy wierzycieli. Zdaje się jednak, że nie sposób zaakceptować rozwiązania, w którym zmiana układu prowadziłaby do obowiązku zwrotu przez wierzyciela świadczeń już przez niego otrzymanych. W sytuacji zmiany okoliczności na korzyść wierzycieli, z zasady to oni sami wnosiliby o zmianę układu, gdyż ich interesem byłoby otrzymanie wyższych świadczeń, co eliminuje problem zwrotu już zrealizowanych świadczeń. Praktycznie rzecz ujmując, dłużnik nie ma ekonomicznego interesu w składaniu wniosku o zwiększenie wysokości świadczeń względem wierzycieli. Sygnalizowany problem staje się więc istotny, jedynie gdy zmiana układu odbywałaby się na niekorzyść wierzycieli. W takim przypadku wniosek o zmianę układu najczęściej będzie pochodził od dłużnika. Gdyby przyjąć, że w wyniku takiej zmiany wierzyciele musieliby zwrócić część świadczeń już otrzymanych, widmo takiego

[59] Sens i funkcja układu – także po jego zmianie – pozostają niezmienne. Z perspektywy wierzyciela kluczowe znaczenie zachowuje jego aspekt windykacyjny, związany z realną możliwością odzyskania należności.
[60] Tak: A.J. Witosz, A. Witosz [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 298; B. Groele [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 173; A.J. Witosz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 173.
[61] A. Witosz, A.J. Witosz [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6*…, 2016, s. 505.

scenariusza mogłoby skłonić ich do podejmowania działań mających na celu uniemożliwienie dłużnikowi przeprowadzenia zmiany układu, zarówno poprzez zwalczanie takiego wniosku, jak i składanie wniosków o uchylenie układu. Realna perspektywa takich czynności stałaby w sprzeczności z celem zmiany układu, jako mechanizmu nakierowanego ostatecznie na uniknięcie upadłości dłużnika. W analizowanym scenariuszu świadczeń otrzymanych przed zmianą układu na niekorzyść wierzycieli nie można również traktować jako świadczeń nienależnych, które podlegałyby zwrotowi na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu. Układ nie jest bowiem podstawą świadczenia[62], lecz stanowi jedynie ramy dla określenia zasad zaspokojenia wierzytelności, która powstała na gruncie odrębnego stosunku prawnego. Przyjęte stanowisko znajduje również potwierdzenie w tym, że nawet w przypadku uchylenia układu, wierzyciele nie są zobowiązani do zwrotu otrzymanych świadczeń. Wręcz przeciwnie, mogą dochodzić swoich wierzytelności w pierwotnej wysokości, z uwzględnieniem kwot już wypłaconych na podstawie układu (art. 179 ust. 1 p.r.). Nawet zresztą przyjmując przeciwny pogląd, czyli traktując zmianę układu jako sytuację, w której odpadła podstawa prawna w rozumieniu art. 410 § 2 k.c.[63], należy stwierdzić, że obowiązek zwrotu nie wystąpi. Nie można bowiem żądać zwrotu świadczenia, jeżeli świadczenie zostało spełnione w celu zadośćuczynienia przedawnionemu roszczeniu (art. 411 pkt 3 k.c.). Tymczasem, jak już wcześniej wyjaśniono, z chwilą uprawomocnienia postanowienia o zatwierdzeniu układu, część wierzytelności, która ma zostać umorzona, przekształca się w zobowiązanie naturalne. Spełniając świadczenie po terminie przedawnienia, dłużnik realizuje zatem istniejący obowiązek, nie ma tu więc mowy o *indebitum*[64].

W związku z powyższym, należy uznać, że w przypadku zmiany układu wierzyciele nie mają obowiązku zwrotu otrzymanych świadczeń, nawet jeśli zmieniony układ przewiduje niższy poziom zaspokojenia, niż miało to miejsce w dotychczasowym układzie. Zmiana układu nie może prowadzić do naruszenia zasady, że to, co zostało już spłacone, pozostaje w rękach wierzycieli. W konsekwencji, w odniesieniu do wierzycieli, którzy otrzymali pełne

[62] Odmiennie przyjęto w uzasadnieniu uchwały SN z dnia 5 marca 2009 r., III CZP 3/09, BOSN, wskazując, iż zawarcie układu wywołuje ten skutek, że wierzytelność istniejąca przed wszczęciem postępowania ulega odpowiedniej redukcji, a obowiązek jej zaspokojenia przez dłużnika wynika również z nowej podstawy prawnej – zawartego układu.

[63] Argumentacja ta mogłaby opierać się na poglądzie, że kondykcja przysługuje w przypadku spełnienia świadczenia na podstawie orzeczenia lub decyzji (prawomocnych lub nieprawomocnych), które zostały później uchylone lub zmienione (A. Ohanowicz, *Niesłuszne wzbogacenie*, Warszawa 1956, s. 241; zob. też P. Księżak [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. serii K. Osajda, red. tomu W. Borysiak, Legalis 2024, kom. do art. 410 oraz powołana tam literatura i orzecznictwo).

[64] P. Księżak [w:] *Kodeks cywilny*…, kom. do art. 411.

zaspokojenie zgodnie z układem, należy przyjąć, że ich legitymacja do złożenia wniosku o zmianę układu wygasa, skoro zmiana układu nie wpłynie na ich prawa i obowiązki. Potwierdza to również art. 175 ust. 3 p.r., zgodnie z którym w zgromadzeniu wierzycieli, mającym na celu głosowanie zmienionego układu, nie mogą uczestniczyć ci wierzyciele, których wierzytelności zostały w całości zaspokojone. Brak legitymacji dotyczy także wierzyciela, który nabył wierzytelność wskutek cesji, niezależnie od tego, jaka część wierzytelności została zaspokojona przez dłużnika na mocy układu przed cesją, a jaka część po cesji – na rzecz nowego wierzyciela (cesjonariusza). Jeżeli wierzytelność, która stała się przedmiotem przelewu, została zaspokojona w całości zgodnie z układem, ani cesjonariusz nie bierze udziału w postępowaniu zmieniającym układ, ani nie ma legitymacji do zainicjowania takiego postępowania.

3.1.2. Udział cesjonariusza w zgromadzeniu wierzycieli w postępowaniu o zmianę układu

W dalszej kolejności należy przejść do analizy zagadnienia udziału cesjonariusza w zgromadzeniu wierzycieli w postępowaniu o zmianę układu[65]. W art. 175 ust. 1 p.r.[66] ustawodawca stosuje ogólne pojęcie „uczestniczenia" w zgromadzeniu wierzycieli, wskazując, że biorą w nim udział wierzyciele, o których mowa w art. 173 ust. 4 p.r., czyli wierzyciele, którzy mieli prawo głosu na zgromadzeniu wierzycieli, na którym doszło do przyjęcia układu. Wierzyciele ci wykonują prawo głosu w zakresie odpowiadającym sumie wierzytelności, z jaką głosowali na zgromadzeniu poprzedzającym przyjęcie układu, pomniejszonej o kwoty już otrzymane, niezależnie od tego, czy zaspokojenie nastąpiło w ramach wykonania układu, czy też w inny sposób (np. w drodze egzekucji). W przypadku spłaty przez osobę trzecią, która wstąpiła w prawa zaspokojonego wierzyciela, osoba ta głosuje z sumą odpowiadającą dokonanej zapłacie. Z kolei art. 175 ust. 2 p.r. przewiduje możliwość uczestnictwa w zgromadzeniu również tych wierzycieli, których wierzytelności były uprzednio sporne, ale zostały stwierdzone prawomocnym orzeczeniem sądu lub ostateczną decyzją administracyjną.

[65] Choć zagadnienie to zostało określone przez odwołanie do udziału w zgromadzeniu, to – jak wyjaśniono we wcześniejszej części pracy – należy odróżnić samą możliwość uczestniczenia w zgromadzeniu wierzycieli od prawa wykonywania głosu w jego toku. Są to uprawnienia formalnie rozłączne, choć funkcjonalnie ze sobą powiązane. Może bowiem dojść do sytuacji, w której dany podmiot ma prawo do uczestnictwa, lecz nie przysługuje mu uprawnienie do głosowania nad uchwałami podejmowanymi podczas zgromadzenia. Mimo to, zagadnienie zostało w niniejszym punkcie pracy ujęte łącznie z uwagi na konstrukcję przepisów p.r., które w zakresie zmiany układu nie posługują się rozbudowaną terminologią pozwalającą na wyraźne rozdzielenie obu płaszczyzn. Jest tak dlatego, że w toku postępowania o zmianę układu zgromadzenie wierzycieli obywa się wyłącznie w celu głosowania nad zmianą układu.

[66] Na nieprecyzyjną redakcję tego przepisu zwracają uwagę T. Grzesiak, Ł. Trela, *Prawo głosu na zgromadzeniu wierzycieli w postępowaniu o zmianę układu*, Doradca Restrukturyzacyjny 2022, nr 3, s. 50.

Jednocześnie ustawa wyłącza z udziału w zgromadzeniu wierzycieli, których wierzytelności zostały w całości zaspokojone[67].

Punktem wyjścia dla rozważań nad zakresem legitymacji cesjonariusza do uczestnictwa w zgromadzeniu wierzycieli oraz wykonywania prawa głosu w postępowaniu o zmianę układu jest uprzednie ustalenie, jakie wierzytelności mają zostać objęte układem w jego zmienionej postaci. W tym kontekście teoretycznie możliwe są dwa podejścia. Pierwsze zakłada, że układ zmieniany obejmuje wyłącznie te wierzytelności, które były objęte układem w pierwotnym postępowaniu restrukturyzacyjnym, a zatem – co do zasady – powstałe przed dniem otwarcia tego postępowania (przed dniem układowym). Drugie podejście dopuszczałoby objęcie układem również wierzytelności powstałych po tej dacie, lecz przed dniem wydania postanowienia o otwarciu postępowania o zmianę układu. Zwolennicy tej koncepcji mogliby argumentować, że choć postępowanie o zmianę układu pozostaje funkcjonalnie powiązane z poprzednim, to w ujęciu proceduralnym stanowi nową sprawę (otwierane na nowo postępowanie). W duchu takiej optyki w doktrynie wyrażony został pogląd, iż „postępowanie o zmianę układu i sama zmiana układu stanowią w istocie nowy układ”[68], co w ujęciu pragmatycznym mogłoby uzasadniać objęcie nim również tych zobowiązań, które powstały w międzyczasie, zapewniając dłużnikowi kompleksową restrukturyzację jego zadłużenia. Taka wykładnia, choć atrakcyjna z punktu widzenia interesów dłużnika, nie znajduje jednak uzasadnienia normatywnego. Zmiana układu nie może prowadzić do przekształcenia jego zakresu przedmiotowego, a więc do objęcia nowymi (skorygowanymi) warunkami układowymi takich wierzytelności, które nie były objęte układem pierwotnym, ani też do wyłączenia wierzytelności, które były nim objęte. Tym samym głosowanie nad zmianą układu dotyczy wyłącznie tych wierzytelności, które – z uwagi na datę ich powstania – były objęte układem przyjętym w poprzednim postępowaniu[69]. W konsekwencji wierzytelności powstałe

[67] W doktrynie wyrażono rozbieżne stanowiska dotyczące rozumienia pojęcia „całkowitego zaspokojenia” wierzytelności, o którym mowa w art. 175 ust. 3 p.r. Zgodnie z pierwszym poglądem, wyłączenie z udziału w zgromadzeniu dotyczy wyłącznie tych wierzycieli, których należności zostały uregulowane w pełnej wysokości, odpowiadającej pierwotnej wartości zgłoszonych wierzytelności (tak F. Zedler [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 300). Z kolei według innego stanowiska, o wyłączeniu z udziału w zgromadzeniu przesądza nie porównanie z pierwotną wysokością wierzytelności, lecz zgodność zaspokojenia z treścią przyjętego układu – zarówno co do wysokości, jak i sposobu wykonania świadczenia. Pogląd ten przyjmuje, że wierzyciel zostaje całkowicie zaspokojony, jeżeli wykonano względem niego świadczenie w kształcie ustalonym w układzie (tak D. Zienkiewicz [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 300, nb. 1–2). Zasadne wydaje się to drugie stanowisko, zgodnie z którym wierzytelność w rozpatrywanym przypadku należy uznać za w pełni zaspokojoną, jeżeli wierzyciel otrzymał całość świadczeń przewidzianych w układzie (tak też P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 175, nb. 3).
[68] A.J. Witosz, A. Witosz [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 299.
[69] B. Groele [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 175.

po dniu otwarcia pierwotnego postępowania, nawet jeżeli istnieją w dacie otwarcia postępowania o zmianę układu, pozostają poza jego zakresem przedmiotowym[70]. Dniem granicznym nie jest więc dzień otwarcia postępowania o zmianę układu, lecz dzień otwarcia postępowania, w którym przyjęto układ podlegający zmianie[71].

Pewna wątpliwość interpretacyjna może jednak powstać na tle pytania, czy wierzyciel zabezpieczony rzeczowo na majątku dłużnika, którego wierzytelność co prawda powstała przed dniem otwarcia postępowania, w którym zatwierdzono pierwotny układ, lecz nie została nim objęta z uwagi na brak zgody tego wierzyciela lub niespełnienie przesłanek z art. 151 ust. 2a p.r., może na etapie postępowania o zmianę układu wyrazić zgodę na przystąpienie do układu, a tym samym zostać nim objęty w jego zmienionej postaci, albo czy – mimo zaproponowania w zmienianym układzie takich propozycji, które spełniają warunki określone w art. 151 ust. 2a p.r. – wierzytelność taka nadal pozostaje nieobjęta układem. Kwestia ta nabiera szczególnego znaczenia w przypadku, gdy taka wierzytelność stała się przedmiotem cesji. Wówczas bowiem możliwa jest sytuacja, w której cedent nie wyraził zgody na objęcie wierzytelności układem, natomiast cesjonariusz, kierując się odmienną oceną korzyści, mógłby być skłonny taką zgodę wydać. Tym samym pojawia się pytanie, czy cesjonariusz mógłby skutecznie włączyć tę wierzytelność do zmienianego układu poprzez złożenie odpowiedniego oświadczenia już po uchwaleniu pierwotnego układu, ale przed jego zmianą. W literaturze nie wykształcił się jednolity pogląd co do odpowiedzi na powyższe pytanie. T. Grzesiak i Ł. Trela reprezentują stanowisko rygorystyczne, zgodnie z którym zakres przedmiotowy układu zostaje definitywnie ustalony na etapie głosowania nad jego pierwotnym brzmieniem. Zdaniem tych autorów, jeżeli wierzyciel zabezpieczony rzeczowo nie wyraził zgody na objęcie wierzytelności układem przed przystąpieniem do głosowania, wierzytelność ta nie może zostać objęta układem na późniejszym etapie. Złożenie stosownego oświadczenia w ramach postępowania o zmianę układu byłoby w tej koncepcji nieskuteczne, bowiem status wierzyciela „pozaukładowego" w świetle art. 151 ust. 2 p.r. utrwala się najpóźniej z chwilą głosowania nad pierwotnym układem i nie ulega dalszej modyfikacji[72]. Odmienne stanowisko prezentuje A.J. Witosz, dopuszczając możliwość, aby w toku postępowania o zmianę układu wierzyciel uprzednio

[70] Wierzytelności pozostające poza zakresem przedmiotowym postępowania o zmianę układu, tj. powstałe po dniu otwarcia postępowania, w którym uchwalono układ podlegający zmianie, mogą natomiast zostać objęte innym, nowym postępowaniem restrukturyzacyjnym. Postępowanie to musi jednak przybrać formę układu częściowego, tak aby nie doszło do naruszenia zakazu wynikającego z art. 152 p.r.
[71] T. Grzesiak, Ł. Trela, *Prawo głosu*…, s. 52.
[72] *Ibidem*, s. 52–53.

nieobjęty układem, w szczególności wierzyciel zabezpieczony rzeczowo, złożył nowe oświadczenie o wyrażeniu zgody na objęcie jego wierzytelności układem[73]. Koncepcja ta opiera się na funkcjonalnym rozumieniu postępowania o zmianę układu jako postępowania pozwalającego na uelastycznienie istniejącego układu wobec zmienionych realiów gospodarczych i struktury zadłużenia. Wydaje się jednak, że wykładnia językowa i systemowa przepisów prawa restrukturyzacyjnego przemawia za poglądem restrykcyjnym. Po pierwsze, art. 175 ust. 1 p.r. jednoznacznie wskazuje, że w zgromadzeniu wierzycieli uczestniczą wierzyciele, „którzy mieli prawo głosu na zgromadzeniu wierzycieli, na którym przyjęto układ". Oznacza to, że krąg podmiotów uprawnionych do uczestnictwa i głosowania nad zmianą układu określa się przez odniesienie do pierwotnego zgromadzenia, a nie przez obecne chęci wierzycieli co do związania układem w sytuacji, gdy uprzednio ich nie wykazywali. Wyklucza to możliwość „dołączenia" nowych wierzycieli na etapie postępowania o zmianę układu. Po drugie, za takim stanowiskiem przemawia zasada stabilności układu, rozumiana jako zakaz jego rekonstrukcji co do zakresu obowiązywania. Zmiana układu służy modyfikacji jego treści (warunków wykonania zobowiązań), a nie jego składu osobowego. Po trzecie, dopuszczenie możliwości objęcia układem „nowych" wierzytelności, nawet jeżeli powstały one przed dniem układowym, prowadziłoby do obejścia instytucjonalnych gwarancji związanych z konstrukcją układu częściowego, a także mogłoby naruszyć zasadę równego traktowania wierzycieli, skoro część z nich została skutecznie wyłączona z głosowania nad pierwotnym układem, zaś inni zyskaliby możliwość późniejszego włączenia się do jego struktury mocą wyłącznie własnej decyzji. Z tych względów należy przyjąć, że wierzyciel, którego wierzytelność nie została objęta układem z przyczyn wynikających z braku jego zgody, nie może zmienić tej decyzji na etapie postępowania o zmianę układu[74] i to niezależnie od tego, czy jest wierzycielem pierwotnym, czy też nabył wierzytelność w drodze przelewu. Układ zostaje zatem „zamknięty" na etapie jego pierwotnego zatwierdzenia. Pogląd ten nie pozostaje przy tym w sprzeczności z treścią art. 175 ust. 3 p.r., który stanowi, że w zgromadzeniu wierzycieli nie mogą uczestniczyć wierzyciele, których wierzytelności zostały w całości zaspokojone. Przepis ten nie kreuje wyjątku od zasady niezmienności kręgu wierzytelności objętych układem, ani nie dopuszcza jego rozszerzenia w wyniku jednostronnej decyzji wierzyciela bądź zmiany parametrów układowych spełniających przesłanki z art. 151 ust. 2a p.r., lecz wyłącznie potwierdza, że jeżeli dana wierzytelność została już w całości zaspokojona

[73] A.J. Witosz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 175.
[74] Tak też F. Zedler [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 299.

w wykonaniu układu, to wierzyciel taki nie ma już interesu prawnego w uczestnictwie w postępowaniu o jego zmianę, jako że zmieniona treść układu nie będzie go dotyczyć.

Po ustaleniu, iż zakres zmienianego układu jest zakreślony przez krąg wierzytelności objętych układem pierwotnym, a więc tych, które istniały w dacie otwarcia postępowania zakończonego przyjęciem tego układu i które zostały nim skutecznie objęte, w dalszej kolejności niezbędne staje się rozstrzygnięcie, kto jest uprawniony do udziału w zgromadzeniu wierzycieli zwoływanym w celu głosowania nad jego zmianą. W tym kontekście zwraca uwagę art. 175 ust. 1 zd. 1 p.r., zgodnie z którym „w zgromadzeniu wierzycieli uczestniczą wierzyciele, o których mowa w art. 173 ust. 4". Przepis ten sformułowany jest zatem na płaszczyźnie podmiotowej. Odnosi się do wierzycieli jako uczestników postępowania, nie zaś do wierzytelności. W literaturze zwrócono uwagę na to, że literalna wykładnia art. 175 ust. 1 w zw. z art. 173 ust. 4 p.r. prowadziłaby do zawężenia kręgu uczestników postępowania o zmianę układu[75]. Ograniczałaby nie tylko możliwość głosowania nad układem, lecz również samo prawo udziału w zgromadzeniu wierzycieli. Konsekwencją ściśle podmiotowego ujęcia prawa głosu byłoby jego oderwanie od wierzytelności jako prawa mającego charakter majątkowy i zbywalny. Tymczasem wierzyciel uczestniczy w zgromadzeniu nie ze względu na swój osobowy status, lecz jako podmiot uprawniony z tytułu konkretnej wierzytelności, która znajduje się w materialnym zakresie układu. Trafnie ilustruje to przypadek przelewu wierzytelności. Zmiana osoby wierzyciela nie wpływa na krąg wierzytelności objętych układem, lecz jedynie na to, kto jest uprawniony do żądania spełnienia świadczenia, zgodnie z treścią przelanej wierzytelności i na warunkach układem określonych. Przywiązanie do gramatycznej wykładni art. 175 ust. 1 zd. 1 p.r. prowadziłoby do tego, że głos mógłby przysługiwać wierzycielowi, który po przyjęciu układu dokonał cesji wierzytelności, a nie nabywcy tej wierzytelności, który pozostaje rzeczywiście uprawnionym do świadczenia. Akceptacja takiego poglądu prowadziłaby do nieracjonalnych wniosków, skoro prawo głosu miałby podmiot, który nie jest już wierzycielem i dla którego treść układu pozostaje irrelewantna, natomiast pozbawiony głosu byłby cesjonariusz, mimo że to on posiada realny interes w zaspokojeniu nabytej wierzytelności. Z tych względów należy odrzucić interpretację traktującą art. 175 ust. 1 p.r. jako regulację kompleksową i wyczerpującą w zakresie określenia

[75] T. Grzesiak, Ł. Trela, *Prawo głosu*…, s. 50–51.

podmiotów uprawnionych do udziału w zgromadzeniu i głosowania nad układem[76]. Przeciwnie, przepis ten wymaga uzupełnienia na zasadzie odesłania do innych przepisów ustawy, co znajduje wyraz w treści art. 174 ust. 2 p.r.[77] Należy zatem przyjąć, że poza przepisami bezpośrednio regulującymi zmianę układu, odpowiednie zastosowanie znajdują także przepisy ogólne dotyczące zgromadzenia wierzycieli, głosowania, przyjmowania i zatwierdzania układu, niezależnie od ich umiejscowienia w ustawie[78].

Na tle tak zakreślonej regulacji konieczne staje się rozstrzygnięcie, w jakim zakresie uprawnienia wierzyciela, dotyczące zarówno uczestnictwa w zgromadzeniu, jak i wykonywania prawa głosu, przysługują cesjonariuszowi, który nabył wierzytelność przed otwarciem postępowania o jego zmianę, przy założeniu, że wierzytelność ta – zgodnie z dotychczasowymi ustaleniami – jest objęta układem. Kluczowe znaczenie w tym kontekście uzyskuje kwestia odpowiedniego stosowania art. 109 ust. 1 p.r., który – w zakresie pierwotnego postępowania restrukturyzacyjnego – stanowi o ograniczeniu uprawnienia do wykonywania prawa głosu przez nabywcę wierzytelności nabytej po jego otwarciu. Przypomnieć przy tym należy, że *ratio* wskazanego przepisu jest identyfikowane jako środek służący zapobieganiu praktykom polegającym na nabywaniu wierzytelności przez podmioty powiązane z dłużnikiem w celu wywarcia wpływu na wynik głosowania nad układem[79]. Niezależnie od negatywnej oceny tego rozwiązania, co zostało szerzej omówione w poprzednim rozdziale, art. 109 ust. 1 p.r. obowiązuje i musi zostać uwzględniony przy ocenie prawa głosu w postępowaniu o zmianę układu.

Przechodząc już do szczegółowej analizy dopuszczalności wykonywania prawa głosu przez cesjonariusza w kontekście temporalnym przelewu, a więc z uwzględnieniem chwili nabycia wierzytelności, należy zauważyć, iż odpowiednie stosowanie art. 109 ust. 1 p.r. nie nastręcza trudności interpretacyjnych w sytuacjach, w których przelew wierzytelności nastąpił przed wydaniem przez sąd postanowienia o otwarciu postępowania, w którym doszło do zawarcia układu. W takim układzie czasowym cesjonariusz, jako nabywca wierzytelności przed

[76] Podejście to zakłada jednocześnie odejście od wykładni literalnej przepisu. Nawet bowiem zwolennicy zasady *clara non sunt interpretanda* przyjmują, że „wolno odstąpić od sensu językowego wykładni, mimo że przepis jest jasny i oczywisty, gdy prowadzi to do rażąco niesprawiedliwych lub irracjonalnych konsekwencji, gdy przemawiają za tym szczególnie ważne racje prawne, społeczne, ekonomiczne lub moralne" [uchwała SN (7) z dnia 25 kwietnia 2023 r. (zasada prawna), III CZP 8/03, BOSN].
[77] Na temat wątpliwości co do przepisów właściwych do stosowania w toku postępowania o zmianę układu zob. R. Adamus, W. Bokina, *Wybrane problemy*…, s. 68–70.
[78] Podobnie T. Grzesiak, Ł. Trela, *Prawo głosu*…, s. 50–51.
[79] A.J. Witosz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 109.

wszczęciem pierwotnego postępowania, nie jest objęty zakresem zastosowania przywołanego przepisu. Może zatem – przy braku innych podstaw wyłączenia, w szczególności wynikających z art. 116 p.r. – w pełni realizować swoje uprawnienia wierzycielskie także w toku postępowania o zmianę układu, w tym w szczególności prawo uczestnictwa w zgromadzeniu wierzycieli oraz prawo głosu nad propozycjami układowymi, pod warunkiem że jego wierzytelność nie została jeszcze w całości zaspokojona. Skoro bowiem ograniczenie z art. 109 ust. 1 p.r. nie dotyczyło takiego podmiotu na etapie pierwotnego głosowania nad układem, brak jest podstaw, aby wyłączenie to miało aktualizować się następczo, dopiero w ramach procedury zmiany układu prowadzonej na podstawie art. 173 i n. p.r. Co więcej, mając na względzie przywołane wcześniej uzasadnienie obowiązywania regulacji wyłączającej prawo głosu w przypadku przelewu wierzytelności dokonanej po dniu otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego, należy stwierdzić, że w analizowanym przypadku brak jest elementów wskazujących na ryzyko instrumentalnego wykorzystania tego prawa w celu wywierania nieuprawnionego wpływu na wynik głosowania. Jeśli cesjonariusz nabył wierzytelność przed otwarciem pierwotnego postępowania restrukturyzacyjnego i nie podpada pod wyłączenie z art. 109 ust. 1 p.r., to nie istnieją podstawy, by zakładać celowe manipulacje strukturą wierzycieli w ramach procedury zmiany układu.

Z drugiej strony, konieczne jest wyraźne zaznaczenie, że cesjonariusz nie odzyskuje prawa głosu w postępowaniu o zmianę układu w sytuacji, gdy nabył wierzytelność już po otwarciu pierwotnego postępowania restrukturyzacyjnego, a zbywca tej wierzytelności był wyłączony od głosowania z mocy art. 109 ust. 1 p.r.[80] W takim przypadku potencjalne ryzyko manipulacji przenosi się bowiem także na etap zmiany układu i nie ma podstaw, by podważać pierwotnie dokonaną kwalifikację. Podejście to pozostaje w zgodności z art. 175 ust. 1 w zw. z art. 173 ust. 4 p.r., a zarazem odpowiada funkcji tych przepisów, jaką jest zapewnienie ciągłości ograniczeń uczestnictwa w głosowaniu także na etapie postępowania o zmianę układu, o ile obowiązywały one już w toku postępowania zakończonego pierwotnym zatwierdzeniem układu. Stanowi to zarazem mechanizm zapobiegający obchodzeniu ustawowych wyłączeń. W konsekwencji, jeżeli dany wierzyciel bądź jego następca prawny nie posiadał prawa głosu na zgromadzeniu wierzycieli przyjmującym pierwotny układ, *de lege lata* nie zostaje mu ono przywrócone w toku postępowania o zmianę układu[81].

[80] T. Grzesiak, Ł. Trela, *Prawo głosu*…, s. 54.
[81] A.J. Witosz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 175.

Bardziej problematyczna kwestia pojawia się natomiast wówczas, gdy przelew wierzytelności następuje po prawomocnym zatwierdzeniu układu, czyli w okresie jego wykonywania. Analizy wymaga zatem, czy i w jakim zakresie do takiego przypadku zastosowanie znajdzie ograniczenie z art. 109 ust. 1 p.r. Jak wynika z art. 174 ust. 2 p.r., w postępowaniu o zmianę układu „stosuje się odpowiednio przepisy o zawarciu układu". W konsekwencji także przepis art. 109 ust. 1 p.r., jako regulujący przesłanki wykonania prawa głosu na zgromadzeniu wierzycieli, dopóki obowiązuje, powinien być stosowany odpowiednio, tj. z uwzględnieniem specyfiki postępowania o zmianę układu. Odpowiednie stosowanie tego przepisu nie może jednak polegać w tym przypadku na jego mechanicznym, prostym przeniesieniu na grunt omawianego postępowania. Z konieczności prowadziłoby to bowiem do wniosku, że nabywca wierzytelności w dowolnym okresie po dniu otwarcia pierwotnego postępowania restrukturyzacyjnego (tj. tego, w którym zawarto układ), a zatem także w okresie wykonywania układu po jego prawomocnym zatwierdzeniu, jest automatycznie pozbawiony prawa głosu w ramach procedury zmiany układu[82]. Wykładnia taka byłaby nie do pogodzenia z celowościowym rozumieniem art. 109 ust. 1 p.r. Skoro w okresie po zatwierdzeniu układu, a więc w czasie, gdy nie toczy się żadne postępowanie restrukturyzacyjne, nie istnieje formalny kontekst głosowania nad układem, to nabycie wierzytelności w tym czasie nie może być traktowane jako podjęte z zamiarem wpływu na układ, którego zmiana na tym etapie pozostaje co najwyżej potencjalna. Inaczej mówiąc, sama możliwość wszczęcia postępowania o zmianę układu, jako zdarzenia przyszłego i niepewnego, nie może stanowić podstawy do pozbawienia cesjonariusza prawa głosu w tym postępowaniu. Zresztą z tego też względu w toku pierwotnego postępowania restrukturyzacyjnego również nie stosuje się ograniczeń wobec nabywców wierzytelności, którzy nabyli je przed dniem otwarcia tego postępowania, nawet jeśli miało to miejsce choćby dzień wcześniej, przecież także wówczas kwestia otwarcia i przebiegu postępowania pozostaje w sferze przyszłości. Pozbawienie prawa głosu cesjonariusza z uwagi na sam fakt możliwości zmiany układu godziłoby w zasadę spójności stosowania art. 109 ust. 1 p.r. w postępowaniu pierwotnym i o zmianę układu. W konsekwencji należy przyjąć, że art. 109 ust. 1 p.r., stosowany odpowiednio do postępowania o zmianę układu, winien być interpretowany w ten sposób, iż decydujący jest moment otwarcia tegoż właśnie postępowania[83]. Oznacza to, że podmiot, który nabył wierzytelność w okresie wykonywania układu, lecz przed dniem wydania postanowienia o otwarciu postępowania o zmianę układu, powinien zachować prawo głosu, oczywiście pod warunkiem, że wierzytelność ta pozostaje

[82] T. Grzesiak, Ł. Trela, *Prawo głosu*…, s. 53–54.
[83] *Ibidem*.

objęta układem, nie została jeszcze w całości zaspokojona, a nadto nie zachodzą inne przesłanki ustawowe wyłączające wierzyciela od udziału w głosowaniu, w szczególności z art. 116 p.r.[84] Przyjęcie takiej interpretacji, nawet przy koniecznej akceptacji istnienia ograniczenia wynikającego z art. 109 ust. 1 p.r., pozwala uniknąć nieuzasadnionych restrykcji dotyczących obrotu wierzytelnościami w okresie wykonywania układu.

Na zakończenie powyższego wywodu trzeba jeszcze odnotować, że z perspektywy funkcjonalnej zasadniczy ciężar organizacyjny związany z przygotowaniem głosowania nad zmianą układu ustawodawca przypisał nadzorcy sądowemu. Zgodnie bowiem z art. 175 ust. 4 p.r., to właśnie nadzorca sądowy, w terminie dwóch tygodni od dnia otwarcia postępowania o zmianę układu, sporządza wykaz wierzycieli uprawnionych do uczestniczenia w zgromadzeniu wierzycieli. Do wykazu wierzycieli art. 86 p.r. stosuje się odpowiednio. Winien on zatem uwzględniać zarówno zmiany w zakresie podmiotów uprawnionych (w szczególności wynikające z wygaśnięcia wierzytelności, ich przelewu lub innej formy sukcesji), jak i modyfikacje co do siły głosu[85]. Dodatkowo, postępowanie o zmianę układu może prowadzić do konieczności przedefiniowania kategorii interesów wierzycieli[86]. Obowiązujące przepisy nie przewidują w tym zakresie jakichkolwiek ograniczeń. W rezultacie możliwe jest, że wierzyciel nabywający daną wierzytelność (np. w drodze cesji) zostanie – w zmienionym układzie – zakwalifikowany do odmiennej kategorii interesów niż byłby cedent. Co więcej, modyfikacja układu może dotyczyć nie tylko zakresu zaspokojenia wierzycieli (mierzonego wartością świadczeń), ale także samego sposobu spełnienia świadczenia. Ustawodawca nie wyklucza bowiem możliwości wprowadzenia w zmienionym układzie rozwiązań alternatywnych względem pierwotnie przyjętych, takich jak np. konwersja wierzytelności na akcje lub udziały w podwyższonym kapitale zakładowym dłużnika zamiast tradycyjnej spłaty pieniężnej. Tego rodzaju elastyczność rozwiązań restrukturyzacyjnych koresponduje z celem instytucji zmiany układu. Umożliwia dostosowanie przyjętych wcześniej mechanizmów restrukturyzacji do nowych realiów ekonomicznych przedsiębiorstwa dłużnika.

3.2. Pozycja cesjonariusza w postępowaniu o uchylenie układu

[84] B. Groele [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 175.
[85] B. Groele [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 175.
[86] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 175, nb. 5; A.J. Witosz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. art. 175.

Układ, jako rezultat zatwierdzonego przez sąd porozumienia między dłużnikiem a jego wierzycielami, ma charakter kompromisu, którego skuteczność i trwałość zależą od respektowania postanowień układowych przez dłużnika. U podstaw tej instytucji leży zaufanie wierzycieli co do zdolności dłużnika do wykonania przyjętych zobowiązań w ustalony sposób i w wyznaczonych terminach, zaś ze strony dłużnika – gotowość do podjęcia rzeczywistych działań ukierunkowanych na zaspokojenie wierzytelności objętych układem w sposób odpowiadający założeniom planu restrukturyzacyjnego. Formą instytucjonalnej kontroli realizacji zobowiązań wynikających z układu jest natomiast obowiązek sprawozdawczy spoczywający na nadzorcy wykonania układu, który cyklicznie składa do sądu sprawozdanie dotyczące wykonywania planu restrukturyzacyjnego oraz realizacji postanowień układowych[87]. Informacja o złożeniu takiego sprawozdania podlega obwieszczeniu w KRZ. Służy to zapewnieniu transparentności postępowania wykonawczego wobec wszystkich interesariuszy procesu restrukturyzacyjnego. Rola nadzorcy wykonania układu nie ogranicza się jednak do biernej rejestracji danych. Jego zadaniem jest w istocie zabezpieczenie interesów wierzycieli oraz doprowadzenie do prawidłowej i zgodnej z treścią układu realizacji przyjętych w jego ramach zobowiązań[88].

Z uwagi na dostrzeżony wyżej ciężar respektowania postanowień układu, ustawodawca – obok mechanizmu jego zmiany – przewidział również instytucję o charakterze sankcyjnym, jaką jest uchylenie układu. Zgodnie z art. 176 ust. 1 p.r., sąd uchyla układ zarówno wówczas, gdy dłużnik nie wykonuje jego postanowień, jak i wtedy, gdy oczywiste jest, że układ nie będzie wykonany[89]. Przesłanka niewykonywania układu obejmuje sytuacje, w których dłużnik nie realizuje swoich zobowiązań w całości bądź częściowo i to niezależnie od tego, czy stan ten wynika z jego winy, czy też z przyczyn od niego niezależnych (np. zewnętrznych zakłóceń

[87] Na temat zakresu treściowego sprawozdania nadzorcy wykonania układu oraz drugorzędnego znaczenia sprawozdania z wykonania planu restrukturyzacyjnego względem sprawozdania z wykonywania układu zob. B. Magnowski, W. Młocek, *Wybrane praktyczne aspekty związane z wykonywaniem układu w postępowaniu restrukturyzacyjnym*, Doradca Restrukturyzacyjny 2022, nr 3, s. 115–116.

[88] Postanowienie SO w Warszawie z dnia 10 października 2024 r., WA/Gz-KRZ/162/2024, niepubl. Za sprzeczne z istotą nadzoru nad dłużnikiem w okresie wykonywania układu należy uznać poglądy dopuszczające powierzenie funkcji nadzorcy wykonania układu samemu dłużnikowi. Taka unifikacja funkcji kontrolującego i kontrolowanego podważa sens nadzoru. Mimo to rozwiązanie to bywa akceptowane w praktyce orzeczniczej sądów restrukturyzacyjnych – zob. postanowienie SR w Białymstoku z dnia 26 czerwca 2024 r., BI1B/GRz/36/2024, niepubl.; postanowienie SR w Płocku z dnia 1 lipca 2024 r., PL1P/GRz/34/2024, niepubl.; postanowienie SR w Bydgoszczy z dnia 30 lipca 2024 r., BY1B/GRz/25/2024, niepubl.; postanowienie SR w Olsztynie z dnia 29 marca 2024 r., OL1O/GRz/73/2023, niepubl.; postanowienie SR w Kaliszu z dnia 4 kwietnia 2024 r., KZ1A/GRz/12/2024, niepubl.

[89] Uchylenie układu z innych przyczyn jest niedopuszczalne (art. 176 ust. 2 p.r.). Jak zarazem trafnie wskazał S. Gurgul, przyczyny uchylenia układu mają charakter wyjątkowy i nie mogą podlegać wykładni rozszerzającej (S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 176, nb. 1).

o charakterze gospodarczym lub organizacyjnym[90]). Z kolei przesłanka oczywistości niewykonania układu występuje wówczas, gdy w świetle obiektywnych okoliczności, a nie jedynie dotychczasowego zachowania dłużnika, można w sposób w miarę jednoznaczny i racjonalny przewidzieć, że układ nie zostanie zrealizowany w przewidzianym zakresie i terminach[91]. Procedura uchylenia układu ma charakter następczy względem zakończonego postępowania restrukturyzacyjnego i pełni przede wszystkim funkcję ochronną. Służy zabezpieczeniu interesów wierzycieli w sytuacjach, w których dalsze obowiązywanie układu traci gospodarczy i prawny sens z uwagi na niemożność jego wykonania przez dłużnika[92]. Dłużnik nie powinien bowiem korzystać z dobrodziejstw układu wtedy, gdy go nie wykonuje[93].

Warto odnotować, że instytucja uchylenia układu nie jest rozwiązaniem nowym w polskim systemie prawnym. Znana była już przepisom z 1934 r. Obowiązywała również na gruncie p.u.n. O ile jednak w p.u.n. oraz w aktualnym stanie prawnym przesłanki uchylenia układu zostały skoncentrowane wokół wspomnianego niewykonywania postanowień układowych bądź oczywistości ich niewykonania, o tyle w regulacji zawartej w p.ukł.1934 zakres podstaw do uchylenia układu obejmował również dodatkowe, szczególne przypadki[94]. Po pierwsze, zgodnie z ówcześnie obowiązującym art. 74 § 1, sąd był zobowiązany uchylić układ, jeżeli po jego zawarciu dłużnik został prawomocnie skazany za przestępstwa popełnione przed zawarciem układu, mające na celu pokrzywdzenie wierzycieli. Dotyczyło to w szczególności takich działań jak: ukrywanie składników majątkowych, zaciąganie pozornych zobowiązań, zawieranie pozornych umów, udzielanie lub obiecywanie korzyści majątkowych wybranym wierzycielom w celu skłonienia ich do działania na szkodę pozostałych wierzycieli w toku postępowania układowego, a także prowadzenie ksiąg rachunkowych w sposób niezgodny z prawdą, ich uszkadzanie, ukrywanie, podrabianie lub przerabianie. Tego rodzaju przesłanka – oparta na penalnej weryfikacji uczciwości dłużnika – miała charakter bezwzględny i nie pozostawiała sądowi pola do uznania. Po drugie, w tamtym modelu prawnym istniała również przesłanka fakultatywna, w myśl której sąd był uprawniony, ale nie zobowiązany, uchylić układ w razie niewykonywania przez dłużnika zobowiązań układowych. Sąd mógł zatem, uwzględniając okoliczności danego przypadku, uznać zwłokę dłużnika za usprawiedliwioną,

[90] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 176, nb. 3.
[91] *Ibidem*, kom. do art. 176, nb. 5.
[92] F. Zedler [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 302.
[93] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 176, nb. 1.
[94] Odpowiednikiem art. 74 p.ukł.1934 na gruncie p.u.1934 był art. 198.

a tym samym odmówić uchylenia układu[95]. Rozwiązanie to zakładało zatem margines oceny po stronie sądu co do zasadności interwencji w razie częściowego lub nieterminowego wykonywania układu. Stanowiło to istotny kontrast względem obecnego stanu prawnego, w którym uchylenie układu, zwłaszcza w razie jego niewykonywania, ma charakter obligatoryjny i nie pozostaje w gestii uznaniowej sądu[96]. Ewolucja ta świadczy o przesunięciu akcentu z ochrony interesów dłużnika na rzecz silniejszego zabezpieczenia praw wierzycieli. Nie zmieniła się natomiast zasadnicza konstrukcja prawna w zakresie trybu uchylenia układu. W dalszym ciągu samo niewywiązywanie się przez dłużnika ze zobowiązań układowych nie powoduje automatycznego uchylenia układu ani nie niweczy skutków jego zatwierdzenia. Stanowi ono wyłącznie przesłankę, której zaistnienie umożliwia uprawnionym uczestnikom postępowania wystąpienie do sądu z wnioskiem o uchylenie układu[97]. Dopiero pozytywne rozpoznanie takiego wniosku skutkuje eliminacją układu z obrotu prawnego. Trafne zatem pozostaje w tym zakresie spostrzeżenie M. Allerhanda, iż „ustawa nie przyjęła zasady, że dłużnik który układu nie wykonał, z mocy samego prawa traci korzyści, układem przyznane, a więc opust lub prolongatę spłaty długów, lecz wymaga do tego orzeczenia sądowego, skutkiem czego jest ono konstytutywnem, a nie deklaratywnem. Z tego powodu uznać należy jako bezskuteczne postanowienie układu, że w razie niedopełnienia ustalonych w nim warunków dłużnik samo przez się traci przyznane mu korzyści, nie można bowiem skutecznie postanowić, że skutki prawne mają zaistnieć już wskutek tego, że doszło do pewnego faktu, jeżeli według ustawy mogą zaistnieć dopiero wtedy, gdy co do nich zapadło prawomocne orzeczenie sądowe”[98].

Znaczenie instytucji uchylenia układu dla pozycji wierzycieli jest zatem fundamentalne. W przypadku naruszenia przez dłużnika zasad rzetelności i lojalności w wykonywaniu układu, jego uchylenie stanowi dla wierzyciela jedyny – obok możliwości złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości[99] – skuteczny mechanizm restytucji jego praw w pierwotnym zakresie.

---

[95] P. Nazarewicz, *Układ w postępowaniu upadłościowym*, PPH 1994, nr 2, s. 8; zob. też M. Allerhand, *Prawo upadłościowe*…, s. 1102.

[96] Wprawdzie również w przypadku przesłanki oczywistości niewykonania układu ustawa przewiduje obligatoryjny charakter jego uchylenia, to jednak przesłanka ta – ze względu na swój prognostyczny charakter – ma bardziej ocenny wymiar niż przesłanka niewykonywania układu, która ma charakter binarny i daje się ustalić w sposób obiektywny i pewny.

[97] S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 176, nb. 2.

[98] M. Allerhand, *Prawo upadłościowe*…, s. 1101–1102.

[99] Warto zauważyć, że w pod rządami p.u.n. art. 304 w swoim pierwotnym brzmieniu nie dawał jasnej odpowiedzi na pytanie, co dzieje się z zakończonym wcześniej postępowaniem upadłościowym, w którym doszło do zawarcia układu, w razie zainicjowania postępowania o uchylenie układu. Celem usunięcia tej niejasności dokonano

Dotyczy to również cesjonariusza, jako podmiotu, który nabył wierzytelność objętą układem. Nawet jeśli nie uczestniczył on w procesie przyjmowania układu, to z chwilą nabycia wierzytelności wstępuje w sytuację prawną cedenta, przejmując przysługujące mu uprawnienia oraz ciążące na nim ograniczenia. Taki stan rzeczy prowadzi do sformułowania dwóch dalszych pytań badawczych: po pierwsze – czy cesjonariusz jest legitymowany do wystąpienia z wnioskiem o uchylenie układu; po drugie – jaki wpływ na jego sytuację prawną wywiera uchylenie układu przez sąd, w szczególności w zakresie egzekwowalności nabytej wierzytelności oraz możliwości jej dochodzenia poza reżimem restrukturyzacyjnym.

3.2.1. Legitymacja cesjonariusza do złożenia wniosku o uchylenie układu

Zgodnie z art. 176 ust. 1 zd. 1 p.r., uprawnienie do złożenia wniosku o uchylenie układu posiada wierzyciel, dłużnik, nadzorca wykonania układu oraz inna osoba, która z mocy układu jest uprawniona do wykonania lub nadzorowania wykonania układu. W analizie legitymacji procesowej cesjonariusza na gruncie tego przepisu, zasadnicze znaczenie ma więc rekonstrukcja pojęcia „wierzyciela", tak co do jego zakresu podmiotowego, jak i relacji między dzierżeniem takiego statusu a zakresem obowiązywania układu.

W pierwszej kolejności warto zauważyć, że ustawodawca nie precyzuje w analizowanym przepisie, czy chodzi o wierzyciela objętego układem, czy jakiegokolwiek wierzyciela dłużnika, tj. zarówno tego, którego wierzytelność została związana układem, jak i tego, którego wierzytelność nie podlegała restrukturyzacji. Przepis milczy także co do momentu powstania wierzytelności, jej wymagalności, wysokości czy chociażby uprawnienia danego wierzyciela do głosowania nad układem. Literalna wykładnia sugerowałaby zatem szerokie rozumienie pojęcia „wierzyciela", jako każdego podmiotu uprawnionego do żądania od dłużnika świadczenia, niezależnie od charakteru wierzytelności i jej związku z układem[100].

---

z dniem 2 maja 2009 r. zmiany art. 304 p.u.n., wskutek której stanowił on wprost, że wydając postanowienie o uchyleniu układu, sąd jednocześnie otwiera zakończone postępowanie. W art. 304 ust. 2 p.u.n. uregulowano natomiast następstwa otwarcia zakończonego postępowania upadłościowego, które były takie same, jak ogłoszenie upadłości (art. 304 ust. 2 zd. 1 p.u.n.), z tą jednak różnicą, że w postępowaniu tym mogli uczestniczyć wierzyciele, których wierzytelności powstały po ogłoszeniu upadłości (wyrok SN z dnia 19 lipca 2019 r., II CSK 528/18, BOSN).

[100] Wydaje się, że pogląd taki zaaprobowali w doktrynie: P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 176, nb. 1; A.J. Witosz, A. Witosz [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 302, oraz F. Zedler [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 302). Ten ostatni wprost wskazuje, iż „ustawa nie precyzuje, który z wierzycieli może złożyć wniosek o uchylenie układu. W związku z tym przyjąć należy, że wniosek o uchylenie układu może złożyć nie tylko wierzyciel, wobec którego upadły nie wykonuje zobowiązań, lecz każdy z wierzycieli".

Przedstawione wyżej ujęcie nie może jednak zostać zaakceptowane w świetle wykładni celowościowej i funkcjonalnej. Należy bowiem przypomnieć, że instytucja uchylenia układu pełni funkcję ochronną wobec interesów wierzycieli, których wierzytelności zostały poddane restrukturyzacji. Skutkiem uchylenia układu jest restytucja uprzedniego stanu[101], a więc powrót do pełnej egzekwowalności wierzytelności w pierwotnym kształcie[102], sprzed redukcji, rozłożenia na raty bądź innej modyfikacji wynikającej z układu. Uchylenie układu nie stanowi źródła powstania nowych wierzytelności. Nie zmienia też ich charakteru. Jego jedynym skutkiem jest usunięcie ograniczeń egzekucyjnych wynikających z zatwierdzonego układu[103]. Z tego względu nie sposób przyjąć, że wierzyciel nieobjęty układem, którego uprawnienia egzekucyjne nie uległy żadnej modyfikacji w wyniku zatwierdzenia układu, posiada interes prawny w jego uchyleniu. Dla takiego wierzyciela postanowienie o uchyleniu układu nie prowadzi bowiem do jakiejkolwiek zmiany w zakresie możliwości dochodzenia roszczenia. Zarówno przed uchyleniem, jak i po nim jego wierzytelność pozostaje w pełni egzekwowalna. Argumentem dodatkowym na rzecz zawężającej wykładni pojęcia „wierzyciela" w rozumieniu art. 176 ust. 1 p.r. jest także funkcjonalna ocena sytuacji interesariuszy postępowania restrukturyzacyjnego. Wierzyciel nieobjęty układem, wbrew pozorom, może wręcz odnosić korzyść z faktu jego obowiązywania, w szczególności wtedy, gdy układ przewiduje znaczne umorzenia lub odsunięcie w czasie zaspokojenia wierzytelności nim objętych. Stan taki zasadniczo zwiększa bowiem szanse na pełną spłatę zobowiązań nieobjętych restrukturyzacją. W konsekwencji nie sposób racjonalnie przyjąć, by taki wierzyciel miał być legitymowany do inicjowania uchylenia układu, skoro jego interes ekonomiczny może przemawiać za jego utrzymaniem.

Z powyższych względów należy przyjąć, że legitymacja do złożenia wniosku o uchylenie układu przysługuje wyłącznie tym wierzycielom, których wierzytelności zostały objęte układem[104]. Tylko w ich przypadku obowiązywanie układu wywołuje skutki modyfikujące zakres oraz sposób dochodzenia roszczeń, a tym samym tylko oni są bezpośrednio dotknięci

[101] R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 179, nb. 3.
[102] Wyrok SN z dnia 12 kwietnia 2013 r., IV CSK 591/12, BOSN.
[103] Wyrok SN z dnia 15 marca 2013 r., V CSK 416/12, BOSN.
[104] *De lege lata* uprawnienie to odnosi się również do układu likwidacyjnego (art. 159 p.r.). Odmiennie – na gruncie p.u.n. – wypowiadał się F. Zedler, wskazując, że zgodnie z art. 302 uchylenie układu jest dopuszczalne wyłącznie w przypadku układu restrukturyzacyjnego, gdyż w układzie likwidacyjnym jego wykonanie (likwidacja majątku) musi nastąpić przed zakończeniem postępowania, co wyklucza spełnienie przesłanek z art. 302 p.u.n. (F. Zedler [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 302).

skutkami jego nienależytego wykonywania przez dłużnika. To bowiem ich wierzytelności podlegają – w razie uchylenia układu – restytucji do postaci pierwotnej, co kreuje po ich stronie interes prawny w dochodzeniu uchylenia układu.

Idąc dalej, skoro na gruncie prawa materialnego przelew skutkuje sukcesją co do treści stosunku zobowiązaniowego, a więc także jego modyfikacji wynikających z układu, to również na gruncie prawa procesowego cesjonariusz przejmuje legitymację do składania wniosków mających na celu ochronę tej wierzytelności. W konsekwencji cesjonariusz – jako aktualny wierzyciel – podlega skutkom układu w takim samym zakresie jak cedent. Układ wyznacza zatem granice egzekwowalności nabytej wierzytelności, określając sposób, termin oraz wysokość jej zaspokojenia, jednocześnie zakazując dochodzenia roszczeń w sposób sprzeczny z jego treścią[105]. Obowiązek respektowania tych ograniczeń, wynikających z mocy obowiązującego układu, spoczywa nie tylko na dłużniku, ale również na każdym kolejnym wierzycielu, który nabył wierzytelność objętą układem, aż do momentu prawomocnego uchylenia układu. Równocześnie jednak cesjonariusz przejmuje także uprawnienia związane z dochodzeniem wierzytelności w granicach wyznaczonych układem, w tym w szczególności prawo do korzystania ze środków ochrony prawnej, takich jak wniosek o uchylenie układu w razie jego niewykonywania przez dłużnika. Akceptując fakt, że skutki układu bezpośrednio oddziałują na sytuację prawną cesjonariusza, nie sposób uznać, że mógłby on być pozbawiony instrumentów prawnych służących ochronie nabytej wierzytelności, w szczególności w przypadku naruszenia przez dłużnika postanowień układowych. Innymi słowy, instytucja uchylenia układu pełni wobec niego tę samą funkcję gwarancyjną, co wobec pierwotnego wierzyciela (cedenta). Stanowi instrument przeciwdziałania naruszeniu równowagi interesów stron układu w sytuacji, gdy dłużnik zaprzestaje wykonywania przyjętych zobowiązań. Z faktu, że cesjonariusz ponosi wszelkie konsekwencje prawne związane z obowiązywaniem układu, wynika wniosek, że nie może on znajdować się w mniej uprzywilejowanej pozycji niż cedent, także w zakresie możliwości dochodzenia ochrony prawnej. Ochrona ta musi obejmować również możliwość domagania się przywrócenia stanu sprzed układu w razie jego niewykonywania. Takie ujęcie zapewnia zgodność z zasadą trwałości skutków układu wobec wierzycieli objętych jego treścią oraz spójność systemową między skutkami

[105] Postępowanie w przedmiocie uchylenia układu, zmierzające do przywrócenia pierwotnego kształtu wierzytelności, może zostać zakwalifikowane jako postępowanie mające na celu dochodzenie wierzytelności (w szerszym zakresie niż dopuszczalny w ramach obowiązującego układu) – zob. A.J. Witosz, *Układ a kwestia przedawnienia*…, s. 66.

materialnoprawnymi przelewu wierzytelności a legitymacją procesową cesjonariusza w analizowanym obszarze.

Powyższe rozważania prowadzą do jednoznacznej konkluzji, iż legitymację do złożenia wniosku o uchylenie układu należy przypisać wyłącznie podmiotowi, którego wierzytelność została objęta układem[106], niezależnie od tego, czy jest to wierzyciel pierwotny, czy nabywca wierzytelności. Tylko bowiem w stosunku do takich wierzytelności obowiązywanie układu ogranicza możliwość ich dochodzenia, a jego uchylenie może przywrócić im pełną egzekwowalność.

Tak sformułowana konkluzja nie przesądza jednak jeszcze jednej istotnej kwestii. Mianowicie, czy legitymację do złożenia wniosku o uchylenie układu należy ograniczyć wyłącznie do wierzycieli objętych układem, których wierzytelność nie została jeszcze zaspokojona, czy też przysługuje ona także tym, którzy – choć ich wierzytelność została uregulowana zgodnie z treścią układu – działają w warunkach, w których układ nie został jeszcze wykonany w całości wobec pozostałych wierzycieli.

Przyjęcie szerszego ujęcia legitymacji nasuwa argument, że układ oddziałuje trwale na sytuację prawną wszystkich wierzycieli nim związanych aż do chwili jego prawomocnego uchylenia. Nawet jeśli określony wierzyciel uzyskał już świadczenie zgodne z postanowieniami układu, nie oznacza to, że jego interes związany z dalszym obowiązywaniem układu wygasł. W razie uchylenia układu, zgodnie z art. 179 ust. 1 p.r., dochodzi do restytucji pierwotnego kształtu wierzytelności, tj. odpadnięcia skutków układu również w odniesieniu do wierzytelności już spłaconych. Powoduje to powstanie obowiązku zaliczenia spełnionego świadczenia na poczet należności wynikającej z pierwotnego zobowiązania, co prowadzi do powstania nowego salda zadłużenia po stronie dłużnika. W tym sensie wierzyciel, którego świadczenie zostało zrealizowane w ramach układu, nadal może być zainteresowany uchyleniem układu, ponieważ może to prowadzić do uzyskania wyższego poziomu zaspokojenia jego roszczenia.

[106] Por. S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 176, nb. 4. Autor ten trafnie zauważa, że prawo do zgłoszenia wniosku o uchylenie układu przysługuje również wierzycielowi, którego wierzytelność została stwierdzona poza postępowaniem restrukturyzacyjnym – w późniejszym, prawomocnym orzeczeniu – ponieważ wierzyciel taki również posiada interes prawny w uchyleniu układu, co wynika z treści art. 166 ust. 1 p.r.; tak też R. Kosmal, D. Kwiatkowski, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 176.

Mimo niewątpliwych dla wierzycieli korzyści z przyjęcia powyższego kierunku wykładni, trafniejsze wydaje się stanowisko, zgodnie z którym legitymację do złożenia wniosku o uchylenie układu należy ograniczyć do tych wierzycieli, wobec których układ nie został wykonany, tj. wierzytelność nie została zaspokojona zgodnie z jego treścią. U podstaw tego stanowiska leży funkcjonalna wykładnia analizowanej instytucji. Uchylenie układu następuje w sytuacji, w której dłużnik nie realizuje postanowień układu albo jest oczywiste, że układ nie będzie wykonany. Samoistnym celem tej regulacji nie jest jednak przywracanie stanu sprzed układu, lecz ochrona interesów tych wierzycieli, którzy nie uzyskali należnych im świadczeń. Omawiana instytucja ma charakter reaktywny. Zmierza do przeciwdziałania sytuacjom, w których zatwierdzony układ staje się nieskutecznym narzędziem naprawy sytuacji dłużnika i pogarsza sytuację wierzycieli zamiast ją stabilizować. Tymczasem wierzyciel, którego wierzytelność została już w całości zaspokojona zgodnie z układem, nie pozostaje w sytuacji wymagającej ochrony. Dłużnik zrealizował bowiem swoje zobowiązanie wobec niego w sposób prawidłowy. W takim przypadku wierzytelność w części przekraczającej to, co należne w świetle układu, ma charakter naturalny i nie może być dochodzona na drodze przymusowej. Przyznanie takiemu wierzycielowi legitymacji do żądania uchylenia układu prowadziłoby w istocie do obejścia tej zasady i możliwych prób przymusowego odzyskania części świadczenia, którego zaspokojenie zostało wyłączone na mocy przyjętego i prawomocnie zatwierdzonego układu. Dodatkowo należy zauważyć, że choć art. 176 ust. 1 p.r. nie odnosi się wprost do sytuacji konkretnego wierzyciela, a jedynie do ogólnego stanu niewykonywania układu, to nie oznacza to, że legitymacja do złożenia wniosku o uchylenie układu została oderwana od interesu danego podmiotu. Zgodnie z ogólnymi zasadami prawa procesowego, legitymacja czynna w postępowaniu sądowym wymaga wykazania interesu prawnego[107], co oznacza, że strona wnioskująca musi wykazać, że dotyka jej niekorzystna zmiana sytuacji prawnej. Tymczasem wierzyciel, który uzyskał świadczenie zgodnie z układem nie jest już stroną relacji wymagającej ochrony sądowej, a jego interes w uchyleniu układu może mieć charakter jedynie pozaprawny.

Potwierdzenia powyższego stanowiska częściowo doszukać się można już w dorobku doktryny okresu międzywojennego. Na gruncie p.ukł.1934 wskazywano, że legitymacja do złożenia wniosku o uchylenie układu przysługuje wyłącznie temu wierzycielowi, wobec którego dłużnik

[107] W. Broniewicz, *Legitymacja procesowa*, Łódź 1963, s. 67 i n.; G. Jędrejek, *Legitymacja procesowa w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2019, s. 81.

dopuścił się zwłoki w wykonaniu zobowiązania[108]. Pogląd ten był podtrzymywany również pod rządami p.u.n.[109] Mimo że obowiązujące przepisy nie wskazują wprost na taką indywidualną zależność, ich *ratio legis* i funkcja nie uległy zmianie. Celem jest bowiem przywrócenie ochrony tylko tym wierzycielom, którzy rzeczywiście ponoszą negatywne konsekwencje niewykonania układu.

Konkludując dotychczasowy wywód, legitymację do złożenia wniosku o uchylenie układu posiada wyłącznie wierzyciel objęty układem, którego wierzytelność nie została jeszcze zaspokojona zgodnie z jego treścią. Tym samym żądania uchylenia układu z powodu niewykonania obowiązków wynikających z tego układu nie może zgłaszać wierzyciel, w stosunku do którego dłużnik wykonał zobowiązanie, ani tym bardziej podmiot, którego wierzytelność nie jest objęta układem, bowiem żaden z nich nie ma interesu prawnego w uchyleniu układu[110].

Przedstawione rozumowanie znajduje pełne zastosowanie również w odniesieniu do nabywcy wierzytelności objętej układem, niezależnie od momentu dokonania cesji, tj. bez względu na to, czy nastąpiła ona przed prawomocnym zatwierdzeniem układu, w trakcie jego wykonywania, czy też dopiero po zaspokojeniu wierzytelności na warunkach w nim określonych. W tym ostatnim przypadku przedmiotem cesji jest w istocie wierzytelność o charakterze naturalnym, której przymusowa egzekwowalność została wyłączona wskutek prawomocnego zatwierdzenia układu. Wierzytelność ta może ulec definitywnemu wygaśnięciu, jeżeli dojdzie do pełnego wykonania układu wobec wszystkich wierzycieli i zostanie to stwierdzone prawomocnym postanowieniem sądu. Może jednak także ulec restytucji do pierwotnego kształtu w razie uchylenia układu. W takiej sytuacji cesjonariusz uzyskuje możliwość dochodzenia należności w zakresie odpowiadającym różnicy pomiędzy wartością nominalną wierzytelności a sumą świadczeń otrzymanych w okresie obowiązywania układu. Do chwili zaistnienia takiego zdarzenia cesjonariusz nie legitymuje się natomiast interesem prawnym niezbędnym do wystąpienia z wnioskiem o uchylenie układu, skoro dłużnik wykonał

[108] J. Korzonek, *Prawo upadłościowe i prawo o postępowaniu układowym*…, s. 949.
[109] S. Gurgul, *Prawo upadłościowe i naprawcze*…, kom. do art. 302, nb. 4.
[110] Tak też A.J. Witosz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 176; S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 176, nb. 4; odmiennie R. Kosmal, D. Kwiatkowski, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 176, którzy wskazują, że nie ma potrzeby, aby wnioskodawca wykazywał, że wskutek niewykonywania układu został w jakikolwiek sposób poszkodowany czy też że doszło do naruszenia jego praw.

zobowiązanie zgodnie z jego treścią, a potencjalne „odżycie" wierzytelności pozostaje jedynie hipotetyczną, przyszłą możliwością.

3.2.2. Skutki uchylenia układu

W odróżnieniu od postępowania o zmianę układu, które zmierza do adaptacji jego treści do aktualnych możliwości finansowych dłużnika w celu utrzymania układu w mocy i zapewnienia jego wykonalności, postępowanie o uchylenie układu ma charakter destrukcyjny. Jego celem jest unicestwienie obowiązującego porozumienia i przywrócenie stanu sprzed jego zatwierdzenia, w szczególności poprzez umożliwienie wierzycielom ponownego dochodzenia swoich roszczeń w pełnym wymiarze. Kwestia skutków uchylenia układu z punktu widzenia wierzycieli – a w szczególności nabywców wierzytelności objętych układem – sprowadza się w istocie do pytania, częściowo już sygnalizowanego wcześniej, o zakres restytucji pierwotnego stanu zobowiązaniowego oraz jej wpływ na sytuację wierzycieli, niezależnie od tego, czy w okresie obowiązywania układu uzyskali oni pełne zaspokojenie zgodnie z jego treścią, czy też nie. Problem ten ma szczególne znaczenie w przypadku podmiotów, które nabyły wierzytelności już objęte układem i – co do zasady – mogły egzekwować je jedynie w ograniczonym układem zakresie. W razie uchylenia układu zasadniczym problemem interpretacyjnym staje się kwestia tego, czy przywrócenie pierwotnego zakresu zobowiązania dłużnika skutkuje również rozszerzeniem zakresu egzekwowalności wierzytelności po stronie nabywcy, który – w momencie nabycia – uzyskał uprawnienie ograniczone postanowieniami układu. W ujęciu praktycznym oznacza to konieczność rozstrzygnięcia, czy cesjonariusz, który nabył wierzytelność zmodyfikowaną przez układ (np. zredukowaną do 30% pierwotnej wysokości), może po uchyleniu układu dochodzić jej w pełnym – pierwotnym – zakresie, pomimo że nabył ją za cenę odpowiadającą jej wartości układowej. Ostatecznie chodzi zaś o to, czy możliwa jest sytuacja, w której nabywca wierzytelności – będącej w momencie przelewu ograniczoną przez układ – wskutek uchylenia tegoż układu uzyskuje szersze uprawnienie jej dochodzenia niż miał cedent w dacie przelewu.

W analizie skutków uchylenia układu zasadnicze znaczenie ma regulacja zawarta w art. 179 p.r., która normuje sytuację wierzycieli po utracie mocy obowiązującej przez układ. Uchylenie układu prowadzi do restytucji wierzytelności w ich pierwotnej wysokości[111], a więc w takiej,

[111] P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne*…, 2024, kom. do art. 179, nb. 1.

jaka istniała przed zatwierdzeniem układu. Kwoty wypłacone wierzycielom w ramach jego wykonywania podlegają zaliczeniu na poczet należności dochodzonych po uchyleniu układu. Analogiczne reguły stosuje się także w przypadkach, gdy zaspokojenie wierzyciela nastąpiło w inny sposób niż poprzez świadczenie pieniężne (art. 179 ust. 2 p.r.). W razie ogłoszenia upadłości po uchyleniu układu, wskazane zasady znajdują wyraz w obowiązku syndyka dokonania z urzędu wpisu na listę wierzytelności w wysokości pierwotnej z jednoczesnym uwzględnieniem kwot już wypłaconych lub innych form zaspokojenia dokonanych w trakcie realizacji układu. Tym samym ustawodawca przesądza, że w wyniku uchylenia układu wierzyciele uzyskują prawo do dochodzenia swoich roszczeń na zasadach ogólnych, w pełnym zakresie, z potrąceniem jedynie tego, co już zostało faktycznie świadczone. Dotyczy to również praw rzeczowych ustanowionych jako zabezpieczenie wierzytelności, niezależnie od tego, czy wierzyciel był objęty układem za swoją zgodą, czy z mocy prawa. Z chwilą uchylenia układu ustaje bowiem ograniczenie skuteczności zabezpieczenia do wysokości przewidzianej w układzie. Innymi słowy, hipoteka, zastaw czy przewłaszczenie na zabezpieczenie odzyskują swą pełną skuteczność aż do granicy istniejącej – po potrąceniu spełnionych świadczeń – wierzytelności. O ile przywołane stwierdzenia nie budzą większych wątpliwości, o tyle w doktrynie ujawnia się istotna rozbieżność interpretacyjna na kanwie pytania, czy w razie uchylenia układu wierzytelność „odżywa" w pierwotnej wysokości również w sytuacji, w której została uprzednio – w okresie gdy układ był wykonywany – w całości zaspokojona zgodnie z jego treścią, czy też przeciwnie – w takim scenariuszu wierzytelność wygasła i tym samym uchylenie układu nie skutkuje jej restytucją do stanu pierwotnego.

Pierwsze ze stanowisk, opowiadające się za przywróceniem wierzytelności do jej pierwotnego wymiaru – nawet jeśli układ został wobec niej w całości wykonany – znajduje uzasadnienie zarówno w wykładni językowej art. 179 ust. 1 p.r., jak i w systemowym rozumieniu istoty układu. Jak wyjaśnia R. Adamus, układ nie stanowi zbioru bilateralnych relacji pomiędzy dłużnikiem a poszczególnymi wierzycielami, lecz ma charakter zbiorowego instrumentu restrukturyzacyjnego, którego integralność wyklucza możliwość jego fragmentarycznego uchylenia[112]. Skutki uchylenia rozciągają się więc na cały układ ustanawiający nowy reżim obowiązków dłużnika względem ogółu wierzycieli. Wniosek o uchylenie układu nie dotyczy nigdy jednego zobowiązania, lecz zmierza do zniesienia całego porządku restrukturyzacyjnego, a zatem skutkuje przywróceniem pełnej, pierwotnej treści ogółu wierzytelności objętych jego

[112] R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 179, nb. 6.

zakresem, bez względu na to, czy określone świadczenia zostały wcześniej wykonane[113]. Sumy wypłacone w wykonaniu układu podlegają jedynie zaliczeniu na poczet wierzytelności odtworzonej w pierwotnej wysokości.

Stanowisko przeciwne, zgodnie z którym wykonanie układu w odniesieniu do danej wierzytelności prowadzi do jej wygaśnięcia w zakresie zaspokojonym, a tym samym uchylenie układu nie może powodować jej „odżycia"[114], choć możliwe do napotkania w literaturze, jest uzasadnianie dość lakonicznie. Wskazuje się, że pogląd ten można pośrednio wyprowadzić z koncepcji quasinowacyjnego charakteru układu, gdzie układ, jako akt zatwierdzony przez sąd, ma prowadzić do przekształcenia istniejącego stosunku zobowiązaniowego, a wykonanie układu – w przyjętej formie – powoduje jego konsumpcję w określonym zakresie[115]. Z tego punktu widzenia późniejsze uchylenie układu nie powinno mieć wpływu na już zrealizowane świadczenia, które trwale zmieniły stosunek prawny pomiędzy stronami.

Nie wdając się szerzej w szczegółową ocenę przedstawionych stanowisk, należy przyjąć za trafne pierwsze z nich, opowiadające się za restytucją wszystkich wierzytelności w ich pierwotnym kształcie, z odpowiednim uwzględnieniem spełnionych świadczeń. Pogląd przeciwny zdaje się nie dostrzegać zasadniczej zmiany legislacyjnej, jaka nastąpiła w tym zakresie wraz z wejściem w życie p.u.n. i która jest utrzymywana na gruncie obecnego stanu prawnego. Dawniej, w okresie obowiązywania p.u.1934, art. 199 § 1[116] wprost przewidywał, że w razie uchylenia układu wypłacone na jego podstawie sumy nie podlegają zwrotowi, zaś wierzyciele uczestniczą w ponownie otwartym postępowaniu jedynie z taką częścią swych wierzytelności, jaka nie została spłacona. Konsekwentnie, wierzyciel, który otrzymał całość świadczeń przewidzianych w układzie, nie był uprawniony do uczestnictwa w dalszym postępowaniu upadłościowym, którego wznowienie następowało w wyniku uchylenia układu[117]. Wynikało to z konstrukcji wznowienia postępowania upadłościowego jako konsekwencji uchylenia układu przyjętego w jego toku. Podobne rozwiązanie funkcjonowało

[113] A.J. Witosz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 179; tak też W. Danielak, P. Zimmerman, *Wpływ uchylenia układu*…, s. 58–61. P. Zimmerman na łamach tego ostatniego artykułu odstąpił zarazem od wcześniej prezentowanego w analizowanym obszarze poglądu (por. P. Zimmerman, *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. 6, Legalis 2020, kom. do art. 179, nb. 6).
[114] Tak: B. Groele [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 179; R. Kosmal, D. Kwiatkowski, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 179; S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 179, nb. 2.
[115] W. Danielak, P. Zimmerman, *Wpływ uchylenia układu*…, s. 59.
[116] Zgodnie natomiast z ostatnią numeracją sprzed utraty mocy prawnej przez ten akt był to art. 200 § 1.
[117] M. Allerhand, *Prawo upadłościowe*…, s. 706; J. Korzonek, *Prawo upadłościowe i prawo o postępowaniu układowym*…, s. 617.

w p.u.n., gdzie uchylenie układu również skutkowało zmianą sposobu prowadzenia postępowania z układowego na likwidacyjne, z jednoczesnym otwarciem postępowania w nowym trybie (obejmującym m.in. powołanie sędziego-komisarza i ustanowienie syndyka). Pomimo tego, przepisy p.u.n. wyraźnie odchodziły od wcześniejszej koncepcji ograniczania restytucji do kwoty niespłaconej. Uregulowanie zawarte w art. 305 ust. 1 p.u.n. przewidywało, że w razie uchylenia układu dotychczasowi wierzyciele dochodzą swoich roszczeń w pierwotnej wysokości, z uwzględnieniem wypłaconych świadczeń. Bezpośrednią kontynuację tego rozwiązania wyraża obecny art. 179 ust. 1 p.r. Ewolucja normatywna omawianej kwestii jest zatem łatwo dostrzegalna. Nie powinna zarazem pozostawiać wątpliwości co do tego, że wolą ustawodawcy było zerwanie z modelem funkcjonującym pod rządami p.u.1934 i przyjęcie zasady pełnej restytucji zobowiązań, przy założeniu, że spełnione świadczenia redukują jedynie wysokość wierzytelności. Jak jednoznacznie wyjaśnił to F. Zedler, „jest to uzasadnione skutkiem zawarcia układu, który nie powoduje wygaśnięcia zobowiązań, lecz jedynie to, iż zobowiązanie w części zredukowanej układem jest zobowiązaniem naturalnym. Uchylenie układu uchyla ten skutek układu i dlatego wierzyciele mogą dochodzić swych wierzytelności w pierwotnej wysokości”[118]. Prezentowane stanowisko pozostaje zarazem w pełnej zgodzie z poglądem wyrażonym w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 2013 r., który był już kilkukrotnie przywoływany w ramach niniejszej pracy. W orzeczeniu tym Sąd Najwyższy jednoznacznie wskazał, że przyjęcie i zatwierdzenie układu jedynie wyznacza granice egzekwowalności wierzytelności, przy czym stan ten obowiązuje tak długo, jak długo zatwierdzony układ wiąże strony oraz pod warunkiem, że zostanie wykonany[119]. W razie uchylenia układu – jak zaznaczył Sąd Najwyższy – skutki wynikające z jego przyjęcia i zatwierdzenia zostają zniesione, a wierzytelność objęta układem odzyskuje swoją pierwotną egzekwowalność lub podlega zaspokojeniu na zasadach wynikających z pierwotnego zobowiązania dłużnika[120].

Skoro z chwilą uwzględnienia wniosku o uchylenie układu, dłużnik ponownie staje się zobowiązany do spełnienia świadczeń zgodnie z pierwotnym brzmieniem zobowiązania, to oczywistą konsekwencją tego stanu rzeczy jest unicestwienie wszystkich skutków

[118] F. Zedler [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 305.
[119] Wyrok SN z dnia 12 kwietnia 2013 r., IV CSK 591/12, BOSN.
[120] *Ibidem*.

restrukturyzacyjnych wynikających z przyjętego i zatwierdzonego układu[121]. Dotyczy to w równym stopniu redukcji należności, jak i ich odroczenia bądź rozłożenia na raty, niezależnie od tego, czy wierzyciel uzyskał w ramach układu zaspokojenie w całości, w części, czy też nie otrzymał żadnego świadczenia. Przywrócenie pełnej egzekwowalności zobowiązań obejmuje zatem każdego wierzyciela, którego wierzytelność była objęta układem. Jak wykazano wcześniej, układ nie jest zbiorem indywidualnych porozumień pomiędzy dłużnikiem a poszczególnymi wierzycielami, lecz narzędziem zbiorowej restrukturyzacji, w którym wierzyciele dzielą wspólny los[122]. Zasadniczym punktem odniesienia nie jest jednak osoba wierzyciela, lecz status samej wierzytelności jako objętej układem. Zmiana podmiotowa po stronie wierzyciela, w tym w drodze cesji, nie wpływa na ten status – wierzytelność nabyta w drodze przelewu pozostaje wierzytelnością objętą układem. Nabywca wierzytelności wchodzi w sytuację prawną cedenta, zatem tak długo, jak układ obowiązuje, jest nim związany i nie może domagać się zaspokojenia przekraczającego ramy układu. Jednakże w przypadku uchylenia układu jego sytuacja ulega zasadniczej zmianie. Przysługuje mu, podobnie jak każdemu innemu wierzycielowi, roszczenie w pierwotnej wysokości, pomniejszone jedynie o świadczenia faktycznie spełnione przez dłużnika na rzecz wierzyciela (bez względu na to, czy były one spełnione na rzecz cedenta czy już cesjonariusza). Moment przelewu wierzytelności nie ma przy tym znaczenia. Nawet gdyby miał on miejsce po całkowitym wykonaniu układu względem przenoszonej wierzytelności, to w razie uchylenia układu cesjonariusz uzyskuje uprawnienie do dochodzenia wierzytelności w takim zakresie, w jakim ponownie stała się ona egzekwowalna. Również kwestia ceny nabycia wierzytelności pozostaje z tego punktu widzenia irrelewantna, wszakże dotyczy ona wyłącznie stosunku wewnętrznego między cedentem a cesjonariuszem i nie wpływa na zakres przysługujących roszczeń wobec dłużnika.

Nie można jednak wykluczyć, że – w granicach zasady swobody kontraktowania – strony umowy przelewu wierzytelności postanowią o jej zawarciu pod warunkiem rozwiązującym, którym będzie uchylenie układu. W takim przypadku z momentem ziszczenia się warunku (np. z chwilą uprawomocnienia się postanowienia o uchyleniu układu) dochodziłoby do rozwiązania skutków umowy cesji, a wierzytelność wracałaby do majątku pierwotnego wierzyciela (cedenta). W rezultacie dłużnik, którego obowiązek świadczenia w pierwotnym

[121] Wyjątkiem jest konwersja wierzytelności na akcje bądź udziały, która nie może zostać odwrócona (R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 179, nb. 3; A.J. Witosz [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 179.
[122] R. Adamus, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 179, nb. 6.

zakresie został przywrócony na skutek uchylenia układu, zobowiązany byłby spełniać świadczenie już nie wobec cesjonariusza, lecz ponownie wobec cedenta. Tego rodzaju konstrukcja może mieć szczególne znaczenie w sytuacjach, w których strony przewidują możliwość uchylenia układu i chcą z góry uregulować konsekwencje prawne, w tym alokację ryzyka i uprawnienia do dochodzenia wierzytelności w przypadku restytucji jej pierwotnego kształtu. Skutek taki nie wynika jednak z mocy prawa, lecz wyłącznie z umownej, bilateralnej regulacji przyjętej przez strony. Co przy tym istotne, wprowadzeniu do umowy przelewu wierzytelności warunku rozwiązującego, jakim byłoby uchylenie układu restrukturyzacyjnego, nie stoi na przeszkodzie treść art. 93 § 2 k.c., zgodnie z którym jeżeli strona, której zależy na ziszczeniu się warunku, doprowadzi do jego ziszczenia w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego, to skutki następują tak, jakby warunek się nie ziścił. Przepis ten nie znajdzie zastosowania w sytuacji, gdy cesjonariusz z powodu niewykonywania przez dłużnika zobowiązań określonych w układzie złoży wniosek o jego uchylenie, co w konsekwencji prowadzi do ziszczenia się warunku rozwiązującego i powrotu wierzytelności do cedenta. Takie działanie nie może być kwalifikowane jako sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, skoro jednocześnie stanowi legalną realizację uprawnienia procesowego oraz przejaw dbałości o interes wierzyciela, którego sytuacja uległa pogorszeniu w wyniku niewywiązywania się przez dłużnika z zobowiązań układowych. W doktrynie akcentuje się, że w świetle art. 93 § 2 k.c. zachowanie strony można uznać za pozostające w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego, gdy jest ono: naganne, sprzeczne z prawem i normami etycznymi, nieuczciwe, czy nielojalne[123]. Tymczasem skorzystanie z ustawowego mechanizmu unicestwienia układu, jakim jest wniosek o jego uchylenie, nie nosi cech zachowania nadużywającego prawa ani sprzecznego z dobrymi obyczajami. W rezultacie, również w kontekście potencjalnych skutków umownych w postaci powrotu wierzytelności do cedenta, nie można uznać, że zainicjowanie postępowania w przedmiocie uchylenia układu przez cesjonariusza skutkuje niedopuszczalnym wpływaniem na ziszczenie się warunku w rozumieniu art. 93 § 2 k.c.

4. Pozycja cesjonariusza na etapie wykonawczym postępowań restrukturyzacyjnych – ujęcie prawnoporównawcze

Po omówieniu rozwiązań przyjętych w polskim porządku prawnym w zakresie sytuacji prawnej cesjonariusza na etapie wykonywania układu, dalsza analiza wymaga odniesienia się do jego

[123] M. Rzewuska [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, wyd. 3, red. M. Załucki, Legalis 2024, kom. do art. 93, nb. 6; P. Nazaruk [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. P. Nazaruk, LEX 2024, kom. do art. 93.

pozycji w analogicznej fazie postępowania restrukturyzacyjnego w wybranych systemach prawnych państw europejskich (Niemiec, Włoch oraz Litwy). W szczególności uwaga zostanie skupiona na tym, czy prawo danego państwa przewiduje jakiekolwiek ograniczenia w zakresie wyposażenia cesjonariusza w ten sam komplet uprawnień związanych z realizowanym układem, które posiadał cedent. W ujęciu funkcjonalnym kluczowe znaczenie będzie mieć odpowiedź na pytanie, czy w danym porządku prawnym cesjonariusz rzeczywiście „wchodzi w buty" cedenta również na etapie wykonawczym, czy też jego pozycja podlega zróżnicowaniu.

4.1. Prawo niemieckie

W niemieckim porządku prawnym etap wykonywania planu restrukturyzacyjnego w znaczeniu formalnym uregulowany został odrębnie w odniesieniu do postępowania upadłościowego z planem insolwencyjnym (*Insolvenzplanverfahren*) oraz postępowania restrukturyzacyjnego prowadzonego w reżimie StaRUG. W obu przypadkach ustawodawca przyjął jednak bliźniaczą konstrukcję zakładającą, że głównym podmiotem odpowiedzialnym za nadzór nad realizacją zatwierdzonego planu pozostaje syndyk (w postępowaniu insolwencyjnym) bądź nadzorca restrukturyzacyjny (w postępowaniu StaRUG), natomiast uprawnienia wierzycieli do ingerowania w przebieg etapu wykonawczego są skoncentrowane przede wszystkim na aspekcie egzekucyjnym.

Zgodnie z § 262 InsO, jeżeli syndyk stwierdzi, że zobowiązania wynikające z planu nie są wykonywane albo że ich wykonanie stało się niemożliwe, jest on obowiązany niezwłocznie poinformować o tym radę wierzycieli oraz sąd upadłościowy, a w razie braku powołania rady – wszystkich wierzycieli objętych planem. Ustawa nie przewiduje jednak automatycznych skutków związanych z takim zawiadomieniem. W szczególności nie skutkuje ono uchyleniem planu ani jego zmianą. Niemieckie prawo nie przewiduje w ogóle możliwości złożenia przez wierzyciela (w tym cesjonariusza) wniosku o zmianę planu lub jego uchylenie. Wierzycielom przysługuje natomiast prawo do dochodzenia roszczeń objętych planem na drodze egzekucyjnej na podstawie zatwierdzonego planu, który wraz z tabelą wierzytelności stanowi w tym zakresie tytuł egzekucyjny (§ 257 InsO)[124].

[124] To samo dotyczy egzekucji prowadzonej przeciwko osobie trzeciej, która w pisemnym oświadczeniu złożonym do sądu upadłościowego, bez zastrzeżenia zarzutu uprzedniego dochodzenia roszczenia od dłużnika (*Einrede der Vorausklage*), przyjęła zobowiązania w celu wykonania planu obok dłużnika.

Jednocześnie ustawa przewiduje nieznany prawu polskiemu, choć o doniosłym w praktyce znaczeniu, mechanizm ochronny dla wierzycieli w przypadku niewykonywania planu przez dłużnika. Mianowicie w myśl § 255 ust. 1 InsO, w razie znacznego opóźnienia w spełnieniu świadczenia przewidzianego planem wobec konkretnego wierzyciela (tj. gdy zobowiązanie nie zostało wykonane w dodatkowym, co najmniej dwutygodniowym terminie wyznaczonym pisemnym wezwaniem wierzyciela) przewidziane w planie odroczenie lub umorzenie wierzytelności traci moc w stosunku do tego wierzyciela. Skutek ten następuje *ipso iure*, bez potrzeby uprzedniego orzeczenia sądu. Plan może przewidywać w tym zakresie odmienne postanowienia, jednak wyłącznie na korzyść dłużnika (§ 255 ust. 3 InsO). Dodatkowo, w razie zwłoki w realizacji układu, możliwe jest zainicjowanie nowego postępowania insolwencyjnego wobec majątku dłużnika, w tym także z inicjatywy wierzyciela. W sytuacji gdy następuje to przed pełnym wykonaniem planu, wszczęcie nowego postępowania insolwencyjnego skutkuje automatycznym zniesieniem wszelkich odroczeń i umorzeń zawartych w planie względem wszystkich wierzycieli.

Analogiczna konstrukcja obowiązuje na gruncie StaRUG. Zgodnie z § 72 ust. 3 tej ustawy, nadzorca restrukturyzacyjny informuje sąd restrukturyzacyjny oraz wierzycieli, jeżeli plan nie jest wykonywany lub nie może zostać wykonany. Wierzyciele mogą wówczas prowadzić egzekucję na podstawie prawomocnie zatwierdzonego planu restrukturyzacyjnego (§ 71 StaRUG), a mechanizm wygaśnięcia odroczenia lub umorzenia zobowiązania jest tożsamy z przewidzianym w § 255 InsO. Dodatkowo, zgodnie z § 69 StaRUG, zatwierdzony plan może przewidywać modyfikację warunków utraty skutków odroczenia lub umorzenia, jednak również w tym przypadku możliwe są jedynie rozwiązania korzystniejsze dla dłużnika.

W tym stanie rzeczy należy podkreślić, że cesjonariusz wierzytelności objętej planem, oczywiście przy założeniu ważności i skuteczności przelewu, w pełni wstępuje w sytuację prawną swojego poprzednika prawnego również na etapie wykonawczym. Oznacza to, że nabywca wierzytelności może korzystać z całego katalogu uprawnień przysługujących cedentowi, w tym prowadzić egzekucję na podstawie zatwierdzonego planu i tabeli wierzytelności, jak i wzywać dłużnika do wykonania planu w zakresie wymagalnych świadczeń, pod rygorem zniesienia skutków odroczenia lub umorzenia wobec siebie jako wierzyciela. Również w zakresie inicjowania nowego postępowania insolwencyjnego cesjonariusz nie podlega żadnym ograniczeniom i może złożyć wniosek o ogłoszenie upadłości na zasadach ogólnych. W systemie niemieckim nie przewidziano żadnych szczególnych

ograniczeń względem cesjonariuszy, co oznacza – podobnie jak i na poprzednich etapach postępowań restrukturyzacyjnych – pełną ochronę praw nabywcy wierzytelności także na etapie wykonywania układu (planu restrukturyzacyjnego).

4.2. Prawo włoskie

Przepisy włoskiego prawa restrukturyzacyjnego, podobnie jak regulacje innych porządków prawnych, również przewidują mechanizmy wzruszania układu zawartego w ramach dostępnych w tym systemie postępowań restrukturyzacyjnych. Może to nastąpić albo poprzez jego rozwiązanie, albo unieważnienie. Wspólnym celem tych instytucji jest ochrona interesów wierzycieli w sytuacji niewykonania układu lub nadużyć przy jego zawieraniu.

Po zatwierdzeniu układu w ramach procedury *concordato preventivo*, jego wykonanie jest ściśle nadzorowane przez wyznaczonego przez sąd nadzorcę sądowego (*commissario giudiziale*). Organ ten ma obowiązek monitorować prawidłowość realizacji układu oraz niezwłocznie informować sąd o wszelkich zdarzeniach mogących spowodować szkodę dla wierzycieli. Nadzorca jest ponadto zobligowany do sporządzania regularnych, półrocznych sprawozdań okresowych, które przekazuje wierzycielom, a po zakończeniu realizacji układu składa sprawozdanie końcowe (art. 118 ust. 1 CCII). Dłużnik z kolei musi podejmować wszystkie niezbędne działania do wykonania układu, także jeśli jego propozycje układowe zgłoszone były przez wierzyciela. W przypadku opóźnień lub zaniechań w tym zakresie ten ostatni ma prawo złożyć skargę do sądu, doręczając ją zarówno dłużnikowi, jak i nadzorcy sądowemu. Ponadto w ramach skargi istnieje możliwość wnioskowania o odwołanie organu zarządzającego i powołanie zarządcy sądowego (art. 118 ust. 4–5 CCII). W przypadku uwzględnienia takiego wniosku, sąd określa czas trwania jego mandatu oraz przyznaje mu uprawnienia do podejmowania czynności niezbędnych do wykonania zatwierdzonej propozycji, w tym – jeżeli przewiduje ona podwyższenie kapitału zakładowego spółki dłużnika lub inne uchwały należące do kompetencji zgromadzenia wspólników – zwołania zgromadzenia wspólników w celu ich podjęcia oraz wykonywania prawa głosu na tym zgromadzeniu z tytułu udziałów lub akcji należących do wspólnika (wspólników) większościowych (art. 118 ust. 6 CCII).

W zakresie ochrony wierzycieli szczególną rolę pełni art. 119 CCII, który reguluje instytucję rozwiązania układu z powodu jego niewykonywania. Prawo to przysługuje zarówno nadzorcy

sądowemu, jak i każdemu wierzycielowi. Jednakże rozwiązanie układu może nastąpić wyłącznie w przypadku istotnego naruszenia warunków układu. Oznacza to, że sąd może ocenić, czy zwłoka lub zaniechanie jest usprawiedliwione w kontekście okoliczności danego przypadku, co *notabene* przypomina rozwiązanie obowiązujące na ziemiach polskich pod rządami p.ukł.1934 (art. 74 § 2). Wniosek o rozwiązanie musi zostać złożony w ciągu roku od terminu ostatniego świadczenia przewidzianego w układzie. Rozwiązanie układu skutkuje otwarciem postępowania likwidacyjnego (*liquidazione giudiziale*).

Równolegle do instytucji rozwiązania układu, prawo włoskie przewiduje również możliwość jego unieważnienia na wniosek nadzorcy sądowego lub dowolnego wierzyciela, jeśli zostanie ujawnione, że pasywa zostały celowo zawyżone lub istotna część aktywów została ukryta bądź zatajona (art. 120 ust. 1 CCII). Wniosek taki powinien zostać wniesiony w terminie sześciu miesięcy od ujawnienia podstępu, jednak nie później niż w ciągu dwóch lat od terminu wykonania ostatniego świadczenia przewidzianego w układzie. Orzeczenie unieważniające prowadzi do ponownego otwarcia postępowania likwidacyjnego, przy czym możliwość złożenia nowej propozycji układu w takim postępowaniu jest już warunkowana uprzednim wniesieniem środków pieniężnych lub udzieleniem zabezpieczeń niezbędnych do jego pełnej realizacji (art. 120 i 253 CCII)[125].

Podobne rozwiązania przewidziane są również w ramach tzw. *concordato nella liquidazione giudiziale*, czyli układu w postępowaniu likwidacyjnym oraz w przymusowej likwidacji administracyjnej, będącej szczególną formą postępowania upadłościowego o charakterze administracyjnym (art. 249 i n. CCII). W tych procedurach również ustanowiono instytucje rozwiązania i unieważnienia układu na analogicznych zasadach, przy czym wnioski o rozwiązanie lub unieważnienie mogą być wnoszone przez syndyka lub dowolnego wierzyciela, a skutkiem ich uwzględnienia jest natychmiastowe wznowienie postępowania likwidacyjnego.

W prawie włoskim, podobnie jak w prawie niemieckim, nie przewiduje się natomiast instytucji zmiany układu (planu restrukturyzacyjnego). Ewentualna zatem jego modyfikacja może nastąpić wyłącznie poprzez rozwiązanie dotychczasowego układu i zawarcie nowego.

[125] Również i w tym aspekcie nasuwa się skojarzenie z regulacją przewidzianą w dawnym art. 74 § 1 p.ukł.1934.

Przedstawione rozwiązania prowadzą do wniosku, że przepisy włoskiego prawa restrukturyzacyjnego nie wprowadzają w stosunku do podmiotów, które nabyły wierzytelności w drodze cesji, bez względu na moment jej dokonania, żadnych ograniczeń związanych z wykonywaniem ich praw względem układu w okresie jego wykonywania. Każdy aktualny wierzyciel, w tym także cesjonariusz, ma prawo zgłaszać wnioski o rozwiązanie lub unieważnienie układu. Tym samym system włoski gwarantuje równouprawnienie wierzycieli niezależnie od ich pierwotnego lub wtórnego statusu, co stanowi istotne zabezpieczenie ich interesów także na etapie wykonawczym postępowania restrukturyzacyjnego.

4.3. Prawo litewskie

W prawie litewskim, inaczej niż w rodzimym porządku prawnym, brak jest jednoznacznie wyodrębnionej – w sensie formalnoprawnym – fazy wykonawczej planu restrukturyzacyjnego (układu). Realizacja planu następuje w istocie w ramach toczącego się postępowania restrukturyzacyjnego, nie zaś dopiero po jego zakończeniu. Czas przewidziany na wykonanie planu restrukturyzacyjnego jest ograniczony ustawowo i nie może przekraczać czterech lat od dnia wydania przez sąd postanowienia zatwierdzającego plan (art. 105 ust. 1 JUANI). W szczególnych przypadkach, na wniosek syndyka, złożony nie później niż na sześć miesięcy przed upływem terminu realizacji planu, sąd może, choć tylko jednorazowo, przedłużyć ten okres o maksymalnie jeden rok (art. 105 ust. 3 i 4 JUANI).

Zmiana zatwierdzonego planu restrukturyzacyjnego, o ile okaże się konieczna na etapie jego wykonywania, jest dopuszczalna w świetle art. 112 JUANI. Przepis ten stanowi, iż zmiany planu rozpatrywane są i zatwierdzane w takim samym trybie, jak plan pierwotny. System litewski nie przewiduje zatem szczególnej procedury zmiany planu na etapie wykonawczym, odrębnej od tej, która obowiązuje na etapie jego pierwotnego uchwalenia.

W przypadku niewykonywania lub nienależytego wykonywania planu restrukturyzacyjnego przez okres co najmniej czterech miesięcy, sąd zobowiązany jest do zakończenia postępowania restrukturyzacyjnego (art. 114 ust. 1 pkt 3 w zw. z ust. 2 JUANI). Ponadto sąd kończy postępowanie restrukturyzacyjne i tym samym postanowieniem wszczyna postępowanie upadłościowe, jeżeli dojdzie do uzasadnionego wniosku, że osoba prawna jest niewypłacalna i istnieje przynajmniej jedna z przesłanek określonych w art. 114 ust. 1 JUANI (np. dłużnik uchyla się od płacenia podatków). W świetle powyższego, litewskie prawo nie przewiduje

zatem wprost instytucji „uchylenia" planu restrukturyzacyjnego. W praktyce realizuje się to poprzez zakończenie postępowania restrukturyzacyjnego jako całości, co następuje w drodze postanowienia sądu, który działa z urzędu na podstawie powziętej wiedzy o ziszczeniu się ustawowych przesłanek zakończenia postępowania. Źródło informacji nie ma znaczenia. Może ona pochodzić od dłużnika, syndyka, wierzyciela lub innego podmiotu.

Z perspektywy sytuacji prawnej cesjonariusza, należy dostrzec, że litewski ustawodawca przyjął zasadę, iż nabycie wierzytelności w drodze przelewu nie prowadzi do żadnego uszczuplenia zakresu uprawnień przysługujących wierzycielowi w postępowaniu restrukturyzacyjnym. Jak już wskazano w poprzednim rozdziale, cesjonariusz wstępuje w miejsce cedenta w całej rozciągłości jego praw, bez względu na datę dokonania przelewu wierzytelności. Tym samym, w razie niewykonywania lub nienależytego wykonywania planu restrukturyzacyjnego, cesjonariusz może skutecznie sygnalizować sądowi wystąpienie stosownych przesłanek zakończenia postępowania restrukturyzacyjnego, a jego pozycja w tym aspekcie nie różni się względem cedenta ani innych wierzycieli.

5. Podsumowanie

Poniżej zaprezentowano najważniejsze z przyjętych oraz sformułowanych w niniejszym rozdziale tez:

1) Prawomocne zatwierdzenie układu nie powoduje wygaśnięcia objętych nim wierzytelności. Nadal istnieją one w pełnym zakresie, a jedynie czasowo ograniczona jest możliwość dochodzenia ich przymusowego zaspokojenia. Umorzenie wierzytelności w części objętej redukcją na mocy układu następuje dopiero po wykonaniu całego układu wobec wszystkich objętych nim wierzycieli i stwierdzeniu tego stanu przez sąd.
2) Do czasu wykonania układu wierzytelność objęta układem pozostaje w obrocie prawnym i może być przedmiotem przelewu, niezależnie od tego, czy została ujęta w spisie wierzytelności. Objęcie wierzytelności układem nie znosi zarazem ograniczeń jej zbywalności wynikających z ogólnych przepisów prawa cywilnego, w szczególności z art. 509 § 1 k.c.
3) Możliwy jest także przelew jedynie części wierzytelności objętej układem, w tym tej części, która zgodnie z układem ma podlegać umorzeniu.

4) Cesjonariusz wstępuje w sytuację prawną cedenta w zakresie, w jakim treść wierzytelności została ukształtowana przez układ. Nie nabywa on szerszych uprawnień niż cedent. Przysługuje mu możliwość dochodzenia wierzytelności w zakresie zgodnym z treścią układu, z zastrzeżeniem możliwości „odżycia" wierzytelności w pierwotnym kształcie w razie uchylenia układu.
5) Warunkiem dokonania skutecznego przelewu wierzytelności nie jest spełnianie przez cesjonariusza kryteriów kwalifikacyjnych przypisanych grupie wierzycieli, do której w ramach propozycji układowych przyporządkowany był cedent.
6) Cesjonariusz może skorzystać z dobrodziejstwa z art. 102 ust. 2 p.r., nawet jeśli nie został ujęty w zatwierdzonym spisie wierzytelności, o ile nabył wierzytelność objętą układem, a cedent figurował w spisie. W przypadku przelewu wierzytelności po zakończeniu postępowania restrukturyzacyjnego, jej nabywca może uzyskać klauzulę wykonalności na podstawie art. 788 § 1 k.p.c.
7) Przelew wierzytelności nie ogranicza uprawnień dłużnika do kwestionowania wierzytelności na podstawie art. 102 ust. 3 i 4 p.r., nawet jeśli klauzula wykonalności została nadana na rzecz cesjonariusza.
8) Zaspokojenie wierzytelności objętej układem w drodze egzekucji sądowej, jeśli nastąpiło w zakresie przewidzianym warunkami układu, jest równoznaczne z wykonaniem co do niej układu. Również w takim przypadku możliwe jest wydanie przez sąd postanowienia o wykonaniu układu, na wniosek uprawnionych podmiotów, do których jednak nie należy wierzyciel, w tym cesjonariusz.
9) Dłużnik znajdujący się w stanie niewypłacalności podczas wykonywania układu ma obowiązek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości. Wierzyciele osobiści, w tym cesjonariusz, mają prawo samodzielnie wystąpić z takim wnioskiem niezależnie od uchylenia układu. Skuteczność przelewu wierzytelności jest warunkiem legitymacji cesjonariusza do złożenia wniosku o upadłość dłużnika.
10) Legitymacja do zainicjowania postępowania o zmianę układu, zarówno materialna (art. 171 ust. 1 p.r.), jak i formalna (art. 171 ust. 2 p.r.), przysługuje wyłącznie wierzycielom, których wierzytelności zostały objęte układem. Uprawnienie do złożenia wniosku o zmianę układu nie zależy od sposobu nabycia wierzytelności. Przysługuje zarówno wierzycielowi pierwotnemu, jak i cesjonariuszowi, bez względu na datę przelewu.
11) Prawo do zainicjowania postępowania o zmianę układu jest funkcjonalnie inkorporowane w treść wierzytelności i nie może zostać skutecznie wyłączone w umowie przelewu. Cesjonariusz może jednak umownie zobowiązać się do

nieskładania wniosku otwarcie takiego postępowania, lecz naruszenie rzeczonego zobowiązania pozostaje bez wpływu na jego legitymację procesową.

12) Wierzyciele w pełni zaspokojeni tracą legitymację do złożenia wniosku o zmianę układu, gdyż potencjalna jego zmiana nie wpływa na ich prawa ani obowiązki. W efekcie cesjonariusz zaspokojonej zgodnie z układem wierzytelności nie ma prawa do inicjowania postępowania o zmianę układu.
13) Wierzytelność zabezpieczona rzeczowo na majątku dłużnika, która nie została objęta układem z powodu braku zgody cedenta, nie może zostać objęta układem na etapie postępowania o jego zmianę, nawet jeśli jej nabywca (cesjonariusz) wyraża taką wolę.
14) Jeżeli cesjonariusz nabył wierzytelność już po otwarciu postępowania, w którym zawarto układ, i był wyłączony z prawa głosu na mocy art. 109 ust. 1 p.r., nie odzyskuje prawa głosu w postępowaniu o zmianę układu.
15) W przypadku nabycia wierzytelności w okresie wykonywania układu, przed otwarciem postępowania o zmianę układu, cesjonariusz jest uprawniony do głosowania nad zmienianym układem, o ile nie zachodzą inne przesłanki wyłączające to uprawnienie (np. z art. 116 p.r.).
16) Postępowanie o zmianę układu może prowadzić do przedefiniowania kategorii interesów wierzycieli, w rezultacie czego cesjonariusz może zostać zakwalifikowany do odmiennej kategorii interesów niż był cedent.
17) Legitymacja do złożenia wniosku o uchylenie układu przysługuje wyłącznie takiemu wierzycielowi, którego wierzytelność została objęta układem, lecz nie została jeszcze zaspokojona zgodnie z jego treścią, niezależnie od tego, czy jest to wierzyciel pierwotny, czy nabywca wierzytelności.
18) Moment przelewu wierzytelności nie wpływa na prawo cesjonariusza do dochodzenia wierzytelności w pierwotnym zakresie po uchyleniu układu. Po jego uchyleniu cesjonariusz jest uprawniony do dochodzenia wierzytelności w pierwotnej wysokości (tj. sprzed objęcia układem), pomniejszonej o świadczenia spełnione przez dłużnika, bez względu na to, czy zostały one spełnione na rzecz cedenta (przed przelewem), czy też na rzecz cesjonariusza (po przelewie).
19) Strony umowy przelewu mogą postanowić, że cesja następuje pod warunkiem rozwiązującym w postaci uchylenia układu. W przypadku ziszczenia się tego warunku skutki umowy cesji wygasają, a wierzytelność wraca do cedenta. Złożenie przez cesjonariusza wniosku o uchylenie układu w sytuacji niewykonywania zobowiązań

przez dłużnika nie stanowi nadużycia prawa ani działania sprzecznego z zasadami współżycia społecznego w rozumieniu art. 93 § 2 k.c.

Podsumowanie

1. Weryfikacja tez badawczych

Przeprowadzone badania pozwoliły na rozwiązanie postawionego na wstępie problemu badawczego, którym uczyniono weryfikację statusu cesjonariusza w postępowaniach restrukturyzacyjnych, stawiając w tym zakresie dwa podstawowe pytania. Po pierwsze, czy na gruncie aktualnego polskiego ustawodawstwa występują różnice w traktowaniu cesjonariusza w zależności od rodzaju postępowania restrukturyzacyjnego oraz momentu nabycia przez niego wierzytelności. Po drugie, czy w razie stwierdzenia takich odmienności, stoi za nimi dostateczne uzasadnienie, tak z perspektywy systemowej spójności obowiązujących regulacji, jak i z punktu widzenia interesów cesjonariusza. Badania podjęto przy założeniu, że skoro przelew wierzytelności, jako jedna z fundamentalnych instytucji prawa prywatnego, prowadzi do wstąpienia nabywcy w sytuację prawną zbywcy, to pozycja cesjonariusza powinna odpowiadać pozycji cedenta w zakresie możliwości dochodzenia (realizacji) przelanej wierzytelności, ewentualnie być do niej zbliżona, o ile występujące różnice są należycie umotywowane. Jest tak tym bardziej, że już samo zapoczątkowanie postępowania restrukturyzacyjnego wiąże się z ograniczeniem praw wierzycielskich, zatem wszelkie rozwiązania prawne skutkujące dalszym osłabieniem pozycji cesjonariusza – w zestawieniu z istotą cesji oraz obowiązkiem dbałości o słuszne prawa wierzycieli w toku postępowań restrukturyzacyjnych – wymagają szczególnej analizy i przekonującego uzasadnienia, by mogły zostać uznane za dopuszczalne w świetle konstytucyjnej gwarancji ochrony praw nabytych[1].

Jak przyjęto we Wprowadzeniu, prowadzone badania zostały usystematyzowane poprzez postawienie dwóch zasadniczych tez badawczych, tj.:
1) w polskim prawie restrukturyzacyjnym istnieje normatywne zróżnicowanie w zakresie traktowania cesjonariusza w zależności od rodzaju postępowania oraz momentu przelewu;
2) zróżnicowanie normatywne w zakresie traktowania cesjonariusza w zależności od rodzaju postępowania oraz momentu przelewu, prowadzi do niespójności systemowej oraz nieuzasadnionego pogorszenia jego sytuacji prawnej.

[1] U podstaw ochrony praw nabytych znajduje się – co dostrzega Trybunał Konstytucyjny – dążenie do zapewnienia jednostce bezpieczeństwa prawnego i umożliwienia jej racjonalnego planowania przyszłych działań (zob. przykładowo wyrok TK z dnia 4 stycznia 2000 r., K 18/99, OTK 2000, nr 1, poz. 1).

W toku badań udowodniono prawidłowość obu powyższych tez. Nastąpiło to wskutek sprawdzenia (weryfikacji) wyliczonych we Wprowadzeniu hipotez badawczych. Poniżej przedstawiono szczegółowe wyniki tej weryfikacji.

Hipoteza badawcza 1: Interes cesjonariusza w postępowaniu restrukturyzacyjnym współkształtuje zbiorowy interes wierzycieli.

Hipoteza ta została potwierdzona w toku przeprowadzonych badań.

Postępowania restrukturyzacyjne opierają się na zasadzie prymatu interesu grupowego wierzycieli nad partykularnymi interesami poszczególnych wierzycieli. Znajduje to potwierdzenie w konstrukcji szeregu przepisów normujących postępowania restrukturyzacyjne, począwszy od ich wszczęcia (art. 8 ust. 1 p.r.), przez etap zasadniczy skoncentrowany na przegłosowaniu układu, ku czemu niezbędne jest osiągnięcie przychylności ze strony odpowiednich większości (osobowej i kapitałowej) wierzycieli, aż po okres wykonywania układu. Mimo że etap wykonawczy ma miejsce już po formalnym zakończeniu postępowania, to nawet tam dostrzec można regulacje potwierdzające, iż układ, jako formalny środek do należycie rozumianego celu restrukturyzacji, nie jest zbiorem bilateralnych uzgodnień pomiędzy dłużnikiem a poszczególnymi wierzycielami, lecz konglomeratem tylu relacji prawnych, ilu wierzycieli pozostaje związanych jego postanowieniami[2]. Dominacja zbiorowego interesu w toku postępowań restrukturyzacyjnych stanowi zarazem faktor odróżniający je od typowych postępowań cywilnych.

Uwzględniając skutek przelewu wierzytelności w postaci wstąpienia cesjonariusza w sytuację prawną cedenta, czyli nabycie wierzytelności w takim kształcie, w jakim przysługiwała ona zbywcy, tj. z zachowaniem tożsamości stosunku zobowiązaniowego pod względem treści i przedmiotu, cesjonariusz stając się – w miejsce bądź obok cedenta – wierzycielem restrukturyzowanego dłużnika, współkształtuje w zakresie nabytego prawa zbiorowy interes wierzycieli. Tak rozumianemu interesowi odpowiada zakorzeniony w art. 3 p.r. obowiązek zabezpieczenia słusznych praw wierzycieli w toku postępowania restrukturyzacyjnego.

[2] Mowa tu o wpływie uchylenia układu na los wierzytelności zaspokojonych w całości zgodnie z układem, lecz w niższym zakresie niż wynika to z ich pierwotnej wysokości.

Kwalifikacja interesu cesjonariusza jako współwyznaczającego interes grupowy wierzycieli oznacza jednocześnie, że w równym stopniu z pozostałymi uczestnikami dzieli losy restrukturyzacji. Z jednej strony nabywa perspektywę wyższego co do zasady odzysku swojej należności niż w alternatywnym scenariuszu egzekucyjnym, z drugiej jednak znosić musi ryzyka jej potencjalnego niepowodzenia. W ujęciu systemowym, cesjonariusz traktowany powinien być tak jak każdy inny podmiot posiadający wierzytelność objętą układem.

Hipoteza badawcza 2: Bez względu na to, czy postępowanie restrukturyzacyjne jest regulowane przepisami p.r. czy p.u., sam ten fakt pozostaje bez wpływu na pozycję prawną cesjonariusza, a ewentualne różnice mogą wynikać jedynie z przepisów regulujących dane postępowanie.

Hipoteza badawcza 3: Mnogość dostępnych w prawie polskim procedur restrukturyzacyjnych skutkuje ich proceduralnym zróżnicowaniem.

Badania potwierdziły obie przedstawione wyżej hipotezy badawcze.

Postępowanie określane mianem restrukturyzacyjnego wyróżniane jest ze względu na cel, który realizuje, nie zaś legislacyjne umiejscowienie. Inaczej mówiąc, elementem konstytutywnym postępowań restrukturyzacyjnych jest ich nastawienie na osiągnięcie efektu w postaci stworzenia dłużnikowi warunków do dalszego prowadzenia działalności, względnie kontynuacji działalności przedsiębiorstwa na wypadek jego sprzedaży. Tak ukierunkowane procedury znajdują się przede wszystkim w p.r., ale nie tylko. Nie są obce również p.u., czego dowodzi m.in. unormowana tam instytucja układu w upadłości oraz postępowanie o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli[3]. W każdym z tych postępowań centralną instytucją jest układ. Jednakże jego zawarcie nie jest celem samym w sobie, bo choć konieczne do pozytywnego zakończenia danej procedury, służy tylko od strony formalnej do osiągnięcia wskazanego wyżej efektu zachowania przedsiębiorstwa.

[3] Postępowanie o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli dotyczy osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej. W tym przypadku trudno zaś mówić o utrzymaniu „przedsiębiorstwa". Nadal jednak postępowanie to zmierza do uniknięcia upadłości tej osoby, czyli do zapobieżenia likwidacji zgromadzonego przez nią majątku, środkiem do czego ma być układ z wierzycielami. Analogicznie należy wywieść w odniesieniu do układu możliwego do zawarcia w toku postępowania upadłościowego osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej.

Twierdzenia o wtórnym znaczeniu umiejscowienia danego postępowania wśród obowiązujących aktów prawnych nie podważa fakt legislacyjnego wydzielenia z dniem 1 stycznia 2016 r. postępowań układowych do odrębnej ustawy w postaci p.r. Pomijając już okoliczność, że nie jest to zabieg pionierski na ziemiach polskich[4], obie ustawy (p.r. oraz p.u.) oraz rozwiązania w nich zakorzenione wykazują ścisłe związki systemowe, których wzajemne respektowanie w procesie wykładni prawa jest bezdyskusyjne. Normy odsyłające, podobieństwo konstrukcyjne niektórych rozwiązań, a także ich wspólne osadzenie w szerszym systemie prawa gospodarczego dowodzą, że nie sposób traktować ich jako bytów całkowicie rozdzielnych. Dobrym tego potwierdzeniem jest przyjęte w języku prawniczym posługiwanie się sformułowaniem „postępowania insolwencyjne" na zbiorcze określanie procedur, nakierowanych na rozwiązanie problemu zadłużenia (sytuacji kryzysowej) dłużnika. W efekcie, sam fakt uregulowania postępowania restrukturyzacyjnego w jednej czy drugiej ustawie nie jest i może być samoistną podstawą różnicowania pozycji wierzycieli, w tym cesjonariusza.

Przyjętej wyżej oceny nie zmienia to, że stosunkowo szeroki, by nie powiedzieć zbyt szeroki, wachlarz dostępnych w prawie polskim postępowań restrukturyzacyjnych wpływa na ich proceduralne zróżnicowanie. Jest to stan konieczny, jeśli wziąć pod uwagę dwie zasadnicze kwestie. Pierwsza jest prozaiczna. Skoro ustawodawca przewidział kilka procedur, to logiczne jest, iż muszą zachodzić między nimi różnice. Nie sposób byłoby uzasadnić istnienie równoległych postępowań, które przebiegałyby w identyczny sposób. Druga z kolei wyraża się w tym, że u podstaw istniejącego zróżnicowania leży ich przeznaczenie. Choć wszystkie zmierzają do zbieżnego celu, są w założeniu dedykowane dłużnikom znajdującym się w odmiennych sytuacjach i tym samym wymagających, dla naprawy swej sytuacji, wdrożenia różnych mechanizmów proceduralnych[5]. W niektórych przypadkach wystarczające jest uzgodnienie nowych zasad spłaty zadłużenia, w innych pilna ochrona przed egzekucją, w pozostałych restrukturyzacja majątkowa (upłynnienie części aktywów) czy też oczyszczenie portfela kontraktów z tych nierentownych. To tylko przykłady, z którymi jednak wiąże się odmienny w poszczególnych postępowaniach stopień ingerencji sądu, zakresu immunitetu

[4] Na systemowy związek regulacji prawa upadłościowego oraz układowego zwracał uwagę SN już w okresie równoległego obowiązywania p.u.1934 oraz p.ukł.1934 (zob. postanowienie SN z dnia 26 kwietnia 2002 r., IV CKN 1667/00, BOSN).

[5] Refleksem tego stanu rzeczy jest ciążący na dłużniku obowiązek doboru postępowania odpowiadającego jego realnym potrzebom. Obowiązek ten ma charakter na tyle doniosły, że jego naruszenie w praktyce orzeczniczej skutkuje odmową otwarcia postępowania.

egzekucyjnego dłużnika, czas trwania postępowania, tryb przyjmowania i zatwierdzania układu czy rola organów pozasądowych. Tym samym naturalne jest, że mnogość dostępnych w prawie polskim procedur restrukturyzacyjnych skutkuje ich proceduralnym zróżnicowaniem.

Hipoteza badawcza 4: Przelew wierzytelności nie ogranicza cesjonariusza w legitymacji do zainicjowania postępowania restrukturyzacyjnego dłużnika w tych przypadkach, w których wszczęcie danego postępowania może nastąpić z inicjatywy wierzyciela.

Badania potwierdziły powyższą hipotezę.

Wyjściowo należy wskazać, że przelew wierzytelności w żaden sposób nie narusza ani nie modyfikuje zasady skargowości, która stanowi jedną z fundamentalnych zasad rządzących postępowaniami restrukturyzacyjnymi w prawie polskim. Wszczęcie którejkolwiek z procedur restrukturyzacyjnych wymaga aktywności uprawnionego w tym zakresie podmiotu.

Regułą jest, że legitymacja do zainicjowania postępowania restrukturyzacyjnego przysługuje dłużnikowi. W ramach wyjątku, w niektórych przypadkach ustawodawca przyznał ją także wierzycielom. Tak jest na gruncie układu w upadłości, jak i postępowania sanacyjnego, choć w tym ostatnim przypadku w ściśle sprecyzowanych przypadkach. Uwzględniając, że cesjonariusz wstępuje w sytuację prawną cedenta w pełnym zakresie, ewentualne ograniczenia jego uprawnień związanych z nabytą wierzytelnością muszą mieć wyraźne umocowanie. W obszarze legitymacji czynnej do wszczęcia postępowania restrukturyzacyjnego dłużnika nabytej wierzytelności limitacja taka nie występuje. Brak jest zatem jakichkolwiek podstaw normatywnych do różnicowania sytuacji prawnej cedenta i cesjonariusza w obszarze rzeczonej legitymacji, jeśli przelew nastąpił w sposób ważny i skuteczny. Istotą wierzytelności jest prawo dochodzenia spełnienia świadczenia przez dłużnika, a skoro tak – to funkcja windykacyjna realizowana przez postępowania restrukturyzacyjne przemawia za tym, że przelew wierzytelności zawsze przenosi na cesjonariusza prawo do wszczęcia postępowania restrukturyzacyjnego wobec dłużnika, tam gdzie uprawnienie do tego ma wierzyciel. Przelew wierzytelności bez przeniesienia rzeczonej legitymacji nie jest możliwy, podobnie jak i legitymacja nie może być samodzielnym przedmiotem cesji.

Potencjalne trudności mogą pojawić się wyłącznie w sytuacjach przejściowych, tj. gdy cedent zainicjował już postępowanie, a przelew wierzytelności nastąpił przed rozpoznaniem wniosku

przez sąd. Przypadek taki może mieć miejsce jedynie w odniesieniu do procedury sanacyjnej. Nawet jeśli przyjąć, że w takim scenariuszu warunkiem wstąpienia przez cesjonariusza do postępowania o otwarcie postępowania sanacyjnego jest wyrażenie na to zgody ze strony cedenta oraz dłużnika, nie jest to przejaw ograniczenia legitymacji cesjonariusza będący następstwem przelewu, lecz wynikająca z formalizmu procesowego[6] konsekwencja proceduralna wynikająca z faktu zmiany uprawnionego podmiotu w toku postępowania.

Uzupełniająco warto wskazać, że nabycie wierzytelności, oprócz legitymacji do zainicjowania postępowania, skutkuje równocześnie nabyciem innego uprawnienia mającego wpływ na przebieg wnioskowanego postępowania, Mianowicie, chodzi o prawo do poparcia określonego kandydata do pełnienia funkcji nadzorcy bądź zarządcy. W szerszym ujęciu również może być ono ujmowane jako wpisujące się w legitymację cesjonariusza do wszczęcia postępowania sanacyjnego dłużnika nabytej wierzytelności, które w imię efektywności powinno się toczyć z uwzględnieniem oczekiwanego kształtu personalnego co do osoby obejmującej rolę pozasądowego organu postępowania. Potwierdza to hipotezę, iż przelew wierzytelności w żaden sposób nie ogranicza cesjonariusza w legitymacji do zainicjowania postępowania restrukturyzacyjnego dłużnika w tych przypadkach, w których wszczęcie danego postępowania może nastąpić z inicjatywy wierzyciela.

Zestawienie powyższych konkluzji z zakresem czynności prawnie doniosłych ze strony wierzyciela na etapie związanym z wszczęciem postępowania restrukturyzacyjnego jego dłużnika, rozumianym jako przejaw dochodzenia zaspokojenia swojej wierzytelności, pozwala przyjąć, że pozycja cesjonariusza na etapie inicjalnym postępowań restrukturyzacyjnych nie budzi zastrzeżeń. Jest zgodna z istotą przelewu, systemowo spójna i nie zagraża interesom nabywcy wierzytelności, konstytuując jego pozycję prawną jako zasadniczo tożsamą z sytuacją cedenta. Takie podejście polskiego ustawodawcy znajduje odzwierciedlenie również w innych porządkach prawnych poddanych badaniu w ramach niniejszej pracy, tj. na gruncie prawa niemieckiego, włoskiego oraz litewskiego. Również tam przyjęto bowiem rozwiązania sprowadzające się do tego, że przelew wierzytelności nie ogranicza cesjonariusza w wykonywaniu uprawnień związanych z nabytą wierzytelnością w zakresie legitymacji do wszczęcia odpowiedniego postępowania restrukturyzacyjnego wobec dłużnika przenoszonej wierzytelności.

[6] S. Cieślak, *Formalizm postępowania cywilnego*, Warszawa 2008, s. 63–119.

Hipoteza badawcza 5: Nabycie wierzytelności względem dłużnika, co do którego nastąpiło wszczęcie postępowania restrukturyzacyjnego, skutkuje wejściem cesjonariusza w sytuację prawną cedenta w zakresie prawa uczestnictwa w tym postępowaniu.

Hipoteza ta została potwierdzona w toku przeprowadzonych badań.

Niezależnie od tego, czy przelew wierzytelności ma miejsce przed wszczęciem postępowania restrukturyzacyjnego, czy po tej dacie, cesjonariusz wstępuje w sytuację prawną cedenta w zakresie wynikającym z uczestnictwa w tym postępowaniu. W aspekcie proceduralnym przejawia się to w nabyciu statusu uczestnika postępowania w miejsce bądź obok cedenta. Wprawdzie w niektórych przypadkach wykonywanie uprawnień w toku postępowania może wymagać odpowiedniej inicjatywy po stronie cesjonariusza, jak np. złożenia wniosku o dopuszczenie do udziału, nie należy tego jednak poczytywać jako ograniczenia jego praw czy też deprecjacji jego pozycji prawnej względem posiadanej przez cedenta, a jedynie jako wymóg proceduralny związany z zabezpieczeniem prawidłowego przebiegu postępowania.

Status cesjonariusza jako uczestnika postępowania to nie tylko możliwość wykonywania uprawnień przewidzianych przepisami prawa i na zasadach w nich określonych, ale także konieczność poddania się skutkom wynikającym z faktu prowadzenia postępowania restrukturyzacyjnego. W szerszym ujęciu oznacza to przymus akceptacji sytuacji, w której dłużnik mierzy się z trudnościami finansowymi, wszakże jeżeli z umowy przelewu nie wynika nic innego, fakt zainicjowania czy kontynuowania postępowania restrukturyzacyjnego wobec dłużnika nie wpływa na ważność ani skuteczność zawartej umowy przelewu, a tym samym nie niweczy samego nabycia wierzytelności przez cesjonariusza.

Co istotne, posiadanie przez cesjonariusza statusu uczestnika postępowania nie oznacza jeszcze, że jego pozycja prawna w każdym aspekcie jest tożsama z pozycją prawną cedenta. Należy bowiem odróżnić sam fakt nabycia statusu uczestnika postępowania, jako konsekwencję przelewu wierzytelności, od zakresu uprawnień, z jakich cesjonariusz może korzystać na przestrzeni całego postępowania restrukturyzacyjnego. Zakres ten, jak pokazują przeprowadzone badania, ulega w niektórych obszarach ograniczeniom.

Hipoteza badawcza 6: Istota przelewu wierzytelności nakazuje, aby w toku postępowania restrukturyzacyjnego sytuacja cesjonariusza w każdym aspekcie była tożsama z sytuacją cedenta, jeśli chodzi o zakres i możliwość korzystania z uprawnień wierzycielskich.

Badania nie potwierdziły powyższej hipotezy.

Wprawdzie cesjonariusz wstępuje w pozycję prawną cedenta w pełnym zakresie, co pozwala postrzegać przelew jako jedynie zmianę podmiotową po stronie wierzyciela, bez wpływu na stosunek zobowiązaniowy, nie jest to reguła o charakterze absolutnym. Nie budzi w doktrynie ani orzecznictwie wątpliwości, iż mimo ogólnej zasady przechodzenia na nabywcę wszelkich praw związanych z wierzytelnością (art. 509 § 2 k.c.), niektóre uprawnienia – ze względu na swój osobisty charakter bądź naturę stosunku prawnego – nie przechodzą na cesjonariusza. Zatem już na poziomie dogmatycznym konstrukcja przelewu dopuszcza istnienie wyjątków od zasady pełnej sukcesji uprawnień wierzycielskich.

Przepisy normujące postępowania restrukturyzacyjne przewidują w wielu aspektach odstępstwa względem ogólnych regulacji prawa cywilnego, a ich stosowanie znajduje uzasadnienie nie tylko w obowiązywaniu normy kolizyjnej *lex specialis derogat legi generali*, ale również w tym, że rozwiązania szczególne podporządkowane są realizacji celu procedur restrukturyzacyjnych. W konsekwencji na poziomie generalnym nie sposób zanegować możliwości limitowania pewnych uprawnień cesjonariusza w toku postępowania restrukturyzacyjnego poprzez zwężenie ich zakresu w stosunku do tych, które przysługiwały cedentowi. Zasadnicze znaczenie w tym obszarze ma jednak to, co odnosi się zresztą do wszelkich ograniczeń praw jednostki w demokratycznym państwie prawa, aby istnienie i zakres obostrzeń w realizowaniu przez cesjonariusza jego prawa majątkowego, w tym możliwość decydowania o dochodzeniu nabytej wierzytelności, nie naruszały istoty tego prawa i były odpowiednio uzasadnione potrzebą ochrony celu postępowania restrukturyzacyjnego. Kluczowe jest, aby przewidziane przez ustawodawcę ograniczenia spełniały konstytucyjny wymóg konieczności oraz proporcjonalności, a tym samym były środkiem adekwatnym do realizacji tego celu.

Hipoteza badawcza 7: Obecny kształt regulacji prawnych przewiduje ograniczenia w zakresie uprawnień cesjonariusza względem cedenta na etapie zasadniczym postępowania restrukturyzacyjnego.

Hipoteza ta została potwierdzona w toku przeprowadzonych badań.

Obowiązujące regulacje, normujące postępowania restrukturyzacyjne na gruncie prawa polskiego, przewidują ograniczenia w zakresie realizacji przez cesjonariusza uprawnień wierzycielskich w toku tych postępowań. Obostrzenia te dotyczą sytuacji, gdy do przelewu wierzytelności doszło już po dniu otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego.

Kluczowe znaczenie w powyższym kontekście ma norma z art. 109 ust. 1 p.r. (odpowiednio art. 197 ust. 1 na gruncie p.u). Wprost wyłącza ona prawo głosu nad układem co do wierzytelności nabytej w toku otwartego postępowania restrukturyzacyjnego (w toku postępowania upadłościowego). Ustawodawca przewidział ponadto inne ograniczenia w sferze uprawnień cesjonariusza, czyniąc to na zasadzie odesłania do wspomnianego art. 109 ust. 1 p.r. W szczególności należy wskazać na ograniczenie możliwości zgłoszenia propozycji układowych, wpływu na powołanie rady wierzycieli oraz jej kształt osobowy.

Hipoteza badawcza 8: Uprawnienia wierzyciela związane z przyjęciem układu, w szczególności prawo zgłaszania propozycji układowych oraz prawo głosowania nad układem, należą do najistotniejszych uprawnień wierzycielskich na etapie zasadniczym postępowania restrukturyzacyjnego.

Badania potwierdziły powyższą hipotezę.

Mimo że układ stanowi jedynie środek służący realizacji prawidłowo rozumianego celu procedur restrukturyzacyjnych, to cały etap zasadniczy postępowania podporządkowany jest przygotowaniu procesu głosowania nad układem, przeprowadzeniu tego głosowania oraz zatwierdzeniu przyjętego układu. Układ jest zatem instytucją centralną wszystkich postępowań restrukturyzacyjnych, determinującą ich przebieg, jak i sposób zakończenia. W konsekwencji czynności bezpośrednio związane z kształtowaniem treści układu, takie jak prawo zgłaszania propozycji układowych oraz głosowania nad układem, mają kluczowe znaczenie w wachlarzu uprawnień wierzycielskich na etapie zasadniczym postępowania.

Hipoteza badawcza 9: Obowiązujące ograniczenia uprawnień cesjonariusza na etapie zasadniczym postępowania restrukturyzacyjnego są uzasadnione koniecznością usprawnienia przebiegu postępowania oraz przyczyniają się do realizacji jego celu.

Badania nie potwierdziły powyższej hipotezy.

O ile nie sposób odmówić słuszności twierdzeniu, iż kształt i wykładnia przepisów regulujących przebieg postępowań restrukturyzacyjnych powinny być podporządkowane realizacji ich podstawowego celu (art. 3 p.r.), to jednak analiza obecnych ograniczeń obciążających cesjonariuszy na etapie zasadniczym postępowań nie pozwala na przyjęcie wniosku, że rzeczywiście spełniają tę funkcję. Wręcz przeciwnie, wprowadzane obostrzenia nie tylko nie przyczyniają się do efektywnej realizacji celu postępowań, lecz mogą nawet utrudniać ich przebieg i osiągnięcie zamierzonych rezultatów.

Najbardziej doniosłym przejawem ograniczenia pozycji cesjonariusza, który nabył wierzytelność po otwarciu postępowania, jest pozbawienie go uprawnienia do składania propozycji układowych oraz prawa głosu nad układem. Rzeczone uprawnienia – jak wywiedziono wcześniej – należą do katalogu najważniejszych prerogatyw wierzycielskich w toku postępowań restrukturyzacyjnych. Jak można przyjąć, celem tych ograniczeń było zapobieżenie zjawisku skupowania wierzytelności celem kumulowania głosów i przegłosowania układu na niekorzyść pozostałych wierzycieli. Innymi słowy, obawy co do potencjalnego nadużywania przez cesjonariuszy uprawnień do złożenia i przegłosowania własnych propozycji układowych stanowiły podstawę do wprowadzenia wyłaczeń odpowiednio w art. 109 ust. 1 p.r. i art. 197 ust. 1 p.u. Podejście to nie jest jednak trafne. Zakres obowiązujących ograniczeń nie realizuje stawianego im celu ani nawet nie cechuje się spójnością. Po pierwsze, w ramach postępowania upadłościowego, w którym dochodzi do zainicjowania działań zmierzających do zawarcia układu, cesjonariusz jako wierzyciel, bez względu na moment nabycia wierzytelności, ma samodzielne uprawnienie do złożenia propozycji układowych (art. 266a ust. 2 p.u.), podczas gdy na gruncie przepisów p.r. uprawnienie to nie przysługuje cesjonariuszowi, który nabył wierzytelność po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego, nawet jeśli współdziała z innymi wierzycielami (art. 155 ust. 2 p.r.). Ograniczenie i zarazem zróżnicowanie to jest niezrozumiałe, jeżeli wziąć pod uwagę, że propozycje układowe stanowią tylko projekt uchwały, a ich przyjęcie wymaga akceptacji ze strony odpowiedniej większości wierzycieli, a następnie zatwierdzenia przez sąd.

Nie sposób przyjąć, że sam fakt zgłoszenia propozycji przez cesjonariusza mógłby godzić w cel postępowania restrukturyzacyjnego. Jeżeli propozycje nie znajdą akceptacji wierzycieli, nie zostaną przez nich przegłosowane. Po drugie, gdyby nawet cesjonariusz nabył wierzytelności w takim rozmiarze, że mógłby najpierw złożyć, a następnie przegłosować propozycje układowe wbrew mniejszości, nie można *a priori* zakładać, że jest to sprzeczne z celem postępowania restrukturyzacyjnego (utrzymaniem przedsiębiorstwa dłużnika, a przez to uniknięciem upadłości) ani też że automatycznie narusza to dyrektywę ochrony słusznych interesów wierzycieli. *De lege lata* ci ostatni dysponują przecież instrumentami prawnymi chroniącymi przed przyjęciem układu ich krzywdzącego, do czego służy w szczególności możliwość głosowania przeciw takiemu układowi oraz złożenie zastrzeżeń do układu. Do tego dochodzi jeszcze konieczność zbadania przez sąd każdego przegłosowanego układu z punktu widzenia jego zgodności z prawem, w tym zasadami współżycia społecznego, a także – z inicjatywy wierzycieli sprzeciwiających się treści układu – czy układ nadmiernie nie krzywdzi wierzycieli. Przy tym należy podkreślić, że przesłanka nadmiernej krzywdy jako podstawa odmowy zatwierdzenia układu musi mieć charakter skonkretyzowany. Nie wystarcza samo twierdzenie, że propozycje układowe złożone przez określony podmiot godzą w interesy pozostałych wierzycieli. Stan pokrzywdzenia musi zaistnieć *in concreto* i znaleźć wyraz w realnych skutkach ekonomicznych układu. W praktyce może to oznaczać np. nieuzasadnione zróżnicowanie stopnia zaspokojenia pomiędzy poszczególnymi grupami wierzycieli bądź też zaoferowanie im poziomu zaspokojenia niższego niż ten, który otrzymaliby w ramach prawdopodobnego scenariusza upadłościowego[7]. W przeciwnym razie samo źródło propozycji układowych (w tym ich złożenie przez cesjonariusza) nie może być kwalifikowane jako czynnik dezawuujący legalność czy opłacalność układu. Po trzecie, nie można na podstawie samych tylko przypuszczeń co do potencjalnego, niewłaściwego wykorzystania określonych uprawnień wyciągać od razu wniosku o konieczności wdrożenia szerokich, ogólnych obostrzeń, które negatywnie oddziałują również na sytuacje, w których te instrumenty byłyby wykorzystywane zgodnie z ich przeznaczeniem. Potencjalne nadużycia uprawnień przez pojedynczych wierzycieli nie powinny stanowić samoistnej i automatycznej podstawy do ograniczania uprawnień wszystkich cesjonariuszy w postępowaniu restrukturyzacyjnym. Po czwarte, wyłączenie prawa głosu po stronie cesjonariusza, który nabył wierzytelność po otwarciu postępowania, nie znajduje zastosowania w postępowaniu o zatwierdzenie układu, które od 2020 r. dominuje w praktyce restrukturyzacyjnej, stanowiąc ok. 90% prowadzonych

[7] B. Groele [w:] *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 165; S. Gurgul, *Prawo restrukturyzacyjne*…, kom. do art. 165, nb. 2.

postępowań. Już z tego tylko względu trzeba stwierdzić, że w zdecydowanej większości postępowań wspomniane ograniczenie, skoro nie obowiązuje, to i tak nie jest w stanie realizować przypisanego mu celu. Zresztą brak jest uzasadnienia, dlaczego w postępowaniach restrukturyzacyjnych o charakterze sądowym, gdzie nadzór jest intensywniejszy, wspomniane ograniczenie obowiązuje, podczas gdy w dominującym w praktyce rodzaju postępowania jego stosowanie – mimo kolejnych nowelizacji p.r. – pozostaje wyłączone. Po piąte wreszcie, to istnienie omawianych obostrzeń po stronie cesjonariuszy, a nie ich brak, może stanowić czynnik utrudniający osiągnięcie celów postępowań restrukturyzacyjnych. Ograniczenia te mogą bowiem zniechęcać potencjalnych inwestorów do angażowania się w proces restrukturyzacyjny, którzy – jak uczy praktyka – nierzadko są niezbędni dla powodzenia postępowania. Dlatego zakres dopuszczalnych instrumentów inwestycyjnych powinien być jak najszerszy i obejmować także możliwość nabywania wierzytelności objętych układem w celu uzyskania realnego wpływu na jego treść oraz doprowadzenia do jego przyjęcia. Tego rodzaju scenariusz może stanowić atrakcyjny instrument niepieniężnego oddłużenia dłużnika, w szczególności w przypadku, gdy nabyte wierzytelności zostaną zaspokojone poprzez ich konwersję na udziały bądź akcje w podwyższonym kapitale zakładowym. Rozwiązanie to pozwala ograniczyć wypływ środków pieniężnych i tym samym zwiększyć pulę dostępnych funduszy na zaspokojenie innych wierzycieli oraz rozwój przedsiębiorstwa, jak również sprzyja poprawie struktury bilansu, co z kolei przekłada się na zwiększenie wiarygodności finansowej dłużnika wobec otoczenia rynkowego i instytucji finansowych. Obecnie obowiązujące przepisy istotnie zaś utrudniają praktyczną realizację takiego scenariusza.

Innym przykładem limitacji uprawnień cesjonariusza w zakresie realizowania uprawnień wierzycielskich z wierzytelności nabytej po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego jest ograniczenie w prawie do uczestnictwa w inicjatywie powołania rady wierzycieli oraz kształtowania jej składu osobowego. Ograniczenia te bazują na podobnych obawach ustawodawcy, jak wcześniej wskazano w kontekście wyłączenia prawa głosu, budząc zarazem analogiczne wątpliwości co do zasadności ich obowiązywania. Nie wydają się konieczne z uwagi na charakter wniosków o powołanie lub zmianę członka rady, które nie mają mocy bezwzględnie wiążącej dla sędziego-komisarza. Każdorazowo organ ten pozostaje bowiem władny do nieuwzględniania wniosku w razie uzasadnionego przypuszczenia, iż wskazany wierzyciel nie będzie należycie pełnił obowiązków członka rady. Rozwiązanie to stanowi dostateczną barierę ochronną interesów wierzycieli, a przez to także celu postępowania, chroniąc przed przypadkami, którym analizowane ograniczenia miały przeciwdziałać.

W konsekwencji, obowiązujące ograniczenia uprawnień cesjonariusza na etapie zasadniczym postępowania, które wynikają wyłącznie z tego, że nabycie wierzytelności nastąpiło po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego, ani nie przyczyniają się do usprawnienia jego przebiegu, ani nie sprzyjają efektywniejszej realizacji celu, jakiemu postępowanie to ma służyć. Wniosek ten, wyprowadzony na podstawie zastosowania metod badawczych zaprezentowanych w pracy, znajduje potwierdzenie zwłaszcza w analizie porównawczej systemów prawnych wybranych państw (niemieckiego, włoskiego i litewskiego), w których brak jest analogicznych ograniczeń[8], a cele postępowań restrukturyzacyjnych pozostają w zasadniczym zakresie tożsame z celami stawianymi im w obrębie rodzimego porządku prawnego.

Hipoteza badawcza 10: Prawomocne zatwierdzenie układu, mimo że prowadzi do modyfikacji treści wierzytelności nim objętych, nie wpływa na możliwość ich przenoszenia w drodze przelewu.

Hipoteza ta została potwierdzona.

Z chwilą prawomocnego zatwierdzenia układu, przegłosowane w toku postępowania restrukturyzacyjnego propozycje układowe nabierają mocy wiążącej, co skutkuje modyfikacją wszystkich wierzytelności objętych układem w zakresie określonym jego treścią. Zmiany te dotyczą najczęściej zakresu i wysokości świadczeń, a nierzadko także sposobu ich wykonania. Wejście w życie układu powoduje, że związane nim wierzytelności funkcjonują w obrocie prawnym w skorygowanym kształcie. Nawet jeśli wierzyciel głosował przeciw układowi, po jego prawomocnym zatwierdzeniu musi zaakceptować powstałą zmianę w obrębie jego wierzytelności, co oznacza m.in., że w razie jej przelewu przechodzi ona na cedenta w kształcie nadanym przez układ. Istotne jest przy tym to, że sama modyfikacja treści wierzytelności nie wpływa na jej zbywalność ani nie stanowi podstawy do ograniczania możliwości jej przenoszenia na inne podmioty. Układ nie wprowadza żadnych obostrzeń w zakresie

[8] Pewne odstępstwo występuje jedynie na gruncie prawa włoskiego w odniesieniu do procedury zawarcia układu w toku postępowania likwidacyjnego (*concordato nella liquidazione giudiziale*), stanowiącej wyjątek od zasady pełnej likwidacji majątku dłużnika w ramach postępowania upadłościowego. W tym szczególnym trybie, zbliżonym do instytucji układu w upadłości znanej prawu polskiemu, przewidziano wyłączenie prawa głosu dla nabywców wierzytelności już po wydaniu orzeczenia o otwarciu postępowania likwidacyjnego (upadłościowego), chyba że nabywcą jest bank lub inny pośrednik finansowy.

przenoszenia wierzytelności, ale też ich nie usuwa. Wszelkie przesłanki, które generalnie mogą stanowić przeszkodę dla przelewu wierzytelności i o których mowa w art. 509 § 1 k.c. pozostają w mocy, nawet jeśli wierzytelność została poddana restrukturyzacji.

Hipoteza badawcza 11: Bez względu na rodzaj postępowania restrukturyzacyjnego, w którym doszło do prawomocnego zatwierdzenia układu, pozycja cesjonariusza co do zakresu jego uprawnień pozostaje jednakowa na etapie wykonawczym układu.

Badania potwierdziły powyższą hipotezę.

Zarówno w przypadku układów zawartych w ramach postępowań restrukturyzacyjnych uregulowanych w p.r., jak i w postępowaniach ujętych w przepisach p.u., status wierzyciela na etapie wykonawczym jest jednolity pod względem zakresu przysługujących mu uprawnień. Od chwili prawomocnego zatwierdzenia układu, niezależnie od rodzaju postępowania, w którym doszło do jego przyjęcia, wierzyciele objęci układem korzystają z tożsamych instrumentów prawnych służących ochronie ich interesów. Mogą zatem występować z wnioskiem o zmianę układu, jego uchylenie, jak również podejmować działania zmierzające do dochodzenia wierzytelności na drodze przymusowej, zarówno w ramach egzekucji singularnej, jak i uniwersalnej. Powyższe zasady dotyczą każdego wierzyciela, którego wierzytelność została objęta układem, niezależnie od tego, czy jest on wierzycielem pierwotnym, czy też nabywcą wierzytelności w drodze przelewu. W tym zakresie prawo polskie niczym nie różni się od innych systemów prawnych poddanych badaniu w ramach niniejszej pracy.

Hipoteza badawcza 12: Ograniczenia uprawnień cesjonariusza wierzytelności nabytej po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego, obowiązujące na etapie zasadniczym, ustają na etapie wykonawczym układu, co oznacza, że cesjonariusz korzysta w tym stadium z pełni uprawnień przysługujących wierzycielowi z tytułu wierzytelności objętej układem.

Hipoteza ta nie została potwierdzona w toku przeprowadzonych badań.

Zastosowane w pracy metody badawcze prowadzą do wniosku, że choć etap wykonawczy związany z realizacją układu następuje po formalnym zakończeniu postępowania restrukturyzacyjnego (z chwilą prawomocnego zatwierdzenia układu) i ma zupełnie inny charakter niż poprzednie etapy, to w określonych sytuacjach również w jego ramach

zaktualizować mogą się ograniczenia uprawnień cesjonariusza, które obowiązywały w toku etapu zasadniczego.

Przyjąć przy tym należy, że etap wykonawczy postępowania obejmuje nie tylko czynności związane z faktycznym realizowaniem świadczeń na poczet wierzytelności układowych, lecz również działania mające na celu dostosowanie układu do zmienionej sytuacji ekonomicznej dłużnika (postępowanie o zmianę układu), jak i działania destrukcyjne wobec układu na wypadek jego niewykonywania (postępowanie o jego uchylenie, postępowanie o ogłoszenie upadłości dłużnika). W odniesieniu do wyliczonych działań cesjonariusz posiada pełnię praw wierzycielskich. Oznacza to, że może dochodzić świadczeń układowych, jak i inicjować każde z wyliczonych postępowań. W tym zakresie jego sytuacja nie różni się względem sytuacji wierzycieli, których wierzytelności nie były przedmiotem przelewu. Sytuacja ulega natomiast zmianie w przypadku otwarcia postępowania o zmianę układu. Choć formalnie mamy wówczas do czynienia z odrębnym postępowaniem, to materialnie stanowi ono „przedłużenie" pierwotnego postępowania restrukturyzacyjnego, tyle że ukierunkowane jest nie na zawarcie, lecz zmianę warunków już obowiązującego układu[9]. W takim przypadku ograniczenia, które obowiązywały wobec nabywcy wierzytelności na etapie zasadniczym, ponownie znajdą zastosowanie[10]. W szczególności dotyczy to prawa głosu nad układem, które nie przysługuje cesjonariuszowi, jeśli nie przysługiwało mu ono w pierwotnym postępowaniu. Przyjąć również należy, że jeżeli w postępowaniu o zmianę układu stosuje się odpowiednio art. 155 ust. 2 p.r., to ograniczenie dotyczy także prawa składania propozycji układowych. Tym samym cesjonariusz ponownie znajduje się w gorszej pozycji względem innych wierzycieli.

Zastrzec jednak należy, że sygnalizowane obostrzenia aktualizują się wyłącznie w dwóch przypadkach: gdy cesjonariusz nabył wierzytelność na etapie zasadniczym postępowania restrukturyzacyjnego (tj. po jego otwarciu, lecz przed prawomocnym zatwierdzeniem układu), oraz gdy nabycie wierzytelności nastąpiło już po otwarciu postępowania o zmianę układu. W pierwszym przypadku normatywną podstawą ograniczeń w sferze prawa głosu jest art. 175

[9] Otwarcie postępowania o zmianę układu nie wstrzymuje obowiązku wykonywania pierwotnego układu, który w dalszym ciągu obowiązuje. Dopiero w momencie prawomocnego zatwierdzenia zmiany układu, moc tego poprzedniego ustaje, a w życie wchodzi układ o zmienionej treści (tak przykładowo F. Zedler [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 299; A.J. Witosz, A. Witosz [w:] *Prawo upadłościowe*…, kom. do art. 299).

[10] Nie dotyczy to jednak pozbawienia uprawnienia do złożenia wniosku o powołanie rady wierzycieli ani uprawnienia do wskazania kandydatów do jej składu. Jak bowiem należy przyjąć, w postępowaniu o zmianę układu nie ma podstaw do funkcjonowania tego organu.

ust. 1 w zw. z art. 173 ust. 4 p.r., w drugim zaś wynikający z art. 174 ust. 2 p.r. obowiązek odpowiedniego stosowania przepisów o zawarciu i zatwierdzeniu układu, zatem także art. 109 ust. 1 p.r.

W konsekwencji, uszczuplenie uprawnień cesjonariusza, charakterystyczne dla etapu zasadniczego, może przenikać do etapu wykonawczego postępowania restrukturyzacyjnego. Co prawda wyłącznie w sytuacji otwarcia postępowania o zmianę układu, jednak również w tym wypadku stanowi to istotną ingerencję w uprawnienia wierzycielskie związane z kształtowaniem treści układu, mające bezpośredni wpływ na zakres oraz sposób zaspokojenia wierzytelności. Ograniczenia cesjonariusza w toku postępowania o zmianę układu, tak w odniesieniu do prawa głosu, jak i możliwości składania propozycji układowych, nie znajdują przy tym racjonalnego uzasadnienia, podobnie jak brak go na etapie zasadniczym. Nie służą one ani ochronie interesów pozostałych wierzycieli (których sytuacja jest dostatecznie zabezpieczona przez obowiązujące instrumenty procesowe), ani efektywności realizacji układu. Przeciwnie – utrzymywanie tych obostrzeń może ograniczać elastyczność procesu restrukturyzacji oraz zniechęcać potencjalnych inwestorów do angażowania się w działania oddłużeniowe poprzez nabywanie wierzytelności i aktywne uczestnictwo w modyfikowaniu treści układu.

2. Postulat *de lege ferenda*

Dynamiczny rozwoju stosunków społeczno-gospodarczych, w ramach których wykształciła i gruntowała swoją pozycję, pełniąc rozmaite funkcje, instytucja przelewu wierzytelności, nieuchronnie pociąga za sobą wzrost stopnia skomplikowania obrotu gospodarczego. Złożoność ta wiąże się z kolei z ryzykiem powstania stanu niewypłacalności, rozumianej w ujęciu ekonomicznym jako bankructwo, a w ujęciu prawnym jako upadłość[11]. Naturalną konsekwencją tego zjawiska powinna być szczególna staranność w zakresie odpowiedniego kształtowania regulacji prawnych, w szczególności tych adresowanych do podmiotów zmagających się z problemami finansowymi. Przepisy normujące rzeczone zagadnienia powinny się cechować nie tylko przejrzystością i spójnością systemową, lecz również odpowiednim poziomem efektywności i to rozumianej nie wyłącznie w znaczeniu

[11] Z. Miczek, *Konsekwencje braku legitymacji*…, s. 78.

proceduralnym, ale przede wszystkim funkcjonalnym. Ich praktyczne zastosowanie powinno bowiem realnie ułatwiać osiągnięcie celów stawianych postępowaniom insolwencyjnym.

W powyższym kontekście efektywność regulacji postępowań restrukturyzacyjnych wymaga ich dostatecznej elastyczności, ujmowanej jako zdolność do wspierania różnorodnych modeli naprawczych, w tym z udziałem inwestorów. Ilustracją postulowanej elastyczności regulacyjnej może być m.in. otwarty katalog propozycji układowych, pozwalający na dostosowanie zasad zaspokojenia wierzytelności układowych do przypadku konkretnego dłużnika i jego realnych możliwości. Postępowanie restrukturyzacyjne nie powinno być postrzegane jedynie jako ściśle sformalizowana procedura nakierowana na restrukturyzację długu, tj. ustalenia nowych zasad zaspokojenia wierzycieli, lecz jako platforma umożliwiająca także angażowanie inwestorów oraz wykorzystanie ich zaplecza organizacyjnego, finansowego i *know-how*, które nierzadko warunkują powodzenie procesu naprawczego. W ujęciu negatywnym oznacza to konieczność eliminowania takich konstrukcji prawnych, które – nawet jeśli w zamyśle ustawodawcy miały wzmacniać skuteczność postępowań restrukturyzacyjnych – w praktyce stanowią bufor ograniczający realizację stawianych im zadań. Niewątpliwie żadne rozwiązania nie mogą prowadzić do naruszenia słusznych interesów wierzycieli, niemniej konieczne jest odnalezienie stanu równowagi między ochroną ich pozycji a zapewnieniem instrumentów prawnych pozwalających na maksymalizację należycie rozumianego celu postępowań.

Przeprowadzone w niniejszej pracy badania nad statusem cesjonariusza w postępowaniach restrukturyzacyjnych prowadzą do wniosku, że obowiązujące obecnie ograniczenia uprawnień nabywcy wierzytelności, w sytuacji gdy przelew nastąpił po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego (art. 109 ust. 1 p.r.) należy ocenić krytycznie. Funkcjonujące obostrzenia nie są niezbędne dla skutecznej ochrony interesów wierzycieli, a co istotniejsze – nie wspierają realizacji zasadniczego celu postępowań restrukturyzacyjnych. Wręcz przeciwnie, prowadzą do pogorszenia pozycji cesjonariusza, godząc w istotę przelewu i ograniczając wachlarz dopuszczalnych rozwiązań nakierowanych na rozwiązanie problemu zadłużenia dłużnika. Choć tak sformułowany wniosek odnosi się do wszystkich zidentyfikowanych ograniczeń w sferze uprawnień cesjonariusza, najdonioślejsze jego znaczenie ujawnia się w odniesieniu do prawa głosu nad układem oraz prawa zgłaszania propozycji układowych, czyli uprawnień, które z perspektywy wierzyciela mają fundamentalne znaczenie.

W konsekwencji sformułować należy postulat *de lege ferenda*, polegający na uchyleniu art. 109 p.r. w całości. Uchylenie ust. 1, przewidującego generalną zasadę wyłączenia prawa głosu na podstawie wierzytelności nabytej w drodze przelewu po otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego, czyniłoby bowiem dalsze obowiązywanie ust. 2 i 3, jako przewidujących wyjątki od tej zasady, bezprzedmiotowym. Usunięcie art. 109 p.r. prowadziłoby zarazem do eliminacji pozostałych ograniczeń uprawnień, ponieważ zostały one formułowane w drodze odesłania do tego przepisu. Dotyczy to w szczególności pozbawienia cesjonariusza uprawnienia do złożenia wiążącego wniosku o powołanie rady wierzycieli, wpływania na kształt osobowy tego organu (zarówno w zakresie wskazywania kandydatów na członków rady, jak i wnioskowania o dokonanie ich zmiany), a także ograniczeń w zakresie prawa do składania propozycji układowych.

Analogiczny postulat należy zgłosić na gruncie przepisów p.u. Jak wykazano w pracy, również w tej ustawie, choć w swej istocie skoncentrowanej na procedurze likwidacji majątku dłużnika, przewidziano postępowania, które z uwagi na realizowany przez nie cel, można określić jako restrukturyzacyjne. W p.u. odpowiednikiem art. 109 ust. 1 p.r. jest art. 197 ust. 1. Konsekwentnie zatem również i ten przepis winien zostać uchylony z przyczyn tożsamych jak wskazane w odniesieniu do art. 109 p.r.

Wykaz skrótów

1. Akty prawne

1.1. Prawo polskie

k.c.	ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 1071)
k.p.c.	ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1568 z późn. zm.)
k.s.h.	ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 18 z późn. zm.)
k.z.	rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27.10.1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U. Nr 82, poz. 598)
p.r.	ustawa z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1428 z późn. zm.)
p.u.	ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 614)
p.u.1934	rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 24.10.1934 r. – Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 z późn. zm.)
p.u.n.	ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (w brzmieniu obowiązującym do 31 grudnia 2015 r.) (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 233 z późn. zm.)
p.ukł.1934	rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 24.10.1934 r. – Prawo o postępowaniu układowem (Dz.U. Nr 93, poz. 836 z późn. zm.)
tarcza 4.0	ustawa z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19 (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 2141 z późn. zm.)

1.2. Prawo unijne

dyrektywa 2019/1023	dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1023 z dnia 20 czerwca 2019 r. w sprawie ram restrukturyzacji zapobiegawczej, umorzenia długów i zakazów prowadzenia działalności oraz w sprawie środków zwiększających skuteczność postępowań dotyczących restrukturyzacji, niewypłacalności i umorzenia długów, a także zmieniająca dyrektywę (UE) 2017/1132 (Dz.Urz. UE L Nr 172, poz. 18 z późn. zm.)

rozporządzenie Rzym I	rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I) (Dz.Urz. UE L Nr 177, s. 6)

1.3. Prawo obce – niemieckie, włoskie, litewskie

CCII	włoski Kodeks kryzysu przedsiębiorstwa i niewypłacalności (*Codice della crisi d'impresa e dell'insolvenza*), przyjęty w wykonaniu ustawy z dnia 19 października 2017 r., nr 155, i opublikowany w Gazzetta Ufficiale z dnia 14 lutego 2019 r., nr 38, w dodatku nadzwyczajnym
InsO	niemiecka Ordynacja upadłościowa (*Insolvenzordnung*) z dnia 5 października 1994 r. (BGBl. I S. 2866)
JUANI	litewska ustawa z dnia 13 czerwca 2019 r. o niewypłacalności osób prawnych (*Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatyma*s), nr XIII-2221, wersja skonsolidowana z dnia 1 grudnia 2022 r., TAR, 2019-06-27, 2019-10324
k.c. lit.	Kodeks cywilny Republiki Litewskiej (*Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas*) z dnia 18 lipca 2000 r., Nr VIII-1864 (Dziennik Ustaw Republiki Litewskiej „Valstybės žinios" z dnia 6 września 2000 r., Nr 74-2262)
StaRUG	niemiecka ustawa z dnia 22 grudnia 2020 r. o stabilizacji i restrukturyzacji przedsiębiorstw (*Unternehmensstabilisierungs- und Restrukturierungsgesetz*) (BGBl. I S. 3256)

2. Sądy i trybunały

NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
SA	sąd apelacyjny
SO	sąd okręgowy
SN	Sąd Najwyższy
SR	sąd rejonowy
TK	Trybunał Konstytucyjny

3. Publikatory, zbiory orzeczeń, czasopisma

BOSN	baza orzeczeń SN (sn.pl/orzecznictwo)
CBOSA	baza orzeczeń NSA (orzeczenia.nsa.gov.pl/)
Dz.U.	Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej
Dz.Urz. UE L	Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, seria L (legislacja)
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna

OTK	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
POSP	portal orzeczeń sądów powszechnych (orzeczenia.ms.gov.pl)
PPH	Przegląd Prawa Handlowego

4. Inne skróty

art.	artykuł
cz.	część
d.	dawny
kom.	komentarz
KRZ	Krajowy Rejestr Zadłużonych
lit.	litera
n.	następny
nb.	numer brzegowy
niepubl.	niepublikowany
nr	numer
pkt	punkt
por.	porównaj
poz.	pozycja
r.	rok
red.	redakcja
s.	strona
t.	tom
ust.	ustęp
zd.	zdanie
zm.	zmiany
zob.	zobacz

Bibliografia

1. Literatura

Adamus R., *Cesja wierzytelności przyszłych a postępowanie restrukturyzacyjne*, Doradca Restrukturyzacyjny 2016, nr 4.

Adamus R., *Miejsce prawa upadłościowego i naprawczego w systemie prawa*, Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego 2011, nr 1.

Adamus R., *Pełnomocnictwo do głosowania nad układem*, Doradca Restrukturyzacyjny 2025, nr 1.

Adamus R., *Polish bankruptcy and restructuring law for entrepreneurs and consumers*, Opole 2021.

Adamus R., *Prawo naprawcze przedsiębiorcy*, wyd. 1, Warszawa 2009.

Adamus R., *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. 2, Legalis 2019.

Adamus R., *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. 3, Legalis 2021.

Adamus R., *Przelew wierzytelności po ogłoszeniu upadłości z możliwością zawarcia układu*, Gazeta Sądowa 2006, nr 7–8.

Adamus R., *Trwałość bezskuteczności cesji wierzytelności przyszłych w czasie wykonywania układu*, Doradca Restrukturyzacyjny 2021, nr 4.

Adamus R., *Zarys ogólny historii prawa upadłościowego w Polsce* [w:] *Historia testis temporum, lux veritatis, vita memoriae, nuntia vestutatis. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Wojciechowi Kaczorowskiemu*, red. E. Kozerska, M. Maciejewski, P. Stec, Opole 2015.

Adamus R. [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, wyd. 2, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2020.

Adamus R., Bokina W., *Wybrane problemy prawne dotyczące postępowania o zmianę układu*, Doradca Restrukturyzacyjny 2022, nr 2.

Allerhand M., *Prawo upadłościowe. Prawo o postępowaniu układowem. Komentarz*, Warszawa 1937.

Antonowicz A., Antonowicz P., Kaczmarek P., Siciński J., *Kryzys i erozja kondycji finansowej – barometr upadłości czy sygnał do restrukturyzacji? Finanse, statystyka i studia przypadków*, Sopot 2021.

Asłanowicz M., *Elementy konstrukcyjne osobowych spółek handlowych*, Prawo Spółek 2000, nr 5.

Babiarz-Mikulska K., *Status prawny wierzyciela w polskim postępowaniu naprawczym*, Kraków 2006.

Babiarz-Mikulska K., Czapracka A., Morawska S., *Ocena efektywności procedur upadłościowych wobec przedsiębiorców. Aspekty prawne, ekonomiczne i organizacyjne*, Warszawa 2012.

Barankiewicz T. [w:] *Metodologia dysertacji doktorskiej dla prawników*, red. H. Izdebski, A. Łazarska, Warszawa 2022.

Berek M., *Przelew wierzytelności w stosunkach solidarnych – uwagi na kanwie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2012 r., V CSK 219/11* [w:] *Nie tylko hipoteka... Zeszyt jubileuszowy dedykowany Profesorowi Jerzemu Pisulińskiemu*, red. M. Kućka, K. Pałka, Warszawa 2015.

Berek M. [w:] *Zobowiązania. Część ogólna. Tom II. Komentarz*, red. P. Machnikowski, Legalis 2024.

Breczko A., *Prawo a moralność w teorii i praktyce wczoraj i dziś (zarys wykładu)*, Białystok 2004.

Brol J. [w:] *Prawo upadłościowe. Komentarz* [w:] *Prawo handlowe*, LEX 2001.

Broniewicz W., *Legitymacja procesowa*, Łódź 1963.

Broniewicz W., *Następstwo procesowe w polskim procesie cywilnym*, Warszawa 1971.

Buber O., *Polskie prawo upadłościowe*, Warszawa 1936.

Burczak K., Dębiński A., Jońca M., *Łacińskie sentencje i powiedzenia prawnicze*, Warszawa 2007.

Chilarski T., *Upadłość transgraniczna w prawie Unii Europejskiej*, Warszawa 2008.

Chmaj M., *Zasada wolności oraz przesłanki ograniczenia konstytucyjnych wolności i praw* [w:] *Konstytucyjne wolności i prawa w Polsce*, red. M. Chmaj, Warszawa 2023.

Chrapoński D., *Wyłączenia z masy upadłości*, Warszawa 2010.

Chrapoński D., *Zasądzenie świadczenia i sposób oznaczenia syndyka lub zarządcy w procesach z ich udziałem*, Doradca Restrukturyzacyjny 2023, nr 1.

Chrapoński D. [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, red. A. Torbus, A.J. Witosz, A. Witosz, LEX 2016.

Chrapoński D. [w:] *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. II, red. A.J. Witosz, LEX 2021.

Ciepła H. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. Część ogólna*, wyd. II, red. J. Gudowski, LEX 2018.

Ciepła H. [w:] *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania. Tom I–II*, wyd. X, red. G. Bieniek, LEX 2011.

Ciepła H., Żyznowski T., *Glosa do wyroku s.wojew. z dnia 25 lutego 1993 r., I Cr 68/93*, Orzecznictwo Sądów Polskich 1994, nr 2.

Cieślak S., *Formalizm postępowania cywilnego*, Warszawa 2008.

Cieślak S., *Wpływ postępowania upadłościowego na postępowania w sprawach gospodarczych*, Palestra 2008, nr 9–10.

Cybulska-Bienioszek A., Witosz A.J., *Dopuszczalność sprzedaży całego przedsiębiorstwa na podstawie art. 323 Prawo restrukturyzowanego*, Doradca Restrukturyzacyjny 2024, nr 1.

Czajka D., *Postępowanie naprawcze*, Warszawa 2004.

Czarnota T., *Efektywność postępowania upadłościowego z możliwością zawarcia układu a problematyka odsetek od wierzytelności objętych układem*, Fenix.Pl 2011, nr 3.

Czech B. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom I. Komentarz. Art. 1–205*, red. A. Marciniak, Legalis 2019.

Czech T., *Księgi wieczyste i hipoteka. Komentarz. Tom II. Hipoteka*, wyd. II, LEX 2024.

Czepita S., *Koncepcje teoretycznoprawne w Polsce międzywojennej*, Czasopismo Prawno-Historyczne 1980, nr 2.

Czornik A., Koczwara P., *Postępowanie o otwarcie postępowania sanacyjnego z wniosku wierzyciela – zagadnienia praktyczne*, Doradca Restrukturyzacyjny 2016, nr 4.

Danielak W., Zimmerman P., *Wpływ uchylenia układu na dalszy los wierzytelności zrestrukturyzowanych w całości w zakresie określonym w tym układzie i na bieg odsetek od tych wierzytelności*, Doradca Restrukturyzacyjny 2020, nr 4.

Filipiak P., *Kto nie jest związany układem na podstawie art. 166 ust. 2 ustawy – Prawo restrukturyzacyjne?*, Polski Proces Cywilny 2021, nr 2.

Filipiak P. [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. III, red. P. Filipiak, A. Hrycaj, LEX 2023.

Filipiak P. [w:] *Upadłość konsumencka. Komentarz*, red. P. Filipiak, A. Hrycaj, LEX 2020.

Filipiak P., Groele B., Hrycaj A. [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, wyd. 2, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2020.

Flaga-Gieruszyńska K., *Prawo upadłościowe i naprawcze*, wyd. 4, Warszawa 2012.

Flaga-Gieruszyńska K., Zieliński A., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, wyd. 12, Legalis 2024.

Flejszar R., Tatara K., Trela Ł., *Prawomocność postanowienia o zatwierdzeniu układu w postępowaniu o zatwierdzenie układu w kontekście zaskarżenia jurysdykcji krajowej*, Doradca Restrukturyzacyjny 2022, nr 1.

Fluder R., *Ochrona prawnokarna postępowań restrukturyzacyjnych przed negatywnymi zachowaniami dłużnika*, Doradca Restrukturyzacyjny 2018, nr 1.

Frosztęga N., *Postępowanie o zatwierdzenie układu 2.0. – zagadnienia wybrane*, Doradca Restrukturyzacyjny 2022, nr 1.

Frosztęga N., *Uproszczone postępowanie restrukturyzacyjne – zagadnienia wybrane. Część II*, Doradca Restrukturyzacyjny 2021, nr 1.

Frosztęga N., *Wpływ układu na zakres odpowiedzialności współdłużników*, Doradca Restrukturyzacyjny 2023, nr 3.

Frosztęga N., Sierakowski B., *Czy postępowanie restrukturyzacyjne może zmierzać do sprzedaży przedsiębiorstwa dłużnika*, Monitor Prawa Bankowego 2018, nr 12.

Frosztęga N., Waberski M., *Zwrot przedmiotu umowy przez dłużnika w kontekście zakazu spełniania świadczeń wynikających z wierzytelności objętych układem*, Monitor Prawa Bankowego 2021, nr 3.

Frosztęga N., Woźniak H., *Skutki dokonania cesji wierzytelności przyszłych z tytułu czynszów najmu przez podmiot, wobec którego następnie otwarto postępowanie restrukturyzacyjne*, „Nieruchomości@" 2021, wydanie specjalne (V).

Geromin M., Hrycaj A., Miczek Z. [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, wyd. 2, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2020.

Gewald W. [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, red. A. Torbus, A.J. Witosz, A. Witosz, LEX 2016.

Gil I. [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, wyd. 2, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2020.

Głodowski W., *Istota domniemań prawnych (praesumptio iuris)* [w:] *System Postępowania Cywilnego. Tom 2 Dowody w postępowaniu cywilnym.* red. Ł. Błaszczak, Warszawa 2021.

Głodowski W., *Mediacje przy zawieraniu układu w ramach postępowania upadłościowego*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 2025, nr 4.

Głodowski W., *Pozycja prawna wierzyciela w postępowaniu upadłościowym*, Poznań 2002.

Głodowski W. [w:] *Meritum. Prawo restrukturyzacyjne i prawo upadłościowe*, red. I. Gil, Warszawa 2021.

Głodowski W. [w:] *System Postępowania Cywilnego. Tom 1. Instytucje postępowania cywilnego*, red. Ł. Błaszczak, J. Studzińska, Legalis 2025.

Głodowski W. *Wpływ postępowania upadłościowego na sądowe postępowania egzekucyjne* [w:] *Zadłużenie i niewypłacalność dłużnika. Wybrane aspekty postępowania zabezpieczającego, egzekucyjnego, restrukturyzacyjnego i upadłościowego w polskim systemie prawnym*, red. I. Gil, A. Góra-Błaszczykowska, K. Flaga-Gieruszyńska Sopot 2018.

Głodowski W., Hrycaj A., *Postępowanie w przedmiocie ogłoszenia upadłości konsumenckiej*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 2011, nr 3.

Głodowski W., Hrycaj A., *Zakres podmiotowy i podstawy ogłoszenia „upadłości konsumenckiej"*, PiP 2010, nr 2.

Gołąb A. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, wyd. 4, red. P. Rylski, A. Olaś, Legalis 2025.

Górniak K., *Skuteczność umownych ograniczeń przelewu wierzytelności*, Warszawa 2021, https://iws.gov.pl/wp-content/uploads/2022/03/IWS_Gorniak-K._Skutecznosc-umownych-ograniczen-przelewu-wierzytelnosci.pdf.

Gregulska-Oksińska A., *Użyteczność poznawcza wywiadu jako metody badawczej zagadnienia kontroli zarządczej w jednostkach samorządu terytorialnego*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu 2021, vol. 65, nr 3.

Grenda Ł., *Postępowanie restrukturyzacyjne jako alternatywa dla upadłości – korzyści ekonomiczne i ograniczenia prawne*, Doradca Restrukturyzacyjny 2025, nr 2.

Grenda Ł., *Spis wierzytelności w postępowaniu restrukturyzacyjnym*, Doradca Restrukturyzacyjny 2019, nr 4.

Groele B. [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. II, red. P. Filipiak, A. Hrycaj, LEX 2020.

Groele B., Hrycaj A. [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, wyd. 2, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2020.

Grzesiak T., Trela Ł., *Prawo głosu na zgromadzeniu wierzycieli w postępowaniu o zmianę układu*, Doradca Restrukturyzacyjny 2022, nr 3.

Grzesiak T., Trela Ł., *Wybrane problemy z zakresu postępowania o zatwierdzenie układu*, Doradca Restrukturyzacyjny 2024, nr 4.

Grzesiok-Horosz A. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, wyd. 3, red. M. Załucki, Legalis 2023.

Grzeszczak R., *Transfer myśli prawnej*, http://www.polska-niemcy-interakcje.pl/articles/show/18.

Grzybowski M., Safjan M., *Właściwość zobowiązania jako przesłanka ważności przelewu. Glosa do wyroku SN z dnia 5 listopada 1996 r., II CKN 4/96*, Glosa 1997, nr 10.

Gurgul S., *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. 3, Legalis 2020.

Gurgul S., *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. 3, Legalis 2020.

Gurgul S., *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, wyd. 9, Legalis 2013.

Haładyj K., *Sekurytyzacja – potrzeba zmian*, PPH 2007, nr 3.

Heropolitańska I., *Prawne zabezpieczenia zapłaty wierzytelności*, wyd. 5, Warszawa 2023.

Hołda A., Strojny K., *Determinanty upadłości przedsiębiorstw w Polsce – systematyka i badanie komparatywne opinii kadry zarządzającej i syndyków*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości 2019, t. 101.

Horosz P., *Zmiana układu przez sąd w celu jego zatwierdzenia –analiza projektowanego art. 165a Prawa restrukturyzacyjnego na tle regulacji dyrektywy 2019/1023*, PPH 2023, nr 8.
Horowski J., *Cesja wedle prawa cywilnego obowiązującego w Małopolsce, z uwzględnieniem przepisów prawa cywilnego, obowiązującego w innych dzielnicach Polski, jak i nowego projektu polskiego zobowiązań*, Kraków 1933.
Hrycaj A., *Chcącemu nie dzieje się krzywda, czyli nieaktywny wierzyciel hipoteczny w postępowaniu upadłościowym*, Doradca Restrukturyzacyjny 2024, nr 3.
Hrycaj A., *Cztery postępowania restrukturyzacyjne*, Doradca Restrukturyzacyjny 2015, nr 1.
Hrycaj A., *Postępowanie o zatwierdzenie układu*, Warszawa 2024.
Hrycaj A., *Przegląd orzecznictwa w sprawach restrukturyzacyjnych i upadłościowych*, Doradca Restrukturyzacyjny 2018, nr 2.
Hrycaj A., *Syndyk masy upadłości*, Poznań 2006.
Hrycaj A., *Upadłość osób fizycznych*, Doradca Restrukturyzacyjny 2025, nr 2.
Hrycaj A. [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. III, red. P. Filipiak, A. Hrycaj, LEX 2023.
Hrycaj A. [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, wyd. 1, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2016.
Hrycaj A., Filipiak P., Sierakowski B., *Postępowanie restrukturyzacyjne w praktyce sądów powszechnych*, Warszawa 2020.
Hrycaj A., Geromin M. [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. III, red. P. Filipiak, A. Hrycaj, LEX 2023.
Hrycaj A., Groele B. [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. III, red. P. Filipiak, A. Hrycaj, LEX 2023.
Jabłońska-Bonca J., *Wprowadzenie do prawa*, wyd. 2, Warszawa 2008.
Preuß N. [w:] Jaeger, *Insolvenzordnung Großkommentar*, Berlin–Boston 2020.
Jakubecki A. [w:] F. Zedler, A. Jakubecki, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, wyd. III, LEX 2011.
Jakubecki A. [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, wyd. 2, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2020.
Janda P., *Czas na złożenie wniosku o zatwierdzenie przygotowanych warunków sprzedaży w postępowaniu upadłościowym*, Doradca Restrukturyzacyjny 2025, nr 2.
Janda P., *Ochrona osób trzecich w postępowaniu upadłościowym obejmującym likwidację majątku upadłego przedsiębiorcy*, Warszawa 2011.
Janda P., *Pojęcie wierzyciela w postępowaniu upadłościowym*, Przegląd Sądowy 2006, nr 6.

Janda P., *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. III, LEX 2023.
Jaślikowski M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. P. Rylski, A. Olaś, Legalis 2024.
Jeleński K., *Problemy z cesją wierzytelności w postępowaniu restrukturyzacyjnym*, Doradca Restrukturyzacyjny 2017, nr 4.
Jędrejek G., *Legitymacja procesowa w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2019.
Jędrejek G., *Wnioski i postulaty de lege ferenda* [w:] *Legitymacja procesowa w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2019.
Jokubauskas R., *Juridinių Asmenu Nemokumo Procesas*, Krokuva 2021.
Katner P., *Przeniesienie wierzytelności w umowie faktoringu*, Warszawa 2011.
Kelsen H., *Czysta teoria prawa*, tłum. R. Szubert, red. i wstęp A. Bosiacki, Warszawa 2014.
Kędzierski D. Van, *Metodologia i paradygmat polskich szczegółowych nauk prawnych*, Transformacje Prawa Prywatnego 2018, nr 3.
Kędzierski P., *Dochodzenie roszczeń w procesie a ustalenie planu spłaty dla upadłego konsumenta*, Doradca Restrukturyzacyjny 2025, nr 2.
Kędzierski P., *Zatwierdzenie układu w (uproszczonym) postępowaniu o zatwierdzenie układu*, Doradca Restrukturyzacyjny 2021, nr 4.
Koenner M., *Likwidacja upadłościowa*, Kraków 2006.
Korzonek J., *Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowem. Komentarz*, Kraków 1935.
Korzonek J., *Prawo upadłościowe i prawo o postępowaniu układowym. Komentarz*, Wrocław 1992.
Kos M., Zimmerman P., *Wpływ czynności w postępowaniu o ogłoszenie upadłości i postępowaniu upadłościowym*, Monitor Prawa Bankowego 2013, nr 5.
Kosmal R., Kwiatkowski D., *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. II, LEX 2022.
Kostecki S. [w:] *Ustawa o księgach wieczystych i hipotece. Komentarz*, red. serii K. Osajda, red. tomu W. Borysiak, Legalis 2022.
Kozieł G. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania – część ogólna*, wyd. II, red. A. Kidyba, LEX 2014.
Kozub G., *Rada wierzycieli w postępowaniach upadłościowym i restrukturyzacyjnym – najważniejsze zmiany wprowadzone ustawą z 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne*, Doradca Restrukturyzacyjny 2017, nr 2.
Krahe M., *Understanding Italy's Stagnation (2023)*, https://dezernatzukunft.org/understanding-italys-stagnation.

Krawczyk-Giehsmann A., *Rola nadzorcy w postępowaniu restrukturyzacyjnym z układem częściowym*, Doradca Restrukturyzacyjny 2018, nr 2.
Kruczalak-Jankowska J., *Ogłoszenie upadłości. Skutki dotyczące zobowiązań w krajowym i transgranicznym postępowaniu upadłościowym*, Warszawa 2010.
Kruczalak-Jankowska J., *Propozycje wdrożenia dyrektywy 2019/1023 o restrukturyzacji i upadłości w zakresie systemu wczesnego ostrzegania w Polsce*, PPH 2023, nr 8.
Kruczalak-Jankowska J., *Sprzedaż przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części w ramach przygotowanej likwidacji (tzw. pre-pack)*, Gdańskie Studia Prawnicze 2018, t. XXXIV.
Kruczalak-Jankowska J. [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, wyd. 2, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2020.
Kruczalak-Jankowska J., Machnikowska A., Maśnicka M., Działalność sądów w postępowaniach restrukturyzacyjnych i upadłościowych: bariery funkcjonowania i instrumenty poprawy systemu upadłościowego w Polsce, Gdańsk 2019.
Krzanicka-Burda A., *Pozyskanie finansowania lub inwestora – zagadnienia wybrane*, Doradca Restrukturyzacyjny 2020, nr 1.
Krzykowski A., *Umowne zakazy przelewu wierzytelności (pacta de non cedendo) w obrocie krajowym i międzynarodowym*, Warszawa 2012.
Księżak P. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. serii K. Osajda, red. tomu W. Borysiak, Legalis 2024.
Kubiczek M., Sokół B., *Dokonywanie obwieszczenia o dniu układowym – wybrane problemy praktyczne*, Doradca Restrukturyzacyjny 2022, nr 1.
Kubiczek M., Sokół B., *Przesłanki prowadzenia postępowania restrukturyzacyjnego w świetle jego celu*, Doradca Restrukturyzacyjny 2015, nr 2.
Kupis P., *Dysfunkcje postępowań upadłościowych*, Biuletyn PTE 2017, nr 2.
Kurowski W., *Przelew wierzytelności w prawie prywatnym międzynarodowym*, Kraków 2005.
Kurowski W. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. Część ogólna (art. 353–534)*, red. M. Fras, M. Habdas, Warszawa 2018.
Kurowski W. [w:] *Prawo prywatne międzynarodowe. Komentarz*, red. M. Pazdan, Warszawa 2018.
Kurowski W. [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 9. Międzynarodowe prawo handlowe*, red. W. Popiołek, Warszawa 2013.
Kurowski W. [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 20B. Prawo prywatne międzynarodowe*, red. M. Pazdan, Warszawa 2015.

Kuźnik M., *Zakres kognicji sądu upadłościowego w przedmiocie zatwierdzenia układu w postępowaniu upadłościowym*, w: *Zmiany prawodawstwa gospodarczego w okresie transformacji ustrojowej w Polsce*, red. T. Kocowski, K. Marak, Prace naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu 2014 Nr 362.

Laskowska A., *Zawieszenie sądowego postępowania rozpoznawczego w sprawach cywilnych*, Warszawa 2009.

Leszczyński L., *Zagadnienia teorii stosowania prawa. Doktryna i tezy orzecznictwa*, Kraków 2001.

Lewandowski S., *Retoryczne i logiczne podstawy argumentacji prawniczej*, wyd. 2, Warszawa 2015.

Liebeskind A., *Przelew i wstąpienie osoby trzeciej w prawa zaspokojonego wierzyciela*, Warszawa 1938.

Lipowicz Ł., *Dopuszczalność formalnej kontroli listy wierzytelności przez sędziego-komisarza*, Monitor Prawniczy 2011, nr 9.

Lipowicz Ł. [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. 1, red. P. Filipiak, A. Hrycaj, Warszawa 2017.

Lipowicz Ł. [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. III, red. P. Filipiak, A. Hrycaj, LEX 2023.

Litwińska-Werner M. [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 17B. Prawo spółek kapitałowych*, wyd. 2, red. S. Sołtysiński, Warszawa 2016.

Liżewski B., *System prawa a porządek prawny. Między konstrukcją normatywną a prawem w działaniu*, Warszawa 2021.

Łętowska E. [w:] *System prawa cywilnego. Tom III, cz. 1. Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. W. Czachórski, red. tomu S. Grzybowski, Wrocław 1985.

Machnikowski P., *Swoboda umów według art. 353[1] KC. Konstrukcja prawna*, Warszawa 2005.

Machnikowski P. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, wyd. 11, Legalis 2023.

Machowska A. [w:] *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, red. A. Machowska, wyd. 2, Warszawa 2021.

Magnowski B., Młocek W., *Niedopuszczalność spełniania świadczeń wynikających z wierzytelności objętych układem a opóźnienie lub zwłoka w wykonaniu zobowiązań*, Doradca Restrukturyzacyjny 2022, nr 2.

Magnowski B., Młocek W., *Wybrane praktyczne aspekty związane z wykonywaniem układu w postępowaniu restrukturyzacyjnym*, Doradca Restrukturyzacyjny 2022, nr 3.

Malinowski A., *Polski język prawny. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 2006.
Maliszewski J., *Dzieje wpływów prawa niemieckiego w Polsce* [w:] *Związki prawa polskiego z prawem niemieckim*, red. A. Liszewska, K. Skotnicki, Łódź 2006.
Malmuk-Cieplak A. [w:] *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. II, red. A.J. Witosz, LEX 2021.
Manowska M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Tom I. Art. 1–477(16)*, red. M. Manowska, LEX 2022.
Marzio F. Di, *Codice Civile*, Milano 2020.
Marzio F. Di, *Codice della crisi d'impresa*, Milano 2022.
Mazur G., Kaczor P., *Postępowanie o zawarcie układu na zgromadzeniu wierzycieli przez osobę fizyczną nieprowadzącą działalności gospodarczej – zagadnienia praktyczne*, Doradca Restrukturyzacyjny 2024, nr 1.
Mączyńska E., Morawska S., *Efektywność procedur upadłościowych. Bankructwa przedsiębiorstw, katharsis i nowa szansa*, Warszawa 2015.
Merczyński B., Murawska M., *Wpływ otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego na postępowania sądowe i egzekucyjne*, Monitor Prawa Bankowego 2015, nr 12.
Michalak J., Sokół B., *Zagrożenie niewypłacalnością – definicja ekonomiczno-prawna i sposób identyfikacji*, Doradca Restrukturyzacyjny 2023, nr 2.
Miczek Z., *Dostęp do akt postępowań upadłościowych i restrukturyzacyjnych*, Doradca Restrukturyzacyjny 2016, nr 3.
Miczek Z., *Konsekwencje braku legitymacji procesowej upadłego dla postępowań sądowych wszczynanych po ogłoszeniu upadłości*, Doradca Restrukturyzacyjny 2025, nr 2.
Mogiełka P., *Teoria gier w praktyce doradcy restrukturyzacyjnego. Zastosowanie kooperacyjnej teorii gier w procesie zawierania układu*, Doradca Restrukturyzacyjny 2025, nr 1.
Mojak J., *Obrót wierzytelnościami*, wyd. 4, Warszawa 2021.
Mojak J., *Przelew wierzytelności w polskim prawie cywilnym*, Lublin 1990.
Mojak J. [w:] *Kodeks cywilny. Tom II. Komentarz do artykułów 450–1088*, wyd. 10, red. K. Pietrzykowski, Legalis 2021.
Morek R. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, wyd. 33, red. serii K. Osajda, red. tomu W. Borysiak, Legalis 2024.
Mularski K., *O pewnej wizji dogmatyki prawa jako nauki*, Państwo i Prawo 2018, nr 8.
Mularski K. [w:] *Kodeks cywilny. Tom II. Komentarz. Art. 353–626*, wyd. 3, red. M. Gutowski, Legalis 2022.

Mularski K. [w:] *Kodeks cywilny. Tom III. Komentarz. Art. 627–1088*, wyd. 3, red. M. Gutowski, Legalis 2022.

Muliński M., Jadłowski P. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 730–1217*, wyd. 4, red. J. Jankowski, S. Cieślak, Legalis 2024.

Najman M., *Specyfika zawierania umowy sekurytyzacji*, Studia Prawno-Ekonomiczne 2017, t. CIV.

Nazarewicz P., *Ogłoszenie upadłości podmiotu gospodarczego posiadającego tylko jednego wierzyciela*, PPH 1997, nr 8.

Nazarewicz P., *Układ w postępowaniu upadłościowym*, PPH 1994, nr 2.

Nazaruk P. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. P. Nazaruk, LEX 2024.

Niesiołowski J., *Leges imperfectae w prawie*, Gdańskie Studia Prawnicze 2017, t. XXXVIII.

Nigro A., Battermoli D., *Diritto della crisi delle imprese. Le procedure concorsuali*, Bologna 2023.

Nowacki A., *Wierzytelności nieme w postępowaniu restrukturyzacyjnym*, PPH 2023, nr 3.

Nowacki J., *„Odpowiednie" stosowanie przepisów prawa*, PiP 1964, nr 3.

Ohanowicz A., *Niesłuszne wzbogacenie*, Warszawa 1956.

Olczak-Dąbrowska D. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–45816. Tom I*, red. T. Szanciło, Legalis 2023.

Olejniczak A. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania – część ogólna*, wyd. II, red. A. Kidyba, Warszawa 2014.

Panfil K. [w:] *Ustawa o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego oraz Deweloperskim Funduszu Gwarancyjnym. Komentarz* [w:] *Zobowiązania. Tom V. Przepisy pozakodeksowe. Komentarz*, red. P. Machnikowski, Legalis 2025.

Pannert M., *Wpływ upadłości likwidacyjnej na wykonanie zobowiązań z umów wzajemnych*, Warszawa 2010.

Piasecki K., *Prawo upadłościowe. Prawo o postępowaniu układowym. Komentarz*, Bydgoszcz–Warszawa 1999.

Piaskowska O.M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Art. 1–505(39). Tom I*, red. O.M. Piaskowska, LEX 2024.

Piaskowska O.M. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany. Art. 506–1217. Tom II*, red. O.M. Piaskowska, LEX 202.

Płonka E., *Glosa do wyroku s.apel. z dnia 10 października 1996 r., I ACr 553/96*, Rejent 1996, nr 12.

Pogonowski P. , *Rada wierzycieli w postępowaniu upadłościowym*, Prawo Spółek 2002, nr 5.
Pogonowski P., *Zgromadzenie wierzycieli w postępowaniu upadłościowym*, Prawo Spółek 2002, nr 2.
Porzycki M., *Komentarz do niektórych przepisów ustawy – Prawo upadłościowe* [w:] *Upadłość i restrukturyzacja deweloperów. Komentarz*, LEX 2019.
Pyziak-Szafnicka M. [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 1. Prawo cywilne – część ogólna*, wyd. 2, red. M. Safjan, Warszawa 2012.
Rachwał A. [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, wyd. 9, red. M. Bieniak, Legalis 2024.
Radwański Z., Olejniczak A., *Prawo cywilne – część ogólna*, wyd. 12, Warszawa 2013.
Radwański Z., Olejniczak A., *Prawo cywilne – część ogólna*, wyd. 17, Warszawa 2023.
Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, wyd. 8, Warszawa 2008.
Roge U. [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, wyd. 5, red. Z. Jara, Legalis 2024.
Rozwadowski W., *Sukcesja syngularna w prawie rzymskim*, Acta Univesitatis Wratislaviensis 2008, nr 3063.
Rudkowska-Ząbczyk E. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. E. Marszałkowska-Krześ, I. Gil, Legalis 2024.
Rycko N. [w:] *Prawo prywatne międzynarodowe. Komentarz*, red. J. Poczobut, LEX 2017.
Rytwińska M., *Przelew wierzytelności na zabezpieczenie*, Warszawa 2007.
Rzetecka-Gil A., *Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania – część ogólna*, LEX 2011.
Rzewuska M. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, wyd. 3, red. M. Załucki, Legalis 2024.
Safjan M. [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 1. Prawo cywilne – część ogólna*, wyd. 1, red. M. Safjan, Warszawa 2007.
Siedlecki W. [w:] W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 2004.
Sierakowski B., *Zobowiązania masy upadłości*, Warszawa 2023.
Sierakowski B., Bobik W., *Nadzorca nie ponosi opłaty sądowej od wniosku o uchylenie układu – glosa do postanowienia Sądu Okręgowego w Warszawie z 12 lutego 2024r., WA/GZ-KRZ/87/2023*, Doradca Restrukturyzacyjny 2024, nr 2.
Sikorski G. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. J. Ciszewski, P. Nazaruk, LEX 2019.
Sikorski G. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, LEX 2024.
Sikorski G. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. P. Nazaruk, LEX 2024.
Sinz R. [w:] Uhlenbruck, Insolvenzverordnung, wyd. 15, beck-online 2019.

Sitek O., *Dopuszczalność sprzedaży przedsiębiorstwa dłużnika w całości lub zorganizowanej jego części w postępowaniu sanacyjnym*, Monitor Prawniczy 2023, nr 11.

Sobolewski P. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. serii K. Osajda, red. tomu W. Borysiak, Legalis 2024.

Sołtys A., *Obowiązek wykładni prawa krajowego zgodnie z prawem unijnym jako instrument zapewniania efektywności prawa Unii Europejskiej*, Warszawa 2015.

Stefański R.A. [w:] *Metodologia dysertacji doktorskiej dla prawników*, red. H. Izdebski, A. Łazarska, Warszawa 2022.

Stelmach J., Brożek B., Załuski W., *Dziesięć wykładów*, Warszawa 2007.

Stelmachowski B., *Prawo upadłościowe Ziem Zachodnich*, Poznań 1932 [i.e. 1931].

Strugała R. [w:] *Zobowiązania. Część ogólna. Tom II. Komentarz*, red. P. Machnikowski, Legalis 2024.

Szczurowski T., *Skutki otwarcia postępowania restrukturyzacyjnego*, Warszawa 2022.

Szewczyk J., *Nowacja*, Warszawa 2018.

Szlęzak A., *Cesja wierzytelności przyszłych, pojęcie wierzytelności przyszłej, umowa przelewu, kolizja przelewu wierzytelności przyszłej z jej zajęciem w sądowym postępowaniu egzekucyjnym, czynność prawna o podwójnym skutku, skutek ex tunc/ex nunc. Glosa do wyroku SN z dnia 17 marca 2016 r., V CSK 379/15*, Orzecznictwo Sądów Polskich 2018, nr 1.

Szlęzak A., *Przelew wierzytelności. Bezskuteczność zawieszona czynności prawnej. Glosa do wyroku Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 4 lipca 2024 r., II CSKP 267/23*, Orzecznictwo Sądów Polskich 2025, nr 5.

Szuster Ł., *Skutki układu w postępowaniu upadłościowym*, Legalis 2015.

Szymczak I., *Metoda nauki o porównywaniu systemów prawnych*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 2014, nr 3.

Ściślicki P., *Rzymska geneza instytucji zawiadomienia dłużnika o przelewie wierzytelności denuntatio z C. 8,41,3 PR. a wybrane ustawodawstwa współczesne*, Zeszyty Prawnicze UKSW 2003, nr 3.1.

Świeboda Z., *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, wyd. III, LEX 2006.

Targosz T. [w:] *Ustawa o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych. Komentarz*, red. K. Menszig-Wiese, Legalis 2024.

Tatara K., *Powództwo upadłego o ustalenie nieistnienia wierzytelności na podstawie art. 264 ust. 2 Prawa upadłościowego*, Doradca Restrukturyzacyjny 2025, nr 2.

Tatara K., Trela Ł., *Wybrane problemy z zakresu uproszczonego postępowania restrukturyzacyjnego*, Doradca Restrukturyzacyjny 2020, nr 3.

Teisseyre B., Czerkas K., *Finansowanie restrukturyzacji – rola banków i innych instytucji. Bariery regulacyjne*, Doradca Restrukturyzacyjny 2024, nr 1.

Tokarski A., *Czynności syndyka dotyczące rachunkowości w procesie upadłości przedsiębiorstwa*, Zeszyty Naukowe – Uniwersytet Szczeciński. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia 2011, nr 47.

Torbus A., *Ogłoszenie upadłości przy jednym wierzycielu*, Przegląd Sądowy 1995, nr 10.

Trammer H., *Następcza bezprzedmiotowość procesu cywilnego*, Kraków 1950.

Trammer J., *Ordynacja ugodowa z objaśnieniami*, Kraków 1916.

Trocki T., Skura P., *Jednakowe traktowanie wierzycieli w układzie – art. 162 prawa restrukturyzacyjnego*, Monitor Prawa Bankowego 2017, nr 9.

Tuszakowski M., Witkowski Ł., *Legitymacja prokuratora do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości i jej ewentualne implikacje*, Doradca Restrukturyzacyjny 2017, nr 3.

Wiktorowicz M., Kochański M., Anisimowicz M., *Sposób oznaczenia i reprezentacji masy sanacyjnej w postępowaniach sądowych*, Doradca Restrukturyzacyjny 2017, nr 3.

Windscheid B., *Die Actio des romischen Civilrechts vom Standpunkte des heutigen Rechts*, Buddeus 1856, https://www.digitale-sammlungen.de/en/view/bsb10567269?page=126,127.

Windscheid B., *Lehrbuch des Pandektenrechts*, Frankfurt am Main 1887, https://books.google.pl/books?id=nQQ0AQAAMAAJ&pg=PA273&hl=pl&source=gbs_toc_r&cad=2#v=onepage&q&f=false.

Witosz A., *Klauzula rebus sic stantibus w prawie upadłościowym i naprawczym*, PPH 2006, nr 1.

Witosz A., *Spółka w upadłości układowej*, Warszawa 2008.

Witosz A., *Zatwierdzony układ z konwersją wierzytelności na udziały lub akcje a podwyższenie kapitału zakładowego*, PPH 2005, nr 3.

Witosz A., Witosz A.J. [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, wyd. 1, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2016.

Witosz A., Witosz A.J. [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, wyd. 2, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2020.

Witosz A.J., *Grupy wierzycieli w Dyrektywie w sprawie ram restrukturyzacji zapobiegawczej*, Gdańskie Studia Prawnicze 2022, nr 2.

Witosz A.J., *Przesłanki zmiany układu*, Doradca Restrukturyzacyjny 2024, nr 3.

Witosz A.J., *Układ a kwestia przedawnienia*, Doradca Restrukturyzacyjny 2017, nr 4.

Witosz A.J., *Zdolność restrukturyzacyjna samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej*, Doradca Restrukturyzacyjny 2025, nr 2.

Witosz A.J. [w:] *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, red. A. Torbus, A.J. Witosz, A. Witosz, LEX 2016.

Witosz A.J. [w:] *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. II, red. A.J. Witosz, LEX 2021.

Witosz A.J. [w:] *System Prawa Handlowego. Tom 6. Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe*, wyd. 2, red. A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2020.

Witosz A.J., Benduch D., *Restrukturyzacja pozasądowa*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 2022, nr 1, 2022.

Witosz A.J., Witosz A. [w:] *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, wyd. V, red. A.J. Witosz, A. Witosz, LEX 2014.

Wolak G. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, wyd. 3, red. M. Załucki, Legalis 2023.

Wołowski P., *Naczelne cele, funkcje i zasady prawa restrukturyzacyjnego*, Monitor Prawa Handlowego 2017, nr 3.

Wołowski P., *Od zaborów do dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1023 z 20 czerwca 2019 roku, czyli o ewolucji układu w polskim Prawie upadłościowym*, Doradca Restrukturyzacyjny 2025, nr 2.

Wołowski P., *Ogólne uwagi o postępowaniu upadłościowym i restrukturyzacyjnym*, Monitor Prawniczy 2024, nr 2.

Zachariasiewicz M.P., *Zmiany w unormowaniu cesji wierzytelności (od artykułu 12 konwencji rzymskiej do artykułu 14 rozporządzenia Rzym I)*, Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego 2010, nr 6.

Zagrobelny K. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, wyd. 11, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Legalis 2023.

Zalewski C., *Sprzedaż w toku postępowania sanacyjnego ze skutkiem sprzedaży egzekucyjnej (art. 323 Pr.Re.)*, Doradca Restrukturyzacyjny 2019, nr 1.

Zalewski C., *Tytuły egzekucyjne i wykonawcze w świetle przepisów prawa restrukturyzacyjnego i upadłościowego – wybrane zagadnienia*, Doradca Restrukturyzacyjny 2022, nr 3.

Zalewski C., *Układ częściowy*, Doradca Restrukturyzacyjny 2017, nr 4.

Zalewski C., *Zarząd własny dłużnika w postępowaniu sanacyjnym*, Doradca Restrukturyzacyjny 2016, nr 4.

Zalewski C. [w:] *Postępowanie restrukturyzacyjne. Komentarz praktyczny. Wzory pism i przykłady postępowań restrukturyzacyjnych*, wyd. 2, red. A. Głowacki, C. Zalewski, Warszawa 2020.

Załucki M. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, wyd. 3, red. M. Załucki, Legalis 2023.

Zawada K., *Umowa przelewu wierzytelności*, Kraków 1990.

Zawada K., *Umowa przelewu wierzytelności*, Rejent 1991, nr 7/8.
Zawada K. [w:] *System Prawa Prywatnego. Tom 6. Prawo zobowiązań – część ogólna*, wyd. 4, red. A. Olejniczak, Warszawa 2023.
Zedler F., *Ogólna ocena prawa restrukturyzacyjnego*, Monitor Prawa Bankowego 2015, nr 12.
Zedler F., *Prawo upadłościowe i naprawcze w zarysie*, wyd. 2, Warszawa 2009.
Zedler F. [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, wyd. III, LEX 2011.
Zieliński H., *Zasady prawa restrukturyzacyjnego*, Państwo i Prawo 2021, nr 7.
Zieliński L. [w:] *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, wyd. V, red. A.J. Witosz, A. Witosz, LEX 2014.
Zieliński M., *Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki*, wyd. 6, Warszawa 2012.
Zienkiewicz D. [w:] *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, wyd. 2, red. D. Zienkiewicz, Warszawa 2006.
Zimmerman P., *Czy potrzebujemy czterech procedur restrukturyzacyjnych?*, Doradca Restrukturyzacyjny 2025, nr 2.
Zimmerman P., *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. 6, Legalis 2020.
Zimmerman P., *Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, wyd. 8, Legalis 2024.
Zimmerman P., *Prawo upadłościowe. Komentarz*, wyd. 8, Legalis 2024.
Zimmerman P., *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, wyd. 3, Warszawa 2014.
Zimmerman P., *Skutki cesji wierzytelności dokonanej po otwarciu postępowań upadłościowego i restrukturyzacyjnego*, Doradca Restrukturyzacyjny 2016, nr 2.
Zimmerman P., Danielak W., *Odpowiedzialność prawna członków rady wierzycieli w prawie upadłościowym i restrukturyzacyjnym*, Doradca Restrukturyzacyjny 2018, nr 3.
Zimmerman P., Frosztęga N., *Czy postępowanie upadłościowe może toczyć się pomimo stwierdzenia przez sąd braku podstaw do ogłoszenia upadłości?*, Doradca Restrukturyzacyjny 2017, nr 4.
Zimmerman P., Medyński M., Sierakowski B., *Pozycja wierzyciela w postępowaniu upadłościowym – wpływ na wybór osoby syndyka*, Doradca Restrukturyzacyjny 2017, nr 2.
Zimmerman P., Sierakowski B., *Orzecznictwo SN i jego błędne interpretacje prawa upadłościowego jako przyczyna zmian w prawie*, Doradca Restrukturyzacyjny 2015, nr 1.
Zimmermann R., *The Law of Obligations. Roman Foundations of the Civilian Tradition*, Cape Town 1990.
Zoll F., *Czy austriackie prawo dotyczące niewypłacalności może stanowić wzór dla polskiego ustawodawcy?*, Studia Prawnicze 2001, nr 2.

2. Źródła internetowe

Centralny Ośrodek Informacji Gospodarczej, https://www.coig.com.pl/index.php.

Departament Handlu i Współpracy Międzynarodowej Ministerstwo Rozwoju i Technologii, *Włochy. Informacja o sytuacji gospodarczej i stosunkach gospodarczych z Polską*, styczeń 2023, https://www.gov.pl/attachment/0be6050f-c326-4265-9bef-010a3a018e93.

MGBI, *Postępowania upadłościowe i restrukturyzacyjne. Raport 2025*, https://www.mgbi.pl/raporty/tresc/postepowania-upadlosciowe-i-restrukturyzacyjne-raport-2025.

Statystki IPUR, https://coda.io/@anna-hrycaj/statystyki-ipur/rodzaje-spraw-wed-ug-sygnatur-50

3. Akty prawne

3.1. Prawo polskie

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U. Nr 82, poz. 598).

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. – Przepisy wprowadzające prawo upadłościowe (Dz.U. Nr 93, poz. 835 z późn. zm.).

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 z późn. zm.).

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. – Prawo o postępowaniu układowem (Dz.U. Nr 93, poz. 836 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 282).

Ustawa z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo czekowe (t.j. Dz.U. z 2016 r. poz. 462).

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 1071).

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1568 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 277 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tj. Dz.U. z 2025 r. poz. 341).

Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 120 ze zm.).

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 18 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (w brzmieniu obowiązującym do 31 grudnia 2015 r.) (t.j. Dz.U. z 2015 r. poz. 233 z późn. zm.).
Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 614).
Ustawa z dnia 2 kwietnia 2004 r. o niektórych zabezpieczeniach finansowych (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 294).
Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe oraz o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 234, poz. 1572).
Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 450 z późn. zm.).
Ustawa z dnia 8 marca 2013 r. o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych (t.j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1790).
Ustawa z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1428 z późn. zm.).
Ustawa z dnia 6 grudnia 2018 r. o Krajowym Rejestrze Zadłużonych (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 1909 z późn. zm.).
Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 czerwca 2019 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej (Dz.Urz. MS z 2019 r. poz. 138 z późn. zm.).
Ustawa z dnia 30 sierpnia 2019 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r. poz. 1802 z późn. zm.).
Ustawa z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19 (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 2141 z późn. zm.).
Ustawa z dnia 28 maja 2021 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2021 r. poz. 1080).
Ustawa z dnia 25 lipca 2025 r. o zmianie ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, ustawy – Prawo upadłościowe oraz ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych (Dz.U. z 2025 r. poz. 1085).

3.2. Prawo unijne

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I) (Dz.Urz. UE L Nr 177, s. 6).
Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2015/848 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie postępowania upadłościowego (Dz.Urz. UE L Nr 141, s. 19).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1023 z dnia 20 czerwca 2019 r. w sprawie ram restrukturyzacji zapobiegawczej, umorzenia długów i zakazów prowadzenia działalności oraz w sprawie środków zwiększających skuteczność postępowań dotyczących restrukturyzacji, niewypłacalności i umorzenia długów, a także zmieniająca dyrektywę (UE) 2017/1132 (Dz.Urz. UE L Nr 172, poz. 18 z późn. zm.).

4. Projekty aktów prawnych

Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, VI kadencja, druk sejm. nr 654.

Uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, VII kadencja, druk sejm. nr 2824.

Uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, VIII kadencja, druk sejm. nr 3480.

5. Orzecznictwo

5.1. Trybunał Konstytucyjny

Wyrok TK z dnia 4 stycznia 2000 r., K 18/99, OTK 2000, nr 1, poz. 1.

Wyrok TK z dnia 13 stycznia 2005 r., P 15/02, Dz.U. z 2005 r. Nr 13, poz. 111.

Wyrok TK z dnia 23 czerwca 2009 r., K 54/07, Legalis nr 142036.

Wyrok SN z dnia 19 stycznia 2011 r., V CSK 204/10, BOSN.

Wyrok TK z dnia 16 listopada 2011 r., SK 45/09, Legalis nr 386572.

5.2. Naczelny Sąd Administracyjny

Wyrok NSA z dnia 14 grudnia 2000 r., FSA 2/00, CBOSA.

Wyrok NSA z dnia 8 stycznia 2021 r., II FSK 1867/20, CBOSA.

Wyrok NSA (7) z dnia 24 czerwca 2024 r., I FSK 1661/20, CBOSA.

5.3. Sąd Najwyższy

Wyrok SN z dnia 3 września 1964 r., I CR 570/63, Legalis nr 104559.

Wyrok SN z dnia 12 grudnia 1980 r., III CRN 275/80, Legalis nr 22396.

Uchwała SN z dnia 22 lutego 1984 r., III CZP 2/84, Legalis nr 24109.

Postanowienie SN z dnia 26 marca 1992 r., I CRN 19/92, LEX nr 9074.

Uchwała SN z dnia 9 listopada 1994 r., III CZP 139/94, OSNC 1995, nr 3, poz. 44.

Uchwała SN z dnia 20 lipca 1995 r., III CZP 87/95, OSNC 1995, nr 11, poz. 162.

Uchwała SN z dnia 15 stycznia 1997 r., III CZP 123/96, Legalis nr 30541.

Postanowienie SN z dnia 13 maja 1997 r., II CKN 104/97, BOSN.
Wyrok SN z dnia 10 października 1997 r., II CKN 369/97, OSNC 1998, nr 3, poz. 44.
Wyrok SN z dnia 19 lutego 1998 r., III CKN 387/97, Legalis nr 32239.
Wyrok SN z dnia 2 kwietnia 1998 r., I CKN 450/97, OSNC 1998, nr 12, poz. 210, s. 53.
Wyrok SN z dnia 7 lipca 1999 r., II CKN 381/98, LEX nr 1213000.
Wyrok SN z dnia 9 maja 2000 r., IV CKN 955/00, Legalis nr 108804.
Postanowienie SN z dnia 9 sierpnia 2000 r., V CKN 1216/00, LEX nr 533881.
Postanowienie SN z dnia 11 stycznia 2001 r., II CKN 1348/00, BOSN.
Wyrok SN z dnia 8 lutego 2002 r., II CKN 1160/99, Legalis nr 53779.
Postanowienie SN z dnia 13 marca 2002 r., III CKN 411/00, LEX nr 54484.
Postanowienie SN z dnia 26 kwietnia 2002 r., IV CKN 1667/00, BOSN.
Wyrok SN z dnia 26 września 2002 r., III CKN 346/01, Legalis nr 58660.
Wyrok SN z dnia 10 października 2002 r., V CKN 1796/00, OSNC 2004, nr 2, poz. 23.
Wyrok SN z dnia 25 września 2003 r., V CK 188/02, BOSN.
Uchwała SN z dnia 26 listopada 2003 r., III CZP 84/03, BOSN.
Postanowienie SN z dnia 21 stycznia 2004 r., IV CK 346/02, LEX nr 175931.
Uchwała SN (7) z dnia 5 lutego 2004 r., III CZP 96/03, BOSN.
Uchwała SN z dnia 29 października 2004 r., III CZP 63/04, BOSN.
Wyrok SN z dnia 25 listopada 2004 r., I PK 42/04, Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych 2005, nr 14, poz. 209.
Wyrok SN z dnia 19 października 2005 r., V CK 708/04, BOSN.
Wyrok SN z dnia 23 lutego 2006 r., II CSK 101/05, Legalis nr 177873.
Wyrok SN z dnia 29 marca 2006 r., IV CSK 96/05, BOSN.
Uchwała SN z dnia 5 lipca 2006 r., III CZP 38/06, BOSN.
Postanowienie SN z dnia 21 czerwca 2007 r., IV CSK 57/07, BOSN.
Wyrok SN z dnia 4 października 2007 r., V CSK 248/07, BOSN.
Wyrok SN z dnia 8 kwietnia 2008 r., II CSK 533/07, BOSN.
Wyrok SN z dnia 24 lipca 2008 r., IV CSK 95/08, BOSN.
Uchwała SN z dnia 5 marca 2009 r., III CZP 3/09, BOSN.
Uchwała SN z dnia 5 marca 2009 r., III CZP 4/09, BOSN.
Uchwała SN z dnia 4 czerwca 2009 r., III CZP 29/09, BOSN.
Wyrok SN z dnia 4 grudnia 2009 r., III CSK 54/09, BOSN.
Wyrok SN z dnia 11 grudnia 2009 r., V CK 184/09, BOSN.
Uchwała SN (7) z dnia 16 grudnia 2009 r., III CZP 80/09, BOSN.

Wyrok SN z dnia 8 stycznia 2010 r., IV CSK 298/09, Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna – Zeszyt Dodatkowy 2010, nr 9, poz. 88.

Postanowienie SN z dnia 22 kwietnia 2010 r., V CSK 376/09, BOSN.

Postanowienie SN z dnia 13 maja 2010 r., IV CSK 486/09, BOSN.

Uchwała SN z dnia 17 czerwca 2010 r., III CZP 38/10, BOSN.

Wyrok SN z dnia 22 czerwca 2010 r., IV CNP 95/09, BOSN.

Postanowienie SN z dnia 14 października 2010 r., III CZ 39/10, BOSN.

Uchwała SN z dnia 24 lutego 2011 r., III CZP 134/10, BOSN.

Wyrok SN z dnia 13 października 2011 r., V CSK 465/10, BOSN.

Wyrok SN z dnia 17 maja 2012 r., I CSK 494/11, Legalis nr 526843.

Wyrok SN z dnia 13 grudnia 2012 r., V CSK 7/12, BOSN.

Wyrok SN z dnia 15 marca 2013 r., V CSK 416/12, BOSN.

Wyrok SN z dnia 12 kwietnia 2013 r., IV CSK 591/12, BOSN.

Uchwała SN z dnia 6 czerwca 2014 r., III CZP 23/14, BOSN.

Wyrok SN z dnia 18 lipca 2014 r., IV CSK 684/13, BOSN.

Postanowienie SN z dnia 18 lipca 2014 r., IV CZ 39/14, BOSN.

Wyrok SN z dnia 3 października 2014 r., V CSK 620/13, BOSN.

Wyrok SN z dnia 6 marca 2015 r., III CSK 155/14, BOSN.

Postanowienie SN z dnia 27 maja 2015 r., II CSK 461/14, BOSN.

Postanowienie SN z dnia 28 października 2015 r., II CSK 769/14, BOSN.

Wyrok SN z dnia 25 maja 2016 r., V CSK 579/15, BOSN.

Uchwała SN z dnia 29 czerwca 2016 r., III CZP 25/16, BOSN.

Wyrok SN z dnia 21 września 2018 r., V CSK 449/17, BOSN.

Wyrok SN z dnia 24 maja 2019 r., I CSK 225/18, BOSN.

Wyrok SN z dnia 19 lipca 2019 r., II CSK 528/18, BOSN.

Uchwała SN (7) z dnia 25 kwietnia 2023 r. (zasada prawna), III CZP 8/03, BOSN.

5.4. Sądy apelacyjne

Wyrok SA w Łodzi z dnia 5 lipca 1995 r., I ACr 333/95, Legalis nr 33754.

Wyrok SA w Poznaniu z dnia 10 października 1996 r., I ACr 553/96, Legalis nr 877838.

Wyrok SA w Katowicach z dnia 21 września 2000 r., I ACa 457/00, Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych 2001, nr 5, poz. 30.

Wyrok SA w Warszawie z dnia 19 września 2013 r., VI ACa 78/13, LEX nr 1425603.

Wyrok SA w Białymstoku z dnia 17 listopada 2017 r., I ACa 468/17, Legalis nr 1712584.

Wyrok SA w Warszawie z dnia 5 czerwca 2018 r., VII AGa 1312/18, LEX nr 2545248.

Wyrok SA w Białymstoku z dnia 21 listopada 2019 r., I ACa 256/19, POSP.

Wyrok SA w Gdańsku z dnia 29 września 2020 r., V ACa 102/19, Legalis nr 2508126.

Wyrok SA w Białymstoku z dnia 7 października 2020 r., I ACa 134/20, POSP.

5.5. Sądy okręgowe

Postanowienie SO w Łodzi z dnia 26 września 2014 r., XIII Gz 476/14, Legalis nr 2079740.

Postanowienie SO w Warszawie z dnia 29 października 2014 r., XXIII Gz 1335/14, niepubl.

Postanowienie SO w Warszawie z dnia 3 stycznia 2017 r., XX GCo 435/16, POSP.

Postanowienie SO w Warszawie z dnia 16 maja 2017 r., XXIII Gz 435/17, Doradca Restrukturyzacyjny 2018, nr 1.

Postanowienie SO w Bydgoszczy z dnia 24 sierpnia 2017 r., VII Gz 226/17, Doradca Restrukturyzacyjny 2018, nr 2.

Postanowienie SO w Warszawie z dnia 8 maja 2018 r., XXIII Gz 71/18, Legalis nr 1785979.

Postanowienie SO w Warszawie z dnia 14 maja 2019 r., XXVI GNc 192/19, LEX nr 2707449.

Postanowienie SO w Łodzi z dnia 13 września 2019 r., XIII Gz 641/19, Doradca Restrukturyzacyjny 2019, nr 4.

Postanowienie SO w Warszawie z dnia 3 września 2020 r., XXIII Gz 471/20, Legalis nr 2576236.

Postanowienie SO w Krakowie z dnia 25 czerwca 2021 r., IX GC 770/19, niepubl.

Postanowienie SO w Warszawie z dnia 9 grudnia 2021 r., XXIII Gz 865/21, niepubl.

Postanowienie SO w Gdańsku z dnia 28 czerwca 2022 r., XII GZ 36/22, Legalis nr 2715159.

Postanowienie SO w Gdańsku z dnia 12 października 2022 r., XII Gz 250/22, Legalis nr 2885016.

Postanowienie SO w Bydgoszczy z dnia 12 stycznia 2023 r., BY/Gz-KRZ/4/2022, Doradca Restrukturyzacyjny 2023, nr 4.

Postanowienie SO w Warszawie z dnia 12 lutego 2024 r., WA/Gz-KRZ/87/2023, niepubl.

Postanowienie SO w Poznaniu z dnia 28 marca 2024 r., PO/Gz-KRZ/83/2023, niepubl.

Postanowienie SO w Warszawie z 24 czerwca 2024 r., WA1M/GRz/121/2024, niepubl.

Postanowienie SO w Warszawie z dnia 19 lipca 2024 r., WA/Gz-KRZ/86/2023, niepubl.

Postanowienie SO w Warszawie z dnia 10 października 2024 r., WA/Gz-KRZ/162/2024, niepubl.

5.6. Sądy rejonowe

Postanowienie SR dla m.st. Warszawy w Warszawie z dnia 8 września 2017 r., X GRs 1/16 [X GRez 6/17, X GRez 7/17], opubl. w: A. Hrycaj, *Przegląd orzecznictwa w sprawach restrukturyzacyjnych i upadłościowych*, Doradca Restrukturyzacyjny 2018, nr 2, s. 4–6.

Postanowienie SR dla m.st. Warszawy w Warszawie z dnia 16 czerwca 2020 r., XVIII Guz 53/20 [GUp 81/19], niepubl.

Postanowienie SR dla m.st. Warszawy w Warszawie z dnia 27 czerwca 2021 r., XVIII GRz 138/21, niepubl.

Postanowienie SR w Koszalinie z dnia 12 grudnia 2022 r., KO1K/GUk/1/2022, niepubl.

Postanowienie SR w Koszalinie z dnia 10 lutego 2023 r., KO1K/GRz/1/2022, niepubl.

Postanowienie SR dla m.st. Warszawy w Warszawie z dnia 16 marca 2023 r., XVIII GRp 7/20, niepubl.

Postanowienie SR dla m.st. Warszawy w Warszawie z dnia 13 kwietnia 2023 r., WA1M/GRz/78/2022, niepubl.

Postanowienie SR w Olsztynie z dnia 29 marca 2024 r., OL1O/GRz/73/2023, niepubl.

Postanowienie SR w Kaliszu z dnia 4 kwietnia 2024 r., KZ1A/GRz/12/2024, niepubl.

Postanowienie SR w Białymstoku z dnia 26 czerwca 2024 r., BI1B/GRz/36/2024, niepubl.

Postanowienie SR w Płocku z dnia 1 lipca 2024 r., PL1P/GRz/34/2024, niepubl.

Postanowienie SR w Częstochowie z dnia 5 lipca 2024 r., CZ1C/GU/301/2023, niepubl.

Postanowienie SR w Bydgoszczy z dnia 30 lipca 2024 r., BY1B/GRz/25/2024, niepubl.

5.7. Sądy zagraniczne

Wyrok włoskiego Sądu kasacyjnego (Corte di cassazione) n. 2173/1943.

Wyrok Federalnego Trybunału Sprawiedliwości Niemiec (BGH) z dnia 16 lutego 2023 r., IX ZR 21/22, Neue Juristische Wochenschrift – Rechtsprechungs-Report Zivilrecht 2023, 688.

5.8. Interpretacja podatkowa

Interpretacja indywidualna z dnia 23 maja 2019 r., nr 0114-KDIP2-3.4010.51.2018.2.MS, Legalis.